

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
კ.კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი

ძღვისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

ორი ძველი რედაქცია
X—XI სს. ხელნაწერების მიხედვით

გამოსცა და გამოკლევა დაურთო
ელენე მეტრეველია

A
091 (47.922) -- 301 (38)
d 653

წიგნში ქვეყნდება ქართული „ძლისპირნი“ და ღმრთისმშობლისანის“ ორი უძველესი რედაქციის ტექსტები ბერძნული პარალელებით. „ძლისპირნის“ პირველი რედაქცია K_2O ტიპისაა და შეიცავს კოზმა იერუსალიმელისა და იოანე დამასკელის ძლისპირთა 8 აკოლუთიას (64 ძლისპირს). გამოცემულია ეს რედაქცია X საუკუნის შუა წლების უნიკალური ხელნაწერით (Sin. 34). მეორე რედაქცია OdO ტიპისაა, შეიცავს 403 ძლისპირს და გამოცემულია X — XI სს. ხელნაწერების მიხედვით.

ტექსტებს უძღვის გამოკვლევა, რომელშიაც განხილულია ქართული „ძლისპირნისა“ და ბერძნული ირმოლოგიონის შესწავლის ძირითადი საკითხები, ქართული „ძლისპირნის“ რედაქციები, თარგმანის თავისებურებანი, ბერძნულ-სლავურ-ქართული ირმოლოგიონების ურთიერთმიმართება და სხვ.

ერთეის გამოცემისათვის გამოყენებულ ხელნაწერთა აღწერილობა და ქართულ-ბერძნული და ბერძნულ-ქართული ძლისპირების საძიებლები. წიგნს ახლავს აგრეთვე ვრცელი რუსული რეზიუმე.

რედაქტორი

ალ. გამყრელიძე

წინასიტყვა

ქართულმა ჰიმნოგრაფიულმა ლიტერატურამ განვითარების რთული და გრძელი გზა განვლო და დაგვიტოვა როგორც ორიგინალური შემოქმედების, ასევე ნათარგმნი ძეგლების შესანიშნავი და მრავალრიცხოვანი ნიმუშები.

უძველესი თარგმნილი ჰიმნოგრაფიული ტექსტები შემოგვინახა უნიკალურმა ქართულმა ლიტურგიკულმა კრებულებმა — იერუსალიმის ლექციონარმა და ე. წ. კილ-ეტრატის იადგარმა. ორივე კრებული მოღწეულია ჩვენამდე IX—X საუკუნეების ხელნაწერებით და ასახავს იერუსალიმის უძველეს (VII ს.) ლიტურგიკულ პრაქტიკას.

იერუსალიმის საბაწმიდური ჰიმნოგრაფიის სკოლასთან არის დაკავშირებული აგრეთვე მომდევნო (VIII—X საუკუნეების) ეტაპი ქართული ჰიმნოგრაფიის განვითარებაში, როდესაც ლიტურგიაში ფართოდ იკიდებს ფეხს ბიზანტიური რიტმული პოეზია. საბაწმიდის სახელმძღვანელო პოეტი-მელოდოსების გვერდით და მათთან შემოქმედებით კონტაქტში საბაწმიდის ქართველ ჰიმნოგრაფთა კოლექტივში იქმნებოდა პირველი ქართული იადგარები, სადაც თავი მოეყარა ადრეული ბიზანტიური რიტმული პოეზიის ნიმუშებს. აქვე და სინის მთაზე შეიქმნა ქართული ორიგინალური ჰიმნოგრაფიის ბევრი ბრწყინვალე ნაწარმოები. IX—XI საუკუნეების ადგილობრივმა და ათონის ჰიმნოგრაფიულმა სკოლებმა დააგვირგვინეს ქართველთა მდიდარი შემოქმედება სასულიერო პოეზიის დარგში.

უძველესი ქართული ჰიმნოგრაფიული ძეგლები თავისა მრავალფეროვანი მასალით დიდი ხანია იზიდავენ მკვლევართა ყურადღებას, მაგრამ მათი შესწავლა ამ ძეგლთა გამოცემის გარეშე შეტად გართულებულია. წინამდებარე ნაშრომი ეძღვნება ქართული „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ პუბლიკაციასა და შესწავლას. ამ ძეგლის პირველ რიგში გამოცემა იმიტომ მივიჩნიეთ აუცილებლად, რომ კრებულში წაროდგენილია რიტმულ-მელოდიური საზომები, რომელთა მიხედვითაც იწერებოდა გალობანი და სტიქარონები. ძლისპირნის გამოქვეყნება აუცილებელი პირობაა ისეთი უძველესი ლიტურგიკული ძეგლების შესწავლისათვის, როგორცაა იადგარები, პარაკლიტონ-ოქტოიხოსი, სხვადასხვა რედაქციის თვენი და სადღესასწაულოები, სადაც თავმოყრილია ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის უძველესი (IX—XI საუკუნეების) თარგმანები და ორიგინალური შემოქმედების ბრწყინვალე ნიმუშები.

ბუნებრივია, „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ პირველ პუბლიკაციაში არ შეიძლება შესწავლილი ყოფილიყო მთელი წრე იმ რთული საკითხებისა, რომლებიც დაკავშირებულია როგორც საკუთრივ ძეგლთან, ასევე ბიზანტიური რიტმული პოეზიის წარმოშობა-განვითარებასთან. ჩვენი მიზანი ამჟერად იფარგლებოდა

ძეგლას პირველი პუბლიკაციისთვის აუცილებელი ფილოლოგიური კვლევით: ხელნაწერების შესწავლათ, ძლასპირნის სახეობათა და რედაქციების გამოყოფით. შევეცადეთ აგრეთვე, შესაძლებლობის ფარგლებში, გაგვერკვია ქართული ძლისპირნის მიმართება ბერძნულ-სლავურ ირმოლოგიონებთან. ვეხებით ძლისპირთა რიტმიკისა და კილოს საკითხებსაც, ამასთან ერთად იმ სირთულეებს, რომლებიც რიტმული პოეზიის ნიმუშების სხვა ენაზე თარგმნით არის გამოწვეული.

ნაშრომში ჩვენ საესებით შეგნებულად გვერდი ავუარეთ ძლისპირნის ხელნაწერთა სემიოგრაფიას, ვინაიდან ეს დიდი და რთული საკითხი სპეციალური შესწავლას საგანი უნდა გახდეს იმის შემდეგ, რაც გამოქვეყნდება ნეემირებული ძლისპირნის ხელნაწერებისა და იადგარების ფოტოტაპიური გამოცემება და შესაძლებელი იქნება ამ მასალას ყოველმხრივი განხილვა-შეფასება.

ქართულ ჰიმნოგრაფიას დიდი მნიშვნელობა აქვს ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის შესწავლისათვისაც, ვინაიდან მან შემოგვინახა შესანიშნავ ბერძენ პოეტ-მელოდოსთა მრავალრიცხოვანი გალობების უძველესი თარგმანები, მათ შორის ისეთებიც, რომელთა დედნები დღეისათვის დაკარგულია, ან ჭერჭერობით მიკვლეული არ არის.

ქართული ჰიმნოგრაფიის მეცნიერული შესწავლის გარეშე შეუძლებელია აგრეთვე დაფასდეს ის დიდი წვლილი, რომელიც მან შეიტანა ქართული პოეტური აზროვნებისა და მხატვრული მეტყველების საგანძურში.

მდიდარმა ჰიმნოგრაფიულმა ლიტერატურამ საუქუნეების მანძილზე მხატვრული სახეების საკუთარი სამყარო შექმნა. პომილტიკური ძეგლების მაღალმხატვრულ ნიმუშებთან ერთად მან მოამზადა ნიადაგი საერო მწერლობის განვითარებისათვის. სასულიერო პოეზიის მხატვრულ სახეთა მარაგიდან ბევრი რამ მიიღო და აითვისა ქართულმა საერო პოეზიამაც.

ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ ძლასპირნის უძველესი რედაქციების გამოქვეყნება კიდევ უფრო გააძლიერებს მკვლევართა ინტერესს ძველი ქართული სასულიერო პოეზიის უნიკალური ძეგლებისადმი და ხელს შეუწყობს მათ შემდგომ შესწავლას.

შესავალი

ქართულ წიგნთსაცავებში დაცულმა ლიტურგიკული ხასიათის ხელნაწერებმა სამეცნიერო მოღვაწეობის დასაწყისშივე მიიპყრო აკად. კ. კეკელიძის ყურადღება. თავისი კაპიტალური ნაშრომებით მან საფუძველი ჩაუყარა ქართულ ლიტურგიკულ ძეგლთა მეცნიერულ შესწავლას. ამ შრომებმა ცხადყო, ქართულ ლიტურგიკულ ხელნაწერთა რა მდიდარი კოლექციებია დაცული ადგილობრივ და საზღვარგარეთის წიგნთსაცავებში. კ. კეკელიძის ნაშრომებით ისიც აშკარა გახდა, რომ ქართულმა ხელნაწერებმა შემოგვინახეს მრავალ შემთხვევაში სრულიად უნიკალური მასალა, რომელსაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ქართული და აღრებიზანტიური ლიტურგიკის საკითხების შესასწავლად.

კ. კეკელიძეს უყურადღებოდ არ დარჩენია ლიტურგიკული ლიტერატურის ერთი უმდიდრესი დარგი—ჰიმნოგრაფიაც. ის არაერთხელ შეეხო სპეციალურად ლიტურგიკული ძეგლების ჰიმნოგრაფიულ მასალას, მრავალი ქართული ლიტურგიკულ-ჰიმნოგრაფიული ტერმინი ახსნა და ამ მიმართულებითაც მკვლევრებისათვის გზა გაკაფა.

ქართული ჰიმნოგრაფიული ძეგლების სპეციალურ შესწავლას დიდი ადგილი დაუთმო თავის სამეცნიერო მუშაობაში მკვლევარმა პ. ინგოროყვამ. 1913 წელს გამოქვეყნებულ წიგნში—„ძველი ქართული სასულიერო პოეზია“—მან ფართოდ წარმოადგინა ქართველ ჰიმნოგრაფთა შექოქმედება მიქაელ მოდრეკელის „იადგარის“ (S—425) მიხედვით. ხანგრძლივი კვლევის შედეგებს პ. ინგოროყვამ თავი მოუყარა მონოგრაფიაში—„გიორგი მერჩულე“², სადაც დიდძალი ხელნაწერი მასალის შესწავლის საფუძველზე მრავალი საინტერესო საკითხი წამოაყენა, რამაც, თავის მხრით, განაპირობა ქართველ მკვლევართა საგანგებო ინტერესი ჰიმნოგრაფიული ლიტერატურისადმი, კერძოდ, მიქაელ მოდრეკელის იადგარისადმი.

ამ კრებულის შესწავლამ აშკარა გახადა, რომ მისი კვლევა იზოლირებულად, უფრო აღრეულა ხანის სინური იადგარებისა და ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიული ძეგლების გარეშე, შეუძლებელი იყო. 1956 წელს საქართველოს სსრ მეცნაერებათა აკადემიის ფუნდამენტალურმა ბიბლიოთეკამ კონგრესის ბიბლიოთეკიდან მიიღო სინის მთის ეკატერინეს მონასტრის ქართულ ხელნაწერთა მიკროფილმები.¹ ამ დროიდან სინის კოლექციის ლიტურგიკული ხელნაწერები ხელმისაწვდომი გახდა ქართველ მკვლევართათვის. ამან დიდად გაზარდა ქართულ ლიტურგიკულ ძეგლთა

¹ Литургические грузинские памятники в отечественных книгохранилищах и их научное значение, Тифлис, 1908; Иерусалимский Канонарь VII века, Тифлис, 1912; Древне-грузинский Архидиакон, Тифлис, 1912; ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I.

² პ. ინგოროყვა, გიორგი მერჩულე, თბილისი, 1954; მისივე, თხზულებათა კრებული, III, 1966.

და, კერძოდ, ქართული ჰიმნოგრაფიის კვლევის ფარგლებში; სინური ხელნაწერების ფონზე მიქაელ მოდრეკილის იადგარიც გამოიკვეთა, როგორც ძველი ქართული ლიტურგიკული ლიტერატურის განვითარების დამაგვირგვინებელი ძეგლი, რომელმაც თავი მოუყარა IX—X საუკუნეების ქართული ლიტურგიკული მეცნიერებისა და ქართული ჰიმნოგრაფიის ორსაუკუნოვან მონაპოვარს. აშკარა გახდა, აგრეთვე, IX—X საუკუნეების სინურ და ადგილობრივ ლიტურგიკულ ხელნაწერთა განუზომელი მნიშვნელობა აღრებიზანტიური ლიტურგიკის ისტორიის შესწავლისათვის.

მიუხედავად იმისა, რომ სინის მთის ეკატერინეს მონასტრის ხელნაწერები არაერთხელ აღიწერა, ხელნაწერთა ეს კოლექცია ბოლო დრომდე ინტენსიური შესწავლის საგანი არ ყოფილა. ნ. მარისა და ივ. ჯავახიშვილის ერთობლივ ექსპედიციას სინსა და იერუსალიმში დიდი მეცნიერული მნიშვნელობა ჰქონდა. მეცნიერები დროით მეტად შეზღუდულნი იყვნენ, ამისდა მიუხედავად, მათ შესძლეს ხელნაწერთა ამ კოლექციების შეფასება როგორც ქართველოლოგიის, ასევე ზოგადი ორიენტალისტიკის თვალსაზრისით. ამ ხელნაწერების მიხედვით, მათ გამოკვეყნეს რამდენიმე პირველხარისხოვანი ძველი ტექსტი. მათი გარდაცვალების შემდეგ გამოქვეყნებული სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობანი¹ დღესაც დიდ სამსახურს უწევს მეცნიერებას.

1956 წელს გამოქვეყნდა ბელგიელი მეცნიერის ე. გარტიის სინის მთის 37 ქართული ხელნაწერის აღწერილობა². ავტორმა აღსაწერად შეარჩია ბიბლიური, აგიოგრაფიული და ჰომილეტიკური ხასიათის ხელნაწერები. დიდი გულმოდგინებითა და ერუდიციით შედგენილი აღწერილობა, ბევრ შემთხვევაში, ღრმა მეცნიერული კვლევის შედეგად მიღებულ უაღრესად საინტერესო დაკვირვებებს შეიცავს. აღწერილობათა გამოქვეყნების შემდეგ, ე. გარტი შეუდგა ცალკეული უნიკალური ხელნაწერისა თუ მასალის შესწავლას და პუბლიკაციას. მისი ყოველი ახალი პუბლიკაცია და გამოკვლევა სპეციალისტებში განამტკიცებს ქართული ხელნაწერების ამ შესანიშნავი კოლექციის, განსაკუთრებით კი ლიტურგიკული ხასიათის ხელნაწერების³ მთლიანად შესწავლის აუცილებლობის რწმენას, ვინაიდან მათი დიდი უმრავლესობა უნიკალურია და ამასთანავე მათ აღრეული ბიზანტიური და ქართული ლიტურგიკის სათავეებთან მიეყავართ⁴.

სინის მთის ეკატერინეს მონასტრის ქართულ ხელნაწერთა კოლექცია შეიცავს ძირითადად IX—XI საუკუნეების ხელნაწერებს, რომელთაგან ერთი ნაწილი (IX—X საუკ. I ნახევარი) საბაწმიდური წარმომავლობისაა, ხოლო დანარჩენი—სინის მონასტერშია შექმნილი და გადაწერილი.

¹ Н. Я. Марр. Описание грузинских рукописей Синайского монастыря, М.-Л., 1940. ივ. ჯავახიშვილი. სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, თბილისი, 1947.

² Catalogue des manuscrits géorgiens littéraires du mont Sinaï par Gérard Garitte, Louvain, 1956.

³ სამწეხაროდ, ე. გარტიის მეცნიერული ინტერესები ჯერჯერობით ლიტურგიკულ ძეგლებზე არ გავრცელებულა. გამოჩალისთა მის მიერ გამოცემული იოანე-ზოსიმეს X საუკ. ცნობილი კალენდარი, რომელიც სანიმუშო მეცნიერულ პუბლიკაციად შეიძლება იქნეს მიჩნეული. ახლო მომავალში ხელნაწერთა ინსტიტუტს განზრახული აქვს გამოაქვეყნოს სინური კოლექციის ლიტურგიკულ ძეგლთა აღწერილობა.

⁴ ლიტურგიკული ხელნაწერების ერთი ჯგუფის—იადგარების შესწავლასა და აღწერას დიდი ძალისხმევით ვ. ინგოროვამ „გეორგი მკრჩულეს“ მეორე შეესებულ გამოცემაში (პ. ინგოროვანი, თბილისი, 1965).

პალესტინის საბაწმიდის მონასტერი, სახელმწიფოეკილი კერა ბიზანტიური მწერლობისა, უძველესი ქართული სამწერლობო ცენტრიც იყო, სადაც ინტენსიური მთარგმნელობითი მუშაობა გაიშალა VIII (შეიძლება უფრო ადრე) საუკუნიდან¹. როგორც ჩანს, უძველესი ლიტურგიკული ძეგლებიც აქ ითარგმნა და შედგა. ამას მოწმობს საბაწმიდურ-სინური წარმომავლობა ისეთი უნიკალური ძეგლებისა, როგორცაა იოანე-ზოსიმეს კალენდარი (Sin. 34), იერუსალიმური ლექციონარი (Sin. 37), ე. წ. ჭილ-ეტრატის იადგარი (ხელნაწერთა ინსტ. H — 2123) და საბაწმიდურ-სინური იადგარები.

„იერუსალიმური ლექციონარი“, რომელსაც პირველად კ. კეკელიძემ მიაკვლია, გამოსცა (სევანური ნუსხებით) და შეისწავლა, დღიდან გამოქვეყნებისა მკვლევართა უზრუნველების ცენტრშია თავისი არქაული (VII ს.) კალენდრით და ბიბლიური საკითხავებით. ეს უნიკალური ძეგლი ხელმეორედ გამოსცა განსვენებულმა მ. თარხნი-შვილმა². ამ გამოცემისათვის მკვლევარმა, გარდა სევანური ნუსხებისა, გამოიყენა პარიზისა და სინური (Sin. 37) ლექციონარები. გამოცემა ცხოველი ინტერესი გამოიწვია, განსაკუთრებით, ჰიმნოგრაფებსა და მუსიკისმცოდნეთა შორის, ვინაიდან, პირველი გამოცემისაგან განსხვავებით, მას ერთის (Appendix I) დასდებლების სრული ტექსტები, რომლებიც დაუცავს საბაწმიდელ-სინელი მოღვაწის იოანე-ზოსიმეს გადაწერილ სინურ ლექციონარს (Sin. 37, ლექციონარის სხვა ნუსხებში დასდებლების მხოლოდ დასაწყისებია მოტანილი). მუსიკისა და ჰიმნოგრაფიის ცნობილი მცოდნის ე. ველეშის აზრით, ქართული ლექციონარის თარგმნა დღედად შეუწყობდა ხელს ადრებიზანტიური ხანის ჰიმნოგრაფიის დეტალურ შესწავლას³.

ადრებიზანტიური ჰიმნოგრაფიის შესწავლისათვის იერუსალიმურ ლექციონარებზე ბევრად უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს დღემდე ნაკლებად ცნობილსა და ამ თვალსაზრისით სრულიად შეუსწავლელ ე. წ. ჭილ-ეტრატის იადგარს, რომელიც სინის მთის ეკატერინეს მონასტრიდან ერთ-ერთი თავისი მოგზაურობის დროს წამოიღო პ. უსპენსკიმ, დღეს კი ეს ხელნაწერი ინახება კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში (H-2123). ხელნაწერი აღწერა და კალენდრისა და შედგენილობის თვალსაზრისით შეისწავლა კ. კეკელიძემ⁴. ხელნაწერს მკვლევარი ათარიღებს IX საუკუნის II ნახევრით. ჭილ-ეტრატის იადგარის ან მოკლე სადღესასწაულს (როგორც მას უწოდებს კ. კეკელიძე) სიძველეზე მიუთითებს მისი არქაული კალენდარი, განგება და ჰიმნოგრაფიული მასალა. ეს უკანასკნელი წარმოდგენილია ფსალმუნთა მუხლებით, დასდებლებით (ტროპარებით), სტიქარონებით და არქაული სახის გალობებით. ეს საინტერესო იადგარი, რომელიც ელოდება თავის მკვლევარს, ადრებიზანტიური ჰიმნოგრაფიისა და ქართულ-ბიზანტიური ლიტურგიკული ურთიერთობის ისტორიის კიდევ ერთ საინტერესო ფურცელს გადაშლის.

VIII საუკუნიდან ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის ისტორიაში იწყება ახალი, ე. წ. საბაწმიდური პერიოდი. საბაწმიდის შესანიშნავ პოეტ-მელოდოსების—იოანე დამასკელისა და კოზმა იერუსალიმელის სახელთანაა დაკავშირებული ამ დროს ბიზანტიის ჰიმნოგრაფიასა და მუსიკის დარგში ჩატარებული დიდი რეფორმა; ჰიმნოგრაფიის

¹ კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1960, გვ. 89—91; P. Peeters, *Le Iréonnds oriental de l'agiographie byzantine*, Bruxelles, 1950, გვ. 202-3.

² *Le grand lectionnaire de l'église de Jérusalem (Ve-VIIIe siècle)*, t. I, édité par M. Tarchnischvili, Louvain, 1959, CSCO, vol. 108.

³ E. Wellesz, *A History of Byzantine Music and Hymnographie*, Oxford, 1962 (II გამოცემა), გვ. 130.

⁴ К. С. Кекелидзе, *Литургические грузинские памятники в отечественных книгохранилищах и их научное значение*, Тифлис, 1908, გვ. 350—372.

ადგილს ღვთისმსახურებაში განუზომლად გაიზარდა, კანონმა მიიღო დადგენილი სახე, პროზაული ჰიმნები შეცვალა რიტმულმა გალობამ, რომელიც ძლისპირ-ტროპარის თანაფარლობას ემყარება. ამ რეფორმამ, თავის მხრივ, მოითხოვა სამღვდელმსახურო წიგნების ახალი თვალსაზრისით გადასინჯვა და გადახალისება. ეს საქმიანობაც მიმდინარეობდა VIII—IX საუკუნეების საბაწმიდის ჰიმნოგრაფების წრეში, იქ, სადაც ქართველები უკვე VIII საუკუნიდან დიდ შემოქმედებითსა და მთარგმნელობით მუშაობას ეწეოდნენ ბერძენ პოეტებთან, მელიოდოსებთან და ლატურგისტებთან კონტაქტში. ამ ინტენსიური მუშაობის შედეგია ჩვენამდე მოღწეული X საუკუნის სინური იადგარები, რომლებიც საბაწმიდური სკოლის ახალი მოთხოვნალებების გათვალისწინებით არიან შედგენილნი და ამ დროისათვის ჰიმნოგრაფიისა და ლიტურგიკის მიღწევათა უკანასკნელ სატყუას წარმოადგენენ. ამრიგად, საბაწმიდურ-სინურ ლიტურგიკულ ხელნაწერთა ერთობ ზერელე მიმოხილვიდანაც აშკარაა, რომ ქართულ ლიტურგიკულ ხელნაწერებში წარმოდგენილია ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის განვითარების უწყვეტი ხაზი ადრე-ბიზანტიური ხანიდან (VI—VII სს.) საბაწმიდური ჰიმნოგრაფიული სკოლის (VIII—IX სს.) ჩათვლათ. ეს ფაქტი მით უფრო მნიშვნელოვანია, რომ ამ დროის ანალოგიურმა ბერძნულმა ხელნაწერებმა ჩვენამდე მეტად მცირე რაოდენობით მოაღწიეს, მაგრამ საბაწმიდურ-სინურ ქართულ ლიტურგიკულ ძეგლებსა და მათ შორის იადგარებსაც, პირველ რიგში, რა თქმა უნდა, ქართული ლიტურგიკისა და ჰიმნოგრაფიის ისტორიის შესწავლისათვის აქვს უდიდესი მნიშვნელობა. მხოლოდ მათი საშუალებით შეიძლება გათვალისწინება იმ დიდი მთარგმნელობითი და ორიგინალური შემოქმედებითი მუშაობისა, რომელსაც სახელოვანი ქართველი მწიგნობრები ამ მიმართულებით რამდენიმე საუკუნის მანძილზე ეწეოდნენ საბაწმიდისა და სინის შესანიშნავ სამწიგნობრო კერებში.

საბაწმიდის ქართველ მთარგმნელებსა და ჰიმნოგრაფებს არ ჩამორჩებოდა არც ადგილობრივი ჰიმნოგრაფიული სკოლა, რომელმაც თავისი განვითარების მწვერვალს მიაღწია X საუკუნის II ნახევარში ტაო-კლარჯეთის სამწიგნობრო კერებში. მიქაელ მოდრეკელის ცნობილმა იადგარმა, რომელიც შეიქმნა შატბერდის ლავრაში X საუკუნის უკანასკნელ მეოთხედში, დაავიარკვინა ქართული ჰიმნოგრაფიის რთული და საინტერესო გზა.

X საუკუნის ქართული იადგარების გამოქვეყნება და ყოველმხრივი შესწავლა ქართული მეცნიერების გადაუდებლო ამოცანაა, მაგრამ იადგარის სრული ტექსტის გამოქვეყნებამდე მიზანშეწონილად მივიჩნეოთ მისი ცალკეული ნაწილების შესწავლა და გამოქვეყნება, პირველ რიგში „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“, სადაც თავმოყრილია რვა ხმის გალობათა ძლისპირები—რიტმულ-მელიოდური მოდელები, რომელზედაც გაწყობილია იადგართა გალობანა. ძლისპირებთან უშუალოდ არის დაკავშირებული საგალობლის რიტმისა და მელიოდის შესწავლის საკითხები, რომლებიც დღეს ფილოლოგთა და მუსიკისმცოდნეთა ყურადღების ცენტრშია.

წინამდებარე გამოცემაში წარმოდგენილია ორი სხვადასხვა წყობის (K₂O და OdO) „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ უძველესი (I) რედაქციები, თავისი ბერძნული დენებითა თუ შესატყვისებით. პირველი (ძველი) რედაქციის ძლისპირები ხელნაწერებში ზოგი სულ არ არის ნევემირებული (Sin. 65, Sin. 59), ზოგი მხოლოდ ალაგ-ალაგ (იელის იადგარი), ზოგი მთლიანად ნევემირებულია (Sin. 14, Sin. 1). ნევემირება უფრო სისტემატური ხასიათისაა ძლისპირთა კრებულების II და III რედაქციებში (მიქაელის იადგარში და იორდანეს ძლისპირთა კრებულში). ძლისპირთა ნევემირება (განუჩრჩველად რედაქციისა) ხელნაწერებში მეტ-ნაკლებ ვარიანტულ სხვაობებს აჩვენებს. ასევე არ არის ხელნაწერებში სრული დამთხვევა ძლის-

პირთა ტექსტების რიტმულ დაყოფაში, რაც, როგორც ჩანს, თავის მხრივ, სხვა ფაქტორებთან ერთად, განსაზღვრავს ნევმების (მელოდიური ფორმულების) ძლისპირებზე განაწილების ვარიანტულ სხვაობებსაც.

დაახლოებით ასეთივე ვითარებაა ბერძნულ ირმოლოგიონებში, ამიტომ ბერძნულიდან თარგმნილი ქართული ძლისპირების ნევმებისა და რიტმული დაყოფის შედარება ორიგინალის ნევმებთან და რიტმულ დაყოფასთან დღეისათვის მეტად რთული, დაუძლეველი ამოცანაა. ეს შესაძლებელი იქნება მას შემდეგ, რაც ფოტოტიპურად გამოიცემა და ამ თვალსაზრისით შეისწავლება „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ ნევმარებული ქართული ხელნაწერი ნუსხები, ამიტომ წინამდებარე გამოცემაში ჩვენ თავი შევიკავებთ ნევმირებისა და რიტმული ვარიანტების ჩვენებისაგან. ეს ტექნიკურადაც ძნელი განსახორციელებელია, მით უმეტეს, რომ გამოყენებულ ხელნაწერთა უმრავლესობა ჩვენ ფოტოპირების სახით გვაქვს, სადაც ყოველთვის მკაფიოდ არ ჩანს არც რიტმული პუნქტუაცია და არც ნევმები.

გამოცემაში ქართულ ძლისპირთა რიტმული დაყოფის გადმოსაცემად ვსარგებლობთ ერთი ხელნაწერთ, რომელიც ამა თუ იმ ძლისპირის გამოცემის საფუძველად არის აღებული. იმ შემთხვევაში, როდესაც გამოცემის დედანში რიტმული პუნქტუაცია ცუდად ჩანს, ვიყენებთ მეორე ხელნაწერს (სათანადო აღნიშვნით). ბერძნული ძლისპირის რიტმული დაყოფა წინამდებარე გამოცემაში ისეა წარმოდგენილი, როგორც ეს არის ირმოლოგიონის ევსტრატიადისის გამოცემაში.

ბერძნული ირმოლოგიონის ისტორია ჯერ არ დაწერილა. ამას ხელს უშლის, პირველ რიგში, ირმოლოგიონთა ძველი ხელნაწერი ნუსხების სავალალო სამცირე. ასეთ ვითარებაში ბერძნული ირმოლოგიონების ძველ თარგმანებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. ქართული თარგმანი კი ერთი უძველესთაგანია და შემორჩენილია X საუკ. პირველი და მეორე ნახევრის ხელნაწერებით. ვფიქრობთ, ამ თვალსაზრისით, წინამდებარე გამოცემა არ იქნება ინტერესს მოკლებული ბერძნული პიმნოგრაფიისა და კერძოდ ირმოლოგიონის მკვლევართათვის. მეორე მხრით, ქართულ-ბერძნული ძლისპირების პარალელური პუბლიკაცია და შესწავლა, ამასთანავე ქართულის შედარება ძლისპირთა უძველეს სლავურ თარგმანებთან, მრავალ ახალსა და საინტერესო საკითხებს აღძრავს მკვლევრის წინაშე.

ჩვენ შორს ვართ იმ აზრსაგან, რომ ყველა ამ საკითხის გადაჭრა შესაძლებელი იყოს პირველ პუბლიკაციანი, რომელიც ძირითადად ფილოლოგიურ მიზნებს ემსახურება.

„ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“

სელნაწერები

ძლისპირი არის გალობანის ანუ კანონის ყოველი გალობის (ოდის) და სტიქარონის პირველი ტროპარი, რომელიც რიტმულ-მელოდიურ მოდულს წარმოადგენს გალობის ან სტიქარონის დანარჩენი ტროპარებისათვის. ღმრთისმშობლისა კი ეწოდება გალობის ან სტიქარონის უკანასკნელ ტროპარს, რომელიც ღმრთისმშობელს მიეძღვნება და დაწერილია იმავე გალობის ან სტიქარონის ძლისპირის რიტმსა და კილოზე.

„ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ ეწოდება კრებულს, სადაც თავმოყრილია გალობანის და სტიქარონთა ძლისპირები და მათი შესატყვისი ღმრთისმშობ-

ლისას ტროპარები¹. ამ კრებულის კომბინირებული შედგენილობა (ყოველ ძლისპირს ახლავს ღმრთისმშობლისა) და შედგენილობის შესაბამისი სახელწოდება, ჩანს, მხოლოდ ქართულისათვის არის დამახასიათებელი, ვინაიდან ბერძნულ კრებულებში, ისევე როგორც სლავურსა და რუსულში, თავმოყრილია მხოლოდ ძლისპირები და კრებულაც ორჯე ენაზე ირმოლოგაონის სახელწოდებას ატარებს, რაც მხოლოდ ძლისპირთა კრებულს ნიშნავს.

„ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ (ქვემოთ შემოკლებით — ძლისპირნი) X—XIX სს. მრავალმა ქართულმა ხელნაწერმა შემოგვინახა, ზოგჯერ დამოუკიდებელი კრებულის სახით, უფრო ხშირად კი როგორც იადგართა ან სადღესასწაულის ნაწილი.

X—XI საუკუნეების ხელნაწერებში ძლისპირნი, თითქმის გამონაკლისის გარეშე, იადგარებშია შეტანილი. მისი ცალკე კრებულად გავრცელება უფრო გვიანდელი მოვლენაა და გამოწვეული უნდა იყოს ამ კრებულის მოცულობის ზრდით და მისი გამოყენების საზღვრების გაფართოებით.

ქართულ ძლისპირნიში, ისევე როგორც ბერძნულ ირმოლოგაონში, ძლისპირები გაწყობილია ხმებზე და გალობებზე. ხმების აღნიშვნა ბერძნულ-ქართულ ძლისპირთა კრებულებში ერთნაირია:

ბერძნული	ქართული
Ἦχος α'	ჟმაჲ ა
„ β'	„ ბ
„ γ'	„ გ
„ δ'	„ დ
Ἦχος ἡλ. α'	„ ა გ ^{ნი} (გუერდი)
„ ἡλ. β'	„ ბ გ ^{ნი}
„ ἡλ. γ'	„ გ გ ^{ნი}
„ ἡλ. δ'	„ დ გ ^{ნი}

გალობანის ანუ კანონის გალობათა აღნიშვნა ბერძნულ-ქართულ ძლისპირთა კრებულებში განსხვავებულია:

ბერძნული	ქართული
Ὁ ἄθ' α'	უგალობდითსა
„ β'	მოიხილესა
„ γ'	განძლიერდასა
„ δ'	უფალო მესმასა
„ ε'	ღამითგანსა
„ ς'	ღალადყავსა
„ ζ'	კურთხეულარსა
„ η'	აკურთხევდითსა
„ θ'	ადიდებდითსა

გალობების ქართულ სახელწოდებებისათვის აღებულია იმ ბიბლიურ გალობათა დასაწყისი სიტყვები, რომლებიც საფუძვლად დაედო კანონის გალობებს².

¹ ძლისპირნი ზოგჯერ მოიცავს გალობანისა და სტიქარონების ძლისპირებს ერთად, ზოგჯერ კი სტიქარონთა ძლისპირები გამოყოფილია გალობანის ძლისპირებისაგან.

² К. Кекелидзе, Иерусалимский Капиляр VII века. Литургический Тренинаго лужсикონი, გვ. 324, გალობანი.

საფიქრებელია, რომ ქართულმა შემოგვინახა გალობათა უძველესი სახელწოდებები, რომლებიც დროთა ვითარებაში დაკარგა ბერძნულმა. ქართული ძლისპირნისა და საღღესასწაულოს გვიანდელ ნუსხებში ეს სახელწოდებები შეცვლილია რიცხვითი აღნიშვნებით.

ძლასპირთა კრებულებმა, ისევე როგორც ბერძნულმა ირმოლოგიონმა, დროთა მანძილზე განიცადეს ცვლილებები, ზოგი არსებითი, ზოგი კი არაარსებითი ხასიათისა. ამის მიხედვით ძლასპირთა კრებულებში შეიძლება გამოიყოს რამდენიმე რედაქციული ჯგუფი.

ძლისპირნის X—XV სს. ხელნაწერების შესწავლის შედეგად მკვლევარმა პ. ინგოროყვამ გამოყო ამ კრებულის სამი რედაქცია. რედაქციული დაჯგუფების საფუძველად ძლისპირნში შემავალ ძლისპირთა რაოდენობა, თანმიმდევრობა და შედგენილობა¹.

ძლისპირნის I რედაქცია, რომელაც ყველაზე მოკლეა (შეიცავს 400-მდე ძლისპირს)², თითქმის უცვლელად შეორდება, როგორც თავდაპირველი და ძირითადი პლასტი, ძლისპირნის II და III რედაქციებში, მაგრამ გამოცემის საფუძველად ჩვენ შევარჩიეთ მხოლოდ I რედაქციის ძლისპირნის უძველესი, X საუკუნისა და XI საუკუნის დამდეგის ხელნაწერები.

I რედაქციის ძლისპირნი შემოგვინახა ძირითადად საბაწმიდურ-სინურმა ხელნაწერებმა. ესენია: Sin. 1 (X საუკ. I ნახევარი), Sin. 14 (X საუკ.), Sin. 65 (X საუკ. II ნახევარი), Sin. 59 (X საუკ. II ნახევარი). ამავე რედაქციას გუთვნის X—XI სს. მიჯნის ე. წ. „იელის იადგარის“ ძლისპირნი, რომელაც დაუვლია მესტიის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში.

ქართული ძლისპირნის აქ წარმოდგენილია რედაქციული კლასიფიკაცია ეხება ქართულ ლატურგიულ ხელნაწერებში თითქმის საყოველთაოდ გავრცელებულ OdO ძლისპირთა კრებულებს.

ბერძნულმა ხელნაწერებმა შემოგვინახა ორი ტიპის ირმოლოგიონები. პირველია ისეთი წყობის ძლისპირთა კრებულები, სადაც ძლისპირები ყოველი ხმის ფარგლებში ოდებად (გალობებად) არის დაჯგუფებული. ამ ტიპის ირმოლოგიონებისათვის სამეცნიერო ლატერატურაში მიღებულია OdO ლიტერი (Odes Order). მეორეში ძლისპირები ხმის ფარგლებში ცალკეულ ძლისპირთა კანონების (აკოლუთიების) სახით არის შესული, ოდებად დაშლის გარეშე. ამ ტიპის ირმოლოგიონებისათვის სამეცნიერო ლატერატურაში მიღებულია KaO ლიტერი (Kanon's Order)³.

ორივე ტიპის ბერძნულ ირმოლოგიონს თავისი შექმნისა და განვითარების გზა ჰქონდა, რაც სათანადოდაა გაშუქებული სამეცნიერო ლიტერატურაში. აქ ჩვენ აღვნიშნავეთ მხოლოდ, რომ KaO ითვლება ირმოლოგიონის უფრო ადრეულ სახედ. აქედან განვითარებულად არის მიჩნეული OdO ირმოლოგიონი, ვინაიდან OdO წარმოადგენს ოდებად გადაწყობილ KaO ირმოლოგიონს⁴.

¹ პ. ინგოროყვა, თხზულებათა კრებული, III, გვ. 79—82.

² ძლისპირნის რედაქციებში ძლისპირთა რაოდენობრივი შეფარდების შესახებ ვრცლად იხ. პ. ინგოროყვა, დასახ. წიგნი, გვ. 81.

³ Die ältesten Novgoroder Hirmologien-Fragmente, Herausgegeben von Erwin Koschmieder, Zweite Lieferung, München, 1955, გვ. 69; M. Velimirovic, Byzantine Elements in Early Slavic Chant: The Hirmologion. M. M. B. Subsidia, v. IV, Copenhagen, 1960, გვ. 38.

⁴ ამ საკითხს ჩვენ უფრო ვრცლად ვიხილავთ ქვემოთ, იხ. „კერძო დანიშნულების „ძლისპირნი და ლმრთისმშობლისანი“.

ქართულ ძლისპირთა უძველესი (X ს.) კრებულების შესწავლამ გაარკვია, რომ ამ ხელნაწერებს ჩვენთვის შემოუნახავთ არა მარტო OdO ძლისპირნი, არა-ზედ $KaO-C$. მაგრამ უკვე X საუკუნის II ნახევრის იადგარებში მონოპოლია მოუპოვებია OdO ძლისპირთა კრებულს, რომელსაც ხმარებიდან განუდევნია KaO ძლისპირნი. KaO ძლისპირნის უნიკალურა ნუსხა შემოგვინახა X საუკუნის შუა წლების საბაწმადურმა ხელნაწერმა Sin. 34-მა. წინამდებარე გამოცემაში ქვეყნდება როგორც KaO ძლისპირნი, ასევე OdO ძლისპირნის I რედაქცია. II და III რედაქციების ნეემირებული ძლისპირნის გამოქვეყნება განზრახულია ფოტოტიპურა წესით.

OdO ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ I რედაქციის ხელნაწერები

როგორც ზემოთ ითქვა, OdO ძლისპირნის უძველესი რედაქცია შემოგვინახა 5-მა ხელნაწერმა, ესენია: Sin. 1 (ქვევით აღნიშნავთ H ლიტერით), Sin. 14 (L), Sin. 65 (O), Sin. 59 (h) და იელის იადგარის ძლისპირნი (A). ეს ხელნაწერები ერთი რედაქციის ფარგლებში მცირედენ ცვლილებებს აჩვენებენ. H და L ხელნაწერები ერთნაირია მოცულობით და ძლისპირთა რიგით. ამიტომ, იმ შემთხვევაში, როდესაც ერთ-ერთ ხელნაწერს დაზიანების გამო აკლია, ნაკლები ტექსტის აღდგენა სავსებით შესაძლებელია მეორე ხელნაწერით მასთან სრულ რედაქციულ იდენტურობის ვაშ. ამას კი ჩვენთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან HL ხელნაწერების ძლისპირთა კრებულებმა, რომლებიც ძლისპირთა რაოდენობით ყველაზე მოკლენი არიან, შემოგვინახეს ძლისპირნის უძველესი რედაქციის თავდაპირველი სახე.

A და Oh ხელნაწერთა ძლისპირნი HL-ის ძლისპირნზე ოდნავ უფრო ვრცელია. HL და A ხელნაწერებში ძლისპირების რაოდენობრივი შეფარდება დაახლოებით ასეთია: LH-ის I ხმის ყველა გალობაში ერთად 46 ძლისპირია, ხოლო A-ში—57; II ხმაში—47 და 58. A ხელნაწერის ზედმეტი ძლისპირები უმთავრესად იონე დამასკელის იამბიკური კანონების ძლისპირებია, რომლებითაც იწყება A ხელნაწერის I და II ხმების ძლისპირები, HL ხელნაწერებში კი იამბიკური საზომით დაწერილი არც ერთი ძლისპირი არ არის შეტანილი. ძლისპირთა რაოდენობრივი შეფარდების დაახლოებით ასეთივე სურათია IV ხმაშიც, III ხმაში კი ძლისპირთა რაოდენობა HLA ხელნაწერების ყველა გალობაში ერთნაირია.

ძლისპირთა რაოდენობრივი სხვაობა უფრო საგრძნობია HL-სა და O-ს შორის¹. O ხელნაწერის ძლისპირნი ნაკლებია. ტექსტი იწყება დ ხმით. ზოგიერთ ხმაში (ბ გ-ი) ძლისპირთა რაოდენობა ყველა ხელნაწერში (HLAO) ერთნაირია. ა გ-ის ხმის ძლისპირებში სხვაობა მეტად მცირეა. სხვაობა დიდია დ გ-ის ხმაში H-ში—55 ძლისპირი, A-ში—62, O-ში—69.

AO-ს ყველა დამატებითი ძლისპირი იძებნება II რედაქციის ძლისპირნში. ისინი ჩვეულებრივ ერთიან (მისდევნ) HL-ის ძლისპირთა პლასტს ბოლოში და II რედაქციული პლასტის პირველ ძლისპირებს წარმოადგენენ, მაგრამ ეს ძლისპირები ძლისპირნის II რედაქციული პლასტის მეტად მცირე ნაწილია, ამიტომ ამით AO-ს რედაქციული რაობა არ იცვლება.

ამრიგად, ძლისპირნის I რედაქციის ხელნაწერები, ძლისპირთა რიგისა და რაოდენობის მიხედვით, შემდეგი თანმიმდევრობით ლაგდება: HL—ძირითადი და თავდაპირველი შედგენილობის ნუსხები; A და Oh—გავრცობილი ნუსხები.

¹ H-ს ცალკე არ ვეძებთ, ვინაიდან ის მცირე მოცულობის ფრაგმენტია და მისდევს O-ს.

I რედაქციის დასახელებულა ხუთი ხელნაწერის გარდა გამოცემისათვის გამოვიყენეთ კიდევ ორი ხელნაწერი—მიქაელ მოღრეცილის იადგარის ძლისპირნი (S—425, გამოცემაში B ლიტერით აღნიშნული) და Jer. 48 ხელნაწერი (გამოცემაში J ლიტერით აღნიშნული). B ხელნაწერის ძლისპირნი მეორე რედაქციისაა. J ხელნაწერის ძლისპირნიც ძლისპირთა რაოდენობით აღემატება I რედაქციის ხუთივე ხელნაწერს, მაგრამ ნაკლებია B-ზე. ორივე BJ ხელნაწერს გამოცემაში ვიყენებთ I რედაქციის ფარგლებში მათი ღირსებების გამო: B-ში ძლისპირთა ტექსტები ქარაგმაგახსნილია, რითიც ის გვეხმარებოდა I რედაქციის სინურ ხელნაწერთა ფოტოპირებში ძნელად არსაკითხავი სიტყვების წაკითხვაში და მოულოდნელი დაქარავემების გახსნაში. J ხელნაწერი შედარებით სრულია. მას ვიყენებთ AOh ხელნაწერების იმ ძლისპირთა კოთხე-სხვაობების შესამოწმებლად, რომლებიც ამ ხელნაწერებში ზედმეტია HL ხელნაწერებთან შედარებით.

I რედაქციის ხუთი ხელნაწერიდან ოთხს (HLOh) ახსიათებს ერთი თავისებურება: ამ ხელნაწერებში ყოველ ძლისპირს ახლავს მისი ბერძნული დედნისათუ შესატყვისის დასაწყისი, ქართული ტრანსკრიფციით გადმოცემული. ეს საინტერესო ფაქტი თავის დროს შეუმჩნეველი არ დარჩენიათ სინური ხელნაწერების აღმწერლებს—ივ. ჭავჭავაძისა და ნ. მარს. Sin. 1 ხელნაწერის აღწერილობაში ძლისპირნის ტექსტთან დაკავშირებით ივ. ჭავჭავაძელი წერდა: „В тексте часто встречаются начальные слова греческих песнопений в грузинской транскрипции: все они писаны киноварью“¹.

ბერძნულ დასაწყისებზე მითითებები სინურ ხელნაწერებში აღმოაჩნდათ არა მარტო ძლისპირებს, არაჩედ გალობებსაც და სტიქარონებსაც. Sin. 59 იადგარის აღწერილობასთან დაკავშირებით² ნ. მარს წერდა: „Настоящий тип преимущественно, если не исключительно, приспособлен к греческой службе, к греческим материалам. Обыкновенно в тексте красными строками приводятся начала греческих песнопений в грузинской транскрипции, передачу которых и представляет последующий непосредственный грузинский текст...“ ნ. მარს მოჰყავს ამის რამდენიმე ნიშნუში და დასძენს: „Возможно, что не только текст, но и мелодия данного песнопения удерживалась греческая“³.

თუ რა დანიშნულება ჰქონდა ძლისპირებსა და გალობებთან ქართული ტრანსკრიფციით ბერძნული დედნების დასაწყისების მოტანას, ამ საკითხს ჩვენ ცალკე ვეხებით⁴, აქ კი გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ძლისპირებსა და გალობებთან ამ რიგის მინაწერები გეხვდება ძირითადად ძველი იერუსალიმური რედაქციის საწელიწდო იადგარებში, რომლებიც შემოგვიწინაა ზემოთ დასახელებულმა ოთხმა სინურმა ხელნაწერმა; სპორადული ხასიათი აქვთ ამ ზედწარწერებს ე. წ. „წვირმის იადგარში“ (ინახება მესტიის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში); X საუკუნის დასასრულისთვის ზედწარწერები იადგარებში, როგორც ჩანს, კარგავენ თავის მნიშვნელობას და ქრებიან, ამას ყველაზე მკაფიოდ მოწმობს მიქაელ მოღრეცილის იადგარი, სადაც ზედწარწერებს მხოლოდ ძლისპირნის პირველი ხმის 7 ძლისპირთან ვხვდებით. ბერძნული

¹ ივ. ჭავჭავაძელი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, თბილისი, 1947, გვ. 1.

² Sin. 59-ის ნაწილია h ლიტერით აღნიშნული ძლისპირნი, რომელიც შემთხვევით ჩაქონებულია Sin. 1 ხელნაწერში (იხ. აქვე, ხელნაწერთა აღწერილობა გვ. 0106)

³ Н. Я. Марс, Описание грузинских рукописей Синайского монастыря, გვ. 101—102.

⁴ იხ. აქვე, „რიტმული პენტატუცია და ნევმები“, გვ. 056.

დენების დასაწყისებზე მითითების გარეშეა უკვე „ილას იადგარის“ ძლისპირნი (X—XI საუკუნის მიჯნის ხელნაწერი) და ამავე დროის ცნობილი იორდანეს ძლისპირთა კრებული (A—603). ამ მოვლენას თავისი მიზნით და ახსნა აქვს¹. წინამდებარე გამოცემისათვის კი ამ ზედწარწერებს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. იგი დაგვეხმარა ბერძნული დენებისა და შესატყვისების გამოვლენასა და ქართული ძლისპირნისა და ბერძნული ირმოლოგიონის ურთიერთმიმართების გარკვევაში.

I რედაქციის OdO ძლისპირთა კრებულებში რიტმული პუნქტუაცია გადმოიცემა ერთი ან ორი წერტილით. ძლისპირების რიტმული დანაწილება ხელნაწერებში ყოველთვის ერთნაირი არ არის, სხვაობა შემიჩნევა I რედაქციის ქვეჯგუფების ფარგლებშიც კი. თუმცა, უმეტეს შემთხვევაში, ეს სხვაობები და გადახრები რიტმული სქემიდან გარკვეულ კანონზომიერებას ემორჩილება.

კერძო დანიშნულების (KaO) „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“

OdO „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დიდი ანუ „საწელიწდო იადგარის“ შემადგენლობაში შედის. იადგარი, ჩვეულებრივ, ძლისპირნით იწყება, ვინაიდან იგი შეიცავს რიტმულ-მელოდიურ ნიმუშებს იადგარის გალობათათვის. ძლისპირნის უძველესი I რედაქცია მოიცავს 400-მდე ძლისპირს. II—III რედაქციებია—800-900 ძლისპირს². ძლისპირთა ეს რაოდენობა სავსებით ამოწურავდა დიდი და მცირე იადგარების გალობათა რეპერტუარს. ერთი ნაწილი ძლისპირებისა გამოუყენებელიც კი რჩებოდა.

ძლისპირთა სრული კრებულას გვერდით არსებობდა „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ მცირე კრებულებიც, რომლებიც განკუთვნილი იყო უფრო ვიწრო დანიშნულების ლიტურგიული წიგნებისათვის (მცირე იადგარის, შარხვან-ზატყესა თუ დღესასწაულთა სხვა ცკლებსათვის).

მცირე მოცულობისა და კერძო დანიშნულების ძლისპირნი დაცულია რამდენიმე უძველეს სინურ ხელნაწერში, ესენია: Sin. 34, Sin. 26, და Sin. 20 (იხ. აქვე, ხელნაწერთა აღწერილობა).

Sin. 26 ხელნაწერი წარმოადგენს საუფლო და დიდ დღესასწაულთა საგალობლების კრებულს—მცირე იადგარს. ხელნაწერი გადაწერილია რამდენიმე გადამწერის მიერ. ერთ ნაწილს უზის თარიღი—954 წელი. ეს თარიღი შეიძლება გავრცელდეს მთელ ხელნაწერზე, ვინაიდან კრებული შედგენილობითაც ძველი ჩანს. ამ კრებულს გაუვლან იოანე-ზოსიმეს ხელში. ნაწილი მის მიერაა გადაწერილი, ნაწილს კი მისი ხელთ აქვს გაკეთებული შენიშვნები. ხელნაწერი უნდა შექმნილიყო საბაწმინდის ქართველთა კოლექტივში. ამ მცირე სადღესასწაულო კრებულის გალობებში უმრავლეს შემთხვევაში ძლისპირების სრული ტექსტებია მოყვანილი, ნაცვლად ძლისპირთა მხოლოდ დასაწყისებისა, როგორც ეს ჩვეულებრივ არის საწელიწდო იადგარსა და სხვა უფრო გვიანდელ ლიტურგიულ კრებულებში. ამისდა მიუხედავად, კრებულში მაინც ჩართულია მცირე მოცულობის „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ შემდეგი წარწერით: „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი ყოველთა ჭმათა ზედა ესრცთ, ჰპოვენე, თუ გინდენ“ (222v).

¹ იხ. აქვე. „რიტმული პუნქტუაცია და ნუშები“, გვ. 056.

² კ. ინგოროვიჩი, თხზულებანი, III, გვ. 81.

Sin. 26-ის ძლისპირნი შეიცავს 8 ხმის ძლისპირებს. თითოეული ხმის კანონი (აკოლუთიის¹) ვალობისათვის მოტანილია 1 ან 2 ძლისპირი, მაგრამ არა სრული ტექსტების სახით, როგორც ეს ძლისპირთა ჩვეულებრივ კრებულებშია, არამედ მხოლოდ დასაწყისებით და ისიც არა ყველა ვალობის ძლისპირისათვის, არამედ ვალობანის მხოლოდ პირველი ვალობისათვის („უვალობდითსა“, იხ. დამატება I)².

რა დანიშნულება უნდა ჰქონდეს ასეთ მოკლესა და სქემატურ ძლისპირს, სადაც ძლისპირთა სრული ტექსტებიც კი არ არის მოყვანილი, არამედ მხოლოდ დასაწყისები? ამ საკითხზე პასუხს ხელნაწერშივე ვპოულობთ. მოკლე ძლისპირის შემდგენელი თვითონვე გვაწვდის მისი ხმარების წესს. II ხმის ძლისპირთან შემდგენელი შენიშნავს: „ესენი ჰპოვნე განცხადებისა წინა კვრიაყესა“. მართლაც, მითითებული „განცხადების ვალობანი“ (53V-ზე) დაწერილია II ხმის იმ აკოლუთიის ძლისპირებზე, რომლებიც მხოლოდ უვალობდითსას ძლისპირის დასაწყისითაა წარმოდგენილი ძლისპირის II ხმაში (იხ. დამატება I). მაშასადამე, განცხადების წინა კვირიაკის ვალობანის ყველა ვალობის ძლისპირები ერთად ქმნიან II ხმის ძლისპირთა კანონს, ძლისპირთა ეს კანონი კი ძლისპირში მხოლოდ უვალობდითსას ძლისპირის დასაწყისით არის შეტანილი.

ძლისპირის IV ხმასთან მითითებულია: „ესენი ჰპოვნე ბზობასა“. აქაც ბზობის კანონის ძლისპირები ერთად ქმნიან ძლისპირის IV ხმის ძლისპირთა აკოლუთიას. ამ შემთხვევაშიც ეს აკოლუთია ძლისპირში მხოლოდ უვალობდითსას ძლისპირის დასაწყისით არის შეტანილი. ანალოგიური ვითარებაა ძლისპირის სხვა ხმებთან დაკავშირებით.

კრებულის (Sin. 26) რედაქტორის ამ მითითებით შესაძლებელია მცირე ზომის სქემატური ძლისპირის პრაქტიკული გამოყენება: კრებულისე (მცირე იადგარის) ვალობათა საფუძველზე 8 ხმის ძლისპირთა აკოლუთიების შედგენა და საჭირო შემთხვევაში ახალი ვალობისათვის მათი გამოყენება, ანდა ამ ძლისპირებზე შედგენილ ვალობათა შესრულების დროს მვალობისათვის საჭირო ძლისპირთა სრული ტექსტების მიწოდება, რომლებიც, როგორც ჩანს, მან ყოველთვის ზეპირად არ იცოდა.

Sin. 26-ის ძლისპირნი მოიცავს ძლისპირთა მცირე რაოდენობას. შედგენილია იგი ვიწრო პრაქტიკული დანიშნულებით, საკუთრივ Sin. 26-სათვის. Sin. 26-ის ძლისპირები, რა თქმა უნდა, არ ამოწურავდა იმ დროისათვის (X საუკუნის შუა წლებისათვის) ძლისპირთა არსებულ რეპერტუარს, რომელიც, უკვე ჩამოყალიბებული OdO ძლისპირის I რედაქციის სახით, დიდი იადგარის აუცილებელ ნაწილს წარმოადგენდა. Sin. 26-ის რედაქტორისათვის ეს ფაქტი კარგად იყო ცნობილი. ძლისპირის ბოლოში იგი შენიშნავს: „...და სხუანი (ძლისპირები—ე. მ.) ჰპოვნე დიდსა იადგარსა შინა“ (224V). ხოლო თუ რა კონკრეტული დანიშნულება ჰქონდა Sin. 26-ის ამ მოკლესა და სქემატურ ძლისპირს ვრცელის არსებობის პირობებში, ამასაც შემდგენელი გვამცნობს ძლისპირის ბოლო მინაწერში: „ესე ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი ამისთჳს ვაჩინენით,—რავდენ სხუანი აღარა სწერია ამას შინა, რაჟთა, რომელიცა დღესასწაული იყოს რომელსაცა ვმასა ზედა, ესენი მის ვმისანივე ჰირისა

¹ KAO ირმოლოგიონში აკოლუთია ეწოდება ძლისპირთა თანმიმდევრობას კანონის ფარგლებში.

² ძლისპირში პირველი ხმის ძლისპირს მოსდევს „სამებისანი და ღმრთისმშობლისანი პასეჟა ზედა“ სრული აკოლუთიის სახით. ამ ტექსტის ბოლოს დართულ შენიშვნიდან ვკვებულობთ. თუ რა გახდა მიზეზი ამ მასალის აქ შეტანისა (იხ. დამატება I, გვ. 207).

მაგიერ ითქუნან, თუ გინდენ, და რომელი რაჲ დაგვკლია, შეგ(ვ)ნდეთ ჩუენ ღმრთისათჳს...“ (224v). ე. ი. Sin 26 მცირე იადგარის შემდგენელს „ძლისპირნსა და ღმრთისმშობლისანი“ თავი მოუყრია ამ მცირე იადგარში შემავალ გალობათა ყველა ძლისპირნსათვის და ისინი რვა ხმის ძლისპირთა აკოლუთიებად გაუწყვია, რათა საჭიროების შემთხვევაში მგალობელს ეს ძლისპირები სხვა დღესასწაულების გალობათა შედგენისათვის გამოეყენებინა.

ამრიგად, მცირე ძლისპირნის შექმნის საჭიროება განაპირობა, ერთი მხრივ, სპეციალური დანიშნულების დიდი „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ იშვიათობამ და უქონლობამ, რომელც დიდი იადგარის შემადგენლობაში შედიოდა მხოლოდ, მეორე მხრივ კი რიტმული ზოგის გავრცელებასთან დაკავშირებით საეკლესიო პრაქტიკაში ძლისპირების კრებულზე გაზრდილმა მოთხოვნილებამ.

ზემოთქმულის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ: 1. მცირე ზომის ლიტურჯიკულ კრებულებში—მცირე იადგარებში—თავდაპირველად გალობებთან ძლისპირებისა და ღმრთისმშობლისას სრული ტექსტები იყო მოტანილი, ვინაიდან ამ კრებულებს არ ახლდათ, მგავსად დიდი იადგარისა, „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“, რომლითაც შეიძლებოდა ესარგებლა მგალობელს ყველა საჭირო შემთხვევაში.

2. სრული „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ მხოლოდ დიდი იადგარების შემადგენლობაში შედიოდა. დიდი იადგარების შექმნა პროფესიონალურ დახელოვნებას მოითხოვდა, რაშიც განსაზღვრა მათი რაოდენობრივი სიმცირე¹.

3. Sin. 26 ხელნაწერის(მცირე იადგარის) „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ ვიწრო და სპეციალური დანიშნულებისაა. ის არის ფაქტიურად იმ ძლისპირთა აკოლუთიების საძიებელი, რომელთა სრული ტექსტები მცირე იადგარის გალობებთან არის მოტანილი. ამ საძიებლის მიზანია, დაეხმაროს მგალობელსა და ლეთისმსახურს საჭირო შემთხვევაში, ახლა დასდებლების შედგენისას, ადვილად მიაგნოს ძლისპირთა აკოლუთიებს, რომლებიც მცირე იადგარის დასდებლებთან სრული სახით არის მოტანილი. ამრიგად, Sin. 26-ის ძლისპირთა საძიებელი დიდი იადგარის, ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ მაგიერობას სწევდა მცირე მასშტაბით. ამიტომ უნდა ვიფიქროთ, რომ იგი ერთგვარი წინასახე იყო ძლისპირთა სრული კრებულისა და ქართული „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ განვითარების პირველ საფეხურს წარმოადგენდა. ამ კრებულებს თავისი პრაქტიკული და კერძო მნიშვნელობა ძლისპირნის სრული კრებულების შექმნისა და გავრცელების შემდეგაც არ დაუკარგავთ, და ერთხანს არსებობდნენ დიდი იადგარის პარალელურად, როგორც მცირე იადგარის შემადგენელი ნაწილი, კერძო დანიშნულების ძლისპირთა საძიებლები.

4. ძლისპირნის საძიებელი თავისი აგებულებით KaO წყობისაა, სადაც გალობათა ძლისპირები გაერთიანებულია აკოლუთიებად; საძიებლის ერთეულია არა ერთი რომელიმე ძლისპირი, არამედ გალობანის ძლისპირთა აკოლუთია, რომელიც ამავე სახით (თანმიმდევრობით) არის წარმოდგენილი მცირე იადგარის დასდებლებში.

* * *

ასევე კერძო დანიშნულებისაა № 20 სანური ხელნაწერის „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“. Sin. 20 მცირე იადგარია. გადაწერილი იოვანეს მიერ 987 წელს კვარიკე ხუცის ბრძანებით. იგი შეიცავს საუფლო დღესასწაულების დას-

¹ ეს საკითხი ღერო ვრცლად იხ. ელ. მეტრეველი, „მეხელისა“ და „მეხურის“ გავებისათვის, კრებულში: „შოთა რუსთაველი“, ისტორიულ-ფილოლოგიური ძიებანი, თბილისი, 1966, გვ. 176.

დებლებს. ძლისპირნს ხელნაწერში უყავა 1r—9r. ხელნაწერი ნაკლებია. ტექსტი იწყება და ხმის უფალო მესმასას ძლისპირათ, მაგრამ, როგორც ხელნაწერის შესწავლამ დაგვარწმუნა, მას დასაწყისში აკლია მხოლოდ ამ ხმის პირველ გალობათა— უგალობდითას და განძლიერდასას ძლისპირები. ა—გ ხმის ძლისპირები კი ამ ძლისპირნში არც ყოფილა საერთოდ ისევე, როგორც ბ გ^ი-სა და გ^ე-ის ხმის ძლისპირები. ამდენად Sin. 20-ის ძლისპირნი შეიცავს და ხმის ძლისპირებს (უფალო მესმასადან ბოლომდე—ადადებდითამდე) და ა გ^ი-სა და ბ გ^ე-ის ყველა გალობათა ძლისპირებს.

ძლისპირნის გამოკრებილია ხასიათი თვით მცირე იადგარის (Sin. 20-ის) შედგენილობამ განსაზღვრა. ამას გვაფიქრებინებს შემდეგი: ძლისპირნის სამივე ხმაში სულ 37 ძლისპირია (იხ. ძლისპირთა ცხრილი). ყოველი ხმის თითო გალობისათვის მოტანილია თითო ან ორ-ორი ძლისპირი (იხ. დამატება II). ძლისპირთა ჯამი თითოეული ხმის ფარგლებში ქნის ძლისპირთა სრულ კანონს. ასე მაგ. ა გ^ი-ის ხმის გალობათა პირველი ძლისპირები შეესაბამებთან ბერძნული ირმოლოგიონის (ეესტრატი. გამოცემით) № 182 აკოლუთიას (იხ. ძლისპირთა ცხრილი), ხოლო ამავე ხმის გალობათა რიგით მეორე ძლისპირები კი— № 183 აკოლუთიას.

Sin. 20 ხელნაწერში ძლისპირნს უშუალოდ მისდევს „სამარადისო დასდებლები“ წმიდათა მოციქულთა, ღვთისმშობლის, ჭუარის და სხვათა. დასდებლებს გალობებთან ძლისპირთა ნხოლოდ დასაწყისებია მოტანილი. ყველა ეს დასდებელი, სტრაქარონთა გამოკლებით, დაწერილია სან ხმზე: დ, ა გ^ი-სა და ბ გ^ე-ის ხმებზე, ე. ი. იმ ხმებზე, რომლის ძლისპირებსაც შეიცავს Sin. 20-ის ძლისპირნი. დასდებლებში ძლისპირები იმავე შემადგენლობისაა, როგორაც ეს ძლისპირნშია წარმოდგენილი. ეს პრინციპი დაცულია მაშინაც, როდესაც ძლისპირთა აკოლუთიაში გაერთიანებულია არა ერთი, არამედ ბერძნული ირმოლოგიონის რამდენიმე სხვადასხვა აკოლუთიის ძლისპირები, როგორც ამას ადგილი აქვს დ და ბ გ^ე-ის ხმათა ძლისპირების შემთხვევაში (იხ. ძლისპირთა ცხრილი).

ძლისპირნსა და მცირე იადგარის დასდებულთა ურთიერთმიმართებასთან დაკავშირებით კიდევ ერთი გარემოებაა აღსანიშნავი: ძლისპირნის თითოეული ხმის თითოეული გალობის ფარგლებში უპრაუღეს შემთხვევაში მოტანილია ორ-ორი ძლისპირი ძლისპირთა სხვადასხვა აკოლუთიებიდან (იხ. ცხრილი). „სამარადისო დასდებლებში“ ეს წყვილი ძლისპირები ზოგჯერ ერთმანეთს ენაცვლებიან, ე. ი. ძლისპირნში თითოეული ხმის ფარგლებში ძლისპირები იმ ვარაუდით არის შერჩეული, რომ ისინი საჭირო შემთხვევაში ერთმანეთს შეენაცვლონ. ძლისპირთა აკოლუთიებში ძლისპირთა მონაცვლეობა X საუკუნის ქერძო დანიშნულების ქართულ ძლისპირნში უკვე გავრცელებული მოვლენა ყოფილა.

ამრიგად, Sin. 20-ის ძლისპირნისა და „სამარადისო დასდებლების“ შედარებამ აშკარა გახადა, რომ მცირე იადგარის ძლისპირნი შედგენილი ყოფილა საკუთრივ „სამარადისო დასდებლებისათვის“ და მას თავიდანვე კონკრეტული დანიშნულება ჰქონია. ამ დებულებას ამტკიცებს კიდევ ერთი ფაქტიც: მცირე იადგარში, გარდა „სამარადისო დასდებლებისა“, შესულაა აგრეთვე 8 ხმის „აღდგომის დასდებლები“. „აღდგომის დასდებლების“ იმ ხმებისათვის, რომლის ძლისპირებიც შეტანილია ძლისპირნში (დ, ა გ^ი და ბ გ^ე), გამოყენებულა ძლისპირნის ძლისპირები და დასდებლებთან ძლისპირთა მხოლოდ დასაწყისებია ნაჩვენები, დანარჩენი ხმების დასდებლების ძლისპირები კი მოტანილია სრული ტექსტებით, ვინაიდან ისინი ძლისპირნში არ არიან შეტანილი. ამდენად, აშკარაა, რომ მცირე იადგარის ძლისპირნის შემდგენელი არ ითვალისწინებდა „აღდგომის დასდებლების“ ძლისპირ-

რებს. ის შედგენილია მხოლოდ „სამარადისო დასდებლების“ სამი ხმის ძლისპირებისაგან. შესაძლოა, „მცირე იადგარში“ თავიდანვე არც იყო შეტანილი „აღდგომის დასდებლები“. ის შემდეგ იქნა ჩართული, რის გამოც ამ დასდებლების ძლისპირთა გათვალისწინება ვერ მოხერხდა ძლისპირში, რომელიც „იადგარის“ დასაწყისშია მოთავსებული, როგორც საერთოდ ყველა ძლისპირნი.

ვინაიდან Sin. 20-ის ძლისპირნი შეიცავს თითოეული გალობის ფარგლებში ერთმანეთის მონაცვლე წყვილ ძლისპირებს, რომლებიც „სამარადისო დასდებლებში“ ძლისპირთა სრულ კანონებს (აკოლუთიებს) ქმნიან, ამიტომ თავისი დანიშნულებით ეს ძლისპირნი KaO წყობისაა, მიუხედავად იმისა, რომ განლაგება მათ OdO წყობისა აქვთ, ე. ი. ძლისპირში სხვადასხვა აკოლუთიის მონაცვლე ძლისპირები გალობის ფარგლებში მოტანილია არა ცალ-ცალკე, დამოუკიდებელ აკოლუთიებად, არამედ ერთმანეთის პომდევნოდ.

Sin. 20-ის ძლისპირნის ძლისპირთა ცხრილი*

1.	ჯ ა ღ	
ო რ მ ს	1. სიყუარული წყალობისა...	138 ბ'
	2. ცანი შეენიერებაძან...	146 ბ'
ღ მ გ ნ ს	1. შენ, უფალო, ნათელი ხარ...	133 ე'
ღ ლ დ ყ ვ ს	1. გალობით, ვნითა სიხარულისადათა...	133 ც'
	2. ღაღადებდა წინაწარმეტყუელი იონა	172 ც'
კ ხ ლ რ ს	1. საჭუმილსა შონა აბრამეანნი...	133 ჯ'
	2. მაძადა ჩუენთა ღ თო...	145 ჯ'
ა ე ხ ღ თ ს	1. ველთა განპყრობითა...	133 უ'
	2. რომელი ზეცას მამისა თანა...	134 უ'
ა ღ ღ ზ ღ თ ს	1. ლოდი საკიდური უკელოდ...	133 მ'
	2. გიხაროდენ შენ, ყოველთა...	146 მ'
2.	ჯ ა ბ გ	
უ ვ ლ ზ ღ თ ს	1. ეტლთა სიმრავლე...	182 ა'
	2. მესნელსა ჩუნსა ღმერთსა...	183 ა'
გ ნ ძ ღ ღ ს	1. რომელჲან დაფუძნე ქყნადა...	182 უ'
	2. ძალითა ჯისადათა...	183 უ'
ო რ მ ს	1. ესა მოსულა შენი...	182 ბ'
	2. სმენა მესა მე...	183 ბ'
ღ მ გ ნ ს	1. რომელჲან შედმოსე...	182 ე'
	2. ამსთობილნი შენ გიგალობთ...	183 ე'
ღ ლ დ ყ ვ ს	1. ზღუდა აღძრული ღეღვითა...	182 ც'
	2. გარე-მომცევს მე...	183 ც'
კ ხ ლ რ ს	1. უფროხად ამალღებულჲან...	182 ჯ'
	2. რომელჲან ივსენ...	183 ჯ'
ა ე ხ ღ თ ს	1. შენ, მხოლოსა, დამზადებელსა...	182 უ'
	2. მაძისაგან შიბილსა...	183 უ'
ა ღ ღ ზ ღ თ ს	1. ესადა მზარულ იყავ...	182 მ'
	2. მჲვე ქალწული მიუწოდომელი...	183 მ'

* ეს ძლისპირთა აკოლუთიები ან.წ. მითითებულა ბერძნული იმპოლოგიონის ევსტრატოლის განმარტებას მიხედვით.

უგლბდოსა	1. იწლა მონა-ქმნული... 2. უგლობდეთ უფალსა...	324 ა' 321 ა'
გნძლდსა	1. შენ ხარ დამაქტიცებელი... 2. არაჲ ვინ არს წა... 321 უ' 323 უ'	
ოო მსწსა	1. მესმა, ოო, განგებაჲ... 2. მესმა მე, ქე, სძენაჲ...	322 ზ' 321 ზ'
ლოგნსა	1. ანსთობილნი...	324 ჰ'
ლდდყესა	1. ზონეც მე სამოსელია...	321 ტ'
ქხლარსა	1. ქყნით იუდაისით...	321 თ'
აკრთხდოსა	1. მეუფესა ცათსა... 2. სასუქილსა რაჲ...	321 ი' 319 ი'
აღდბდოსა	1. შენ, რომელი უქორწინებელ... 2. ღმრთისმშობელად აღვიარებთ...	315 ი' 321 ი'

* * *

საგანგებო ყურადღებასა და შესწავლას იმსახურებს „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ ხელნაწერ Sin. 34-დან. ეს ლიტურგიკული კრებული შედგენილი, კომენტირებული და ნაწილობრივ გადაწერილია X საუკუნის შუა წლებს ცნობილი ქართველი მეცნიერისა და ლიტურგისტის იოანე-ზოსიმეს მიერ, რომელიც ჯერ საბაწმინდის, ხოლო შემდგომ სინაწმინდის ქართველთა შემოქმედებითი კოლეგტიუების სულის ჩამდგმელი და მესვეურა იყო. ქართულ ხელნაწერთა სანაწარმო კოლექციაში დაცულია მისი შედგენილი თუ გადაწერილი მრავალი ხელნაწერი. ყველა ამ ხელნაწერს ემჩნევა მეცნიერ-ლიტურგისტისა და გამოცდილი რედაქტორის ხელი და თვალი, მაგრამ Sin. 34-ს ამ ხელნაწერთა შორისაც განსაკუთრებული ადგილი უკავია¹.

ხელნაწერი შეიცავს 210 ფ.; აქედან 24—146 ფ. გადაწერილია იოანე-ზოსიმეს მიერ, დანარჩენ ნაწილებს კი გაცემებული აქვთ მრავალრიცხოვანი შენიშვნა-შინაწერები იოანე-ზოსიმეს ხელით. ხელნაწერის ამ პირველი ნაწილის ბოლოს მოთავსებულ ანდერძში იოანე-ზოსიმე მიუთითებს კრებულის ხასიათზე და თავის ღვაწლზე მის შექმნაში: „ესე საგალობელნი იადგარნი, რომელსა შინა წერილ არიან დღესასწაულნი ახალნი და ძუელნი სრულიად, და ეამნი იბნი სრულიად ქართულად და საბაწმინდურად, და ქრონიკონი სრულიად ყოვლითავე, და სხუაჲ მრაველი განგებაჲ მომბადლნი უფალპან დაწერად ლავრასა და უდაბნოსა წმიდისა მამისა ჩუენისა სალოცველად და მოსაწყენებელად სულისა ჩემისა ცოდვილსა... აჲ გევედრება მე გლახაკი და ფრიად ცოდვილი მომგებელი და მჩხრეკალი ამისი იოვანე...“ (143 v). ამრიგად, ჩვენთვის საინტერესო „საგალობელნი იადგარნი“ საბაწმინდაშია შექმნილი იოანეს მომგებლობითა და მჩხრეკალობით. ამ ნაწილშია შეტანილი იოანე-ზოსიმეს ხელით დაწერილი „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“.

¹ ცნობები ამ ხელნაწერის შესახებ: იხ. G. Garitte, Le calendrier palestino-géorgien du Sinaiticus 34 (Xe siècle). Bruxelles, 1958, გვ. 19. იხ. ჭავჭავაძის შვილი, სინის მთის ხელნაწერთა აღწერილობა, 83—101; კ. ქეკელიძე, იოანე ქართველის კალენდარი: ეტიუდები, V. 3. ინგოროყვა, თბილეთა კრებული, II, გვ. 359—361, 533—539.

მრავალფეროვანი შინაარსის ვაშო კ. კეკელიძე ხელნაწერ Sin. 34-ს „თავისებურ ენციკლოპედიას“ უწოდებს¹. მაგრამ ამ ენციკლოპედიის შემდგენელს მარტო მასალის თავმოყრა არ ჰქონია მიზნად. სხვადასხვა დროისა და სხვადასხვა რედაქციული რაობის („ახალი“ და „ძველი“) ლიტურგიკული მასალა იოანე-ზოსიმემ კრებულში გააერთიანა, შენიშვნა-ვანმარტებების საშუალებით შეაფასა და შეუფარდა მისი დროის ახალ საღვთისსახურა პრაქტიკას. მან მეცნიერი-ლიტურგისტის თვალთ „გაჩხრიკა“ კრებულის მასალა და ამ სახით მიაწოდა იგი სახმარად „ბრძენსა და ღმრთისმოყუარე მღვდელს“ (33v, კალენდარზე დართული ანდერძიდან). „ბრძენი და ღმრთისმოყუარე მღვდელი“ აქ სიტყვის სამკაულად არ უნდა გაეგოთ, ვინაიდან მეორე ანდერძშიც იოანე-ზოსიმე ამ შრომის მომხმარებლად აგრეთვე „მეცნიერ კაცს“ ვარაუდობს: „ფრად ხაშმსა და თულმოორიდებითსა დამჩხრიკიან საუდაბნოდ მეცნიერი სა კაცი სათვს“ (123r). ე. ი. თავისი „იადგარის“ მომხმარებლად იოანე აქაც სწავლულ კაცს ვარაუდობს. იოანე-ზოსიმეს ამ კრებულის ერთ-ერთი ნაწილას, უნიკალური „კალენდარის“ წყაროების შესწავლას საფუძველზე ე. გარიტაც მიღის იმ დასკვნამდე, რომ ასეთი კომპილაციური კალენდარის შედგენას უფრო ენციკლოპედიური მნიშვნელობა ჰქონდა, ვიდრე წმინდა პრაქტიკული².

იოანე-ზოსიმეს კალენდარის ამ თავისებურებებზე იმიტომ ვამახვილებო ყურადღებას, რომ, ჩვენის ფიქრით, მსგავსი ვითარებაა ამ კრებულის „ძლასპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ მიმართაც. Sin. 34 ხელნაწერის 57r—61r უკავია მცირე მოცულობის ძლასპირთა კრებულს შემდეგი ზედწარწერით: „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი ყოველთა ჳმათა ზედა მიწყებით თითოჲ თავად-თავადი“. ძლისპირნი შეიცავს 8 ხმის ძლასპირებს, თათო ხმაზე ძლასპირთა მხოლოდ თითო კანონია შეტანილი (8 ძლისპირი), სულ 64 ძლასპირი. ძლისპირნის ეს მცირე მოცულობის კრებული თავისი წყობით KaO ტაპისაა.

ძლასპირნის შედარებაჲ იადგარის ჰომოგრაფიულ მასალასთან აშკარა გახადა, რომ ძლასპირნის 8 ხმის 64 ძლისპირი არ ფარავს იადგარში გამოყენებულ ძლასპირთა საერთო რიცხვს. იადგარის მრავალი ძლასპირი არ შესულა ძლასპირთა კრებულში. ამ ფაქტს იოანე-ზოსიმე თვითონაც აღნიშნავს ძლასპირნის ბოლოს დართულ მინ.წერში: „სხუანი ძლისპირნი დიად მრავალნი... სრულად წინაჲთ ჰპოვე“ (61r). „წინაჲთ“ აქ ნიშნავს—ქვემოთ, შენდგომ³. ე. ი. იოანე-ზოსიმე სხვა ძლასპირებისათვის მიუთითებს იმავე იადგარის სხვა ლიტურგიკულ გალობებზე.

რა დანიშნულება უნდა ჰქონოდა Sin. 34-ის ძლასპირნს, თუ ის იადგარის გლობათთვის არ იყო განკუთვნილი? ძლისპირნისა და იადგარის გალობათა შედარებითმა შესწავლამ გამოარკვია, რომ ძლასპირნის 8 ხმის 64 ძლასპირი მთლიანად და უცვლელად გამოყენებულია მხოლოდ 8 ხმაზე დაწერილ „ადგომის დასდებლებში“ (თითო ხმაზე ძლისპირთა თითო აკოლუთია), რომელაც იადგარში უშუალოდ მისდევს ძლისპირნს. მაშასადამე Sin. 34-ის ძლასპირნი, ისევე როგორც Sin. 26-ისა და Sin. 20-ისა, კერძო დანიშნულებისაა და განკუთვნილია ყოფილა იადგარის მხოლოდ ერთი ნაწილისათვის—„ადგომის დასდებლებასათვის“, იადგარის სხვა გალობათა ძლისპირები კი საწელაწლო ანუ დღი რა იადგარის „ძლასპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ რეპერტუარიდან არის აღებული.

¹ კ. კეკელიძე, იტალია, V, გვ. 242.

² G. Garitte Le calendrier, გვ. 37. ამ კრებულს პ. ივანოვიჩი „სინკიერის“ უწოდებს: თხზულებათა კრებული, III, გვ. 533.

³ ც. კანკიევი, პალეტინელ გადაქმნილი იოანე-ზოსიმეს (ივექი) კრებულში „წიგა-ლთაჲ“, III.

განხილული კერძო ხსიათის სამეცე ძლისპირნი KaO ტიპისა. Sin. 20-ის ძლისპირნი არის KaO ძლისპირნის სქემატური საძიებელი; Sin. 26-ის ძლისპირნიც დანიშნულებით KaO ტიპისა, ოღონდ მხოლოდ სამი ხზისა. Sin. 34-ის ძლისპირნი კი, რომელიც შეიცავს ყველა რვა ხმის ძლისპირთა აკოლუთიებს ანუ კანონებს, მიუხედავად თავისი სიმცირისა (თითო ხმაზე მხოლოდ ძლისპირთა თითო აკოლუთიანა შეტანილი), ყველაზე სრულყოფილი და დასრულებული სახეა KaO ძლისპირნისა. X საუკუნის შუა წლებსათვის KaO კერძო ძლისპირნი უკვე იღვენება ლიტურგიული პრაქტიკიდან. მის ადგილს იკავებს დიდი ანუ საწელაწლო იადგარის OcO ძლისპირნი, რომელსაც, კერძო ძლისპირნის საპირისპიროდ, პირობითად შეიძლება ზოგადი ვუწოდოთ, ვინაიდან ის ერთნაირად გამოსდგება როგორც დიდი იადგარის ლიტურგიულ გალობათათვის, ასევე მცირე ზომის ლიტურგიულ კრებულების (მცირე იადგარების) პიწნოგრაფიული მასალისათვის. სათქმრებელია, რომ Sin. 34-ის შედგენის დროისათვის ამ იადგარის ძლისპირთა KaO კრებულს უფრო რსტორიული მნიშვნელობა ჰქონდა, ვიდრე პრაქტიკული; ამ ძლისპირნის შეტანასაც იადგარში იოანე-ზოსიმესათვის უფრო შეეყენებია მნიშვნელობა ჰქონდა, ვიდრე პრაქტიკული, ამიტომ ძლისპირნი, ისევე როგორც კალენდარი, ნეარაუდები იყო უფრო „მეცნიერ კაცთათვის“, ვინემ რიგითი ღვთისმსახურისათვის.

ამ ტიპის ძლისპირნის არაპოპულარობით უნდა ახსნას ის გარემოებაც, რომ ძლისპირნის შედგარწერაში იოანე-ზოსიმე ძლისპირნის სტრუქტურულ მხარეზე ამახვრლებს მონხმარებლის ყურადღებას: „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი ყოველთა ჳმათა ზედა მიწყებით—თითოთა თავად-თავადი“, რაც ნიშნავს: „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ ყოველ ხმაზე გამბით (მიწყობით) წარმოდგენილი ძლისპირები (8 ძლისპირი) თავად-თავადი, ცალ-ცალკე ერთეულებია, ძლისპირთა კანონებია. ამრიგად, „ძლისპირთა კრებული“ შეიცავს 8 ცალკე ერთეულს, რვა აკოლუთიას ანუ კანონს. ამ განმარტებაში შესანიშნავად არის ჩამოყალიბებული KaO ძლისპირნის სტრუქტურული თავისებურება OcO ძლისპირნთან შედარებით, სადაც ერთეულთა არა აკოლუთიანა, არამედ თითოეული ძლისპირი ცალ-ცალკე, ვინაიდან OcO ძლისპირნში ძლისპირთა აკოლუთიები დამოკიდებულია და ძლისპირები გალობებდ არის დანაწილებული. „საგალობლნი-იადგარნი“ შედგენის დროისათვის KaO ძლისპირნს, ჩანს, დაკარგული ჰქონდა პრაქტიკული მნიშვნელობა. ის მთლიანად გამოდგენა OdO ძლისპირთა კრებულში, რომელიც „დიდი იადგარის“ აუტოლებელ ნაწილად იქცა. ამ გარემოებამ უკარნახა იოანე-ზოსიმეს საგანგებოდ დაემხვრლებინა მონხმარებლის („მეცნიერ კაცთა“) ყურადღება KaO ძლისპირნის სტრუქტურულ თავისებურებაზე.

ამრიგად, Sin. 34-მა შემოგვიჩინა KaO ტიპის უნიკალური ნუსხა, რომელიც, გეგმავლებს თვალსაზრისით, უსწრებდა OcO ძლისპირთა კრებულს და, როგორც ჩანს, თავდაპირველად მცირე ლიტურგიული კრებულებისათვის იყო განკუთვნილი.

კერძო „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ შედგენილობა

KaO ბერძნულ ირმოლოგიონებში თავმოყრილია ცნობილ ბერძენ პოეტ-ჰიმნოდათა კანონების ძლისპირები, კანონისავე თანმიმდევრობით გაწყობილი. ძლისპირთა აკოლუთიის ავტორია იმ კანონის ავტორი, რომლის ძლისპირებსაც ის შეიცავს. ამიტომ ბერძნულ KaO ირმოლოგიონებში თითქმის ყოველთვის ძლისპირთა აკოლუთიებთან მითითებულია მათი ავტორები. ვინაიდან უძველესი ქართული

KaO ძლასპირნი ბერძნულიდან მომდინარეობს, ამიტომ მოსალოდნელი იყო, რომ აქ პირველ რიგში შევიდოდა იმ ბერძენ პოეტ-ჰიმნოდათა ძლასპირები, რომლებიც საბაწმიდურ ჰიმნოგრაფიულ სკოლასთან იყენენ დაკავშირებული, სადაც ქართველებმა პირველად ეზიარნენ ბერძნული ჰიმნოგრაფიის შედეგებს. ქართულ KaO ძლასპირთა კრებულს არ ახლავს მითითებები ავტორებზე, მაგრამ ბერძნულ-ქართულ ძლასპირების პარალელური შესწავლათ შესაძლებელი გახდა მათი ავტორების დადგენა.

KaO ქართული ძლასპირნის ბერძნული დედნებისა და მათი ავტორების ძენისას დიდად დაგვეხმარა OძO ქართულ ძლასპირთა ხელნაწერი კრებულები, სადაც KaO ძლასპირები (იგივე თარგმანი) მთლიანად არის ჩართული, ოღონდ განაწილებულია გალობებზე, როგორც ამას მოითხოვს OძO „ძლასპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ სტრუქტურა. OძO ძლასპირნის ძლასპირებს კი რამდენიმე უძველეს ხელნაწერში, როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, ახლავთ მითითება ბერძნულ დედნებზე. ამ მითითებებისა და ბერძნულ-სლავური ირმოლოგიონების საშუალებით დაიძებნა OძO ქართული ძლასპირნის ბერძნული დედნები და, მაშასადამე, KaO ძლასპირნის დედნებზე და ძლასპირთა აკოლუთიების ავტორებიც. გაირკვა, რომ KaO ძლასპირნის 8 ხმის აკოლუთიის ავტორებია VII—VIII საუკუნეთა უდიდესი ბერძენი პოეტი-მელოდოსები, საბაწმიდის ჰიმნოგრაფიული სკოლის მესვეურები იოანე დამასკელი და კოზმა იერუსალიმელი¹.

I	ჰმის ძლასპირთა აკოლუთიის ავტორია კოზმა იერუსალიმელი (ეგსტრ. № 8)
II	„ „ „ კოზმა იერუსალიმელი (ეგსტრ. № 49)
III	„ „ „ კოზმა იერუსალიმელი (ეგსტრ. № 101)
IV	„ „ „ იოანე ბერი (დამასკელი) (ეგსტრ. № 133)
V	„ „ „ იოანე დამასკელი (ეგსტრ. № 182)
VI	„ „ „ იოანე დამასკელი (ეგსტრ. № 224)
VII	„ „ „ კოზმა იერუსალიმელი (ეგსტრ. № 286)
VIII	„ „ „ იოანე დამასკელი (ეგსტრ. № 314) ²

KaO ძლასპირნის შედგენილობა

KaO უძველეს ქართულ ძლასპირნი რომ მხოლოდ ორი საბაწმიდელი ჰიმნოდის იოანე დამასკელისა და კოზმა იერუსალიმელის ძლასპირთა კანონებია შეტანილი, ვფიქრობთ, შემთხვევითი არ არის. ეს გამოწვეულია შუა საუკუნეებში ამ ორი ავტორის დიდი პოპულარობით საერთოდ და კერძოდ, პალესტინის ქართველ მოღვაწეთა წრეში. ვინაიდან VIII საუკუნიდან ქართველები ინტენსიურ ლიტერატურულ მოღვაწეობას ეწევიან საბაწმიდის სახელმძღვანელო ლავრაში. სადაც მათ საბაწმიდის ბერძენ ჰიმნოდებთან უწელო კონტაქტის შესაძლებლობაც ჰქონდათ. იოანე დამასკელის დიდი ღვაწლი და დამსახურება ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის დარგში ქართველებისათვის რომ კარგად ყოფილა ცნობილი, ამას, ვფიქრობთ, იოანე-ზოსიმეს ცნობილი „კალენდარიც“ მოწმობს. ამ „კალენდარიში“ შეტანილია მრავალი სახელოვანი მოღვაწის ხსენება, მაგრამ, პროფ. ე. გარტიანს სამართლიანი შენიშვნით, ეს ცნობები მოკლებულია რაიმე ისტორიულ მასალას. მხოლოდ ერთეულების მოსახსენებლებს ახლავთ ცნობები მათი მოღვაწეობის შესახებ. ამ ერთეულთა შორის არის იოანე დამასკელის ხსენებაც: „ქსენებაა ახლისა ოქროპირისა, წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე დამასკელისავე, რომელმან შეამკენა წმიდანი ეკლესიანი და ასწავა ერსა გალობაჲა“³. ამ ხსენებაში პირველ პლანზე წამოწეულია იოანე დამასკელის ჰიმნოგრაფიული მოღვაწეობა, მიუხედავად იმისა, რომ მას საეკლესიო მწერლობის სხვა დარგებშიც არანაკლები დამსახურება მიუძღოდა.

¹ ძლასპირთა ბერძნულ აკოლუთიებზე აქაც და შემდგომაც მიუეთითებთ ბერძნული ირმოლოგიონის ზედათ მასტრატული ევსტრატოიდისის გამოცემით.
² ქართულ ძლასპირთა და მათ ბერძნულ შესატყვისთა ტექსტები იხ. აქვე, გვ. 2—32.
³ G. Garitte, Le calendrier, გვ. 20.
⁴ G. Garitte, იქვე, გვ. 109.

ბერძნულ აკოლუთიათა ყოველი ძლასპირი ერთნაირი სიზუსტით არ არის ქართულად თარგმნილია. ზოგჯერ თარგმანი აზრობრივად საკმაოდ სცილდება დედანს. მაგრამ მაინც ბერძნულის შესატყვისია. ძლასპირთა ქართულ თარგმანთა ხასიათზე ჩვენ ქვემოთ შევჩერდებით, აქ კი პირველ რიგში განსახილავია აკოლუთიის ფარგლებში ძლასპირთა შედგენილობა ბერძნულ და ქართულ ირმოლოგიონებში. I—VII ხმების ბერძნულ-ქართულ აკოლუთაებში ძლასპირთა შედგენილობა ძირითადად ერთნაირია. გამოწაკლასია IV ხმის (ეესტრაქტ. გამოცემის № 133 აკოლუთიის) თარგმანი, სადაც უფალო მესმასას ძლასპირად შეტანილია არა № 133 აკოლუთიის შ' ოდის ძლასპირი, არამედ № 138 აკოლუთიის შ' ოდის ძლასპირი. აღსანიშნავია, რომ ორივე აკოლუთიის (№№ 133 და 138) ავტორია იოანე დამასკელი. აქვე უნდა შეინიშნოს, რომ ასეთივე დარღვევა № 133 აკოლუთიის ძლასპირთა შემადგენლობაში დადასტურდა Sin. 34-ის „ადგომის დასდებლების“ IV ხმაში¹, სადაც ძლასპირებად გამოყენებულა ამ KaO ძლასპირის 8 ხმის ძლასპირები.

VIII (დ გ'ი) ხმის ძლასპირთა აკოლუთიის ქართული თარგმანი კიდევ უფრო მეტად სცილდება შესატყვის ბერძნულ აკოლუთიას (იხ. ცხრილი). VIII ხმის „ადგომის დასდებლები“ კი, რომლებშიც VIII ხმის ქართულ ძლასპირთა აკოლუთია გამოყენებული, შესატყვის ბერძნულ ძლასპირთა აკოლუთიასთან უფრო მეტ სიახლოვეს იჩენენ.

	KaO ძლასპირის VIII ხმის ძლასპირთა აკოლუთია	ქართულ ძლასპირთა ბერძნული შესატყვისები	VIII ხმის „ადგომის დასდებლების“ ქართულ ძლასპირთა ბერძნული შესატყვისები
I	ეტლთა მფლობელი ფარაო	№ 314x' იოანე დამასკელი	№ 314z' იოანე დამასკელი
III	განმაძლიერებელ მექმენ	№ 314 γ' "	№ 314 γ' "
IV	შენ ხარ ქრისტე ღმერთი ჩემი	№ 314 δ' "	№ 314 δ' "
V	რახსათეს განმომორებ	№ 314 ε' "	№ 314 ε' "
VI	ვედრებასა ჩემსა განვჰვენ	№ 314 ς' "	№ 315 ς' "
VII	რომელთა ჭალდეველთაჲ	№ 316 ζ' "	№ 314 ζ' "
VIII	შუღ-წილ აღაზგნა საჯუმილი	№ 314 η' "	№ 314 η' "
IX	შეძრწუნდეს დაბადებულნი	№ 317 θ' "	№ 314 θ' "

KaO ქართულა: ძლასპირის VIII ხმის აკოლუთია ძირითადად იოანე დამასკელის № 314 აკოლუთიის ძლასპირთა თარგმანებს შეიცავს. ასახსნელია, თუ საიდან გაჩნდა ამ აკოლუთიაში № 316 და № 317 აკოლუთიათა ორი გალობის (γ' და θ') ძლასპირები. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ № 314 აკოლუთიის ζ' და θ' გალობების ძლასპირები არც მარცვალთა რაოდენობით და არც რიტმული დაყოფით არ ეფარდებიან № 316 აკოლუთიის ζ' გალობისა და № 317 აკოლუთიის θ' გალობის ძლასპირებს. შინაარსობრივ ეს ერთმანეთის მონაცვლე ბერძნული ძლასპირები მსგავსია, მაგრამ არა ერთნაირი. მეორე მხრით, „ადგომის დასდებლების“ VIII ხმაში ნაწილობრივ აღდგენილია იოანე დამასკელის № 314 აკოლუთიის ძლასპირთა შედგენილობა. ნაცვლად ძლასპირის VIII ხმის VII და IX გალობათა ძლასპირებისა, რომლებიც შესულია ძლასპირში და იოანე დამასკელის ძლასპირის ტექსტს.

¹ „ადგომის დასდებლები“ ხელნაწერ Sin. 34-ში უშუალოდ მოხდევს KaO წყობის ძლასპირის ტექსტს.

პირთა სხვა აკოლუთიის (№ 316 და 317) კუთვნილებას წარმოადგენენ, „ადგომის დასდებლებში“ წარმოდგენილია ძირითადი, ე. ი. № 314 აკოლუთიის ძლისპირები, მაგრამ მოულოდნელად VI გალობის ძლისპირად აქ № 315 აკოლუთიის ძლისპირია გამოყენებულა, რომელიც აგრეთვე იოანე დამასკელს ეკუთვნის.

თუ რა იწვევდა ქართულ ძლისპირთა აკოლუთიებში, ბერძნულთან შედარებით, ძლისპირთა შემადგენლობაში ცვლილებებს, ამის შესახებ დღესდღეობით გადაწყვეტილ რაიმეს თქმა ძნელაა. X საუკუნეზე ადრეულ ბერძნულ ირმოლოგიონს ჩვენამდე არ მოუღწევია, ამიტომ ძნელია მსჯელობა იმის შესახებაც, თუ რამდენად ზუსტად ასახავენ ბერძნულ ირმოლოგიონის ჩვენამდე მოღწეული XI—XIII სს. ნუსხეები ძლისპირთა აკოლუთიების თავდაპირველ შედგენილობას. ამავე დროს ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის მკვლევართა მიერ აღიარებულია, რომ უკვე X საუკუნედან ირმოლოგიონების აკოლუთიები ცვლილებას განიცდიან, რის გამოც კანონის ძლისპირები და შესაბამისი ძლისპირთა აკოლუთიები შედგენილობით ყოველთვის არ ფარავენ ერთმანეთს. მსგავს მოვლენასთან უნდა გვეკონდეს საქმე ქართულ ლიტურგიკულ ძეგლებშიც, რაც გამოიხატა X საუკუნის ქართულ იადგარებსა და ძლისპირში მონაცვლე ძლისპირების ხმარებაში¹. შესაძლოა მონაცვლე ძლისპირთა ხმარების პრაქტიკამ გამოიწვია ის სხვაობა, რომელიც გამოვლინდა ზემოთ მოყვანილ KaO ძლისპირის VIII ხმის ძლისპირთა აკოლუთიასა, შესაბამის „ადგომის დასდებლას“ და ბერძნულ ძლისპირთა აკოლუთიის შორის.

თუ რა მიმართებაა პირველ ბერძენ პოეტ-მელოდოსების კანონთა ძლისპირებსა და ირმოლოგიონებს ძლისპირთა აკოლუთიებს შორის, ერთი მხრით, ხოლო ძლისპირთა აკოლუთიებსა და ლიტურგიკულ ძეგლებში შესულ დასდებლების ძლისპირთა შორის, მეორე მხრით, ეს საკითხი სპეციალური კვლევის საგანი ჯერჯერობით არ ყოფილა. ამ საკითხის შესწავლა ბერძნულ-ქართულ-სლავურ პარალელურ მასალაზე მეტად საინტერესო იქნებოდა. ქართული ლიტურგიკული ხელნაწერების ძლისპირთა და დასდებლების უძველესი თარგმანები უთუოდ მრავალმხრივ საგულისხმო მასალას მიაწოდის ამ საკითხის მკვლევართ. ამ თვალსაზრისით ჩვენ შევამოწმეთ უძველესი იადგარის (Sin. 34-ის) რამდენიმე გალობანი. გამოირკვა, რომ ქართული გალობანის ძლისპირთა შედგენილობაში დარღვევები, ბერძნულ ძლისპირთა აკოლუთიებთან შედარებით, უფრო ხშირად დასტურდება ისეთ ციკლებში, რომელსაც იადგარის რედაქტორ-შემდგენელი „ახალს“ უწოდებს, მაგ. „დასდებელნი სამარადისოთა დღეთანი ახალნი კპრუნი“ (34 r). შედარებით უფრო მყარი სურათია მარხვის ციკლისა და საუფლო დღესასწაულების გალობანში. ვფიქრობთ, ამის მიზეზი ისიც არის, რომ დღესასწაულთა ეს ციკლები სადღესასწაულო კრებულების უძველესი ფენაა.

ამრიგად, KaO წყობის IV და VIII ხმების ძლისპირთა აკოლუთიებში ბერძნულ დედნებთან შედარებით უმნიშვნელო გადახვევა არ არის უჩვეულო ამბავი. ასეთი სხვაობები აკოლუთიათა შემადგენლობაში ბერძნულ ირმოლოგიონებშიც ხშირია.

* * *

რა მიმართებაა ქართულ KzO ძლისპირსა და I რედაქციის OdO ძლისპირს შორის? ამ ორი განსხვავებული წყობის ძლისპირის შედარებამ გეარკვია, რომ KzO ძლისპირის 8 ხმის 64 ძლისპირა მთლიანად შესულია OdO ძლისპირში. საინტერესოა აღინაშნოს კიდევ ერთი საგულისხმო გარემოებაც, რომ OdO წყობის I რედაქციის უძველეს ორ ხელნაწერში (HL), რომლებიც ამ რედაქციის ყველაზე

¹ ი. ბ. ანკე, გვ. 017.

მოკლე და არქაულ ქვეჯგუფს ქმნიან, ყოველი ხმის ყოველა გალობის პირველი ძლიერი KaO ძლისპირნის პირველ ძლისპირს ემთხვევა—ე. ი. HL ხელნაწერთა ძლისპირნის პირველ ძლისპირთა ჯამი თითოეული ხმის ფარგლებში ერთად ქმნის KaO ძლისპირნის 8 ხმის ძლისპირთა 8 აკოლუთიას. ეს გეფაქრებინებს, რომ OdO ძლისპირნის უძველეს (თავდაპირველ) ფენას საფუძვლად დაედო KaO ძლისპირნი, ე. ი. OdO ძლისპირნის უძველესა ფენა მიღებულია KaO ძლისპირნის ძლისპირთა აკოლუთიების გალობებად დანაწილების გზით.

OdO ძლისპირნს რომ კერძო დანიშნულების მცირე მოცულობის KaO ძლისპირნი უდევს საფუძვლად, ეს მარტო ზემოთ მოტანილა მასალათ როდი მტკიცდება. OdO ძლისპირნის გ^გ-ის ხმის გალობათა რიგით მეორე ძლისპირები რომ გავერთიანოთ, მივიღებთ ბერძნულ ძლისპირთა № 280 აკოლუთიას (ეგსტრატ. გამოცემის მიხედვით), ხოლო ამავე ხმის გალობათა რიგით მესამე ძლისპირები კი ქმნიან ძლისპირთა № 303 აკოლუთიას (ეგსტრატ. გამოცემით). მაშასადამე, OaO წყობის ძლისპირნს საფუძვლად დასდებია რამდენიმე მცირე ზოვის KaO ძლისპირნი, ე. ი. KaO ძლისპირნის ძლისპირთა აკოლუთიების გალობებად დაშლის გზით უნდა შემდგარიყო პირველი ქართული OdO ძლისპირნი, რომელაც შემდეგ ახალი ძლისპირებით მდიდრდებოდა და იზრდებოდა.

მოყვანილი მასალის საფუძველზე შეიძლება გვევარაუდა საპირისპირო პროცესი—დაგვევა, რომ KaO ძლისპირნი შექმნა OaO ძლისპირნიდან ძლისპირთა ამოკლებისა და გალობებად მათი დაწყობის გზით¹, მაგრამ ამას ეწინააღმდეგება ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის მკვლევართა მიერ აღიარებული ფაქტი, რომ KaO ძლისპირნი ისტორიულად წინ უსწრებდა OdO ძლისპირთა კრებულებს, და ქართულ სინამდვილეშიც მცირე მოცულობის ლიტურგიკული კრებულებისათვის კერძო დანიშნულების KaO ძლისპირნის შედგენის პრაქტიკა².

„ძლისპირნისა და ღმრთისმშობლისანი“ X საუკუნის ქართულ ხელნაწერებზე დაკვირვების შედეგი რომ შევაჯამოთ, ძლისპირნის ჩამოყალიბებისა და განვითარების შედეგად სურათი წარმოგვიდგება: თავდაპირველად, სანამ „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ დამოუკიდებელი ნნიშნელობის კრებულად ჩამოყალიბდებოდა, გალობანი ძლისპირისა და ღმრთისმშობლისას სრული ტექსტებით თორავნებოდა ბერძნულიდან. ამავე სახით შედარდა გალობანი უძველეს ლიტურგიკულ ძეგლებში. ამ წესის გადმონაშთი გვხვდება უძველეს სინურ მცირე იადგარებში (Sin. 26, Sin. 20)³.

ლიტურგიკულ კრებულებში ჰიმნოგრაფიული მასალის ზრდასთან ერთად და თვით ამ კრებულების დამსხვილების გამოც საკირო გახდა ძლისპირებით სარგებლობის წესის შეღუშავება, რათა ყოველ გალობასთან არ ყოფილიყო აუტოლბელი ძლისპირის სრული ტექსტის მოტანა და საკირო შემთხვევაში (ახალი გალობანის შედგენის დროს) ადვილი მოსაპოვებელი ყოფილიყო ძლისპირთა სრული აკოლუთიები. ამ მიზნით უნდა შემდგარიყო საძიებლის ტიპის უძველესი „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“, რომელიც უკვე ერთ-ერთ უძველეს ქართულ ლიტურგიკულ კრებულში, მცირე იადგარში (Sin. 26) გვხვდება (იხ. დამატება I).

სქემატური საძიებლის განვითარების შემდეგ საფებურს უნდა წარმოადგენდეს მცირე მოცულობის რამდენიმე ხმის ძლისპირნი, რომელიც მეორე ძველ მცირე

¹ შტრ. პ. ი ნ გ ო რ ყ ვ ა. თხზულებანი, III, გვ. 361.

² იხ. აქვე, გვ. 014—021.

³ გალობებთან ძლისპირისა და ღმრთისმშობლისას სრული ტექსტები ზოგჯერ დიდ იადგარებშიც გვხვდება, მაგრამ ეს, უმთავრესად, ისეთი ძლისპირებია, რომლებიც ძლისპირნი არ არის შესული. უფრო ხშირად ეს არის სტიქარონებს ძლისპირები.

იადგარს (Sin. 20) შემოუნახეს (იხ. დამატება II). ორივე ეს ძლისპირნი KaO წყობისაა.

მცირე მოცულობისაა, მაგრამ უკვე ყველა რვა ხმაზეა გაწყობილი KaO ძლისპირნი „საგალობელი იადგარიდან“ (Sin. 34), რომელიც კერძო დანიშნულებისაა, ესევე როგორც წინა ორი ძლისპირნი.

KaO კერძო დანიშნულების ძლისპირნი, როგორც ჩანს, ბერძნულის კვალობაზე დგებოდა მცირე ლიტურგიკული კრებულებისათვის იმავე კრებულის მასალის (ძლისპირების) საფუძვლებზე. საფიქრებელია, რომ განვითარების იგივე გზა უნდა გაეწეოთ ბერძნულ ირმოლოგიონსაც, სანამ ის ზიილებდა იმ სახეს, როგორსაც ის ატარებს ჩვენამდე მოღწეულ XI—XIII საუკუნეების ხელნაწერებში. რა თქმა უნდა, არ არის გამორიცხული, რომ ძლისპირთა კრებულების ახალი ბერძნულ-ქართული ხელნაწერების გამოვლენამ და ქართულ-ბერძნული ლიტურგიკული ძეგლების შემდგომმა გაღრმავებულმა შესწავლამ ზოგი რამ შესცვალოს ან დააზუსტოს ჩვენს ვარაუდებში. დღეისათვის კი ძლისპირნის ქართული ხელნაწერები (არსებულთა შორის ძლისპირთა ყველაზე ძველი თარგმანების შემცველი) ასე წარმოგვიდგენენ KaO ძლისპირნისა და შესაბამისად ბერძნული ირმოლოგიონის ჩამოყალიბებისა და განვითარების ადრეულ საფეხურს.

* * *

კერძო KaO ძლისპირნის გვერდით და პარალელურად უკვე X საუკუნის შუა წლებშივე „დიდი იადგარებში“ შეტანილია OdO ძლისპირნი, რომელიც განკუთვნილი იყო არა რომელიმე სადღესასწაულო ციკლის გალობათათვის, არამედ საწელიწდო იადგარის მთელი ჰიმნოგრაფიული მასალისათვის.

OdO ძლისპირნს საფუძვლად დაედო KaO კერძო დანიშნულების ძლისპირნი, რაც შესაბამისად აღსახა OzO ძლისპირნის უძველეს ფენაში. ეს თავდაპირველი ფენა შემდეგ შეიკრა ბერძნული OdO ირმოლოგიონიდან თარგმნილი ძლისპირებით, რასაც მოწმობს I რედაქციის OdO ქართული ძლისპირის შედგენილობა და რამდენიმე ხელნაწერში შემორჩენილი მითითებები ქართულ ძლისპირთა ბერძნულ დედნებსა თუ შესატყვისებზე. ამ გზით უნდა ჩამოყალიბებულიყო OdO ქართული ძლისპირნის უძველესი I რედაქცია.

OdO ძლისპირნის შემდგომი თანდათან გაერკობა ხდება ახლად თარგმნილი და ორიგინალური ძლისპირებით ამ კრებულებიდან გადამწერებისა თუ რედაქტორების ინიციატივით. ამის მკაფიო მაგალითია მიქაელ მოდრეკილის იადგარის ძლისპირნი, რომლის ანდერძშიც მიქაელი წერს: „მე, გლახკან მიქაელ მოდრეკილმან... ფრიადთა ხარკებითა და გულსმოდგინედ ძიებითა შეეკრიბენ ძლისპირნი ესე ყოვლით კერძოვე, რომელნი ვპოვენი ენიითა ქართველთაჲთა მესხურნი ბერძულნი და ქართულნი, სრულნი ყოვლითა განვებითა, და დეწერენ წმიდსა ამს შინა წიგნსა ყოვლითა განმარტებითა და ქეშნარტებითა...“¹ მიქაელ მოდრეკილის ძლისპირნის ახალი დამატებითი ძლისპირები, რომლითაც ის განსხვავდება ძლისპირნის I რედაქციისაგან, მიქაელს ამ გზით ზოუბოვებია.

ამრიგად, მიუხედავად იმისა, რომ OzO „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისაანი“ ძლისპირთა დიდი უმრავლესობა ბერძნულიდან არის თარგმნილი, თვითონ ძლისპირთა კრებულის,

¹ ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (S კოლექცია), ტ. I, 1960, გვ. 644.

ისევე, როგორც KaO ძლისპირანი, შედგენილი უნდა იყოს კვალიფიციური მგალობლების მიერ ქართულ ნიადაგზე, ქართულად ადრე თარგმნილი მასალის საფუძველზე, ბერძნული ირმოლოგაონის მიხედვით და გამოყენებით.

ქართული ძლისპირნის შედგენის ამ ნახევრად ორიგინალური წესის შემოღება ქართულ პრაქტიკაში, ვფიქრობთ, განაპირობა იმან, რომ ბერძნული კანონების ქართულად თარგმნა დაიწყო საბაწმიდის ქართველ მწიგნობართა წრეში მაშინ (VIII—IX სს.), როდესაც ჯერ კიდევ არ იყო საბოლოოდ ჩამოყალიბებული ბერძნული ირმოლოგიონი. ძლისპირთა სპეციალურ კრებულზე მოთხოვნა იღება საბაწმიდის ბერძენ და ქართველ ლიტურგისტთა წრეში, ვფიქრობთ, დაახლოებით ერთდროულად დაიბადა; პირველი მარტივი ბერძნული ირმოლოგიონის შექმნის დროც ბევრად არ უსწრებდა ქართული ძლისპირნის შექმნას. ბერძნული ირმოლოგიონის ჩამოყალიბების უმაღლეს, ბერძნულის მიხედვით და ბერძნულიდან ადრე თარგმნილი კანონების ძლისპირთა გამოყენებით უნდა შექმნილიყო პირველი ქართული ძლისპირთა საძიებელი, თუ KaO ძლისპირთა კრებული, რომელიც ვიწრო დანიშნულებისა იყო და ემსახურებოდა იმ ლიტურგიკულ კრებულს, რომლის მსალაზეც ის იყო აგებული. ამ სპეციფიურმა ვითარებამ გამოიწვია ეს სტრუქტურული სხვაობაც, რომელიც არსებობს ბერძნულ-სლავურ ირმოლოგიონებსა და ქართულ ძლისპირნს შორის: პირველში თავმოყრილია მხოლოდ ძლისპირები, ქართულში კი ძლისპირთან ერთად მისი შესატყვისი ღმრთისმშობლისა, ესე როგორც ეს იმ კანონებშია წარმოდგენილი, რომლითაც სარგებლობდა ქართული ძლისპირნის შემდგენელი.

ივრცე იოქის ქართული OdO ძლისპირნის შესახებ. დიდია სხვაობა ბერძნულ ქართულ OdO ძლისპირთა კრებულებს შორის მოცულობასა და ძლისპირთა თანმიმდევრობაში. ჩვენ არაფერი ვიცით, თუ რა სახეს ატარებდა პირველი ბერძნული ირმოლოგიონი. უნდა ვიფიქროთ, რომ ქართული KaO და OdO ძლისპირნის უძველეს ნუსხებს შედგენალობისა და მოცულობის თვალსაზრისით უფრო მეტი სხვაობა ექნებოდა ამავე წყობის ბერძნული ირმოლოგიონების X საუკუნის წინა პერიოდის ნუსხებთან, რომელთაც, სამწუხაროდ, ჩვენს დრომდე არ მოუღწევიათ.

O:O „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ შედგენილობა და მიმართება ბერძნულ-სლავურ ირმოლოგიონებთან

ზემოთ უკვე ითქვა, რომ KaO ძლისპირნი შეიცავს მხოლოდ ორი ავტორის— იოანე დამასკელისა და კოზმა იერუსალიმელის ძლისპირთა აკოლუთიებს. O:O ძლისპირნში ავტორთა შემადგენლობა უფრო მრავალფეროვანია. აქ გვხვდება ძლისპირები შემდეგი ავტორების კანონებიდან: იოანე დამასკელის, კოზმა იერუსალიმელის, ანდრია კრიტელის, გერმანე პატრიარქის, ილია პატრიარქის, ელსე მონაზონისა და თეოდორე სტუდიელისა¹. ამ პოეტ-მელოდოსთა მოღვაწეობის ქრონოლოგიური ფარგლებია VII—IX საუკუნეები. ყველაზე გვიანდელია მათ შორის

¹ პიმნოგრაფიულმა კანონებმა და მათთან ერთად ძლისპირთა აკოლუთიებმაც დროთა ვითარებაში დიდი ცვლილებები განიცადეს. „შედგენილი კანონების“ გავრცელებამ გაართულა რაც შემთხვევაში კანონისა და ძლისპირთა აკოლუთიის მოკრთვნება ერთი ავტორისადმი. სამწუხაროდ, ამ მიმართულებით ბიზანტიური ლიტურგიკისა და პიმნოგრაფიის დარგის სპეციალისტების მერ ბევრი ათაფერია გაკეთებული. აკოლუთიის ავტორებს ჩვენ მიუვითიებთ ბერძნული ირმოლოგიონის ფსტრატოლისის გამოცემით, რომლითაც ესარგებლობთ წინამჟღადარ გამოცემაში ბერძნული ტექსტებისათვის.

თეოდორე სტუდიელი, ამიტომ ეს გეაძლევს უფლებას ვივარაუდოთ, რომ ოქო ქართული ძლისპირნი იმ სახით, როგორითაც ის შემოგვინახა უძველესი (I) რედაქციის X საუკუნის პირველი და II ნახევრის ხელნაწერებმა, უნდა ჩამოყალიბებულიყო არა უადრეს IX საუკუნის დასასრულსა.

დასახელებული ბერძენი მელოდოსები ქართულ ოქო ძლისპირნი ერთნაირი სიხშირით არ არიან წარმოდგენილნი. I რედაქციის ძლისპირნი 403 ძლისპირიდან 210 ძლისპირი იოანე დამასკელის ძლისპირთა აკოლუთიების კუთვნილებაა (იხ. აკოლუთიათა საძიებელი, გვ. 271). კოზმა იერუსალიმელს ეკუთვნის 100-მდე ძლისპირი. 27 ძლისპირი უავტოროდ არის შესული ჩვენს გამოცემაში. აქედან 19 ქართულ ძლისპირს ვერ დაეძებნა ბერძნული შესატყვისი და მამასადაჟე ავტორიც; რვა კი — ბერძნულ ირმოლოგიონშიც უავტოროდ არის შეტანილი. თუ ქართულ ძლისპირებს აკოლუთიებად გავერთიანებთ, მაშინ ქართული ძლისპირნი აკოლუთიების რაოდენობა შეიღვენიაზად განაწილდება ბერძენ პოეტ-მელოდოსებზე:

იოანე დამასკელის 46	სანური — 4
კოზმა იერუსალიმელის 17	აღმოსავლურა — 1
ანდრია კრიტელის 15	უავტორო — 1
გერმანე პატრიარქის 14	
ილია პატრიარქის 1	
ელსე მონაზონის 1	
თეოდორე სტუდიელის 2	

თუ რა სისრულითაა ქართულ ძლისპირნი წარმოდგენილი თათოუელა აკოლუთია, ეს ჩანს „აკოლუთიათა საძიებელში“, რომელაც ერთვის ძლისპირთა ტექსტებს ბოლოში (გვ. 271).

იმ 19 ქართული ძლისპირიდან, რომელთაც ვერ დაეძებნა ბერძნული შესატყვისები, 14 ქართული ძლისპირს აქვს მითითებები ბერძნულ დედნებზე, ესენია:

- № 7. ზღვსა ლელვანა განვლნა ისრაელმან. — ულუსის
- № 39. ვითარცა-რაა სიონს შინა ჰდგომარეა. — ოსენაფლესტისთა
- № 47. სიბრძნით სიმჴნწ აჩუენეს ყრმათა. — ფრონობა
- № 58. შენ, რომელი დედა იქმენ ახლისა ადამისა. — ოტონანობოთო
- № 116. დადებულებაა შენი, უსძლოო. — აპორიპასალოსა
- № 120. ჭრისტე, რაჟს დაემსკულა. — ხრისტოსიაჴი
- № 149. ღმრთისმშობელსა უბიწოსა. — სიტინპართენ
- № 150. ღმრთისმშობელსა. — ტონაეოტოკოს
- № 171. მესმა საკვრელება. — აკიკოასოტ
- № 185. და ჩუენ, მავალნი ბნელსა. — ტუსენუტრიზო
- № 218. ღმრთისმშობელო, ჩუენ. — თეოტოკონკე
- № 265. გიხაროდენ, ღმრთისმშობელო. — შერუსპარიმონ
- № 283. ვითარცა ვეშაპისაგან იგსენ. — ეკტუიტიუსტონპროიტ
- № 347. ძლიერებითა შენითა დაამტკიცე. — ტონიუნასსუ

ქართულ ძლისპირთა დასაწყისების შედარებად ბერძნულ ძლისპირთა ტრანსკრიფციებთან აშკარა ვახადა, რომ ამ შემთხვევაშიც ქართული ძლისპირები ბერძნულს თარგმანებს ან შესატყვისებს უნდა წარმოადგენდნენ, და თუ ჩვენ ვერ მივპვლიეთ მათ დედნებს ჩვენთვის ხელმისაწვდომ გამოქვეყნებულ ბერძნულ ირმოლოგებში

ლოგოინებში, ეს მოწმობს მხოლოდ იმას, რომ ირმოლოგიონის ეს გამოცემები, დამყარებულია XI—XIII საუკუნეების ხელნაწერებზე, არ ამოწურავენ ბერძნულ ძლიანობას მთელ რეპერტუარს და, შესაძლებელია, საძიებელი 14 ქართული ძლიანობის ბერძნულ დედნები ირმოლოგიონისა ნაკლებად შესწავლულ ხელნაწერებში აღმოჩნდეს. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესოა და საგანგებოდ შესასწავლი ბერძნული OdO ირმოლოგიონის საბაწმიდურ-სინური ნუსხები.

ბერძნული OdO ირმოლოგიონის ხელნაწერებმა ჩვენამდე მცირე რაოდენობით და გვიანდელი ნუსხებით მოაღწია. არ არსებობს მისი არც გამოცემა, ვინაიდან აქამდე მკვლევრების ყურადღება მიპყრობილი იყო KaO ირმოლოგიონებზე, რომელნიც ძველი (XI—XIII სს.) და საუკეთესო ხელნაწერი ნუსხებითაა წარმოდგენილი.

0. O ბერძნული ირმოლოგიონის უძველეს ხელნაწერებად მიჩნეულია:

1. პარიზის ნაციონალური ბიბლიოთეკის ხელნაწერი PSg. 1284¹; ორფურცლიანი ფრაგმენტი (X—XI სს.).

2. სინის ეპატერინეს მონასტრის № 1258 ხელნაწერი 1257 წლისა, KII-3 ლიტერით აღნიშნულია მ. ველიმიროვიჩის წიგნში².

3. იერუსალიმის ბერძნული საპატრიარქო ბიბლიოთეკის ხელნაწერი № 599, სამეცნიერო ლიტერატურაში Sa ლიტერით აღნიშნული; XIII—XIV სს.

4. იერუსალიმის საპატრიარქო ბიბლიოთეკის წმ. სებას კოლეჯის ხელნაწერი № 617. XIV საუკ., Sb ლიტერით ცნობილი³.

ბუნებრივია, ქართული OdO წყობის ძლიანობის შედარება ყველაზე უპრიანია ბერძნული ირმოლოგიონის ყველაზე ადრეულ ნუსხასთან—PSg 1284. ირმოლოგიონს ამ ფრაგმენტის შედგენილობა A. Gastoué-ის წარმოდგენილი აქვს თავის აღწერაში⁴. ფრაგმენტი შეიცავს მესამე ხმის ᾿ ოდის 17 ძლიანობის, ᾿ ოდის 7 ძლიანობის, ᾿ ოდის 2 ძლიანობის და ᾿ ოდის 8 ძლიანობის. ქართულ ირმოლოგიონში მესამე ხმის ᾿ გალობებში (ოდებში) ოთხ-ოთხი ძლიანობაა. ბერძნულ-ქართული ტექსტების შედარებამ გამოარკვია, რომ მათ აქეთ საერთო მხოლოდ 3 ძლიანობა, თითო ძლიანობა თითო გალობაში.

ამოგად, მიუხედავად იმისა, რომ PSg. 1284 ყველაზე ძველი OdO ირმოლოგიონია, მოცულობით ის მაინც ბევრად უფრო ვრცელია ქართულზე.

Sa და Sb ბერძნულ ირმოლოგიონთა ხელნაწერებზე ჩვენ ზელო არ მიგვიწვდება, ამიტომ შედარებისათვის ვიყენებთ იმ ცხრილს, რომელიც მ. ველიმიროვიჩმა შეადგინა ბერძნულ-სლავურ OdO ირმოლოგიონთა შედარების საფუძველზე⁵.

ბერძნულ-სლავური OdO ირმოლოგიონების შედგენილობის შედარების მიზნით მან ცხრილში წარმოადგინა ა' ხმის V, VI, VII ოდების ძლიანობათა რიგი Sa და Sb ბერძნული ხელნაწერებისა და ორი სლავური (ნოვგოროდული და ხილანდარული) ირმოლოგიონის მიხედვით. ამ ცხრილს ჩვენ გვერდით მივუყენებთ ქართული OdO უძველესი (I რედაქციის) ძლიანობის A და L ხელნაწერების მასალა. ამ გზით ერთდროულად გამოჩნდა ქართული OdO წყობის ძლიანობის მიმართება როგორც ბერძნულ, ასევე სლავურ ირმოლოგიონთან (იხ. ცხრილი).

¹ ამ ხელნაწერის აღწერილობა გამოქვეყნებულია. იხ. A. Gastoué. Catalogue des manuscrits de musique byzantine de la Bibliothèque Nationale de Paris et des Bibliothèques Publiques de France, Paris, 1907, გვ. 93—94.

² იხ. M. Velimirovic', Byzantine Elements in Early Slavic Chant, Copenhagen, 1960, გვ. 46.

³ იხ. The Hymns of the Hirmologium, part I, M.M.B., Transcripts, vol. VI, გვ. XV, და M. Velimirovic', დასახ. წიგნი, გვ. 46—47.

კმა ა

ოლა 5 (ლაბოლანსა)

A	L	NO	Ch	Sa	Sb
9	—	1	1	1	1
8	8	15	15	15	8a
1	1	8a	8a	16	8b
14	14	9	9	2	9
4	4	4	4	4	*
5	5	16	16	5	6
21	21	6	6	6	7
		22	22	7	5
		5	17	8a	15
		17	5	8b	16
				9	4
				10	21
				14	*
				17	14
				18	17
				21	10
				22	(18)
				26	(13)
				13	11
				11	(2)

ოლა 6 (ლადაყვისა)

A	L	NO	Ch	Sa	Sb
9	—	1	1	1	1
8	8	15b	15b	15b	8a
1	1	8a	8a	2	8b
14	14	9	9	4	9
22	22	4	4	22	(*)
*	—	22	22	6	6
		6	6	7	7
		16	22	8a	4
		15a	15a	8b	22
				9	15b
				10	16
				14	21a
				15a	14
				16	15a
				21b	11
				[22]	10
				26	
				13	

ოლა 7 (კურბეულარსა)

A	L	NO	Ch	Sa	Sb
9	—	1	1	1	1
8	8	15a	15	15a	8a
*	*	9	8a	2	8b
11	11	4	9	4	9
4	4	6	4	5	(*)
22	22	8a	15b	6	6
		15b	6	7	7
		11	11	8a	5
		5	22	8b	4
		17	5	9	15a
		21	21	10	15b
				11	22
				14	16
				15b	17
				16	*
				17	10
				22	11
				26	23
				23	(2)
					(*)
					(*)
					(*)
					(23)

1. ცხრილებში მითითებულია ბერძნული ირმოლოგიონის (ეესტრატი. გამოლ-ცემის) ა ხმის იმ აკოლუთიათა ნომრები, რომლის კუთვნილებაცაა ძლასპირი.

2. ვარსკვლავით აღნიშნულია ის ძლასპირები, რომლის აკოლუთია გამოცე-მულ ირმოლოგიონში ვერ დაიძებნა.

3. როდესაც ერთი ოდიდან ერთზე მეტი ძლისპირია მოტანილი, მაშინ ციფრს მიწყოილა აქვს ასოები: a, b.

4. ციფრი ჩასმულია კვადრატულ კავებში იმ შემთხვევაში, თუ ძლისპირი ორჯერ არის მოტანილი ცხრილში.

5. ციფრა ჩასმულია ზრგვალ კავებში, თუ ბერძნულ-სლავური ძლისპირი არ არის ნევირებული.

ცხრილები ზოგიერთი მოსაზრების გამოთქმის საშუალებას იძლევა ბერძნულ-სლავურ-ქართულ ირმოლოგიონთა ურთიერთმიმართების შესახებ:

1. ქართული ძლისპირის ნუსხები რიგის ავალსაზრისით თითქმის ედენტურნი არიან.

2. სლავური ირმოლოგიონის ორივე ნუსხა ძლისპირთა რიგით თითქმის ერთ-ნაირია.

3. დიდი სხვაობაა ძლისპირთა რიგის თვალსაზრისით O₆O ბერძნულ ირმოლოგიონის Sa და Sb ხელნაწერებში.

4. მოკლეობის მხრით ქართულ-ბერძნულ-სლავური ირმოლოგიონები დიდად სხვაობენ ერთმანეთისაგან. ყველაზე მოკლეა ქართული (თითქმის სამჯერ მეტივა ბერძნულზე და ორჯერ მეტივა სლავურზე)¹.

¹ ძლისპირთა ეს რაოდენობრივი თანაფარდობა არ შეიძლება გავრცელდეს ქართული ძლისპირის II და III რედაქციებზე (B და C ხელნაწერებზე), ვინაიდან ისინი ბევრად უფრო ვრცელია ძლისპირთა უმეტეს I რედაქციაზე.

5. მ. ველიმიროვიჩის სამართლიანი დაკვირვებით¹, ირმოლოგიონის სლავეურ და ბერძნულ ხელნაწერებს შორის არ არის ისეთი მკიდრო ურთიერთობა, რომ შეიძლებოდეს ორივესთვის ერთი საერთო მოდელი გვევარაუდა საფუძვლად. იგივე შეიძლება ითქვას ქართული ძლისპირნისა და ბერძნულ-სლავეურ ირმოლოგიონთა ურთიერთმიმართების შესახებ.

სლავეური OdO ირმოლოგიონი ნაკლებია², მაგრამ თარგმანი ძველია. სლავეური ირმოლოგიონების ხელნაწერებიც უფრო ძველია (XII—XIII სს.), ვიდრე Sa და Sb ბერძნული ირმოლოგიონებისა, ამიტომ, ბუნებრივია, სლავეურ ირმოლოგიონთან ქართული ძლისპირნის შედარება არ არის მოკლებული გარკვეულ ინტერესს, მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ძლისპირნის თარგმანიცა და ძლისპირნის ხელნაწერებიც სლავეური ირმოლოგიონის თარგმანსა და ხელნაწერებზე ბევრად უფრო ადრეულია.

სლავეური ირმოლოგიონი მოცულობით (თითო ოღაში ძლისპირთა რაოდენობით) ქართულ ძლისპირზე ბევრად ვრცელია. ამისდა მიუხედავად, იმ 19 ქართულ ძლისპირს, რომელთაც ვერ დაქვანა ბერძნული დედნები, ვერც სლავეურში დაქვანათ შესატყვისები. ის ფაქტი, რომ 19 ქართულ ძლისპირს არ აღმოაჩნდა არც ბერძნული და არც სლავეური შესატყვისები (ამათგან 14 ძლისპირა ნამდვილად ბერძნულიდან უნდა იყოს თარგმნილი, რაზედაც მათი ზედწარწერები მიუთითებს), გვაფიჭვებინებს, რომ ქართულ ძლისპირთა ეს მცირე ჯგუფი ადრეული ხანის (IX—X სს.) ბერძნული ირმოლოგიონების კუთვნილება იყო, რომელიც სხვადასხვა მიზეზის გამო XI—XIII საუკუნეების ბერძნულ ირმოლოგიონებში აღარ გადმოსულა; ბუნებრივია, ის ვერ ითარგმნებოდა XI საუკუნეში ვერც სლავეურად. ამ ვარაუდის შემოწმება შეიძლებოდა უძველესი ბერძნული ლიტურგიკული ძეგლების ხელნაწერების საშუალებით. ამ საკითხის შემდგომმა ძიებამ და შესწავლამ შეიძლება გაამდიდროს ჩვენი ძალზე შემოფარგლული ცოდნა VIII—X სს. ბერძნულ ირმოლოგიონზე და ანასთანავე გარკვეული დახმარება გაუწიოს მკვლევარებს ირმოლოგიონის ბერძნულიდან სლავეურად თარგმნის დროის დაზუსტებაში.

ძლისპირთა ზედწარწერები

OdO ძლისპირნის წინამდებარე გამოცემისათვის გამოყენებულა 7 ხელნაწერიდან ოთხ ხელნაწერში (LHOh) ძლისპირებს ახლავთ ზედწარწერები—მიითებდა მათი ბერძნული შესატყვისის დასაწყისზე, გადმოცემულია ქართული ტრანსკრიფციით. ამგვარი ფონეტიკური ტრანსკრიფციების გამოვლენასა და შესწავლას დიდი მნიშვნელობა აქვს. მათ შეუძლიათ საინტერესო ინფორმაცია მოგვაროდონ ბერძნული ენის ფონეტიკის შესახებ³, კერძოდ ჩვენ მასალას კი—X საუკუნის ბერძნული ენის

¹ M. Velimirovic', დასახ. წიგნი, გვ. 49.

² OdO სლავეური ირმოლოგიონის უძველესი (XII—XIII სს.) ნუსხეა (ნოვგოროდისა და ხილანდარის) ფრავმენტების სახით არის ჩვენამდე მოღწეული. ორივე ნუსხის უკანასკნელი დროის პუნლიკები არსებობს, სადაც სლავეურ ძლისპირებთან მოტანილია მათი ბერძნული შესატყვისები. ნოვგოროდის ნუსხეში 8 ძლისპირის გარდა ბერძნული დედანი დაქვანა ყველას. სლავეური ირმოლოგიონის ეს ორი ფრავმენტი ერთი რედაქციისაა, რის გამოც ისინი ზოგჯერ ერთმანეთთან ნაკლებადილებს აესებენ, მაგრამ დანაქლისი მაინც ღიღია. ასე, მაგ. ნოვგოროდის ირმოლოგიონს მძლავრად აკლია IV—V ხემბის ძლისპირები, ხოლო ნაწილობრივ ნაკლებია დანარჩენი ხემბის უმაკრავსობა. ხილანდარული ირმოლოგიონის ფრავმენტები კი შეიცავენ მხოლოდ I—III ხემბის ძლისპირებს და ისიც არასრულად.

³ Eastern Elements in Western Chant. Studies in the Early History of Ecclesiastical Music by Egon Wellesz. M.M.B. Subsidia, v. II, 1947, გვ. 25, სქ. 3.

თულ ლიტურგიულ პრაქტიკაში, ახალი ტიპის საგალობელს ასრულებდნენ ბერძნულად. როგორც ჩანს, ასევე ზეპირად წერდნენ ისანი ზოგჯერ ქართული ძლისპირის ბერძნული შესატყვისის დასაწყისის ტრანსკრიფციას. მაგრამ რამდენიმე ფაქტი მიუთითებს იმაზე, რომ არც ბერძნული ირმოლოგიონის ხელნაწერები იყო უგულებელყოფილი შემდგენელთა თუ გადამწერთა მიერ (უფრო საფიქრებელია შემდგენელთა) ქართულ ძლისპირთა ბერძნული შესატყვისების დასაწყისთა მიწერის დროს. ვფიქრობთ, ამას უნდა მოწმობდეს პირველ რიგში ის, რომ რამდენიმე ბერძნული სიტყვა ტრანსკრიფციებში დაქარაგმებულად არის მოტანილი, ესენია: იესუ, ისრაელა და იერუსალემი. მოვიტანთ მაგალითებს:

1. 'Iv xapiva παιδες; 'Izapē.	ენ კამინო პედას მღლ (№ 45)
2. Xepoi 'Izapē.	ხორუ იმლ H
ხორო იმლ L
ხორო ისრაელ O (№ 152).
3. ივ H }
იესუ L } 'Izapē; (№ 81)	

მეორე მაგალითი იმითაც არის საინტერესო, რომ O ხელნაწერში იმლ ქარაგმაგახსნილად არის წარმოდგენილი და გახსნილია ეს სიტყვა არა მ-თი, არამედ ე-თი, როგორადაც ხსნიდნენ ამ დაქარაგმებას X—XI საუკუნის ქართულ ხელნაწერებში¹. ასეთივე სურათია მესამე მაგალითში—დაქარაგმებული ივ (H) გახსნილად დაწერილი L ხელნაწერში.

4. 'Iv 'Izapē ex βουλας;	ტონ იმლ ექ დუ O
ტონ მღლ აკგ ...რია L
ტონ იმლ ივ ...H (№ 336)
5. Iεζεραβηλ; 'Izepezele.	ეფერანთიტი იმლ O (№ 217)

ვფიქრობთ, ტრანსკრიფციებისათვის ბერძნულა ხელნაწერის გამოყენების ფაქტს უნდა უპყრდეს მხარს კიდევ ერთი შემთხვევა—h ხელნაწერში ბერძნული ძლისპირის დასაწყისი გადმოცემულია არა ტრანსკრიფციით, არამედ ტრანსლიტერაციით:

Nixaxi; zepvosi	ნიკიტე ტურარუ O ნიკიტე ტურანო L ნიკიტე ტურანუ L ნიკიტე ტ უ რ ა ნ უ h (№ 389)
-----------------	---

გარდა მექანიკური შეცდომებისა, ტრანსკრიფციებში არსებითი ხასიათის განსხვავებებიც შეინიშნება:

1. ძლისპირის ბერძნულ დედნად ხელნაწერებში სხვადასხვა ძლისპირია მითითებული:

- № 5. პ ა ჯ ი ო თ ი ს B
პ ე პ ი კ უ ი ლ დ ი ნ ი L
№ 134 ე ბ ო ი ს ე ნ ს უ . H²
ი ფ ო ნ ი ტ ა L

¹ ამ სიტყვის დაქარაგმების შესახებ იხ. ც. ჰანკიევის შრომა: Правила сокращения в памятниках древнегрузинской письменности. Автореферат. Тб., 1967, გვ. 14.
² იხ. ამ ძლისპირთა კომენტარები.
03. ე. მეტრეველი 033

II. რიგ შემთხვევაში ბერძნული ძლისპირის ტრანსკრიფციები სხვადასხვა ხელნაწერში საგრძობლად სხვაობენ ერთმანეთისაგან, მაგრამ ეს სხვაობა შეიძლება ბერძნული დედნის ვარიანტული ნუსხიდანაც მომდინარეობდეს. მაგ.

№ 74. ენ პეტრე მი H } 'Εν πέτρῃ καὶ τῆς πίστεως
ენ ითროენ პეტრე L }

არ არის გამორიცხული, რომ მოტანილი ბერძნული ძლისპირის ისეთი ვარიანტიც არსებობდეს რომელიმე ძველ ბერძნულ ირმოლოგიონში, როგორც დაუცავს L ხელნაწერის ტრანსკრიფციას.

გვხვდება იმ ზომამდე დამახინჯებული ტრანსკრიფციებიც, რომ მათი საშუალებათ ბერძნული დედნის აღდგენა ძნელია.

№ 167. სტოაღმოტილმატისტუსო L Στῆρυγα πίστεως καὶ χάριτος

ბერძნულ-ქართულ ბგერათა შესატყვისობები ოთხივე დასახელებული ხელნაწერის ტრანსკრიფციებში, ძირითადად, ერთნაირად არის წარმოდგენილი, მაგრამ არის სხვაობაც. მოგვეყავს შესატყვისობათა ზოგადი ცხრილები:

ხ მ ო ვ ნ ე ბ ი

η-ს შესატყვისია ი

ნენიკინთე LH	Νενίχηναι (№ 55)
ი დიმიურჯიკე L	'Ι δὲ μισοῦργιζή (№ 12)
რისის ფროფიტინ L	Ρήσις ἡρεφηνῶν (№ 19)
უ მე ტი ტროფი ხრანთეს L	Οἱ μὴ τῆ ῥοφῆ γρησὶμῆσις πᾶσιδες (№ 46)

ამ უკანასკნელ მაგალითში η-ს შეესატყვისება ი-ც და ე-ც.

γ-ს შესატყვისია ე

მოსტირიონ ქსენ L	Μοστίριον ξένον (№ 52)
ტუბოს ტის აგნეს L	Τῦπον τῆς ἀγνῆς (№ 53)
სტერეოსჟინ ე H	} Στερέωσαν ἡμάς (№ 71)
სტერეოსჟინ ემს L	

σ-ს შესატყვისია უ

სუნ ტო თაემაო L	Σὺν τῷ θασμασίῳ (№ 18)
ანტრაკა პუროს L	*Αντρακα πυρός (№ 25)
ისშოს ო დადოს H	} *Ισχύς ὁ δεινός (№ 69)
ესშუს ო დიდოს L	

σ-ს შესატყვისია ო

მოსტირიონ ქსენ L	Μοστίριον ξένον (№ 52)
მოსტირიონ პარ H	} Μοστίριον παρῶν (№ 100)
მუსტირიონ პარა L	

ο-ს შესატყვისია ი

ო ტონ ანო ბითონ ტისტია L	'Ο τὸν ἄνω βίθων τῆς θείας (№ 54)
ენ აბისო პტესმა HL	*Εν ἀβίσσῳ πασμάτων (№ 88)

σ-ს შესატყვისია ჯ და უი

ასომენ ტო კვრიე H	} *Ασμεν τῷ Κυρίῳ ἄμα ἡσύν (№ 64)
ასომენ ტო კუირი L	

1 იხ. ამ ძლისპირის კომენტარი.

ასომენ ტო კვრიე H Ἄσασμεν ἡμῶν Κύριω (№ 67)

სტერეოსან მე კვრიე H }
სტერეოსან მე კუირი L } Στερῆσάν με Κύριε (№ 73)

პროს კვირონ H }
პროს კუირიონ L } Πρίς Κύριον (№ 91)

დიდი ორთოგრაფიული სიჭრელეა დიფთონგების გადმოცემას:

ა: გადმოიცემა ი-თი და ე-თი

აპინოტე B Ἐπίπαιον (№ 4)
უ პედეს ეესებიეს L Οἱ παῖδες εὐσεβείῃς (№ 38)
ოფთისან ე პიჯი ტის O Ὁφθησαν αἱ ἠγῆται ἡς ἀβύσσου (№ 159)
აბრაამიელ პედეს L Ἀβραάμου παῖδες (№ 40)
ნენიკინთე LH Νενίκτηται (№ 55)
ენ აბისო პტესმა LH Ἐν ἀβύσσῳ πατισμάτων (№ 88)

ე: გადმოიცემა ი-თი

პაჯიოთის B Παγῶμιεῖσα (№ 5)
ო მონოს ილო L Ὁ μῆρας εἰδῶς (№ 10)
რისის ფროფიტინ L Πῆσαις προφητῶν (№ 19)
ტრის პელას HL Ἦσαις παῖδες (№ 140)

ე: გადმოიცემა ო-თი, ოი-თი, უ-თი და უი-თი

აბანტეს ლაუ HL Ἀπαντες λαοί (№ 63)
უმნონ სუი L Ἰμῶν σοι (№ 49)
უ პედეს L Οἱ παῖδες (№ 38)
დევტე ლაოი H }
დევტე ლაო L } Δεῦτε λαοί (№ 65)

ოა გადმოიცემა უ-თი და ო-თი

სუ BL Σὺ (№ 3)
...ო დილოს HL ...ὸ δειδῶς (№ 69)
მესიტის თეო H }
მესიტის თეუ L } Μεσίτης Θεῶν (№ 82)

აუ გადმოიცემა აე-ით

სუნ ტო თაემაო L Σὺν ἡμῶν μαμασίῃ (№ 18)
თაემატი L Θανάτατος (№ 44)

ეა გადმოიცემა ეე-ით

...ეესებიე L ...εὐσεβείῃς (№ 38)
დევტე LH Δεῦτε (№ 65)

ჩვენი ზიზნებელათვის ყველაზე საინტერესო მასალას გვაწვდის ზოგიერთი თან-
კმონის გადმოცემა, ესენია:

ხმოვნის წინ ო გადმოიცემა ჯ-თი

პაჯოთის B	Παζυ:αμεισα (№ 5)
ტონ ენ ფლოჯინ L	Ἦν ἐν φλογι (№ 48)
ანარხო ჯენტიტოროს L	Ἄναρχου ἑσσηῆτορος (№ 110)
ოფთისან ე პიჯი ტის O	*Ὁφθησαν αἱ πηγαὶ ἡῖς (№ 159)
ჯითომენი LO	Γηθόμενοι (№ 209)
...ეეჯის L	...εεαჯει; (№ 210)
...ფლოჯი O	...φλογι (№ 211)
ტონ ენ მორფი ანჯე OL	Ἦν ἐν μορφῇ ἀγγέλου (№ 215)
ეპი ტეს ჯი H, ჯის L	Ἐπὶ ἡῖς ἡῖς (№ 131)
ჯიენონ L	} Γγγων (№ 220)
ჯენონ O	
აპი ჯენე L	} *Ἄπας ἡγγων; (№ 221)
აპან ჯიენის O	

სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია ვარაუდი, რომ ბერძნულ საკუთარ და საზოგადო სახელებში ო ბგერა ქართულად რიგ შემთხვევაში ჯ-თი გადმოიცემა. ნ. მარისა და ილ. აბულაძის აზრით, ეს მოვლენა დამახასიათებელია ისეთი ბერძნული წარმომავლობის ტექსტებისათვის, რომლებიც ქართულად ქრისტიანულ არაბულიდან არაან თარგმნილი¹, მაგრამ ამ შემთხვევაში ეს ახსნა ჩვენ ვერ გამოგვადგება, ვინაიდან მოტანილ მაგალითებში საქმე გვაქვს უშუალოდ ბერძნული სიტყვების ტრანსკრიფციასთან. ასე რომ, ტრანსკრიფციები გამოხატავენ ბერძნული ო ბგერის გავრცელებულ გამოთქმას იმ ბერძნულ წრეში, სადაც ეს ხელნაწერება იქმნებოდა, ე. ი. IX—X სს-ის პალესტინის საბაწმიდაში, სადაც არაბული გავლენა ბერძნულზე სავსებით მოსალოდნელი იყო². ეს კი დამატებითი დადასტურებაა იმისა, რომ ქართული ძლ-სპირნის უძველესი რედაქცია საბაწმიდის ჰიმნოგრაფიულ კერაშია შექმნილი.

წარმოდგენილი მასალა ბერძნული დიალექტოლოგიის სვეროს განეკუთვნება და სპეციალისტების მიერ ამ მხრივ, ალბათ, შეისწავლება კიდევ.

ამავე თვალსაზრისით საინტერესოა ო და ჯ-ს ქართულად გადმოცემის სხვა შემთხვევებიც.

ო გადმოიცემა ლ-თი

ო სკიონლრაფინ H	‘O σκισογράφος (№ 85)
ი ფონი ტუ ლოლუი H	‘II φωνή τῆς Ἀβγῶτα (№ 87)
ანტითეონ პროსტაგმა H	} ‘Αντίθεον πρόσταγμα (№ 95)
ანტიუთეონ პროსტალმა L	

¹ იოანე მოსხი, ლიმონარი. ტექსტი გამოკლეულია და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ. 1960, გვ. 016. იხ. აგრეთვე: ა. შანაძე, ო ბგერის წარმოშობის წყაროები ქართველურ ენებში (საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილების მოამბე, 1960, № 2, გვ. 224, სქ. 2, გვ. 226); უძველესი რედაქციები ბასილ კესარიელის იქმნება „ღვთაძა“ და გრიგოლ ნოსელის თარგმანების „კაცისა აგებულებისათჳს“, X—XIII სს-ის ხელნაწერთა მიხედვით გამოსცა, გამოკლეულია და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ. თბ., 1964, გვ. 18; G. Garitte, La version géorgienne du „Pré spiruel“ (აზნაუბეკლი: Studi e Testi, № 22, 1954, გვ. 171—185); Н. Я. Марр, Описание грузинских рукописей Сирийского монастыря. М.-П., 1940, გვ. 146, № 65 ხელნაწერის აღწერილობა.

² ს. ყაუხჩი შვილი, ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორია, 1963, გვ. 245

აპორი პასა ლლოსა L
 ემილალუნტე H
 ენულუ ფლოლა HL
 პანტა ტა ერლა HO

'Απορεῖ πῶτα γλῶσσα (№ 109)
 'Ἐπεγέλυσθη (№ 114)
 'Ἐνῆλοσ φλόγα πῦρος (№ 143)
 Πάντα τὰ ἔργα (№ 213)

ხმოენის წინ Ⴑ გადმოიცემა შ-თი

შერე ტო ტას HL	Χαίρεις τὸ τῆς (№ 56)
ისშოს H	'Ἰσχυῖ (№ 69)
ისშუს L	
იჲ ზ-ის არში H	'Ἰχθῖνὸς ὁ ζῷος ἀρχαῖός (№ 81)
იესუ ზოჲს არში L	
შერსონ HL	Χέρσον (№ 118)
ო ენ არში ან-არხო L	'Ο ἐν ἑργῇ ἀναρχος (№ 205)
შირას ეკებტასას O	Χείρας ἐκπετάσας (№ 208)
ლითოს ანიროთმა O	Λίθος ἀνεπίρρυτος (№ 219)

ჩვენ მოვიყენებთ ძლისპირთა ტრანსკრიფციებში ბერძნულ-ქართულ ბგერათა წესტყვეობების ანსახელი ზოგიერთი მაგალითი, რათა ამ გზით მკითხველმა ზოგადი წარმოდგენა შეიქმნას ტრანსკრიფციების მეცნიერულ ღირებულებაზე.

„გმეანი გალობა“ უძველეს ქართულ ლიტურგიკულ ძეგლებში

ტერმინი „გმეანი გალობა“ ჩვენ ავიღეთ ხელნაწერ Sin. 34-ის „საგალობელნი იადგარანი“ ანდერძიდან. ამ ტერმინს ეხმარობთ რეაქშიანი (რეა ხმაზე გაწყობილი) გალობის მნიშვნელობით¹. ამავე მნიშვნელობით უნდა იხმარებოდეს იგი ანდერძშიც (იხ. აქვე, გვ. 049).

ქრისტიანულ ლეთესსახურებაში გალობა თავდაპირველად წარმოდგენილი იყო ფსალმუნით. მას დღესაც დიდი ადვილი უკავია ქრისტიანულ ლიტურგიკაში. V საუკუნიდან იქმნება პირველი ქრისტიანული ტროპარები, რომლებიც შემდეგ უფრო რთულ კომპოზიციებში—კონდაკიონებსა და კანონებში გაერთიანდა. ეს კომპოზიციები უკვე გულისხმობდა პირველი და მომდევნო ტროპარების ურთიერთკავშირს. თავდაპირველად ეს კავშირი შინაარსობრივი ხასიათისა იყო: მაკავშირებელი პირველი ტროპარი ბიბლიური გალობის ტექსტს წარმოადგენდა, რაც განსაზღვრავდა მთელი კომპოზიციის განწყობილებასა და შინაარსს. ბიბლიური ოდებრს დასაწყისები კანონის ოდების სახელწოდებათა სახით შემოგვიწინა კანონმა, ხოლო მაკავშირებელ ტროპარად ანუ ირძოსად იქცა ოდის ან გალობის პირველი ტროპარი, რომელიც შინაარსობრივ ეხმაურებოდა იმ ბიბლიურ ოდას, რომლის სახელწოდებასაც ატარებდა კანონის გალობა (ანუ ოდა). ქართულმა გალობანმა (ანუ კანონმა) ბოლომდე შეინარჩუნა გალობის (ანუ ოდის) სახელწოდებად ბიბლიურ ოდათა დასაწყისები². ბერძნულსა და სლავურ კანონებში უკვე X—XI საუკუნეებში ისინი შეცვალა ოდათა რიცხობრივმა აღნიშვნამ (I—IX ოდები).

¹ გმა (μαρ, ἵχος) არის დიატონური გამა, სადაც გარკვეული წესით მონაცელებენ ტონები და ნახევარტონები. მართლმადიდებელი ეკლესია გალობისათვის სარგებლობს რეაქშიანი ს-სტკმო.

² იხ. აქვე, გვ. 010.

ახლა ძლასპირები, კონდაკიონები და კანონები უკვე ვულასხოზდა პირველ და მომდევნო ტროპართა სილაბურ და მელოდიურ შეთანხმებას, რაც რიტმულა პოეზიის ერთ-ერთი მთავარი ნიშანი იყო. რიტმულა პოეზიის მამამთავრად ბიზანტიურ ჰიმნოგრაფიაში ითვლება რომანიოზი, კონდაკიონების ავტორი¹. VII საუკუნის დასასრულიდან კონდაკიონები ჯერ შეცვალა, ხოლო შემდეგ გამოდგენა ღვთისმსახურებიდან ირმოლოგიური გალობის უფრო რთულმა სახეობამ—კანონმა, რომლის შექმნა და განვითარება დაკავშირებულია ორი დიდი პოეტი-მელოდოსის, კოზმა იერუსალიმელისა და იოანე დამასკელის, სახელთან.

მოკლე ისტორიულ ექსკურსში გვინდა შეძლებისდაგვარად წარმოვადგინოთ უბედულეს ქართულ ლიტურგიკულ ძეგლებში ბიზანტიური „ჰმეანი გალობის“ ერთი სახეობის—კანონის განვითარების სურათი, ვინაიდან ძლასპირის უძველეს რედაქციათა წინამდებარე გამოცემა უშუალოდ ირმოლოგიურ გალობასთან, კერძოდ, ცისკრის კანონთან არის დაკავშირებული.

* * *

„ჰმეანი გალობა“ ანუ 8 ხმაზე გაწყობილი გალობა ქრისტიანული ეკლესიის პრაქტიკაში ადრევე (V საუკუნიდან) გავრცელდა. უძველესი ბერძნული ლიტურგიკული ძეგლების ქართულ თარგმნებში, კერძოდ VII საუკუნის „იერუსალიმის ლექციონარის“² ქართულ თარგმანში (თარგმნილია არაუგვიანეს VIII საუკუნისა)³, ჰმეან ტროპარებს გარკვეულად ადგილი აქვთ დათმობილია.

ჰმეანი ჰიმნოგრაფიული მასალა უფრო მდიდრად არის წარმოდგენილი IX საუკუნეში თარგმნილ ზილ-ეტრატის მოკლე იადგარში. ორივე ეს ძეგლი იერუსალიმის საეკლესიო პრაქტიკას ასახავს და საინტერესო მასალას გვაწვდის ადრე-ბიზანტიური (დამასკელადელი) პერიოდის ჰიმნოგრაფიის შესწავლისათვის. ორივე ძეგლს ურთიერთშედარებამ და ამასთანავე შეპირისპირებამ X საუკუნის პალესტინური წარმომავლობის ქართულ იადგარებთან დაგვარწმუნა, რომ ამ ძეგლებში ჰმეანობის განვითარების სხვადასხვა საფეხურია ასახული.

„იერუსალიმის ლექციონარის“ მ. თარხნიშვილისეული გამოცემის ძირითად ნაწილში ხმებზე მიითითება ახლავთ: დასდებლებს, ოხითაჲს, იბაკოს, ალოლუჲას, ფსალმუნს⁴. მაგ.: „ყონ კუერქჳსი და ლოცვაჲ და თქუან იბაკოჲ ჰმაჲ დ გუერდი: მალათა ზედა დიდებაჲ, ქუეყანასა ზედა მშვლობაჲ“ (§ 3), „თქუან ფსალმუნ ზ გუერდი: უჯალჲან მწყსოს მე...“ (§ 4); „სიწმიდისაჲ ზ გუერდი: რაჲმე შეეწირო“ (§ 11); „ა დასდებელი ჰმაჲ ბ: შობასა უფლისასა ბეთლემს“ (§ 13); „დ დასდებელი ჰჲ ა გუერდი: აღესრულა თქუელი იგი წინაჲსწარმეტყუელთაჲ“ (§ 16); „მწუხრი ოხითაჲ ჰმაჲ ა: ეჲს“ (§ 33); „სამხრად ფსალმუნი ჰმაჲ ა: განადიდა ცხოვრებაჲ მე“ (§ 34); „წელბანისაჲ ა გუერდი: მღდელნი განწიდედილ“ (§ 40) და სხვა.

¹ რომანიოზის შესახებ ლიტერატურა მეტად დიდი, მისი შემოქმედების შესახებ იხ. ს. ყაუხჩი-შვილი. ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორია. 1963, გვ. 138—149.

² K. C. Кекелидзе, Иерусалимский Канонар, Тифлис, 1912, გვ. 24, 26.

³ Le grand lectionnaire de l'église de Jérusalem (V^e—VIIIe siècle), édité par M. Tarchnischvili, t. I. Louvain, 1959. ტ. II, 1960. მ. თარხნიშვილს თავისი გამოცემისათვის გამოუწვევლი აქვს ლექციონარის 4 უძველესი ნუსხა: კალის, ლატალის, პარიზისა და სინური (Sin. 37). სინური ლექციონარის, დანარჩენი ნუსხებისაგან განსხვავებით, ახლავს დამატებითი (II) ნაწილს, რომელიც შეიცავს ტროპარებს (დასდებულთა) სრულ ტექსტებს, რომელთაც განსაკუთრებულ წინამდებარე აქვთ ადრე-ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის შესწავლისათვის.

ტროპარებთან და ფსალმუნებთან მითითებულია მხოლოდ ხმები. ყოველი ტროპარი დასრულებული ერთეულია და ლექციონარში მოტანილია ტროპარის მხოლოდ დასაწყისი. კანონს, როგორც გარკვეულ პოეტურ კომპოზიციას, ლექციონარი არ იცნობს¹, ბუნებრივია, არ იცნობს არც ძლისპირს. ტროპარების სრული ტექსტები შემოგვინახა ლექციონარის მხოლოდ სინურმა ნუსხამ (Sin. 37)². ლექციონარის ეს სინური ნუსხა გადაწერილია X საუკუნის ცნობილ ლატურგისტისა და ჰიმნოგრაფის იოანე-ზოსიმეს მიერ.

ლექციონარის სინურ დამატებაში ტროპარებისა და ფსალმუნის ტექსტების ერთ ნაწილთან მითითებულია მხოლოდ ხმები (ძლისპირები არც აქ არის). დასდებლები წარმოდგენილია ერთი ტროპარით ან ტროპართა ჯგუფით. ლექციონარის ამავე ნაწილში ფსალმუნის ტექსტების მიმართ ხშირად იხმარება ტერმინი „წაქცევით“, რომელიც ფსალმუნის რეჩიტატიულ, ფსალმოდირ შერულებზე უნდა მიუთითებდეს. მაგ.: „ფსალმუნი დავითისა: თ: წაქცევით: აგიაო შენ, უფალო, ყოვლითა გულ., ვიდრე—ქუეყანასა ზედა“ (ტ. II, გვ. 139: 143)³. „ფსალმუნი დავითისა: ზ: წაქცევით სთქუა: უფალო ღმერთო ჩემო, შენ გესაე, მაცხ., ვიდრე—უფლისა მალღისასა“ (ტ. II, 138: 137)⁴.

„წაქცევით“ სათქმელ ფსალმუნთან, ჩვეულებრივ, ხმა მითითებული არ არის. როდესაც ფსალმუნთან ხმა არის მითითებული, მაშინ ფსალმუნის ტექსტი ერთი რომელიმე მუხლის დასაწყისით არის წარმოდგენილი. ხოლო როდესაც ფსალმუნი „წაქცევით“ უნდა შესრულდეს, მაშინ მოტანილია ფსალმუნის პირველი მუხლის დასაწყისი და უკანასკნელი მუხლის ბოლო წინადადება, რაც იმას ნიშნავს, რომ ფსალმუნი თავიდან ბოლომდე უნდა იქნეს „წაქცევით“ თქმული.

ამგვარად, ლექციონარში შეტანილია მასალის შესრულების სამნაირი წესი არსებობდა: 1. ძველი და ახალი აღთქმის საკითხავების, კვერქესებისა და ლოცვების კითხვა („იკითხონ საკითხავნი და კვერქესნი და ლოცვაე მუხლომდრეკით“, „...და იკითხონ სახარებაჲ“ ტ. II, გვ. 133: 4).

2. გალობით თქმა (ხმაზე): დასდებლების, ფსალმუნთა მუხლების, იბაკოსი, ოხითასი და სხვ.

3. „წაქცევით“ თქმა ფსალმუნისა.

ვინაიდან ლექციონარში ძირითადი მასალა საკითხავებია, მოსალოდნელი იყო ლექციონარის ხელნაწერებში ეფონეტიკურა ნიშნების ხმარება, მაგრამ არც ერთ უძველეს ლექციონარში ეს ნიშნები დადასტურებული არ არის. ფსალ-

¹ კ. კეკელიძე ლექციონარის ქართულ თარგმანში ანდრია იერუსალიმელის სტიქარონების არსებობას ვარაუდობს (იხ. დასახ. წიგნში, გვ. 26), რომელიც, მისი აზრით, ლექციონარის ბერძნულ დედანში უნდა შეტანილიყო უფრო გვიან (VIII საუკ. პირველ ნახევარში). ამ ვარაუდისათვის კ. კეკელიძის მიერ მოტანილი საბუთები არ გუჩვენებთ საქმარისად, მ. თარხნიშვილი კი წერს, რომ ლექციონარში შესული ლიტურგიული ჰიმნები იმ ზომამდე არქაულია, რომ ისინი არ შეიძლება VI საუკუნეზე გვიანდელი იყვნენ (მ. თარხნიშვილის დასახ. გამოც. ტ. I, გვ. XIV).

² ტროპარების სრული ტექსტები გამოქვეყნებულია ლექციონარის მ. თარხნიშვილისეული გამოცემის II ტომში, გვ. 133—144. Sin. 37-ის შესახებ იხ. დასახ. გამოცემის ტ. I, გვ. VII—VIII.

³ მოტანილია მეცხრე ფსალმუნის პირველი მუხლის დასაწყისი და უკანასკნელი (39-ე) მუხლის ბოლო სიტყვები (იხ. ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები. X—XIII საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა მზეჯალა შანიძემ. 1960, გვ. 14—23). ე. ი. წაქცევით სათქმელია მთელი მეცხრე ფსალმუნი. ასეთივე ვითარებაა ფსალმუნიდან ქვემოთ მოყვანილ სხვა მაგალითშიც.

⁴ ტერმინი წაქცევით-ის შესახებ იხ. „ლექციონარის“ მ. თარხნიშვილისეული გამოცემა, ტ. II, გვ. 161.

მუნის „წაქცევით“ თქმაც, საფიქრებელია, ზეპირი ტრადიციით ვრცელდებოდა, ეფონეტიკური ნიშნების გამოყენების გარეშე.

შესაძლებელია ტერმინი „წაქცევით თქმაც“ არ იყოს თანადროული „იერუსალიმის ლექციონარის“ ქართულად თარგმნისა, ვინაიდან ეს ტერმინი გვხვდება მხოლოდ სინური ლექციონარის მეორე, დართულ ნაწილში, რომელიც სხვა ლექციონარებში (კალის, ლატალის, პარიზის) არ არის შესული.

ლექციონარის II ნაწილის ცალკეულ ტროპართა თუ მრავალტროპარიანი დასდებლების ტექსტები ფასდაუდებელი მასალაა აღრებიზანტიური ჰიმნოგრაფიის შესწავლისათვის. ამ მასალას, ალბათ, თავისი მკვლევარი გამოუჩნდება, ჩვენი მიზნებისათვის კი ამ შემთხვევაში საინტერესოა შემდეგი: ცალკე ტროპარებს თუ მრავალტროპარიან ჯმეან დასდებლებს არა აქვთ ძლისპირები. მრავალტროპარიან დასდებლებში ტროპარები მარცვალთა რაოდენობით ერთმანეთისაგან დიდად სხვაობენ. მაშასადამე, სილაბური პრინციპი არ შეიძლება მივიჩნიოთ ტროპარების დასდებლებში გაერთიანების პრინციპად. ლექციონარი არ იცნობს კანონს, როგორც გალობათა გარკვეულ კომპოზიციას.

* * *

ძველი ბიზანტიური ლიტურგიკისა და ჰიმნოგრაფიის თვალსაზრისით განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა ქილ-ეტრატის იადგარი¹, ანუ მოკლე სადღესასწაულო, რომელიც შეიცავს: მარხვის კვირათა და აღსების საგალობლებს, საუფლო დღესასწაულებისა და ზოგიერთი დიდი დღესასწაულისათვის განკუთვნილ ჰიმნოგრაფიულ მასალას

ჯმეანი ჰიმნოგრაფიული მასალადან იადგარში ყველაზე ფართოდ წარმოდგენილია: 1. სტიქარონები, ჰიმნოგრაფიულ ფორმათა უძველესი სახეობა. სტიქარონები, ჩვეულებრივ, მრავალტროპარიანია, რაც აგრეთვე მათ არქაულობაზე მიუთითებს. 2. ჯმეანი კანონი სრული (8—9 ვალობისაგან შემდგარი) და არასრული (2—3 ვალობისაგან შემდგარი). სრული კანონები იადგარში მცირე რაოდენობითაა შეტანილი. უფრო ხშირია არასრული სახის კანონი.

სრული კანონები მოტანილია მხოლოდ საუფლო დღესასწაულებზე და ლოკალური მნიშვნელობის დიდ დღესასწაულებზე. ზოგიერთ კანონში გალობებთან მოტანილია ბიბლიურ გალობათა დასაწყისები. გალობათა ტროპარებს არა აქვს რიტმული პუნქტუაცია. გალობის ტროპარებს შორის მარცვალთა თანაფარდობა დაკლები არ არის. გალობის ერთეულია ტროპარის სტროფი.

ქილ-ეტრატის იადგარის კანონი უძველესი სახისაა, მაგრამ ის მაინც არ არის კანონის პირველსახე. ცნობილი ლიტურგისტის ა. ბაუმშტარკის დაკვირვებით, ბიზანტიური ლიტურგიკის უძველეს ძეგლებში ბიბლიური საკითხავების გვერდით სრულდებოდა რეჩიტატივით შესასრულებელი 9 ბიბლიური ვალობა, რომელსაც ის ბიზანტიური კანონის პირველსახეს უწოდებს. შემდგომ ბიბლიური ვალობები თანდათან ადგის უთმობენ ახალ პოეტურ ელემენტს—სტიქოსს ან ტროპარს, რომლებიც თავდაპირველად ბიბლიურ ვალობათა სამკაულად იყო განკუთვნილი და წინაარსობრივადც მკიდროდ იყო მასთან დაკავშირებული. კავშირი ბიბლიურ

¹ ქილ-ეტრატის იადგარის (H 2123) შესწავლა ლიტურგიკულ-ჰიმნოგრაფიული თვალსაზრისით და მისი გამოყენება განიხილები აქვს კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტს.

გალობებსა და ტროპარებს შორის თანდათან სუსტდებოდა და ბოლოს კანონს ბიბლიური გალობებიდან შერჩა მხოლოდ გალობათა სახელწოდებები, შერქმეული ბიბლიურ გალობათა დასაწყისების მიხედვით, ტროპარებს კი დოქსოლოგიური ფრაზა-ფორმულები¹. შემდგომ კანონი, როგორც პოეტურ-მუსიკალური კომპოზიცია, ვითარდება თავისი საკუთარი გზით და სრულყოფილ, საბოლოო სახეს ღებულობს იოანე დამასკელის პიმნოგრაფიულ შემოქმედებაში.

ქილ-ეტრატის იადგარის კანონი დამასკელის წინა პერიოდის კანონია. ბიბლიურ გალობათა დასაწყისები, რომლებთანაც შინაარსობრივად დაკავშირებულია კანონის გალობა, გალობებთან ხან არის და ხან არ არის მოტანილი. გალობის პირველ ტროპარს არა აქვს ძლისპირის ფუნქცია, როგორც ეს არის დამასკელისა და მისი შემდგომი დროის პიმნოგრაფიაში. ამდენად, არ არის დაცული ტროპარებს შორის სილაბური თანაფარდობა. გალობა სტროფული შედგენალობისაა. სასულიერო გალობის ამ ფორმას პ. ინგოროყვა „წყობილ სიტყვა რიცხვებს“ უწოდებს და შემდეგნაირად განსაზღვრავს: „ძველ-ქართული თავისუფალი უმარცვლო ლექსი, შინაარსობრივ-ტაქტობრივი რიტმიკით. ამ თავისებური ლექსის რიტმიკას ქმნის არა „მარცვლელობა“ ტაქტებისა, არამედ „რიცხვლეობა“ შინაარსობრივად შეკრული ტაქტებისა (სახეთა პარალელოზმის ფართო გამოყენებით)“².

წყობილი სიტყვით დაწერილი საგალობლები ბიზანტიასა და შესაბამისად საქართველოშიც გავრცელებული იყო VIII საუკუნემდე. ამ დროიდან ისინი იოანე დამასკელის კანონებმა განდევნა ლიტურგიული პრაქტიკიდან, მაგრამ არა მთლანად, ვინაიდან X საუკუნის ქართულ იადგარებში ახლის გვერდით ძველი, წყობილი სიტყვით დაწერილი გალობანიც არის გადმოსული. ქილ-ეტრატის იადგარი კი არის აღრებიზანტიური პიმნოგრაფიის ნიმუშების ყველაზე ტიპური კრებული.

ამ იადგარის ზოგადი მნიშვნელობა ამომწურავად წარმოადგენს კ. კეკელიძე. იგი წერს: „В молитвословиях и песнопениях месяцесловной части явно сквозят VII—VIII вв., — период напряженной гимнографической деятельности в главных центрах тогдашнего византийского мира, давший массу стихир, канонов и тропарей, большей частью ныне, к сожалению, неизвестных, которые размещаясь в порядке месяцеслова, положили основание служебных Миней, сначала кратких, — праздничных, какой является и наша рукопись в месяцесловной своей части, а затем: подробных — всенедельных. Если иметь в виду, что самым древним памятником праздничной Минеи до сих пор считался указываемый Анжело Ман³ в Ватиканской библиотеке отрывок её на сирском языке, относимый им к IX веку, то научное значение нашего памятника, заключающего в себе Минею первичной, можно сказать, формации, само собой понятно. Что же касается другой, триодной, части данной рукописи, то и в ней есть данные, говорящие в нашу пользу. Триодь данной рукописи, будучи гораздо короче теперешней, древнее времен Феодора Студита; это видно из того, что в ней нет канонов и вообще песнопений Феодора Студита, а во вторых, она не знает не только теперешнего обозначения недель

¹ A. Baumstark, Liturgie comparée. Principes et méthodes pour l'étude historique des liturgies chrétiennes. III édition, 1953, გვ. 27—28.

² პ. ინგოროყვა, თხზულებანი, III, გვ. 20.

³ იხ. Сергий, Полный месяцеслов Востока, т. I, стр. 201.

великого поста, но и того, какое мы находим в древнейших Триодях студийских и иерусалимских: она не выделяет даже третьей недели в смысле теперешней и древнейшей средопостной — крестопоклонной¹.

ჰილ-ეტრატის იადგარი არის უძველესი ტიპის სადღესასწაულო, რომელიც ასახავს ბერძნული სადღესასწაულო წიგნის ჩამოყალიბების მეტად ადრეულ ეტაპს, თუ პირველს არა. ეს იადგარი შეიცავს ბერძნულ ჰიმნოგრაფიულ პროდუქციას, შექმნილს ბიზანტიის ჰიმნოგრაფიისა და მწიგნობრობის უძველეს და უძლიერეს ცენტრში, საბაწმიდის მონასტერში, სადაც ამ საუკუნეებში ბერძნები ინტენსიურ ჰიმნოგრაფიულ შემოქმედებას ეწეოდნენ და სადაც უნდა იყოს თარგმნილი, გადაწერილი და ჩამოყალიბებული ჰილ-ეტრატის იადგარის ქართული დედანიც.

კ. კეკელიძის დაკვირვებით, ჰილ-ეტრატის იადგარში არ არის ასახული თეოდორე სტუდიელის ჰიმნოგრაფიული შემოქმედება, ამდენად კრებული ბიზანტიური სადღესასწაულოს IX საუკუნეზე ადრეულ ტიპს წარმოადგენს. შეიძლება ქრონოლოგიური ფარგლების უფრო მეტად დავიწროება — ჰილ-ეტრატის იადგარში არ ჩანს არც საბაწმიდის დიდი რეფორმატორების იოანე დამასკელისა და კოზმა იერუსალიმელის კანონები და სტეჰანონები, რის გამოც ამ იადგარის ბერძნული ჰიმნოგრაფიული მასალის შექმნის დრო VII საუკუნით შეიძლება შემოიფარგლოს.

* * *

ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიული კანონის შემდგომი განვითარება დაკავშირებულია VII—VIII საუკუნეების საბაწმიდურ ჰიმნოგრაფიულ სკოლასთან, კერძოდ, იოანე დამასკელისა და კოზმა იერუსალიმელის მოღვაწეობასთან². თუ რა სიახლე შეიტანა იოანე დამასკელმა ბიზანტიურ ჰიმნოგრაფიაში თავის წინამორბედებთან შედარებით, ამის შესახებ ზოგიერთ ცნობას გვაწვდის იოანე დამასკელის ცხოვრება³: „...ამისთვის ოქრონექტარ სახელ-ედება მას, რამეთუ ჯორციელად შობაჲ სიტყუსა ღმრთისაჲ ყოვლად წმიდისა მარადის ქალწულისა მარიამისაგან ზედა-მიწეებით გამოსახა და განაცხადა, და თუთ ყოვლად უბიწოა იგი დედაჲ ღმრთისაჲ ყოვლითა კერძოთა და თითო-სახითა სატყუთა შესხმისათა და კეთილად შეწყობილებითა საგალობელთათაჲთა შეამკო, რომელთა მიერ იშუებს და იხარებს სამღვდელთა ესე კრებული ქრისტეს მოსახელე, და სადღესასწაულოთა და საუფლოთა დღეთა დიდთა კრებათასა ჭეროვნად შეზავებითა გალობათა მწყობრისაჲთა⁴ დატყუების და განბრწყინების“ (გვ. 144).

ამ დახასიათებაში კარგად არის დაქვრილი იოანე დამასკელის გალობანის დოგმატიკური ძალა და ხასიათი, აგრეთვე ისიც, რომ დამასკელმა ლეთისმშობელს მრავალი შესხმა და გალობა უძღვნა, რის გამოც ამ დროიდან ლეთისმშობლის

¹ К. С. Кекелидзе, Литургические памятники в отечественных книгохранилищах и их научное значение, Тифлис, 1908, стр. 351—352.

² A History of Byzantine Music and Hymnography by E. Wellesz, II გამოც., გვ. 266.

³ იოანე დამასკელის ცხოვრება დაწერა ძველი მოსახსენებლების საფუძველზე მიქაელის მიერ 1025 წელს არაბულ ენაზე. დაწერის უმაღლე იგი ითარგმნა ბერძნულად ადანის მიტროპოლიტის სპოვილის მიერ. ბერძნულად ქართულად „ცხოვრება“ ითარგმნა ფერმ მცირემ (იხ. К. С. Кекелидзе, Грузинская версия арабского Жития св. Иоанна Дамаскина: Христианский Восток, т. III, вып. II, 1914, გვ. 119—174).

⁴ „გალობათა მწყობრი“ უნდა იხმარებოდეს კანონის მნიშვნელობით, რომელსაც ქართველები „გალობას“ უწოდებენ.

კულტი დიდად გაიზარდა მართლმადიდებლური ეკლესიის ღვთისმსახურებაში; ამასთანავე აღნიშნულია იოანე დამასკელის დამსახურება „გალობათა მწყობრის“ გაწყობასა და „ჯეროვნად შეზავებაში“.

თუ რა ხასიათის იყო იოანე დამასკელისა და მისი თანამოღვაწის კოზმა მაიუმელის მიერ „კეთილად შეწყობილი გალობა“, ცხოვრების ავტორი ამის შესახებაც გვაწვდის ცნობებს: „უფროსლა უბიწოებითა სიწმიდისაჲთა მათ თანა მკვლრად აქუნდა ღმერთი, რომელი-ესე ზედა-მიწვევით ისწავებინ და იცნობების აღწერილთაგანცა მათთა და მართლმადიდებელობისა შჯულთა და სწავლათაგან, რომელნი-იგი მათ საზომითა მარცულედოვნითა აღწერნეს და ღმრთივ-შუენიერებითა (!) კილოებითა შეამკუნეს“¹. ამრიგად, ცხოვრების ავტორი და მასთან ერთად ეფრემიც იოანე დამასკელის შეთხზულ საგალობლებს „მარცვლოვანი საზომით“ დაწერილად მიიჩნევენ. საფუძვლებლია, ეს იყო იოანე დამასკელის პოეზიის გაერცვლებული კვალიფიკაცია შუა საუკუნეებში. „საზომი მარცვლოვანი“ არ უნდა იყოს საკუთრივ იოანე დამასკელის დასდებულთა საღვქსო საზომის სახელწოდება, არამედ მეტრულად მოწესრიგებული მეტყველების—ლექსის საერთო სახელწოდება (განუჩრებლად იმისა, თუ რა ხასიათის მოწესრიგებასთან გვაქვს საქმე). ეფრემ მცირემ „ელინთა ზღაპრობანი“ თარგმანში ჰომეროსიდან მოტანილი სტროფის მიმართაც იხმარა „სიტყუაჲ მარცულედი“², რაც პ. ინგოროყვამ საკუთრივ სასულიერო საგალობლის საღვქსო ფორმის აღსანიშნავ ტერმინად („საგალობელთა მარცვლედი“) გამოიყენა³.

იოანე დამასკელის საგალობელთა ერთი მცირე ნაწილი დაწერილია იზომეტრულა იამბიკოთი, ხოლო გალობათა და სტიქარონთა უდიდესი ნაწილი კი დაწერილია ასიმეტრიული ტროპარების სახით, სადაც ტროპარის ტაქები მარცვალთა სხვადასხვა რაოდენობას შეიცავენ, ამავე დროს გალობის პირველი ტროპარი (ძლისპირად ანუ ირმოსად წოდებული) ტაქათა მარცვლოვანებით მეორდება იმავე გალობის მომდევნო ტროპარებში, ე. ი. მეორდება მარცვლოვანება მთელი ტროპარისა, რის გამოც ეს ტროპარი მეტრულ მნიშვნელობას იძენს შემდგომი ტროპარებისათვის და მყარდება მეტრული თანაფარდობა ძლისპირ-ტროპარებს შორის. შეიძლებაოდა გეფიქრა, რომ „მარცვლოვან საზომს“ „ცხოვრების“ ავტორი მხოლოდ იამბიკური საზომით დაწერილ საგალობელთა მიმართ ხმარობს. ამ დაშვებისათვის არ არის საკმარისი საფუძველი ჯერ ერთი იმიტომ, რომ, როგორც ზემოთაც ითქვა, იამბიკური საზომით დაწერილი გალობები ისე მცირეა, რომ არ შეიძლება „ცხოვრების“ ავტორი მხოლოდ ამ ჯგუფს გამოყოფდეს იოანეს ჰიმნოგრაფიული შერეოქმედების შეფასებისას. გარდა ამისა, „ცხოვრებაში“ იოანეს შემოქმედების ნიმუშად მოყვანილია ერთი ვრცელი დასდებელი, მიცვალებულის დასაფლავების დროს სათქმელი⁴, ამ დასდებლის ქართული თარგმანი იამბიკური საზომით არ არის დაწერილი.

ამრიგად, იოანე დამასკელის ცხოვრების ავტორს „მარცვლოვანი საზომით“ დაწერილად მიაჩნია როგორც იამბიკური გალობანი, ასევე ასიმეტრიული დასდებლებისაგან შემდგარი გალობანი და მათ უპირისპირებს ჰიმნოგრაფიაში მანამდე გაერცვლებულ საგალობლებს⁵.

1 იქვე. გვ. 148—149.

2 ი. აბულაძე, „ელინთა ზღაპრობანი“: ენიქის მოამბე, X, 1941, გვ. 28.

3 პ. ინგოროყვა, თხუხულებანი, III, გვ. 16 და 51.

4 იოანე დამასკელის ცხოვრების დასახ. გამოცემა, გვ. 162.

5 რიტმული პოეზიის „მარცვლოვანი“ ხასიათი დღახან ექვს ქვეშ იყო დაყენებულ მკვლევარების მიერ. არც დღეს არის ეს ყველას მიერ გაზიარებული. შესასუენების მოღვაწეთათვის კი.

კონკრეტულად თუ რა მომენტებს შეიცავდა დასდებლის თხზვა, ესეც კარგად არის ნაჩვენები „ცხოვრებაში“: იოანემ „...მყის გამოთქეუა დასდებელი იესე: ჰეშმარიტად ამოუბაარსყოველიეე, ხოლო საწუთროე ესე სიზმარ დააჩრდილ, და რამეთუ ცუდად შურების ყოველი მიწით-შობილი...“, შემდგომად გამოთქმისა (დასდებლის—ე. მ.), კილოს დებდა რაჲ იოანე და გალობდა, დაემთხვია ზედმოსლვაჲ...“¹

მოტარცილი ადგილებიდან აშკარად ჩანს, რომ იოანე დამასკელი პირველ რიგში „მარცხელდოვანი საზომით“ გამოთქვამდა დასდებელს, ხოლო შემდეგ დებდა მას კილოზე. ცხადია, კილოს წყობა „ტმეანობის“ ჩარჩოებით იყო რეგლამენტირებული.

ბერძნულ ირმოლოგიონთა და ლიტურგიკულ ძეგლთა ძველი ხელნაწერების მოულწელობის გამო ჩვენ არაფერი ვიცით იმის შესახებ, თუ რა სახეს ატარებდა თავდაპირველად იოანე დამასკელის საგალობელი: გამოყოფილი იყო თუ არა ტროპარებში ტაეები მეტრული პუნქტუაციით, ახლდა თუ არა ტექსტს ნეემები კილოს გადმოსაცემად? უფრო სავარაუდებელია, რომ პირველი პოეტ-მელოდოსების გალობანი ვრცელდებოდა ზეპირად და ამიტომ არ იყო საჭიროება არც ტექსტის მეტრულა დაყოფისა და არც ნეემებისა. ამ ვარაუდის საფუძველს იძლევა უძველესი ქართული KaO ირმოლოგიონი (იხ. აქვე ტექსტები, 1), სადაც ძლისპირის გაბნულ ტექსტებში მეტრული პუნქტუაციის ნაცვლად სასვენო ნიშნებია დასპული. ძლისპირთა მეტრული დაყოფა საჭირო გახდა მაშინ, როდესაც დაიწყო ნეემების საშუალებით ძლისპირის კილოს საგალობლის ტექსტზე ფიქსაცია, ვინაიდან ძლისპირის მეტრული მონაკვეთები მელოდიური ფრაზის ტექსტებზე განაწილების საფუძველი იყო.

პოეტ-მელოდოსებთან ტროპარის ტაეები და მელოდიური ფრაზა ერთმანეთთან შეწყობილი იყო, ამიტომ ტროპარის მეტრული ერთეული (ტაეები) ამავე დროს იყო რიტმული მონაკვეთი, რომელზედაც ნაწილდებოდა მელოდიური ფრაზა. მაგრამ შემდეგ, როდესაც ძველ ძლისპირებთან ხდებოდა ახალი ტროპარების შეწყობა, ახალ ტროპარებში ხშირად ირღვეოდა ძლისპირის მეტრული სახე კილოსთან შეწყობის პროცესში და მის ადგილს იკავებდა ტროპარის რიტმული დაყოფა, ტაეებთან კილოს შეწყობით გაპირობებული. მეტრული ერთეული ტაეები შეცვალა რიტმულმა ერთეულმა. ხოლო ვინაიდან ახალ ტროპარზე ძლისპირის კილოს მელოდიური ფრაზების განაწილების რაიზე მტკიცე კანონი არ არსებობდა, ამიტომ ტროპარის რიტმული დაყოფაც არ იყო ყოველთვის ერთნაირი, რასაც ადასტურებს რიტმული დაყოფის თვალსაზრისით ბერძნული ირმოლოგიონის ტექსტების ურთიერთშედარება (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით ქვემოთ, გვ. 056).

ბიზანტიური გალობის რიტმს H. J. W. Tillyard-ი „თავისუფალ რიტმს“ უწოდებს², მაგრამ გადახრები ტროპარის თავდაპირველი მარცხელდოვანი სტრუქტურიდან ძირითადად ჰაინც ამავე სტრუქტურის ფარგლებში და ამავე სტრუქტურასთან შეფარდებით ხდებოდა (ამის შესახებ იხ. აქვე, გვ. 083). საგალობლის ინდივიდუალური შესრულების მანერა, თუნდ მგალობელთა სკოლის ტრადიციაც არ არის უკანასკნელა მნიშვნელობის ფაქტორი ძლისპირ-ტროპართა მარცხელდოვანი წყო-

რომელთაც შესისწავროცხელი ჰქონდათ იოანე დამასკელის პოეზია. ეს უეჭო იყო. იხ. В а с и л - л ъ в А., О греческих песнопениях. В. Вр., т. II, вып. 3 и 4. გვ. 592—593.

¹ იოანე დამასკელის ცხოვრების დასაბ. გამოცემა, გვ. 161—162.

² Handbook of the Middle Byzantine Musical Notation by H. J. W. Tillyard. M. M. B., Subsidia, vol. I. 1935. გვ. 13.

ბიდან გადახრების ასახსნელად. ძლისპირ-ტროპართა მეტრული თანფარდობის ხშირი დარღვევის მიუხედავად ბიზანტიური პოეზია მაინც „მარცვლედოვანა“, სადაც „მარცვლედოვნება“ მახვილთა გარკვეულ თანმიმდევრობასაც გულისხმობს. ბიზანტიური პოეზიის ამგვარ კვალიფიკაციას არ უნდა შეუშალოს ხელი არც იმან, რომ ბიზანტიური პოეზიის „მარცვლედოვნება“ არსებითად სხვაობს კლასიკური ლექსის მარცვლედოვნებისაგან. ამ უკანასკნელისაგან განსხვავებით, ის კილოსთან წეწობის პროცესში ადვილად იტანს ტროპარის მარცვლედოვან სტრუქტურაში ზოგიერთ დარღვევებსა და ცვლილებებს¹.

თუ რა წესების მიხედვით იქმნებოდა ბერძნული რიტმული პოეზიის ცალკეული ტროპარი თუ ტროპართა ჯგუფი (გალობა) და როგორ ხდებოდა ტროპარისათვის (ანუ დასდებლისათვის) კილოს შეწობა, ეს საკითხი ძირითადად გარკვეულია: მარცვლედოვანი საზომით დაწერილი პირველი ტროპარი დაყოფილია არასიმეტრიულ ტაეპებად (გარდა იამბიკოსი) მახვილთა გარკვეული თანმიმდევრობის დაცვით. ტაეპთა გამოყოფა წერტილი. ტროპარის (სტროფის) ტაეპებზე ნაწილდება კილოს გელოდიური ფრაზები ან საქცეები, რომელთა ჯამი ტროპარის ფარგლებში ქმნის ტროპარის კილოს, რომელაც თავის მხრივ განსაზღვრულია ხმის წყობითა და მელოდიაურ-ინტონაციური თავისებურებით.

კილოს ჩვენ ეხმარობთ ძლისპირის მელოდის მნიშვნელობით, რომელზედაც სრულდება გალობათა თუ სტიქარონთა ტროპარები. ამგვარი მნიშვნელობით ხმარობს მიქაელ პროტოკოლი კილოს თავის იდგარში: „საუთარენო, უკეთე ერთსა ძლისპირსა ზედა რომელმე კილოა ერთი ორგვარად იყოს აღნიშნულ, ნუ უცხო გინს. ნუცა ურთიერთსა წინააღმდეგობ, რამეთუ რომელმე შრავლისა ძლისპირისა ერთი კილოა ორგვარად არს მგებრად, ხოლო შენ რომელი გინე. ბრძანე, რამეთუ ორივე ქეშმარიტ არს“ (ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, S კოლექცია, I, 1960, გვ. 545). აქ იგულისხმება ერთი კილოს (მელოდის) ვარიანტული სახეობანი. რაც სათანადოდ წარმოსახებოდა აღისპირის ნეუმურ აღნიშვნებშიც (ე. მეტრეველი, „მეხელისა“ და „მგებრისა“ გაგებისათვის, გვ. 174). კილოს მონაცვლე ტერმინი უნდა იყოს აე აჭ რ.

ამ მნიშვნელობით იხმარება ავაჯი გიორგისეული პარაკლიტონის XI საუკუნის ხელნაწერის საინტერესო მინაწერში, რომელიც ეკეთენის ხელნაწერის (A—93) გადამწესხველს. მინაწერი წინ უძღვის პარაკლიტონის ერთ ნაკვეთს—„მომიხსენესა ზედა დასდებელნი ადგომისანი“ — და ეხება ამ დასდებლების ძლისპირებს: „ნებთა ღმრთისაათა ნომიკსენენი რვათა ქმათანი: კვრაკეთა—ორ-ორი წყვილი, ხოლო სხუთა დღეთა — თითოა; ეინაფთგან კელა რომელთამე ქმათა დარღვანნი იყვნეს და რომელთამე წერტილნი, ეთარიკა ძლისპირი მოუკიდოდა, გინა ორ ღრტყვისაა, გინა გალობათაა, ყოვლად უმბიდასა მამასა ჩვენსა გიორგი მთაწმიდელსა მას ზედაცა უთარგმნიან თვთოეულისა ქმისანი. და ძლისპირსა ნუენი იტყეს, რამეთუ აე აჭ ის ათ ე ს ო დენ ზის თავი. თუ არა, სხუაა არაა აქეს კელი“ (178r).

ავაჯი აქ ძლისპირის კილოს ანუ მელოდის მნიშვნელობით იხმარება. ასევე განმარტავს მას კ. კეკელიძე „ეგრუსალამის კანონარის“ ლექსიკონში (Иерусалимский канонник, გვ. 323). ავაჯი კილოს მნიშვნელობით იხმარება X საუკუნის იადგარებში დამოწმებულ ტერმინში თ ე თ ა ე ა ჟ ი. თვითავაჯი ისეთი გალობაა, რომელიც დაწერილია არა ძლისპირის კილოზე, არამედ საკუთარ კილოზე.

¹ ბიზანტიური პოეზიის სიღრმის სტრუქტურის შესახებ ჭარბად საუცნიერო ლიტერატურაში განსხვავებული თვალსაზრისებია გამოთქმული. იხ.: ს. ყაუხჩიშვილი, ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორია, 1963, გვ. 131—138; პ. ინგროყეა, თხზულებანი, III, გვ. 52—60; გ. იმედაშვილი, ქართული კლასიკური საგალობლის პოეტუკის საკითხები: ლიტერატ. ძეგლანი, XII, 1959, გვ. 177—195; ვ. გვახარია, ქართულ მუსიკალურ სისტემათა განვითარება, 1962, გვ. 216; ა. გაწერელია, ქართული ვერსიუკაციისა და ჰიმნოგრაფიის საკითხები: მნათობი, 1969, № 3; შ. ასლანიშვილი, ნარკვევები, 1954, I, გვ. 15—16.

3. გვახარია არ ეთანხმება ავაჯის კ. კეკელიძისეულ განმარტებას. მას ავაჯი ესმის არ- როგორც კილო, არამედ საერთოდ სიმღერით შესრულება, რის დასამტკიცებლადაც მოჰყავს მაგალითები ქართულ საგლობელთა XIX საუკუნის ჩანაწერებიდან, სადაც სა- გლობელთა შესრულების ორნაირი წესია მითითებული — „წართქმით“ და „ავაჯით“. ამასთან დაკავშირებით ავტორი შენიშნავს: „რეჩიტატივის ძველ ქართულში „წართქმა“ ეწოდება. „წართქმის“ საპირისპირო ტერმინია „ავაჯი“, რომელიც სიმღერით შესრულე- ბას აღნიშნავს და არა კილოს. როგორც ეს აღნიშნულია კ. კეკელიძის გამოცემა „იერუ- სალამის კანონზე“ დართულ ლექსაკონში“ (ქართულ მუსიკალურ სისტემათა განვითარება, გვ. 51). ვფიქრობთ, აქაც ა ვ ა ჯ ი კ ი ლ ო ს ნ ი შ ნ ა ე ს. საგლობლის სიმღერით შეს- რულება მის კილოზე შესრულებას ნიშნავს, საპირისპიროდ რეჩიტატიული შესრულე- ბისა; მაგრამ აქვე მიიღია შევნიშვნა, რომ ტერმინების მნიშვნელობა ერთმანეთისაგან 9—10 საუკუნით დაშორებულ წერილობით ძეგლებში კი არა, ზოგჯერ ერთი საუკუნის თუ ერთი ეპოქის ძეგლებშია განსხვავებული, ამიტომ X საუკუნის ტერმინების ასხნისა- თვის XIX საუკუნის ჩანაწერების მოხმობის დროს მკვლევარს დიდი სიფრთხილე მარ- თებს.

ივარაუდება, რომ ტროპარის ტაეპში გარკვეული თანმიმდევრობით განლაგე- ბული მახვილები შეწყობილი უნდა იყოს კილოს მელოდიური ფრაზების აქცენ- ტებთან, რათა არ დაირღვეს მელოდიის ინტონაციური სახე, ერთი მხრით, და ბერძნული სიტყვის ბუნებრივი მახვილი, მეორე მხრით.

ტაეპები თავისი სილაბიკით და მახვილთა განლაგებით გარკვეული რიტმული ჩარჩოა კილოს მელოდიური ფრაზისათვის; ეს ჩარჩო აუცილებელია მელოდიური ფრაზების (საქცივების) განაწილებისათვის ტროპარის რიტმულ მონაკვეთებზე, რათა გაადვილდეს რიტმულად მოწესრიგებული მელოდიური ფრაზის ამავე სახით განმეორება ვალობისა თუ სტიქარონთა დანარჩენ ტროპარებში, რომლებიც სილა- ბიკითა და მახვილთა თანმიმდევრობით პირველი ტროპარის განმეორებას უნდა წარმოადგენდნენ¹. ვალობისა თუ სტიქარონის პირველი ტროპარი არის რიტმულ- მელოდიური ნიშუში (საზომი) დანარჩენი ტროპარებისათვის, ამიტომ პირველი ტროპარი ძლისპირად ანუ მაკავშირებლად (εἰρημια) იწოდება, ვინაიდან ძლისპარის რიტმულ-მელოდიური სტრუქტურა, გამეორებული დანარჩენ ტროპარებში, აერ- თიანებს ამ ტროპარებს ვალობისა თუ სტიქარონის ფარგლებში.

რვა ან ცხრა ვალობის გაერთიანება ქმნის რთულ პოეტურსა და მუსიკალურ კომპოზიციას—კანონს, რომელსაც ქართულად ვალობანი ეწოდება.

კანონი, როგორც ვალობათა გარკვეული კომპოზიცია, როგორც ზეშოთაც ითქვა, ადრეც იყო გაერთელებული ბიზანტიურ ჰიმნოგრაფიაში, მაგრამ იოანე დამასკელის კანონი, ძველთან შედარებით, კანონის თვისობრივად ახალი სახე იყო. თავისი რთული რიტმულ-მელოდიური აღნაგობით ის გარკვეულ წესებს ეყრდნო- ბოდა, რომელიც უკვე პირველი პოეტ-მელოდოსების (იოანე დამასკელისა და კოზმა იერუსალიმელის) მეცადინეობით გარკვეულ მეცნიერებად ჩამოყალიბდა, რასაც გიორგი მთაწმიდელმა „დასდებლის მეცნიერება“ უწოდან².

ბიზანტიური რიტმული პოეზიის ანუ „დასდებლის მეცნიერების“ ძირითადი კანონები F. J. Mone-მა და I. B. Pitra-მ აღმოაჩინეს³.

¹ ვალობაში ჩვეულებრივ არის 3—4 ტროპარი, ამდენივე და ზოგჯერ მეტი ტროპარია სტი- ქარონში.

² ელ. მეტრეველი, „მეხელისა“ და „მეხურის“ გაგებისათვის: ში.თა რუსთაველი (ისტორიულ-ფილოლოგიური ძეგლები), თბილისი, 1966, გვ. 165.

³ A History of Byzantine Music and Hymnography by Egon Wellesz. 1962, II გამოცემა, გვ. 4.

ჩვენ აქ უფრო ვრცლად ვერ შევხებით ბიზანტიური რიტმული პოეზიის წარმოშობისა და რაობის საკითხს, რომლის ირგვლივ საკმაოდ დიდი ლიტერატურა არსებობს¹. გვინდა აღვნიშნოთ მხოლოდ, რომ კარდინალ პიტრას მიერ აღმოჩენილი ბიზანტიური რიტმული პოეზიის კანონები, შემოწმებული მეცნიერთა მიერ ჰიმნოგრაფიულ მასალაზე, ძირითადად დადასტურდა, მაგრამ ამ კანონებიდან გადახრის შემთხვევები იმდენივეა, თუ უფრო მეტი არა, რამდენიც დაცვისა. ჯერ კიდევ არ არის გამოჩენილი ამ დარღვევების უნებლიე თუ კანონზომიერი შემთხვევები. რიტმული პოეზიის კანონებიდან გადახრის შესწავლისა და ახსნისათვის კი დღეისათვის არ არის საკმარისად მოწოდებული ნიადაგი, ვინაიდან არ არსებობს ამ საკითხების გარკვევისათვის აუცილებელი ფილოლოგიური გამოკვლევები ირმოლოგონის, პირველი პოეტ-მელოდოსების ჰიმნოგრაფიული პროდუქციისა და უძველესი ლიტურგიკული ძეგლებისა, რათა შესაძლებელი იყოს პოეტ-მელოდოსთა და მელოდოსთა ჰიმნოგრაფიული პროდუქციის ლიტურგიკულ ძეგლებში ბრუნვისა და ცხოვრების გათვალისწინება. არ არის შესწავლილი რიტმული პოეზიის უძველესი ნიმუშები არც კილოსთან ერთიანობაში, ვინაიდან არ არის ამოხსნილი მუსიკალური ნოტაციის პალეობიზანტიური სისტემა და, ამდენად, არც პირველ პოეტ-მელოდოსთა მიერ დამკვიდრებული კილოები.

ამ მიმართულებით დღეს გაერთიანებული ძალებით გეშაობენ ბიზანტიური მუსიკისა და ლიტურგიკის სპეციალისტები. უძველესი ლიტურგიკული ძეგლების ქართული თარგმანები ამ საკითხების შესწავლისას საგანგებო ყურადღების ღირსია.

* * *

იოანე დამასკელის ცხოვრების მიხედვით, იოანე დამასკელის „საზომითა მარცვლედოვანი“² გაერთიანებული და „ღმრთივემეცნიერის კილოებით“ შექმნილი გალობები საბაწმიდის მონასტრის ძმებმა ერთხანს არ მიიღეს. სამონასტრო კედლებში გალობას განსაკუთრებით წინ აღუდგა იოანეს სულიერი მამა. მხოლოდ „ღმრთის ნების“ ჩარევით დაერთო ნება იოანეს გალობათა შეთხზვისა და გალობისა (გვ. 165): „ესრეთ განიქსნა რაჲ დუმბილსაგან მისისა ყოვლად ბრძენი იოანე, ვითარცა განბრძნობილი საღმრთოთა შინა... იწყო გამოთქუჲდ გალობებესა აღდგომისასა და საუფლოთა დღესასწაულთასა და განაწყო დასდებლები სტიქარონთაჲ, ვინაჲცა ამთ ესევეთართა თანა-მოქმედ და თანა-გამვე მისსა იყო პირველ-მოქსნებული იგი კოზმა, რომელთა ფრიადი აქუნდა ურთიერთას თანაშესწორებაჲ სიტყუათა ზედა, განზავებული ნამდვლვე საღმრთოთა სიყუარულითა“ (გვ. 166).

ამ დროიდან დაიწყო ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის ისტორიაში ახალი ხანა (სამეცნიერო ლიტერატურაში „საბაწმიდურად“ წოდებული)², დაკავშირებული იოანე დამასკელისა და კოზმა იერუსალიმელის მოღვაწეობასთან საბაწმიდაში. ამ ორი სახელოვანი პოეტ-მელოდოსის სახელთანაა დაკავშირებული „მარცვლედოვანი საზომით“ დაწერილი და ძლისპირ-ტროპართა რიტმულ-მელოდიურ თანაფარდობაზე დამყარებული ახალი „კმეანი“ კანონის დამკვიდრება ლიტურგიკულ პრაქტიკაში, აღდგომისა და საუფლო დღესასწაულებზე ახალი ტიპის საგალობლების შეთხზვა და, ამასთან დაკავშირებით, ლიტურგიკაში საგალობელთა ადგილისა და მნიშვნელობის გაზრდა. ამ სიახლემ მოითხოვა საღვთისმსახურო წიგნების არსებითი გადაშე-

¹ ბიზანტიური პოეზიის კვლევის ისტორია ვრცლად იხილეთ E. Wellesz-ის დასახ. წიგნი.

² E. Wellesz, A History of Byzantine Music and Hymnography, გვ. 206.

შევება. რასაც მიჰყო კიდევ ხელი საბაწმიდის ლიტურგისტთა და მწიგნობართა კოლექტივმა. ცხადია, ბერძნულ ლიტურგიულ წიგნებში შეტანილი ცვლილებები შეუქმნეველი არ დარჩებოდათ, VIII—IX—X საუკუნეებში საბაწმიდაში მოღვაწე ქართველ მწიგნობრებსა და მთარგმნელებს, რომლებიც ჩართული იყვნენ საბაწმიდის მრავალენოვანი კოლექტივის შემოქმედებით და მთარგმნელობით საქმიანობაში.

ქართულ ლიტურგიკულ პრაქტიკაში ახალი ტიპის საგალობელთა დამკვიდრებისათვის საჭირო იყო თარგმნილიყო ახალი გალობანი თუ სტიქარონები და მათთან ერთად, პირველ რიგში, მათი რიტმულ-მელოდიური საზომები—ძლისპირები. რომელთანაც უნდა შეწყობილყო გალობა-სტიქარონები.

ნაწილობრივ ძველი სტიქარონებისა და დასდებლების თარგმანებიც გადაამუშავდა ახალი მოთხოვნილებების მიხედვით და შეტანილ იქნა ლიტურგიკულ კრებულებში ახალ მასალასთან ერთად¹.

ბერძნულ ძლისპირთა პირველი კრებული, ირმოლოგიონი, რომლის ჩამოყალიბებასაც IX საუკუნეზე ადრე არ ვარაუდობენ², შეიცავდა, როგორც ჩანს, ძირითადად იოანე დამასკელისა და კოზმა იერუსალიმელის ძლისპირებს.

პირველი პოეტიკ-მელოდოსები, როგორც ეს იოანე დამასკელის მაგალითზე დავინახეთ, თვითონ თხზავდნენ დასდებლებსაც და კილოსაც დასდებლებისათვის. მელოდოსების მიერ შეთხზულ საკუთარი კილოს მქონე გალობებსა და სტიქარონებს იდიომელები ეწოდება. იდიომელას პირველი ტროპარი ანუ ძლისპირი შემდეგი ღრთის ჰიმნოგრაფებმა გამოიყენეს ახალი გალობებისა და სტიქარონების შესადგენად (უკვე ცნობილია ძლისპირისათვის ახალი ტროპარების შეწყობის გზით). ასეთ, არასაკუთარი კილოს მქონე ტროპარს თუ ტროპართა ჯგუფს პროსომია ეწოდება, ხოლო მის აეტორს—მელურგი. ბუნებრივია, პროსომიაში უფრო რთული იყო ძლისპირ-ტროპართა რიტმულ-მელოდიური თანფარდობის მიღწევა, ვიდრე იდიომელაში, მაგრამ ყველაზე რთული იყო თანფარდობის მიღწევა თარგმნილ გალობებსა და სტიქარონებში. სხვა ენაზე გალობის თარგმნის პირველი აუცილებელი პირობა იყო ბერძნული ძლისპირის ისეთი თარგმანის მიღება, რომელიც რიტმულ-მელოდიური თვალსაზრისითაც ბერძნულის თანფარდი იქნებოდა. ამის შემდეგ შეიძლებოდა თარგმნა ტროპარებისა და მისი რიტმულ-მელოდიური შეწყობა ძლისპირთან იმ ენის ბუნების გათვალისწინებით, რომელზედაც ის ითარგმნებოდა: თარგმანში დაცული უნდა ყოფილიყო ტაქტთა სილაბური თანფარდობა ორიგინალთან და ორიგინალის შესატყვისად ტაქტებზე მელოდიური ფორმულების (ფრაზებოს) განაწილება³, რაც ნევემების სწორ დასმაში უნდა გამოხატულიყო, ე. ი. თარგმნა, გიორგი მთაწმიდელის სიტყვით, „დასდებლის მეცნიერების“ წესების დაცვით უნდა მომხდარიყო.

ახალი წმენი გალობების ქართული თარგმანების ყველაზე ადრეული ქართული ლიტურგიკული კრებულები საბაწმიდური წარმომავლობისაა. ასევე საბა-

¹ ე. მეტრეველი, „მეზელისა“ და „მეზურის“ ვაგებისათვის, გვ. 169.

² St. V. Lazarevic', *Σειρηδοποιον. An Early Byzantine Hymn Collection with Music: Byzantinostlavica*, 2/1968, გვ. 290—292.

³ ბერძნულიდან თარგმნილ ძლისპირებსა და დასდებლებში ქართველი მთარგმნელები იცავდნენ თუ არა ბერძნულ ორიგინალს მახელითა თანმიმდევრობას ტაქტებში, ეს საკითხი შესწავლის საგანი არ ყოფილა. ამ თვალსაზრისით მასალის ზედამირობა გაცნობამ დაგვარწმუნა, რომ ბერძნული ძლისპირის ტონური მხარე ქართულ თარგმანში არ აისახებოდა. ამის შესაძლებლობას, ეტყობა, ქართული ენის ბუნება არ იძლეოდა. ეს გარემოება კი გარკვეულ ფარგლებში ამარტივებდა ბიზანტიური რიტმული პოეზიის ქართულ ენაზე თარგმნის მეტად რთულ საქმეს.

წმიდურია უძველესი იადგარი. ეს არის Sin. 34 ხელნაწერის იადგარული ნაწილი, რომელსაც ხელნაწერში უკავია 34—123 ფფ. და ხელნაწერის ანდერძის მიხედვით „საგალობელნი იადგარნის“ სახელწოდებას ატარებს. ამ იადგარში შესულია ქართულ ძლისპირთა კრებული, რომელიც თავისი წყობით, მოცულობით და შედგენილობით უძველესი ჩანს ქართულ ძლისპირთა კრებულებს შორის, და მხოლოდ ორი საბა-წმიდელი პოეტ-მელოდოსის—იოანე დამასკელისა და კოზმა იერუსალიმელის ძლის-პირთა კანონებს შეიცავს. ამასთანავე იადგარში შეტანილია აღდგომის, საუფლო დღესასწაულებისა და ზოგი დიდი დღესასწაულის გალობანი, დაწერილი ახალი საზომით ძლისპირებზე (იხ. აქვე, გვ. 019—020).

„საგალობელ იადგარს“ ერთვის მეტად საგულისხმო ანდერძი, შესხმის ფორ-მით დაწერილი, სადაც ანდერძის ავტორი, საფიქრებელია გიორგი¹, რომლის სახელი ანდერძის აკროსტიქის ორმხრივ კიდურწერილობაში იკითხება, საინტერესო ცნო-ბებს გვაწვდის „საგალობელნი იადგარნის“ შესახებ².

ის ფაქტი, რომ Sin. 34 ხელნაწერის იადგარული ნაწილი იოანე-ზოსიმეს ხელითაა დაწერილი, ისევე, როგორც ანდერძი, არ არის საქმარისი საბუთი იმისათვის, რომ ანდერძის ავტორად გამოვახადოთ იოანე-ზოსიმე. ხოლო ანდერძის კიდურწერილო-ბაში ჩაწერილი გიორგი — შესხმის ობიექტად, გრიგოლ ხანძთელთან ერთად, რო-გორც ამას ვეთავაზობს პ. ინგოროყვამ. უფრო საფიქრებელია, რომ „საგალობელნი იად-გარნი“ შედგენილი და ნაწილობრივ თარგმნილიაა გიორგი საბაწმიდელ-სინელის მიერ. მასვე უნდა ეკუთვნოდეს ამ იადგარზე დართული ანდერძიც. თუ ანდერძის მიხედვით ემსჯელებთ, გიორგი ჩინებული პოეტი ყოფილა და ამდენად მას საგალობელთა თარგმ-ნაც ხელწიფებოდა. საფიქრებელია, რომ იოანე-ზოსიმემ „საგალობელნი იადგარნი“ ან-დერძითურთ ჩართო მის მიერ შედგენილ „სამეცნიერო წიგნში“ ისევე, როგორც ამავე ლიტურგიული კრებულის სხვა ნაწილები (ხელნაწერი წარმოადგენს კონეოლტს. იხ. აქვე, გვ. 020).

„საგალობელნი იადგარნი“, რომელსაც ანდერძში „შესხმა სულიერი“ ეწოდება, გამოთქმული ყოფილა „ორი ბრწყინვალე კაცის“ მიერ ფრიადი სიბრძნით:

„ესე შესხმაჲ სულიერი, შენ მიერვე მოცემული,
კაცთა მიერ მოლუაწეთა ფრიად სიბრძნით გამოთქმული
შეიწირე ჩემ-მიერცა,
კაცთ-მოყუარე“.

¹ აკროსტიქის კიდურწერილობაში გამოყვანილია სახელი, ჩვეულებრივ, ეკუთვნის შესხმის ობიექტს ან შესხმის ავტორს. ამ შემთხვევაში, ვფიქრობთ. შესხმის ავტორთან უნდა გვეკონდეს საქმე. „საგალობელნი იადგარნი“ დაწერილია იოანე-ზოსიმეს ხელით. მისივე ხელითაა დაწერილი ანდერ-ძიც. ანდერძის ბოლოს იოანესვე ხელით მიწერილია: „სახელად გიორგი, ძმამ ჩემი“. ამ მინაწერილამ ვეგებულობთ, რომ აკროსტიქის გიორგი იოანეს თანამედროვე ყოფილა. პ. ინგოროყვას გიორგი სამართლიანად საბაწმიდელ-სინელ მოღვაწედ მიაჩნია (თხზულებათა კრებული, III, გვ. 362—363).

² ანდერძი რამდენჯერმე გამოცემული. პირველად გამოცა 6. მარამ 1903 წ. (Сообщения Палест. Общества, т. XIV, II, გვ. 40); შემდეგ გამოცა ივ. ჭავჭავაძის სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობაში (1947, გვ. 59). 1943 წელს გამოცა პ. ბერაძემ (საქ. სსრ მეცნ. აკა-დემიის მოამბე, 1943, ტ. IV, № 6, გვ. 591). პ. ბერაძემ ამ ანდერძში სამართლიანად დაინახა 16-მარცვლიანი შიარის ჩანასახი. პ. ბერაძის გამოცემა გაიმეორა ს. ყუბანეიშვილმა (ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, I, 1946, გვ. 329). უკანასკნელად ეს ანდერძი გ. მოსცა და განიხილა პ. ინგოროყვამ (თხზულებათა კრებული, III, გვ. 41—42). ჩვენ ესარგებლობთ პ. ინგოროყვას გამოცემით.

³ პ. ინგოროყვას აზრით, გიორგი საბაწმიდელ-სინელსა და გრიგოლ ხანძთელს ეკუთვნით ეს კრებული (იქვე, გვ. 363, 533—539). ცხადია, აქ ორიგინალურ შემოქმედებაზე არ შეიძლება ლამა-რაჲი, ვინაიდან იადგარში შესული მასალა ბერძნულიდანაა თარგმნილი, რასაც არც პ. ინგოროყვა უარყოფს (იხ. იქვე, გვ. 360).

„ორთა მიერ ბრწყინვალეთა ღმრთისა კაცთა, სასურველთა, სიღრმითა მით გულსადათა სათნოდ ღმრთისა შეკრებული, ვითარცა რაჲ მარგალიტი ურიცხვსა სასყიდლისაჲ ჩუენ მოგუეცა, მორწმუნენო“.

გამომოქმელებში გალობათა ბერძენი ავტორები უნდა იგულისხმებოდნენ. არ არის გამორიცხული, რომ ესენი იყვნენ იოანე დამასკელი და კოზმა იერუსალიმელი, ახალი „ჰმეანი გალობისა“ და ძლისპირების ავტორები, მით უმეტეს, რომ „საგალობელნი იადგარის“¹ ჰიმნოგრაფიული მასალის დიდი ნაწილი (მთლიანად ძლისპირნი და სხვ.) მათ ეკუთვნით. თუ ეს ასეა, მაშინ „საგალობელნი იადგარის“ ანდერძი წარმოადგენს ახალი ტიპის გალობის შესხმას და მიძღვნილია მათი შემოქმედებ-დამამკვიდრებლებისადმი. ეს შესხმა მიმართულია „მწავლეულთა კრებული-სადმი“, რომელიც უნდა დაეუფლოს „ჰმეანი გალობის“ (8 ხმინი გალობის—ე. მ.) ამ ახალ სახეობას.

„იხარებდით მოძღვრებითა სულიერად შესხმისაჲთა,
ჰკრებულთ მსწავლეულთაო,
ვურთვიდეთ რაჲ სატყუათა მათ გალობითა ჰმეანითა,
რომელთაგან იდიდების კაცთ-მოყუარებ ღმერთი ჩუენი“.

ამრიგად, „საგალობელ იადგარში“ თავმოყრილია ჰმეან-რიტმულ ძლისპირთა და გალობათა უძველესი თარგმანები. ამ იადგარს სიძველის სხვა ნიშნებიც ახლავს: კრებულის ძლისპირნის ძლისპირებში არ არის არც რიტმული პუნქტუაცია და არც ნევები (იხ. „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“, I). ასევე რიტმული პუნქტუაციისა და ნევების გარეშეა მეორე უძველესი ლიტურგიკული კრებულის— Sin. 20-ის ძლისპირები და გალობები (იხ. აქვე, დამატება II). იმავე ძლისპირებსა და გალობებს საბაწმიდურ-სინური წარმომავლობის X საუკუნის ძველ იადგარებში (Sin. 1, Sin. 14) ახლავთ ნევებიც და რიტმული პუნქტუაციაც. ეს გვაფიქრებინებს, რომ პირველ ძლისპირთა და ტროპართა თარგმნის დროისთვის ბერძნულ საგალობელთა ხელნაწერებში ჯერ კიდევ არ იყო გავრცელებული რიტმული პუნქტუაცია და ნევები, და საგალობლის კილო ზეპირად გადადიოდა მგალობლიდან მგალობელზე; ანდა შეიძლება პირველმა ქართველმა მთარგმნელებმა არ გადაიტანეს ნევები ქართულ საგალობლებში იმავე მიზეზის გამო. ხოლო ვინაიდან ძლისპირსა და ტროპარში რიტმული პუნქტუაცია ტექსტზე ნევების საშუალებით კილოს „მართალ“ განაწილებას ემსახურებოდა, ამიტომ ამ პირველ ვტაპზე აღარც პუნქტუაცია დარჩა აუცილებელი¹. სამწუხაროდ, X საუკუნის წინა დროის ჰიმნოგრაფიული მასალის შემცველ ბერძნულ ლიტურგიკულ ხელნაწერებს ჩვენამდე არ მოუღწევიათ. უძველესი ნევპირებული ხელნაწერიც X საუკუნით თარიღდება, ამიტომ ამ საკითხზე რაიმე უფრო გარკვეულის თქმა დღეს გაჭირდება.

X საუკუნის II ნახევრის იადგარები (Sin. 1, Sin. 14, მიქაელ მორდრეკილის იადგარი) ბევრად უფრო ვრცელია Sin. 34-ის „საგალობელ იადგარზე“ და პროფესიულად საესეებით გამართულია. პირველ პროფესიონალ მთარგმ-

¹ უძველეს საბაწმიდურ ხელნაწერებში (Sin. 34-სა და Sin. 20-ში) რიტმული პუნქტუაცია და ნევების უმონლობამ ადრე გვაფიქრებინა, რომ ნევების სმარება ქართველებმა შემოიღეს არა საბაწმიდის ქართულ მოღვაწეთა წრეში X საუკუნის პირველ ნახევარში, არამედ უფრო გვიან— X საუკუნის II ნახევარში, კონსტანტინოპოლისა და ათონის ჰიმნოგრაფთა წრეში (იხ. ე. მეტრეველი, „მუქელასა“ და „მუქურის“ გავებისათვის, გვ. 172). მაგრამ ეს ვარაუდი არ არის სწორი, ვინაიდან უძველესი რედაქციის X საუკუნის იადგარები (Sin. 1 და Sin. 14), სადაც უკვე დადასტურებულია რიტმული პუნქტუაცია და ნევებიც, საბაწმიდურ-სინური წარმომავლობისა.

ნ ე ლ ე ბ ს და ერთდროულად მგალობელ-მუსიკოსებს, რომელთაც გადმოიღეს ბერძნულიდან რეპრეზენტაციის რიტუალი („მარცხედროვანი საზომით“ დაწერილი) გალობის საწელიწადო რეპერტუარი და შეუწყვეს მას (რიტმული პუნქტუაციის დაცვისა და ნეემების გამოყენებით) კოლოები, გიორგი მთაწმიდელი (ჰიმნოგრაფ-მთარგმნელთა მომდევნო თაობისაგან განსხვავებულად) უწოდებს მ ე ხ ე ლ ე ბ ს, ხოლო მათ პროლუქციას—მ ე ხ უ რ ს.

ტერმინი „მეხური“ კ. კეკელიძემ სამართლიანად და გონებამახვილურად დაუკავშირა ბერძნულ $\mu\chi\alpha\iota$ -ს (ჭმას)¹. ახალი ტიპის გალობებისათვის ყველაზე ნიშანდობლივი მომენტი იყო მ ხის მრავალფეროვანი და მრავალრიცხოვანი კოლოებზე გალობათა გაწყობა, რისთვისაც ამ ტიპის გალობას მეხური ეწოდა. მეხური გალობა არის „ქმენი გალობის“ ახალი, ყველაზე სრულყოფილი სახე; მეხური საგალობლებს შეეცვლ იადგარებს „მეხური იადგარები“ ეწოდება. ნეემირებული „მეხური იადგარი“ პირველ რიგში სასწავლო წიგნი იყო, განკუთვნილი მგალობელთა განსწავლისათვის², მაგრამ პირველი მთარგმნელ-მგალობლები, მეხელები, მიზნად ისახავდნენ გალობის ტექსტისთვის კილოს შეწყობის რთული ამოცანის გადაწყვეტას, ამიტომ ბერძნულ დასდებულთან შინაარსობრივ და რიტმულ ზუსტ შესატყვისობას ყოველთვის ვერ იცავდნენ. ამას უსაყვედურებს გიორგი მთაწმიდელი, შესანიშნავი ჰიმნოგრაფი და მგალობელი, მრავალი ბერძნული გალობის ქართულად მთარგმნელი და ორიგინალურ საგალობელთა ავტორი, მეხელებს. ერთ-ერთი „თთჳს“ ანდერძში გიორგი აყალიბებს თავის თვალსაზრისს ბერძნულიდან ქართულად საგალობლის თარგმნაზე და ამ თვალსაზრისით აფასებს მეხელებს მიერ მასზე აღრე შესრულებულ მეხურ საგალობელთა თარგმანებს, რომელთა ერთი ნაწილი მან შეიტანა „თთჳსში“: „ესე რომელ მეხურნი გალობანი ზოგან ორგუარად დაჯჳჳიონ, გინა დასდებელსა შინა სიტყუაჲ გამოგჳცუალებია, ნუვის უკრს, ნუცა ეინ ამოდ ზრახავს: ესე ვთა დაჯჳჳირია ჩუენ, ბერძნულად ესრე არს, და მე ფრიადი ქირი მინახავს მათსა გამოძიებასა და შეწყობასა და შენდა ორივე დამიწერია, რომელ განჰნათლდე შენ, რად ზრახავ ამოდ? მ ე ხ ე ლ თ ა მ ა ს ყ ა მ ს ა ა ხ ლ ა დ თ ა რ გ მ ნ ე ს და ესთენი მეცნიერებაჲ დასდებლისაჲ არა იყო, და გინათჳ სიღრმისაგან სიტყუსა ვერ შეიგნეს, გინა თუ ბუნებასა ეგრე მოაშუნდა, და ვნ უწყის, ჩუენ კულა, რაჲოდენ ეგების, ბერძულსა დაჯჳნს-გავსებია. და თუ ვნ მეცნიერ იყოს ბერძულსა, ნახოს ძალი და ცნას, რომელ ჳემმარიტსა ვიტყუო. მ ე ხ ე ლ ნ ი ჩ ე ნ ს ა უ ფ რ ო არავის უყუარან და მოძღურად მყუანან და ღმერთშემოსილად“³.

მრავალმხრივ საინტერესო ანდერძში გიორგი გვაუწყებს, რომ მის მიერ შედგენილ „თთჳსში“ მან მეხური გალობანიც შეიტანა⁴, მაგრამ ამ გალობებს ის სიფრთხილით ეკიდებოდა: აღარებდა ბერძნულ დედნებს და ასწორებდა დედანთან დაახლოების თვალსაზრისით. მეხური გალობანის „გამოძიებასა და შეწყობაზე“ გიორგის ფრიადი ქირი უნახავს. აქ გიორგი გვიხსნის იმასაც, თუ რამ გამოიწვია მეხური გალობანის სწორების საჭიროება: მ ე ხ ე ლ თ ა მ ა ს ყ ა მ ს ა

¹ კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1960, გვ. 606.

² ე. მეტრეველი, „მეხელისა“ და „მეხურის“ გაგებისათვის, გვ. 176.

³ ვერცხლად ამ ანდერძის შესახებ იხ. ე. მეტრეველი, „მეხელისა“ და „მეხურის“ გაგებისათვის, გვ. 165.

⁴ გიორგი მთაწმიდელის „თთჳსის“ შესწავლამ ეს ცნობა საეკლესიო დადასტურა. იხ.: ლ. ქალაშაია, იოანეს საგალობლის ახალი ვარიანტი: ხელნაწ. ინსტ. ნოამბე, 1961, № 3, გვ. 32—39. მისივე, იოანე დამასკელის შობის საგალობლის გიორგი მთაწმიდელისეული თარგმანი: შოთა რუსთაველი, ისტორიკლ-ფილოლოგიური ძიებანი, 1966, გვ. 182.

ახლად თარგმნეს—ე. ი. მეხელა ახლად, პირველად თარგმნეს, როდესაც ჯერ კიდევ არ იყო დასდებლის საკმარისი მეცნაერება (კოლნა); ისინი ზოგჯერ ბერძნული სიტყვის სიღრმეს ვერ ჩაწვდნენ და არაზუსტად თარგმნეს, ზოგჯერ კი დედნისაგან ვადახრას მეხელებთან ის გამართლებაც კჭონდა, რომ „ბუნებასა ეგრე მოაშუნდა“. რის ბუნებას? ქართული დასდებლის თუ დასდებლის კილოსი? ჩვენ ვფიქრობთ, აქ სწორედ დასდებლის კილოსთან შეწყობა უნდა იგულისხმებოდეს, ვინაიდან მეხურ გლობათა პირველ მთარგმნელთათვის, ბუნებრივია, ყველაზე რთული დასდებლას კილოსთან შეწყობა იქნებოდა და, ჩანს, ისინი ზოგჯერ დასდებლის შინაარსობრივი საზუსტის საზიანოდ ცდალობდნენ კილოს სიზუსტის დაცვას, კილოს გაძრთვას. მეხელათა შემოქმედებაში ამ ნაკლის გამოსწორებას შეეცადა გიორგი მთაწმიდელი „თთუენზე“ მუშაობის პროცესში¹.

მეხელები რომ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ გლობის კილოს სიზუსტეს და ამისათვის საჭირო ნიშანთა (ნეემთა) „უცთომელობას“, ეს კარგად ჩანს ცნობილი მეხელის მიქაელ მოდრეკილის „მეხური იადგარიდან“, სადაც მიქაელმა თავი მოუყარა მის დროს არსებულ მეხურ ძლასიკრებსა და მეხურ გლობებს. აღდგომის მეხური საგლობლების ანდერძში მიქაელ მოდრეკელი წერს: „...მიქაელ მოდრეკელმან ვილუაწუ და უზემთაეს უძლურისა ძალისა ჩემისა შრომაჲ ვაჩუენუ და შეკვირბენ საგლობელნი ესე წმიდისა აღდგომისანი, რომელნი ვპოენ ვნითა ქართველთაჲთა მეხურნი ბერძულნი და ქართულნი, სრულნი

¹ წერილში „მეხურისა“ და „მეხურელის“ მიმართება პართულ საგლობლებისადმი“ (საპქოთა ხელაუნა, 1970. № 1, გვ. 41) მუსიკათმცოდნე ვ. გუაბარია შეეცადა აღედგინა მოქმედებულა დ. მ. ცნირთა მიერ უკუდებული შეხედულება ტერმინ „მეხურის“ ეთნოკური მნიშვნელობის შესახებ. შესაძლებელი ეთნიკური ვარიანტებიდან მან საუკეთესოდ და ყველაზე მისაღებად ჩათვალა „მეხურის“ ქვემო დიოფიზიტ სომხის ეველისხმა, მეხური გლობა კ—დიოფიზიტ სომხების მიერ შეთხზულ თუ ქართულად თარგმნლ (რა ვინიდან? ალბათ სომხურიდან—ე. მ.) გლობად გამოეცალებინა.

დღეს, როდესაც გამოვლილია უტყუარი წერილობითი ცნობება მეხურისა და მქნისის (და არა მეხურელების—ე. მ.) მნიშვნელობის დაზუსტებისათვის, ამაზე სიტყვის გავრცელება ზედმეტად მკაცრია. ამისდა მიუხედავად, კიდევ ერთხელ გვინდა შევნიშნოთ: გიორგი მთაწმიდელის ზემოთ მოყვანილ ანდერძში საკვებით გარკვევით წერია, რომ მეხელებმა მეხური გლობანი ბერძნულად თარგმნეს, ილონდ, ვინაიდან რიგ შემთხვევაში ისინი ბერძნულ სიტყვის სიბრძნეს ვერ ჩანწვდნენ და ზუსტად ვერ გადმოსცეს დედანი. გიორგი იძულებული იყო მეხური გლობები კვლავ დარეზინა ბერძნულსათვის და ბერძნულს მახედვით ესწორებინა. ამრიგად, გიორგის „თთუენზე“ შეტანილი მეხური გლობები ბერძნული წარმომავლობისაა, ხოლო ტერმინი მეხური ბერძნულიდან თარგმნილი საგლობლის რაობის, სახეობის განმსაზღვრელი. ამრიგად, მეხური აქ არ შეიძლება იყოს ეთნიკური მნიშვნელობის სიტყვა. ამავე დროს, მიქაელ მოდრეკელის იადგარის „აღდგომის დასდებლებზე“ დართული ანდერძიდანაც ვგებულობთ, რომ მიქაელმა იადგარში თავი მოუყარა მეხურ ბერძნულსა და ქართულ გლობებს. ზედსართავი მენერი ერთნაირად ეხება ამ შემთხვევაში როგორც ბერძნულს, ასევე ქართულს. შიტომ აქაც მეხური ეთნიკური ტერმინი კი არ არის, არამედ ზედსართავად გამოყენებულ სახელაა, რომელიც გლობათა რაობას განსაზღვრავს, ხოლო თუ რას უნდა ნიშნავდეს ეს ტერმინი, ამაზე ჩვენ ზემოთ უკვე გვქონდა მსჯელობა.

რაც შეეხება სომხ დიოფიზიტთა საგლობლებს, რომელსაც ვ. გუაბარია ეძებს მეხურ საგლობლებში. ამის შესახებაც უნდა ითქვას, რომ X საუკუნეში სომხ დიოფიზიტებს თავისი საგლობლები არ ჰქონიათ. ცნობილმა სომხმა ფოლოლოგმა პ. აკინანმა უეკვოდ დაამტკიცა, რომ სომხის დიოფიზიტები XIII საუკუნემდე ღვთისმსახურებაში იყენებდნენ ბერძნულ და ქართულ საგლობლებს და მხოლოდ XIII საუკუნეში მათ თარგმნეს მართლმადიდებლური ლატინოგისათვის აუცილებელი საგლობლები ქართულიდან სომხურად და არა პირიქით, როგორც ეს ვ. გუაბარიას ჰგონა (იხ. P. N. A. K i n i a n. Simeon von Plinzahank' (1188—1255) und seine Übersetzungen aus dem Georgischen ins Armenische: V. Oktoechos und Troparia. Handes Amsorya. 1950, № 1—3. პ. აკინანის წერილის თარგმანი მოეცაქოდა ელ. ცაგარეიშვილმა, რისთვისაც უღრმეს მადლობას მოვასწენებთ).

ყოვლითა განგებთა წესსაებრ საეკლესიოასა, ორო ღღტყვიითა, ოხითითა, მოიხი-
ლითა და აქებდითითა, ძლიერად და სიწმიდით და სიმართლოთ, სისწოროთა
კილოასათა და უცთოშელობითა ნიშნისათა“ (262v).

ასევე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ქართველი ჰიმნოგრაფები დასდებლობში
რიტმული პუნქტუაციის ანუ „განკუეთის წერტილთა“ ხმარებას. ამ მხრივ მეტად
საინტერესოა ცნობილი მეცნიერის ეფრემ მციარის ანდერძი, დართული მის მიერ
შესრულებულ იოანე დამასკელის „დიალექტიკის“ თარგმანზე. ეს ანდერძი შეიცავს
ცნობებს სასვენი ნიშნების სისტემის შესახებ, რომლის შემოღებაც ბერძნულის
კვალობაზე განიზრახა ეფრემ მციარემ, ვინაიდან „პირველთა მათ თარგმანთა არა-
რახ ვლუჴა წერტილითა გაკუშთისათჳს საკითხავთაჲსა, ამისა-
თჳსცა ზებირით უწნდა გაკუშთაჲ ყოველთა სახელოვანთა მკითხველთა, ხოლო ბერ-
ძულად—დასძენს ეფრემი—არა ესრეთ არს, არამედ ესოდენ მისანდობელ არს წიგ-
ნები მათი მართლიად განკუშთილობისთჳს, ვითარ ჩუენი საგალობე-
ლი, რაოდენი დიდისა მის მნათობისა გიორგი მთაწმიდელისაგან თარგმნილ არს“¹.

ეფრემს სურს სასვენი ნიშნების ხმარებაში (მართლიად განკუეთილობაში)
ისეთსავე სიზუსტეს მიიღწიოს, როგორცა მიიღწია გიორგი მთაწმიდელმა მის მიერ
თარგმნილ საგალობლებში. ამრიგად, გიორგი მთაწმიდელის თარგმნილი თუ გამარ-
თული გალობები რიტმული განკვეთილობის თვალსაზრისით სანიმუშო სიზუსტით
ყოფილა შესრულებული. საეკლესიო-სამონასტრო, რომ მართლიად განკუეთილობის ნიმუ-
შად ეფრემს, ჩანს, არ მიაჩნდა მეხელთა თარგმანები, რაკი საგანგებოდ გიორგის
თარგმანებზე მიუთითებდა.

ამრიგად, კმეან რიტმულ გალობას ქართველები ეცნობიან და ქართულ ენაზე
თარგმნას იწყებენ საბაწმინდის სავანეში, რომელიც რიტმული პოეზიის კერა იყო.
X საუკუნის შუა წლებსათვის უკვე რიტმულმა პოეზიამ ქართულ ლიტურგიკულ
პრაქტიკაში დაიკავა უპირატესი ადგილი და თანდათან გააძევა ძველი, სტროფულ
რიტმიკაზე დამყარებული გალობანი. ახალი, რიტმულ გალობათა შემოქმედი პირ-
ველი „საგალობელნი-იადგარნი“ (Sin. 34) საბაწმინდის ქართველ მოღვაწეთა წრეში
შეიქმნა X საუკუნის შუა წლებისათვის. კრებულში შეტანილია რიტმული გალობის
ძლისპირები— KaO მოკლე „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“, რიტმული პუნქ-
ტუაციის და ნევმების გარეშე. უძველესი $O\dot{v}O$ სრული „ძლისპირნი და ღმრთის-
მშობლისანი“ რიტმული დაყოფითა და ნევმებით შემოგვიჩანს X საუკუნის ორმა
სინურმა ხელნაწერმა Sin. 1-მა და Sin. 14-მა. საფიქრებელაა, რომ ძლისპირთა ეს
რედაქცია აგრეთვე საბაწმინდის ქართულ კოლექტივში შეიქმნა.

კმეან რიტმულ ძლისპირთა და გალობათა ბერძნულიდან ქართულად პირ-
ველი მთარგმნელები მეხილებად იწოდებიან, ხოლო მათ მიერ თარგმნილ და
კილოზე გაწყობილ რიტმულ კმეან პოეზიას მეხური ეწოდება. X საუკუნის
მეხელებმა ბერძნულიდან ვადმოიღეს იმ დროის ლიტურგიკული პრაქტიკისათვის
აუცილებელი აითქმნს მთელი ჰიმნოგრაფიული რეპერტუარი (ძლისპირები, გალო-
ბანი, სტიქარონები). საბაწმინდურ-სინური ქართული ჰიმნოგრაფიის ტრადიციები მი-
იღეს და განავითარეს ტაო-კლარჯეთის ჰიმნოგრაფებმა. მიქაელ მოდრეკილის
მეხური იადგარი მეხელთა შემოქმედების შემაჯამებელი და
დამავგირგვინებელი ეტაპია.

XI საუკუნის დაშლედან ათონის ივერის მონასტერში იქმნება ძლიერი ჰიმნო-
გრაფიული კერა. ექვთიმე და გიორგი ათონელებმა ხელი მიჰყვეს უკვე კონსტანტი-
ნოპოლური რედაქციის ლიტურგიკული ძეგლების თარგმნას, სადაც ჰიმნოგრაფიას

¹ A—24, 4r; თ. ეორდანი, ქობილე, I, გვ. 218.

დიდი ადგილი ეთმობოდა. ამ მხრივ განსაკუთრებით დიდი მუშაობა გაშალა გიორგი მთაწმიდელმა. მან თარგმნა ყოველდღიურ სადღესასწაულო გალობათა (კანონთა) კრებული „თაჟენი“ (12 წიგნად). ამ კრებულისათვის მან გამოიყენა მეხუთრი „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ და ნაწილობრივ მეხელთა მიერ ადრე თარგმნილი გალობანი. მასვე ეკუთვნის „პარაკლიტონისა“ და „სადღესასწაულოს“ ახალი თარგმანები. მიუხედავად დიდი შრომისა, რომელიც გიორგიმ გასწია ამ დარგში, ის უნივერსალობით მაინც ვერ გაუტოლდება მეხელებს, ვინაიდან თავის საქმიანობაში გიორგი ფარგლებოდა პოეტური ჰიმნების ზუსტი თარგმანის შექმნით და მათი შეწყობით მეხელთა მიერ თარგმნილ ძლისპირებთან. ახალ ძლისპირებთან ერთად ახალ კილოთა შემოტანას ქართულ ჰიმნოგრაფიაში ის თავს არიდებდა. ამრიგად, უკვე ათონელების შემოქმედებაში გაიმიჯნა ქრთმანეთისაგან ჰიმნოგრაფი პოეტი და მელოდოსი.

XI საუკუნეში მთარგმნელ-ჰიმნოგრაფს უკვე აღარ ევალებოდა საგალობლის კილოზე გაწყობა (დადება), ე. ი. მის მელოდიურ მხარეზე ზრუნვა. მის მოვალეობაში შედარდა დასდებლის ზუსტი თარგმნა, მისი რიტმული სახის დაცვა, ბერძნულ ძლისპირთან სრული რიტმული შესატყვისობის მიღწევა. რაც შეეხება საგალობლის კილოზე გაწყობას, ეს უკვე პროფესიონალი მუსიკოსის საქმე იყო, მით უმეტეს, თუ საგალობელი ქართულისათვის უცხო ძლისპირზე იყო დაწერილი. ამ შრომის პროფესიული დიფერენციაცია კარგად არის ასახული ანდრია კრიტელის „სინანულის გალობათა“ არსენიანული თარგმანის ანდერძში.

არსენ იყალთოელმა დაიწვნა ანდრია კრიტელის „სინანულის გალობათა“ ექვთიმესა და გიორგი მთაწმიდელის შესრულებული თარგმანები, ვინაიდან პირველს ტექსტი შემოკლებულად უთარგმნია და „გმისაგანცა თვისისა და ძლისპირთაგან შეეცვალნეს“, ხოლო მეორეს — „დაათუ გმაჲ არა შეეცვალა, გარნა თვისთა ძლისპირთა ზედა თარგმნაჲ არცა მას გულს-უდგინა“. ამიტომ არსენიმ იგულისმოდგინა გალობათა მესამედ თარგმნა „უცვალეზად თვისისაგან გმისა, თუთ მათვე ძლისპირთა ზედა მათთა, რომელთა ზედა წმიდასა ანდრეას ბერძულად აღეწერნეს, ბრძანებითა და ჟერ-ჩინებითა კეთილად მსახურისა და ღმრთივ დაცეულისა დავით აფხაზთა და ქართველთა და რანთა და კახთა მეფისათა, როელმან მე (არსენის — ე. მ.) თარგმანებისა, ხოლო წმიდასა მწყემსთა-მწყემსისა იოანეს, ქართლისა კათალიკოსსა, ვითარცა კეთილად მოართულსა ორღანოსა ტელოანთ-მთავერისა სულისასა, გმისა დადებისა ტელ-ყოფაჲ. გვბრძანა, ვინაჲთგან უცხონი იყვნეს ჩუენისა ენიწაგან ძლისპირნი ამათნი“¹ (ე. ი. ანდრეას გალობანის ძლისპირნი მანამდე ქართულად არ ყოფილა თარგმნილი).

ამრიგად, ამ ანდერძის მიხედვით, ანდრიას საგალობლის ბერძნულიდან გადმოღება დაეკისრა ორ პირს: არსენის, როგორც მთარგმნელს, რომელიც დაუფლებული იყო „დასდებლის მეცნიერებას“, და იოანეს, რომელიც ზეკით მომადლებული ნიჭით სამუსიკო ხელოვნების ოსტატი ყოფილა. იოანეს დაევალა გალობის კილოზე დადება, ე. ი. ის, რასაც ადრე მეხელები აკეთებდნენ საგალობლის თარგმნისთან ერთად თუ თარგმნის გარეშე.

ასეთია ზოგადი მონახაზი ქართული „გმეანი გალობის“ განვითარებისა 3 საუკუნის მანძილზე.

დასასრულ, კიდევ ერთ საკითხზე: ქართული გმეანი გალობის განვითარების რომელ საფეხურთან არის დაკავშირებული შესანიშნავი ქართველი მოღვაწისა და

¹ ივ. ჯავახიშვილი, ქართული მუსიკის ისტორია, 1933, გვ. 210. ე. მეტრეველი, „ნეტარნი“ და მეტრის“ გადებისათვის, გვ. 177.

მგალობელის გრიგოლ ხანძთელის ჰიმნოგრაფიული საქმიანობა? გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება საინტერესო ცნობებს გვაწვდის გრაგოლზე, როგორც განსწავლულ მგალობელზე, მგალობელთა მოძღვარზე. გრიგოლმა ერთნაირად კარგად იცოდა როგორც „დაეთი“, ასევე „ჰმითა სასწავლელი სწავლა საეკლესიოა, სამოდღუროა“¹. ამასთანავე „ნეტარი მამაა ჩუენი გრიგოლ ორთა მათ მისთა შენებულთა მონასტერთა შინა, ხანცთას და შატბერდს, იქცოდა მარადის და მოძღუერებისა მისისა სწავლითა აღაესებდა გულსა მოწაფეთა თქსთასა, რამეთუ არა ხოლო თუ წიგნთა საღმრთოთა ოდენ სიბრძნის-მეტყუელებდა ყოვლით კერძო, არამედ წმიდისა კათოლიკე ეკლესიისა საქადაგებელსა გალობასა სრულიად წელიწდისა განგებითა მოძღუარი იყო განუკითხველად, და ყოველთა დღესასწაულთა განგებაჲ კეთილად იცოდა, რამეთუ, რომელიცა დაესწავა, დაუვიწყებელად აქსოვდა. და აქუნდა ჰმისა ნებიერობაჲ და ტკბილობისა შეენიერებაჲ, ხოლო განსაკვრებელ იყო ქსოვნებაჲ მისა“². ამრიგად, გრიგოლს ზეპირად სცოდნია წმიდისა კათოლიკე ეკლესიის საქადაგებელი გალობა მთელი წლის განგებით და მისი მოძღუარიც ყოფილა განუკითხველი. მას ამ გალობათა სრული კრებულიც — „საწელიწდო იადგარიც“ — დაუწერია საკუთარი ხელით, რომელიც გიორგი მერჩულეს თავის თვალით უნახავს ხანძთის მონასტერში.

სამწუხაროდ, ამ ციტატიდან არ ჩანს, რომ გრიგოლი თვითონ იყო გალობათა გამომტქმელი და, ამდენად, მისი ხელით დაწერილი „საწელიწდო იადგარი“ მისივე ორიგინალური შემოქმედების ნაყოფი იყო³. მთელი საწელიწდო ციკლის გალობათა შეთხზვა (გამოტქმა) ერთი კაცისაგან, ვინც არ უნდა იყოს იგი, ძნელი დასაჭერებელია.

რა ტიპის გალობის მოძღვარი იყო გრიგოლ ხანძთელი? ცხადია, ხშიანი, რვა ხმაზე გაწყობილი გალობისა, ვინაიდან „ცხოვრებაში“ მოტანილი ხანძთის მონასტრის ტიპიკონიდან ჩვენ ვგებულობთ, რომ გარკვეულ დღესასწაულებზე სრულდებოდა ცისკრის კანონები ანუ გალობანი (იქვე, გვ. 265—266), რომლებიც, ჩვეულებრივ, რვა ხმაზე გაწყობილ გალობანს გულისხმობს. მაგრამ, იყო თუ არა ეს გალობანი „მარცვლედოვანი საზომით“ დაწერილი, ამის შესახებ გადაწყვეტილი რაიმეს თქმა მოტანილი ცნობის მიხედვით შეუძლებელია. ამიტომ ძნელია იმის გარკვევა, რა ტიპის იყო გრიგოლის ხელით დაწერილი „საწელიწდო იადგარი“ — ჰილეტრატის იადგარის ტიპისა, თუ ახალი, „მარცვლედოვანი საზომით“ დაწერილ ჰმეან გალობათა შემცველი იადგარის მსგავსი, რომლის უძველესი ნუსხები X საუკუნის საბაწმიდურმა ხელნაწერებმა შემოგვინახეს.

ერთი კი დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ გრიგოლის ლიტურგიკული და ჰიმნოგრაფიული მოღვაწეობა მკვიდროდ იყო დაკავშირებული, პირველ რიგში, საბაწმიდასთან, საიდანაც მიიღო მან განგება, რომელიც, სხვებთან ერთად, საფუძვლად დაედო მის მიერ აშენებულ ეკლესია-მონასტრების განგებას; საფიქრებელია, ამავე განგებას ეყრდნობოდა მისი ხელით გადაწერილი „საწელიწდო იადგარიც“.

ის გარემოება, რომ IX საუკუნეზე აღრე არ ივარაუდება ბერძნული რიტმული გალობის ირპოლოგიონის არსებობა და, ბუნებრივია, არც მისი ქართული თარგმანი, ჯერ კიდევ არ ნიშნავს იმას, რომ IX საუკუნეზე აღრე (VIII საუკუნეში) არ ითარგმნებოდა ცნობილი ბერძენი პოეტ-მელოდოსების გალობანი ქართულად, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამის დამადასტურებელი წერილობითი ძეგლები ჯერჯერობით არ გამოვლენილა.

¹ ჰმითა სასწავლელი სწავლა „ჰმეანს“ ანუ რვა ხმაზე გაწყობილ გალობას უნდა ნიშნავდეს.

² ძველი ქართული ავთოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 281.

³ აღ. ბარამიძე, გიორგი მერჩულეს გარემო: სტალინის საეკლესიო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, ფილოლ. მეცნ. სერია, 71, გვ. 31—33.

რიტმული პუნქტუაცია და ნევმები

ძლისპირი არის გალობის მეტრულ-მელოდიური ნიმუში. ძლისპირის მეტრული სახე ხელნაწერებში პუნქტუაციით გადმოიცემა. ძლისპირის სტროფი პუნქტუაციით დანაწილებულია მონაკვეთებად (ტაეპებად), ხოლო ტაეპებზე ნევმების საშუალებით აღნიშნულია მუსიკალური ფორმულები (მელოდიური ფრაზები). ძლისპირის ტაეპობრივი ერთეულია მეტრული ტაეპი შესაბამისი მუსიკალური ფორმულათ. ამ ტაეპების ჯამი ქმნის ძლისპირის სტროფს მუსიკალური კილოთი, რომელზედაც სრულდება ამ ძლისპირზე დაწერილ გალობათა ტროპარები. მეტრულ-მელოდიური თანაფარდობის¹ დამყარება ძლისპირსა და გალობის ტროპარებს შორის ბიზანტიურ ჰიმნოგრაფიაში კანონის შედგენის ძირითადი და ამოსავალი პრინციპია.² ამავე პრინციპის დაცვა სავალდებულო იყო ამ კანონთა თარგმნისას³.

ორიგინალური გალობის შედგენისას ძლისპირ-ტროპართა მეტრული დაყოფა და თანაფარდობა მეტ-ნაკლებად სტაბილურია; კილოსთან შეწყობისას ტროპარის მეტრული დაყოფა (პუნქტუაცია) რიტმულ მნიშვნელობასაც იძენს, ამის გამო ამ პუნქტუაციას ზოგი მკვლევარი უწოდებს მეტრულს, ზოგი კი—რიტმულს. ჩვენ უკანასკნელს ვარჩევთ (ამ საკითხზე იხ. აგრეთვე აქვე—„კმეანი გალობა უძველეს ქართულ ლიტურგიკულ ძეგლებში“, გვ. 044—045).

სავალდებულო მეტრი თავისი ბუნებით და დანიშნულებით არსებითად განსხვავდება კლასიკური ლექსის მეტრისაგან. ის მკვიდროდ არის დაკავშირებული მელოსთან და მელოსის გადმოცემის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს⁴, მაგრამ სანამ კონკრეტულად შევეხებოდეთ რიტმული პუნქტუაციის დანიშნულებასა და მნიშვნელობას ქართულ ძლისპირებსა და სავალდებულებში და ამ თვალსაზრისით მათ მიმართებას ბერძნულ ძლისპირებთან და გალობათა ტროპარებთან, გვინდა შევეხოთ საკითხს, რა საფეხურები გაიარეს ძლისპირთა კრებულებმა რიტმული პუნქტუაციის გრაფიკული გამოსახვისა და ნევმების ხმარების თვალსაზრისით.

VIII საუკუნიდან დიდად გაიზარდა ჰიმნოგრაფიის როლი ყოველდღიურ ბიზანტიურ და, მასთან ერთად, ქართულ ღვთისმსახურებაში. ლიტურგიკულ კრებულებში დიდი ადგილი დაეთმო ვალობებსა და სტიქარონებს, რომელთა შესრულებისთვისაც აუცილებელი იყო ძლისპირთა ცოდნა. ამან განაპირობა ძლისპირთა სპეციალური კრებულების შექმნა. გალობათა და სტიქარონთა ძლისპირები გაერთიანდა სპეციალურ კრებულში ირმოლოგიონში ანუ ძლისპირში, რომელიც თანდათან გალობის ძირითად სახელმძღვანელოდ იქცა.

თუ რა დროიდან ჩამოყალიბდა ცნობილ პოეტ-მელოდოსთა ვალობების საფუძველზე ბერძნული ირმოლოგიონი და რა სახე ჰქონდა მას თავდაპირველად, ამის შესახებ ცნობებს ჩვენამდე არ მოუღწევია. არ არსებობს არც X საუკუნის

¹ თანაფარდობა არ გამორიცხავს ზოგიერთ გადახრას წესიდან, რომელზედაც ცალკე შევჩერდებით.

² ამ თვალსაზრისით სავსებით გამართლი და სანდოა ბერძნული სექტემბრის თვის კანონთა აზალი გამოცემა: *Analecta Hymnica Graeca e codicibus eruta Italiae Inferioris*, Joseph Schirò consilio et ductu edita. I. *Canones Septembris*. Roma. 1965.

³ *La musique byzantine chez les Bulgares et les Russes (du IXe au XIVe siècle)* par Palikarova-Verdeil. M. M. B. Subsidia, III. 1953. გვ. 40, 155.

⁴ მელოსის განსაკუთრებულ როლზე ბიზანტიურ პოეზიაში ვრცლად მსჯელობენ თავის გამოკვლევებში: გ. იმედაშვილი, ქართული კლასიკური სავალდებულის პოტიკის საკითხები, ლიტურგიკული ძეგლები, XII, გვ. 177—195; ა. გაწერელია, ქართული ვერსიფიკაციისა და ჰიმნოგრაფიის საკითხები, მნათობი, 1969, № 3.

დამლევზე ადრეული ბერძნული ირმოლოგიონი¹. ერთი აშკარაა, IX საუკუნეში ირმოლოგიონი უკვე არსებობდა, ვინაიდან X საუკ. შუა წლებიდან ჩვენამდე მოაღწია პირველმა, მეტად მცირე მოცულობისა და ვაწრო დანიშნულების ქართულმა მოკლე KaO ძლისპირნმა. პირველი OdO გამართული ქართული ძლისპირნი კი, მისთვის სავალდებულო ყველა ატრიბუტით—რიტმული დაყოფით, ნევმებით და მითითებით ქართული ძლისპირის ბერძნულ დედანზე, აგრეთვე X საუკ. შუა წლებში უკვე არსებობდა და იგი ქართველ პროფესიონალ მგალობელთა ხელიდან უნდა გამოსულიყო (არაპროფესიონალთა წრეში არ შეიძლება შექმნილიყო ძლისპირნის ისეთი სრულყოფილი ნუსხები, როგორც დაცულია *Sin. 1-სა და Sin. 14 ხელნაწერებში*).

ვფიქრობთ, რომ მცირე ლიტურგიკული კრებულების თანდათან გაერთიანება-გაშესვილება დიდ იადგარებში იმითაც იყო განპირობებული, რომ სრულია პროფესიულად ზუსტა, ნევმირებული ძლისპირნი აუცილებელი ნაწილი იყო დიდი იადგარისა, ვინაიდან იგი მთელი იადგარის ჰიმნოგრაფიული მასალის ძლისპირთა რეპერტუარს მოიცავდა. იადგარებში მცირე ლიტურგიკულ წიგნთა თავმოყრით მოიხსნებოდა მცირე ლიტურგიკული ძეგლებისათვის განკუთვნილი კერძო დანიშნულების ძლისპირნის შედგენის აუცილებლობა, რომელაც თავისა პროფესიული დონით დიდად ჩამორჩებოდა დიდი იადგარების ძლისპირნს. მაგრამ დიდი იადგარის შექმნის განსაკუთრებული სირთულისა და ამით გამოწვეული მათი რაოდენობრივი სიმცირის გამო მცირე ლიტურგიკული კრებულები თავისა კერძო ძლისპირნით ერთხანს მაინც ვერ განდევნა პრაქტიკიდან. ისინი დიდი იადგარების პარალელურადაც არსებობდნენ და ყოველდღიურ საღვთისმსახურო პრაქტიკაში იხმარებოდნენ. ნევმირებული დიდი იადგარები კი, რომელთაც X—XI სს. ქართველი ჰიმნოგრაფები გამოსარჩევად „მეხურ იადგარსაც“ უწოდებდნენ², თავისა მაღალი „მეცნიერული“ ღირებულების გამო სასწავლო წიგნის მნიშვნელობას იძენენ³.

სანამ დიდი იადგარი და მასში შემავალი „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ დაიხვეწებოდა რიტმული და ნევმების თვალსაზრისით, ძლისპირნისა და, შესაბამისად, დასდებლების ტექსტებმა, ამავე თვალსაზრისით, ვანეთარების გარკვეული გზა განვლეს. ამ მხრივ ყურადღებას იპყრობს ზემოთ განხილული *Sin. 26, Sin. 20 და Sin. 34*. არც ერთ ამ მცირე ზომის ლიტურგიკულ კრებულში არც ძლისპირნი და არც დასდებლების ტროპარები არ არის ნევმირებული, რიტმული პუნქტუაციის თვალსაზრისით კი ეს ხელნაწერება განსხვავებულ სურათს გვაწვდიან.

Sin. 26, 954 წლას მცირე იადგარი, გადაწერილია რამდენიმე გადაწერის ხელით, ხოლო გაჩაღებულია იოანე-ზოსიმეს მიერ (იხ. აქვე, გვ. 0108). კრებული იწყება სტიქარონთა დასდებლებით, რომელთაც თავდაპირველად რიტმული პუნქტუაცია სულ არ ჰქონიათ. რიტმული წერტილები ტექსტის დაწერის შემდეგ არსდასმული, უადგილობის გამო სრულიად უწესრიგოდ: ზოგი სიტყვის ზემოთ, ზოგი ქვემოთ, ზოგი კი სიტყვებს შუა ჩაქვილილი. მაგრამ ამავე კრებულის II ნაწილში,

¹ ივლისხმება. რომ IX საუკუნეზე ადრე ბერძნული ირმოლოგიონი არც იყო ჩამოყალიბებული.

² ე. ლ. მეტრეველი, „მეხურის“ და „მეხურის“ გაგებისათვის: შოთა რუსთაველი. ისტორიულ-ფილოლოგიური ძიებანი, 1966, გვ. 165.

³ ე. ლ. მეტრეველი, იქვე, გვ. 175. „დიდი იადგარს“. როგორც საეკლესიო განგების თვალსაზრისითაც სანიშნო წიგნს, ასახელებს ქართული ლექციონარიც. იხ. *Le grand lectionnaire de l'église de Jérusalem*, édité par M. Tarnnischvili, 1960, ტ. II, გვ. 113.

რომელიც შეიცავს „საუფლო დღესასწაულების დასდებლებს“ და დაწერილია პირველი ნაწილისაგან განსხვავებული ხელით, სრული ტექსტებით მოტანილ ძლისპირებს, ღმრთისმშობლისას და მათთან ერთად ტროპარებსაც აქვთ რიტმული წერტილები (მცირე გამოწკნისის გარდა). რამდენიმე ძლისპირი ამ ნაწილიდან ნითილებულია ამავე ხელნაწერის „ძლისპირთა საძიებელში“ (იხ. აქვე, დამატება I). ხელნაწერის III ნაწილი მოიცავს ღმრთისმშობლის, მთავარანგელოზთა, წინასწარმეტყველთა, მოძღვართ-მოძღვართა, წმინდა მამთა, ჯვარის და სხვ. დასდებლებს (148 v-დან). დასდებლები იწყება ძლისპირთა სრული ტექსტით, მთავრდება ღმრთისმშობლისას სრული ტექსტით. დასდებლის ძლისპირი, ღმრთისმშობლისა და ტროპარები ერთნაირად რიტმული პუნქტუაციის გარეშეა დაწერილი. ტექსტებს არა აქვს არც სასეენი ნიშნები. დასდებელთა დასაწყისის გასწვრივ მიწერილია: „შეკრებულნი ძუელნი დასდებლები“. მათი ყველა ძლისპირი იძებნება OdO წყობის ძლისპირის I რედაქციაში. ამ დასდებლების ძლისპირთა საძიებელს წარმოადგენს ზემოთ განხილული Sin. 26-ის „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“. საძიებლის საშუალებით მღვდელმსახურს წვედლო საჭირო შემთხვევაში გამოეყენებინა დასდებლების ძლისპირთა აკოლუთიება სხვა დასდებლებისათვის, სადაც ძლისპირთა მხოლოდ დასაწყისებია მითითებული. დასდებელთა ტექსტების ბოლოს ამის თაობაზე იოანე-ზოსიმე წერს: „რომლისა თაფ-თაფები მიჩენია, იგი ყოველი ზემოთ ძუელთა შეკრებულთა შინა 3300“ (222 r).

ამ დასდებლების ზოსიმესული კვალიფიკაცია—„ძუელნი“—არ უნდა იყოს დაკავშირებული დასდებლებში რიტმული პუნქტუაციის უქონლობასთან, ვინაიდან ასევე არა აქვს რიტმული პუნქტუაცია ამ დასდებლების მომდევნო ტექსტებს: „იბაკონი ჭუარისანი ახალნი ახალთა შეკრებულთა სავედრებელთანი“ (225 v) და „ადგომის დასდებლები“ (226 r—261 r). აქ ერთმანეთს უპირისპირდება „ძუელნი“ და „ახალნი“ შეკრებულნი. „ძველს“ იოანე-ზოსიმე, ვფიქრობთ, ლიტურგიკულ პრაქტიკაში დასდებლების აღრიდანვე გავრცელება-ხმარების თვალსაზრისით ხმარობს. ამავე მნიშვნელობით უნდა იხმარებოდეს „ძუელნი“ Sin. 26-ში შეტანილი „ადგომის დასდებელთა“ მეორე ჯგუფის¹ მიმართ: „ძუელნი ადგომის დასდებლები“ (127 v). ეს დასდებლები, მართლაც, თავისი აგებულებითაც ძველია და უკვე X საუკუნის II ნახევრისათვის გამოსულია ხმარებიდან. ამ დროიდან ისინი წეცალა აღდგომის „ახალმა“ დასდებლებმა.

ამრიგად, რიტმული პუნქტუაციის ხმარების ერთიანი პრინციპი Sin. 26 ხელნაწერის ძლისპირებსა და ტროპარებში დაცული არ არის. იგივე ძლისპირები და დასდებლები გამართული რიტმული პუნქტუაციით არის წარმოდგენილი X საუკუნის დიდ იადგარებში, სადაც ძლისპირებისა და გალობათა რიტმულისა და მუსიკალური მხარის ზუსტ გადმოცემას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება.

რიტმული პუნქტუაციის გარეშეა Sin. 20-ის KaO წყობის ძლისპირნიც (იხ. დამატება II). ძლისპირებში აქა-იქ, არასისტემატურად იხმარება სასეენი ნიშნები (ერთი და ორი წერტილი), რიტმული პუნქტუაციის გარეშეა კრებულის დასდებლებიც.

არა აქვს რიტმული პუნქტუაცია არც Sin. 34-ის „ძლისპირნსა და ღმრთისმშობლისასს“. ძლისპირებში იხმარება სასეენი ნიშნები (ორი და ერთი წერტილი, იხ. ტექსტები I). ხოლო დასდებლის ტროპარებში ამ მხრივ არ არის ერთნაირი სურათი, ვინაიდან ხელნაწერი-კრებული სხვადასხვა დროისა და პიროვნების მიერ

¹ პირველი, როგორც ზემოთ ითქვა, მოთავსებულია ამავე ხელნაწერის 226 r—261 v-ზე.

ვადანეროდ ტექსტებს მოიცავს. ამრიგად, უძველეს ლიტურგიკულ კრებულებში („მცირე იადგარებში“) „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“-ს ტექსტები, რომლებიც KaO წყობისაა, რიტმული პუნქტუაციის გარეშეა წარმოდგენილი. ასევე არა აქვთ მათ არც ნევმები.

მაშასადამე, ქართული ძლისპირის რიტმული დაყოფა და მისი ბერძნულ კილოსთან შეწყობა ხდებოდა ზეპირად, გალობის პროცესში, რის გამოც ბერძნულ ძლისპირთან ზუსტი რიტმულ-მელოდიური შესატყვისობის მიღწევა ძნელი იყო და ბევრად იყო დამოკიდებული თვით მგალობლის ოსტატობაზე.

სულ სხვა სურათია დიდი იადგარის OcO წყობის ძლისპირთა კრებულებში. ჩვენ მიერ განხილული დიდი იადგარის ხელნაწერებიდან (L, H, O, h, J, A)¹ რიტმული პუნქტუაცია ახლავს ყველა ხელნაწერის მთელ ჰიმნოგრაფიულ მასალას და, რა თქმა უნდა, პირველ რიგში, ძლისპირებს. ამათგან HL ხელნაწერებს, რომლებმაც OdO წყობის I რედაქციის ძლისპირის ყველაზე მოკლე და ადრეული ვარიანტი შემოვიინახეს, აქვთ აგრეთვე ნევმები იადგარის მთელ ჰიმნოგრაფიულ მასალაზე; დანარჩენ $OhAJ$ ² ხელნაწერებს ნევმები არა აქვთ.

ამავე OcO წყობის ძლისპირის I რედაქციის ხელნაწერებში თავი იჩინა კიდევ ერთმა ახალმა გარემოებამ, რომელსაც არ იცნობს კერძო KaO წყობის ძლისპირნი—ყოველა ქართული ძლისპირის ზედწარწერაში. მოტანილია ბერძნული ძლისპირის დასაწყისი ქართული ტრანსკრიფციით. ამგვარი ტრანსკრიფციები აქვთ დასახელებული ხელნაწერებიდან ოთხს— $LHOH$ -ს. ამავე ხელნაწერებში, გარდა ძლისპირებისა, ბერძნულ დედნებზე მითითებები აქვთ აგრეთვე მთელ რიგ სტაქარონებსაც³.

ქართული ძლისპირების ბერძნული დედნების ძიებაში ამ ტრანსკრიფციებმა დიდი დახმარება გაგვიწიეს. ქართულ ძლისპირთა შედარებამ ტრანსკრიფციებით მითითებულ დედნებთან დაგვარწმუნა, რომ ქართული ძლისპირების უმრავლესობა წარმოდგენს ტრანსკრიფციებში მითითებულ ბერძნული დედნების თარგმანს. მხოლოდ მცირე ნაწილია ბერძნულის არა თარგმანი, არამედ შინაარსობრივი ან მხოლოდ რიტმულ-მელოდიური შესატყვისი.

ბუნებრივია, ისმის კითხვა: თუ ქართული ძლისპირი შინაარსობრივი და რიტმულა შესატყვისია ბერძნულისა, მაშ რისთვისაა არის საჭირო ყოველი ქართული ძლისპირის გასწვრივ მის ბერძნულ დედანზე მითითება?

ბერძნულ დედანზე მითითება, პირველ რიგში, მითითებაა ბერძნული ძლისპირის კილოზე, რომელიც ცნობილია მგალობელისათვის და რომელიც მან უნდა მიუსადაგოს ძლისპირის ქართულ თარგმანს. ამის ყველა საჭირო წინასწარი პირობა დატულია ქართულ თარგმანში, მიღწეულია ბერძნულ-ქართულ ძლისპირთა რიტმული და შინაარსობრივი შესატყვისობა; ნევმებით ქართულ ძლისპირებზე აღნიშნულია ძლისპირის კილოს მოძრაობის ძირითადი საყრდენი ფორმულები, განაწილებული რიტმულ მონაკვეთებზე, ხოლო კილოს სრული მელოდიური ხაზი კი მგალობელმა იცის ზეპირად შესაბამისი ბერძნული ძლისპირის მიხედვით. ამ გზით შესაძლებელია ქართუ-

¹ B (მიქაელ მოდრაეილის) „ძლისპირის“ ჩვენ ქვემოთ ცალკე შევეხებით, ვინაიდან იგი რედუცირულად ძლისპირთა ამ კატეგორიის არ განეკუთვნება.

² A ხელნაწერში ნევმები აქვს სულ რამდენიმე ძლისპირს (ნ.ხ. 10 v—13 r).

³ გარდა დასახელებული ხელნაწერებისა, მითითებებს სტაქარონთა ბერძნულ დედანზე ეხდებიან აგრეთვე „წიარმის იადგარში“ (დატულია მესტიის მუზეუმში).

ლი ძლისპირის უფრო ზუსტი ადაპტაცია ბერძნულთან და ქართული ძლისპირის ბერძნულ კილოზე შესრულება.

ბერძნულ კილოზე მითითების აუცილებლობა ნაკარნახევია ნევმური ნოტაციის შეზღუდული შესაძლებლობით. ამის შესახებ ცნობილი გერმანელი მეცნიერი ო. ფლეიშერი წერს: „Невмы хорошо устанавливают направление голоса и его движение вверх и вниз и позволяют заключать, при каких условиях выражения и последовательности времени мелодия должна быть пропета; однако пропеть по невмам доселе неизвестную мелодию невозможно, так как отношения отдельных невматических тонов друг к другу в самих знаках не даны“¹.

ამ ვარაუდს მხარს უჭირს, ერთი მხრით, ქართული ძლისპირის განვითარების საერთო სურათი, მეორე მხრით, ბერძნული საეკლესიო გალობის გავრცელებს ანალოგიური გზა სლავ და სხვა ხალხების ლიტურგიკულ პრაქტიკაში. ბულგარული და სერბიული რედაქციის სლავურ ხელნაწერებში დადასტურებულია გალობათა ბილანგვერი (სლავურ-ბერძნული) ტექსტები, რომლებიც მკვლევართა აზრით, საგალობლის სლავური თარგმანის ტექსტებთან ასევე ბერძნული კილოს ადაპტაციის მიზანს ექსახურება².

ძლისპირის თავდაპირველი კრებულები, როგორც ვნახეთ KaO წყობას კერძო დანიშნულების ძლისპირის მაგალითზე, მცირე მოცულობისა იყო. მოკლებულა რიტმულ პუნქტუაციას და ნევმებს. უნდა ვიგულისხმოთ, რომ კილოები იმ მცირე ძლისპირისა, რომლებიც ძლისპირთა მხოლოდ რამდენიმე აკოლუთიას მოიცავდა, მღვდელმსახურებმა თუ მაგალობლებმა ზეპირად იცოდნენ და მათ, საკვირების შემთხვევაში, კრებულის მთელი პიმნოგრაფიული მასალისათვის იყენებდნენ, ე. ი. ძლისპირთა კილოების თავდაპირველად გავრცელებისა და გადაცემის გზა მხოლოდ ზეპირი უნდა ყოფილიყო³. შედეგად, ძლისპირთა თარგმანების რაოდენობასა და ძლისპირთა კრებულების მოცულობის ზრდასთან ერთად და უკვე პროფესიულ დონეზე მათი სწავლებისა და გადაცემის აუცილებლობასთან ერთად, საკარო გახდა ისეთი ძლისპირის შექმნა, სადაც გრაფიკულად ფიქსირებული იქნებოდა ძლისპირის სილაბიკა და კილო. ქართული ძლისპირის განვითარების ეს მეორე ეტაპი ისახა OuO წყობის უძველეს ნუსხებში (HL ხელნაწერებში). რომელთაც ამ ორ მონაცემთან ერთად ახლავთ, როგორც ვთქვი, მითითებებიც ქართულ ძლისპირთა ბერძნულ დედნებსა თუ შეატყვისებზე.

¹ O. Fleischer. Neumen-Studien. Abhandlungen über Mittelalterliche Gesangs-Tonschriften, Theil I, Leipzig, 1895, გვ. 5, რუსულ თარგმანი მოგვეყვას ნ. უსპენსკია წიგნის მიხედვით: Древнерусское певческое искусство, Москва, 1965, გვ. 35.

² D. Stefanovic', Byzantine Influences on the Slavic Chant: Proceedings of the XIIIth International Congress of Byzantine Studies. Oxford, 1966. London, 1967, გვ. 146; R. Palikarova-Verdeil. La musique Byzantine chez les Bulgares et les Russes, გვ. 213.

³ ვ. მეტალოვის ვარაუდით, სლავებშიც ბერძნული გალობა თავდაპირველად ზეპირად ვრცელდებოდა: „Все эти, сравнительно немногие данные наводят на мысль, что русское нотное письмо и тенне получили свое начало от южных славян, в частности, от болгар,—по с тем ограничением, что пение по наслышке было принято в русское богослужение тотчас же по крещении, нотное же письмо переходило не сразу, а постепенно, в продолжении не менее века—Металлов, В. М., Богослужбное тенне русской церкви, Москва, 1908, გვ. 38. M. Velimirovic'-ის აზრით ბერძნული გალობა სლავ ხალხებში თავდაპირველად ზეპირად ვრცელდებოდა—M. Velimirovic', The Influence of the Byzantine Chant on the Music of the Slavic Countries: Proceedings of the XIIIth International Congress... გვ. 119.

ვინად. ნ თავდაპირველად ბერძნული ძლისპირის კილო ბერძნულ ძლისპირის ტექსტთან ერთად იყო მგალობლის მიერ ათვისებული, ამიტომ ძლისპირთა ქართულ თარგმანებზე ამ კილოთა გადმოტანა გულისხმობდა ქართულ-ბერძნულ ძლისპირთა ტექსტების რიტმულ-ველოდიურ შეწყობას, რაც გამოიხატა ქართულ ძლისპირთა რიტმულ პუნქტუაციაში, ნეემებში და იმ ბერძნულ ძლისპირებზე მოითთებებშიც. რომლის თარგმანსაც წარმოადგენს ქართული, ანდა რომლის კილოს სქემატურ გადმოცემას ენახებურება ძლისპირის რიტმიკა და ნეემები.

ბერძნული ძლისპირის ქართული თარგმანის გაერცელების შემდეგ, ძლისპირის ბერძნული ტექსტი ქართველი მგალობლისათვის კარგავს მნიშვნელობას. ის ამერიდან არის მხოლოდ ძლისპირის კილოს შესრულებისა თუ გადმოცემის საშუალება, როშელოც ქართველ მგალობელს ესაქიროებოდა მანამ, სანამ ეს კილო ქართული ძლისპირის ტექსტს შოერგებოდა და შეუსისხლხორცდებოდა. ეს რომ ასე იქიდანაც ჩანს, რომ ქართული ძლისპირის ხელნაწერებში ძლისპირთა ბერძნული დედნების ტრანსკრიფციები მრავალ შეცდომას შეიცავს და ეტყობა, რომ გადაამწერის (გადაამწერი კი უნდა ყოფილაყო ვალობის მცოდნე) მიერ ყოველთვის არ არის გააზრებული მათი შინაარსი. საესებით შესაძლებელია, რომ აქ ბერძნული ტექსტის მექანიკური დამახსოვრების შემთხვევასთან უნდა გვექონდეს საქმე კილოს დასწავლისა და ტექსტზე განაწილების მიზნით (ტრანსკრიფციათა შესახებ იხ. აქვე, გვ. 032).

ამრიგად, ქართული ძლისპირებს რიტმული პუნქტუაცია და ნეემები, ერთი მხრით, ხოლო მოითთება ბერძნულ ძლისპირზე, მეორე მხრით, საშუალებას აძლევს მგალობლებს ქართულ ძლისპირს შეუთანხმონ, შეუწყონ მისი ბერძნული დედნის კილო, რომელიც მათ ზეპირად იციან ბერძნულ ტექსტთან ერთად. ვინაიდან ძლისპირთა ამგვარ კრებლებს პირველ რიგში სასწავლო დანიშნულება ჰქონდათ, ხოლო კილოს გადმოცემის სიზუსტეს პროფესიული დახელოვნებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა, ამიტომ ძლისპირის ჩამოყალიბების დასაწყის ეტაპზე ძლისპირის კილოზე ეს ორმხრივი მოითთება საესებით გამართლებული ჩანს.

ძლისპირის კილოზე ორმაგი მოითთება დამახასიათებელი იყო ნეემური სისტემის შემოღების პირველ საფეხებზე, როდესაც პირველად ხდებოდა ქართულ ძლისპირთან ბერძნული კილოს შეწყობისათვის გრაფიკული საშუალებების გამოყენება. ეს სისტემა იყო ახალი და ამავე დროს არასრულყოფილი¹, რაც შეუძლებელს ხდიდა ტექსტზე კილოს ზუსტ ფიქსაციას. ნეემები ამ შემთხვევაში უფრო მნიშვნელოვანი დანიშნულება-სა იყვნენ. ნეემების ფორმულების (კომბინაციების) საშუალებით შესაძლებელი იყო (ისევე, როგორც ადრეულ ბერძნულ ნეემურ სისტემაში) კილოს ძირითადი მელოდიური ფრაზებზე მინიშნება და ამ გზით ძლისპირის კილოს წარმოდგენა და გახსენება. ამიტომ, ნეემების შემოღების პირველ ხანებში ქართულ ძლისპირში ნეემებთან ერთად მოტანილია იმ ბერძნული ძლისპირის დასაწყისი, რომლის კილოზე უნდა შესრულდეს ქართული ძლისპირი და რომელიც სქემატურად ნეემებით არის მინიშნებული.

ბერძნული კილოს ზეპირად ცოდნას რომ განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა ქართული ძლისპირის კილოს შესწავლისათვის, და შესაძლოა ნეემებზე მეტიც, ეს იქიდან ჩანს, რომ X საუკუნის მეორე ნახევრის Oti სინური იადგარების ძლის-

¹ როგორც ჩანს, ქართული ნეემები, ბერძნული ეფონეტიკური ნიშნების მსგავსად, არ გადმოსცემდნენ ზერის არც ვარკვეულ სიმაღლეს და არც გრძილობას. ნეემები სხვადასხვა კომბინაციებში განსხვავებული მნიშვნელობის მქონენი არიან.

პირში, რომლებიც ძლასპირნის უძველესი, I რედაქციის ვრცელ ვარიანტს წარმოადგენენ, ძლისპირებს აქვთ რიტმული პუნქტუაცია, აქვე მითითებები ბერძნულ დედნებზე და არა აქვთ ნევმები. ე. ი. ამ შემთხვევაში ნევმების მაგივრობას წევს მითითებები ბერძნული ძლისპირის კილოზე. რაც მგალობელმა ზეპირად იცის, მაგრამ ეს მითითება არ იქნებოდა საკმარისი სასწავლო მიზნებისათვის. ნევმები, რომლებიც კილოს სქემატური ფიქსაციის საშუალებაა, აუცილებელი პირობაა გალობის სწავლებისათვის.

ცხადია, ბერძნულ ძლისპირზე მითითება, როგორც უკვე ზემოთაც ითქვა, მანამ იყო საჭირო, სანამ ახლად ჩამოყალიბებულ ქართულ ძლისპართა სრული კრებულს ძლასპირები მიიღებდნენ და შეითავისებდნენ იმ კილოებს, რომლებიც ზეპირად იცოდნენ, ბერძნულ ტექსტთან ერთად, მგალობლებმა. იმის შემდეგ, რაც კილო ქართულ ძლასპირს შეეთვისა და მოერგო, ბუნებრივია, ის თვითონ გახდა კილოს ნიმუში. ამ დროიდან მითითება ბერძნულ დედნზე, როგორც ქართულ ძლასპირის კილოს მოდელზე, უკვე საჭირო აღარ იქნებოდა. აქ უკვე პირველ რიგში წამოიწია ნევმებმა, რომელთა საშუალებით ხდებოდა კილოს ძირითადი, საყრდენი მელოდიური ფრაზების ფიქსაცია კილოს შესხენების მიზნით. და მართლაც, უკვე X საუკუნის მიწურულისათვის ისეთ შესანიშნავ კრებულში, როგორცაა ამ თვალსაზრისით მაღალ პროფესიულ დონეზე შედგენილი მიქელ მოდრეკილას იადგარი, ძლისპირთა სულ მცირე რაოდენობას, შვიდიოდე ერთეულს, ისეც მხოლოდ ა ხმის დასაწყისში, აქვთ მითითება ქართულ ძლისპირთა ბერძნულ შესატყვისებზე. ნუკლეგ ხმებში ეს მითითებები სრულიად ქრება. არ ჩანან ისინი არც იადგარის სტიქარონებში. სპეციალურად, თითქმის მთელი იადგარი ნევმირებულია; და ბოლოს, X—XI საუკუნეთა მიჯნის ცნობილი იორდანეს ძლასპირთა კრებულში (A—603), რომელიც აგრეთვე პროფესიონალის ხელაღწევა გამოსულია და ისევე, როგორც მიქელას იადგარი, სასწავლო დანიშნულებისაა, მითითებები ბერძნულ დედნებზე სრულიად აღარ არის.

ასე დასრულდა ბერძნულ კილოთა ქართულ ძლისპირებზე გადმოტანის გზა ძლასპირთა ქართულ კრებულში. ასე წარმოგიდგენია ჩვენ ძლისპირთა ქართულ თარგმანებში რიტმულ პუნქტუაციისა და კილოს ფიქსაციის ისტორიული სურათი ძლასპირთა უძველესი ნუსხების ფილოლოგიური შესწავლის საფუძველზე.

ეს, რა თქმა უნდა, სრულიად არ გამორიცხავს თავდაპირველად ბერძნულად მიღებული კილოს თანდათან ქართულ ხალხურ მუსიკალურ ტრადიციებთან შეუარდებლად და მათ შესაბამისად დამუშავებას, მაგრამ ეს ნაციონალიზაციის პროცესი ხანგრძლივი და დიდი პროცესი იყო, რომელიც საუკუნეების მანძილზე თანდათან აქართულებდა და განვითარების საკუთარი გზით წარმართავდა თავდაპირველად ბერძნულად მიღებული საგალობლების კილოებს.

ეს ვარაუდი, დაყრდნობილია ქართულ ძლისპირნის უძველესი ხელნაწერი ნუსხების ფილოლოგიურ შესწავლაზე, რაღა თქმა უნდა, მრავალმხრივ შემოწმებას თხოულობს, პირველ რიგში კი ამ საკითხის შესწავლას ქართულ-ბერძნულ-სლავურ პარალელურ მასალაზე, განსაკუთრებით კი ბერძნულ-ქართული მელოდიური ფორმულები¹ და კადანსების ურთიერთშეპირისპირებასა და მათი რიტმულ მონაკვე-

¹ იან. ნტიური მუსიკალური სტილის ერთ-ერთი არსებითი ნაშანია მელოდიური ფორმულების გამოყენება. მელოდიური ფორმულა არის ძირითადი სტრუქტურული ელემენტი საგალობლის კილოსი (M. Velimirovic, The Influence of the Byzantine Chant..., გვ. 119). ანალოგიურა ეოთარება ქართულში.

თებზე განაწილების წესის ურთიერთშედარების საფუძველზე¹. ეს კი მომავლის საქმეა.

ამრიგად, ქართული ძლისპირი ბერძნული ირმოსის შინაარსობრივი შესატყვისია, სადაც ამავე დროს მეტ-ნაკლებად დაცულია რიტმული შეფარდება ბერძნულ ძლისპირთან. ეს მომენტი კი ბერძნული ძლისპირის ნევმირების, ე. ი. კილოს გადმოცემის აუცილებელი პირობაა. ბერძნულ-ქართულ ძლისპირთა რიტმული თანაფარდობა ქართული ძლისპირისათვის ბერძნული კილოს მიყენების მიზანს უნდა ემსახურებოდეს. ამას თუ დაეუმატებთ ქართულ ძლისპირთან მის შესატყვის ბერძნულ დედანზე მითითებას ბერძნული ტექსტის დასაწყისის ს.ხით, რაც აგრეთვე ბერძნული ძლისპირის კილოზე პირდაპირი მითითებაა, მაშინ ქართულ თარგმანში ყველა საჭირო პირობა იყრის თავს იმისათვის, რომ ბერძნული კილოს შესრულება შესაძლებელი იყოს ძლისპირის ქართულ ტექსტზე.

გავრცელების ანალოგიური გზა, როგორც აღვნიშნეთ, განვლო ბერძნულმა გალობამ სხვა ქვეყნებშიც. ორენოვანი—ბერძნულ-ლათინური გალობის ტექსტები, პრიმიტიული კილოთი, შემოგვინახა ბენვენტანის XII—XIII საუკუნეებში ხელნაწერებმა. ეს ტექსტები, ე. ველუშის აზრით, უნდა ეყუარებოდნენ იმ აღრეულ ხანს, როდესაც იტალიაში გზას იკაფავდა ბერძნული გალობა².

ასეთივე ვითარება დასტურდება სლავებშიც. რ. პალიკაროვა-ვერდილის ცნობით, საგალობელთა ზოგიერთ სლავურ ხელნაწერში ერთმანეთის გვერდითაა მოტანილი ბერძნული და სლავური ტექსტები ნევმებო. მკვლევრის ვარაუდით, ამ გზით სლავები ცდილობდნენ ბერძნულიდან თარგმნულ საგალობლებში ბერძნული კილოს სიწმინდის დაცვას, სლავური ტექსტის ბერძნულთან ადაპტაციას³.

ამასთან დაკავშირებით გვინდა მოვყვანოთ შესიკათმცოდნე ი. კელდის თვალსაზრისი ძველა რუსული გალობის წარმოშობის შესახებ: „Бездоказательным и исторически маловероятным представляется утверждение, что древнее русское церковное пение возникло на народной почве самостоятельно, путем „самозарождения“, без какого бы ни было влияния извне. Оно не могло быть народным на самых ранних ступенях своего развития, так как само христианство оставалось еще далеким и чуждым народу“⁴.

შესიკათმცოდნე ნ. უსპენსკომ თავის ერთ-ერთ უკანასკნელ შრომაში—Древнерусское певческое искусство⁵—მდიდარი ფაქტური მასალის მოშველიებით თვალსაჩინოდ წარმოადგინა სლავური გალობის განვითარების ისტორიული სურათი, მისი მომდინარეობა და დამოკიდებულება ბიზანტიურ გალობასთან და მისი შემდგომი განვითარება ნაციონალურ ნიადაგზე, რაც ნაციონალურ-სტილისტური ფორმების ხანგრძლივ ძიებაში გამოიხატა⁶.

ვფიქრობთ, VIII—IX საუკუნეებში სხვანაირად ვერც წარმოიდგინებოდა საეკლესიო გალობის შემოღება და გავრცელება სხვა არაბერძნულ მართლმადიდებლურ ეკლესიებში, ვინაიდან ბერძნულ საეკლესიო გალობაზე დიდი კონტროლი იყო

¹ ეს საშუალო გარკვეული მოცულობით ჩატარებული აქვს შესიკათმცოდნე გ. ლორთქიფანიძეს, რომელმაც ნება მომაცა გავცნობოდა მის მიერ მიღებულ წინასწარ შედეგებს, რისთვისაც მადლობას მოვახსენებ.

² E. Wellesz, A History of Byzantine Music and Hymnography, 1962, გვ. 133; Eastern Elements in Western Chant by E. Wellesz. M. M. B. Subsidia. ტ. II, გვ. 19—21.

³ La musique byzantine chez les Bulgares et les Russes (du IX au XIV siècle) par R. Palikarova-Verdeil. გვ. 46.

⁴ Н. Успенский, Древнерусское певческое искусство, Москва, 1965, Вступительная статья Ю. Келдыша, стр. 9.

⁵ Н. Успенский, დასახელებული გამოცემა.

დაწესებული. საეკლესიო გალობის შინაარსი, ხასიათი და რეპერტუარი არაერთხელ ყოფილა მსოფლიო საეკლესიო კრებების მსჯელობის საგანი მისი კანონიზაციის მიზნით. ეს კანონები არ შეიძლება ძალაში არ ყოფილიყო სხვა მართლმადიდებლური ეკლესიის მიმართაც. სხვა საქმეა, თუ რა ხასიათი მიიღო ბერძნულმა კილოებმა ნაციონალურ ნადავზე, ვანეთარების რა გზა განელო მან საუკუნეების მანძილზე.

* * *

ზემოთ გამოთქმულ ვარაუდთან დაკავშირებით არ შეიძლება არ დაიბადოს კითხვა: თუ ქართულმა გალობამ ბერძნული კანონებისა და ძლისპირთა თარგმანთან ერთად მიიღო ბერძნული კილო, რატომ არ ისესხა ბერძნულიაგან ნევების გრაფიკა და სისტემა? ამ საკითხზე პასუხის გაცემა დღეს ძნელია, ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ ჩვენ არ ვიცით, რა სახეს ატარებდნენ ეს ნევები VIII—IX საუკუნის ბერძნულ საბაწმიდურ ხელნაწერებში, საიდანაც უნდა გავრცელებულიყო უძველეს ლიტურგიულ წიგნებთან ერთად ქართული გალობანიც და ნევებიც. მეორე. ეს საკითხი ქართულ-ბერძნულ პარალელურ მასალაზე შესწავლილი არ არის. ამ შემთხვევაშიც საძებრია არა გრაფიკული მსგავსება ბერძნულ-ქართულ ნევებს შორის, ვინაიდან გრაფიკა არ არის სტაბილური¹, არამედ ბერძნულ მელოდიურ ფორმულათა შესატყვისები ქართულში.

ბიზანტიური ნევების წინაპრად მუსიკათმცოდნე ტილაარდს ეფონეტიკური ნიშნების სისტემა მიაჩნია². პირველი ბიზანტიური სტიქარონების მუსიკალური ნოტაცია არ შეიძლება განსხვავებული ყოფილიყო ეფონეტიკური ნიშნებისაგან—წერის სტ. ლაზარევიჩი³. ე. ველეშის აზრით, ორივე სისტემის სათავე ბერძნული პროლოდია⁴.

ქართული ნევები უფრო მეტ მსგავსებას ამჟღავნებენ ბიზანტიურ ეფონეტიკურ ნიშნებთან⁵, ვიდრე პალეობიზანტიური ნოტაციის მქონე იმ ნიმუშებთან, რომლებიც დღეისთვის ცნობილია X—XI საუკუნეების ბერძნული ნევმირებული ხელნაწერებით. ეფონეტიკური ნიშნების მსგავსად, ქართული ნევები იწერება არა ყოველ მარცვალზე, არამედ ინტერვალებით და სტრიქონს ზემოთ და ქვემოთ; ორივე შემთხვევაში მუსიკალური მნიშვნელობის მქონეა არა ცალკეული ნიშანი, არამედ

¹ ცალკეული ნევების გრაფიკული ვარიანტები გვხვდება როგორც ქართულ, ასევე ბერძნულ ნევმირებულ ხელნაწერებში.

² Handbook of the Middle Byzantine Musical Notation by H. J. W. Tillyard: M. M. B. Subsidia I, fasc. 1, გვ. 13.

³ St. V. Lazarevic, *Συζητηρίον (An Early Byzantine Hymn Collection with Music)*, Byzantinoslavica. 1968, XXIX, № 2, გვ. 292.

⁴ A History of Byzantine Music and Hymnography, გვ. 246.

⁵ ეფონეტიკური ნიშნები თავისი პირდაპირი დანერგულებით (ახალი ალტემის წიგნების რეიტატაციული კითხვა) უძველეს ქართულ ლექციონარებსა და სხვა ლიტურგიულ კრებულებში გამოყენებულ არ ჩანს. ეფონეტიკური (მნემო-ტექნიკური) ტაბულები ოთხთავის ტექსტზე დაუტლია XII—XIII სს. ორ ქართულ ხელნაწერში (იხ. ვ. გვახარია, ქართულ მუსიკალურ სისტემათა განვითარება, გვ. 55—56), მაგრამ ამ სისტემის პრაქტიკული გამოყენების ნიმუშები არც ამ საუკუნეების ხელნაწერებში დასტურდება. ლიტურგიულ ქართულ გალობაში კი ეფონეტიკურმა ნიშნებმა განვითარების დამოუკიდებელი გზა განვლეს და ამავე დროს შემოინახეს ეფონეტიკური სისტემის ძირითადი თვისებები, რომლებიც, შესაძლოა, პალეობიზანტიურ ნოტაციას თავისი ჩამოყალიბების ადრეულ ეტაპზე ახლდა. თუმცა არც ის არის გამორიცხული, რომ ქართველებმა ადრეული ბერძნული ნევმირა სისტემის შესატყვისი დამოუკიდებელი გრაფიკული სისტემა შექმნეს. ამის შემოწმება რამდენიმე არ იწერება შესაძლებელი, სანამ არ გამოვლინდება X საუკუნეზე ადრეული საბაწმიდური ბერძნული ნევმირებულ ხელნაწერში.

ნიშნათა ჯგუფი¹. ქართული ნევმების სიახლოვე ეეფონეტიკურ ნიშნათა სისტემასთან ქართული სისტემის დიდ არჩაულობაზე მიუთითებს. საფიქრებელია, იგი პალეობიზანტიური ნოტაციის განვითარების დაწყებით ეტაპს ასახავს (ან ამ სისტემის შესატყვის ქართულ გრაფიკულ ვარიანტს წარმოადგენს), რომლის ბერძნულ ნიმუშებს, ძველ ბერძნული ნევმიკრებული ხელნაწერების უქონლობის გამო, ჩვენამდე არ მოუღწევია (უძველესა ნევმიკრებული ხელნაწერი თარიღდება X ს. მიწურულთ)².

ამას კიდევ ერთი მომენტი შეიძლება დაეუმატოთ: სავარაუდებელია, რომ ქართული ნევმები თავისი წარმომავლობით დაკავშირებული არიან პალეობიზანტიური ნოტაციის იმ თავდაპირველ სახესთან, რომელიც გავრცელებული იყო IX საუკუნეში საბაწმიდის ბერძნულ ჰიმნოგრაფიულ სკოლაში. ამ ასპექტში საყურადღებოდ გვეჩვენება ცნობილი მუსიკათმცოდნის ოსკარ ფლეიშერის მოსაზრება ქართული ნევმების შესახებ: „Старейшие грузинские знаки находятся в родстве со старейшими греческими (византийскими) невмами, но потом развились самостоятельно. Если бы эти знаки были бы в употреблении в Грузии, то с уверенностью можно было бы сказать, как пеллись древнегреческие (византийские) песнопения“³.

* * *

ქართულ საგლობელს რომ თავდაპირველად ბერძნული კილო უნდა მიეღო, ეს ვარაუდი ადრეც იყო გამოთქმული ქართველი მკვლევრების მიერ. იოანე ბაგრატიონს ქართული გალობის განვითარება შემდეგ საფეხურებად წარმოუდგენია: „ძველად ქართველნი გალობდნენ ბერძნულის ხმითა და მერე ქართულა უკვე გალობა გააკეთა წმიდამან გიორგი მთაწმიდელმან ქართველმან, რომელიც იყო ბერძულსა და ქართულსა ენასა ზედა შეცნიერ და გალობათა და საკრავთა შინაცა გამოცდილ. და მერე უფრორე განაშენეს იმერთა და მეტადრე გურიაში. ვითა აწ არსცა“⁴.

ივ. ჯავახიშვილი თავის კაპიტალურ ნაშრომში „ქართული მუსიკის ისტორიის იირითადი საკითხები“ ქართული საეკლესიო გალობის წარმომავლობასა და რაობასაც ეხება: „კარვად ცნობილია, რომ ქრისტიანობამ ებრაელთაგან წირვალოცვაში ერთხმიანი გალობა შეიტვისა, რომელიც დასავლეთ ევროპის კათოლიკური და ქართული ეკლესიების გარდა, დღევანდლამდე ერთხმიანადვე შერჩა ბერძულს, სომხურს და ასურულ ეკლესიებს. X საუკუნემდე თვით რომის ეკლესიასაც თავდაპირველად და უძველეს ხანაში ერთხმიანი საეკლესიო გალობა უნდა ჰქონოდა. ცხადია, რომ ქართულ ეკლესიასაც თავდაპირველად და უძველეს ხანაში ერთხმიანი საეკლესიო გალობა უნდა ჰქონოდა“⁵. ამ ძირითად დებულებაზე დაყრდნობით, ივ. ჯავახიშვილი შემდეგნაირად წარმოგვიდგენს ქართული საეკლესიო მუსიკის შესწავლის გეგმას: „ქართულ საეკლესიო მუსიკის

¹ С. Нōсг. La notation ekphonétique, Copenhague, 1935, M.M.B., Subsidia, vol. I, fasc. 2. გვ. 22.

² Handbook, გვ. 14.

³ Д. И. Аракишвили, Краткий исторический обзор грузинской музыки, Тбилиси, 1940, გვ. 26.

⁴ იოანე ბატონიშვილი. კალმასობა. 1948, თბილისი, ტ. II, გვ. 65.

⁵ ივ. ჯავახიშვილი, დასაზ. წიგნი. გვ. 224. იხ. ამავე საკითხზე დ. შაჩაღლის თვალსაზრისი, იქვე, გვ. 9.

თავსებურებების ჩამონაკვეთილობის ხანის განსაზღვრისათვის უნდა ვიცოდეთ, თუ როდის უნდა დაჰმოკრებოდა ქართული გალობის წესი და საგალობელთა ჰანგები ბერძნულ წესსა და ჰანგებს“ (გვ. 224). ივ. ჯავახიშვილი ფიქრობს, რომ კილოთა გაქართულების პროცესი უკვე X საუკუნეშივე უნდა დაწყებულიყო და ამის დადასტურებას ხედავს მიქაელ მორდეცილის ცნობილ ანდერძში: „შევირბენ ძლისპირნი ესე ყოვლით კერძოვე, რომელნი ვპოვენ ენითა ქართველთაჲთა შესურნი ბერძულნი და ქართულნი, სრულნი ყოვლითა განგებოთა და დაწყურენ...“ (24 v).

ეს ანდერძი დიდად საყურადღებოა, ვინაიდან ვგებულობთ, რომ მიქაელს თავის კრებულში თავი მოუყრია ქართულ ენაზე არსებული ბერძნული და ქართული მესხური ძლისპირებისათვის. ე. ი. უკვე მის დროს ქართველი პოინოგრაფები თვითონვე თხზავდნენ ორიგინალურ ძლისპირებს და, ბუნებრივია, მათ კილოებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ძლისპირის შეთხზვას აზრი არ ჰქონდა.

მიქაელ მორდეცილას „საწელიწდო იადგარში“ საკმაო რაოდენობითაა წესული ორიგინალური გალობანი, სტიქარონები, ოხითაჲ, მაგრამ რამდენად ორიგინალურია მათი ძლისპირები და, მაშასადამე, კილოები, ამის გარკვევა ყოველთვის ვერ ხერხდება.

ძლისპირთა კრებულების ძირითადად სამმა რედაქციამ მოაღწია ჩვენამდე. ძლისპირთა კრებულს ყველა რედაქცია, სამწუხაროდ, ერთნაირი სისრულით შესწავალი არ არის, ამიტომ დღეისათვის გვიჭირს ზუსტად გავმიჯნოთ თარგმნილი და ორიგინალური ძლისპირები.

წინამდებარე გამოცემაში ვაქვეყნებთ „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისაჲს“ მხოლოდ უძველეს (პირველ) რედაქციას, რომელაც შეიცავს 403 ძლისპირსა და აზღენსავე ღმრთისმშობლისას. ამ ძლისპირთა უდადესი უპირაღესობა ბერძნული ძლისპირების თარგმანია. ის უწინშენელი რაოდენობა ქართული ძლისპირებისა, რომელთაც ვერ დაექანათ დედნები წინამდებარე გამოცემაში, აგრეთვე ბერძნულიდან უნდა იყოს თარგმნილი (იხ. აქვე, გვ. 028). მაგრამ ამ თარგმნილ ძლისპირთა პირველ და ძირითად ფენას X საუკუნის II ნახევრის ფარგლებში ემატებოდა ახალი თარგმნილი ძლისპირები და ორიგინალური ქართული გალობის ძლისპირებაც. ყველა მათ თავი მოეყარა მიქაელის იადგარის „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისაჲსში“. აქ არის შესულა ქართულ ორიგინალურ გალობათა ერთი ნაწილის ძლისპირები, რომელთაც არ იცნობს ძლისპირნის ძველი (პირველი) რედაქცია, ნაწილი ქართული ორიგინალური გალობებისა კი ძველი, პირველი რედაქციის ძლისპირებზეა დაწერილი. ძლისპირნის უფრო გავრცობილი რედაქცია შემოგვინახა ე. წ. ბორძენეს ძლისპირთა კრებულმა; ზოგი, უფრო გვიან, XI საუკუნეში თარგმნილი ძლისპირი კი XIII სუკ. ძლისპირთა კრებულში (A—85) ჩაერთო¹. თუ რომელია ძლისპირნის II და III რედაქციებში ორიგინალური ქართული და რომელია თარგმნილი, საგანგებო შესწავლას თხოულობს ისევე, როგორც ეს ვაკეთებულა I რედაქციის მიმართ; მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება იმის თქმა, რამდენად სწორი იყო ქართულ ორიგინალურ გალობებში ორიგინალური ძლისპირები და, მაშასადამე, ორიგინალურ კილოებზე გალობათა თხზვა.

II საუკუნეში ორიგინალური ძლისპირების წერა რომ ფაქტი იყო, ამას ადასტურებს, გარდა მიქაელ მორდეცილის ზემოთ მოყვანილი ანდერძისა, თვით ქართულ ორიგინალურ ძლისპირებზე პირდაპირი მითითება მიქაელ მორდეცილის იადგარშივე.

¹ არსებობს მეტი მესამე თარგმნილი ანდერძი კრიტიკის „სინანულს გალობათა“ ძლისპირებზე ადრე გამოცემისათვის უკნობი, შეტანილია ძლისპირნის XIII საუკუნის ნუსხაში (A—85).

ეს არის გ ხმის აღდგომის ერთ-ერთი დასდებელი (202 v), რომელსაც მიწერილი აქვს: „ქართული ძლისპირითურთ“. ამ გალობანის ძლისპირთა შემოწმებამ გამოარკვია, რომ გალობანის ძლისპირები ძლისპირის პირველ რედაქციაში არ არის შეტანილი. მიქაელას ძლისპირნი კი ნაკლებია, მას აკლია გ ხმის ძლისპირები მთლიანად, ამიტომ ვერაფერს ვიტყვით ვერც იმას თაობაზე, იყო თუ არა შეტანილი ეს ქართული ძლისპირები მიქაელისეულ შეესებულ ძლისპირში. ამ დასდებლის ქართული ძლისპირები დასტურდება იორდანეს ძლისპირთა კრებულში, რომელიც მიქაელის ძლისპირზე უფრო ვრცელია და გვიანდელი და ტრადიციულად X საუკუნის მიწურულთა და XI საუკუნის დაშლამდე თარიღდება.

ეს ძლისპირები რომ ორიგინალურია და საკუთრივ ამ გალობანისთვის შეთხზული, ამას მოწმობს ისიც, რომ მიქელ მორდგილის იადგარის სხვა დასდებლებში ამ ძლისპირთა გამოყენებას შემთხვევად ვერ აღმოვაჩინეთ.

ერთეული ორიგინალური ძლისპირების არსებობა X საუკუნეში ჯერ კიდევ არ ნიშნავს იმას, რომ ბერძნული კილოების გვერდით არსებობდა ქართული კილოები. ორიგინალური ძლისპირების კილოებიც თავდაპირველად გაკეთებული უნდა ყოფილიყო ბერძნული ერთბაშინი გალობის ყაიდაზე. საფიქრებელია, რომ არც XI საუკუნეში იყო ქართული გალობა შემდგარი ნაციონალური განვითარების გზაზე. ამის საბუთს გვაწვდის გიორგი მთაწმიდელის ადრე განხილული „თთუნის“ ანდერძები.

გიორგი მთაწმიდელი საგალობელთა ბერძნულიდან თარგმნისს ცდილობს მაქსიმალური სიახლოვედ იცეს ბერძნულ დეკანტთან და გამართოს ისინი „დასდებლის შეცნიერების“ საუბრებზე. აქ, პირველ რიგში, იტყობს დასდებლის შინაარსობრივი სიზუსტე და, მეორე, რაც ყურადღებას იქონიერებს, დასდებლის სილაზური წყობა, რაც ცროპართა „მართლიად განუთქაში“ (რიტმულ პუნქტუაციაში) უნდა გამოხატულიყო. ამ მხრივც გიორგის თარგმანები, როგორც ამას უფრო გვაძენობს, საგანგებო და მისამაძი სიზუსტით ხასიათდებოდა¹. ამ ორივე მომენტის დაცვა კი აუცილებელი იყო, ვინაიდან ენასტურებოდა ბერძნული კილოს უფსტ გადმოღებვას წართულ დასდებელზე; პრაქტიკულად ეს ნიშნავდა საგალობლის ბერძნულ კილოზე გაწყობას და ბერძნულ გვარზე გალობას, რაც შეასწავლა კიდევ გიორგი მთაწმიდელმა მის მიერ შემოკრებილ თბოლთა გუნდს, რომელთა გალობით დიდად მოიხიბლა ბერძენთა კეისარი: „ხოლო ვითარცა ვთქუა გალობაჲ იგი—გვამცნობს გიორგი მთაწმიდელს ბიოგრაფი—დიდი მადლი უბრძანა მეფემან ღმრთისმსახურმან ბერსა, ვითარმედ: კეთილად განგისწავლიან ბერძულსა გუარსა ზედა, კეთილად ბერო, შერლნი შენნი“².

გალობა რომ XI საუკუნეში ბერძნულ კილოზე სრულდებოდა, ამასვე ამტკიცებს ანდრია კრიტელის „სინანულის გალობანის“ არსენისეული თარგმანის ცნობილი ანდერძიც.

არსენმა დაიწუნა ანდრია კრიტელის „გალობანის“ ექვეთმისეული და გიორგი მთაწმიდელის თარგმანები იმის გამო, რომ ექვეთმეს თვითნებურად გალობის ხმაღ

¹ ამაზე უფრო ვრცელად იხ. აქვე, გვ. 053.

² იველები, II, გვ. 134. ჩვენ ვერ დავეთანხმებით ციტატის ივ. ჯავახიშვილისეულ ინტერპრეტაციას. თითქო „კეისარის სიტყვიდან ჩანს, რომ მას ბერძნული და წართული საეკლესიო მუსიკის განსხვავებულობა კარგად სცოდნია, რომ ქართული გალობის გვარი და ბერძნული გალობის გვარი სხვადასხვა იყო“ (ივ. ჯავახიშვილი, დასა. ნაშრ., გვ. 226). თუმცა ივ. ჯავახიშვილი იქვე ნიშნავს, რომ „გალობის გვარობის განსხვავებულობის აუცილებელი გარემოება თაქისთავად, რააკვირდება, იმის დამამტკიცებელ საბუთებად ვერ გამოდგება, რომ ქართული გალობა უკვე მაშინვე მრავალხმიანი იყო“ (იქვე).

შეუცვლია და ძლისპირებიც, ხოლო გიორგის ხმა არ შეუცვლია, მაგრამ „თ ეს თა (ბერძნულ) ძლისპირთა ზედა თარგმნაჲ არცა მას გულს-ედგინა“.

ამ ნაკლის გამოსწორება თავს უღვია არსენის და მესამედ უთარგმნია ანდრიას „გალობანი“ მისსავე ხმასა და ძლასპარებზე, „რომელთა ზედა წმიდასა ანდრიას ბერძნულად აღეწერნეს“. მაგრამ ვინაიდან ეს ძლასპირები პირველად ითარგმნა და „უცხონი იყვნეს ჩუენისა ენისაჲან ძლისპირნი ამათნი“, ე. ი. პრაქტიკოს მგალობელთა რეპერტუარში ამ ძლასპირთა კილოები არ შედიოდა, ამიტომ საჭირო გახდა „გმის-დადების ბელ-ყოფა“, ე. ი. ამ ახალი ბერძნული ძლისპირების კილოთა გაშიფრვა და შემდეგ ამ კილოებზე ვალობათა დასდებ-ლებს (ტროპარების) გაწყობა¹. არსენის ანდერძიდან აშკარად ჩანს, რომ აღრე თარგმნილა კილოები მგალობლებმა ზეპარად იცოდნენ, ხოლო ყოველი ახალი ძლასპირის ახალი კილოს შემოტანა პრაქტიკაში უკვე პროფესიონალი მგალობლის კომპეტენციაში შედიოდა.

* * *

ჭარბულად თარგმნილ ძლასპირთა ზედწარწერები რომ ბერძნული ძლისპირის კილოზე მითითებას ემსახურება, ამის ერთი საგულისხმო ფაქტიც გვიმტკიცებს: ბერძნულ ძლისპირთა აკოლუთიაში, ჩვეულებრივ, ყოველ გალობაში (ოდაში) თითო ძლისპირთა წარმოდგენილი, მაგრამ ზოგჯერ (საკმაოდ ხშირად) გალობის ძირითად ძლისპირს მოსდევს კიდევ რამდენიმე ძლისპირი შემდეგი აღნიშვნებით: *Εἰρημῶς ἄλλοῶς*, ან მოკლედ — *ἄλλοῶς*, ან *ἔπειρος*, რაც ნიშნავს „სხვას“.

ძირითად ძლასპირს შეიძლება მოსდევდეს ერთი, ორი, იშვიათ შემთხვევაში სამი დამატებითი *ἄλλοῶς*-ი. უპირაღეს შემთხვევაში, „სხვა“ ძლისპირების მარცვალთა რაოდენობა და კილო იგივეა, რაც ძირითადი ძლასპირისა.

Εἰρημῶς ἄλλοῶς-ის ანუ *ἄλλοῶς*-ის რაობა და ბუნება ბიზანტიურ ჰიმნოგრაფიაში არ არის სათანადოდ შესწავლილი. ამ საკითხს შეეხება ბიზანტინისტიკის XIII საერთა-შორისო კონგრესზე ცნობილი იტალიელი ფალოლოგი ჯუზეპე სქირო². მისი აზრით, *Εἰρημῶς ἄλλοῶς*-ის ამომწყურავე შესწავლა მარტო ირმოლოგიკონების მასალაზე არ შეიძლება. ეს საკითხი უნდა დამუშავდეს თვეთა, სადღესასწაულოთა და მარხვანის, განსაკუთრებით გამოუქვეყნებელა ხელნაწერების, მასალაზე. წინასწარ დასკვნებში კი ის გამოყოფს ორი სახის *εἰρημῶς ἄλλοῶς*-ს. პირველი სახის *ἄλλοῶς*-ი არის მეტრულ-მელოდიაური კალკი ძირითადი ძლისპირისა. ის აქმნებოდა ღვთისმსახურებას პროცესში, როგორც ძლისპირის გააზრებას ახალი ტექსტობრივი ვარიანტი³. ამით უნდა აიხსნას, ალბათ, ის ფაქტიც, რომ ზოგჯერ ამ კატეგორიის *ἄλλοῶς*-ს ძირითად ძლისპირთან საერთო აქვს ფრაზები, ტაქტები ან რეფრენი.

მეორე სახის *εἰρημῶς ἄλλοῶς*-ი განსხვავდება ძირითადისაგან როგორც შინაარსით, ასევე მეტრითა და მელოდით⁴, ამდენად ის ორიგინალური ძლისპირია. მკვლევრის აზრით, ეს ძლასპირები უნდა იყვნენ უძველესი ლატურგიული კანონების გადმონაშთი⁴.

¹ იხ. ე. მეტრეველი, „მებელა“ და „მეზურის“ გაგებისათვის, გვ. 177.

² *Problemi hermologici*, Giuseppe Schiro (Roma): The Proceedings of the XIII th International Congress of Byzantine Studies, Oxford, 5—10 September 1966, გვ. 255—266. ჟ. სქიროს სტატიის ჩვენთვის საინტერესო ადგილზე გვითარგმნა ბუენა გოზგაქემ. რა თვისაც მაჯღ-ბანს მოვასხვინებ.

³ G. Schiro-ის დასახ. წერალი, გვ. 260.

⁴ იქვე, გვ. 263.

ჩვენთვის საინტერესოა პირველი სახის *εἰμας*-ი, რომელსაც ძირითად ძლისპირთან საერთო აქვს რიტმი (მეტრი—*χ. სქიროს განსაზღვრით*) და მელოდია, განსხვავებული კი—ტექსტი. ასეთი ძლისპირები ქართულ ძლისპირთა უძველეს თარგმანებლაც შემოუნახავს.

ჩვენი გამოცემის № 2 ძლისპირს ზედწარწერად B ხელნაწერში მიწერილი აქვს „ხ რ ი ს ტ ო ნ“. ზედწარწერები, ჩვეულებრივ, მიუთითებენ ქართულ ძლისპირს ბერძნულ დედნის დასაწყისზე. სინამდვილეში ამ ქართული ძლისპირის ბერძნული დედნის დასაწყისია Πικραξ δισαξείαξ, ევსტრ. № 8 აკოლუთიის *α'* ოდის *εἰμας*: ξεραξ. ზედწარწერა „ხრისტონ“ კი არის იმავე აკოლუთიისა და ოდის ძირითადი ძლისპირის დასაწყისი—*Χρισταξ γεναξταξ: θεξξαταξ*. მაშასადამე, ქართული ძლისპირის ზედწარწერაში ამ შემთხვევაში მითითებულია არა იმ ბერძნული ძლისპირის დასაწყისი, რომლის თარგმანსაც წარმოადგენს ქართული, არამედ იმავე ოდის ძირითადი ძლისპირის დასაწყისი, რომლის რიტმულსა და მელოდიურ კალკს წარმოადგენს Πικραξ δισαξείαξ... (ქართული ძლისპირის დედანი), ვინაიდან ის ამ ძირითადი ძლისპირის ჰერეჯია მართლაც, ეს ორი ძლისპირი მეტრული და მელოდიური თვალსაზრისით სავსებით ერთნაირია¹. ნათ განსხვავებული აქვთ მხოლოდ ტექსტები.

მაშასადამე, დადგინდა საინტერესო ფაქტი, რომ ქართველი მელოდელი ამ შემთხვევაში ქართულ-დ ბერძნულ ძლისპირს ზედწარწერაში მიუთითებს არა ბერძნულ დედანზე (Πικραξ δισαξείαξ), რომელიც *εἰμας* ჰერეჯიას წარმოადგენს, არამედ იმავე ოდის ძირითად ძლისპირზე (Χρισταξ γεναξταξ), რომლის რიტმულ-მელოდიური კალკია *εἰμας* ჰერეჯია-ი. ბუნებრივია, ქართველი მთარგმნელისათვის ზედწარწერის მიწერის დროს ამოსავალი იყო არა ძლისპირის შინაარსი, არამედ კილო, რომელზედაც უნდა შესრულებულიყო ქართულად თარგმნილი ძლისპირი. საფიქრებელია, მთარგმნელმა კარგად იცოდა, რომ ეს კილო ამავე დროს იყო Χρισταξ γεναξταξ-ის კილოც და ამ კილოზე სრულდებოდა მის მიერ თარგმნილი ძლისპირიც, როგორც *εἰμας* ჰერეჯია-ი, ე. ი. რიტმულ-მელოდიური კალკი ძირითადი ძლისპირისა. მაშასადამე, ზედწარწერის ძირითადი დანიშნულებაა ძლისპირის არა ბერძნული დედნის, არამედ ძლისპირის ბერძნული კილოს მითითება.

ქართველი ჰიმნოგრაფები რომ კარგად არჩევდნენ ძირითადსა და „სხვა“ ძლისპირს (ალოსს), ეს ჩანს № 368 ძლისპირის მაგალითზეც (იხ. ამ ძლისპირის კომენტარი), სადაც OL ხელნაწერებში ერთად, ერთმანეთის მომდევნოდ არის შეტანილი ორი ძლისპირი და ერთი ღმრთისმშობლისა. პირველი ძლისპირი არის ევსტრატ. გამოცემის ირმოლოგიონის № 321 აკოლუთიის *ξ'* ოდის ძირითადი ძლისპირის თარგმანი, ხოლო მეორე—ამავე ძლისპირის *ξ* ოდის თარგმანი. ამათგან ბერძნული ძლისპირის მისათითებელი ზედწარწერა აქვს მხოლოდ პირველს, ძირითადს, ვინაიდან პირველი ძლისპირის ბერძნული კილო (მითითებული ზედწარწერაში) ვრცლდებოდა ძირითადი ძლისპირის ალოსზეც, ამიტომ ძლისპირის ქართველმა შემდგენელმა სავსებით შეგნებულად აღარ გაიმეორა ბერძნულ კილოზე მითითება მეორე ძლისპირში ანუ ალოსში.

¹ იხ. ამ ორი ძლისპირის მელოდიის სავსებ-თ ერთნაირი ტრასკრიბცია C. Höefer-ის გამოსცემულ ბერძნული ირმოლოგიონის ტრანსკრიბციაში: The Hymns of the Hymnology. p. I, M.M.B. Transcrip. vol. VI. Copenhagen, 1952, გვ. 61, და ამავე ძლისპირების ერთნაირად ხეობრებული ტექსტები უძველესი ბერძნული ირმოლოგიონის ნოტობოქსერ გამოცემაში: Hirmologium Athoum. ed. C. Höefer. M.M.B. II. Copenhagen, 1938, 6 v. იხ. აგრეთვე № 2 ძლისპირის კომენტარი წინამდებარე გამოცემაში.

მოყვანილი მაგალითი კიდევ ერთი ზედმეტი საბუთია იმის თვალსაჩინოებისათვის, რომ ქართულ ძლისპირთან მიწერილი ბერძნული ძლისპირის დასაწყისი ეპისტოლა, პირველ რიგში, იმ ბერძნულ კილოზე მითითებას, რომელზედაც სრულდება ბერძნული ძლისპირი და შესაბამისად ამისა უნდა შესრულდეს ქართული ძლისპირიც.

რა თქმა უნდა, თუ ბერძნული ძლისპირი იდიაშველა და მას საკუთარი კილო აქვს. ამ შემთხვევაში მის ქართულ თარგმანთან ბერძნულ ძლისპირზე მითითება ერთდროულად არის მითითება ქართული ძლისპირის ბერძნულ დედანზეც და ამ ბერძნული დედნის კილოზეც. ხოლო თუ ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი პარსურაა, ე. ი მას არა აქვს საკუთარი კილო და სრულდება სხვა ძლისპირის კილოზე. რაგორც ეს არის ხედავთ ალექსანდრის შემთხვევაში, მაშინ ქართული ძლისპირის ზედწარწერაში მითითებები ბერძნულ ძლისპირზე წარმოადგენს მითითებას ქართული ძლისპირის არა დედანზე, არამედ იმ ძირითად ძლისპირზე, რომლის კილოზედაც სრულდება ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი (იხ. კომენტარები №№ 2, 5 ძლისპირებისა). ამ შემთხვევაში ქართული ძლისპირის ბერძნული დედნის დადგენა: ზედწარწერით ვერ მოხერხდება.

ბუნებრივია, ქართულ ძლისპირთან ბერძნულ კილოზე მითითებას მაშინ შეიძლება ჰქონდეს გამართლება, თუ თარგმნილი ძლისპირიც მითითებულ ბერძნულ კილოზე შესრულდება.

ზემოთ განხილული მაგალითი კიდევ ერთხელ მოწმობს, თუ რამდენად იყენი დაუფლებულნი ქართველი ჰინოგრაფები, მგალობლები და ლიტურგიკები ბერძნული საეკლესიო გალობის რთულ აგებულებას, რა თავისუფლად ფლობდნენ ისინი ბერძნული გალობის შედგენისა და შესრულების ტექნიკას. გალობის მეცნიერთა ამ მაგალიტმა კულტურამ, რაღა თქმა უნდა, თავი იჩინა X—XI საუკუნეების ორიგინალური ჰინოგრაფიის ბრწყინვალე ნიმუშებშიც და შესაძლებლობა მისცა ქართველ ჰინოგრაფთა შესანიშნავ პლეადას ქართული ორიგინალური ჰინოგრაფია აეყვანათ მხატვრული სრულყოფის მეტად მაღალ საფეხურზე და ქართული ორიგინალური შემოქმედების შესანიშნავი ნიმუშები შეექმნათ. ამის დიდებულ დადასტურებაა მიქაელ მოდრეკილის მეხური „საწელიწდო იადგარი“, სადაც ნათარკმნ გალობებთან ერთად თავმოყრილია ქართული ორიგინალური გალობების ბრწყინვალე ნიმუშები.

ამრიგად, ძლისპირთა უძველესი თარგმანები ბერძნულ კილოებთან იყო შეწყობილი და ასევე იგალობებოდა თავდაპირველად. ეს კილოები კი ქართველმა მგალობლებმა ზეპირად იცოცნენ ჯერ კიდევ მანამდე, სანამ ძლისპირები ქართულად ითარგმნებოდა და შედგებოდა ძლისპირთა პირველი ქართული კრებული—„ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“.

მითითება ძლისპირის ბერძნულ კილოზე და, ამავე დროს, კილოს სქემატული გამოხატვის გრაფიკული საშუალებები—ნევები—განსაკუთრებით საჭირო იყო ბერძნულ ძლისპირთა ქართული თარგმანების გაერყელების პირველ ხანებში. სანამ ბერძნული კილო შეეთვისებოდა ძლისპირის ქართულ თარგმანს და ამ სახით დამკვიდრებოდა ლიტურგიკულ პრაქტიკაში. შემდეგ საუკუნეებში (XI საუკუნიდან) ძლისპირებთან თუ სტაქარონებთან აღარც ბერძნულ ძლისპირთა დასაწყისებზე მითითებას ვხვდებით და აღარც ნევებს, ვინაიდან კილოები უკვე ტრადიციით ზეპირად გადადიოდა დახლოვებული მგალობლიდან მგალობელზე. საფიქრებელია, რომ ამავე დროს დაიწყო ბერძნული კილოების გაქართულება უკვე ადგილობრივ მგალობელთა სკოლებში.

თავდაპირველი კილოს აუცილებელ თანდათანობით გაქართულებზე დ. არა-
ციფილი წერს: „Чьи бы они мелодии не положили под грузинский текст,
все равно эти мелодии под влиянием веков, мест и вкусов должны были
подвергнуться изменениям в своем стиле и звуковых комбинациях“¹.

ეს პროცესი მიმდინარეობდა ნელა საქართველოს ყოველ კუთხეში თავისი
ადგილობრივი მუსიკალური ტრადიციის შესაბამისად, ამის შედეგად მივიღეთ მრავალ-
კილოიანი (ქართლ-კახური, გურული, იმერული) ქართული საეკლესიო გალობა,
„რომელსაც საფუძვლად უდევს ერთიანი მუსიკალური ქართული ფუძე“².

ჩვენი მსჯელობა დღეისათვის მოსაზრებების ფარგლებს არ სცილდება, ვინაი-
დან კონკრეტულად რა სახის უნდა ყოფილიყო ბერძნული საეკლესიო გალობის
კილოები მისი ჩამოყალიბებისა და განვითარების ადრეულ საფეხურზე, ამაზე დღეს ზუსტად
არაფრის თქმა არ შეიძლება იმის გამო, რომ არ არის ამოხსნილი ადრებიზან-
ტიური ნოტაცია. მით უმეტეს, არაფრის თქმა არ შეიძლება ქართული საგლობ-
ლების კილოების შესახებ, რომლებიც ბერძნული საეკლესიო გალობის განვითარების
იმაზე ადრეულ პერიოდს ასახვენ (ნეკუმების თვალსაზრისით, ყოველ შემთხვე-
ვაში), ვიდრე დღემდე მოღწეულა ბერძნული ნეგმირებული ხელნაწერების (X საუკუნე-
მინურული) მიხედვით შეიძლება წარმოვიდგინოთ. ერთი კი ამჟამად, რომ
ქართულ-ბერძნულ ნეგმირებულ ძლისპირთა კრებულების პარალელური შესწავლა
აუცილებელი საფეხური იქნება ადრებიზანტიური ნეგუმების ამოხსნისა და კილოთა
გამიფრცინათვის.

* * *

ჩვენ გავეცანით შემთხვევას, როდესაც ქართულ თარგმნილ ძლისპირს მიწე-
რილა აქვს იმ ბერძნული ძლისპირის კილო, რომელზედაც უნდა შესრულდეს
და აღვნიშნეთ, რომ ეს მოვლენა დასტურდება *επιπλες ἀλλοις*-ებში. გვაქვს თუ არა
ქართულ ძლისპირთა კრებულებში ანალოგიური შემთხვევები, ე. ი., რომ ერთი
ქართული ძლისპირის კილო გამოყენებული იყოს მეორე ქართული ძლისპირისათვის,
და თუ გვაქვს, როგორ არის ეს ფაქტი კვალიფიცირებული პიმნოგრაფიულ ძეგ-
ლებში?

ერთი ასეთი შემთხვევა გვხვდება B და C ძლისპირთა კრებულებში. C ძლის-
პირის ა ხმის „უგალობდითსაში“ შესულია 14 ძლისპირი. აქედან პირველი შეიღი
ძლისპირი ეკუთვნის ძლისპირთა ძველ რედაქციულ ფენას, რომელაც ჩვენს გამოცე-
მაშია წარმოდგენილი (ჩვენი გამოცემის 1—7 ძლისპირები). მეორე ძლისპირიდან
იწყება ძლისპირთა II რედაქციული ფენა, რომელიც წარმოდგენილია B ხელნაწერში
ნაწილობრივ, ხოლო C ხელნაწერში—მთლიანად.

C ხელნაწერში ძლისპირთა ძველი ფენა ახლისაგან გამოყოფილია გარკვეული
ტექნიკური ნიშნით (C) და, ამასთანავე, ახალი ფენის პირველი ძლისპირის გასწე-
რივ, ჩვეულებრივ, მიწერილია „უცხონი“. I—VI ხმებში „უცხონი“ მიწერილი
აქვთ ზოგიერთ გალობებს მეტ-ნაკლებად, VII ხმაში ძლისპირთა ძველი ფენა ახლი-
საგან გამოყოფილია ასევე ტექნიკური ნიშნით, ხოლო „უცხონის“ ნაცულად მიწე-
რილია „მორთულნი“. „მორთულნი“ მიწერილი აქვს რამდენიმე გალობის ძლის-
პირებს: „განძლიერდასას“, „ლაღატყვისას“, „აკურთხევდითსას“ და „ადიდებდით-
სას“. VIII (დ გ-ის) ხმაში ეს ორი ტერმინი—„უცხონი“ და „მორთულნი“—მონა-

¹ Д. И. Аракишвили. *დასახ. ნაშრომი*, გვ. 26.

² ე. გვახარია, *ქართულ მუსიკალურ სისტემათა განვითარება*, 1962, გვ. 4.

ცვლელს: „უცხონი“ მიწერილი აქვს „უგალობდითსას“ ძლისპირთა ახალი ფენის პირველ ძლისპირს, ხოლო „მორთულნი“ — „უფალო მესმასას“ და „განძლიერდითსას“ ძლისპირებს. ვინაიდან ორივე ტერმინი — „უცხონი“ და „მორთულნი“ — მრავლობით რიცხვშია ნახვარი, ამიტომ საფიქრებელია, რომ ეს ტერმინები მართლ იმ ძლისპირებს კი არ მიეკუთვნება, რომელთაც მიწერილია, არამედ ძლისპირთა მთელ ჯგუფს (ე. ი. მომდევნო ძლისპირებსაც). ამასთანავე, სავარაუდებელია, რომ ერთსა და იმავე ადგილას (ძლისპირთა ახალი ფენის პირველ ძლისპირთან) მიწერილი ეს ორი ტერმინი მნიშვნელობის მხრივაც მსგავსია. შესაძლებელია, ისინი სინონიმურ ცნებებსაც კი წარმოადგენენ, მაგრამ სანამ ამ სიტყვათა მნიშვნელობის ახსნას შევუდგებოდეთ, გვიჩვენებთ ერთ ფაქტზე, რომელიც შეიძლება გამოგვადგეს ამ ტერმინთა მნიშვნელობის გაგებაში.

I ხმის „უგალობდითსას“ მეორე რედაქციული ფენის პირველი ძლისპირია „აზლუნეს წყალნი სიღრმეთანი“. ამ ძლისპირს B ხელნაწერში მიწერილი აქვს „უცხონი: მონებისა მისგან მწარისა“; C ხელნაწერში: „უცხონი: მზნი“.

ამაგვარაა, რომ „უცხონი“ სახელდებული ეს ძლისპირი გარკვეულ მანართებშია ძლისპირთან, რომლის დასაწყისია: „მონებისა მისგან მწარისა“. ეს უკანასკნელი ძლისპირი კი ძლისპირნის ძირითადი რედაქციული ფენის კუთვნილებას. ის № 1 ძლისპირად არის შეტანილი L ხელნაწერში, ხოლო № 2-დ A ხელნაწერში (იხ. წინამდებარე გამოცემის № 2 ძლისპირი).

დასახელებული ორი ძლისპირის შედარებამ დაგვარწმუნა, რომ ძლისპირი „აზლუნეს წყალნი...“ რიტმულ-მელოდიური კალკია ძლისპირისა „მონებისა მისგან მწარისა“.

ძლისპირი № 2

A — 603 (C) 2 რ.

1. მო-ნე-ბი-სა მის-გან მწა-რი-სა	9	აზ-ლუნ-ეს წყალ-ნი სიღრ-მე-თა-
2. ვსნილ-მან ის-რა-ელ-მან გან-ვლო	11	ნი და და-ინ-თქა ფა-რა-ო მგველ-რე-
ქუე-ყა-ნაჲ		ბი-თურთ
3. და-უთრ-გუნ-ვე-ლად და ი-ხილ-ნა	9	ხო-ლო ის-რა-ე-ლი გან-ვი-ლა
4. მტერ-ნი მის-ნი დან-თქმულ-ნი	7	მო-სეს მი-ერ კუერ-თხი-თა
5. და გა-ლა-ბით	4	მა-ქე-ბე-ლად
6. უ-გა-ლობ-და ღმერთ-სა	6/7	და მგა-ლო-ბე-ლად ღმრთი-სა
7. სა-კვრ-ველთ-მოქ-მედ-სა რა-მე-თუ	13/14	სა-კვრ-ველთ მოქ-მე-დი-საჲ რა-
დი-დე-ბულ არს.		მე-თუ დი-დე-ბულ არს.

ორივე ძლისპირში ტაქტთა რაოდენობა ერთნაირია (7); ერთნაირია მარცვალთა რაოდენობაც ტაქტებში (თითო მარცვლით განსხვავდება მეექვსე და მეშვიდე ტაქტები). ერთნაირია ძირითადი მელოდიური ფორმულებიც. ზოგიერთი ცვლილება ნევმირებაში — ნიშნის დაკლება, ან ერთი ნიშნის მეორე ნიშნით შეცვლა, ჩვეულებრივი მოვლენაა ნევმირებულ ტექსტებში. ასეთივე მიმართება დასტურდება ნევმირებულ ძლისპირსა და ამ ძლისპირზე გამართულ გალობის ტროპართა შორის. შინაარსობრივადაც ძლისპირი „აზლუნეს წყალნი“ წარმოადგენს პარაფრაზს ძლისპირისა „მონებისა მისგან მწარისა“. ამრიგად, ეს ორი ძლისპირი დაკავშირებულია ერთმანეთთან აზრობრივად, რიტმულად და მელოდიურად. „უცხონის“ პირველი ძლისპირი არის ბერძნულიდან თარგმნილი ძლისპირის „მონებისა მისგან მწარისა“-ს რიტმულ-მელოდიური კალკია. ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ ძლისპირი „მონებისა მისგან მწარისა“

თავის მხრივ არის ექიმებს ჰგლის-ი ძირითადი ძლისპირისა „ჩრდეთს ყენუჯა...“ და მის რიტმულ-მელოდიურ კალკს წარმოადგენს. მაგრამ ძლისპირის შემდგენელს ძლისპირისათვის „აზლუდნეს წყალნი“-ს კილოს მოდელად გამოუყენებია არა ბერძნული ძირითადი ძლისპირი „ჩრდეთს ყენუჯა“, რომლის ქართული თარგმანი ძლისპირთა კრებულებში არ ჩანს, არამედ იმავე კილოს და, მაშასადამე, იმავე რიტმული სახის მქონე მეორე ძლისპირი— „მონებია მისვან მწარისა“. ამრიგად, ძლისპირი „აზლუდნეს წყალნი“ წარმოადგენს ძლისპირის „მონებია მისვან მწარისა“-ს ექიმებს ჰგლის-ს. ძლისპირი „აზლუდნეს წყალნი“ ქართულ ნიადავზე შექმნილი კალკია, თუ ბერძნულზე, დღეისათვის ამაზე გარკვეული პსუხის გაცემა გევიჭირს¹. ამისათვის საჭიროა ასევე შემოწმდეს „უცხონის“ დანარჩენი ძლისპირები. ჭერჭერობით ამ ძლისპირის („აზლუდნეს წყალნი“) ბერძნულ დედანს ვერ მივაკვლიეთ.

ამრიგად, ძლისპირი „აზლუდნეს წყალნი“ თავისა აგებულებითა და ხასიათით წარმოადგენს ექიმებს ჰგლის-ს. მას კი C ხელნაწერში მიწერილი აქვს „უცხონი“. ხომ არ არის „უცხონი“ ტერმინი ექიმებს ჰგლის-ის ქართული შესატყვისი?

პიზნოგრაფიულ ტექსტებში უცხო ჩვეულებრივ ახლის, სხვის მნიშვნელობით იხმარება². ხომ არ ნიუთათებს ეს ტერმინი ძლისპირთა ამ ფენის სიახლეზე ძველ ფენასთან შედარებით?³ მეორე მხრით, როგორც ზემოთაც ითქვა, VIII (დ გ-ის) ხმაში „უცხონის“ მაგივრად ძლისპირთა ახალი ფენის პირველ ძლისპირთან მიწერილია „მორათული“⁴. ტერმინი „მორათული“ კი ძველ ქართულში ნიშნავს შეწყობილს, მიწისგავსებულს, აწყობილს რაიმეს მიხედვით⁵. ამ მნიშვნელობით ხმარობს მას იოანე პეტრიწი⁶. ასევე განმარტავს მას ს.-ს. ორბელიანი თავის ლექსიკონში: „მორათული მოკაზმული; მორათული ითქმის, მსგავსი რისამე შეწაღო“⁷, ე. ი. ქარგის; მოდელის მიხედვით შეაწაღო. პიზნოგრაფიულ ტექსტებზე გადატანილი „მორათული“ უნდა იყოს იგივე, რაც პროსოპია (πρωσοπια; ე. ი. იდიომე-

¹ C. Hōe-მა ათონის ირმოლოგიონსა და Coislin 220-ში ორი ისეთი შემთხვევა დაადასტურა, როდესაც ერთი ძლისპირის სრულ ტექსტთან მიწერილია მეორე ძლისპირის დასაწყისი (Hirmol. Athoum. M. M. B. II. გვ. 13, სქოლიო 3). C. Hōe-ის ვარაუდით, ესენი მონაცვლე ძლისპირებია, როდესაც ერთი დღესასწაულისათვის განუეთენილი ძლისპირი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მეორე დღესასწაულისათვის. მონაცვლე ძლისპირთა არსებობა არსებობდა ერთ-ერთ უძველეს ქართულ ძლისპირშიც (იხ. აქვე, დამატება I, და გამოკვეთა გვ. 017). ბერძნულ ირმოლოგიონსა ანოლოგიურ შემთხვევას მიაქვლია Sin. 5 ხელნაწერის ძლისპირში ლ. ჭამაიაძე. არ შეიძლება ამ შემთხვევების გაიგივება მორათული უცხო ძლისპირებთან.

² ელ. მეტრეველი, „მეხუისა“ და „მეხურისა“ გავებისათვის, გვ. 162—163.

³ C ძლისპირთა კრებულში რომ „უცხონი“ ახალს უნდა ნიშნავდეს, ამის სასარგებლოდ კიდევ ერთი ფაქტი მეტყველებს. ამ ძლისპირთა კრებულში შეტანილია გალობის მეორე გალობის „მოთილესას“ ძლისპირები. „მოთილესას“ ძლისპირები ლიტურგიული პრაქტიკიდან აღრევე ივნა ამოღებული, ამიტომ მას შემდგომი გავრცობა და განვითარება არ განუცლია. „მოთილესას“ ძლისპირები არ არის შეტანილი ძლისპირის ისეთ ძველ ნუსხებში, როგორებიცაა LH ხელნაწერები. C ძლისპირში ამ გალობის ძლისპირები კი სხვებთან შედარებით ყველაზე მეტრეა მოცულობით და, რაც მთავარია, მათ არა აწვთ ის დანამატი ახალი ფენა, რაც ამ კრებულის ძლისპირებს განასხვავებს ძლისპირის ძველი რედაქციის შედგენილობისაგან. ამიტომ, ბუნებრივია, რომ „მოთილესას“ ძლისპირებში არ გვხვდება არც ტერმინი „უცხონი“, რომლითაც ეს ახალი ფენა გამოიხსენიდა ძველისაგან.

⁴ A—603, 152 v, 155 v.

⁵ ჩვენ ვერ დავითანხმებით პ. ინგოროყვას ტერმინ „მორათული“ მის მეორე მოწოდებულ ვაზერებაში. იხ. თხზულებათა კრებული, ტ. III, გვ. 137.

⁶ იოანე პეტრიწი, შრომები, ტ. II, გვ. 217.

⁷ ს.-ს. ორბელიანი, თხზულებანი, IV, გვ. 507.

ლის რიტმსა და კილოზე შედგენილი გალობანი თუ სტიქარონი; ხოლო ძლისპირებში პროსოპია, როგორც ზემოთ ითქვა, იგივე ექმანს აგლოც-ია. მაშასადამე, თუ ჩვენი ვარაუდის სასარგებლოდ გამოჩნდა კიდევ ანალოგიური მაგალითები (ამ თვალსაზრისით შესამოწმებელია C ძლისპირთა კრებულის „უცხოა“-ს ქვეშ გაერთიანებული ძლისპირთა ჯგუფები), მაშინ „მორთული“ უნდა ნიშნავდეს ბერძნულ პროსოპიას საერთოდ, ხოლო კერძო შემთხვევაში, ძლისპირების მიმართ — ექმანს აგლოც-ს. ჯერჯერობით კი „მორთულის“ ჩვენ მიერ წარმოდგენილი განმარტება ვარაუდის ფარგლებში რჩება¹.

ჟ. სქიროს სამართლიანი შენიშვნით, დღეისათვის ძალიან ძნელია და ყოველთვის ჯერ ხერხდება იმის გარკვევა, რომელია ძლისპირებში იდიომელა და რომელი პროსოპია. ვინაიდან IX—X საუკუნის ცნობილი ბერძენი ჰიმნოდები გალობათა შეთხზვისას იყენებდნენ მათი სახელოვანი წინამორბედების (იოანე დამასკელისა და კოზმა იერუსალიმელის) ძლისპირებს². ამიტომ ეს ძლისპირები ირმოლოგიონებში გალობათა ამ ახალი ავტორების სახელითაც შედიოდნენ. ამით უნდა აიხსნას ის გარემოება, რომ ერთი და იგივე ძლისპირი ზოგჯერ ირმოლოგიონში შეტანილია სხვადასხვა ავტორისადმი მიკუთვნებულ ძლისპირთა აკოლუთიაში და ხშირად ძლისპირთა აკოლუთია არ მიკუყვება იმ ჰიმნოდის კანონის ძლისპირთა შედგენილობას, რომლის ავტორობითაც ის შეტანილია ირმოლოგიონში. ამიტომ ძლისპირთა აკოლუთიის ავტორებზე მითითებები ხშირად არ ასახავენ რეალურ ვითარებას. ჟ. სქიროს აზრით: ირმოლოგიონმა ისეთი დიდი ცვლილებები განიცადა, რომ მისი რეკონსტრუქცია დიდ და რთულ პრობლემას წარმოადგენს³. მით უმეტეს დიდი დახმარების აღმოჩენა შეუძლია ამ საკითხის შესწავლაში ბერძნული ძლისპირების ისეთ ძველ თარგმანებს, როგორცაა ქართული.

* * *

როგორც დავინახეთ, ძველი ქართული წერილობითი ცნობების საფუძველზე ვერ ხერხდება იმის გარკვევა, რა დროიდან შეიქცალა ქართულ ლიტურგიკულ პრაქტიკაში „ბერძნული გვარის“ გალობა „ქართული გვარის“ გალობით. ასევე ნელია იმის დადგენა, რა დროიდან გავრცელდა ქართულ ეკლესიაში მრავალხმიანი გალობა ნაცულად ერთხმიანისა.

ივანე ჯავახიშვილის მონოგრაფიის შემდეგ გამოქვეყნებულ შრომებში ქართველი მეცნიერები შეეცადნენ XI საუკუნის ძველ წერილობით წყაროებში ამოეკითხათ ქართული სასულიერო საგლობლის მრავალხმიანობის დამადასტურებელი ცნობები⁴. ასეთ წყაროდ მიჩნეულია პროკლე დიადოხოსის „კავშირის“ ქართული თარგმანისათვის იოანე პეტრიწის მიერ დაწერილი „განმარტებათა“ „ბოლოსიტ-

¹ ტერმინი „მორთული“ არ უნდა იყოს დაკავშირებული ჰიმნოგრაფიულ ძეგლებში დადასტურებულ მაგან ტერმინებთან: „მოსართელი“, „წართული“ და სხვ. (იხ. ე. მეტრეველი, ჰიმნოგრაფიულ ტერმინებს „ფრაფთონისა“ და „მოსართელის“ გაგებისათვის, აკად. არნ. ჩიქობავასადმი მიძღვნილი კრებული).

² ჟ. სქიროს, *Problemi heirmologizii*, გვ. 255.

³ ჟ. სქიროს დასახ. შრომა.

⁴ მ. ახლანიშვილი, ნარკვევები, ტ. I, 1954, გვ. 16; ქართული ხალხური სიმღერა, სამ ტომად, რედაქტორ-შემდგენელი ზრ. ჩხიკვაძე, 1961, გვ. XI; პ. ინგოროყვა, მუსიკა, სასულიერო შემოქმედების ისტორიული, ვახ. კომპნისტი, 1962, № 199; ვ. გვახარია, ქართულ მრავალხმიანობაზე განვითარება, 1962, გვ. 16.

ყუა“, სადაც ავტორს (იოანე პეტრიწს) სამების სამგვემოვნებისა და ერთარსების დასამტკიცებლად მოჰყავს მაგალითები მუსიკის დარგიდან, ვინაიდან მუსიკაც ღვთაებრივ სფეროს განეკუთვნება, იგი მორაჟულია ანუ შეწყობილია წმიდისა სულის მიერ: „სამუსიკელოა რაა, რამეთუ ყოვლითურთ სამოსოა არს ჩუენი ესე სამოყუსოა, მორათული¹ წმიდისა მიერ სულისა; და ესეცა სამათამიერ ფართონგთა, ვიტყვსამთა დაბამვათა, რომელთა მიერ შეინაწევრების ყოველი შეყოვლებული: მზახრ, ჟირ და ბამ რქმულნი და რანივე მრთველობანი ძალთა და კმათანი. ამათ სამთა მიერ მეშოქმედობენ კეთილ ფთოგონებათა, რამეთუ უსწორობისაგან მორათულე ბათაჲს მიეცემის სისწორე კეთილ დადასვასა მორათულეებისასა. ვინაჲ ესთავე რიცხუსა შორის ზესთა წმიდისა სამობისასა იხილო, ვითარმედ მეთქუენი უშვიელობასა მამისასა, და შობასა ძისასა, და გამოვლენასა სულისა ზესთა წმიდისასა, და ერთობასა ბუნებისასა გასხუებულეებითა გუამოვნებათაჲთა, ვინაჲ აწ აქა სამუსოდ გასხუებულეთა ზედა იხილო მზახრსა, ჟირსა და ბამსა ერთობაჲ შეყოვლებისაჲ“².

მუსიკის დარგიდან მოყვანილ მაგალითში იოანე პეტრიწი ასახელებს საკრავთა სამ სიმს ანუ ხმას: ესენია ბამ—ბოხი ხმა, ჟირ—საშუალო და მზახრ—მაღალი³. სამივე ეს ხმა, მსგავსად სამებისა, შენაწევრებულაა შეყოვნებაში⁴ ანუ ერთში, ერთ არსებაში, ისე, რომ თავის ნაკვეთობას ანუ თითოსახეობას ინარჩუნებს. ამ უსწორობათა ანუ ხმის ცალკე სახიობათა შერწყმით (შენაწევრებოთ) იქმნება კეთილხმოვნების (კეთილ-დადასვის) სისწორე. იოანე პეტრიწი ასკვნის: „ვინაჲ ესთავე რიცხუსა შორის ზესთა წმიდისა სამობისასა იხილო, ვითარმედ მეთქუენი უშვიელობასა მამისასა, და შობასა ძისასა, და გამოვლენასა სულისა ზესთა წმიდისასა, და ერთობასა ბუნებისასა გასხუებულეებითა გუამოვნებათაჲთა, ვინაჲ აწ აქა სამუსოდ გასხუებულეთა ზედა იხილო მზახრსა, ჟირსა და ბამსა ერთობაჲ შეყოვლებისაჲ“.

ვინაიდან აქ საუბარია სანსახეობის ერთარსებაზე, ერთბუნებოვნებაზე, ამიტომ მოტანილი მაგალითი გულისხმობს გალობის არა სამხზიანობას, როგორც ამას ვარაუდობენ, არამედ სამი რევისტრის ერთი ფორნგის (ბვერის) ერთიანობას, უნისონს. გარდა ამისა, მოტანილი მაგალითი ეხება საკრავთა (ინსტრუმენტთა) ძალთა ურთაერთმომართებას და არა სასულიერო საგალობელს.

მოყვანილ მაგალითში რომ სამხზიანობა არ იგულისხმება, ეს ვარაუდი ადრევე ერთხილად გამოთქვა მუსიკათმცოდნე ვეა ვეახარიამ. იგი წერს: „ეს ადგილი, შესაძლოა, არ იძლეოდეს ქართულში სამხზიანობაზე მითითებას, რადგან ერთხიანი ჰანგსაც გააჩნია სამი რევისტრი და მით უმეტეს, ეს მოსაზრება იოანე პეტრიწონელს ჰირდება მისი შრომის ძირითადი ღებულების—სამი ერთარსების (თუ სამების

¹ მორათული ამ შემთხვევაში ნიშნავს შეწყობილს, აწყობილს.

² იოანე პეტრიწი, შრომები, ტ. II, გვ. 217.

³ ბამი საბას საკრავის ბოი ძალის (სიმის) ანუ ალყის სახელწოდებად მიანია („ბამი ალყის ბოი ვმა“, ლექსიონის 1965 წ. გამოცემა). ჟირად კი. საბასეუ მოიუღვით. ითქმის „საკრავთ ძალი მსხიარჲანესა და ბამს საშუალი“. მსხიარჲანეს კი ხმარობს მზახრის ნაკეულად, რაც მაღალ ხმას ნიშნავს. ამ ტერმინთა ეანმარტებისათვის საბა მიმართავს იოანე პეტრიწის „ბოლისტიკვას“.

⁴ საბა იცნობს ტერმინ ყოველობას, რომელიც იგივე შეწყობაა. შეყოვლება ანუ ყოველობა კერძოს საპირისპირო ცნებაა: „კერძო ეწოდების ნიუთთა და აგებულებათა და თოთოსასეობათა არსებობასა და მისთანათა ნაკვეთობასა, ხოლო ყოველობა მათ ყოველთაგან ერთად შეკრებულთა სოფელთა“ (დასახ. ლექსიკონი).

ერთარსებობის დასამტკიცებელ—ე. მ.) ერთერთ არგუმენტად¹. მაგრამ აქვე ვ. გვახარია გვთავაზობს მეორე ადგილს იოანე პეტრიწის „განმარტებიდან“, სადაც ის, პირველისაგან განსხვავებით, ხედავს ქართული მუსიკის მრავალხმიანობის დამამტკიცებელ მასალას². სინამდვილეში, ეს მეორე ადგილიც, ისევე როგორც პირველი, ემსახურება სანების ერთარსებობის გამოხატულებას მუსიკაშიც. „ყოლად სამუსიკელოთაცა რავათა ზედა მიესხი და მათ შორისცა იხილო ცხადად ქმნილი ერთი“ (გვ. 22). ასე იწყებს იოანე პეტრიწი თავის ვრცელ მსჯელობას ამ საკითხზე. ცხადია, ამიტომ არც აქ შეიძლება დავინახოთ წორეულა მითითებაც კი მუსიკის მრავალხმიანობაზე საერთოდ, მით უმეტეს სასულიერო გალობისა. რომელზედაც აქ საერთოდ მსჯელობა არ არის.

* * *

XIX—XX საუკუნეების საგლობელთა ჩანაწერებში წარმოდგენილი განსაცდრებელი მრავალფეროვნებისა და ნაირსახეობის სათავე და მიზეზი უნდა ვეძებოთ: ცალკეულ მგალობელთა და მგალობელთა სკოლების დიდ შემოქმედებით მუშაობაში საუკუნეების მანძილზე და საგლობლის შესრულების იმ დასაწებებ თავისუფლებაში, რომლის შესაძლებლობას იძლეოდა გალობათა თაობიდან თაობაზე გადაცემის ზეპირი ტრადიცია და, ამასთანავე, ნევმური სისტემის არასრულყოფილი და პირობითი ხსათა. ამ უკანასკნელის შესახებ საინტერესო ცნობები დაუცავს XII ს. უკუნის თეორეტიკოსს იოანე კატანიუსს: „Отсюда происходит, что каждый такой невмы по своему произволу поет и в больших или меньших интервалах, и там, где один поет большую терцию или кварту, другой там поет малую терцию или квинту, и если еще третий присоединяется к ним, то разногласит с обоими. Один говорит: меня учил учитель Трудю; другой ссылается: а я учился у учителя Альбино; третий: учитель Соломон совсем иначе это поет. Кратко сказать, не утомляя излишние: редко двое даже согласны в пении, не говорим о тысяче, потому что каждый решительно ссылается на своего учителя, поэтому и является столько вариантов в пении, сколько учителей“³.

ძნელია იმის თქმა, რამდენად დიდი ცვლილებები განიცადეს საგლობელთა თავდაპირველმა კილოებმა, და რა მიიღეს და დაიტოვეს ძველი საგლობლებიდან იმ მრავალრიცხოვანმა ქართულმა საეკლესიო გალობებმა, რომლებიც შემოგვინახეს XIX—XX საუკუნეების ჩანაწერებმა.

დღესდღეობით ამ საკითხზე მსჯელობისათვის მასალა არ მოგვეპოვება, ვინაიდან თავდაპირველი კილოები არ არის ამოხსნილი, მაგრამ გარკვეული კავშირი

¹ ვ. გვახარია, ქართულ მუსიკალურ სისტემათა განვითარება, გვ. 417—418. ეს ვარაუდი არ უშლის ავტორს ხელს ამვე წიგნის მე-16 ჯეირზე იოანე პეტრიწის „თარგმანებთან“ „ბოლოსიტყვის“ ამავე ციტატის საფუძველზე საწინააღმდეგო დებულება წამოაყენოს: „ამის საფუძველზე. წერს იგი, უძლევა გვაქვს საშხიანობაზე მიუეთოთთ ქართულ მუსიკაში (ამის შესახებ იხილეთ: სპეციალური თავი ჩვენს შრომაში)“, ვ. გვახარია, დასახ. წიგნი, გვ. 16. ეს სპეციალური თავი წიგნი იქვეა აღმოვაჩინეთ.

² იოანე პეტრიწი, შრომები, II, გვ. 22.

³ O. Fleischer, Neumen-Studien. Theil I, გვ. 7. ციტატა მოვეყავს ნ. უსპენსკის წიგნთან: Древнерусское певческое искусство, გვ. 35—36. ამასვე წერს ნ. უსპენსკი რუსული საგლობლებთან შესახებ: „Благодаря условности певческих знаков, русские мастера пения, пользуясь византийской записью, могли допускать отступления в напевах и свободно творчески их видоизменять и перерабатывать“ იქვე, გვ. 36.

რომ არსებობს ძველი ქართული საგალობლების წყობასა და ნოტებზე ჩაწერის ქართულ საეკლესიო საგალობლებს შორის, ეს ჭარბად ვ. კარბელაშვილმა შენიშნა. გალობათა „ქარბელაშვილი კილოსთან“ დაკავშირებით ის წერდა: „რადცა შეეხება, რომ ვარბელაშვილი იეს გალობა ჳელმეუხებლად დარჩენილა, ამას მოწმობენ ის ძველი საგალობელი, რომელიც მოვიხსენიეთ (იგულისხმება მიქაელ მოდრეკილის იადგარი და იორდანეს ძლისპირთა კრებული—ე. მ.), სადაც დღესაც ნათლად დაინახეთ თვალთ—სასვენი და ჳმის ტრიალი (მელოდიური ფრაზების დასასრული—ე. მ.) იქ მოდის, სადაც იმ საგალობლებში არიან ნახევენები“¹ (იგულისხმება რიტმული პუნქტუაცია—ე. მ.).

ვ. კარბელაშვილის ეს დაკვირვება ძირითადად მართლდება არა მარტო „ქარბელაშვილი კილოს“ მიმართ, არამედ საეკლესიო გალობათა სხვა კილოებშიც—რიგ შემთხვევაში ძლისპირთა რიტმული დაყოფა ხვდება საეკლესიო გალობის მუსიკალურ ფრაზის დასასრულს².

ძველი საგალობლის შესრულების წესას გადმონაშთი უნდა იყოს აგრეთვე ტაების მარცვალთა რაოდენობაზე (მუხლზე) მუსიკალური ფრაზის განაწილების ის წესი, რომელზედაც წერს ვ. კარბელაშვილი: „თუთველ მუხლში ჳმის ტრიალი ესე უნდა გამოიტანოთ, რომ წერტილადან იწყობთ მარცვლების თვლასა მარჯუნიდგან მარცხნისკენ და სადაც დედანშია, იქაც ისე უნდა მოიყვანოთ. სულ ბოლოს ჳმის ტრიალი ბოლოდან მესამე მარცვალზე უნდა დააყენოთ ხოლმე და ამრიგად ავარჯიშოთ“; თან დასძენს: „ესე არის ამის გასაჳირი, რომ თუ ყურადღებით არ ითჳვა, ვერ მოვა და მომეტებული მარცვლები უნდა ავაჯიოთ გაიტანოთ ხოლმე“³. ეს კი იგივეა, რასაც ურჩევდა ანალოგიურ შემთხვევაში მიქაელ მოდრეკილი მგალობლებს: „თავსა, უქცე და გეყოფინ, ჳ მლდლო, ღმრთის მგალობლო“ (S—425, 42 r).

მრიგად, ქართულმა საეკლესიო გალობამ ძველი გალობისაგან გარკვეულ ფარგლებში შეინარჩუნა საგალობლის რიტმული ჩონჩხი⁴, რომელაც ძველმა ქართულმა საგალობელმა. თავის ხრივ. ბერძნულისაგან შეითვისა. რაც შეეხება მელოდიურ მხარეს, ბერძნული საგალობელი, რომელიც უფრო რეჩიტატიული ხასიათისა იყო⁵, ნაციონალურ კილოსა და ინტონაციების საფუძველზე მისი გადაშეშეების დიდ შესაძლებლობას იძლეოდა.

ძლისპირთა ქართული თარგმანები

VIII—IX საუკუნეების ბიზანტიური ჳიმნოგრაფია ორთოდოქსალური თეოლოგიის პოეტური გადმოცემაა. ამის გამო საგალობლის ყოველი სახეობა, განსაკუთრებით კი კანონი, გადატვირთულია დოგმატიკური სიმბოლოებით და ხელოვნური სახე-

¹ ვ. კარბელაშვილი, ქართლ-კახური გალობა. მწუხრი, 1897. გვ. 111.

² ამ მიმართულებით გარკვეული მუშაობა ჩაატარა და საინტერესო დასკვნებაც მიიღო მუსიკათმცოდნე გ. ლორთქიფანიძემ, რომლებსაც, ალბათ, ავტორი გამოაქვეყნებს.

³ ქართლ-კახური გალობა (ქარბელაშვილი კილო), „ცისარი“, მღ. ვ. გრ. კარბელაშვილის მიერ, 1898. გვ. VIII, სქოლიო.

⁴ რა თქმა უნდა. ზოგად კონტრუბში. ვინაიდან X საუკუნის ხელნაწერებშიც კი ერთსა და იმავე სლასპირსა თუ ტროპარში რიტმული დაყოფის საესებო. ერთნაირ სურათს იშვიათად შეხვდებით.

⁵ Handbook of the Middle Byzantine Musical Notation by H. J. W. Tillyard. M.M.B. Sub-idia, vol. I, fasc. 1, გვ. 13.

წიგნი შეიცავს H ირმოლოგიონის¹ სამი ხმის (ა, ა გრი, გ გრი) ძლისპირთა აკოლუთიების მუსიკალურ ტრანსკრიფციებს. გამოჩალიცა ყოველი ხმის ძლისპირთა პირველი აკოლუთია, რომელიც წარმოდგენილია არა მარტო H ირმოლოგიონის, არამედ უძველესი 11 ხელნაწერის მიხედვით ერთდროულად. ტრანსკრიფციებში, ამ უძველესი ხელნაწერების მიხედვით, ერთმანეთის გვერდით, მოტანილია ძლისპირთა რიტმული დაყოფა და ნეემები. ამ მდღარი პარალელური მასალის შესწავლის შედეგები C. Höeg-მა წინასწარი ვარაუდების სახით ჩამოაყალიბა: H-სა და ირმოლოგიონის სხვა ხელნაწერებში რიტმული წერტილები იწერება ძლისპირის წერის პროცესში. ყველა ბერძნული ირმოლოგიონი ძირითადად იმეორებს პუნქტუაციის ერთსა და იმავე სისტემას; მათ შორის სხვაობების მიზეზია: 1. ზოგ ხელნაწერში შეიმჩნევა ტენდენცია გამოიყოს სულ სერივ რიტმული ერთეულები. განსაკუთრებით საინტერესოდ მიაჩნია ავტორს ამ თვალსაზრისით Sa ირმოლოგიონი². 2. ზოგ ხელნაწერში რიტმული წერტილების დაკლება ან უადგილოდ დისპა გადამწერის დაუდევრობით არის გამოწვეული. 3. ზოგიერთი ხელნაწერი, მათ შორის H, აკლებს პუნქტუაციას იქ, სადაც მუსიკალური ნოტაცია აშკარად მიუთითებს პაუზაზე.

ამრიგად, ასევენი ავტორი, წერტილებით გადმოცემულ რიტმულ მონაცემთა ღირებულება არ არის განსაზღვრული (სტაბილური—ე. ძ.). ეს კი, მკვლევრის აზრით, აშკარა დადასტურებაა იმ ვარაუდისა, რომ ხელნაწერების პუნქტუაცია ასახავს წმინდა მუსიკალურ დაყოფას, რომელიც მეორე—ტექსტუალური დაყოფის გვერდით არსებობდა³. ამის საფუძველზე ავტორი უშეგებს მეორე ვარაუდს, რომ დასდებლს (ტროპარის) ავტორის თავდაპირველი ჩანაფიქრი მისდევდა პროზის რიტმს, ხოლო ტექსტის კილოზე დაწყობის პროცესში ის ზოგჯერ არღვევდა პროზის რიტმის ფარგლებს, როდესაც სურდა, ვთქვათ, რიტმული ერთეული ერთი სიტყვის მასალაზე შეეჭმნა. რიტმული პოეზიის ამ თავისებურებით ხსნის C. Höeg-ი იმას, რომ ზოგი ხელნაწერი უპირატესობას აძლევს მკითხველ რიტმულ მონაცემებს, სხვანი კი დიდ ერთეულებს, რომლებიც დამახასიათებელია პროზის რიტმისათვის. ამ მოვლენაში ხედავს ის ახსნას იმ დიდი სიკრულისა, რომელიც დასტურდება რიტმული დაყოფის თვალსაზრისით ბერძნულ ირმოლოგიონთა ხელნაწერებში³.

ბიზანტიური საეკლესიო ბუნების სოლბური სტრუქტურის წარმოდგენილი ახსნა და ამასთან დაკავშირებით საეკლესიოს რიტმული პუნქტუაციის თავისებურებათა ამგვარი განმარტება დამაჯერებელი ჩანს. დაახლოებით ასეთივე სურათია ძლისპირთა ქართულ თარგმანებში, ოღონდ თარგმნით გამოწვეული სიძნელეებით უფრო გაბუნდოვნებული.

რაც შეეხება იმას, რომელი ტერმინის ხმარება უფრო უპირატესია ბიზანტიური საეკლესიოს ბუნების გადმოსაცემად—„მარცვლეულოვანი საზომი“ (როანე დამასკელის „ცხოვრებებიდან“), რიტმული პროზა თუ რიტმული პოეზია. ეს ტერმინები ჯერჯერობით მაინც პირობით ტერმინებად რჩება და მათი სიპრავლეც გამოწვეულია იმით, რომ საკითხი დღეისათვის არ არის სათანადოდ შესწავლილი.

¹ ამ ლიტერითაა ცნობილი სამეცნიერო ლატინურად ათონის ივერის მონასტრის № 476 ირმოლოგიონის ხელნაწერი, რომლის ფოტოტიპიერის გამოცემა C. Höeg-ს ეკუთვნის.

² დასა. წიგნი Sa ლიტერით აღნიშნულია OdeO წყობის საპარალელური № 599 ხელნაწერი, რომელიც დღევანდელი იერუსალიმის ბერძნულ საპატრიარქო ბიბლიოთეკაში (ახ. დასა. წიგნი, გვ. XV).

³ იქვე გვ. XXXIV.

ბერძნული ხელნაწერი ირმოლოგიონების ძლისპირთა ტექსტებში ზოგ შემ-
თხვევაში განსხვავებული რიტმული განკვეთა. C. Höeg-ის აზრით, იმითაც არის
გამოწვეული, რომ ბერძნული ირმოლოგიონის ხელნაწერებში ო რ ი ს ხ ე ა და ს ხ ე ა
მ ე ლ ო დ ი უ რ ი ტ რ ა დ ი ც ი ა შე ი ნ ი შ ნ ე ბ ა, რ ა ც, რ ა თ ქ მ ა უ ნ და, ყ რ თ ი და
ი ვ ე ე ტ ე ქ ს ტ რ ს განსხვავებულ რიტმულ დაყოფას მოითხოვს¹. ირმოლოგიონში
ორი განსხვავებული მელოდიური ტრადიციის (საბაწმიდურისა და კონსტანტინეპო-
ლურის) არსებობის დადასტურება დიდად შეუწყობს ხელს ქართული ძლისპირანის
მელოდიური სტრუქტურის შესწავლასაც, რომელიც, საფიქრებელია, საბაწმიდურ
ტრადიციას ეყრდნობა.

ზემოთ უკვე ითქვა, რომ ძლისპირ-ტროპართა რიტმული დაყოფა ემსახურება
კილოს მელოდიური ფრაზების ერთნაირ განაწილებას ტექსტზე. ტროპარები იმე-
რებენ ძლისპირთა კილოს, ამიტომ ტროპარს უნდა ჰქონდეს ძლისპირის შესატყვისი
რიტმული სახე რიტმულ მონაკვეთთა ერთნაირი სილაბიკით. ამაში გამოიხატება
რიტმული პოეზიის „მარცვლედოვნება“. ბერძენი პოეტი-მელოდოსები, ქმნიდნენ რა
იდიომელების „მარცვლედოვან“ ტექსტებს, თვითონვე დებდნენ მას კილოზე და
კდილობდნენ კილოსთან შეწყობის პროცესში არ დაერღეთ დასდებლის ბუნებ-
რივი რიტმი და სიტყვისა და მუსიკალური მახვილების თანფარდობა.

იდიომელებში შედარებით ადვილად მისაღწევი ძლისპირ-ტროპართა რიტმულ-
მელოდიური თანფარდობა ბევრად უფრო ძნელი განსახორციელებელი იყო პრო-
სომაში. ამ შემთხვევაში ჰინწონი უკვე ცნობილ, მაგრამ არა საკუთარ ძლისპირის
კილოს უწყობს ახალ ტროპარებს, ამიტომაც, რომ ძლისპირთა რიტმულ-მელოდიური
თანფარდობა უფრო ხშირად ბერძნულ პროსოდიებშია დარღვეული².

რიტმულ-მელოდიური თანფარდობის დაცვა ძლისპირ-ტროპართა თარგმა-
ნებში ბევრად უფრო რთულია, განსაკუთრებით ისეთ ენებში, რომლებსთვისაც
დამახასიათებელია მკაფიოდ გამოხატული მახვილი. ამიტომ, ბუნებრივია, ძლის-
პირთა თარგმნას ყოველთვის მაღალ მოთხოვნილებებს უყენებდნენ. ვინაიდან
ძლისპირთა კარგი, ზუსტი თარგმანი საწინდარი იყო გალობის კილოს სწორი გად-
მოცემისა.

რა ვითარებაა ძლისპირთა ქართულ თარგმანებში?

წინანდებარე გამოცემისათვის გამოყენებულ ძლისპირანს უძველეს ხელნაწე-
რებში ძლისპირთა რიტმული დაყოფისათვის იხმარება ხან ერთი წერტილი (ისევე,
როგორც ბერძნულ ირმოლოგიონებში), წითელი ან შავი, ხან კი ორი (წითელი და
შავი ან ორივე წითელი)³:

- A ხელნაწერში—ერთი წერტილი სინგურით (ძლისპირთა მცირე ნაწილი
ნევმირებულთა).
- H „ ერთი წერტილი სინგურით (ტექსტები ნევმირებულთა).
- L „ ორი წერტილი სინგურით (ტექსტები ნევმირებულთა).
- O „ ერთი წერტილი, შავი (არ არის ნევმირებულთა).
- h „ ერთი წერტილი სინგურით (ტექსტები არ არის ნევმირე-
ბულთა).

¹ Dr. Maria Stöhr. Reflections on Transcribing the Hirmoi in Byzantine Music: Studies in Eastern Chant, Edited by M. Velimirovic', 1966, გვ. 94.

² Dr. Maria Stöhr-ის დასახ. წერილი, გვ. 94. ამასთანავე C. Höeg-ი გამოთქვამს ვარაუდს, რომ იმ დროს, როდესაც იწერებოდა ბერძნული ტროპარები, ტექსტის მახვილები უფრო მკვეთრად შეიგრძნობოდა. ვიღუ მუსიკისა (იქქი, გვ. 94).

³ იხ. აქვე, ხელნაწერთა აღწერილობა.

- B ხელნაწერში — შავი და წითელი (ტექსტები ნევმირებულია).
 C „ შავი და წითელი (ტექსტები ნევმირებულია).
 M „ ძლისპირნის ტექსტებს, ნაცვლად რიტმული პუნქტუაციისა, აქვთ განკვეთის წერტილები (ერთი და ორი). ტექსტები არ არის ნევმირებული.
 Sin. 26 ძლისპირნის ტექსტებს, ისევე როგორც M ხელნაწერში, აქვთ განკვეთის ნიშნები. ტექსტები არ არის ნევმირებული.
 Sin. 20 ძლისპირნის ტექსტებს არა აქვთ რიტმული პუნქტუაცია და ნევმები.

არის თუ არა რაიმე ფუნქციური სხვაობა დასახელებულ ხელნაწერებში გამოყენებულ ერთ და ორ წერტილს შორის?

ამ საკითხზე ამომწურავი პასუხის გაცემა დღეისათვის ძნელაა, ვინაიდან ჩვენს ხელთაა უძველეს იადგართა ხელნაწერების მხოლოდ ცუდი როტოპირები. ამ მასალაზე რიტმული პუნქტუაციის შესწავლა არა სიამედოა. C ხელნაწერის ამ თვალსაზრისით, შესწავლამ კი ზოგი მოსაზრების გამოთქმის საშუალება მოგვცა. გაირკვა, რომ შავი წერტილები C ხელნაწერში იწერებოდა ტექსტთან ერთად, ხოლო წითელი წერტილები — ძლისპირთა ნევმირებისას. ძლისპირის წერის დროს პატარა შავი წერტილი (ტექსტის მელნით) დაისმოდა სტრიქონს ზემოთ იმ ვარაუდით, რომ იმავე ადგილას, ოღონდ სტრიქონს ქვემოთ, მოთავსებულიყო დიდი წითელი წერტილი, რომელიც დაისმის ტექსტის ნევმირების დროს ნევმებისევე წითელი მელნით. C ხელნაწერში გვხვდება რამდენიმე შემთხვევა, როდესაც ძლისპირები და ღმრთისმშობლისანი განკვეთილნი არიან მხოლოდ შავი წერტილებით სტრიქონს ზემოთ, წითელი წერტილები კი მათთვის განკუთვნილ ადგილებზე დასმული არ არის, არა აქვთ ამ ტექსტებს არც ნევმები (იხ. 81 r). ჩანს, ნევმების მწერალს არ მიუჩნევია საჭიროდ ან შესაძლებლად ამ ძლისპირის ნევმიკება (სამინსოდ მრავალი მიზეზი შეიძლება ყოფილიყო) და, ამის გამო, არც ნევმირებისათვის აუცილებელი წითელი რიტმული წერტილები დაუსვამს.

შთაბეჭდილება ისეთია, რომ ტექსტთან ერთად დასმული შავი წერტილები გადმოღებულია იმ დედნიდან, რომლიდანაც გადამწერი იწერდა ტექსტს. ამ შავი წერტილების დანიშნულება იყო მიეთითებინა ნევმების მწერლისათვის რიტმული განკვეთის ადგილი დედნის მიხედვით, სადაც ნევმების მწერალს უნდა დაესვა რიტმული განკვეთის წითელი წერტილი ნევმების წერასთან ერთად¹. მართლაც, უმრავლეს შემთხვევაში, წითელი წერტილი შავი წერტილის ქვემოთ არის მიწერილი, მაგრამ ზოგჯერ ნევმების მწერალი უგულებელყოფს ამ წესს და წითელ წერტილს სხვა ადგილას სვამს, ამით ცვლის შავი წერტილებით გადმოცემულ თავდაპირველ რიტმულ დაყოფას. შავისა და წითელი წერტილების დაცილება, ჩვეულებრივ, იშვიათად შეიძინევა და ისიც სტროფის ერთი ან ორი ტაქტის ფარგლებში. შემდეგ წითელი წერტილი კვლავ უერთდება შავს და აღადგენს სტროფის ერთიან რიტმულ დაყოფას. სტროფის (ძლისპირის) შავი წერტილებით წარმოდგენილ რიტმულ დაყოფაში კორექტივის შეტანის საჭიროება თავს იჩენს ტექსტის ნევმირების პროცესში, კილოს მელოდოური ფრაზების რიტმულ ტაქტებზე განაწილების დროს. ამრი-

¹ ტექსტის გადაწერისა და ნევმირების ორი სხვადასხვა პროცესი შეიძლება სრულდებოდეს ერთი პირის მიერ, მაგრამ გამორიცხული არ არის ამ შრომის ორ პირზე განაწილება. ამ მხრივ საყურადღებოა C. Hög-ის დაკვირვება ბერძნული ირმოლოგიონის H ხელნაწერზე. ვისი აზრით, ტექსტის გადამწერი და რელაქტორ-ნევმატორი ორი სხვადასხვა პირია (Hirmologium Athoum, გვ. 12).

გად, თარგმნილ ძლისპირებში ტექსტის ძირითადი რიტმული დაყოფიდან გადახრები წარმოდგენილია წითელი წერტილებით და გაპირობებულია ტექსტის კილოსთან შეწყობით. ამით უნდა ახსნას ის გარემოება, რომ ორი წერტილი, უმრავლეს შემთხვევაში, გვხვდება ნეემირებულ ხელნაწერებში, ასევე ნეემირებულ ტექსტებში დასტურდება შავი და წითელი წერტილების ურთიერთდაცილების შემთხვევები. ცვლილებები და კორექტივები კი, როგორც ჩანს, ტექსტშიც და მელოდიაშიც შექმნდათ, პირველ რიგში, პროფესიონალ მუსიკოს გადამწერებსა და ნეემების მწერლებს. C. Höeg-ს მიანიცა, რომ მუსიკალური ტექსტების ყოველი კვალფიციური გადამწერი ამავე დროს მელოდოსის თანამოდგეწეც იყო, ვინაიდან მელოდიების განვითარებასა და სრულყოფაში მასაც შეჰქონდა თავისი წვლილი, რომელიც ერთი თაობიდან მეორე თაობაში გადადიოდა. მუსიკალურ მოდელთან (დედანთან) ერთად მელოდის ზეპირი ცოდნაც დიდ როლს თამაშობდა ტექსტების ნეემირების დროს².

შეიძლება დაიბადოს ეჭვი, ხომ არ არის შავი წერტილი განკვეთის ანუ სასეგნი ნიშანი, ხოლო წითელი—რიტმულ-მელოდიური. ამ ეჭვის საწინააღმდეგოა ძლისპირთა და ვალობათა ტექსტებში დადასტურებული ისეთი შემთხვევები, რიდესაც შავი და წითელი წერტილები ერთად კვეთენ სიტყვას ორ ნაწილად, მაგ. C ხელნაწერის 78 v-ზე ღმრთისმშობლისას ტექსტში წითელი და შავი წერტილებით სიტყვა გაყოფილია ორად—„დაგ : მარხა“.

* * *

ძლისპირთა თარგმნა მრავალ სირთულესთან იყო დაკავშირებული, ვინაიდან ქართველ მთარგმნელს მხედველობაში უნდა ჰქონოდა არა მარტო შინაარსი, არამედ ძლისპირის რიტმული სტრუქტურაც, რადგან ეს უკანასკნელი საფუძველი იყო კილოს ტექსტთან შეწყობისა.

ძლისპირთა ქართულ თარგმანებში საკმაო რაოდენობითაა ისეთი ძლისპირები, რომლებიც შინაარსითაც და რიტმული სტრუქტურითაც ზუსტად გადმოსცემენ ბერძნულ დედანს. მაგალითისათვის დავასახელებთ რამდენიმეს: №№ 161, 164, 168, 172, 173 და სხვ. არის ისეთებიც, რომლებიც დედნის ზუსტ თარგმანს წარმოადგენენ, მაგრამ ახასიათებთ უმნიშვნელო გადახრები დედნის რიტმულ დაყოფასთან შედარებით, მაგ.: №№ 73, 82, 88, 89, 96, 98, 99, 151, 154, 162 და სხვ. გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც ძლისპირის შინაარსი საკმაოდ ზუსტად არის გადმოღებული, მაგრამ საგრძობლად დარღვეულია ბერძნული დედნის რიტმული წყობა, იხ. მაგ.: №№ 155, 174 და სხვ.

რა ხასიათისაა ძლისპირთა ქართულ თარგმანებში დედანთან შედარებით დამეგებული რიტმული გადახრები? ხომ არ შეიძლება ამ გადახრებშიც რაიმე კანონზომიერების აღმოჩენა?

ზემოთ ითქვა, რომ ძლისპირებში რიტმული პუნქტუაცია არც ბერძნულ ხელნაწერებშია ერთნაირად წარმოდგენილი. ზოგი ხელნაწერისათვის დამახასიათებელია მცირე რიტმიკული ერთეულების გამოყოფა, ზოგისთვის კი—უფრო დიდი მონაკვეთებისა (იხ. გვ. 079).

¹ რამდენად შესაძლებელია ეს დაკვირვება გავრცელდეს სხვა ნეემირებულ ხელნაწერებზე, ეს ცალკე შესწავლას თხოვლობს.

² M. Stühr-ის დასახ. წერილი, გვ. 91.

ძლისპირთა ქართულ ტექსტებში ანალოგიური ვითარებაა, ოღონდ ამოსავალი ქართული სათვეის არის ბერძნული დედნის რიტმიკა. ქართველი მთარგმნელი თუ მგალობელი, რომელიც ტექსტს უფარდებს კილოს და ამის შესაბამისად აწესრიგებს ძლისპირის რიტმიკას, ტრიალებს დედნის რიტმიკის ფარგლებში, მაგრამ საჭირო შემთხვევაში ხან ანაწევრებს დედნის მხედვით განსაზღვრულ რიტმულ მონაკვეთს (ტაქსს) უფრო მცირე ნაკვეთებად, ხან კი აერთებს რამდენიმე მონაკვეთს ერთ დიდ მონაკვეთში. ვინაიდან ეს ოპერაციები ხდება ბერძნული დედნის რიტმული დაყოფის ფარგლებში, ამიტომ ამ ოპერაციების (შეერთებისა თუ დაშლის) ჩატარების დროს ქართული ძლისპირი მაინც არ ატარებს ბერძნული ძლისპირის რიტმიკის ძირითად სქემას და მის ფარგლებში რჩება.

მოვიყვანთ რამდენიმე ტიპიურ მაგალითს:

I. ტაქსთა გაერთიანების შემთხვევა

№ 12 ქართული ძლისპირი.

ბერძნული ძლისპირის რიტმული დაყოფა: 6. 9. 9. 7. 10. 7. 11=59

ქართული " " " 6. 9. 16. 10. 7. 11=59

ქართული ღმრთისმშობლისას " 15. 16. 10. 7. 13=61

როგორც ვხედავთ, ქართულ ძლისპირსა და ღმრთისმშობლისაში ისეა დამსხვილებული რიტმული მონაკვეთები, რომ ბერძნული ძლისპირის ძირითადი რიტმული მიჯნები არ იშლება. გაერთიანება ხდება ისევე ძლისპირის რიტმული ტაქსების ფარგლებში.

II. ტაქსთა დანაწევრების შემთხვევა

№ 11 ქართული ძლისპირი.

ბერძნული ძლისპირის რიტმული დაყოფა: 12. 13. 7. 10. 14=56

ქართული " " " 12. 7. 7. 8. 10. 14=58

ქართული ღმრთისმშობლისას " 12. 7. 13. 10. 13=55

ამ შემთხვევაში ბერძნული ძლისპირის მეორე 13-მარცვლიან ტაქსს ქართულში შეეფარდება ორი შედარებით, ტაქსთა რაოდენობის ზრდას (ექვსი ტაქსი ნაცვლად ხუთისა), ძლისპირის რიტმული სახის შეცვლას. ღმრთისმშობლისაში კი მე-2 და მე-3 ტაქსებში რიტმულ მონაკვეთთა მონაცვლეობის შემთხვევასთან გვაქვს საქმე: 13. 7-ის ნაცვლად—7. 13.

ანალოგიური მაგალითების მოყვანა მრავლად შეიძლება, ვინაიდან ორივე შემთხვევა გავრცელებული ნიშნულია ბერძნულ-ქართულ ძლისპირთა რიტმული მიმართებისა. ბერძნულ ძლისპირებთან რიტმული თანაფარდობის მსაღწევად ძლისპირთა ქართულ თარგმანებში უფრო რთულ რიტმულ კომბინაციებსაც ვხვდებით. მაგალითისათვის მოგვყავს № 23 ქართული ძლისპირი:

ბერძნული ძლისპირის რიტმული დაყოფა: 6. 5. 11. 14. 7. 7. 7. 10=67

ქართული " " " 12. 11. 14. 6. 3. 6. 7. 11=70

ქართული ღმრთისმშობლისას " 4. 8. 12. 14. 7. 7. 7. 10=69

ამ ქართულ ძლისპირში არის როგორც ტაეპთა გავრთიანების, ასევე დანაწევე-რების შემთხვევები. ბერძნული ძლისპირის პირველი და მეორე ტაეპები ქართულში წარმოდგენილა ერთ 12-მარცვლიან ტაეპად, ხოლო ბერძნული მეხუთე და მეექვსე ტაეპები ქართულში სამ ტაეპად არის განაწილებული¹.

მოვიყვანთ ქართული ძლისპირის (№ 42) ტაეპებში მარცვალთა გადანაწილე-ბის კიდევ ერთ მაგალითს:

ბერძნული ძლისპირის რიტმული დაყოფა: 7. 8. 8. 7. 8. 9 = 47

ქართული " " " 4. 11. 15. 8. 10 = 48

ქართული ღმრთისმშობლისას " 4. 12. 8. 7. 8. 10 = 49

საინტერესოა რიტმული დაყოფის თვალსაზრისით № 125 ქართული ძლის-პირი და ღმრთისმშობლისას:

ბერძნული ძლისპირის რიტმული დაყოფა: 14. 10. 13. = 37

ქართული " " " 5. 9. 3. 7. 9. 5. = 38

ქართული ღმრთისმშობლისას " 5. 9. 10. 13 = 37

ზოგჯერ ბერძნულიდან ქართულად თარგმნილი ძლისპირი მარცვალთა საერთო რაოდენობით საკმაოდ (6—10 მარცვლით) სხვაობს დედნისაგან (იხ. მაგ. № 44, 209 ძლისპირები), რაც, ბუნებრივია, ქართულ ტექსტში იწვევს უფრო დიდ გა-დანას დედნისეული რიტმული დაყოფისაგან. ვფიქრობ, ეს მცირერიცხოვანა შემ-თხვევები მთარგმნელთა გამოუცდელობას უნდა მიეწეროს².

ჩვენ მოვიყვანეთ ბერძნულ-ქართულ ძლისპირთა რიტმული ურთიერთმიმარ-თების ამსახველი რამდენიმე მაგალითი, მაგრამ იგივე ძლასპირები ბერძნულ ირმო-ლოგიონთა და ქართული ძლისპირის სხვა ხელნაწერებში შეიძლება განსხვავებული რიტმული დაყოფითაც იყოს წარმოდგენილი, უფრო ზუსტად, ძირითადად რიტმული სქემების განსხვავებულ ვარიანტებს წარმოადგენდნენ. ამიტომ ამ საკითხზე სრული წარმოდგენის შექმნა ძნელია, თუ არ იქნა შესწავლილი ძლისპირისა და ირმო-ლოგიონის ძირითად ხელნაწერ ნუსხათა რიტმული პუნქტუაცია კილოსთან ძლის-პირის შეწყობის გათვალისწინებით, ვინაიდან ძლისპირის რიტმულ ტაეპებში მარ-ცვალთა მეტ-ნაკლებობის გათანაბრება ხდება გალობის პროცესში³.

რიტმიკის თვალსაზრისით საინტერესოა ერთა ბერძნული დედნის ორი სხვა-დასხვა ქართული თარგმანის შესწავლა. ასეთი შემთხვევაა მაგალითად №№ 204 დ. 205 ქართულ ძლისპირებში, რომლებიც № 136 აკოლეთაის ც' ოდის (ეესტრ. გამოც.) თარგმანს წარმოადგენენ. ორივე თარგმანი შინაარსობრივად საკმაოდ ზუ-სტია, მარცვალთა რაოდენობითა და რიტმული დაყოფით განსხვავდება ერთმან-ეთისაგან.

¹ ბერძნული სავალობის მარცვალთა სათვალავში დიფთონგები ერთ მარცვლად ითვლება. ქართულ სავალობებში ნაბეჯარხმოვნები სათვალავში არ ითვლება. ბერძნულ ძლისპირთან შედარებით, ქართულ თარგმანში რამდენიმე მარცვლის მეტ-ნაკლებობა ხშირი მოვლენაა. ასევე ხშირია ქართულ ძლისპირთა ტაეპებში თითო-ორი მარცვლის მეტ-ნაკლებობა.

² დღეანთან შედარებით მარცვალთა რაოდენობაში მნიშვნელოვანი სხვაობა ხშირია ბერძნულ-დან შესრულებულ ძლისპირთა და გალობათა სლავურ თარგმანებშიც. იხ. M. Velimirovic', The Influence of the Byzantine Chant on the Music of the Slavic Countries: The Proceedings of the XIII th International Congress of Byzantine Studies, London, 1967, გვ. 121.

³ ანალოგიური ვითარებაა ძლისპირთა და გალობათა სლავურ თარგმანებში.

ბერძნული ძლისპირის რიტმული დაყოფა: 9. 8. 7. 12. 9=45

№ 205 ქართული ძლისპირის „ 4. 14. 11. 7. 10=46

№ 204 „ „ „ 9. 20. 6. 6=41

ათოცულ ქართულ ძლისპირს ამასთანავე ახლავს რიტმულად შეწყობილი ღმრთისმშობლისა.

როგორც აღვნიშნეთ, ორევე ქართული ძლისპირი საემაოდ ზუსტად ვადმოგეცნეს ზეჩნული დედნის შინაარსს, მხოლოდ № 205 ძლისპირის უქანასკნელი ტაეპი არ ზედება დედნისს. არ არის გამოორცხული, რომ № 205 ძლისპირის მთარგმნელს ხელთ ჰქონდა გაღსწავებული დაბოლოების მქონე ბერძნული ძლისპირი, რიტმული დაყოფით და ნაცვალთა საერთო რაოდენობით № 205 ძლისპირი უფრო ახლოსაა დედანთან. №№ 204 და 205 ძლისპირები ერთად შემოუნახავს OAJ ხელნაწერებს. L-ს, რადგან უძველეს ხელნაწერს, შემოუნახავს მხოლოდ № 205 ძლისპირი, № 204-ს კი L ხელნაწერი არ იცნობს. ამრიგად № 205 ძლისპირი უფრო ადრეული თარგმანი უნდა იყოს.

რით უნდა აიხსნას № 204 ძლისპირის ახალი თარგმანის შექმნა? ვფიქრობთ, არა იმით, რომ შინაარსობრივად და რიტმულად თარგმანი უფრო ზუსტი ყოფილიყო. უფრო სავარაუდებელია, რომ ეს თარგმანი ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად არიან შესრულებული. № 204 ძლისპირის თარგმანი შესრულებული უნდა იყოს № 205-ზე გვიან, ამის გამო ის არ აისახა L ხელნაწერში და შევიდა უფრო გვიანდელ ნუსხებში (AOJ).

განვიხილოთ ქართულ ძლისპირთა მეორე წყვილი. №№ 261 და 262 ძლისპირები წარმოადგენენ ევსტრ. გამოცემით № 182 აკოლუთისის მ' ოდის ძლისპირის სხვადასხვა თარგმანს.

შინაარსობრივ ორევე ქართული თარგმანი კარგია, მაგრამ № 261 უფრო ზუსტია. № 262 ქართული ძლისპირის მე-5 და მე-6 ტაეპები არ შეესატყვისებიან ბერძნულს.

რიტმულად ორევე თარგმანი საგრძობლად სხვაობს დედნისაგან, შინაარსით კი ახლოს დგას ერთმანეთთან.

ბერძნული ძლისპირის რიტმული დაყოფა: 7. 9. 12. 7. 9. 6. 9=59

№ 261 ქართული ძლისპირის „ 8. 7. 8. 4. 5. 9. 4. 5. 5=55

№ 262 „ „ „ 9. 6. 9. 4. 5. 9. 4. 10=56

ორევე ქართული თარგმანი ძველია, ვინაიდან ორივე შესულია L ხელნაწერში. მაგრამ შესაძლებელია ისინი შესრულებულნი არიან ბერძნული ძლისპირის ერთმანეთისაგან ვარიანტულად განსხვავებული ორი სხვადასხვა დედნისაგან, რითაც უნდა აიხსნას № 262 ქართული ძლისპირის მე-5 და მე-6 სტრიქონების განსხვავება როგორც ჩვენთვის ცნობილი ბერძნული დედნისაგან, ასევე ამ ბერძნული ძლისპირის პირველი ქართული თარგმანისაგან (№ 261).

ამ თარგმანთა ბერძნულ დედანთან შედარებამაც დაგვარწმუნა, რომ ერთი ბერძნული ძლისპირის ორი სხვადასხვა თარგმანის შექმნა არ ემსახურებოდა დედანთან შინაარსობრივ და რიტმულ დაახლოებას.

ამრიგად, პირველი ქართული მთარგმნელები და ქართველი მელოდოსიმეხელები, ბერძნულ ძლისპირთა თარგმნისას, სხვადასხვა საშუალებებით ცდილობდნენ დაეცვათ თარგმანში ბერძნული ძლისპირის რიტმული წყობა, ისინი ამას მეტნაკლებად აღწევდნენ კიდევაც. ამ პირველადი მოთხოვნების გათვალისწინების

ვარემ ბერძნული ძლიასპირის ქართულად გადმოღება ვერც წარმოიდგინება, ვინა-
იდან, როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, თავდაპირველად ქართულად თარგმნილი ძლის-
პირები სრულდებოდა ბერძნულ კილოზე, რასთავისაც აუკლებელი იყო ქართული
თარგმანის ბერძნული დედნის რიტმულ წყობასთან შეფარდება.

ამ ზოგადი წესიდან ყველა გადანარისა და დარღვევის გათვალისწინება და
ახსნა მხოლოდ აქ წარმოდგენილი მასალის მიხედვით, რა თქმა უნდა, შეუძლე-
ბელია.

გვინდა ზემოთ თქმულს დავემატოთ კიდევ ზოგიერთი დაკვირვება:

1. რიტმული თანფარდობა ბერძნულ დედანთან უკეთ არის დატული მოკლე
ძლისპირებში.

2. მთარგმნელი ცდილობს შინაარსობრივი და რიტმული საზუსტეს დაიცვას
განსაკუთრებით ძლიასპირის დასაწყისსა და ბოლო ტაქებში. ეს მისწრაფება იმით
უნდა აიხსნას, რომ ძლიასპირის დასაწყისი არის კილოს განვითარებას დასაწყისი,
ხოლო ბოლო ტაქები—კილოს საკადანსო ნაწილი. ეს ორი ელემენტი კილოს საყრ-
დენი და ყვილაზე სტაბილური ნაწილია, რაც მეტ საზუსტეს მოახთხვებს შე-
სრულებაში და გადმოცემაში (ე. ი. თარგმნასა და ნეემიარებაში).

3. იამბიკური საზომით დაწერილი ძლიასპირები ქართულად იმავე საზომით
ითარგმნება¹ (12 მარცვლიანი 5 ტაქები=60 მარცვალი). ძლიასპირთა წინამდებარე
გამოცემაში იოანე დამასკელის სულ ორი იამბიკური აკოლუთიის ძლიასპირებია შე-
სული. ესენია, ეგსტრატადისის გამოცემის № 9 და № 50 აკოლუთიების ძლისპი-
რები, რომლებიც წინამდებარე გამოცემაში შემდეგ ძლისპირებს მოიცავს: №№ 1,
8, 15, 22, 29, 37, 43, 51 (№ 9 ბერძნული აკოლუთიისა) და №№ 60, 63, 75,
80, 86, 93, 99, 108 (№ 50 ბერძნული აკოლუთიისა).

ძლისპირის I რედაქციის უძველეს ნუსხებში (HL) იამბიკური ძლიასპირები
არ არის შეტანილი. იამბიკური ძლიასპირები დასტურდება ამ რედაქციის ძლიასპირ-
ის ერთ—A ხელნაწერში, რომელიც ძლიასპირის უძველესი რედაქციის გავრცე-
ლებულ ვარიანტს წარმოადგენს.

მტკიცე მეტრული სახის მქონე იამბიკური ძლისპირის თარგმნა ჩვეულებრივ
ძლისპირზე უფრო რთული იყო, ვინაიდან მეტრის საზუსტეს დაცვა იამბიკურ
ძლისპირებში სავალდებულო იყო. ამისდა მიუხედავად, ძლიასპირთა ქართულ თარგ-
მანებში იამბიკურ ძლიასპირთა მეტრული სახე ყოველთვის ერთნაირი საზუსტით არ
გადმოიცემა. ზოგჯერ 12 მარცვლიანი ტაქები ქართულ თარგმანში განკვეთილია ცე-
ზურის ადგილას—მეხუთე და მეშვიდე მარცვლს შემდეგ (იხ. № 108 და 93 ძლიას-
პირები)². ამით ორჯერ იზრდება ტაქათა რაოდენობა, მიტრული სტრუქტურა კი
იგივე რჩება, მაგრამ ქართულ თარგმანებში ძალიან ხშირად ეს წესიც დარღვეულია:
მაგ. № 37 ძლიასპირი შემდეგნაირად არის განკვეთილი 8 ტაქებად: 12. 7. 10. 7. 5.
3. 7. 9=60. უფრო დატოლებულია იამბიკური საზომის წყობას № 86 იამბიკური
ძლისპირი: 6. 7. 11. 11. 12. 9. 4=60.

ის ფაქტი, რომ იამბიკურ ძლიასპირებში, როგორც წესი, 60 მარცვლია, ე. ი.
იმდენი, რამდენიც საქაროა იამბიკურ მეტრის დასაცავად ($12 \times 5 = 60$), მოწმობს,
რომ მთარგმნელი იამბიკურ თარგმნასას მეტრული სტრუქტურის დაცვას გულისხ-
მობდა. ხოლო თუ ხელნაწერებში იამბიკური ძლიასპირის მეტრული სახე დარღვე-

¹ ასევე საზომის დაცვით ითარგმნება გალობანიც. ამიტომაც, რომ იადგარებში იამბიკური გა-
ლობის დასაწყისშივე მითითებულია მათი მეტრი: „იამბიკონი. ყოველსა მელსა (ტროპარნი—ე. მ.)
ა ნეტუებაჲ არს, ე-ჭერ ობ“ (მოქალის იადგარი, 205 v, 185 v).

² ასეთი განკვეთა: შემთავებები ბერძნულ იამბიკურ ძლიასპირებსა და გალობებშიც გვხვდება.

ულაი, ამის მიზეზი უკვე ძლისპირის რიტმულ დაყოფაში უნდა ვეძებოთ, რომელიც ძლისპირის კილოსთან შეწყობამ განაპირობა.

ჩანს, იამბიკურ ძლისპირებსა და ტროპარებში რიტმული და მეტრული განკვეთის ერთმანეთისაგან დაცილება მაინც მგალობლების, ნევმების მწერალთა და ხელნაწერთა გადამწერების გამოუყვადლობას უნდა მიეწეროს.

დიდი და მეტად საინტერესო საკითხია ძლისპირთა მხატვრული ფაქტურა— მხატვრული სახეები და სიმბოლიკა. ამ საკითხს ჩვენ ამჟამად არ ვეხებით, ვინაიდან ვფიქრობთ, რომ იგი შესასწავლია არა მარტო ძლისპირების მასალაზე, არამედ ქართული ორიგინალური და ნათარგმნი ჰიმნოგრაფიული ძეგლების ფართო მასალაზე ბერძნულის პარალელურად.

ჩვენ აქ წარმოვადგინეთ ბერძნულ-ქართულ ძლისპირთა რიტმული თანფარდობის მხოლოდ ძირითადი შემთხვევები და ისიც ცალმხრივად, ნევმების ე. ი. მელოდიის გარეშე. ეს საკითხი კი თხოულობს სპეციალურ შესწავლას არა ერთი, არამედ რამდენიმე პარალელური ნევმარებულ ტექსტის მასალაზე ისე, როგორც ეს წარმოდგენილია სლავური გალობებისადმი მიძღვნილ უკანასკნელი დროის სპეციალურ გამოკვლევებში. მხოლოდ ამის შემდეგ იქნება შესაძლებელი ქართულ-ბერძნულ გალობათა უფრო ზუსტი რიტმულ-მელოდიური თანაფარდობის დადგენა. ამისათვის აუცილებელია, პირველ რიგში, ძველი ქართული ნევმარებული ხელნაწერების ფოტოტიპირი გამოცემა.

ქართული ძლისპირის მნიშვნელობა ბერძნულ და სლავურ ირმოდოგიონთა შესწავლისათვის

ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიისა და სემიოგრაფიის შესწავლას ევროპაში ხანგრძლივი ისტორია აქვს. XIX საუკუნის ცნობილმა მეცნიერებმა არაერთგზის სცადეს ნევმური სისტემების ამოხსნა, მაგრამ ამ მიმართულებით დიდ წარმატებას ვერ მიადწიეს. ნამდვილი მეცნიერული საფუძველი ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიისა და მუსიკის ისტორიის შესწავლას სულ 40-იან წლებში ჩაეყარა. მაგრამ ეს ორმოცი წელი მეტად ინტენსიური იყო კვლევის თვალსაზრისით და თვალსაზრისით თავისი შედეგებით. ამ დროის მანძილზე საერთაშორისო აკადემიურ სერიაში Monumenta Musicae Byzantinae¹ ცნობილი მეცნიერების — E. Wellesz-ის, H. Tillyard-ის, C. Hüeg-ისა და სხვათა მიერ გამოცემა მრავალი ნაშრომი მონოგრაფიების, ტექსტებისა და ტრანსკრიფციების სახით².

ბუნებრივია, რომ მუსიკის სპეციალისტებისათვის პირველი რიგის ანოცნა იყო იმ ლიტურგიკული ძეგლების გამოცემა, რომლებსაც ნევმარებული ტექსტები მოეპოვებოდათ. ასეთებია: კონდაკარიონები, სტიქარონების კრებულები და ძლისპირთა კრებულები ანუ ირმოდოგიონები. ამ გამოცემათა საფუძველზე უნდა გაშლილიყო ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიისა და მუსიკის ისტორიის საკითხების კვლევა. ამიტომაც, რომ M. M. B. სერიის პირველი პუბლიკაციები ხელნაწერთა ფოტოტიპირ გამოცემებს დაეთმო.

¹ შემოკლებით M. M. B.

² ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიისა და მუსიკის შესწავლის დღევანდელი მდგომარეობა სრულად არის წარმოდგენილი O. Strunk-ის წერილში: Byzantine Music in the Light of Recent Research and Publication: The Proceedings of the XIII th International Congress, გვ. 245—266.

ბერძნული ირმოლოგიონებიდან ამ სერიაში დღეისათვის გამოქვეყნებულია:

- 1) *Hirmologium Athoum*, ფოტოტიპიური გამოცემა 1938 წლისა, რომელიც C. Höeg-ს ეკუთვნის. M.M.B., ტ. 2.
- 2) *Hirmologium Cryptense*, 1951. გამომცემელი L. Tardo. M.M.B. ტ. 3.
- 3) *Hirmologium Sabbaiticum*, გამომცემელი J. Raasted. M.M.B., ტ. 8, 1968.

ბერძნული ირმოლოგიონები აღრეც მრავალჯერ გამოცემულა, მაგრამ ეს გამოცემები უმთავრესად ლიტურგიკული დანიშნულებისა იყო და მათ მეცნიერული პუბლიკაციების პრეტენზიები არ ჰქონიათ. არც M.M.B. სერიის გამოცემებია კრიტიკული, ვინაიდან ისინი ერთი ხელნაწერით იფარგლებიან, მაგრამ ირმოლოგიონის შესწავლის დღევანდელ ეტაპზე ფოტოტიპიური გამოცემა სავსებით გამართლებულია, ვინაიდან მხოლოდ ამ გზით არის შესაძლებელი ტექსტის ნეკმირების ზუსტი გადმოცემა.

ჰინოგრაფიული ტექსტების ფოტოტიპიურ გამოცემებს წინ უძღოდა ხელნაწერთა აღწერილობები. არსებობს მსოფლიოს თითქმის ყველა ბერძნული ხელნაწერი კოლექციის აღწერილობა, სადაც, სხვა ხელნაწერებთან ერთად, შეტანილია ლიტურგიკულ-ჰინოგრაფიული ხელნაწერებიც. გამოცემულია აგრეთვე მუსიკალური ხელნაწერების სპეციალური კატალოგი-აღწერილობა: Gastoué, A., *Catalogue des manuscrits de musique byzantine de la Bibliothèque national de Paris et des Bibliothèques de France* (Paris, 1907).

მუხედავად იმისა, რომ ბიზანტიური მუსიკალური და ლიტურგიკული ხელნაწერების შესწავლას დიდი ხნის ტრადიცია აქვს, ირმოლოგიონი, უნდა შევხედოვანეს ძველი ბიზანტიური ჰინოგრაფიისა და მუსიკისა, ბოლო დრომდე შეუსწავლელი რჩებოდა. ეს ხარვეზი იმანაც განაპირობა, რომ ირმოლოგიონის, ისევე როგორც სხვა ჰინოგრაფიული ძეგლების, შესწავლა თხოულობდა ერთდროულად აღრეკრისტანული ხანის ლიტურგიკის ღრმა და ისტორიულ დამუშავებას და ამავდროს შუა საუკუნეების ბიზანტიური მუსიკის თეორიის ცოდნას. ორივე ეს დარგი კი ჯერ კიდევ მრავალ ძნელად გადასაჭრელ საკითხს სუამს მკვლევარების წინაშე და მათგან ორმხრივ დასპეციალებას მოითხოვს.

ბიზანტიური ჰინოგრაფიის შესწავლა ამ უკანასკნელი ნახევარი საუკუნის მანძილზე ფილოლოგებთან ერთად ბიზანტიის მუსიკის სპეციალისტებმა წასწიეს წინ, რომლებიც, ნებსით თუ უნებლიეთ, აღრეკრისტანული ლიტურგიკის სპეციალური საკითხების კვლევასაც შეუდგნენ. ამ მიმართულებით მუშაობდნენ ცნობილი მეცნიერები: E. Tillyard, E. Wellesz, C. Höeg, M. Velimirovic', G. Schirot, E. Koschmieder, L. Tardo, O. Strunk, J. Raasted და სხვანი.

ირმოლოგიონის ხელნაწერთა სპეციალურმა შესწავლამ მრავალი ძველი და საინტერესო ნუსხა გამოავლინა. ბოლო დროს გამოქვეყნებულ ირმოლოგიონთა პუბლიკაციებს, ჩვეულებრივ, ახლავს ირმოლოგიონის უმთავრეს და უმნიშვნელოვანეს ხელნაწერთა აღწერილობა. უძველეს ნუსხათა მოკლე აღწერილობა წამოღვარებული აქვს *Hirmologium Cryptense*-ის ფოტოტიპიურ გამოცემას, სადაც გამომცემელი L. Tardo იხილავს სხვადასხვა დროისა და წარმომავლობის 20 ირმოლოგიონს. გარდა თარიღისა და ხელნაწერის შედგენილობისა, აღწერილობაში მითითებულია სემიოგრაფიის სახეც: აღრებიზანტიური, საშუალობიზანტიური, ახა ლბიზანტიური თუ კუკუზელისა.

Hirmolog. Athoum-ის გამოცემის წინასიტყვაობაში C. Höeg-ი ვერცხად აღწერს გამოცემის დედას, ირმოლოგიონის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ნუსხას, ივერის მონასტრის № 470 ხელნაწერს (ხელნაწერი XII საუკუნისაა). ირმოლოგიონის

ორ ძველსა და მნიშვნელოვან ნუსხას ეხება ს. ევსტრატიადისი მის მიერ 1933 წელს გამოცემულ ირმოლოგიონის წინასიტყვაობაში¹. ეს ხელნაწერებია: Coislín 220 (ევსტრატიადისის დათარიღებით XII საუკუნისა) და ათონის დიდი ლავრის ხელნაწერი B—32 (მისივე დათარიღებით XII ს.).

ირმოლოგიონს ხელნაწერი ნუსხების უფრო ვრცელი და სპეციალური აღწერილობა გამოაქვეყნა C. Höeg-მა 1952 წელს M.M.B.-ს სერიაში. ხელნაწერთა აღწერილობა ნაწილია პირველი ვრცელი და სპეციალური გამოკვლევისა, რომელიც წაემძღვარა ირმოლოგიონს I, III და V ხმების ძლისპირთა ტრანსკრიფციებს².

L. Tardo-ს მიერ აღწერილ ხელნაწერთა სია C. Höeg-მა შეამცირა, ამოიღო გვიანდელი (XV ს.) ნუსხები და მეორეხარისხოვანი ხელნაწერები და მათ მაგივრად შეიტანა სინის მთის ეკატერინეს მონასტრის და იერუსალიმის ბერძნული საპატრიარქო ბიბლიოთეკის ორი ხელნაწერი, ორივე საბაწმინდური წარმომავლობისა: S. Saba № 599—XIII—XIV სს. და S. Saba № 617—XIV საუკუნისა, ორივე ირმოლოგიონი OdO წყობისაა.

აქვე მან დიდი ლავრის ცნობილი ირმოლოგიონი B—32 გადაათარიღა X საუკუნით³ (მანამდე ამ ხელნაწერს ათარიღებდნენ XI—XIII საუკუნეებით), და გაიზიარა A. Gastoué-ს მოსაზრება OdO წყობის ირმოლოგიონ-ს უძველესი ფრაგმენტის—PSg 1284-ის X საუკუნით დათარიღების შესახებ⁴.

ამრიგად, ზემოთ დასახელებული ბერძნული ირმოლოგიონის ხელნაწერთა აღწერა-მიმოხილვიდან ჩვენთვის საინტერესოდ უნდა მივიჩნოთ შემდეგი:

ა) ბერძნული ირმოლოგიონის ორი უძველესი ხელნაწერი თარიღდება X საუკუნის მიწურულით ან XI საუკუნით⁵. ამაზე აღრეული ნუსხები ჭერჯერობით არ ჩანს. ერთი ამ ხელნაწერთაგანი (B—32) KzO წყობისაა, ხოლო მეორე ფრაგმენტი (PSg 1284)—OdO წყობისა.

ბ) ბერძნულ ირმოლოგიონთა ფძველეს ხელნაწერთა შორის (მათი რიცხვი 20 ერთეულს აღემატება) OdO წყობის ირმოლოგიონის ორი ძველი და მნიშვნელოვანი ხელნაწერი საბაწმინდური წარმომავლობისაა. საერთოდ კი ამ წყობის ირმოლოგიონები ცოტაა და, რაც არის, ყველა გვიანდელია (XIII—XIV სს.).

გ) X საუკუნის ორივე ტიპის ირმოლოგიონს სემიოგრაფია აღრებიზანტიურია.

ვინაიდან საშუალო და ახალბიზანტიური სემიოგრაფიისაგან განსხვავებით აღრებიზანტიური ნეემატიური სისტემა დღემდე ამოუხსნელი რჩება, ამის ერთ-ერთი მიზეზი კი აღრებიზანტიური სემიოგრაფიის შემცველი ხელნაწერების სიმცირეც არის, ამიტომ ბიზანტინისტი მუსიკოლოგები მიმართავენ ბერძნული ირმოლოგიონების აღრეულ თარგმანებს, რომლებშიც, მათი ვარაუდით, შემორჩენილი უნდა იყოს

¹ *Εἰρηολόγιον ἐκδοθέντων ὑπὸ Μητροπολίτου Λεοποπόλεως Σαφροῦλου Εὐσεβιαδίδου*. Chennevières-sur-Marne, 1932.

² *The Hymns of the Hirmologium*. Part I. transcribed by A. Ayoutanti and Maria Stöhr. Revised and annotated by Garsten Höeg with assistance of Jörden Raasted. M.M.B., vol. 8. Copenhagen, 1956.

³ *The Hymns of Hirmologium*, გვ. XIV. B—32-ის 2 ფურცელი, რომელიც პ. უსპენსკიმ წამოიღო ათონიდან, ამჟამად დაცულია ლენინგრადის სალტიკოვ-შჩედრინის სახ. ბიბლიოთეკაში. ეს ფრაგმენტი ფოტოტიპურად გამოაქვეყნა J. B. Thibaut-მა თავის წიგნში: *Monuments de la Notation Ekphonétique et Hirmopolite de l'Église Grecque*: Cod. Petropol. CCCLXI.

⁴ იქვე, გვ. XIV.

⁵ M. Velimirovic'-ი ორივე ამ ხელნაწერის თარიღად დებს XI საუკუნეს. იხ. ქვემოთ, გვ. C92.

ძველი ბერძნული ირმოლოგიონის როგორც სტრუქტურული, ასევე სემიოგრაფიული ტრადიცია. ამით არის გამოწვეული ის დიდი ინტერესი, რომელიც დღეს სპეციალისტებს შორისაა აღძრული სლავური ჰიმნოგრაფიისა და, კერძოდ, ირმოლოგიონების მიმართ.

სლავური ირმოლოგიონის პირველი მეცნიერული გამოცემა, ვრცელი გამოკვლევათა და შესანიშნავი აპარატით, ეკუთვნის გერმანელ სლავისტს პროფ. ერვინ კომპიდერს¹. ამ გამოცემის საფუძვლად ე. კომპიდერმა აიღო სლავური ირმოლოგიონის უძველესი ნოვგოროდული ფრაგმენტები.

ე. კომპიდერის ეს კაპიტალური ნაშრომი გამოვიდა სამ ნაკვეთად. პირველი ნაკვეთი წარმოადგენს XII ს. სლავური ნოვგოროდული ირმოლოგიონის ფრაგმენტებს- პუბლიკაციას, მეორე ნაკვეთი—გამოკვლევას. მესამე ნაკვეთი უკავია აპარატს—ბერძნულ-სლავური და სლავურ-ბერძნული ძლისპირების (ირმოსების) სრულ საძიებელს².

1957 წელს პროფ. რომან იაკობსონმა M.M.B.-ს ძირითად სერიაში ფოტოტიპურად განოსცა ორი ხილანდარული სლავური ხელნაწერი: ერთი—სტიქარონთა კრებული (Sticherarium), მეორე—ირმოლოგიონი (Hirmologium). ჩვენთვის საინტერესო ხილანდარული ირმოლოგიონის ფრაგმენტიც XII ს. უკუნისაა³.

ხილანდარული ირმოლოგიონის ფოტოტიპიურ გამოცემას ერთვის აპარატი—სლავურ-ბერძნული ირმოსების შესატყვისი საძიებელი და გამოძეგმლის რ. იაკობსონის მოკლე წინასიტყვაობა, რომელიც ხელნაწერის მოკლე აღწერილობას შეიცავს.

სლავური ფრაგმენტების შესწავლას სპეციალური ნაშრომი უძღვნა მილოშ ველიმიროვიჩმა⁴. შ. ველიმიროვიჩი, ისევე როგორც ე. კომპიდერი, თავის კვლევას აძვარებს ბერძნულ-სლავური ირმოლოგიონების პარალელური შესწავლის შედეგად მიღებულ მასალაზე.

ორივე მკვლევრისათვის მთავარი საკითხებია: ორი განსხვავებული სტრუქტურის მქონე KzO და OczO ირმოლოგიონების შექმნის დრო, მათი ურთიერთმიმართება და ლიტურგიკულ პრაქტიკაში მათი გავრცელების გზები.

პირველი ტიპის ირმოლოგიონი, სამეცნიერო ლიტერატურაში KaO წყობის ირმოლოგიონად წოდებული, ბიზანტიაში ფართოდ არის გავრცელებული XI—XIII ს. უკუნეებში. ამ ირმოლოგიონში, როგორც უკვე ითქვა, ძლისპირები თითოეული ხმის ფარგლებში კანონად არის წარმოდგენილი. ძლისპირთა კანონში კი ძლისპირები დალაგებულია ოდების თანმიმდევრობით. ძლისპირთა კანონის ანუ აკოლუთიის ავტორია გალობათა იმ კანონის ავტორი, რომლიდანაც ამოკრებილია და კანონის სახით გაწყობილია ძლისპირები.

ირმოლოგიონის მეორე ტიპი, სამეცნიერო ლიტერატურაში OczO ირმოლოგიონად წოდებული, სხვა პრინციპით არის აგებული. ირმოლოგიონში ძლისპირები განლაგებულია არა ძლისპირთა კანონების სახით, არამედ დაშლილად, ოდებზე განაწილებით. ასე, მაგ. ირმოლოგიონის პირველი ოდის ფარგლებში თავმოყრილია

¹ სლავურ-ბერძნული ჰიმნოგრაფიისა და მუსიკის ურთიერთმიმართების საკითხებს ამ ბოლო დროს მიუძღვნა საინტერესო შრომები. ამ შრომათა მიმოიხილა ნ. შ. ველიმიროვიჩის სტატიაში: „The Influence of the Byzantine Chant on the Music of the Slavic Countries: The Proceedings of the XIII th International Congress of Byzantine Studies, გვ. 119—147.

² იხ. აქვე, გვ. 0101.

³ იხ. აქვე, გვ. 0102.

⁴ Studies on the Fragmenta Chilandarica Palaeoslavica, I. Milos Velimirovic', Byzantine Elements in Early Slavic Chant, The Hirmologium, Copenhagen, 1960.

პირველი გალობის ყველა ძლისპირი, ამას მოსდევს იმავე ხმის მეორე ოდის ძლისპირები და ასე შემდეგ.

თუ KaO ირმოლოგიონში ძლისპირება ინარჩუნებენ კანონის სახეს და ავტორსაც, რომელიც, ჩვეულებრივ, მითითებულიც არის ხოლმე აკოლუთიის სათაურში, მეორე, OdO ირმოლოგიონში ძლისპირებს დაკარგული აქვთ იმ კანონის სახე, რომელსაც ისინი ეკუთვნიან და ამავე დროს ავტორიც. „ამ გზით, წერს ირმოლოგიონების ერთ-ერთი პირველი მკვლევარი ე. ტიბო, ძლისპირების პროტოტიპთა კარგი წყობა იმ ზომამდე დაინგრა, რომ ძველი ირმოლოგიონების გარეშე (იგულისხმება KaO ტიპის ირმოლოგიონები— ე. მ.), რომლებიც დღეს დიდ იშვიათობას წარმოადგენენ, შეუძლებელია თავდაპირველი სახით აღდგეს კანონის პირველადი ავტორი“¹. ე. მ. ტიბოს მიაჩნია, ავრთვევ, რომ OdO ტიპის ირმოლოგიონები ბიზანტიაში გავრცელდა მხოლოდ XIII საუკუნის შემდეგ².

ე. ტიბოს დაკვირვებები OdO ტიპის ირმოლოგიონის შექმნისა თუ გავრცელების შესახებ საფუძველი გახდა ე. კოშმიდერის მიერ ამ საკითხზე გამოქვეყნებული პიპოთეზისა, რომელიც ავტორმა ჩამოაყალიბა ზემოთ დასახელებულ შრომაში.

ე. კოშმიდერის კონცეფტია შემდეგში მდგომარეობს: უძველესი სლავური ირმოლოგიონები მხოლოდ OdO წყობისანი არიან. ისინი არ ფარავენ თავის შედგენილობით ბერძნულ ირმოლოგიონს და გამოკრებილის შთაბეჭდილებას სტოვებენ. იბადება კითხვა: სად არის საძიებელი ამ სხვაობის მიზეზი? სლავური ირმოლოგიონის მთარგმნელს ხელთ ჰქონდა ამგვარი ბერძნული დედანი, თუ თვითონ მთარგმნელია მასალის გამოკრებელი? პირველ შესაძლებლობას ე. კოშმიდერი გამორიცხავს და გამოკრების ინიციატივას სლავ მთარგმნელს მიაწერს. ეს ფაქტი, ავტორის აზრით, მკიდროდ არის დაკავშირებული ორი სხვადასხვა წყობის ბერძნული ირმოლოგიონის არსებობასთან. სლავ მთარგმნელს ხელთ უნდა ჰქონოდა KaO ბერძნული ირმოლოგიონი. სლავური OdO ტიპის ირმოლოგიონი სლავურ ნიადაგზევე უნდა შექმნილიყო KaO ბერძნული ირმოლოგიონის სლავურზე გადმოღების პროცესში: „თუ მართალია ტიბოს ცნობა, რომ OdO ტიპის ბერძნული ხელნაწერები მხოლოდ XIII საუკუნის დამლეველან ჩნდება, მაშინ სლავური OdO ირმოლოგიონი არ შეიძლება ბერძნულს თარგმანად მივიჩნიოთ, და ამ ტიპის შექმნა სლავებს უნდა მიეწერათ იმ შემთხვევაშიც, თუ ეს მოსაზრება მეტად თვალში საცემ სიახლედ გამოჩნდება ლიტურგიკულ ლიტერატურაში“³. ე. კოშმიდერი, ავითარებს რა ამ აზრს, იმ დასკვნამდისაც მიდის, რომ ირმოლოგიონების ნეემირებაც პირველად სლავებთან უნდა მოხდარიყო⁴.

თავის ერთ-ერთ უკანასკნელ შრომაში მ. ველიმიროვიჩი საგანგებოდ შეეხოდა და გააკრიტიკა ე. კოშმიდერის ეს თვალსაზრისი: „ერთნ კოშმიდერი, წერს ავტორი, ეტყობა საკმარისად არ იცნობს OdO ბერძნულ ირმოლოგიონების ხელნაწერებს და ამიტომ მზადაა დაუშვას, რომ ამ ტიპის ირმოლოგიონები თავდაპირველად სლავების შემოქმედების ნაყოფი იყო და შემდეგ მათგან მიიღეს ბერძნებმა. მაგრამ ამ ვარაუდს ადვილად უარყოფს თუნდაც ის ფაქტი, რომ არსებობს OdO ირმოლოგიონის ერთი ფრაგმენტი, რომელიც ერთი საუკუნით მაინც უფრო ადრეულია სლავურ ირმოლოგიონებზე“⁵. იგულისხმება ზემოთ განხილული ირმოლოგიონის ორ-

¹ J. B. Thibaut, *Monuments de la Notation Ekphonétique et Hagiopolite de l' Eglise Grecque*. გვ. 71.

² J. B. Thibaut, იქვე.

³ E. Koschmieder, *Die ältesten Novgoroder Hirmologien-Fragmente. Zweite Lieferung*, გვ. 70.

⁴ იქვე, გვ. 70.

⁵ M. Velimirovic', *Byzantine Elements*.. გვ. 39.

ფურცლიანი ფრაგმენტი PSg № 1284, რომელსაც მ. ველიმიროვიჩი XI საუკუნით ათარიღებს¹.

ამავე ნაშრომში მ. ველიმიროვიჩი აყალიბებს თავის თვალსაზრისს ბერძნული ირმოლოგიონების წარმოშობისა და მათი განვითარების საფეხურების შესახებ. თავის დასკვნებს ავტორი ამყარებს ბერძნულ-სლავურ ირმოლოგიონთა შედარებით შესწავლაზე, რაც ავტორმა თვალსაჩინოებდა თავის ცხრილების სახით წარმოაღვინა².

პირველ ცხრილში³ გათვალისწინებულია KaO ბერძნულ ირმოლოგიონთა შედგენალობა. წარმოდგენილია ირმოლოგიონის 12 ხელნაწერში ძღვსპირთა კანონების (აკოლუთიათა) რიგი პირველი ხმის ფარგლებში. შედარების კრიტერიუმად აღებულია ათონის ივერის მონასტრის № 470 ხელნაწერი, რომელიც შუა საუკუნეების ტიპურ ირმოლოგიონად არის მიჩნეული.

ძღვსპირთა კანონების შედგენილობისა და თანმიმდევრობის მიხედვით, მ. ველიმიროვიჩმა ეს 12 ხელნაწერი 3 ჯგუფად დაანაწილა. ხელნაწერთა პირველი ჯგუფი, რომელიც KaO ირმოლოგიონის განვითარების ადრეულ ეტაპს ასახავს, სამ ხელნაწერს მოიცავს: ათონის ლავრის ხელნაწერი B—32 (ლიტერი L)⁴, საბაწმინდის ხელნაწერი № 83 (ლიტერი S)⁵ და Codex Petropolitanus DLVII (ლიტერი Lg), რომელიც შეიცავს III ხმის რამდენიმე კანონს⁶. ქრონოლოგიურად ამ სამ ხელნაწერს ავტორი ალაგებს შემდეგი თანმიმდევრობით: L, Lg და S (XI საუკუნის დამდეგიდან XI საუკუნის ბოლომდე). ამავე ჯგუფის ირმოლოგიონის მოკლე რედაქციად არის მიჩნეული ხელნაწერი ლავრა Γ—9 (ლიტერი La), აგრეთვე XI საუკუნისა.

KaO ირმოლოგიონის განვითარების ეს ყველაზე ადრეული სტადია ხასიათდება კანონთა დიდი რაოდენობით. მთელ რიგ შემთხვევაში ისინი შეიცავენ ისეთ კანონებსა და ირმოსებს, რომლებიც გვიანდელ, XII საუკ. II ჯგუფის ირმოლოგიონებში უკვე აღარ ჩანან. საინტერესოა ისიც, რომ ის კანონები და ირმოსები, რომლებიც არ შევლენ II ჯგუფის ირმოლოგიონებში, ნაწილობრივ კვლავ გამოჩნდნენ III ჯგუფის ხელნაწერებში, მიუხედავად იმისა, რომ კანონების რაოდენობა მეორე ჯგუფთან შედარებით III ჯგუფში კიდევ შემცირებულია.

მეორე ანუ საშუალო ჯგუფის ირმოლოგიონებში მ. ველიმიროვიჩი აერთიანებს XII საუკუნის სამ ხელნაწერს: ათონის ივერის მონასტრის № 470 ხელნაწერი (ლიტერი H)—XII საუკ.; Coislin 220 (O ლიტერი)—XII ს.; გროტაფერატას ხელნაწერი E.γ. III (ლიტერი Gz)—XII ს. ამავე ჯგუფს უერთებს ავტორი გროტაფერატას მეორე ირმოლოგიონს E.γ. II (ლიტერი G), თუმცა ეს უკანასკნელი XIII საუკუნისაა.

ამ ოთხი ხელნაწერიდან, როგორც უკვე ითქვა, ორი (H და G) ფოტოტიპირებად არის გამოქვეყნებული.

უკანასკნელი ანუ მესამე ჯგუფის ირმოლოგიონებში ერთიანდება XIII საუკუნის პირველი ნახევრის ხელნაწერები. ამ ჯგუფის თავისებურებაა კანონთა რაოდენობის შემდგომი შემცირება.

¹ M. Velimirovic'. დასახ. წიგნი, გვ. 46.

² M. Velimirovic'. დასახ. წიგნი, გვ. 45 და 48.

³ იქვე, გვ. 45.

⁴ B—32-ს მ. ველიმიროვიჩი ათარიღებს XI საუკუნით. ხელნაწერი გამოცემული არ არის.

⁵ ხელნაწერი 1968 წელს ფოტოტიპირებად გამოსცა J. Raastad-მა, M.M.B., vol. VIII₂₋₁.

⁶ ფრაგმენტი გამოსცა ე. ტიბომ: Monuments de la Notation Ekplonétique..., pl. VI—XXIII.

ირმოლოგიონების შედარებითი ცხრილების საფუძველზე მ. ველიმიროვიჩი ასკვნის:

არაუგვიანეს XI საუკუნისა, KaO ირმოლოგიონის ორი ვერსია არსებობდა. მოკლე ვერსია დღესდღეობით ცნობილია ერთადერთი ხელნაწერით— La (ათონის ლავრა F—9), ვრცელი ვერსია კი— L, S და Lg ხელნაწერებით.

XI საუკუნის დასასრულსა და XII საუკუნეში ხდება ვრცელი ვერსიის შემოკლება. ირმოლოგიონის ამ ახალ შემოკლებულ რედაქციაში, რომელიც ამავე დროს ირმოლოგიონების განვითარების მეორე ეტაპს ასახავს, შემორჩენილია პირველი რედაქციის ვრცელი ვერსიის კანონთა ერთი მესამედი.

თუ რით უნდა ყოფილიყო გამოწვეული KaO ირმოლოგიონის I ვერსიის შემდგომ საუკუნეებში შემოკლება, ამის შესახებ მ. ველიმიროვიჩი გარკვევით ვერაფერს ამბობს: „თითოეული კანონის შედგენილობა რომ უცვლელი ყოფილიყო სამივე სტადიაში, მაშინ შეიძლებოდა დაგვეშვა, რომ კანონების გარკვეული რაოდენობა, დღეს ჩვენთვის გაუგებარი მიზეზების გამო (ვთქვათ, რომელიმე ავტორის არასასურველობისა, ანდა დღესასწაულის გაუქმების გამო), ამოღებულ იქნა დროთა ვითარებაში ირმოლოგიონიდან. მაგრამ, სინამდვილეში, აქ უფრო რთულ პროცესთან გვაქვს საქმე, ვიდრე უბრალოდ ამა თუ იმ კანონის ამოგდება ირმოლოგიონიდან“¹ (იგულისხმება ცვლილებები თვით აკოლუთიის ფარგლებში).

ირმოლოგიონებიდან კანონებისა და ირმოსების გამოკრება ამ ხელი შეუწყო შედგენილი კანონების შექმნას² და კანონების თავდაპირველი სახის დარღვევას.

ამრიგად, XI—XIV საუკუნეების ხელნაწერებში მ. ველიმიროვიჩი გამოყოფს სამ ქრონოლოგიურ ჯგუფს. თითოეულ ამ ჯგუფს თავისი ქრონოლოგიური საზღვრები, კანონთა განსხვავებული რაოდენობა და შედგენილობა აქვს.

რაც შეეხება KzO ირმოლოგიონის წარმოქმნის ადგილსა და გავრცელების არეს, ამ საკითხზეც მ. ველიმიროვიჩმა წამოაყენა ვარაუდი. მისი აზრით, ირმოლოგიონის ეს ტიპი უნდა შექმნილიყო კონსტანტინეპოლის დომენსა და ათონზე; აქვე იყო ის ყველაზე ფართოდ გავრცელებული³. KaO წინ უსწრებდა OdO წყობის ირმოლოგიონის ჩამოყალიბებას.

ამავე სახის სამუშაო ჩაატარა მ. ველიმიროვიჩმა OdO ბერძნული ირმოლოგიონის ხელნაწერებზე⁴, ოღონდ, ამ შემთხვევაში, ორ ბერძნულ ირმოლოგიონთან ერთად, მან განიხილა სლავური ნოველორდისა და ხილანდარის OdO ირმოლოგიონები⁵. თავის დაკვირვებები ამ ირმოლოგიონთა ურთიერთმიმართებაზე მან გამოხატა აგრეთვე შედარებითი ცხრილით, რომელიც პირველი ხმის მეხუთე, მეექვსე და მეშვიდე ოდების მასალაზეა აგებული. ბერძნული ხელნაწერებიდან მკვლევარმა შეარჩია საბაწმიდური კოლექციის ორი ხელნაწერი: №599 (ლიტერი Sa), XIII—XIV სს. და № 617 (ლიტერი Sb), XIV ს.⁶

¹ M. Velimirovic', დასახ. შრომა, გვ. 42.

² შედგენილ კანონს მ. ველიმიროვიჩი უწოდებს ისეთ კანონს, რომლის ირმოსები ირმოლოგიონის ხელნაწერებში ერთზე მეტი კანონის საკუთრება იყო. ე. ი. „შედგენილი კანონი“ რამდენიმე (ორი ან მეტი) ძველი კანონის ძლისპირთა კომპილაციას წარმოადგენს.

³ M. Velimirovic', დასახ. შრომა, გვ. 44—46.

⁴ OdO ბერძნული ირმოლოგიონების ხელნაწერები მეტად მცირე რაოდენობით არის მოღწეული.

⁵ იხ. იქვე, გვ. 46.

⁶ იხ. იქვე, გვ. 46—47.

OdO ბერძნულ-სლავური ხელნაწერების შედარებამ მრავალი საინტერესო საკვლევი საკითხი წამოჭრა მ. ველიმიროვიჩის წინაშე. ჩვენთვის ვანსაკუთრებით საინტერესოა მისი თვალსაზრისი ამ ტიპის ირმოლოგიონის წარმოქმნისა და გავრცელების შესახებ.

ავტორის აზრით, დღეს არ არსებობს არავითარი საშუალება იმის გასაგებად, თუ რამ გამოიწვია OdO ტიპის ირმოლოგიონის შექმნა. შეიძლება მხოლოდ წარმოვიდგინოთ და დავეუშვათ, რა შეიძლება მომხდარიყო: დროთა ვითარებაში კანონთა ზოგიერთი ირმოსი ნაკლებად პოპულარული გახდებოდა, ზოგი კი სრულიად იქნებოდა უგულებელყოფილი, ამიტომ, ბუნებრივია, დაიწყებოდა ირმოსების შერჩევა. ამ შერჩევის პროცესში კი, ერთი მხრით, იქმნებოდა „შედგენილი კანონები“, ხოლო, მეორე მხრით, ირღვეოდა კანონები და ჯგუფდებოდა გამორჩეული ირმოსები, მასმასადამე, იშლებოდა კანონები ირმოსებად, ირღვეოდა KaO ირმოლოგიონის ტრადიციული სახე და მის ადგილს იკავებდა OdO ირმოლოგიონი. ამრიგად, KaO ირმოლოგიონის გამორჩეული ირმოსების ოდებად დაჯგუფებამ წარმოქმნა OdO ირმოლოგიონი. ამ თვალსაზრისს, მ. ველიმიროვიჩის აზრით, მხარს უჭერს ირმოლოგიონებით სარგებლობის პრაქტიკაც.

ბერძნული ირმოლოგიონების ხელნაწერები სხვადასხვა წარმომავლობის არიან. KaO წყობის ხელნაწერთა უმრავლესობა ათონურია. პრაქტიკულადაც ეს ირმოლოგიონი კონსტანტინეპოლის დომენსა და ათონზე იყო გავრცელებული, OdO წყობის ირმოლოგიონის ხელნაწერთა უმრავლესობა კი პალესტინური წარმოშობისაა. აქვე უნდა ყოფილიყო იგი ძირითადად გავრცელებული. რაც შეეხება იმას, თუ რა გზით უნდა მიეღოთ სლავებს OcO წყობის ირმოლოგიონი, ამის შესახებაც მ. ველიმიროვიჩი თავის ვარაუდს გამოთქვამს: მისი აზრით, მხოლოდ OdO ირმოლოგიონის არსებობა სლავურ ენაზე მოწმობს იმას, რომ XI საუკუნეში სლავების კონტაქტი წმიდა ადგილებთან უფრო მჭიდროდ უნდა ყოფილიყო, ვიდრე ამას აქამდე ვარაუდობდნენ. მეორე მხრით, სლავებს შეეძლოთ გასცნობოდნენ ამ წყობის ირმოლოგიონს კონსტანტინეპოლის სტუდიის მონასტერში, სადაც კონსტანტინეპოლის ტიპიკონთან ერთად ადრევე მოქმედებდა საბაწმიდის სამონასტრო წესი¹.

ჩვენ მოკლედ გადმოვცით მ. ველიმიროვიჩის თვალსაზრისი KaO და OdO ბერძნულ ირმოლოგიონთა წარმოშობა-გავრცელებისა და მათთან სლავური ირმოლოგიონის მიმართების შესახებ. შევხედოთ ამ თვალსაზრისს ქართული ძლისპირნის შესწავლის შედეგების გათვალისწინებით.

1. ბერძნული KaO ირმოლოგიონის განვითარების ქრონოლოგიური ეტაპები მოიცავს XI—XIV საუკუნეებს. უფრო ადრეული პერიოდი კი (ირმოლოგიონის ჩამოყალიბების დროიდან XI საუკუნემდე), ბერძნული ხელნაწერი ირმოლოგიონების უქონლობის გამო, შესწავლელი არ არის. არ არსებობს ამ საუკუნეების არც სლავური ხელნაწერები. სლავური ირმოლოგიონები ბერძნული ირმოლოგიონების განვითარების XI საუკუნის II ნახევრის ან XII საუკუნის სურათს წარმოადგენენ.

დღეისათვის აღრიცხულია ორივე წყობის ქართული ძლისპირნის ათამდე ხელნაწერი, რომლებიც თარიღდებიან X საუკუნის პირველი ნახევრით, X საუკუნის II ნახევრით და XI საუკუნის დამდეგით. ორივე წყობის ძლისპირნი ბერძნული მომდინარეობისაა. უკვე ამ ფაქტზე დაყრდნობით შეიძლება დაბეჭითებით ითქვას, რომ არ არსებობს არავითარი საფუძველი ე. კომ-

¹ M. Velimirovic', დასახ. წიგნი, გვ. 125—126.

მიდერის მტკიცებისათვის, რომ OdO სლაეური ირმოლოგიონი სლაეურ ნიადაგზე უნდა ჩამოყალიბებულიყო იმის გამო, რომ ამ წყობის ბერძნულ ირმოლოგიონს $X-XI$ საუკუნეების ბერძნული ლიტურგიკული პრაქტიკა არ იცნობდა.

2. ქართული OdO ძლისპირნის ხელნაწერები სამ რედაქციულ ჯგუფად ნაწილდება. ეს ჯგუფები ერთმანეთისაგან განსხვავდება ძლისპირთა შედგენილობითა და რაოდენობით. ძლისპირნის მესამე რედაქცია ძლისპირთა რაოდენობით ორჯერ აღემატება I რედაქციას.

ქართული ძლისპირნის ხელნაწერები განვითარების იმის საპირისპირო სურათს გვაძლევენ, რაც $XI-XIV$ სს. ბერძნული ირმოლოგიონების შედარებითი შესწავლის შედეგად წარმოადგინა მ. ველიმროვიჩმა. თუ $XI-XIV$ საუკუნეთა ირმოლოგიონებში აშკარად დასტურდება შექცობის ტენდენცია, ქართულ ძლისპირთა რედაქციებისათვის დამახასიათებელია ძლისპირთა მოცულობისა და შედგენილობის თანდათან ზრდა. ეს განსხვავება სავსებით კანონზომიერია, ვინაიდან ქართულ-ბერძნული ხელნაწერები ასახავენ ძლისპირთა კრებულების განვითარების სხვადასხვა ეტაპს. ქართული ძლისპირნი წარმოადგენს ძლისპირთა კრებულების შექმნისა და განვითარების ადრეულ საფეხურს, როდესაც ლიტურგიკული მიზნებით ახლად ჩამოყალიბებული ძლისპირთა კრებული სწრაფად იზრდება $VIII-X$ საუკუნეების პოეტ-მელოდოსთა ახალი ძლისპირებით. ამავე საუკუნეებში იგივე გზა უნდა გაეწეო ბერძნულ ირმოლოგიონსაც. ეს პროცესი დათავრდა XI საუკუნისათვის, ბერძნული ირმოლოგიონის ყველაზე ვრცელი რეაქციის (L ხელნაწერის) შექმნით.

ბერძნულ ირმოლოგიონს XI საუკუნიდან ახალი მოხოვნილებები წაუყენეს. ამ დროიდან დაიწყო ირმოლოგიონის გაცხრილვა „არაპოპულარული“ ძლისპირებისაგან და მისი შეესება ახალი „შედგენილი კანონებით“. გაცხრილვისათვის, ალბათ, არსებობდა დღეისათვის ჩვენთვის ჯერ კიდევ უცნობი სხვა მრავალი მიზეზიც. ირმოლოგიონის თანდათან შემოკლების პროცესი $XI-XIV$ საუკუნეების მანძილზე კარგად არის წარმოდგენილი ამ პერიოდის ბერძნულ ხელნაწერებში.

ამრიგად, ბერძნულ-ქართული ირმოლოგიონების ერთდროული და პარალელური შესწავლით შეიძლება წარმოვიდგინოთ ბერძნული ირმოლოგიონის განვითარების გაბმული პროცესი $VIII-XIV$ საუკუნეების მანძილზე. ქართული უძველესი ძლისპირნის შესწავლით ივსება დიდი ხარვეზი. ბერძნული ჰიმნოგრაფიისა, კერძოდ, ირმოლოგიონის განვითარების შესწავლის ისტორიაში.

3. ქართული ძლისპირნის ბერძნულისაგან მომდინარეობა უეჭვო ფაქტია; ორივე წყობის ძლისპირნი საბაწმიდური წარმოშობისაა. ორივე X საუკუნის ხელნაწერი ნუსხებითაა წარმოდგენილი.

KaO ძლისპირნის ჩამოყალიბება უფრო ადრეა სავარაუდებელი, ვინემ OdO ძლისპირნისა, მაგრამ KaO ძლისპირნს ქართულ ლიტურგიკულ პრაქტიკაში დიდი გავრცელება არ ჰქონია. ის იხმარებოდა როგორც კერძო დანიშნულების ძლისპირნი ამა თუ იმ მცირე ზომის ლიტურგიკული კრებულებისათვის, საფიქრებელია, მანამ, სანამ ჩამოყალიბდებოდა და საყოველთაოდ გავრცელდებოდა უფრო ვრცელი OdO ძლისპირნი, და ერთხანს მის პარალელურადაც.

KaO ძლისპირნი საფუძვლად დაედო OdO ძლისპირნს. პირველი უძველესი ფენა OdO ძლისპირნის ძლისპირებისა, როგორც ჩანს, KaO წყობის კერძო დანიშნულების ძლისპირნის ოდებად დამლის გზით არის მიღებული. ეს ფაქტი მხარს

უქერს ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის მკვლევართა შორის გავრცელებულ მოსაზრებას, რომ OdO ირმოლოგიონი უნდა ჩამოყალიბებულიყო KaO ირმოლოგიონის დაშლისა და გადაწყობის საფუძველზე.

4. KaO ძლისპირნის პრაქტიკული გავრცელების დრო მოკლე იყო, ხოლო არც—საბაწმიდისა და სინის ქართულ მონასტრებს არ გასცილებია. OdO ძლისპირნი კი უკვე X საუკუნის შუა წლებიდან ფართოდ გავრცელდა ჯერ პალესტინის ქართული ეკლესია-მონასტრების პრაქტიკაში, ხოლო იმავე საუკუნეში, საბაწმიდის გზით, საქართველოსა და ათონზე¹. რაკი OdO ძლისპირნი $X—XI$ საუკუნეებში ათონის ივერის მონასტრის პრაქტიკაშია დამკვიდრებული, უნდა ვიფიქროთ, რომ ათონის ბერძნული და სლავური მონასტრებისთვისაც OdO ირმოლოგიონები ამ დროისათვის არ იქნებოდა უცნობი. ამიტომ არაფერია მოულოდნელი იმაში, რომ XI საუკუნეში სლავებმა ბერძნულიდან თარგმნეს სწორედ OdO ირმოლოგიონი იმ დროს, როდესაც კონსტანტინეპოლსა და ათონზე უმთავრესად KaO იყო გავრცელებული. სლავებს OdO ირმოლოგიონის თარგმნა ერთნაირად შეეძლოთ განეხორციელებინათ როგორც სტუდიის მონასტერში, ასევე ათონზე.

ასახსნელი რჩება მაინც ის, თუ რატომ გავრცელდა პალესტინაში და ქართულ-სლავურ ლიტურგიკულ პრაქტიკაში OdO ირმოლოგიონი, ხოლო აიონსა და კონსტანტინეპოლში უმეტესად— KaO ირმოლოგიონი. ვფიქრობთ, ამის ახსნა უნდა ვეძებოთ ამ კრებულთა სპეციფიკაში და იმ მოთხოვნილებებშიც, რომლებიც სხვადასხვა დროსა და ადგილას წაყენებული ჰქონდა თითოეულ მათგანს ადგილობრივი ეკლესია-მონასტრების მიერ, იქნებოდა ეს ბერძნული, სლავური თუ ქართული.

$VIII—IX$ საუკუნეებში კანონებს ქმნიდა საბაწმიდის პოეტ-მელოდოსთა შესანიშნავი პლეადა. აქვე უნდა შექმნილიყო IX საუკუნეში პირველი KaO წყობის ირმოლოგიონი, სადაც პოეტ-მელოდაოსთა კანონებიდან ამოკრებილი და კანონებად დალაგებული ძლისპირები იყო თავმოყრილი.

IX საუკუნიდან ჰიმნოგრაფიულმა კერამ პალესტინიდან კონსტანტინეპოლში, კერძოდ სტუდიის მონასტერში, გადაინაცვლა. $IX—X$ სს-ში სტუდიის მონასტრისა და კონსტანტინეპოლის ჰიმნოგრაფებმა ახალი კანონებით გაამდიდრეს ბიზანტიური ჰიმნოგრაფია. ბიზანტიის ჰიმნოგრაფების შემოქმედებითი მუშაობა არც მომდევნო საუკუნეებში შეწყვეტილა. XI საუკუნეში სტუდიისა და კონსტანტინეპოლის კერას საზღვრეთ იტალიის ძლიერი ჰიმნოგრაფიული კერა დაემატა გროტაფერატას მონასტრის სახით, რომელმაც $XI—XII$ საუკუნეებში რამდენიმე თეალსაჩინო ჰიმნოდი შეგვშატა.

XIII საუკუნეში ახალი კანონებისა და ძლისპირების შექმნა ჯერ კიდევ გრძელდებოდა, თუმცა ჰიმნოგრაფიული რეპერტუარი ლიტურგიკულ ძეგლებში $X—XI$ საუკუნეებისათვის ძირითადად უკვე განსაზღვრული იყო და, ფაქტურად, ირმოლოგიონების შემდგომი განვითარების გეზიც ძველი ირმოსების შეცვლისა თუ ამოკლებისა და ირმოლოგიონის შემცირებისაკენ იყო მიმართული. მეორე მხრივ, ახალი კანონების გამრავლებაც იწვევდა ცვლილებებს ირმოლოგიონის შემადგენლობაში. კანონის ახალი ავტორები ხშირად ქმნიდნენ ახალ ჰიმნებს და უფარდებ-

¹ ათონის ივერთა მონასტრის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციაში არის „ძლისპირნის“ ორი ხელნაწერი, ერთი მათგანი XI საუკუნისაა. იხ. R. Blake, Catalogue des manuscrits géorgiens de la Bibliothèque de Laure d'Iveron au Mont Athos, № 86.

დნენ მათ ძველ ძლისპირებს. ამან გამოიწვია ზოგი უხერხულობა: თავდაპირველი კანონების ირმოსები მიეკუთვნა მეორად კანონებსა და მათ ავტორებს. ამ გზით, რიგ შემთხვევაში, ირმოლოგიონში თავდაპირველი ძლისპირების (ირმოსების) ავტორები შეცვალა ახალმა ავტორებმა, ზოგჯერ კი ერთსა და იმავე ძლისპირთა აკოლუთიას ორი ან უფრო მეტი ავტორი გამოუჩნდა, იმისდა მიხედვით, თუ რამდენმა ავტორმა გამოაყენა ძველი ძლისპირები ახალი კანონების შესაქმნელად. ამ გზით საუკუნეების მანძილზე საკმაოდ არეული მასალა ასეთივე არეული სახით შედიოდა და ემატებოდა ირმოლოგიონის ახალ ნუსხებს და უფრო და უფრო აძნელებდა კანონთა თავდაპირველ ავტორთა დადგენას. მაგრამ ეს სირთულე არ არსებობდა ეკლესიასათვის. ეკლესიის პრაქტიკულა მიზნებისათვის სულ ერთი იყო — თეოდორე სტუდიელის ახალი კანონი მის ორიგინალურ ძლისპირებზე იყო დაწერილი, თუ იოანე დამასკელის ძველ ძლისპირებზე. მით უმეტეს, რომ იმ უპირავე ძლისპირებიდან, რომლებიც XI საუკუნის ბოლოსათვის უკვე თავმოყრილი იყო ირმოლოგიონში (მათი რიცხვი 1800 აღწევდა), ლიტურგიკულ პრაქტიკაში მხოლოდ ერთი მცირე ნაწილი იყო გამოყენებული.

ჟ. სქიროს გამოანგარიშებით, მთელი წლის ბერძნულ სადოქსასწავლოში, სადაც ყველაზე დიდი რაოდენობით არის წარმოდგენილი ჰიმნოგრაფიული მასალა, ირმოლოგიონის ძლისპირთა მხოლოდ ერთი მეცხრედია გამოყენებული¹. მაშასადამე, ირმოლოგიონის ძლისპირთა ყველა კანონის ცოდნა პრაქტიკოს ღვთისმსახურისათვის თუ მგალობლისათვის არ იყო საჭირო. ირმოლოგიონი არ იყო ჩვეულებრივი ლიტურგიკული წიგნი. ირმოლოგიონით სარგებლობდა მხოლოდ საგანგებოდ ვანსწავლული ღვთისმცოდნე და მგალობელი, და არა პრაქტიკოსი მგალობელი, მაგრამ პროფესიონალი მგალობელიც, ჩანს, ორი სხვადასხვა ტიპის ირმოლოგიონს (K₂O და O₂O) სხვადასხვა მიზნით იყენებდა. O₂O ირმოლოგიონი, K₂O-სთან შედარებით, უფრო ადვილი მოსაზმარი იყო ცალკეული ძლისპირის მოსაძებნად, მაგრამ, ამავე დროს, ამ ტიპის ირმოლოგიონში ძლისპირთა აკოლუთიას დაკარგული აქვს თავისი თავდაპირველი (კანონიდან მომდინარე) სახე და ავტორიც. ამგვარი ირმოლოგიონი შეიძლება გამოდგეს ლიტურგიკულ პრაქტიკაში გალობის სწავლების მიზნით, მაგრამ ვერ გამოადგება იმას, ვისაც სურს ძველი ავტორების ძლისპირთა კანონების აღდგენა და ამ ძლისპირებზე ახალი ტროპარების დაწერა, ე. ი. ახალი კანონების შექმნა. ამ რიგის შემოქმედებითი ნუშათა კი, რიგორც უკვე ვთქვით, საუკუნეების მანძილზე მიმდინარეობდა უდიდესი ჰიმნოგრაფიულ კერებში. ამიტომ, რომ სანამ არსებობდა ჰიმნოგრაფიული შემოქმედების ძლიერი კერები, სადაც იწერებოდა ახალი კანონები თუ ძლისპირები მელოდოსებისა თუ მელურგების მიერ, მანამდე მუდმივი მოთხოვნის უქონლობა იქნებოდა სწორედ K₂O ირმოლოგიონზე, რომელიც სისტემატურად ივსებოდა ან იცვლებოდა ახალი და განახლებული ძლისპირთა აკოლუთიებით. ამით აიხსნება ის ფაქტი, რომ ბიზანტიურა ჰიმნოგრაფიულა შემოქმედების აღძველობის პერიოდში ჰარბობს K₂O ირმოლოგიონი, და XI—XII საუკუნის ბერძნული ირმოლოგიონის ხელნაწერთა უმრავლესობაც ამ ტიპს განეკუთვნება. ეს ირმოლოგიონები წარმომავლობით დაკავშირებულნი არიან ჰიმნოგრაფიული შემოქმედების დიდ კერებთან — სტუდიის, კონსტანტინეპოლისა და ათონის მონასტერ-ეკლესიებთან, გროტაფერატასა და კვიპროსის ჰიმნოგრაფიულ ცენტრებთან. რა თქმა უნდა, ეს

¹ G. Schiro, *Problemi heirmologici: Proceedings of the XIII th International Congress of Byzantine Studies*, გვ. 255—266.

არ ნიწნავს იმს, რომ K_2O ირმოლოგიონის გვერდით იმავე დროს და იქვე არ იხმარებოდა OdO ირმოლოგიონიც.

პალესტინის ჰიმნოგრაფიულ ცენტრში—საბაწმიდაში X საუკუნიდან ირმოლოგიონი მხოლოდ ლიტურგიკულ პრაქტიკას ემსახურებოდა, ამიტომ, ბუნებრივია, რომ K_2O ირმოლოგიონი, ადრე საბაწმიდის სახელოვან პოეტ-მელიქოდოსების წიაღში შექმნილი, X საუკუნისათვის კარგავს თავის მნიშვნელობას. პრაქტიკიდან კი მას თანდათან აძევებს უფრო ადვილად მოსახმარი OdO წყობის ირმოლოგიონი. ირმოლოგიონთა მონაცვლეობის იგივე პროცესი განმეორდა კონსტანტინოპოლის დომენსა და ათონზე, ოღონდ უფრო გვიან, XIII საუკუნიდან, იმის შემდეგ, რაც იტაც წეწყდა შემოქმედებითი ნუშაობა—ახალი თუ შედგენილი კანონების შედგენა და ამისდა მიხედვით K_2O ირმოლოგიონის შეზადგენლობაში ცვლილებების შეტანა. ამ დროიდან ატაც K_2O ირმოლოგიონი თანდათან შეცვალა OdO წყობის ირმოლოგიონმა. ასე გვესახება ჩვენ ამ ორი ტიპის ბერძნული ირმოლოგიონის მონაცვლეობისა და ტერიტორიულური გავრცელების ისტორიული სურათი.

ამ ვითარების შესაბამისად სხვა ხალხებში ითარგმნებოდა და ვრცელდებოდა ამა იუ იმ წყობის ირმოლოგიონი. ვინაიდან ქართველები და სლავებებისათვის ირმოლოგიონს წმინდა პრაქტიკული დანიშნულება ჰქონდა. ბუნებრივია, ორივე შემოხვევაში ბერძნულიდან თარგმნისა იუ გადმოდების დროს უპირატესობა მიეცემა OdO ირმოლოგიონს. ამიტომია, რომ ქართულში K_2O ძლისპირანი პრაქტიკულად არ გავრცელებულა და იგი X საუკუნის II ნახევარშივე გამოდრენა პრაქტიკიდან OdO ძლისპირნმა; სლავებს კი, როგორც ჩანს, K_2O ირმოლოგიონი სულ არ ჰქონიათ და პრაქტიკისი მხრივ OdO ირმოლოგიონი იყუ გავრცელებული.

5. ქართული OdO ძლისპირნი მოცულობით, ძლისპირთა შემოდიენლობითა და რიგით არ ფარავს არც ბერძნულსა და არც სლავურ ირმოლოგიონებს. ამ სხვაობის მიზეზი ქართული ძლისპირნის შედგენის წესშია საძიებელი.

ჩვენა დაცვებებით, ქართული ძლისპირნის შედგენას ქართულმა ჰიმნოგრაფმა სელი მიპყვს იმს შემდეგ, რაც უკვე საკმარისად იყო ქართულად თარგმნილი გადობანი ძლისპირთა სრული ტექსტებით (IX—X სს. მიწნაზე). ადრე თარგმნილი გადობანთა ძლისპირები სადუქვლად დავლო როგორც K_2O კერძო ძლისპირნს, ასევე ნაწილობრივ OdO ძლისპირთა კრებულს. OdO ძლისპირნმა შეიერთა აგრეთვე K_2O წყობის კერძო ძლისპირნის მასალაც ძლისპირთა აკოლუთიების გადაწყობის გზით. შემდეგ მთელი ეს მასალა შეიგსო უკვე ბერძნული ირმოლოგიონიდან თარგმნილი ახალი ძლისპირებით. ამრიგად, მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ძლისპირნის ძლისპირები ძირითადად ბერძნულიდან არის თარგმნილი, ერთი რამეღმე კონტრეტული ბერძნული ირმოლოგიონის თარგმნის მიანც არ წარმოადგენა იგი წიღეწილია უძველესი (IX—X სს.) ბერძნული ირმოლოგიონის მიხედვით, ქართულ ლიტურგიკულ ძველსში უკვე გავრცელებულ ძლისპირთა თავმოყრისა და ახალი თარგმნისით მათი შეესების გზით. ამავე პრინციპით ხდებოდა ქართული ძლისპირნის უძველესი რედაქციის შემდგომი თანდათანობითა შეესება. ქართული ძლისპირნის შედგენის ამ ნახეზად ორიგინალურმა წესმა გამოიწვია ძლისპირნის ზოგიერთი სტრუქტურული თავსებულება და აგრეთვე სხვაობა მოცულობისა და ძლისპირთა შედგენილობის ბერძნულ-სლავურ ირმოლოგიონებთან შედარებით. ამ სხვაობის ერთ-ერთი მიზეზი, რაღა თქმა უნდა, ისიც არის, რომ ის ბერძნულ-სლავური ირმოლოგიონები, რომელთაც ვადარებდით ქართულ ძლისპირნს, ქართულთან შედარებით 2 და 3 საუკუნი უფრო გვიანდელი ნუსხებითაა წარმოდ-

გენილი და, ამდენად, ირმოლოგიონთა განვითარების სხვა საფეხურს ასახვენ. ამის-
და მიუხედავად, ქართული ძლისპირნის შედგენის მაგალითი არ
უნდა იყოს ინტერესს მოკლებული ბერძნული ირმოლოგიონის
სხვა ენებზე (კერძოდ სლავურზე) თარგმნის პრაქტიკის შესწავლი-
სა და თვით ბერძნული ირმოლოგიონის თავდაპირველი შედ-
გენილობის გასათვალისწინებლად.

6. ქართული ძლისპირნის ხელნაწერების შესწავლის საფუძველზე შეიძლება
წარმოვიდგინოთ, თავდაპირველად როგორ ითარგმნებოდა სხვა ენებზე ჩიტული
პოეზიის ნიმუშები.

K_2O წყობის უძველესი ძლისპირნი X საუკუნის ლიტურგიკულ ხელნაწერებში
შეტანილია რიტხული დაყოფისა და ნეწების გაქვე, თუმცა ეს ძლისპირნი თა-
ვიდანვე ნათარგმნი იყო იმ ვარაუდით, რომ დაცული ყოფილიყო სილბუქი თანა-
ფარდობა ბერძნულ დედანთან. ეს იმას ნიშნავს, რომ რიტხული პოეზიის გავრცე-
ლების პირველ ხანებში ქართველმა მკვლევარმა ზებრად იცოდა ძლისპირის
ბერძნული კილო და გალობის პრაქტიკაში ზებრად ასდენდა ქართული ტექსტების
ბერძნულ კილოსთან შეწყობას და, ნაწილობრივ, ძლისპირს ტექსტის რიტხულ და-
ნაწევრებასაც კილოს მგლოდირურ ფრაზებთან შეფარდებით.

ამ ფაქტზე დაყრდნობით შეიძლება მეორე ვარაუდით გამოთქვას: არ არის
გამორიცხული, რომ თავდაპირველად, X საუკუნეებზე ადრეულ
ბერძნულ ხელნაწერებში, რიტხული პოეზიის ნიმუშები, და მათ
შორის ძლისპირებიც, რიტხული დაყოფისა და ნეწების გარეშე
იწერებოდა, რამაც თავისი ასახვა უძველეს ქართულ ძლისპირ-
ნის ხელნაწერებში ჰპოვა.

7. რიტხული პუნქტუაცია ქართული ძლისპირის ტექსტებში პირველად
ჩნდება X საუკუნის შუა წლებში $OCIO$ უძველეს ძლისპირში (Sin. 1). ძლისპირე-
ბის ტექსტებში რიტხული პუნქტუაციის შექმნა, როგორც ჩანს, დავაგვირგებელი
იყო ძლისპირის კილოს ნეწებით ფიქსაციასთან. ეს კი საჭირო გახდა იმისათვის,
რომ შემორჩენილიყო ტექსტებთან კილოს ზებრად შეწყობის დროს დასაშვები
თვითნებობა და უზუსტობანი. ნეწებთან ერთად ძლისპირის კილოს ზუსტ გადმო-
ცემას ეწასურებოდა ძლისპირთა ზედწარწერები, რომლებიც მოუთხოვდნენ იმ
ბერძნულ ძლისპირებზე, რომლის კილოსთანაც უნდა შეწყობილიყო ქართული
ძლისპირი. ქართული ძლისპირის კილოზე ორმაგი მინიშნება (ნეწებითა და ზედ-
წარწერებით) ეწასურებოდა კილოს ზუსტ ფიქსაციასა და ზუსტ შესრულებას,
მეორე მხრივ, ამ გზით ხდებოდა ახალი გრაფიკული საშუალებებით მანამდე ლი-
ტურგიკულ პრაქტიკაში ზებრად გავრცელებული ბერძნული კილოების ადაპ-
ტაცია ქართულ ძლისპირებთან.

როგორც ჩანს, ეს იყო სხვა ენაზე თარგმნილ საგალობლებ-
ში ბერძნული კილოს გადატანის გავრცელებული საშუალება,
ვინაიდან სლავებშიც სლავურად თარგმნილი საგალობლის ბერძ-
ნულ კილოსთან ადაპტაციისათვის ამავე გზას მიმართავდნენ.

ქართულ ძლისპირთა კილოსთან შეწყობისა და ნეწების შესწავლისა და გამოფრ-
ვის საკითხებს: უძველესი ქართული ნეწმური სისტემა უნდა შე-
სწავლილ იქნეს ბერძნული ნეწმირებული ტექსტების პარალელ-
ურ მასალასთან ერთად. ეს ერთნაირად აუცილებელია რო-
გორც ქართული არქაული ნეწმური სისტემის, ასევე ადრეობი-
ზანტიური ნეწმური სისტემის ამოსახსნელად.

ტექსტი ს ა თ ვ ი ს

I

წინამდებარე გამოცემაში ვაქვეყნებთ „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისა-
ნის“ ორ ძველ რედაქციას. პირველი არის K_2O „ძლასპირნი და ღმრთისმშობლისა-
ნი“, მოღწეულა ჩვენადე X საუკუნის შუა წლების ერთადერთი ნუსხით—Sin.
34 (იხ. ტექსტები, I), მეორე— O_2O „ძლასპირნი და ღმრთისმშობლისანის“
უძველესი (პირველი) რედაქცია, რომელიც ქვეყნდება X—XI სს. 7 ხელნაწერით
(იხ. ტექსტები, II).

K_2O ძლისპირნი შეიცავს 8 ხმაზე მ აკოლუთაად დალაგებულ 64 ძლისპირს
და აზღენსავე ღმრთისმშობლისას. ძლასპირები ხელნაწერში დაწერალაა გაბმით,
რიტმული პუნქტუაციის გარეშე, სასვენა ნიშნების ხმარებით (ერთი და ორი წერ-
ტილი), თუმცა ამ ხელნაწერში სასვენა ნიშნების ხმარების გარკვეულა სისტემის
დაჭერაც ჭირს.

იმოსათვის, რომ თვალსაჩინოდ გამოჩნდეს, როგორ არის იგივე ძლასპირები
რიტმულად დაყოფილა O_2O ძლასპირთა კრებულებში, ჩვენ Sin. 34-ის ძლისპირ-
თა პარალელურად ვაქვეყნებთ იმავე ძლასპირებს O_2O ძლასპირთა კრებულებიდან.
ამიტომ საჭირო გახდა ტექსტების 4 სვეტად განლაგება გაშლილ ორ გვერდზე.
მარჯვენა (r) გვერდზე პირველ სვეტში მოთავსებულაა ძლისპირი K_2O
კრებულიდან; მეორე სვეტში—ამავე ძლისპირის ღმრთისმშობლისა. ორი-
ვე დაწერალაა გაბმული სტრაქონებით, სასვენა ნიშნებით, რიტმული პუნქტუაციის
გარეშე.

მარცხენა (v) გვერდის პირველ სვეტში მოტანილა იგივე ძლისპირი O_2O
ძლისპირთა კრებულიდან, რომელიც ქვეყნდება რიტმული პუნქტუაციით (ორი წერ-
ტილი). ძლასპირის ყოველ რიტმულ მონაკეთს (ტაქს) ვიწყებთ ახალი სტრაქო-
ნით, ვამთავრებთ—ორი წერტილით. ამ შემთხვევისათვის ვიყენებთ O_2O ძლისპირნის
სხვადასხვა ხელნაწერს, მათ შორის C ხელნაწერსაც (იხ. აქვე, ხელნაწერთა აღწე-
რილობა), რომელშიც ყველაზე უფრო შემოგვიანაა რიტმული პუნქტუაცია.

O_2O ძლისპირნის დედნების უმრავლესობა ჩვენ ხელთა გვაქვს მდარე ხარის-
ხის ფოტო და რეტორირების საბით, რეტორირებში კი რიტმული პუნქტუაცია
ყოველთვის მკაფიოდ არ ჩანს, ამიტომ ჩვენ იძულებულა ვიყავით თათოვეული ძლის-
პირისათვის რიტმული პუნქტუაციის თვალსაზრისით არსებულ ნუსხებს შორის
საუკეთესო დედანი აგვეჩიია.

ამავე გვერდის მეორე სვეტში მოკვეყნეს ქართული ძლასპირის ბერძნული შე-
სატყვისი ბერძნული ირმოლოგიონის ევსტრატიადასის გამოცემის მიხედვით. ბერძ-
ნული ძლისპირები, ქართულს შესაბამისად, ცალკეულა ხმის ფარგლებში, უმთავ-
რესად ძლასპირთა ერთ აკოლუთას ქმნიან. ასეთ შემთხვევაში აკოლუთაის ნომერ-
ზე ჩვენ მხოლოდ აკოლუთაის დასაწყისში ვუთითებთ, მაგრამ ზოგჯერ ბერძნული
აკოლუთაის თანმომდევრობა ქართულს შესაბამისად ირღვევა და ძირითად აკოლუ-
თაში ჩაერთვის ძლასპირები სხვა აკოლუთაიდან. ასეთ შემთხვევაში თათოვეულ
ამ ძლისპირთან ცალკეა მითითებულა აკოლუთაის ნომერი და ოდა. ხმაზე აღარ
ვუთითებთ, ვინაიდან ხმა ძირითადი აკოლუთაისა რჩება.

K_2O ქართულ ძლასპირთა კრებული Sin. 34 ძალზე ძველა და დაზიანებუ-
ლი. ამ ხელნაწერის ფეტორირში, რომელიც ჩვენ ვსარჩებლობთ, ზოგიერთი აღ-
გილა ცუდად იყთახება, ამიტომ ზოგჯერ გვახდება ტექსტების აღდვენა O_2O

ძლისპირნის ნუსხეზის მიხედვით, აღდგენილი ადგილები ჩასმულია კვადრატულ კაეებში.

ქარაგმებს ორივე ტექსტში ეხსნით კაეებს გარეშე, ჩეულებრივი წესით. კაეებს მიემართავთ იშვიათ და განსაკუთრებულ შემთხვევებში.

ძლისპირთა ტექსტებს ერთვის კომენტარები. კომენტარებულ ძლისპირებს უზით ვარსკვლავები (*). $K\epsilon O$ ძლისპირნის კომენტარები გაერთიანებულია $O\delta O$ ძლისპირნის კომენტარებთან და ამიტომ ამ უკანასკნელის ძლისპირთა რიგითი ნომრით არის საქებარი.

II

$O\delta O$ „ძლისპირნი და ღმრთისშობლისანს“ წინამდებარე გამოცემისათვის ვსარგებლობთ 7 ხელნაწერით— $ABHLOJh$ (იხ. აქვე, ხელნაწერთა აღწერილობა). აქედან 5 ხელნაწერი— $HLOh$ —„ძლისპირნი და ღმრთისშობლისანს“ I რედაქციისაა. თავის მხრივ, ეს ხელნაწერები ორ ქვეჯგუფად გაიყო, მოკლე (თავდაპირველი)— HL და გავრცობილი— A და Oh ხელნაწერები.

გარდა დასახელებული 5 ხელნაწერისა, გამოცემისათვის, მათი მალალი ღირებების გამო, აგრეთვე გამოვიყენეთ უფრო ვრცელი შედგენილობის (II რედაქციად მიჩნეული) ორი „ძლისპირნი“ HJ ხელნაწერები: დან: ძლისპირთა ტექსტები B ხელნაწერში ქარაგმაგახსნილია, რაც გეგმზარება სრულ ხელნაწერთა ბუნდოვანი ადგილებს ამოკითხვაში და ზოგჯერ დანაქარაგმზარება გახსნაში, ხოლო J ხელნაწერი, რომელიც აგრეთვე უფრო ვრცელია I რედაქციის ხელნაწერებზე, გამოვიყენეთ, უმთავრესად, AOh ხელნაწერთა იმ ძლისპირთა კითხვა-სხვაობათა შესამოწმებლად, რომლებიც არ არის შესული HL ხელნაწერებში.

$O\delta O$ „ძლისპირნი და ღმრთისშობლისანის“ ტექსტები ქვეყნდება ორ სვეტად: მარცხენა სვეტში—ქარაგული ძლისპირი და ღმრთისშობლისა, მარჯვენაში—მისი ბერძნული შესატყვისი ძლისპირი, მითითებით გამოცემაზე და აგრეთვე ამავე ძლისპირის სლავურ თარგმანზე. ბერძნული ძლისპირებისათვის ვსარგებლობთ ირმოლოგიონის შემდეგი გამოცემებით:

1. Eustratiades, S., *Εὐστράτιου, Chennevières-sur-Marne, 1932* (Ἐγγραφεύα) Β: *βλίσιομηκη* 7—8).

2. *Hirmologium Athcum*. ფოტოტიპური გამოცემა 1938 წლისა, რომელიც ეკუთვნის *C. Höeg-ს*. *Monumenta Musicae Byzantinae*, 2.

3. *Hirmologium Cryptense*, 1951. გამომცემელი *L. Tardo*. *Monumenta Musicae Byzantinae*, 3.

წინამდებარე წიგნის აწყობა თითქმის დამთავრებული იყო, როდესაც პროფ. ვ. ჯობაძის დახმარებით ლოს-ანჯელოსიდან მივიღეთ ირმოლოგიონის უკანასკნელი ფოტოტიპური გამოცემა: *Hirmologium Sabbaiticum*. *Monumenta Musicae Byzantinae*, VIII.2.1. 1968. სამწუხაროდ, ბერძნული ირმოლოგიონის ამ საინტერესო საბაწერდური ნუსხის გათვალისწინება წინამდებარე გამოცემაში ვერ მოხერხდა.

სლავურმა ხელნაწერებმა შემოგვიანხეს $O\delta O$ წიგნის ბერძნული ირმოლოგიონის ძველი (XI საუკუნის) თარგმანი. უკანასკნელ ხანებში ეს თარგმანი გამოქვეყნდა ორი ძველი ხელნაწერის—ნოვგოროდის სლავური ირმოლოგიონის ფრაგმენტებისა და ხელნაწარის ირმოლოგიონის ფრაგმენტის მიხედვით:

1. *Die ältesten Novgoroder Hirmologien-Fragmente*. Herausgegeben von *Eiwin Keschmieder*. Erste Lieferung. *Abhandlungen der Bayerischen Akz-*

დემიე der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Neue Folge. Heft 35, 1952; Neue Folge. Heft 37, 1955; Neue Folge. Heft 45, 1958. 2. Frag-
menta Chilandarica Palaeoslavica. B. Hirmologium: Monumenta Musicae Byzan-
tinae. Main Series, vol. 5. Copenhagen, 1957.

ვინაიდან ქართული „ძლასპარსი და ღმრთისმშობლისანი“, ისევე როგორც
სლავური, O.I.O ტიპისაა, ამიტომ ჩვენ საქაროდ მივიჩნით ქართულ ძლისპირთან
მაგვეთაიებთან არა მარტო ბერძნული შესატყვისა ძლასპირი, არამედ მისი ძველი
სლავური თარგმანიც.

„ძლასპარსი და ღმრთისმშობლისანის“ ქართული ტექსტი იწყება მითითებით
ხმაზე და გალობაზე. ამას მოსდევს ძლასპირის რაგითი ნოჲერი მთელი კრებულის
ფარგლებში. რაგითი ნოჲრის გვერდით მითითებულაა იმ ხელნაწერის ლიტერი,
რომელიც ძლასპირის გათქმის დედნად არის აღებული. ამავე სტრიქონში მოტა-
ნალაა ძლასპირის ზედწარწერები—ბერძნულ დედნის დასაწყისი, გადმოცემული
ქართული ტრანსკრიფციით (ტრანსკრიფციები ახლავს LHO: ხელნაწერებს, B ხელ-
ნაწერში—პირველ 7 ძლასპირს). ზედწარწერები ხელნაწერებში, უქრავლეს შემთ-
ხვევაში, დაწერილია გაბმით, ე. ი. არ არის სიტყვებდ დასაწვევებული ბერძნული
დედნის შესაბამისად. იმ იშვიათ შემთხვევაში კი, როდესაც ზედწარწერები დასა-
წვევებულია, მაშინაც ეს დასაწვევება შემთხვევით ხასიათს ატარებს და იშვიათად
ხვდება ამ მხრივ ბერძნულ დედნს. ამიტომ, ჩვენ ვარჩიეთ გამოცემაში ზედწარწე-
რები გაბმით წარმოგვედგინა.

ზედწარწერის მოსდევს ძლასპირის ტექსტი, რომელსაც ახლავს თავისი რიგი-
თი ნოჲერი უკვე გალობის ფარგლებში. ძლასპირის მოსდევს ღმრთისმშობლისა, რო-
მელიც გამოცემაში, ადგილას ეკონომიის მიზნით, ორ სვეტად არის დაბეჭდილი.
ქართული ღმრთისმშობლისა შესატყვისა ბერძნული ტექსტები გამოცემაში შეტა-
ნალა არ არის, ვინაიდან ბერძნული ირმოლოჯიონი, ქართულითგან განსხვავებით.
მხოლოდ ძლასპირების კრებულს წარმოადგენს. ჩვენი მთავარი მიზანიც, ამ შემთ-
ხვევაში, ქართულ ძლასპირთა ტექსტების გამოჩვევება იყო.

ვარიანტები და სქოლოლები თათოუელ ძლასპირსა და ღმრთისმშობლისას სა-
თათაოდ აქვს გაცეთებულა. სქოლოის პირველ სტრუქტურაში გაჯანილია ძლისპირის
გამოცემასათვის გამოყენებულ ხელნაწერთა ლიტერები. თითოუელ ლიტერს ახლავს
ძლისპირის რაგითი ნოჲერი გალობის ფარგლებში, მაგ.: $L_1: 10 v$, $A_1: 7 r$, $J_1: 5 v$;
რაც ნიშნავს იმას, რომ L ხელნაწერში ძლასპირი გალობის ფარგლებში პირველია
და მოთავსებულა ხელნაწერის 10 v-ზე, A ხელნაწერში—მეორეა, მოთავსებულა
7 r-ზე, ხოლო J ხელნაწერში აგრეთვე პირველია და მოთავსებულა 5 v-ზე. თუ
ლიტერა რაგითი ნოჲრის ვარეუა, ნიშნავს იმას, რომ, ხელნაწერის დეტექტურობის
გამო, ვერ მოხერხდა ძლისპირის რაგის დადგენა.

ძლისპირთა ტექსტების გაპარათვისათვის ესარკებლობთ ხელნაწერთა ჩვენებე-
ბით, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ხელნაწერები აშკარა შეცდომის გასწო-
რების შესაძლებლობას არ გვაძლევენ. ასეთი იშვიათი შემთხვევებიც სქოლოში
სათანადოდ არის აღნიშნული.

ძლასპირთა კრებულს დედნებდ სხვადასხვა ხელნაწერების გამოყენებამ და
ამ ხელნაწერთა მონაცელებამ კრებულს მანძალზე გააძნელა ტექსტებში ორთო-
გრაფიული ერთგვარობის დაცვა. შესაძლებელა ფორმებიდან ვარჩევდით უკეთესს და
დედნისათვის უფრო დამახასიათებელს.

დაქარაგმების ან ქარაგმათა გახსნას საინტერესო შეთხვევებს ვაჩვენებთ ვა-
რიაანტებში, განსაკუთრებით მაშინ, თუ ეს ფორმები შეგვაქვს ძირითად ტექსტში.

OdO ძლისპირნის ტექსტის დადგენისათვის გამოყენებული ყველა ხელნაწერი ძველია (X—XI სს.) და თავისებურად უნიკალური, ამიტომ ჩვენ შევეცადეთ ვარიანტებში გვეჩვენებინა მათი ორთოგრაფიული თავისებურებებიც. ხოლო იმ შემთხვევაში, როდესაც ტექსტი ქვეყნდება მხოლოდ ერთი ხელნაწერით, გამოცემაში ვიცავთ მის ორთოგრაფიას და ქარაგმებსაც ვხსნით ხელნაწერის ორთოგრაფიის დაცვით (იხ. № 365 ძლისპირი, რომელიც მხოლოდ A ხელნაწერის მიხედვით ქვეყნდება).

საკუთარ სახელთა დაწერილობას გამოცემაში არ ვასწორებთ, ვტოვებთ ისე, როგორც ეს არის დედან ნუსხაში. დაქარაგმებულ სიტყვებს: ი^რშში, ის^რშლი ყველა კომბინაციაში ვხსნით მეხუთე ენით—იერუსალემი, ისრაელი¹.

ხშირად ძლისპირი და ღმრთისმშობლისა ერთი და იგივე რეფრენით მთავრდება, მაგრამ ღმრთისმშობლისაში რეფრენის მხოლოდ დასაწყისია მოტანილი. ასეთ შემთხვევაში ღმრთისმშობლისას რეფრენს კვადრატულ კავებში აღვადგენთ ძლისპირის მიხედვით. კვადრატულ კავებში აღვადგენთ აგრეთვე დედნის დაკლებულ ასოებს.

KxO ძლისპირნი ქვეყნდება ერთადერთი უნიკალური ხელნაწერის მიხედვით. ამის გამო ჩვენ შევეცადეთ მაქსიმალურად დაგვეცვა დედანთან სიახლოვე. ამაზე გამოიწვია ის, რომ KaO და OdO ძლისპირნის პუბლიკაციებში ერთსა და იმავე ძლისპირში ზოგჯერ განსხვავებულ მართლწერას შევხვდებით.

დამატებაში ვაქვეყნებთ კერძო დანიშნულების „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ ტექსტებს Sin—20-ისა და Sin—26 ხელნაწერების მიხედვით.

ტექსტებს ერთვის კომენტარები, ძლისპირთა ქართულ-ბერძნული და ბერძნულ-ქართული საძიებლები და ბერძნულ ძლისპირთა აკოლუთიების საძიებელი.

ტექსტებისათვის ვარიანტების გაწყობისას გვეხმარებოდნენ ხელნაწერთა ინსტიტუტის მეცნიერი თანამშრომლები: ლალი ჯღამაია, ცაცა ჭანკიევი და მანანა დოლაქიძე. ხოლო კორექტურების კითხვის მძიმე ტვირთი გაინაწილეს ციალა ქურციკიძემ და ცაცა ჭანკიევმა. დიდი გულმოდგინებით აწყობდა ტექსტს გამომცემლობა „მეცნიერების“ სტამბის ასოთამწობი ცაცა დოლაქიძე. ყველა დასახელებულ პირს დანმარებელისათვის მადლობას მოვასხენებ.

KaO და OdO ძლისპირნის საერთო ძლისპირები

I კვა	II კვა	III კვა	IV კვა
1— 2	9— 61	17—118	25—151
2— 9	10— 69	18—122	26—161
3—16	11— 76	19—126	27—170
4—23	12— 81	20—130	28—180
5—30	13— 87	21—134	29—191
6—38	14— 94	22—138	30—198
7—44	15—100	23—142	31—208
8—52	16—109	24—147	32—219

¹ იხ. Ц. А. Чанкиева, Правила сокращения в памятниках древнегрузинской письменности, Автореферат, 1967, стр. 14.

V კმა	VI კმა	VII კმა	VIII კმა
33—231	41—266	49—298	57—332
34—235	42—270	50—302	58—342
35—239	43—274	51—306	59—351
36—243	44—278	52—310	60—358
37—247	45—282	53—314	61—366
38—252	46—286	54—319	62—376
39—256	47—290	55—324	63—385
40—261	48—294	56—328	64—394

გამოცემისათვის გამოყენებული ხელნაწერების
ლიტერები

A	იელის იადგარი, მესტიის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმის ხელნაწერი.					
B	S—425, მიქაელ მოღრეკილის იადგარი, ხელნაწ. ინსტ. ხელნაწერი.					
C	A—603, იორდანეს ძლისპირთა კრებული, " " "					
H	Sin. 1, სინის მთის ეკატერინეს მონასტრის ქართული ხელნაწერი.					
h	Sin. 59, " " " " " "					
J	Jer. 48 იერუსალიმის ბერძნული საპატრიარქო ბიბლ. ქართული ხელნაწ.					
L	Sin. 14 სინის მთის ეკატერინეს მონასტრის ქართული ხელნაწერი.					
M	Sin. 34	"	"	"	"	"
O	Sin. 65	"	"	"	"	"
	Sin. 20	"	"	"	"	"
	Sin. 26	"	"	"	"	"

გამოცემათა შემოკლებანი

ეესტ.—Εἰρηολόγιον ἐκδημόμενον ὑπὸ Μητροπολίτου. Λεοντοπόλεως Σαφρο-
νίου Ἐνστρατιᾶδος. Chennevières sur-Marne, 1932.

Hirm. Ath.—Hirmologium Athoum, ed. Carsten Höeg. Codex monas-
terii Hiberorum 470. Phototypice depictus. Monumenta Musicae Byzantinae II.
Copenhagen, 1938.

Hirm. Crypt.—Hirmologium Cryptense. Ed. L. Tardo. Monumenta
Musicae Byzantinae, III. Roma, 1951.

კოშმ.—Die ältesten Novgoroder Hirmologien-Fragmente. Herausgegeben
von Erwin Koschmieder. Erste Lieferung: Abhandlungen der Bayerischen
Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse. Neue Folge,
Heft 35. 1952.

ხილ 6.—Fragmenta Chiliandrica Palaeoslavica. B. Hirmologium. Monu-
menta Musicae Byzantinae, vol. 5, Copenhagen. 1957.

გამოცემაში გამოყენებულ ხელნაწერთა მოკლე აღწერილობა

A. „იელის საწელიწდო იადგარი“ (დაცულია მესტიის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში, № 32). 319 ფ.; ეტრათი; 28,5×21,5; მსხვილი, კუთხოვანი ნუსხური; X—XI სს. მიჯნა; ბოლონაკლული, აკლია შიგნითაც. გადამწერი: ზაქარია (37 r). „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ ტექსტს უკავია 1r—37r; რიტმული პუნქტუაციისათვის იხმარება ერთი წერტილი. ძლისპირთა და დასდებლების მკირე ნაწილი ნევმირებულია. ძლისპირნის ბოლოს გადამწერის ანდერძია: „სახელითა ღმრთისათა განსრულდეს ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი. წმიდაო ღმრთისშობელო, მეოხ ეყავ სულსა მიქაელსა, სულსა კ(ზრ.)იესა, მოძლუართა და მზრდელთა ჩემთასა. ქრისტე, შეიწყალე სული ზაქარ(ია)სი მწერალისა“.

B. S—425 (კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის ხელნაწერი). „მიქაელ მოდრეკილის საწელიწდო იადგარი“ (მეხური); 272 ფ.; 37,5×29,5; ეტრათი; კალიგრაფიული ნუსხური; კრებულის შემდგენელი და ერთ-ერთი გადამწერია მიქაელ მოდრეკილი; 978—988 წ.; „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ მოთავსებულია იადგარის დასაწყისში (1 r—24 v), შეიცავს ორ ღრუავეისას და გალობანის ძლისპირებს. ძლისპირნი ნაკლულია: აკლია მთლიანად ბ, გ, დ და ა გ-ის ხმის ძლისპირები; ნაწილობრივ—ბ გ-ის და გ გ-ის ძლისპირებს. რიტმული პუნქტუაციისათვის იხმარება შავი და წითელი წერტილები; ძლისპირთა ტექსტები ჭარბმაგაჩსნილია. ძლისპირნი მთლიანად ნევმირებულია. ნევმირებულია დასდებელთა უმრავლესობაც.

ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (S კოლექცია), ტ. I, 1960; პ. ინგოროყვა, თხულებთა კრებული, III, გვ. 222—223, 434—440.

C. A—603 (კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის ხელნაწერი). „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“. 229 ფ.; ეტრათი; 17,2×11,3; X საუკუნის დამლევი და XI საუკუნის დამლევი; აქვს რვეულებრივი აღრიცხვა. ხელნაწერი ნაკლულია, იწყება კ რვეულით. შეიცავს მხოლოდ ცისკრის გალობათა ძლისპირებს. საფიქრებელია, რომ ხელნაწერი A—603 არის „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ მეორე ნაწილი; პირველ ნაწილში (1—19 რვეული) უნდა ყოფილიყო სტიქარონთა ძლისპირები.

A—603-ს აკლია კბ და კგ რვეულები; ნაკლულია მგ და მდ რვეულები; ღო რვეულის მომდევნო ერთ რვეულს არა აქვს რვეულებრივი აღრიცხვა. ძლისპირნის ტექსტს ერთვის „ღმრთისმშობლის შესხმანი“ (190 v—229 v). 180 r—189 v უკავია გამორჩენილ ძლისპირებს.

რიტმული განკვეთისათვის იხმარება ორი წერტილი: პატარა შავი წერტილი სტრიქონს ზემოთ, ხოლო მსხვილი წითელი—სტრიქონს ქვემოთ. „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ ტექსტებს ახლავთ ნევმები, მაგრამ არა ყველას: ზოგჯერ აქვს ძლისპირს და არა აქვს ღმრთისმშობლისას; ზოგჯერ არც ერთსა აქვს და არც მეორეს. არის შემთხვევები, როდესაც არანევმირებულ ტექსტებს არ ახლავთ არც რიტმული დაყოფის წითელი წერტილები. ხელნაწერი ცნობილია როგორც „იორდანეს ძლისპირთა კრებული“.

H. Sin. 1. „საწელიწდო იადგარი“. 384 ფ.; ეტრატე; 31×24; ნუსხური; X საუკუნის შუა წლები. ხმის დასაწყისები და გალობათა სახელწოდებები მთავრული, სინკურით; ასევე მთავრულით და სინკურითაა დაწერილი ძლისპირთა ბერძნული დიდებრის დასაწყისები, ქართული ტრანსკრიფციით გადმოცემული; ძლისპირები ნევემირებულთა სინკურით. ხელნაწერი დაზიანებულია; აკლია დასაწყისში და ნიკნითაც. აკინძულია არასწორად. ძლისპირის ტექსტებშიც უადგილოდ არის ჩაყინული 4,9 და 10 ფურცლები, რომლებიც ღმრთისმშობლის „შესხმის“ კუთვნილებაა. ფფ. 11—22 შეცდომით არის ამ ხელნაწერში მოხვედრილი. 11—12 და 21—22 ფფ. ძლისპირის ფრაგმენტია Sin. 59 ხელნაწერიდან. 13—20 ფფ. კი იმავე Sin. 59-ის კუთვნილებაა და შეიცავს დასდებლებს. ამრიგად, Sin. 1-ის ძლისპირნი წარმოდგენილია:

კმაჲ ა, ადიდებდითსა 1 რ.

„ ბ, უვალობდითსა—აკურთხევდითსა (ბოლო აკლია) 1 რ—3 ვ, 5 ვ.

„ გ, უვალობდითსა—ადიდებდითსა 5 ვ—7 რ.

„ დ, უვალობდითსა—განძლიერდასა 8 რვ.

„ ა გ^რ, აკლია მთლიანად.

„ ბ გ^რ, აკლია მთლიანად.

„ გ გ^რ, ღამითგანსა—ადიდებდითსა 23 რ—25 რ.

„ დ გ^რ, უვალობდითსა—ადიდებდითსა 25 რ—30 ვ.

შედგენილობით ხელნაწერი მსგავსია Sin. 14 ხელნაწერისა. გადაწერილია Sin. 1 საბას ლავრაში X საუკუნის შუა წლებში ვინმე ივანეს მიერ, მაგრამ ეს ივანე არ არის იოანე-ზოსიმე, როგორც ამას ფიქრობს პ. ინგოროყვა (იხ. თხზულებათა კრებული, III, გვ. 54). გადამწერის შესახებ იხ. ც. ქანკიევის წერილი „პალესტინელ გადამწერ იოვანეთა შესახებ“ (იხეკდება ხელნაწერთა ინსტიტუტის შრომებში: მრავალთავი, III).

ი. ქავახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, 1947 წ.; პ. ინგოროყვა, თხზულებათა კრებული, III, გვ. 540—41.

h. Sin. 59. „საწელიწდო იადგარი“. 226 ფ.; 24,4×18,6; X ს.; ხელნაწერა ნაკლულია, იწყება Ψ რვეულით. ნაკლული ვ და ჴ რვეულების რამდენიმე ფურცელი შეცდომით ჩაყინძულია Sin. 1 ხელნაწერში, ესენია—4 ფურცელი ვ რვეულიდან, რომლებიც 11—12 და 21—22 ფფ. არიან აღრიცხულნი Sin. 1-ში. ეს ფურცლები „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ ფრაგმენტებია; ვ რვეულიდან Sin. 1-ში ჩართულია „საწელიწდო იადგარის“ ფრაგმენტიც (დასდებლები), რომელსაც Sin. 1-ში უკავია 13—20 ფურცლები.

„ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ ფრაგმენტი შეიცავს:

დ გ^რ, ღამითგანსა—აკურთხევდითსა (დასაწყისი) 11 ვ—12 ვ.

დ გ^რ, აკურთხევდითსა (გაგრძ.)—ადიდებდითსა 21 რ—22 ვ.

თითოეულ ძლისპირს სინკურით მიწერილი აქვს შესაბამისი ბერძნული ძლისპირის დასაწყისი ქართული ტრანსკრიფციით; რიტმული პუნქტუაციისათვის გამოყენებულია ერთი წერტილი. ხელნაწერი არ არის ნევემირებული.

შედგენილობით და რედაქციულად ხელნაწერი Sin. 59 მსგავსია Sin. 65-ისა.

H. Я. Марр, Описание грузинских рукописей Синайского монастыря. М. Л. 1940; პ. ინგოროყვა, თხზულებათა კრებული, III, გვ. 540—543.

J. Jer. 48. პარაკლიტონი. 250 ფ., 28,5×20,3; ეტრათი; თავ-ბოლო-ნაკლული; აქვს რვეულბრივი სათვალავი; ნუსხური; დასაწყისები, საზედაო ასოები და სათაურები სინგურით, მთავრულით; მომგებელი—პროხოზე, ჯვარას მამა (250 v); გადაწერილია იერუსალიმის ჯვრის მონასტერში; XI საუკუნის 60-იანი წლები. „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ წინ უძღვის პარაკლიტონის ტექსტს (1 r—42 v); ძლისპირნი შეიცავს ა—დ ხმის ძლისპირებს და ა გ-ის ხმის მხოლოდ დასაწყისს. თავდაპირველად პარაკლიტონი შეიცავდა 8 ხმის მასალას, შემდეგ იგი გაუყვიათ ორ წიგნად, თითოში შევიდა ოთხ-ოთხი ხმა; გაიყო ძლისპირნიც. ამ პირველ წიგნში შეტანილია ძლისპირის ა—დ ხმა და ის, რაც გადმოჰყვა ა გ-ის ხმიდან (ნახევარი გვერდი). ამ პარაკლიტონის მეორე ნაწილს იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერებში ვერ მივაკვლიეთ. ძლისპირნი შეიცავს კანონის ყველა გალობას (მოიხილვას ჩათვლით) და ორ ღვთაების ძლისპირებს.

რიტმული პუნქტუაციისათვის გამოყენებულია ორი წერტილი: დიდი წერტილი სინგურით (სტრიქონის ქვემოთ) და შავი პატარა წერტილი (სტრიქონს ზემოთ).

ანდერძი: „სახელითა წმიდისა და ერთარსებით დიდებულისა სამებისა, მამისა და ძასა და სულისა წმიდისათა, მეოხებითა წმიდასა ღმრთისმშობლისათა, ძალითა და შეწვენითა წმიდისა და პატიოსნისა ჭუარისათა, მადლითა და მეოხებითა ყოველთა წმინდათათა მე, გლახკმან პროხოზე, მოვიგენ წმიდანთა ესე წიგნის სულთა განმანათლებელნი პარაკლიტონი და შევექმენ ორ თავად სისუბუქისათს, რამეთუ პირველ აღმწერელსა ამისა რვანივე კმანი ერთად შევემსნენ და მე გავყავ და ორ წიგნად შევექმენ, და დაესხენ წმიდასა ეკლესიასა ჭუარისასა სალოცველად სულისა ჩემისა და სულისა მოძღუართა და მშობელთა და...“ (250 v).

L. Sin. 14. „საწვლიწლო იადგარი“; 276 ფ., 20,2×16; ეტრათი; მსხვილი ნუსხური; თავ-ბოლო ნაკლული; X ს.; იადგარი რედაქციულად მისდევს Sin. 1-ს. „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ (6 v—50 v) 8 ხმაზე, კარგად დაცული; შეიცავს კანონის გალობათა ძლისპირებს (გარდა მეორე გალობისა); რიტმულ პუნქტუაციად გამოყენებულია ორი წითელი წერტილი; ძლისპირები და დასდებლები ნეგმირებულია, მაგრამ ნაწილობრივ.

ივ. ჭავჭავაძის მიერ, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, თბილისი, 1947; პ. ინგოროყვა, თხზულებათა კრებული, III, გვ. 540—543.

M. Sin. 34. ლიტურგიკული კრებულები; 210 ფ., ეტრათი; 18×14,8; ნუსხური, მთავრული; X საუკუნის შუა წლები; შედგენისა და გადაწერის ადგილი—საბაწმიდა; შემდგენელი და დიდი ნაწილის გადაწერი—იოანე-ზოსიმე; ზოსიმეს ხელითაა გადაწერილი ამ კრებულის იადგარული ნაწილი—„სავალობელნი იადგარნი“, რომლის შემადგენლობაშიც შედის უნიკალური KaO „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“. „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანის“ ძლისპირებს არა აქვთ რიტმული პუნქტუაცია და ნეგმები; აქა-იქ ჩანს სასვენი ნიშნები (ორი და ერთი წერტილი). ნეგმები არა აქვთ არც იადგარის დასდებლებს. რიტმული პუნქტუაცია არც დასდებლებშია თანმიმდევრულად ნახმარი. ხელნაწერის ფოტოპირების დაბალი ხარისხის გამო ძნელია ზუსტი წარმოდგენის შექმნა ხელნაწერის პუნქტუაციაზე.

Sin. 34-ში თავმოყრილია სხვადასხვა ხასიათისა და სიძველის მასალა. კრებულს ახლავს იოანე-ზოსიმეს ხელით გაკეთებული მრავალრიცხოვანი ლიტურგიკული

„ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი ყოველთა ჭმათა ზედა“ მოსდევს დასდებლებს და უკავია ხელნაწერის 222 v—225 r. ძლისპირნის ტექსტი იხ. აქვე, დამატება I.

ივ. ჯავეახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერალობა; პ. ინგოროყვა, თხზულებათა კრებული, III, 1965, გვ. 558—560

Sin. 20. „მცირე იადგარი“, 132 ფ.; 15,6×11,9; ეტრადი; თაენაკლული; ნუსხური; გადაწერილია სინის ეკატერინეს მონასტერში; 987 წ. (130 v); მომგებელი სინის მთის ხუცესი კვრიკე (130 v); „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ მოთავსებულია იადგარის დასაწყისში (1 r—9 r); თაენაკლული; იწყება დ ხმით. შეიცავს დ, ა გი-სა და დ გი-ს ხმების ძლასპირებს. ძლისპირებს არა აქვთ რიტმული პუნქტუაცია. ძლისპირნის ტექსტი იხილეთ აქვე, დამატება II.

ივ. ჯავეახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერალობა; პ. ინგოროყვა, თხზულებათა კრებული, III, გვ. 558—560.

Две древние редакции грузинского Ирмология

(по рукописям X—XI веков)

Изучение греческого Ирмология имеет большое значение для разработки вопросов истории византийской гимнографии, так как Ирмологий содержит ранние образцы византийской поэзии (духовной лирики), а также богатый репертуар византийской духовной музыки. Именно поэтому за последние годы внимание ученых византистов устремлено на издание и изучение Ирмология. Достаточно отметить, что с 1939 года осуществлено 4 разновременных издания Ирмология, из них три опубликованы международным научным обществом в серии *Monumenta Musicae Byzantinae*.

Но по справедливому замечанию проф. Е. Кошмидера, несмотря на проведенную большую работу, история греческого Ирмология еще не написана и, видимо, ее нельзя будет написать до тех пор, пока не будут изучены ранние ее переводы, так как греческие рукописные Ирмологии, дошедшие до нас в поздних списках, не дают достаточного и нужного материала для издания критического текста. Именно поэтому переводные Ирмологии, гимнографические и литургические памятники привлекают большое внимание ученых.

В последнее время особый интерес вызывает славянский перевод греческого Ирмология, как один из древнейших. В 1952—58 годах проф. Е. Кошмидер опубликовал фрагменты древнейшего, т. е. Новгородского славянского Ирмология (XII в.)¹, с обстоятельным исследованием и научным аппаратом (в трех книгах). В 1957 году проф. Р. Якобсон в серии М.М.В. опубликовал фактически второе древнеславянское, т. е. Хиландарского Ирмология (XIII в.)². Славяно-греческим Ирмологиям большую работу посвятил эмеритусский ученый М. Велимиревич³.

Такой интерес к славянскому Ирмологию, вызван тем, что, по мнению ученых, он сохранил черты ранней византийской гимнографической и музы-

¹ Die ältesten Novgoroder Hirmologien-Fragmente. Abhandlungen der Bayerischen Academie der Wissenschaften. Philosoph.-hist. Klasse, Neue Folge. Heft 35 (1952), 37 (1955), 45 (1958).

² Fragmenta Chilandarica Palaeoslavica. M.M.B. Série principale, vol. 5 b. 1957.

³ Byzantine Elements in Early Slavic Chant. M.M.B. Subsidia, vol. IV, 1960.

кальной традиции (времени перевода), которая в самой Византии подверглась сильному изменению.

Грузинские переводы богатой византийской литургической и гимнографической литературы сохранились в древнейших рукописных списках IX—XI вв., которые хранятся как в стечественных, так и в зарубежных хранилищах (на Синае, в Иверском монастыре на Афоне, в Иерусалимской греческой патриаршей библиотеке).

Капитальные труды акад. К. С. Кекелидзе по изучению грузинских литургических памятников вызвали к ним широкий интерес ученых, но отсутствие публикаций большинства из них сильно осложнило их дальнейшее конкретное изучение и введение в широкий научный оборот. Настоящая работа преследует цель: в какой-то степени восполнить этот пробел.

Задавшись целью подготовить к изданию древние редакции Ирмология нам, естественно, пришлось решать ряд вопросов, связанных с ними: время их составления, типы, редакции и этапы развития грузинского Ирмология и, наконец, их отношение к греческому оригиналу и славянскому переводу.

Специально исследуя рукописи грузинского Ирмология (X—XIV вв.), ученый П. Ингорюк разделит их на три последовательные редакции¹. Это деление относится к основным рукописям грузинского Ирмология OdO. Но кроме них существуют также несколько древних списков грузинского Ирмология KaO, которые требуют самостоятельного изучения.

До того, как приступить к передаче и обсуждению вопросов, связанных с грузинским Ирмологием, напомним некоторые общие сведения относительно греческого Ирмология:

Ирмосом называется первый тропарь каждой оды канона, который является идейным и ритмико-мелодическим образцом для остальных тропарей оды. Ирмосы первоначально писались известными византийскими поэтами-мелодсами VII—IX веков вместе с канонами. Впоследствии, в литургических целях они были выделены и объединены в сборник Ирмологий для более удобного их использования как ритмико-мелодических образцов при составлении новых канонов и для исполнения старых.

Существует два основных типа греческого Ирмология:

а) KaO Ирмологий (Καπὸν οὐδέρσ), где ирмосы представлены по порядку отдельных канонов в пределах каждого гласа.

б) OdO (Ὀδὲς οὐδέρσ) Ирмологий, где ирмосы группируются по одам канона в пределах каждого гласа².

Принято считать, что KaO Ирмологий предшествует созданию Ирмология типа OdO. Самые древние списки Ирмология типа KaO датируются XI веком. Большинство рукописей греческого Ирмология принадлежат к типу KaO.

¹ П. Н. Ингорюк в.з. Собрание сочинений, том III, Тбилиси, 1965, стр. 79—92 (на груз. языке).

² Литеры KaO и OdO для обозначения двух типов греческого Ирмология впервые были введены в научный оборот проф. Е. Кошмидером в вышеупомянутом издании, книга II, стр. 69.

Рукописи OdO Ирмология в основном поздние (XIII—XV вв.). Исключением является двулистный фрагмент, который датируется X—XI вв. (PSg. 1284).

Славянский Ирмологий принадлежит к OdO типу, древнейшие рукописи датируются XII—XIII вв.

Считают, что первый греческий Ирмологий был составлен не позднее IX века в Саввинской лавре в Палестине.

Грузинский сборник ирмосов, в отличие от греческого и славянского Ирмологиев, имеет следующее название: „Ирмосы и богородичные“, так как в этих сборниках после каждого ирмоса приводится соответствующий богородичный тропарь, исполняемый в конце каждой оды на размер ирмоса. Богородичные не фигурируют в греческо-славянских Ирмологиях. Эта структурная особенность грузинского Ирмология имеет свое объяснение (см. ниже).

* * *

Изучение грузинского Ирмология в рукописях X века позволило нам примерно наметить основные виды Ирмология и пути его развития.

Основным и распространенным видом грузинского Ирмология в X веке является Ирмологий OdO, который на протяжении X столетия постепенно пополняется, образуя несколько (3) редакций этого сборника ирмосов. Но, видимо, Ирмологий OdO, который в зависимости от редакции содержит от 400 до 900 ирмосов и столько же богородичных тропарей, не был первоначальной формой грузинского Ирмология.

Составлению Ирмология типа OdO предшествовали малые сборники ирмосов KaO, вошедшие в состав малых литургических сборников.

Термин „малые литургические сборники“ мы употребляем в отношении нестандартных литургических книг, которые составлялись грузинскими литургистами на основании существующего в то время литургического материала (в данном случае песнопений) из чисто практических соображений. Эти малые сборники по своему составу не однородны и содержат песнопения той или иной небольшой группы церковных праздников, в отличие от годичной праздничной миней, которая была относительно стабильна и широко распространена в грузинской литургической практике со второй половины X века. В состав одного из таких малых литургических сборников 954 года—Sin. 26—включен Ирмологий, который можно рассматривать как схематический прототип грузинского Ирмология KaO.

Ирмологий составлен редактором данного литургического сборника. Он содержит только начало ирмосов первых од канонов на 8 гласов. На каждый глас приводится начало двух или трех ирмосов первых од разных канонов. В конце каждого ирмоса сделана редакторская приписка с указанием на канон (с полными текстами тех же ирмосов), который вошел в литургический сборник и по которому можно найти или выбрать ирмосы всех од данного канона. Таким образом, Ирмологий из рукописи Sin. 26 не является сборником ирмосов, а только указателем к ирмосам, полные тексты которых можно найти в этом же сборнике в праздничных канонах. Благодаря такому указателю, редак-

тор сборника избегает в канонах повторения полных текстов ирмосов и облегчает церковнослужителю пользование ирмосами сборника; следовательно, Ирмологий-указатель имеет конкретное назначение и предназначен для данного сборника. Этот Ирмологий-указатель составлен редактором сборника и вне данного литургического сборника не может быть использован.

Несмотря на схематичность и узкое назначение, Ирмологий-указатель из Sin. 26 надо рассматривать как первоначальную форму Ирмология КаО. Ирмологий-указатель еще не является полноценным КаО Ирмологием, но функционально он того же назначения, так как указывает на ирмосы отдельных канонов литургического сборника.

Следующей ступенью в развитии грузинского Ирмология надо считать полноценный по своей структуре Ирмологий КаО, содержащий полные тексты ирмосов канонов на 8 гласов. Этот древний малый Ирмологий КаО сохранила нам рукопись середины X века—Sin. 34—уникальный по своему составу и характеру литургический сборник, типа годичной праздничной миней¹. Ирмологий содержит ирмосы только восьми канонов, по одному канону на глас, всего 64 ирмоса. Ирмологий состоит в основном из ирмосов пасхальных канонов, принадлежащих Иоанну Дамаскину и Козьме Иерусалимскому². Как и в первом случае, КаО Ирмологий не представляет все разнообразие ирмосов, использованных в литургическом сборнике Sin. 34. Он также конкретного назначения и содержит полные тексты ирмосов только восьми пасхальных канонов, входящих в данный литургический сборник³.

Такого же конкретного назначения другой малый Ирмологий КаО из рукописи Sin. 20 (987 г.), который также приспособлен редактором к данному малому литургическому сборнику.

Частный характер малого Ирмология КаО и его приспособленность к отдельным малым литургическим сборникам позволяют допустить, что первоначально малый Ирмологий КаО составлялся посредством выборки ирмосов из ранее переведенных канонов, включенных в грузинские литургические сборники. Следовательно, грузинский Ирмологий КаО, хотя и содержит в основном переведенные с греческого ирмосы, но составлен он грузинскими литургистами и певчими по греческой модели (с некоторыми исключениями) для облегчения грузинской богослужебной практики и ограничивается в основном ирмосами, которые уже бытовали в грузинской литургической литературе. Этим своеобразным явлением можно объяснить тот факт, что грузинский Ирмологий в рукописях X века почти всегда входит как составная часть литургического сборника, а в древнейших рукописях он является принадлежностью, необходимым аппаратом конкретно той или иной литургической книги или какой-либо отдельной части данного сборника; поэтому редко можно встретить грузинский ранний Ирмологий в виде отдельного кодекса, как это мы имеем в греческих рукописях.

¹ Описание данной рукописи см. в книге: G. Garitte, *Le calendrier palestino-géorgien du Sinaïticus 34 (xe siècle)*, Bruxelles, 1958.

² Состав Ирмология см. в Исследовании, стр. 022.

³ Сборник является конволютом.

Методом составления первых грузинских Ирмологиев К₂О можно объяснить их вторую структурную особенность, а именно, что в грузинский Ирмологий, вместе с ирмосами, включены написанные на метр ирмоса богородичные; т. е. из каждой оды канона взяты обе ее составные части (ирмос и богородичен), которые необходимо знать певчому для исполнения канона. В греческом и славянском Ирмологиях же собраны только ирмосы. Не исключена возможность, что первоначально и греческий Ирмологий был такого же состава, как грузинский, и что изменение—деление на сборник ирмосов и сборник богородичных—произошло позже, в X веке. В грузинских же рукописях Ирмология X века поддерживалась еще древняя традиция.

Наряду с малыми Ирмологиями К₂О, в рукописях годичной мишени уже со II половины X в. встречается полный Ирмологий типа OdO, который предназначен для канонов полного годичного церковного цикла. Поэтому этот Ирмологий с одинаковым успехом может быть использован для всех литургических книг того времени. Самая древняя и краткая (I) редакция Ирмология типа OdO сохранилась в рукописях Sin. 1 (середина X века) и Sin. 14 (X век). В этой древней редакции Ирмология OdO число ирмосов достигает 400.

Изучение OdO Ирмология и его сравнение с Ирмологием К₂О убедило нас, что в основу Ирмология OdO легли малые Ирмологии К₂О типа. Они составляют древний слой OdO Ирмология. Первая редакция OdO Ирмология так же, как К₂О Ирмологий, составлялась в кругу грузинских деятелей Саввинского монастыря. Дальнейшее развитие Ирмология OdO пошло по линии его пополнения новыми оригинальными и переводными ирмосами, ранее переведенными вместе с канонами или независимо от них в палестинских и местных очагах грузинской письменности и музыкальной культуры. О таком методе пополнения Ирмология свидетельствует запись знаменитого грузинского поэта-мелодиста, по-грузински именуемого мехели, Микаэла Модрекили, составителя и редактора прославленной праздничной годичной мишени конца X века (рукопись Института рукописей S—425). Мишень составлена в Южной Грузии, в лавре Шатберди. В записи к Ирмологии Микаэл пишет: „...собирал я повсюду с большим усердием ирмосы, какие только нашел на грузинском языке, греческие и грузинские, предельно точные...“ И в самом деле Ирмологий, составленный Микаэлом Модрекили, по количеству ирмосов в два раза больше I редакции Ирмология OdO, которая представлена в рукописях Sin. 1 и Sin. 14. Ирмологий Микаэла, который, по классификации П. Ингорюва, является второй редакцией, полностью повторяет первую редакцию Ирмология OdO и пополняет ее новыми переводными и оригинальными ирмосами, бытовавшими в грузинской литургической практике. Таким образом, II редакция грузинского Ирмология также не является непосредственным переводом греческого Ирмология, она составлена известным грузинским гимнографом Микаэлом Модрекили путем собирания и дополнения новыми ирмосами первой редакции Ирмология OdO. Видимо, таким же способом, на основе новых переводных и оригинальных самогласных ирмосов происходило и дальнейшее пополнение грузин-

ского Ирмослогия, в частности III его редакции, которая содержит около 900 ирмоссов и представлена в известной рукописи конца X века—А-603.

Думается, что метод составления грузинского Ирмология КаО, а также путь его дальнейшего развития были определены очень ранним его происхождением. Литургические каноны, составленные в VII—VIII веках прославленными представителями Саввинской греческой гимнографической школы, уже в VIII веке переводились на грузинский язык в том же Саввинском монастыре, в котором, начиная с VII века, грузинские гимнографы вели интенсивную переводческую работу. К этому времени не был еще составлен греческий Ирмослогий. Каноны писались с полными текстами первых тропарей—ирмоссов и последних тропарей—богородичных. Практическая потребность создания Ирмослогия явилась позже, по всей вероятности в IX веке, и была обусловлена накоплением большого количества новых канонов и ирмоссов. Так как грузинская переводная гимнография развивалась в непосредственном общении с греческой и вслед за ней, то надо думать, что и потребность создания сборника ирмоссов или указателя к ирмосам (как это имеется в грузинском литургическом сборнике Sin. 26) появилась у греков и Грузии почти одновременно, опять-таки в кругу литургистов и гимнодсов Саввинского монастыря, где переводились и составлялись первые грузинские литургические сборники.

Взяв в основу принцип составления греческого Ирмология, грузинские литургисты и гимноды, используя уже существующие переводы грузинских канонов с ирмосами и учитывая практические потребности грузинских церковнослужителей, певчих и сосоставителей литургических сборников, составили первые указатели к ирмосам и первый Ирмологий КаО типа. После этого в песнопениях литургических сборников полные тексты ирмоссов и богородичных были заменены указаниями на начальные слова, полные же тексты ирмосов и богородичных были собраны в Ирмологиях.

По модели греческого Ирмология OdO был составлен и грузинский Ирмологий OdO, материалом для которого служили грузинские малые Ирмологии КаО и существовавший к тому времени обширный репертуар переводных и оригинальных ирмосов, не вошедших в КаО Ирмологий. Оба типа грузинского Ирмология должны были быть составлены не ранее конца IX и не позднее начала X века.

О древнем происхождении грузинского Ирмология, кроме его структуры и состава, свидетельствует также и то, что рукописи грузинских Ирмологиев КаО не имеют ни ритмического деления, ни невмов. Они написаны в виде прозы, со знаками препинания (одна или две точки, см. Тексты, I), или без всяких знаков вообще (рукопись Sin. 20, см. стр. 209). Эти же самые ирмосы, вошедшие уже в состав Ирмология OdO, имеют как ритмическое деление, так и невмы.

Этот любопытный факт свидетельствует о том, что среди грузинских церковнослужителей и певчих ограниченный репертуар греческих ирмосов первоначально распространялся устно на греческом языке. Первые грузинские переводы греческих ирмосов также исполнялись грузинскими певчими, знающими устно мелодии греческих ирмосов, которые они устно приспособлява-

ли к грузинским текстам ирмосов. Поэтому первоначально можно было обойтись без ритмической пунктуации и невмов.

Несмотря на отсутствие ритмического деления, ирмосы на грузинский язык переводились с тем расчетом, чтобы силлабическое соотношение между оригиналом и переводом было бы сохранено, так как силлябия ирмоса была основой для перенесения греческой мелодии на грузинский текст.

Появление ритмического деления и невмов в грузинских Ирмологиях было, видимо, связано с накоплением большого количества переводных ирмосов и необходимостью графически зафиксировать мелодии многочисленных греческих ирмосов в грузинских текстах для их точного воспроизведения и для обучения певчих.

Грузинский Ирмологий КаО был распространен на протяжении короткого времени в грузинских обителях в Палестине и на Синае. С середины X века Ирмологий КаО вытесняется из практики по составу более полным Ирмологием ОдО, который с этого времени широко распространяется в Палестине и находит свое дальнейшее развитие в Грузии и Иверском монастыре на Афоне.

В книге публикуются оба типа грузинского Ирмология: Ирмологий КаО—по уникальной рукописи середины X века Sin. 34 (см. Тексты, I, стр. 2—33). В издании текст дается в четыре столбца. На первой странице (г) размещены в два столбца ирмос и богородичный тропарь Ирмология КаО, без ритмического деления, со знаками препинания (одна и две точки). На левой странице (v) приводится этот же ирмос по Ирмологии ОдО, с ритмическим делением текста, а рядом с ним (во втором столбце) его греческий оригинал по изд. *Eustratiades*¹.

В „Дополнении“ (I и II) публикуются Ирмологий-указатель по рукоп. X века Sin. 26 (I) и неполный Ирмологий КаО по рукописи X века Sin. 20 (II).

Грузинский Ирмологий ОдО публикуется по 7-ми рукописям (A B H h LO J, см. Описание рукописей) X и начала XI вв. в два столбца (см. Тексты II). Слева—грузинский ирмос, справа—греческий (по изд. *Eustratiades*). За грузинским ирмосом следует богородичный тропарь. Каждый ирмос в издании имеет свой порядковый номер. Но, кроме единой нумерации (на протяжении всего Ирмология), ирмосы имеют нумерацию и в пределах каждой оды. Каждый ирмос публикуется отдельно (согласно последовательности Ирмология) по рукописи, литер которой выставлен после порядкового номера. После литеры приводятся начала греческих ирмосов в грузинской транскрипции, приписанные почти у каждого ирмоса и указывающие в большинстве случаев на греческий оригинал грузинского ирмоса. Из семи рукописей, использованных для издания, транскрипции имеются в пяти рукописях (B H h LO). В сносках показаны разночтения. Тут же приводятся литеры всех рукописей, использованных для разночтений.

К тексту прилагаются:

1. Комментарии, где рассматриваются отдельные случаи, когда нарушается смыслосвязь или ритмическое соотношение грузинско-греческих ирмосов,

¹ *Ирмологий*, Chennevières-sur-Marne. 1932.

когда указанные в транскрипциях греческие ирмосы не соответствуют грузинским или когда греческие оригиналы не обнаружены.

2. Указатель грузинско-греческих и греческо-грузинских ирмосов. В указателе грузинско-греческих ирмосов грузинские транскрипции начальных слов греческих ирмосов приводятся в латинской транслитерации, чтобы заинтересованные ученые-лингвисты могли их использовать, так как этот материал имеет большую научную ценность для изучения греческой фонетики и диалектологии.

3. Указатель греческих канонов, ирмосы которых вошли в издание грузинского Ирмология OdO.

* * *

По древним рукописям грузинских Ирмологиев КаО и OdO можно проследить историю их возникновения и путь развития. Ранний этап формирования и развития греческо-славянских Ирмологиев из-за отсутствия древних рукописей мало изучен. Исследование грузинского Ирмология в какой-то степени может восполнить этот пробел в истории греческо-славянских Ирмологиев.

На основании изучения грузинского Ирмология и его сопоставления с греческо-славянскими Ирмологиями мы пришли к некоторым выводам:

1. Авторский состав грузинского Ирмология OdO на много богаче Ирмология КаО. Основными авторами и в данном случае являются Иоанн Дамаскин и Козьма Иерусалимский. Но, кроме них, в Ирмологий вошли и другие авторы. Кансны Ирмология следующим образом распределяются по авторам:

Исанну Дамаскину принадлежит	46	канонов.
Козьме Иерусалимскому	„	17
Андрею Критскому	„	15
Герману патриарху	„	14
Илье патриарху	„	1
Елисею монаху	„	1
Федору Студиту	„	2
Синайских канонов	„	4
Восточных	„	1
Без автора	„	1

2. Из 403 грузинских ирмосов мы не смогли обнаружить греческие оригиналы для 19-ти грузинских ирмосов. Из них 14 имеют указание на греческие оригиналы (в грузинской транскрипции). Эти ирмосы мы не смогли обнаружить и среди тех славянских ирмосов Новгородского Ирмология, для которых также не нашлись греческие оригиналы¹. Следовательно, надо предположить, что еще до конца не выявлен весь репертуар греческих ирмосов, особенно из древнейшего слоя греческого Ирмо-

¹ Die ältesten Novgoroder Hirmologien-Fragmente. Herausgegeben von Ervin Koschmieder. Erste Lieferung. München, 1952, стр. 62, 74, 82, 268, 280, 304.

догня. Грузинский и славянский Ирмологии частично могут их восстановить.

3. Для сопоставления греческо-славянских и грузинского Ирмологиев OdO по составу и количеству ирмосов мы воспользовались сравнительной таблицей, которую опубликовал М. Велимирович в своей книге: *Byzantine Elements in Early Slavic Chant*¹.

М. Велимирович для сравнения подобрал два списка греческого Ирмология по синайским рукописям XIII—XIV вв., обозначив их литерами Sa и Sb, и два списка славянского Ирмология (Новгородского и Хиландарского), рукописи XII—XIII веков, обозначив их литерами No и Ch, и сравнил их в пределах V, VI, VII од первого гласа. К этой таблице мы добавили материал грузинского Ирмология по двум рукописям X—XI веков, литеры A и L (см. сравнительную таблицу в исследовании, стр. 043). Сравнение показало:

а) Грузинские списки Ирмология по количеству и составу ирмосов совпадают друг с другом и отличаются от греческого и славянского Ирмологиев.

б) Грузинский Ирмологий по количеству ирмосов в два раза меньше славянского и в три раза—греческого.

в) По справедливому замечанию М. Велимировича (Op. cit, стр. 49), греческий и славянский Ирмологии по составу ирмосов настолько отличны друг от друга, что трудно предположить существование для них одной общей модели. То же самое можно сказать и по отношению греческо-славянских и грузинских Ирмологиев, что является дополнительным подтверждением нашего положения, что грузинский Ирмологий OdO не является переводом одного какого-либо списка греческого Ирмология. Он первоначально был составлен по модели греческого Ирмология из переведенных ранее и бытовавших в грузинской литургической практике ирмосов, при этом были использованы малые грузинские Ирмологии типа KaO. Впоследствии грузинский Ирмологий пополнялся новыми оригинальными и переводными ирмосами. Этим объясняется разница в количестве, составе и порядке ирмосов между греческо-славянскими и грузинскими Ирмологиями. Причину этой разницы можно было бы искать и в том, что для сравнения взяты рукописи разного возраста: X и XII—XIV веков. Но картина не меняется и при сравнении грузинского Ирмология OdO с известным двулистным фрагментом греческого Ирмология OdO—PSg 1284², датируемым X—XI веками.

Основываясь на полученных результатах сравнительного изучения греческо-славянских Ирмологиев, М. Велимирович выдвигает ряд вопросов и предлагает их решение. Коснемся некоторых из них: принято считать, что KaO Ирмологий предшествует OdO. По мнению Ж. Б. Тибо, OdO Ирмологий начал распространяться в Византии после XIII века.³ Это положение Тибо проф. Е. Кошмидер использовал для своей концепции,

¹ Monumenta Musicae Byzantinae, Subsidia, vol. VI. 1960, стр. 49.

² A. Gastouè, Catalogue des manuscrits de musique byzantine de la Bibliothèque Nationale de Paris et des Bibliothèques publiques de France. Paris, 1907, стр. 93—94.

³ J. B. Thibaut, Monuments de la notation ekphonétique..., стр. 71.

суть которой состоит в следующем: древнейшие переводы славянского Ирмология OdO выполнены не позже XII века, т. е. в то время, когда в Византии еще не был распространен Ирмологий OdO, следовательно, славяне при переводе могли пользоваться Ирмологием KaO, аранжируя его в Ирмологий OdO, поэтому создателем Ирмология OdO надо признать славян, от которых греки переняли этот тип Ирмология после XIII века¹. Что же касается двухлистного фрагмента Ирмология OdO, датируемого учеными X—XI веками, то Е. Кошмидер эту датировку ставит под сомнение. С концепцией Е. Кошмидера не соглашается М. Велимирович². По мнению ученого, греческий Ирмологий OdO существовал уже в X веке и распространен был в основном в Палестине. Для решения этого спорного вопроса грузинский Ирмологий OdO, дошедший до нас в десяти с лишним рукописных списках X—XI веков, переписанных и распространенных в грузинских обителях Палестины, Афона и Грузии, может оказать большую услугу.

Однако же предлагаемое М. Велимировичем разграничение сфер распространения двух разных типов греческого Ирмология: для KaO Ирмология—Константинополь, Афон, а для OdO—Палестина³, требует некоторого уточнения. Нам кажется, что определенную роль в распространении того или иного типа греческого Ирмология играет фактор времени, а также конкретная специфика каждого из этих сборников. В зависимости от того, когда и где что требовалось, распространялся тот или другой тип Ирмология. А требования к ним, видимо, были различные. KaO Ирмологий создавался, пополнялся и был в употреблении в основном в крупных гимнографических и музыкальных центрах в ту пору, когда там шла большая творческая работа: создавались новые каноны и ирмосы или старые ирмосы использовались новыми авторами. В этих случаях был в употреблении и пополнялся именно Ирмологий KaO, где ирмосы расположены по канонам. Одновременно KaO Ирмологий был учебной книгой в певческих школах, которые устраивались при больших соборах.

Первым крупным гимнографическим творческим центром был монастырь св. Саввы в Палестине. Здесь и был создан первый греческий Ирмологий KaO. В зависимости от перемещения гимнографического творческого центра из Палестины в Константинополь, на Афон или в Южную Италию расширялась и сфера распространения Ирмология KaO. Ирмологий же OdO имел в основном практическое значение, так как лучше был приспособлен к литургической практике, именно поэтому он широко распространился как служебная книга.

* * *

Заслуживает интерес состав канонов грузинского Ирмология KaO. Уже в первой половине X века в грузинских Ирмологиях KaO и песнопениях литургических сборников стабильность состава ирмосов в пределах од-

¹ E. Koschmieder, Op. cit., Zweite Lieferung, стр. 69—70.

² M. Velimirovic', Op. cit., стр. 39.

³ M. Velimirovic', Op. cit., стр. 46.

ного канона нарушается: Замена одного ирмоса другим, обычно ирмосом из канона того же автора, к этому времени — явление распростарненное. В какой-то мере эти операции зависели, видимо, от репертуара и вкуса певчих, но также от существовавших уже к этому времени т. н. „составных канонов“¹.

Изменения, происходившие в Ирмологии на протяжении веков, сегодня трудно объяснить. Во всяком случае, мы здесь имеем дело не только с механическим сокращением или увеличением количества канонов в Ирмологиях, но и со сложным процессом скрещения ирмосов разных канонов и видоизменением их первоначального состава.

В научной литературе принято считать, что скрещенные или „составные каноны“ появляются в греческих Ирмологиях с конца X и начала XI века. Судя по грузинским литургическим памятникам и Ирмологиям I и II половины X века, „составные каноны“ к этому времени включались в Ирмологии и соответственно использовались в литургических книгах. Видимо, в подборе ирмосов для канонов допускались некоторые вольности, о чем свидетельствует грузинский Ирмологий КаО из рукописи Sin. 20 (см. Дополнение, II), где вместе приводятся парные ирмосы — заместители, которыми, по всему усмотрению, могли пользоваться певчие и церковнослужители.

* * *

С „составными канонами“ непосредственно связана особая группа ирмосов, именуемых в Ирмологиях *εἰρμός ἄλλος*. Как правило, в Ирмологиях КаО для каждой оды канона имеется по одному ирмосу, но в некоторых случаях к основному ирмосу добавляется еще один или два, иногда даже три ирмоса, которые, в отличие от основного ирмоса, именуются: *εἰρμός ἄλλος*, *εἰρμός ἕτερος* или просто *ἄλλος*.

Дж. Скиро, касаясь мало изученного вопроса *εἰρμός ἄλλος*-а, разделяет их на две группы. К первой группе он относит те *ἄλλος*-ы, которые являются литературной обработкой (перефразировкой) основного ирмоса и написаны на размер и мелодию основного ирмоса. Ко второй же группе он относит те *ἄλλος*-ы, которые не связаны с основным ирмосом ни по содержанию, ни по ритму и мелодии².

В грузинских рукописях ОдО Ирмологиев (X в.) включены *εἰρμός ἄλλος* или *ἕτερος* обоих типов. Они помогли нам разобраться в некоторых особенностях ритмики и методики грузинских переводов.

Для некоторых рукописных списков грузинского Ирмология (НЛ Он, частично В), как выше уже было сказано, характерна одна особенность: у каждого ирмоса (в начале) крупными заглавными буквами, кинноварью написаны начальные слова греческого ирмоса в грузинской транскрипции.

¹ „Составной канон“ состоит из ирмосов выбранных из нескольких канонов, объединенных в один (см. M. Velimirovic, Op. cit., p. 42).

² Giuseppe Schirò (Roma), Problemi iermologici: The Proceedings of the XIIIth International Congress of Byzantine Studies. Ed. by J. M. Hussey, D. Oblensky, S. Runciman. London, 1957, стр. 260.

Изучение этих транскрипций показало, что в преобладающем большинстве они указывают на греческий оригинал, но в некоторых случаях указанный в транскрипции греческий ирмос не является оригиналом грузинского перевода. Так, напр., в транскрипции грузинского ирмоса № 2 читается „ $\epsilon\chi\text{ρισ}\tau\text{ος}$ “ (xriston), грузинский ирмос же является переводом греческого ирмоса $\kappa\text{ρι}\sigma\tau\acute{\omicron}\varsigma$ $\delta\text{ου}\lambda\epsilon\iota\alpha\varsigma$ $\rho\text{ο}\sigma\theta\epsilon\iota\alpha\varsigma$ Ἰσραὴλ , т. е. $\epsilon\acute{\iota}\rho\mu\acute{o}\varsigma$ $\epsilon\tau\epsilon\rho\acute{o}\varsigma$ -а оды 8-го канона (по изданию Евстратиадиса). Указанный же в транскрипции ирмос (xriston) является основным ирмосом той же оды, того же канона: Χριστὸς γενηᾶτι (см. в нашем издании ирмос № 2 и комментарий), по ритмико-мелодической модели которого составлен $\epsilon\acute{\iota}\rho\mu\acute{o}\varsigma$ $\epsilon\tau\epsilon\rho\acute{o}\varsigma$.

Следовательно, переводя греческий $\epsilon\acute{\iota}\rho\mu\acute{o}\varsigma$ $\epsilon\tau\epsilon\rho\acute{o}\varsigma$, переводчик в транскрипции указал не греческий оригинал своего перевода, а основной ирмос, на ритм и мелодию которого написан $\epsilon\acute{\iota}\rho\mu\acute{o}\varsigma$ $\epsilon\tau\epsilon\rho\acute{o}\varsigma$, т. е. оригинал грузинского перевода. Надо полагать, что переводчику ирмоса или составителю грузинского Ирмология была знакома мелодия по тексту основного ирмоса и он уже по знакомому образцу указал на мелодию $\epsilon\acute{\iota}\rho\mu\acute{o}\varsigma$ $\epsilon\tau\epsilon\rho\acute{o}\varsigma$ -а. Приведенный пример свидетельствует о том, что указание на греческий ирмос всегда является указанием на его мелодию и не всегда на греческий оригинал, так как составитель Ирмология преследовал основную цель: точно и по знакомому образцу указать на мелодию переводимого ирмоса.

В грузинском Ирмологии OdO можно встретить и такие случаи, когда у одного и того же ирмоса в разных рукописях имеются указания на разные греческие ирмосы: в одной рукописи указан основной греческий ирмос, который является оригиналом грузинского перевода, а в другой рукописи — $\epsilon\acute{\iota}\rho\mu\acute{o}\varsigma$ $\acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\varsigma$, который с грузинским ирмосом имеет общую мелодию и ритмическое деление (см. ирмос № 5 и комментарий). В данном случае переписчики этих двух рукописей каждый по-своему решил, как указать на греческую мелодию грузинского ирмоса.

Иногда указанный в транскрипции греческий ирмос не является оригиналом грузинского ирмоса, а в греческих Ирмологиях не удается обнаружить ни оригинала грузинского ирмоса, ни указанного в транскрипции ирмоса. С другой стороны, наличие транскрипции свидетельствует о существовании греческого оригинала, или ритмико-мелодической модели грузинского ирмоса (см. ирмос № 347 и комментарий).

В данном случае следует допустить, что утеряны или нами не обнаружены два греческих ирмоса с одинаковой ритмико-мелодической структурой. Один из них мог быть оригиналом грузинского перевода, а другой его ритмико-мелодической моделью, что и указано в транскрипции грузинского ирмоса. Можно допустить и вторую возможность, что грузинский ирмос не является переводом, а оригинальный текст грузинского ирмоса приспособлен к мелодии греческого ирмоса, который указан в транскрипции.

Решение этого и аналогичных вопросов, возникших в процессе параллельного изучения греческих и грузинских ирмосов, связано с дальнейшим исследованием состава греческого Ирмология.

В связи с вышеприведенными примерами, естественно, возникает вопрос: если у основного ирмоса и у $\acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\varsigma$ -а одинаковая ритмико-мелодичес-

кая структура, то почему же при переводе основного ирмоса мелодия грузинского перевода указывается не по оригиналу, а по *ἄλλος*-у или наоборот?

Объяснение этого факта, нам кажется, нужно искать в следующем: на раннем этапе распространения ирмологических песнопений в грузинской церковной практике священнослужители и певчие пользовались греческими ирмосами, которые они знали наизусть. В это же время каноны переводились вместе с полным текстом ирмосов, но ирмосы так же, как тропари канонов, не имели первоначально ни ритмического деления, ни неум, и певчие, зная на память греческие мелодии ирмосов, приспособляли их к грузинским переводам.

Ритмического деления и неум не имели и первые грузинские Ирмологии КаО, составленные для отдельных малых литургических сборников и включающие в себя ирмосы, использованные в этих же сборниках. Ритмическое деление и неумы, два необходимых момента для фиксации мелодии ирмосов, в грузинских Ирмологиях засвидетельствованы, как и в Византии, только со второй половины X века в полных OdO Ирмологиях, выполненных на высоком профессиональном уровне. Но в этих древних списках грузинского Ирмология OdO (L H), наряду с вышеназванными двумя моментами, перед каждым грузинским ирмосом имеется указание на начало греческого ирмоса, мелодия которого зафиксирована неумами в грузинском тексте. Но древнегрузинские неумы, отражающие очень раннюю ступень развития невмического письма, имели скорее мнемоническое назначение¹, а мелодия ирмоса указывалась посредством греческого ирмоса, который грузинский певчий знал наизусть.

Указания на греческие мелодии ирмосов нужны были до тех пор, пока не произошло полное соединение греческих мелодий с грузинскими текстами ирмосов и пока грузинские ирмосы со своими мелодиями не заняли в памяти профессиональных грузинских певчих место греческих ирмосов. После этого необходимость указаний на греческие ирмосы исчезает и в рукописях остаются только неумы.

Наше предположение подтверждается древнейшими рукописями грузинских Ирмологиев, так например: в самых древних списках грузинского Ирмология OdO (середины X века) имеются указания на мелодию ирмоса посредством неум и соответствующих греческих ирмосов (см. в Таблицах рук. HL). Рукописи Oh (вторая половина X века) не имеют неум, но имеют указания на греческие ирмосы. В рукописи B (конец X века), составленной известным грузинским поэтом-мелодосом Микаэлом Модрекили, ир-

¹ Относительно неум немецкий исследователь О. Флейшер пишет: „Неумы хорошо устанавливают исправление голоса и его движение вверх и вниз и позволяют заключить, при каких условиях выражения и последовательности времени мелодия должна быть пропета; однако пропеть по неумам доселе неизвестную мелодию невозможно, так как отношения отдельных невматических тонов друг к другу в самих знаках не даны“. O. Fleischer, *Neumen-Studien. Abhandlungen über Mittelalterliche Gesangs-Tonschriften. Teil I*, Leipzig. 1895, стр. 5 (см. Н. Успенский, *Древнерусское певческое искусство*, стр. 35). Эту особенность невмического письма полностью можно распространить и на грузинские неумы.

мосы богато невмированы, а указания на греческие ирмосы имеют только несколько начальных ирмосов, дальше эти указания исчезают. Рукопись С (конец X и начало XI в.), переписанная высококвалифицированным профессионалом, также богато невмирована, но не имеет никаких указаний на греческие ирмосы.

Видимо, такое же значение имели византийские напевы для русских левчих: „Более вероятно, — пишет Н. Д. Успенский, — что византийские напевы служили русским доместикам оригиналами для составления своих русских изводов и используемые в них певческие знаки имели сугубо условное значение. Как и невмы западной церковной музыки, они являлись скорее мнемоническим средством для восстановления в памяти заученных на слух напевов и показывали лишь контур движения голоса“¹.

Условность невмов и устная передача из поколения в поколение греческих мелодий способствовали появлению и распространению многочисленных вариантов и их постепенному видоизменению и переработке на национальной почве. Аналогичный процесс усматривает в развитии русских песнопений Н. Д. Успенский: „Благодаря условности певческих знаков, русские мастера пения, пользуясь византийской записью, могли допустить отступления в напевах и свободно, творчески их видоизменять и перерабатывать“².

По существующим материалам в настоящее время нам кажется невозможным уловить момент, когда под влиянием грузинской народной музыкальной традиции, музыкальных форм и интонаций начался процесс национализации греческих мелодий, в том числе переход от одноголосия к многоголосию (двух—трех), как это зафиксировано в поздних нотных записях грузинского церковного пения. Для решения этого вопроса необходимы дополнительные письменные источники, а также расшифровка древневизантийских и древнегрузинских невм. А пока, судя по сведениям некоторых письменных памятников (Житие Георгия Афонского и колофон Арсени Икалтоели), можно предположить, что в XI веке грузинские левчие и поэты-мелодосы придерживались еще традиции и старались не отклоняться от первоначальных греческих мелодий переводных песнопений.

* * *

Византийская гимнография является поэтической передачей ортодоксальной догматики, чем и определяется сложность ее художественной фактуры. Искусственность стиля и обильное использование богословской символики сильно осложняли перевод гимнографических памятников на другие языки. При переводе песнопений и ирмосов следовало соблюдать точность передачи не только их содержания, но и ритмической структуры. Соблюдение силлабического соотношения между оригиналом и переводом особенно важно было в ирмосах, так как они являются ритмико-мелодическими моделями для тропарей песнопений. Для того чтобы судить о качестве пе-

¹ Н. Успенский, Древнерусское певческое искусство, стр. 35.

² Н. Успенский, *Op. cit.*, стр. 36.

ревода, необходимо знать, как представлено в греческих рукописях Ирмология ритмическое деление ирмосов.

По наблюдению С. Нёг-а¹ ритмическое деление ирмосов в греческих рукописях Ирмология часто различно. Для некоторых рукописей характерно деление текста на малые ритмические единицы, для других—наоборот. Иногда в тексте недостает точек там, где нотация явно указывает на паузу; иногда отсутствие точек надо приписать просто небрежности переписчика.

Одной из причин для различного ритмического деления текстов, по мнению С. Нёг-а, является наличие в Ирмологии двух разных мелодических традиций (палестинской и константинопольской)².

На основании своих наблюдений, автор приходит к выводу, что первоначально, по замыслу поэта-мелодоса, ритмическая структура ирмоса следовала за ритмом прозы и отклонение от ритма прозы происходило в процессе переложения текста на мелодию. Этим и объясняется отчасти различное ритмическое деление ирмосов—на малые ритмические единицы и на большие, совпадающие с ритмом прозы. Это объяснение нам кажется убедительным.

Для изучения силлабической структуры ирмосов большой интерес представляют их переводы на другие языки, в частности на грузинский.

В рукописях, использованных в настоящем издании грузинского Ирмология, для передачи ритмического деления употребляются: одна черная точка, две черные точки, черная и красная точка, две красные точки.

Имеется ли какое-либо функциональное отличие между одной и двумя точками, употребляемыми в грузинских рукописях для ритмического деления текстов и песнопений? Для всестороннего исследования этого вопроса у нас нет достаточного материала, так как большинство рукописей, которые легли в основу настоящего издания, мы имеем только в виде плохих фотокопий, а по фотокопиям изучение данного вопроса очень рискованно.

Однако изучение отдельных рукописей из хранилища Института рукописей им. К. С. Кекелидзе, в частности А—603 (литер С), S—425 (литер В) и Н—2337, позволяет нам высказать некоторые соображения по этому вопросу:

1. Маленькая черная точка в рукописи С ставится в процессе письма выше строки с тем расчетом, чтобы там же, ниже строки можно было бы выставить большую красную точку уже в процессе невмирования текста. Следовательно, в невмированных рукописях красная точка непосредственно связана с невмированием текста. Об этом свидетельствуют невмированные ирмосы из этой же (С) рукописи, где имеются только черные точки и отсутствуют красные точки и невмы (см. 81 г).

¹ The Hymns of the Hirmologium. Part I. M.M.V. Transcripts, vol. VI. Copenhagen, 1952, стр. XXXIII—XXXIV.

² Op. cit., стр. XXXIV—XXXVI; см. также: Dr. Maria Stöhr, Reflections on Transcribing the Hirmoi in Byzantine Music: Studies in Eastern Chant. Edited by M. Velimirovic. London, 1967, стр. 94.

2. Черные точки переписчик переносит без изъятия, сохраняя таким образом ритмическое деление текста подлинника. Красные точки ставятся, как правило, там же, но в ряде случаев красная точка расходится с черной, создавая двойное ритмическое деление текста. Это расхождение, обыкновенно, продолжается на протяжении двух или трех строк ирмоса, после чего точки опять совпадают, продолжая единое ритмическое деление текста.

3. Ритмическое деление ирмоса красными точками согласовано с мелодическими фразами, которые наносятся на ритмические единицы ирмоса посредством невм. Таким образом, в невмированных текстах посредством красных точек происходит коррекция первоначального ритмического деления ирмоса для распределения мелодических фраз на текст ирмоса посредством невмов. В данном случае практические познания певчего и невматора имели большое значение и во многом определяли количество отклонений от первичного ритмического деления текста ирмоса, отмеченного посредством черных точек.

4. Красная и черная точки для ритмического деления употребляются и в невмированных песнопениях (см. месяцеслов XI века, рукопись Н—2337 Института рукописей). Но в данной рукописи мы не смогли обнаружить расхождения между точками. А если такие случаи и встречаются, то надо думать, что они идут от подлинника.

5. В грузинских рукописях Ирмология, в отличие от греческих, ритмическая пунктуация в ирмосах не всегда совпадает с окончанием фразы и даже слова. Есть случаи, когда ритмическая пунктуация делит слово на две части. Иногда в грузинские переводы ирмосов и песнопений механически переносится ритмический костяк греческого оригинала, чем нарушается естественный строй фразы, а еще чаще цельность словесной единицы—слова. Примеры разделения слова посредством пунктуации на две части можно найти и в данном издании грузинского Ирмология (см. ирмосы №№ 283, 303, 306, 373).

6. Мастерство перевода греческих ирмосов и песнопений заключалось в умении создать точный по содержанию перевод с нужным ритмическим делением так, чтобы не нарушить естественный строй грузинского предложения. Но это не всем удавалось. Поэтому в грузинских переводах гимнографических сборников, наряду с блестящими переводами ирмосов и песнопений, имеются и такие, где хромает смысловая сторона памятника или ее ритмическая структура.

7. Виднейший грузинский поэт-гимнограф XI века Георгий Афонский считал, что, для того чтобы правильно перевести греческие песнопения и ирмосы, необходимо владеть „наукой о тропарях“ („დასტებლის მეცნიერება“), т. е. научными основами византийской ритмической поэзии. Большой знаток византийской гимнографии Георгий Афонский оставил нам блестящие оригинальные песнопения и не менее прекрасные переводы песнопений византийских авторов, составленные на основании „науки о тропарях“. Как правило, в составленной им годичной минее для ритмического деления текста употребляется одна точка, следовательно, в текстах песнопений

ний имеется единое ритмическое деление. Миния редакции Георгия Афонского не невмирована.

* * *

Грузинские переводы греческих ирмосов, опубликованных в настоящем издании грузинского Ирмология, можно разделить на несколько групп: а) ирмосы, которые точно соответствуют греческому оригиналу по содержанию и ритмическому делению (см. ирмосы №№ 161, 164, 168, 172, 173 и др.); б) ирмосы, которые являются хорошими переводами, но имеют незначительные отклонения от ритмики оригинала (см. №№ 73, 82, 88, 89, 98, 99, 151, 154, 162 и др.); г) ирмосы, где содержание греческого оригинала правильно и хорошо передано, но ритмическая структура оригинала сильно изменена (см. №№ 155, 174).

Так как в греческих и грузинских рукописных Ирмологиях ритмическое деление ирмосов не имеет стабильного характера, то, естественно, трудно найти точную закономерность для ритмических отклонений от оригинала, допущенных в грузинских переводах. Однако на основании сравнительного материала все же можно прийти к некоторым общим выводам. Для сравнения мы взяли грузинские ирмосы по данному изданию, а греческие — из греческого Ирмология в изд. Евстратиадиса. Сравнение показало, что ритмика грузинского переводного ирмоса в основном совпадает с ритмической схемой греческого оригинала, но в нужных случаях в грузинском переводе ритмические единицы греческого оригинала укрупнены путем объединения двух или трех единиц или же раздроблены на более малые единицы. Общее же количество слогов в грузинских и греческих ирмосах совпадает, если не принять во внимание разницу в двух-трех слогах.

Приведем несколько примеров:

Грузинский ирмос № 12*.

Ритмическая схема греч. ирмоса: 6. 9. 9. 7. 10. 7. 11=59

„ „ груз. ирмоса: 6. 9. 16. 10. 7. 11=59

Груз. ирмос № 11.

Ритмическое деление греч. ирмоса 12. 13. 7. 10. 14=56

„ „ груз. ирмоса 12. 7. 7. 8. 10. 14=58

Встречаются и более сложные комбинации ритмических соотношений греческих и грузинских ирмосов:

Груз. ирмос № 23.

Ритмическая схема греч. ирмоса: 6. 5. 11. 14. 7. 7. 7. 10=67

„ „ груз. ирмоса 12. 11. 14. 6. 3. 6. 7. 11=70

Груз. ирмос № 42.

Ритмическая схема греч. ирмоса: 7. 8. 8. 7. 8. 9=47

„ „ груз. ирмоса: 4. 11. 15. 8. 10=48

* В грузинских ирмосах гондугласье не принимаются в счет, а в греческих ирмосах дифтонг считается за один слог.

Но есть в грузинских переводах и такие случаи, когда совершенно изменена ритмическая схема греческого оригинала (см. № 209). Чаще всего такое нарушение мы встречаем в ямбических ирмосах.

Таким образом, при переводе греческих ирмосов грузинские поэты-мелодосы различными способами достигали соответствия с греческими оригиналами, без чего перевод потерял бы свое значение, так как ритмическая структура была основой для воспроизведения мелодии ирмоса.

В настоящей книге, которая является первой публикацией грузинского Ирмология, мы ограничились, в основном, филологическими изысканиями. В дальнейшем специального изучения и рассмотрения требует вопрос художественной ценности грузинских переводов, их художественная фактура, образы, символика, лексика и т. д.

В данной работе мы не рассматриваем также семиографию грузинских Ирмологиев, так как ирмосы публикуются без невмов. Очень архаичная и своеобразная грузинская семиография требует специального музыковедческого исследования. Для этого необходимо использование последних научных достижений в области изучения византийской музыки, а также наличие фототипических изданий хотя бы основных невмированных грузинских и греческо-славянских рукописей.

Однако уже на данном этапе изучения грузинского Ирмология можно с уверенностью сказать, что древнейшие (X—XI вв.) невмированные списки грузинского Ирмология представляют большую ценность для исследования не только богатейшей грузинской духовной поэзии и музыки VIII—X веков, но и для изучения ритмическо-мелодической структуры греческого Ирмология на самом раннем этапе его формирования и развития. Параллельное изучение греческих и грузинских невмированных Ирмологиев может оказать большую помощь ученым в расшифровке палеовизантийской и грузинской систем невм.

ტექსტები

I. ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი უოუელთა კმათა ზედა მიწეებით თითოჯ
თავად-თავადნი (K_2O), გვ. 2—32.

II. ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი (OdO), გვ. 33—204.

დამატებები

I. ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი (Sin. 26-ის მიხედვით), გვ. 204—208.

II. ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი (Sin. 20-ის მიხედვით), გვ. 209—214.

ဝိဂ္ဂဟံ ဝိဂ္ဂဟံ

I

ძლისწირნი და ღმრთისმშობლისანი ყოველთა კმათა ზედა მიწეებით თითოჲ თაყაღ-თაყადნი

უგალობდითსა 5 ა

[ძლისწირნი]

[ღმრთისმშობლისანი]

M: 57r

1. მონებთა მისგან მწარისა კსნილმან ის-
რელმან განგლო ქუეყანაჲ დაუთრგუნ-
ველი და იხილნა მტერნი თჳსნი დათქ-
მულნი: და გალობით უგალობდა
ღმერთსა საკრველთ-მოქმედსა რამე-
თუ დიდებულ არს:

დაუტევენლო დაიტე: რომელი იწოდე
ცათა უზრცელს: და ქერაბინთა უმაღ-
ლესად გამოშინდი შენ ქალწულო ღმრთის-
მშობელო: ამისთჳს ყოველნი ნათესაენი
გნატრიან: ვითარცა იტყოდე:

გ ა ნ მ ღ ი ე რ დ ა ს ა -

2. წინა საუკუნეთა მამისაგან შობილსა
ძესა მხოლოსა: და ქალწულისაგან გან-
ჯორციელებულსა ქრისტესა ღმერთსა
ჩუენსა უგალობდეთ: რომელჳნ ალა-
მაღლე რქაჲ ჩუენი წმიდა ხარ უფალო:

უმეტეს ხარ შენ დაბადებულთა ქუე-
ყანისათა: რამეთუ შენ მხოლომან დაჰკსნენ
წესნი ბუნებათანი: ვინაჲთგან უთესლოდ
გვშეე ჩუენ ბუნებათა შემოქმედი დიდე-
ბულო: ქალწულო:

უ ფ ა ლ ო მ ე ს მ ა ს ა

3. კუერთხი იესეს ძირისაგან აღმოგვცენ-
დი შენ ქრისტე: მთისაგან წმიდისა
ქალწულისა: და მადნარით გამოხუედ
განჯორციელებული: სძლისაგან უქორ-
წინებელისა: ღმერთი უსხეულოთაჲ:
დიდებაჲ ძალსა შენსა უფალო:

ვერ მისწულებიხ გონებაჲ ჩუენი ჳერი-
საებრ ქებად შენდა: უზემთაესო დიდე-
ბისაო: ასულო დავითისო ღმრთისმშო-
ბელო ქალწულო: არამედ მსგავსად უძლუ-
რებისა ჩუენისა წინა-გიყოფთ ძღუენსა
ენითა შემასხმელითა:

ღ ა მ ი თ გ ა ნ ს ა

4. ღმერთი ხარ მშჳდობისაჲ მამაჲ მოწ-
ყალჲ და დიდისა ჳრახვისა ანგელოზი:
საკრველი თანა-მზრახველი მოგველინე:

ღმრთისმშობელად პირველვე ალგიარეს
შენ წინაწარმეტყუელთა და მამად-მთა-
ვართა: და გეტყოდეს: ისმინე ასულო და

საკრველი თანა-მზრახელი მომივლინე
ჩუენ:

რომელი მიმიძლუა ჩუენ ნათლად:

და ულადადებთ:

ლამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ:

მგალობელად შენდამი კაცთ-მოყუარე:

εἰρήνην παρηχόμενον ἀπέσπειλας ἡμῖν
ὄμιεν θεογνώστας

ἄρὸς φῶς ὀδηγήθηντες

ἐκ νυχτὸς ὀρμίζοντες

δοξολογοῦμέν σε, φιλάνθρωπε

და და დე ა ვ ს ა

’Ω δ ἡ ε’

C: 13v

პირველ იონა:

შთა[თ]ქმული მკეცისაგან:

განმხრწნელისა წარმოიდგო უხრწნელად:

და ჭალწულისა:

მუტელსა სიტყუაჲ ღმრთისაჲ განვორ-
ციელდა:

და მშობელი თვისი დაიცვა უხრწნელად:

ხოლო ბუნებანი შეეცალნა:

ვითარცა ინება:

და გუაცხოვნა ჩუენ:

Σπλάγγων Ἰωάνη

ἔμβρυον ἀπήμασεν

ἐνάλιος μῆρ οἶον ἐπέξαστο

τῆ Παρθένου ὅς

ἐνοικήσας ὁ Λόγιος καὶ σάρκα λαβὼν

διελήσθη ψαλάξας ἀνιάφιστος;

ἦς γὰρ οὐχ ὑπέσθη ῥεσσεως

τῆς ἁσθησῶν κατέσχευ ἀπήμασεν.

კ უ რ თ ს ე უ ლ ა რ ს ა

’Ω δ ἡ ε’

C: 15v

ყრმანი სარწმუნოებით აღზრდილნი:

წინა-აღუდგეს მძლავრსა მას:

და არაჲ შეშინდეს იგინი:

სიმძაფრისა მისგან ცეცხლისა:

არამედ შორის აღსა დგეს და ღალადებ-
დეს:

მამათა ჩუენთა ღმერთო კურთხეულ ხარ
შენ:

Οἱ παῖδες ἐνασθεῖα σπυραφέντες

δυσασθῶνς παρσάγμασς κατὰφρονήσαστες

πυρὸς ἀπειλήν οὐκ ἐπτοήθησασ

ἀλλ.’ ἐν μέσῳ τῆς φλογὸς ἐσῶστας ἐψαλλον

ὁ τῶν πατέρων Θεὸς ἐσλογητὸς εἶ.

ა კ უ რ თ ს ე ვ დ ი თ ს ა

’Ω δ ἡ η’

A: 6r

საკუმილი შეცუტრეული სახედ გამოჩნდა:

საკრველებათა მითხრობითა:

შენ ბუნებათა უაღრწს:

რამეთუ არაჲ შეწუნა ყრმანი:

მძლავრ შეთხეულნი ეგრძთ ჭალწული

დაიცვა:

ღმრთეებისა ცეცხლმან და ჩუენ ვლალა-

დებთ აკურთხევდით:

საქმენი უფლისანი უფალსა:

უფროგსად ამადლებდით მას უკუნე-

სამდე:

Θαύμασς ὑπερφῶσς ἡ ἡρσασθῶσς

ἐξελήσθη καμῶσς τῶπῶν,

οὐ γὰρ ὡς ἐπέξαστο φλέγει νείου

ῶς οὐδὲ ἄπῃ τῆς θείης

Παρθένου ἦν ὑπέδῳ ἄγῆν,

ὅς ἄνθρωπῶσς ἀναμέλψωμῶν

ἐσλογείτω ἡ κατῶσς πᾶσα τὸν Κύριον

καὶ ὑπερῶσῶν αὐτὸν εἰς τὸς αἰῶνας.

(კოშმ., 58)

რომელი მიმიძღუა დღეს ნათლად და უღალადებთ: ღამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ ვალობად შენდამი კაცთ-მოყუარე:

იხილე დიდებამ ასულისა მეუფისაჲ შინაგან საშოსა დაემკდრა: და იშვა ღმერთი დაბადებულთაჲ:

და და დ ე ა გ ს ა

5. პირველ იონა შთათქმულა მკეცისაგან განმხრწნელისა წარმოეგდო უხრწნელად: და ქალწულისა მუცელსა სიტყუაჲ ღმრთისაჲ განჭორციელდა და მშობელი თვისი დაიკვა უხრწნელად: ხოლო ბუნებანი შეცვალნა ვითარცა ინება: და მაცხოვნნა ჩუენ:

ორთა მუცელთა ბუნებანი შეცვალნეს ვეშაპისამან: და ქალწულისამან დღეს: რამეთუ პირველ უხრწნელად დაჰმარხა მუცელმან ნაყოფი: ხოლო აქა მუცელი დაიკვა ნაყოფმან: იგი სახშ იყო ამისა: რამეთუ ქალწულად ჰგეის ქალწული:

კ უ რ თ ს ე უ ლ ა რ ს ა

6. ყრმანი სარწმუნოებით აღზრდილნი წინა-აღუდგნეს მძლავრსა მას: და არაჲ შეშინდეს იგინი სიმძაფრისაგან ცეცხლისა: არამედ შორის აღსა დგეს და დაღადებდეს მამათა ჩუენთა ღმერთო კურთხელ ხარ შენ:

სამითა თუთებითა განუყოფელად და შეურწყმელად მოგუესწავა ჩუენ სამებაჲ: და აღვიარებთ ერთარსებით თაყუანისსაცემელსა და ესრეთ ვლალადებთ მამათა [ჩუენთა ღმერთო კურთხეულ ხარ შენ]:

ა კ უ რ თ ს ე ვ დ ი თ ს ა

7. საკუმილი¹ შეცურეული სახედ გამოჩნდა საკვრველებათა მითხრობისა ბუნებითა უაღრეს: რამეთუ არაჲ შეწუნა ყრმანი მძლავრ შეთხეულნი. ეგრეთვე ქალწული დაიკვა ღმრთეებისა ცეცხლმან: და ვლალადებთ აკურთხევდით საქმენი უფლისანი უფალსა: და უფროჲსად² ამალღებდით მას უკუნი-სამღე:

გუნდა უსხეულოთაჲ. ზარ-განჯილ იქმნა. რაკამს იხილეს ღმერთი შობილი შენგან სძალო წმიდაო: და დაღადებით იტყოდეს: მალალთა შინა დიდებამა ღმერთისა ყოველთასა: ხოლო გამოკნსილნი ესრეთ იტყვან: [აკურთხევდით საქმენი უფლისანი უფალსა და უფროჲსად ამალღებდით მას უკუნისამღე]:

¹ ხელნაწერშია: საკმის.

² ხელნაწერშია: უფროჲსა.

ა დ ი დ ე ბ დ ი თ ს ა

A: 7r

დაუკვრა:
საიდუმლოა შენი ქალწულო:
ყოველს ბუნებასა:
დაბადებულთასა:
და იტყოდეს:
ღოდება შობასა შენსა:
მარამ უკორწინებლო სძალო:
შენ მხოლოა დედათა შორის
სანატრელ იქმენ:

მ ღ ი ს ნ ი ო ნ ი

უ გ ა ლ ო ბ დ ი თ ს ა კ ა ბ

A: 8r

განაპო სიღრმე ზღვსა ბრძანებით:
და კმელად განიყვანა რჩეულნი:
ხოლო ნას შინა დანთენა მტერნი მათნი:
ძლიერძან ძალითა ბრძოლასა უფალმან:
რანეთუ დიდებულ არს:

გ ა ნ მ ლ ი ე რ დ ა ს ა

A: 8v

რომელმან მოსცა ძლევა მეფესა ჩუენსა
უფალმან:
და აღამელა რქაე ცხებულისაე:
და ადოდა ეკლესიაე:
მართლმადიდებლობასა:
შინა ამას უღალადებთ დღეს:
არავინ არს წმიდაე:
ვითარ ღმერთი ჩუენი:

უ ფ ა ლ ო მ ე ს მ ა ს ა

A: 9v

სმენაე მესმა უფალო:
ღოდება შენი ჩუენ კაცთათჳს:
და შიშმან შემოპყრა მე რამეთუ:
ჯერ-გორჩედა დაუღაბამოა კრისტე:
აღსასრულს ეამთასა:
მოსლვაე კაცთა ცხორებისათჳს:
ამოსთჳსცა გოღალადებთ ძალსა შენსა
ღოდებაე:
კაცთ-მოყუარე:

'ღ ბ ჯ მ'

Μυστήριον ξένον ἄρῳ καὶ παράδοξον
οὐρανόθεν τὸ σηκλαῖον
θρόνον χερουβείκον τῆς Παρθένου
τῆς φάνητος χωρίον
ἐν τῷ ἀνεκλήθῃ ὁ ἀγίωργητος
Χριστός ὁ Θεός
ὄν ἀνοήτως μετ' ἀνθρώπων.

Ποίημα Κεσμε μαναჯის

'ი ღ ბ ჯ ა'.

ეკტრ. № 49

მითი ანეკლიაჲე პიმიენა
კაი ბია ჯერის სიკისთჳს ἔλκε:
ἐν αὐτῷ κατακλήσθη: ἀνακλήσας
ὁ κραταιός ἐν πνεύματι: Κύριος
ὄν: θεὸς ἰσχυρός.

(კრმ., გვ. 66)

'ღ ბ ჯ ო'

'ი ა ჯ ო ὁ ბეძის
თის ზაუღესთჳს ἡμῶν Κύριος
კაი კერას ჯრათთჳს აუთი ἡμῶν
Παρθένου ἀποτίχεται:
μοῦσε δὲ πρὸς τὸ βῆταμα,
ბიბ პითის ზიჯათმენ
ὅτι ἔσται ἄγιος ὡς ὁ Θεός ἡμῶν
კაი ὅτι ἔσται: δίκαιος πλὴν σοῦ, Κύριε.

(კრმ., გვ. 76)

'ღ ბ ჯ ბ'

'Αρχαίος, Κύριε,
ჟათის სო ὄნ εἶπας
ჟათი βῆματος ἐν ἐρήμῳ
ὄν: ἐβρίνηჯათჳს πνεύμων ἐπὶ ἰσχύων
τῷ σῶ μαρτυροῦμενος ὡς
ὄნ: ὡς ἔσται ὡς ὁ παρὼν
Πνεύματος δὲ ἐβρίηται,
ὄნ εἶ Χριστός Θεὸς σοφία καὶ δόξα.

(კრმ., გვ. 84)

ადიდებდითსა*

8. დაუკრდა საიდუმლოდ შენი ყოველსა ბუნებასა დაბადებულთასა და იტყოდეს დიდებად შობასა შენსა მარიამ: ¶ უქორწინებლო სძალო: შენ მხოლოდ დედათა შორის სანატრელ იქმენ:

ბუნებანი ადამენთანნი განტრიაან: მზისა უბრწყინველესო: ცათა უვრცელესო ღმრთისმშობელი: რამეთუ შენ მიერ იცნეს ღმერთი დაბადებელი მათი მხოლოდ: კორცითა მოსრული მათ[დ]ა და თაყუანის-სცეს:

ძღვისძირნი და ღმრთისქმობლისანი კახ

უგალობდითსა

[ძღვისძირნი]

9. განაპო სიღრმე ზღვსა ბრძანებოთ: და კმელად განიყვანნა რჩეულნი: ხოლო მას შინა დაანთუნა მტერნი მათნი: ძლიერმან ძალითა ბრძოლათა უფალმან. რამეთუ დიდებულ არს:

[ღმრთისმშობლისანი]

მეუფისა საუ[ნ]ქ[მ] ხარ შენ დედოფალო დაბადებულთაო: რომელმან იტვრთე მარგალიტი [წმიდაა:] განმამდიდრებელი ყოვლისა სოფლისაჲ: რამეთუ დიდებულ არს:

განმლიერდასა

10. რომელმან მოსცა ძლევაჲ მეუფესა ჩუენსა უფალმან და აღამალა რქაჲ ცხებულისაჲ: და აღიდა ეკლესიაჲ მართლმადიდებლობასა შინა: ამას უღალადებდა დღეს: არაჲ ვინ არს წმიდაჲ: ვითარ ღმერთი ჩუენი:

დედაჲ ნათლისაჲ შემწვედ აღვიაროთ მორწმუნენო: და ღმობიერად შევეურდეთ მას და მამისაგან შობილისაგან მითხოვეს ჩუენ დიდი წყალობაჲ: რომელსა უღალადებთ დღეს: არაჲ ვინ არს [წმიდაა:] ვითარ ღმერთი ჩუენი:

უფალო მესმასა*

11. სმენაჲ მესმა უფალო შობაჲ შენი ჩუენ კაცთათჳს: და შიშმან შემიპყრა მე: რამეთუ ჟერ-გიჩნდა დაუსაბამო კრისტე აღსასრულსა ჟამთასა: მოსლვაჲ კაცთა ცხორებისათჳს: ამისთვისკა გიღალადებთ: ძალსა შენსა დიდებდაჲ მრავალთ-მოწყალე[ო]:

დაუსაბამო ღმერთი 'შენგან იშვა უბიწოო. შზრდელი დაბადებულთაჲ: ძუძუთა შენთაგან ვითარკა ჩჩული სძითა იზარდებოდა: რაათა ბუნებაჲ ჩუენი იქსნეს ცოდვისაგან და ვიტყოდეთ: [ძალსა შენსა დიდებდაჲ მრავალთ-მოწყალეო]:

1 ხელნაწერშია: კაცთაგან.

ღამით განსა

‘ღ ბ ო ე’

H: 2v

იესუ მთავარი მშვიდობისა მოვიდა:
ღღეს დაჯსნად პატრეთა აღამ პირველ-
ქმნულისა:
და კელნი რომლითა შეეკმნა შემშუქალნა
ჭუარსა:
და მით მოკლა მტერი:
ნათესავისა ჩუენისა:
და თუსთა მორწმუნეთა:
აჩუენა ძლევაჲ ჭუარითა:
და მშვიდობაჲ მოკუმადლა:

‘Iησους ὁ ἤσυχός ἀρχιγυβός
ἐβήσῃ: τὸ κατὰ κριμα ἦκαε
‘Αὐτὸν τὸν πρωτογεννητὸν
καθάρων δὲ ὡς Θεὸς καὶ θεόμυθος
τῷ πατρὶ: καθάρειται
ἐν τῷ ‘Ιερὸν ἡ
ἐν τῷ τῆν ἔχθραν κτείνων·
ἰππερὲς γιῶσαν πάντα ἡσῆν
εἰρήνην χαρίζεται.

(კოშმ. გვ. 92).

ღაღადეაგსა

‘ღ ბ ო ე’

H: 3r

იონა დანთქმულმან:
ზღუასა შინა პირველ ვეშაპისაგან წინადას-
წარვე გამოსასა:
დაფლვაჲ მკსნელისა:
სამისა დღისა და აღგომაჲ უტრწნელად:
და განაცხადა მან:
სახე დიდებულისა ვნებისა:
ცხარების მომცემელი ყოველთა:

‘H φωνὴ τοῦ Ἀόγου
ὁ λῆγος τοῦ φωτός ὁ ἕσπερος
ὁ τὸν ἦλιον πρὸδραμας
ἐν τῆ ἑρήμῳ
ματανεισε πασ: βῆσ τὸς λαῖς
καὶ προκαθαίρειαι:
ἰδὸς γὰρ παρσων: Χριστός
ἐκ φθορῆς τὸν κόσμον λυτρωσάμενος.
(კოშმიდერი, გვ. 103).

კურთსეულარსა

‘ღ ბ ო ე’

H: 3r

ყრმანი წმიდანი:
საჭუმბოლსა ცეცხლისასა შეითბინეს:
და შეცურეულნი სულითა უვნებელად
დაიკვეზოდეს:
მოსლეთა ანგელოზისა ღმრთისაჲთა და
სიხარულით:
განბრწყინებულნი ღალადებდეს და იტ-
ყოდეა:
კურთხეულ ხარ შენ:
უფროასად ამადლებულო ღმერთო მა-
მათა ჩუენთაო:

Νέσος εὐσεβείας
καμῖσθ πῆρος πρὸσασμῆς ἡσῆσ
δῖασσῆ: ἰσ πνεμα ἰρσთσ
ἄβλαβείας δῖεψῆს
καὶ მῖσθ ἄγγῆლσ σσγκατῆψῆს
ἰσεν ἐν φῆს: ἰρσῆ: ἰσ
εὐχαρῖσთσ: ἰσ
ἰππερῆσ
ὁ τὸν πατῆρων Κῆρῖს
καὶ Θεὸς εἰσογῆს ἐῖ.

(კოშმ. გვ. 110).

აკურთსეგდითსა

‘ღ ბ ო ე’

H: 3v

საკრველი დიდებული:
ბაბილონს შინა:
საჭუმბოლმან აჩუენა ცუარისა ცურეეთა:
რამეთუ ყრმანი იცსნა აღისაგან შემწუ-
ველისა:

Ματαίριον παρῆδῆσ
ἡ Βαβυλωνίος εἰσεξε κάμῖσ
πῆρῆσ ἰρσთσ
ἰს: βῖσ: ἰს
εἰσῆ: ἰს ἰσ
εἰსῆ: ἰს ἰს

ღ ა მ ი თ გ ა ნ ს ა

12. იესუ მთავარი მშვდობისაჲ მოვიდა დღეს დაქსნად პატრეთა ადამ პირველ-შექმნულისა: და გელნი რომლითა შექმნა დაკმშქუალნა ჟუარსა: და მით მოკლა მტერი ნათესაჲისა ჩუენისაჲ: და თუსთა მორწმუნეთა: აჩუენა ძლეუაჲ ჟუარითა: და მშვდობაჲ მომადლა:
- ქერ(ო)ბინთაგან მიუწლომელი: და სერ(ა)-ბინთაგან უხილავი ღმერთი: ჟორცითა გვშევ უბიწოო: და უქორწინებელი სძალო ქალწულო მარიაჲ: რამეთუ უზემთაჲს ხარ სიმაღლესა ცათასა: რომელმან დაუტეენელი საშოსა და[იტეი]:

ღ ა ღ ა დ ე ა კ ს ა *

13. იონა დატქმულმან ზღუასა შინა პირველ ვეშაპისაგან წინა[ღსწარვე] გამოსახა დაფლუაჲ მესნელისაჲ საშისა ღლისაჲ: და აღდგომაჲ უტრწუნელად: და განაცხადა მან სახს ღიდებულისა ვნებისაჲ: ცხოვრებეს მომცემელი ყოველთაჲ:
- ბუნებაჲ დედათაჲ პირველი შეურაცხი ევაჲს ცთომითა: შენ მიერ დიდებულ იქმნა ყოველად წმიდაო უქორწინებელი დედაო ღმრთისაო: რამეთუ შენ მიერ მივიღეთ ნათელი ბრწყინვალს განმანათლებელი სულთა ჩუენთაჲ:

კ უ რ თ ს ე უ ღ ა რ ს

M: 58r

14. [ყრ]მანი წმიდანი საჯუმისა ცეცხლისასა შეითხინეს: და შეცურეულნი სულითა უვნებელად დაიკვებოდეს მოსლეთა ანგელოზისა ღმრთისაჲთა: და სიხარულით განბრწყინებულნი: დაღადებდეს და იტყოდეს კურთხეულ ხარ შენ უფროჲსად ამაღლებულო უფალო ღმერთო მამათა ჩუენთაო:
- [ჩუენ] მორწმუნეთა მოგუეც სიბრძნს და აღვიარებთ დღეს სამგუამოანსა ღმერთსა გამოუყულებელსა: და ანგელოზთა თანა თაყუანის-ვსცემთ მამასა: ძესა: სულსა წმიდასა: სამებასა უღაღადებთ ერთარსებასა განუყოფელსა ღმერთსა და უფალსა საუკუნეთაჲსა:

ა კ უ რ თ ს ე ვ დ ი თ ს ა

15. საკრველი დიდებულები ბაბილონს შინა საჯუმისმან აჩუენა: ცუარისა ცურევეითა რამეთუ ყრმანი იქსნა ალისაგან შემწუველისა: და მოწყვდნა კალდეველნი: წამის-ყოფითა სულგრ-
- ვანეცხადა მორწმუნეთა სამებაჲ უზეშთაჲსი ყოველთა კაცთა გონებათაჲ: მამაჲ ზეცით წამებდა ძისა საყუარელი-სათუს: და სული წმიდაჲ იხილუა სახედ ტრედისა გარდამოსრული: რომელსა ვა-

და მოწყვლნა ქალდეველნი წამის-ყოფითა
სულგრძელებისათა:
რომელსა ვაკურთხევთ ჩუენ:
და აღვამალეებთ მას უკუნისამდე:

και τειχων σαρξ:
βλαπενδμενον τον ανωνην
ον ενλογεισεν λαοι:
και υπεραψεν αυον
εις παντα τον αιωναν.
(კომპ., გვ. 120)

ადიდებდითსა

'Ωδὴ θ'

L: 16v

ვერ შემძლებელ ვართ:
დიდებად შენდა ჭერისაებრ:
ქუეყანისანი:
და მოუძღურდებიან ზეცისანი:
ღმრთისმშობელით:
რამეთუ უზეშთაეს იქენ:
შეიწირე სარწმუნოება ჩუენა:
უწყი სიყუარული ჩუენი:
ვითარცა ნათელსა ქრისტეანობისასა
გადიდებთ:

'Απορει πασα γλωσσα
εὐφραειν παρς; ὁξεν
ιλιγγια δὲ σὺς και ὑπεροβουσις
υμουεν σε, Θεοτοκα,
δμας ἀγαθη ὑπαρχουσα
την πιστων δεξια,
και γαρ τον πνιον ὁδησ
τον ενβιον ημων,
ση γαρ χριστωνον εν πασαντας
σε εὐχαρισουμεν.
(კომპ. გვ. 132).

ძლიხჳი რნი

უგალობდითსა 5^ა გ

H: 5v

უქმი ქუეყანაა:
სამკვდრებელი ზღუთათა:
იხილა შებმან პირველ:
რაქამს აზღუდნეს დელვანო:
და შეჰყინდეს ორკერძო:
და ერი ღმრთისაა წილ-სრული:
სიხარულით დაღადებდა:
უგალობდეთ უფალსა რომელიცა დიდ-
ბულ არს:

Ποιημα Κοσμου μοναχοῦ

'Ηγους γ'. 'Ωδὴ α'
ექსტრ. № 101

Χερσον ἀβυσσος ὀνομα πειον ηλιος
ἐπεπνευσεν ποτε,
ῶσαι τειχος γαρ ἐπαγγη
ἐχατέρωθεν ἕδωρ
λαψ πνευσουτοσρῶν:
και θεαρταως μέλπον:
ἀσωμεν τῷ Κυρίῳ
ἐνδῆξας γαρ δεδῆξασαι.
(კომპ. გვ. 148)

განმდღიერდასა

H: 5v

.მოსაეთა შენთა:
დამამტკიცებელი ღმერთო:
დაამტკიცე ეკლესიაა:
შენი რომელი:
მოიყიდე სიხსნითა შენითა წმიდითა:

'Ωδὴ γ'

Τὸ θερεῖμα
των ἐπι σοι πεποιθτων
θερεωσων, Κύριε, ἡν ἐκκλησιαν
ἦν ἐκτῆσ τῷ τμῶ σοι ἀντα.
(კომპ., გვ. 156)

ძელისათა: რომელსა ვაკურთხევთ კურთხევთ ჩუენ: და ავამალღებთ მას-
ჩუენ და ავამალღებთ მას უკუნისა- უკუნისამდე:
მდე:

ადიდებდითსა

16. ვერ შემძლებელ ვართ დიდებად შენ- და ჭერისაებრ ქუეყანისანი; და მოუძ-
ლურდებიან ზეცისანი ღმრთისწმო- ბელო; რამეთუ უზეშთაეს იქმენ:
შეიწირე სარწმუნოებაჲ ჩუენი: უწყი
სიყუარული ჩუენი[:] ვითარცა ნა- თელსა ქრისტეანობისასა გადიდებთ:
დედაჲ ქალწული არა ყოფილ არს კაც-
თა შორის: არცა უთესლოდ ნაშობი გა-
მოსულ არს მუცლისაგან: არამედ შენ
ქალწულო ბუნებათა წარჰვედ: ამისთვის
ყოველნი დაბადებულნი განწმედილითა
გულითა: ვითარცა ნათელსა ქრისტეანო-
ბისასა გადიდებთ:

მღისპირნი და ღმრთისმშობლისანი ჳაგ

უგალობდითსა

[მღისპირნი]

17. უქმი ქუეყანაჲ სამკვდრებელი ზღუა-
თაჲ იხილა მზემან პირველ: რაჲამს
აზღუდნეს ღელვანი და შეჰყინდეს
ორ კერძო და ერი ღმრთისაჲ წიალ-
სრული სიხარულით ღაღადებდა უგა-
ლობდეთ უფალსა რომელიცა დი-
დებულ არს:

[ღმრთისმშობლისანი]

დაუტევენელი დაიტიე ქალწულო: და
გამოუთქუმელად ჰშევ დაშბადებელი ყო-
ველთაჲ და მაცხოვარი ჩუენი ამისთვისცა
ყოველი ერი უღაღადებს სიხარულით
[უგალობდეთ უფალსა] რომელიცა დიდე-
ბულ არს:

განმღიერდასა

18. მოსავთა შენთა დამამტკიცებელი ღმერთო:
დაამტკიცე გელესიაჲ შენი რომელი მოიყიდე
სისხლითა შენითა წმიდითა:
ღრუბელი ხარ მზის-თუალისაჲ მის ქალ-
წულო: მტკრთველი წიალთა დამბადებელ-
სა რომელსაცა დაბადებულნი ადიდე-
ბენ:

უფალო მესმანსა

H: 5v-6r

წრსტე ღმერთო ცანი კეთილთა შენთა
 დაფარნეს:
 რაჟამს კადობნისა მისგან:
 სიწმიდისა მოხუედა:
 სოფლად სამდაბლით ჩუენთვს:
 და ვითარცა ჩხელი გიხილეს შენ:
 ღმერთო ყოველთა დაბადებულთა:
 აღიწყო ყოველივე დიდებთა შენითა:

'ღ ბ ო ბ'

Ἰκαλιψεν ἰσραηλῆς ἡ ἀρετὴ σου, Χριστέ,
 ἡς ἀψάτων ἄρ προσελθῶν
 τὸν ἀψαματὸς σου
 ἡς ἀψῆρσῶ μαηρὸς
 ἐν τῷ νᾶθ ἡς ἰσῆς ἡς
 ὠψῆς ὠς ψῆς
 ἀψαματὸς σου
 καὶ ἐπληρῶσθι τὰ πάντα
 ἡς ἡς ἀψῆς.

(კომ., 162)

ღამით განსა

H: 6r

ჩუენებოთ ესადა:
 იხილა რაჲ უფალი:
 საყდართა მჭდომარწ:
 და გარე-შეცვული ანგელოზთა თიერ:
 ღალად-ყო:
 ჰ უბადრუქსა:
 რამეთუ ვიარე ღმერთი ქორციითა:
 ნათელი ბრწყინვალწ:
 და მთავარი მშვიდობისაჲ:

'ღ ბ ო ბ ე'

Ἦσ εἰδεν Ἡσαῖας σαμβολιῶν
 ἐν ἱερὺ ἐπερμῆσθ Ἡσὸν
 ἦσ ἀψῆს ἰσῆს ἡσ
 ὠ ἡს, ἡს, ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს

(კომ., გვ. 170).

ღაღაღეაგსა

H: 6v

ქმა-ყყე შენდამი:
 ღამძიმებულმან ტვრთითა ცოდვათა ჩემ-
 თადათა:
 შეისმინე ჩემი:
 და წყალობა ყვე მაცხოვარო:

'ღ ბ ო ბ ე'

Ἦσ ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს

კურთხეულარსა

H: 6v

ღმრთისა სიტყუასა რომელმანცა:
 ცეცხლსა შანა შეაცურინა:
 სამნი ყრმანი ღმრთისმეტყუელნი:
 და ქალწულმან შვა:
 შევამკობდეთ ყოველნი:
 და ესრეთ ვღალადებდეთ:
 კურთხეულ ხარ შენ უფალი:
 ღმერთო მამათა ჩუენთაო:

'ღ ბ ო ბ ე'

Σὲ τὸν ἐν πανὶ ἁγῶσαντα
 παντὸς ὁσῶσθ
 καὶ Παρῆσθ ἀψῆს
 ἡს ἡს ἡს ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს
 ἡს ἡს ἡს ἡს

(კომ., გვ. 189)

უფალო შესმანსა

19. ქრისტე ღმერთო ცანი კეთილთა შენთა დაფარნეს: რაჟამს კიდობნისა მისგან [სიწმიდისა მოხუედი სოფლად სიმდაბლით ჩუენთუს: და ვითარცა ჩჩვლი გიხილეს შენ ღმერთი ყოველთა დაბადებულთა: აღივსო ყოველივე დიდებითა შენითა: გიხაროდენ გაბრიელ მოგართუა შენ ქალწულო: რაჟამს-იგი მშუცლად-ილე დაშბადებელი შენი და ჰშევ ღმერთი ჳორცითა უზეშთაეს კაცთა ბუნებისა: რომელსა ყოველნი უღალადებთ აღივსო [ყოველივე დიდებითა შენითა]:

ღამით განსა

20. ჩუენებით ესაია იხილა რაღ ღმერთი საყდართა მჯდომარს: და გარე-შეცუელი ანგელოზთა მიერ: დაღად-ყოვა უბადრუკსა: რამეთუ ვიხილე ღმერთი ჳორცითა ნათელი ბრწყინვალს და მთავარი შშვდობისა: ქალწულო დიდებულო ღმრთისმშობელო მარიამ შენგან გამოგჩნდა ნათელი ბრწყინვალს დაულამებელი. რომელმან განმანათლნა ჩუენ მსხდომარენი ბნელსა და აჩრდილ[თა] და ესრსთ ვღალადებთ უფალო დიდებამ შენდა:

და დადევანსა

- M: 58v
21. ჳმა ვყავ შენდამი დამძიმებულმან ტვრთითა ცოდვთა ჩემთაგთა და შეისმინე ჩემი და წყალობა ყავ მაცხოვარო: არაღ განიხრწნა საშოღ ქალწულებისაღ ცეცხლისაგან ღმრთეებისა: რაჟამს დაემკვდრა იონაგს სახედ გან[უხრწნელად]:

კურთხეულარსა

22. ღმრთისა სიტყუასა რომელმანცა ცეცხლსა შეაცურინა სამნი ყრმანი ღმრთისმეტყუელნი: და ქალწულმან შვა: შევამკობდეთ ყოველნი და ესრსთ ვღალადებდეთ: კურთხეულ ხარ შენ უფალო ღმერთო მამათა ჩუენთაო: მამასა ძით და სულით წმიდითურთ მორწმუნენი ვაკურთხედეთ: და ანგელოზთა გალობასა ვღალადებდეთ ჩუენ: წმიდა ხარ შენ უფალო სამებაო წმიდაო კურთხეულ ხარ შენ მარადის აწ და უკუნისამდე:

ა ე უ რ თ ს ე ვ დ ი თ ს ა

H: 7r

მონებად ღმრთისა აღდგომილნი:
ყრმანი შეითხინეს ცეცხლსა მიუახლე-
ბელსა:
და აღისაგან არაჲ ევნო:
და გალობით იტყოდეს:
აკურთხევდეთ ყოველნი საქმენი უფლისა-
ნი უფუალსა:
და ამაღლებდეთ მას უკუნისამდე:

ა ღ ი დ ე ბ დ ი თ ს ა

H: 7v

წერილთა მიერ სჯულისათა:
მოგუესწავა ჩუენ მორწმუნეთა:
ვითარმოდ ყოველი წული პირველ
საშობსა განმლებელი:
წმინდა უფლისა იფოროს:
აჲა დღეს ვინილეთ ჩუენ:
პირმშობა ზეცით და ქუეყანით:
და სარწმუნოებით ვადიდებთ:

ქ ლ ი ს ჳ ი რ ნ ი

უტალობდითსა 7^ა დ

H: 8r

ზოჯსა მის მეწამულისა:
ღელვათა ვილოდა პირველად:
ოღესმე ერი ისრაელისაჲ:
და ზელთა განპყრობითა მოსე:
ჯუარის სახედ ძალი იგი ამაღეკისაჲ:
ულაბნოს დასცა:

გ ა ნ მ ლ ი ე რ დ ა ს ა

H: 8v

ინარებს ეკლესიაჲ:
შენლამი ქრისტე და ესრით ღაღადებს:
სასოჲ ჩემი ხარი შენ:
განმძლიერე დამბადებელი:

უფალო მესმასა

L: 23v

სიყუარული წყალობისა:
ძეთა კაცთასა ჯუარსა ზედა აჰმალდი:
და დადნეს ჰურიანი:
რამეთუ შენ ხარ ქრისტე:
სასოჲ და ძალი ჩემი:

’ღ ბ ო ო

’Αναστάτω πῦρι ἐνομήντες
οἱ θείας φέας περισσώτες νεανία:
τῆ φλογὶ δὲ μὴ λωβηθῆντες
θῆσιν ἡμῶν ἔμελλουσιν:
ἐπισημαίνετε πάντας τὰ ἔργα τὸν Κύριον
καὶ ὑπεραψάθε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

’ღ ბ ო ო

’Εν ὑμῶν σοφίᾳ καὶ ἡράματι
τύπον κατήμαμεν οἱ πίστεως,
καὶν ἄραθεν τὸ τῆν μήτραν διανοήσῃ
ἄγειν Θεῶν,
διὸ πρωτότοκον Λόγον
πατρὸς ἀνάγκην σὶθ
πρωτοτοκωσμένον μετρί
ἀπειράνθρωψ μεγαλίσωμεν.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

’ღ ბ ო ო ო. ’Ηχος δ’

გესტრ. № 133

Θαλάσσης τὸ ἐρσιραῖον πέλαγος
ἀβρύχιας ἰχθυῶν
ὁ παλαιὸς παλαιῶσας Ἰσραήλ
σταυροῦσιν Μωσῆος χερσὶ
τὸν Ἀμαλτικὴν τῆν θύναμα
ἐν τῆ ἑρέμῳ ἐρσιρῶσαστο.

’ღ ბ ო ო

Ἐθφραίνεται: ἐπὶ σοὶ
ἡ ἐκκλησία σου, Χριστέ, κράτισσα:
σύ μου ἰσχὺς, Κύριε,
καὶ καταφυγή καὶ στερῆμα.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

’ღ ბ ო ო ო. გესტრ. № 138

Δι’ ἀγαπήσειν, σιχαίρμων,
τῆς σῆς εὐχῆς
ἐπὶ σταυρῶν σου ἔσταις
καὶ ἐτάκτοσιν ἔθνη,
σὺ γὰρ εἶ, φιλάνθρωπε,
ἰσχὺς μου καὶ ἡμνησί.

აკურთხევდითსა

23. მონებად ღმრთისა აღდგომილი ყრმანი შეითხინეს ცეცხლსა მიუხაქლებელსა: და აღისაგან არაჲ ეწო: და გალობით იტყოდეს: აკურთხევდით ყოველნი საქმენი უფლისანი [უფალსა]: და ამადლებდით მას უკუნისამდე:
- ვინ შემძლებელ არს ქებად შენდა ჳერი: საებრ უბიწოო მშობელო ღმრთისაო: რომელმან გამოუთქუმელად ჰშევ დამბადებელი [შენი] და სთქუ. აკურთხევდით ყოველნი საქმენი უფლისანი უფალსა: და ამადლებდით უკუნისამდე:

ადიდებდითსა

24. წერილთა მიერ რჩელისათა. მოგუესწავა ჩუენ მორწმუნეთა: ვითარმედ ყოველი წული პირველ საშოჲსა განმდებელი წმიდა უფლისა იწოდოს: აჲ დღეს ვიხილეთ ჩუენ პირმშოჲ ზეცით და ქუეყანით: და სარწმუნოებით ვადიდებთ:
- აღმოსავალით ბჳედ დაჭშულად გიწოდა შენ წინაწარმეტყუელმან: რომელსა შევიდა ღმერთი განუღებელად: და გამოვიდა: და ბჳე იგი ეგო დაჭშულად: ქალწულ[ებაჲ] უხრწნელად შემდგომად შობისა შენგან: დედაო ღმრთისა მალღისაო:

მღისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგალობდითსა ჳჲ დ

[მღისპირნი]

[ღმრთისმშობლისანი]

25. ზღვსა მის მეწამულისა ღელვათა ვიდოდა პირველად ოდე[ს]მე ერი ისრაელისაჲ და ჳელთა განჰყრობითა მოსე ჳუარის სახედ. ძალი იგი ამაღეკისაჲ: უდაბნოს და[სცა]:
- მიდგომილ იჳმენ უთესლოდ ნებითა მამისაჲთა სძალო სულისაგან წმიდისა ქალწულო და ჰშევ უღედოჲ მამისაგან: და აწ ქუეყანასა ზედა შენგან უმამოდ გამოჩნდა ჩუენთჳს:

განმღიერდასა

26. იხარებს ეკლესიაჲ შენდამი ქრისტე: და ესრჳთ ღაღადებს: სასოჲ ჩემი ხარი [შენ] განამდიერე დამბადებელი:
- შენ მხოლოჲ ხარ მიზეზი ყოვლისა კეთილისაჲ ღმრთისმშობელო: რომელმან ბუნებითა უარსს გჳშევ მჳსნელი სოფლისაჲ:

უფალო მესმასა*

27. სიყუარული წყალობისაჲ: ძეთა კაცთაჲსა ჳუარსა ზედა აჰმადლი: და დადნეს ჰუარიანი, რამეთუ შენ ხარ ქრისტე სასოჲ და ძალი ჩემი:
- საშინელ და დიდებულ არს მიდგომილებაჲ შენი ღმრთისა დედაო: ქალწულო უბიწოო: ამისთჳს მორწმუნენი გალობით ვადიდებთ:

ღამით განსა

L: 24v

შენ უფალო:
ნათელი ხარ მომავალი სოფლად:
განმანათლებელი გულთა:
მორწმუნეთა შენთასა:
რომელნი თაყუანის-გცემენ:

Παίημα Ιωάννου μοναχῶν

'Ωδὴ ε'. ვსტრ. № 133

Σὶ, Κύριε μου, φῶς
εἰς τὸν κόσμον ἐλήλπισας
φῶς ἀγίον ἐπιστρέψας
ἐκ ζοφώδους ἀγνοίας
τὸς πίστευ ἀνυσσέντας σε.

ღაღადეკანსა

L: 25v

გალობით:
კმითა სიხარულსიანთა გაქებდა:
ეკლესიამ შენი ქრისტე:
განწმიდნა რამ იგი:
სისხლითა მაგით:
რომელიცა გარადმოცდა:
გუერდსა საღმრთოსა წმიდასა:

'Ωδὴ δ'

Θύσω σοι
μετὰ φωνῆς αἰνέσεως, Κύριε,
ἢ ἐκκλησία βῆθ σοι
ἐκ θαύματων λήθριου κειθαλαμένῃ
τῷ θεῷ ἑκτον
ἐκ τῆς πλεονεξίας σου βεβαίαν: αἶματι.

კუროთსეულარსა

L: 26v

საჯუმილსა შინა:
აბრამეანნი ყრმანი მოგუთა მიერ კრულნი:
საღმრთოთა შჯულთათჳს:
შეითხინეს და აღსა შინა ღაღადებდეს:
კურთხეულ ხარ ღმერთო:
ტაძარსა მას:
სიწმიდისა შენისასა:

'Ωδὴ ζ'

Ἐν τῇ καμίνῳ
Ἄβραμᾶϊτι παῖδες τῆς παρθενῆς
πύθω εὐαγγελίας μάλλον ἢ τῆς φλογὸς
παρρησιάζονται ἐκραύχζαντες:
εὐλογημένοι εἰ
ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης σου, Κύριε.

აკუროთსევედითსა

L: 27v

ველთა განპყრობითა დანიელ:
მღუმესა მას შინა:
მწეცნი მოამღოვრნა:
და სამთა მათ ყრმათა დაშრიტეს:
ცეცხლისა ალი ღმრთისა მიერ:
და განბრძნობილნი უშიშად:
ესრეთ ღაღადებდეს აკურთხევედით:
ყოველნი საქმენი:
უფლისანი უფალსა:

'Ωδὴ η'

Χείρας ἐκπετάσας Δανιήλ
λεόντων χάσματα
ἐν λάκκῳ ἔφραξε,
παρὸς θεῷ δύναιμι εὐφρασαν
ἀρετῆν περιλάσάμενοι
οἱ εὐαγγελίας ἐρασταί
παῖδες κραυγάζοντες:
εὐλογεῖτε
πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

ადიდებდითსა

L: 28v-29r

ლოდი საკიდური უწელოდ:
გამოეკეთეთა შენგან მთაო:
გამოუკეთელო ქალწულო:

'Ωδὴ θ'

Λίθις ἀχειρόμητος ὄρους
ἐξ ἀλαξέουσου σου, Παρθένε,
ἀργαυαῖτις ἐμῆθι

ღ ა მ ი თ გ ა ნ ს ა

28. შენ უფალო ნათელი ხარ მომავალი სოფლად: განმანათლებელი გულთა მორწმუნეთა შენთასა: რომელნი თაყუანის-გცემენ: შენ საკურველი ხარ უძლეველი ღმრთისმშობელი: წყობასა მტერთა ჩუენთასა შეუძრველად დამიცვენ მოსავნი შენგან შობილისა:

ღ ა ღ ა დ ე ა ვ ს ა

M: 59r

29. გალობით კმითა სიხარულისაჲთა გაქებდა ეკლესიაჲ შენი ქრისტე: განწმიდნა რაჲ იგი სისხლითა მავით: რომელიცა გარდამოჲდა გუერდსა საღმრთოსა წმიდასა: უღარცს უზეშთაჲს არს ყოველთა სასწაულთა ქალწულისა მუცლად-ლებაჲ და მბადებელისაჲ: და შემდგომადცა შობისა მის უბიწოებით დადგრომაჲ ქალწულად:

კ უ რ თ ხ ე უ ღ ა რ ს ა

30. საკუმბილსა შინა აბრამეანნი ყრმანი: მოგუთა მიერ კრულნი. საღმრთოთა შჯულთათჳს შეითხინეს: და აღსა შინა ღაღადებდეს: კურთხეულ ხარ ღმერთო: ტაძარსა მას სიწმიდისა შენისასა: [გიხაროდენ] შენ ღმრთისმშობელო ქალწულო უბიწო: რამეთუ შენგან მოვიღეთ სიხარული ჩუენ მორწმუნეთა[:] და ვღაღადებთ კურთხეულ ხარ უფალო [ტაძარსა მას სიწმიდისა შენისასა]:

ა კ უ რ თ ხ ე კ ვ დ ი თ ს ა

31. კელთა განაყრობითა დანიელ მღუმესა მას შინა მკეცნი მოამდოვრნა და სამთა მათ ყრმათა დაშრიტეს ცეცხლისა ალი ღმრთისა მიერ [და] განბრძნობილნი უშიშად ესრეთ ღაღადებდეს: აკურთხევდით ყოველნი საქმენი უფლისანი უფალსა: [ყოველ]თა ნათესავთა შორის შენ მხოლოჲ გამოშჩნდი ღმრთისმშობელად ქალწულო: რაჲამს დაიტეი ღმრთეებაჲ დაუტეველი ყოველთაგან: და არა შეგწუა ცეცხლმან მან მიუახლებელმან: არამედ დაგმარხა უბიწოდ ქალწული ქალწულადვე:

ა დ ი დ ე ბ დ ი თ ს ა

32. ლოდი საკიდური უკელოდ გამოეკუეთა შენგან მთაო გამოუკუეთელო ქალწულო ქრისტე შემაერთებელი საწმუნოებით აღგვირებთ: დიდად ღმრთისა ჩუენისა ღირსო და წმიდად ქალწულად გჰადაგებთ ქრისტესა ძესა

ქრისტე შემაერთებელი ბუნებათაჲ:
ამის თჳსცა სიხარულით:
ჩუენ მორწმუნენი:
ლიბსად გადიდებთ:

ჯრითჳს თუაქჳს რჳს დეჳათჳს ფრჳსიც,
ნიბ ზეჳაქჳსიბჳსნი:
ჳჲ, (მჳსნიჳს, მჳქჳსნიბჳსნი).

ქ ლ ი ს ნ ი ო ო ნ ი

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

უგალობდითსა ჳჲ ა ო ო ო

Ἦχος πλ. α'. ὕμνός α'

ო: 6რ

ექსტრ. № 182

ეტლთა სიმრაველჳ მკედრებითურთ:
ზღუდას მეწამულსა:
სიღრმესა შთაითხინეს:
სიმტკიცითა მკლავისაჲთა:
ქრისტეს მიერ და იჳსნეს ისრაელნი:
და ძლევისა გალობასა ახლად იტყოდეს:

Ἰησον καὶ ἀναβίβετε
εἰς θάλασσαν Ἰερουσαλὴμ
ὁ θανατίζων πνεύματος
ἐν ὑψέῳ βραχίονι
Χριστὸς ἐξείναξεν,
Ἰσραὴλ δὲ ἔσασεν
ἐπινοήσιον ἡμῶν ἀθέουτα.

გ ა ნ მ ლ ი ე რ დ ა ს ა

ὕμნός γ'

ო: 6რ

რომელმან:
დააფუცნე ქუეყანაჲ წყალთა ზედა:
და მიეცა:
ნაყოფიერებაჲ ყოლადვე:
კლდეჲა ზედა ქრისტე:
მცნებათა შენთასა შეუძრავსა:
დაამტკიცე ეკლესიაჲ შენი:
მხოლოო სახიერ და კაცთ-მოყუარე:

Ὁ κτίξας ἐπὶ τοῦδατος ἡγὺ γῆν ἡμῶν
καὶ μετασπίνας ἀσχετοῦς βρομίουσαν
ἐπὶ ἡγὺ ἀσπένου, Χριστὲ,
πέτρων ῥῶν ἐντολῶν σου
ἡγὺ ἐκκλησίαν σου μεταρέσασον,
μὴν ἀγαθὲ καὶ φιλήσπασον.

უ ფ ა ლ ო მ ე ს მ ა ს ა

ὕμნός δ'

ო: 6რ

ესმა მოსლგაჲ შენი დიდებული:
და დაუკრდა ამბაკუმს:
ქრისტე და შიშით ლაღადებდა:
გამოხუედ მაცხოვრად ერისა:
შენისა და ესნად ცხებულთა შენთა:

Ἦγὺ θείαν ἐνομήσας σου κένωση
ἐξείναξας ὁ Ἀββατοῦμα,
Χριστὲ, ἐν τέρμα ἐβῶთი,
ἐξῆλθες ἡγὺ εἰς ἁνωρίαν λαοῦ σου
ῥῶν ἁμῶν: ῥῶν ἡγὺ ῥῶν ῥῶν

ღ ა მ ი თ გ ა ნ ს ა

ὕμნός ε'

ო: 6რ-7რ

რომელმან შეიმოსე ნათელი სამოსლად:
შენდა მოვილტით:
შენ გიღაღადებთ განანათლე სული ჩემი:
დაბნელებული ვითარცა ხარ მხოლოო
მრავალ-მოწყალე:

Ὁ ἀναβλάστησας ψῆς ὡς ἱμάτιον
ῥῶν ῥῶν ῥῶν καὶ σοὶ ῥῶν ῥῶν
ἡγὺ ψυχῆν μου ῥῶν ῥῶν
ἡγὺ ῥῶν ῥῶν ῥῶν ῥῶν
Χριστὲ, ὡς ῥῶν ῥῶν ῥῶν ῥῶν

ბუნებათაჲ ამისთვისცა სიხარულით ჩუენ მორწმუნენი ღირსად გადიდებთ:

შენსა ევედრე ჩუენთვის: რაჲთა მივსნეს მტერისაგან დამბადებელნი შენნი წმიდაო:

ძლიისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგალობდითსა კჲ ა გ ი

[ძლიისპირნი]

[ღმრთისმშობლისანი]

33. ეტლთა სიმრავლჲ მხედრებითურთ: ზღუასა მეწამულსა სიღრმესა შთაითხინეს სიმტკიცითა მკლავისაჲთა ქრისტჲს მიერ: და ივსნეს ისრაელნი: და ძღვეისა გალობასა ახლად იტყოდეს:

[და]ჰვსნდეს წყევანი ევაჲსნი და მწუხარებანი: რამეთუ კურთხეული და სანატრელი: ქალწული გამოგზნდა ძირისაგან დავითისა: მორწმუნეთა სიხარულად: რომელსა უგალობთ:

გ ა ნ მ ლ ი ე რ დ ა ს ა

34. რომელმან დააფუძნე ქუეყანაჲ წყალთა ზედა: და მიეც ნაყოფიერებაჲ ყ[ოლა]დვე: კლდესა ზედა ქრისტე მცნებათა შენთასა შეუძრავსა: დაამტკიცე ეკლესიაჲ შენი: მხოლოდ სახიერ და კაცთ-მოყუარე.

[დედა]ო ძისა ღმრთისაო რომელიცა იშვა მამისა მოწყალისაგან მიუწოდმელად: შენგან უქცეველად გამოჩნდა: ამისთვისცა გაქებთ შენ: სრულითა სარწმუნობითა: რომელმან გვშვე მესნელი სოფლისაჲ:

უ ფ ა ლ ო მ ე ს მ ა ს ა

35. ესმა მოსლვაჲ შენი ღიდებული: და დაუკრდა ამბაკუმ ქრისტე: და შიშით ღალადებდა გამოხუედ მაცხოვრად ერისა შენისა: და ვსნად ცხებულთა შენთა:

განუხრწნელად უსძლოო მუცლად ილე: და უფროჲს ბუნებათა ჰშვე: და შემდგომად შობისა ღმრთისა ქალწულადვე დაადგერ: ითხოვე სულთა ჩუენთათჳს წყალობაჲ:

ღ ა მ ი თ გ ა ნ ს ა

36. რომელმან შეიმოსე ნათელი სამოსლად: შენდა მოვილტი: შენ გიღალადებ: განანათლე სული ჩემი დაბნელებული: ვითარცა ხარ მხოლოდ მრავალ-მოწყალე:

დაჰვსნდეს მწუხარებანი ევაჲსნი შობითა შენითა ქალწულო: გარდაიცვალა ცთომაჲ და მოკუდა გუელი იგი მაცთური ადამისი: შენ მიერ მარიაჲ:

დალაღეაგესა

O: 7r

ზღუაჲ აღძრული ლელვითა:
წარმწყემდელი დააცხრვე ქრისტე:
შერისხვით დააყუდე:
ჩუენცა დანთქმულნი ცოდვითაგან:
აღმომიყვანენ მოწყალუო:

კუ რ თ ს ე უ ლ ა რ ს ა

O: 7v

უფროესად ამაღლებულმან:
ღმერთმან მამათა ჩუენთამან:
საქუმილი მოტყინარე:
ყრმათა მათ განუქარვა:
და იგინი ღალადებდეს ღმერთო შენ
კურთხეულ ხარ:

ა კ უ რ თ ს ე ვ დ ი თ ს ა

O: 8r

შენ მხოლოსა დამბადებელსა ყოველთასა:
გალობაჲ სულიერი გილაღადეს ყრმათა:
ყოველნი საქმენი უფალსა უგალობდით:
და ამაღლებდით:
მას უკუნისამდე:

ა დ ი დ ე ბ დ ა თ ს ა

O: 8r

ესაჲა მზიარულ იყავ:
ქალწულმან მუცლად-ილო:
და შვა ძმ დაუსაბამო:
ვემანუელ:
ღმერთი და კაცი:
აღმოსავალ სახელი მისი:
მას ვადიდებდეთ:
და რომელმან შვა:
იგი ვჰნატრიდეთ:

ქ ღ ლ ი ს ჰ ი რ ნ ი

უგალობდიისა კ ა ბ გ ი

O: 9r

უკუღვევლად ზღუაჲ წიად-ვლო ისრაელ-
მან:
ვითარცა წირფელი ქუეყანაჲ:
და მღევარი ფარაო:
იხილა დანთქმული უფსკრულთა:
და ძლევისა გალობასა ღმერთსა გიგა-
ლობა:

’ფ ბ ო ო

Μα:νομένεϋν χλ:σώνω
ψυχ:φ:μόρρω, Δέ:σποτα Χριστέ,
τὼν παθῶν τῆν θάλασσαν κατ’ήνασω
καί ἐξ ἐμορῆς
ἀνάγατέ με ἄς εἰς ἀπαλαγγχος.

’ფ ბ ო Ⴒ

’O ὑπερψόμεινος
τῶν πατέρων Κύριος
τῆν φλόγα κατ’εἰσῆσσε
τοὺς παῖδας ἐμόρ:σσε
συμφῶνας μελ:φ:δοῦν:σσε
ὁ Θεός ἐλόγητ:ς εἶ.

’ფ ბ Ⴒ Ⴒ

Σοί τῷ παντοκρῶ
ἐν τῇ καμίνω παῖδες
παρχόσμιον κλέξαντες
χρῆσιν ἔψαλλ:σιν;
πάντα τὰ ἔργα τῶν Κύρι:ον ὑμνεῖτε
καί ὑπερψόμ:τε εἰς πάντα τούς αἰῶνας.

’ფ ბ Ⴒ Ⴒ

’Hσαῖα χῆρ:ε:ς
ἡ Παρθένος ἔαχεν ἐν γαστρῷ
καί ἔτεκεν υἱὸν τὸν Ἰη:σοῦν
Θεὸν τε καί ἀνθρῶπον
ἀνατ:σῆ ὑνομα αὐτῷ
ὄν μεχλ:σόνοντες
τῆν Παρθένον μακαρί:σομεν.

Ποίημα Ἱωάννου μοναχοῦ

’ფ ბ Ⴒ ა’. Ἱλιος κλ. β’

ვესტრ. № 224

’ღა ἐν ἡπείρῳ κλέσσεσας ὁ Ἱω:σῆλ
ἐν ἀβύσσῳ ἔχυσσε
τὸν δ:σάτην Φαραῶν
καθόρῶν ποταμόμεινον, Θεῷ
ἐπινύσιον ὠδῆν
ἐβῆσσε ἀσσομεν.

დადაჯავსა

M: 59v

37. ზღუაჲ აღძრული ლეღვითა წარმწყმედელი: დააცხრვე ქრისტე: შერისხვით დააყუდე:| ჩუენცა დათქმულნი ცოდვითაგან აღმოიყვანენ მოწყალე:
- ქალწულმან მუცლად-ილო და გვჴა ჩუენ ღმერთი ჳორცითა: და შემდგომად შობისა იპოვა წმიდაჲ ქალწული უბიწოვებით აწოვებდა:

კურთხეულარსა

38. უფროხსად ამალღებულმან ღმერთმან მამათა ჩუენთამან სატემილი მოტყინარს ყრმათა მათ [გან]უქარვა: და იგინი დაღადებდეს ღმერთო შენ კურთხეულ ხარ:
- ერთი გუამი ორითა ბუნებითა: გჴშევ ჩუენ უბიწოო მარიამ. ღმერთი ჳორციელქმნული რ[ომელსა] უღაღადებთ ღმერთო შენ კურთხეულ ხარ:

აკურთხევიდითსა

39. შენ მხოლოსა დამბადებელსა ყოველთასა: გალობაჲ სულიერი გიღაღადეს ყრმათა: ყოველნი საქმენი უფალსა უგალობდით. და ამალღებდით მას უკუნისამდე:
- შენ ხარ სამებაჲ გარე-შეუწერელი. უვარქსს ბუნებათა რომელსა უღაღადებთ ყოველნი საქმენი უფალსა უგალობდით და ამალღებდით მას უკუნისამდე:

ადიდებდითსა

40. ესაია მზიარულ [იყავ] ქალწულმან მუცლად-ილო: და შვა ძს დაუსაბამოჲ ევმანუელ [ღმერთი] და კაცი: აღმოსავალ სახელი მისი: მას ვადიდებდეთ: და რომელმან შვა იგი ვნატრიდეთ:
- არაჲ თუ გუამითა ერთ-არს სამებისა ერთარსებაჲ: არამედ ბუნებითა მიუწოდემელ [დამ]ბადებელი: რომლისა წინაშე შენ აწ სდგა ღმრთისმშობელო: ითხოვე ჩუენ-თჴს მოტევებაჲ ცოდვითა:

მღისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგალობდითსა ჳა ბ გ

[მღისპირნი]

[ღმრთისმშობლისანი]

M: 59v

41. უკუღეველად ზღუაჲ წიად-ვლო ისრაელმან: ვითარ წრფელი ქუეყანაჲ: და მღევარი ფარაო იხილა დათქმული უფსკრულთა: და ძღვევისა გალობასა ღმერთსა უგალობდა:
- შეიწყნარე საიდუმლოჲ ღმრთისმშობელო დამბადებელი შენი: და გჴშევ ჩუენ უთესლ[ოდ მი]უწოდებელი უბიწოო: და იქმენ ქეშმარიტად დედად მეუფისა:

გ ა ნ მ ლ ი ე რ დ ა ს ა

0: 9rv

არავინ არს წმიდაა:
შენებრ:
უფალო ღმერთო ჩუენო:
რომელმან აღამალღე დღეს:
რქაჲ კრისტეანეთაჲ:
დამამტკიცენ ერთობით კლდესა ზედა:
სარწმუნოებისასა:

უ ფ ა ლ ო მ ე ს ძ ა ს ა

0: 9v

ქრისტე ღმერთი ჩემი:
უფალი ძალ ჩემდა:
კმითა მალლითა იტყუეს ეკლესიაჲ:
და ნებისაებრ ღმრთისა:
იხარებს სარწმუნოებით:
საღმართოჲთა მით სიხარულითა:

ღ ა მ ი თ გ ა ნ ს ა

0: 10r

ნათლითა შენითა საღმრთოჲთა:
დიდებულო სულნი რომელთა აღიმსთუეს
შენდამი სიყუარულით:
განანათლენ რაჲთა გიცნან შენ ღმერთი
მხოლოჲ:
განმათავისუფლებელი ცოდვითა მათთაგან:

ღ ა ღ ა დ ე ა ვ ს ა

0: 11r-v

სოფლისა ზღუჲა აღძრულ არს:
ლეღვითა ცოდვისაჲთა და:
საშინელად დამთჳამს მე:
და მოვივლტი შენდა ნათესაყუდლისა:
და ესრეთ გიღაღადებ:
დანთჳმისაგან მივსენ მე მრავალ-
მოწყალე:

კ უ რ თ ხ ე უ ლ ა რ ს ა

0: 11v

ყრმათა მათ წმიდათა საჯუმილი:
შეატურია ანგელოზმან მაცხოვრისამან:
და ქალღვეულნი:
შეწუნა ბრძანებამან ღმრთისამან:

'ფ ბ ჯ ო'

Οὐκ ἔσται ἄγιος ὧς εἶ,
Κύριε ὁ Θεός μου,
ὁ ὑψίστος τὸ κέρας
τῶν πνεύμων σου, ἀγαθὲ,
καὶ πανεπιστάτος ἡμῶν
ἐν τῇ πέτρα
τῆς ἁγιότητος σου.

'ფ ბ ჯ ბ'

Χριστός μου ὁ ἁγίος
Θεός καὶ Κύριος
ἡ σεπτικὴ ἐκκλησία
πιστοποιῶν
μέλας ἀναρχαῖς σου
ἐκ διαστροφῆς καὶ ἀρχῆς
ἐν Κυρίῳ ἑορταζοῦσαι.

'ფ ბ ჯ ვ'

Ἦν ἡμεῖς ἄσχυροι σου, ἀγαθὲ,
καὶ τῶν ἁγίων ἡμεῶν σου ἰσχυροί
πρὸς κατὰ ἄχασον ὀνειδος
εἰς εὐδυνίαν, Ἀρχὲ Θεῶν,
τῶν ἁγίων Θεῶν
ἐκ ἁγίων τῶν πνεύματων
ἀνακαλισθῆναι.

'ფ ბ ჯ გ'

Ἦν βίαιος τῶν ὀπίσθασιν
ὑψίστος ἡμῶν καὶ ἁγίων
τῶν πνεύματων τῶν ἁγίων
τῶν εὐδυνῶν σου πνεύματων
ἡμῶν σου ἀναρχαῖς
ἐκ ἁγίων τῶν ἁγίων σου, πνεύματων.
(კოშმ. 199)

'ფ ბ ჯ დ'

Δροσισθῆναι μὲν τῶν ἁγίων εὐχάριστος
ἀγίους τῶν ὀπίσθασιν
τῶν Καθάρσιος δὲ κατὰ ἁγίων
πρὸς ἁγίους Θεῶν,

გ ა ნ მ ლ ი ე რ დ ა ს ა

42. არაჲ ვინ არს წმიდაჲ შენებრ უფალო ლმერთო ჩუენო: რომელმან აღამალ-ღე დღეს რქაჲ ქრისტეანეთაჲ: [და-ამტ]კიცენ ერთობით კლდეჲა ზედა სარწმუნოებისასა: უზემთაჲს არს ყოველსა წესსა ბუნე-ბათასა შობაჲ შენი ქალწულო: რამეთუ ლმერთი მხოლოჲ საშოსა დაიტიე: და [გვშე] ჩუენ: და დაადგერ ქალწულად:

უ ფ ა ლ ო მ ე ს მ ა ს ა

43. ქრისტე ლმერთი ჩემი უფალი ძალ ჩემდა ვნითა მალლითა იტყუჲს ეკლესიაჲ: და ნებისაქებრ| ღმრთისა იხარებს სარწმუნოებით: საღმრთოჲთა მით სინარტულითა: ქეშმარიტად დიდ არს და გამოუკუ-ლეველ საიდუმლოჲ შობისაჲ შენისაჲ ღმრთისმშობელო ქ[ალწულო:] რომელ-სა ქუეყანისანი ზეცისათა თანა ვადიდებთ:

ღ ა მ ი თ ა გ ა ნ ს ა

44. ნათლითა შენითა საღმრთოჲთა დიდებულო: სულნი რომელთა აღიმს-თვეს შენდამი სიყუარულით განა-ნათლენ რაჲთა გიცნან ლმერთი მხო-ლოჲ|:| განმათავისუფლებელი ცოდ-ვითა მათთაგან: რომელნი აგიარებენ შენ სარწმუნოებით დედად ღმრთისად დაბადებულთა დედო-ფალო|:| დაიცვენ რომელნი [მოგი]გე-ბენ მფარველად ღმრთისმშობელო ქალწუ-ლო კაცთა სიქადულო:

ღ ა ღ ა დ ე ა ვ ს ა

45. სოფლისა ზღუაჲ აღძრულ არს ღელ-ვითა ცოდვისაჲთა: და საშინელად დამთქამს [მე] და მოვივლტი შენდა ნავთსაყუდელისა: და ესრჱთ გიღა-ლადებ განხრწნისაგან მიქსენ მე კაცთ-მოყუარე: ქალწულო დედოფალო. რომელმან გვშეე ლმერთი დაბადებულთაჲ ვორკი[თა] დააცხრვენ ღელვანი განძნებულნი გულის-სიტყუანი ჩემნი: და მოეც სულსა ჩემსა სიწმიდჱ სათნოჲ:

კ უ რ თ ს ე უ ლ ა რ ს ა

M: 59v-60r

46. ყრმათა მათ წმიდათა საკმილი შე-უეწერელსა ღმერთსა ვაკურთხევედთ ცურია ანგელოზმან მაცხოვრისამან: მორწმუნენო: სარწმუნოებით თ(ა)ყ(უა)-და ქალდეველნი შეწუნა ბრძანება-ნის-ვისცემდეთ სამებასა [ერ]თარსებასა:

და მძლავრსა ასწავა გალობად:
კურთხეულ ხარ შენ უფალო:
ღმერთო მამათა ჩუენთაო:

ნὴν ὑψηλοῦν ἕπεσε βίβην:
ἐνλοφῆσεν εἰ ὁ Θεὸς
ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

აკურთხევედი თსა

’ღ ბ ო ო

O: 12

სავემილით სამთა ყრმათა ცუარსა ასხუ-
რებლით:
და წყალთაგან დასწუნენ ელიაჲსსა
კურთხენი:
რამეთუ ნებაჲ შენი ჭრისტე მსწრაფლ
აღასრული:
შენ გაკურთხევთ:
და აგამალეობთ უკუნისამდე:

Ἴνα φιλῶνός τῆς ὁσίας
ὑπόσῳ ἐπὶ ἡγασας
καὶ διεκλίθη θυσίας
ἵναται ἐφελῆσας;
ἄπαντα γὰρ ὑπέξ,
Χριστέ, μόνω τῷ βουλεσθῶται:
σὲ ὑπερυψῶμεν
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

ადიდებდითსა

’ღ ბ ო ო

O: 12v

ღმერთი შეუძლებელი ხილვად კაცთაგან
რომელსა:
გუნდნი ანგელოზთანი ვერ მიხედვენ:
ქალწულო გამოუჩნდა შენ მიერ კაცთა:
სიტყუაჲ გორციელ-ქმნული:
რომელსა ვაკურთხევთ უკორცოთა თანა:
და შენ ღლეს გალობით გადიდებთ:

Θεὸν ἀνυπόστατον ἰδεῖν ἀδύνατον
ὅτι ὁ ἀόρατος ἀγῶν ἄπειρος ἔστι καὶ ἀγῶνας
ὁὐκ ἔστι δὲ, ἀνάγκη, ἀράτῃ βροσῆς
Ἀγγέλων ἀεθρομένων
ὅτι μετὰ τὸν ὄντα
σὺν ταῖς ὑψηλῶν ἀρετῶν αἰῶν;
σὲ μακαρίζομεν.

ძლი სწი რნი

Ποίημα Κοσμά μισαχίου

უგალობდითსა კ ა გ ო ო

’ღ ბ ო ო, *Hχοι წარს

O: 13r

ექტრ. № 286

უფსკრულთა ზღვასათა დაანთჳ ეტლები-
თურთ:
ფარაო შემემუსრველმან:
ბრძოლათამან ჭრისტემან ღმერთმან:
მას უგალობდეთ რამეთუ დიდებულ
არს:

Πόντος ἐξέλιπε
Φαραῶν τὸν ἀρματιν
ὁ συστρέψων πολέμου
ἐν ἰσχυρῶ βραχίονι:
ἄσασεν ἀντὶ
ὄτι θεοδῶσασται.

განძლიერდასა

’ღ ბ ო ო

O: 13r

შენ ჭრისტე ღმრთისა ძალო:
მიჳენ მე ველთაგან მტერთაჲსა:
რომელნი მესრიან მე ისრიითა
ვნებათაჲთა:
რამეთუ:
ფრიად მოუძღურებულ ვიქმენ:
არამედ განმადლიერე უცვალბებულად:
რათა გაჯებლე მოწყალეო:

Ἰὴν ἐξ ἰσχύος ὑψαμῶν
τοῦ μαθητῆς, Χριστέ,
ἔως ἂν ἐκθῆσθῃς ἐφῆς
καθίσταται ἐν Ἱερουσαλὴμ
ἐγὼ δὲ ὡς ἐμὲ παρὰ κλητῶν ἁλλῶν
Πνεῦμα τὸ ἴσον τε καὶ παρὸς ἀποσταλῆν
ἐν τῷ ἀρεθῶσθῆσθῃ.

(კომმ., 222)

მან ღმრთისამან; და მძლავრსა ასწავა
გალობად: კურთხეულ ხარ შენ უფა-
ლო ღმერთო მამათა ჩუენთაო:

და ესრეთ უღადადებდეთ კურთხეულ
ხარ შენ უფალო ღმერთო მამათა ჩუენ-
თაო:

აკურთხედი თხა

47. [საქუ]მილით სამთა ყრმათა ცუარსა
ასხურებდი: და წყალთაგან დასწუეენ:
ელიაჲს კურთხენი: რამეთუ ნებაჲ
შენი ქრისტე მწრაფლ აღასრული:
შენ გაკურთხევთ და ავაშალლებთ
უკუნისამდე:

[სა]მებასა წმიდასა ღმერთსა ყოველ-
თასა მამასა ძისა თანა სულით წმიდი-
თურთ: სარწმუნოებით მორწმუნენი თა-
ყუანის-ცემთ: და უფროსად ავაშალ-
ლებთ მას უკუნისამდე:

ადიდებდი თხა

48. [ღმერთი] შეუძლებელი ხილვად კაც-
თაგან: რომელსა გუნდნი ანგელოზ-
თანი ვერ მიხედვენ ქალწულო გამო-
უჩნდა შენ მიერ კაცთა სიტყუაჲ
გორციელ-ქმნული: რომელსა ვა-
კურთხევთ უკორცოთა თანა: და
შენ დღეს გალობით გადიდებთ:

[ღრ]უბლად სულ მცირედ იწოღე: ეგვ-
ტედ შემავალად. რომელსა გეტვრთა
ღმერთი ყოველთაჲ მკლავთა ზედა უბი-
წოლო ღმრთისშობელო [ამ]ისთვის მორწმუ-
ნენი მარადის გნატრიან შენ: ნუ დასცხ-
რები ოხსა ჩუენთვის მაცხოვრისა მი-
მართ:

მღისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგალობდი თხა კჲ გ ო ო

[მღისპირნი]

49. უფსკრულთა ზღვსათა დაათქა ეტ-
ლებითურთ ფარაო: შემმუსრველმან:
ბრძოლათამან ქრისტემან ღმერთმან:
მას უგალობდეთ რამეთუ დიდებულ
არს:

[ღმრთისმშობლისანი]

შენ ხარ სასოჲ და სიქადული მორწმუ-
ნეთა. ღმრთისშობელო ქალწულო: ვედ-
რებად ნუ დასცხრები ჩუენთვის: რაჲთა
მიქსნეს ცოდეთა ჩუენთაგან:

განმღიერდასა*

50. შენ ქრისტე ღმრთისა ძალო: მიქსენ
მე კელთაგან მტერთასა: რომელნი
მესერიან მე ისრითა ვნებათაჲთა: რა-
მეთუ ფრიად მოუძლურებულ ვიქმენ:
არამედ განმადღიერე უცვალებელად:
რაჲთა გაქებდე მოწყალეო:

აღვიარებთ ყოველნი მორწმუნენი სარწ-
მუნოებით ღმრთისშობელად ქალწულო:
რომელმან უფროს ბუნებათა იტვრთე
დამბადებელი შენი ღმერთი: და მეოქად
მიგაველენთ შენ ძისა შენისა შეწვენად
ნუ დაიდუმებთ:

უფალო მესმასა

’ღ ბ ზ ბ’

O: 13v

რაჟამს ესმა მოსლვაჲ შენი:
წინაწარმეტყუელსა ქრისტე:
განკვრევით ღალად-ყო:
მესმა მე სმენაჲ:
შენი უფალო:
რამეთუ მოხუედ ქუე:
ყანად რაჟთა აცხოვნე ღლეს ცხებულნი
შენნი:

Κατανοῶν ὁ προφῆτης
τῆν ἐπ’ ἐπαγγελίαν σου, Χριστέ,
ἐλθεῖν ἀνεστῆαι:
τῆν σῆν εἰσαγγελῆσαι, Κύριε, θύλακας
ὄτι πάντας τοὺς σῶσαι
αὐτὸς γρησῶν· οὗ ἐλπίσθησθε.
(კომბ., 226)

ღ ა მ ი თ გ ა ნ ს ა

’ღ ბ ზ ა’

O: 14r

სული მაცხოვარებისაჲ უფალო:
რომელ-იგი მიუღდა:
გულსა შინა პირველთა:
წინაწარმეტყუელთასა და იშვა
ქუეყანასა მან მაუწყა ჩუენ:
მოსლვაჲ შენი ქუეყანად მორწმუნეთა
ცხოვრებად:
და აწ განათლებულნი გალობით
გადიდებ[დ]ით:

Τὸ θεῖον τὸν φῶσιν σου λαλοῦσθαι, Κύριε,
ἐν γαστρὶ τῶν προφητῶν
καὶ κυψῆσθαι ἐπὶ τῆς γῆς
Πνεῦμα σαῆς ἰατρίας
ἀποστολικῆς καρδίας καὶ ἰσχυρῆς
καὶ ἐν τοῖς πιστοῖς εὐαγγελίζεσθαι,
φῶς γὰρ καὶ εἰρήνη
ὄντι τῷ πνεύματι.
(კომბ., 232)

ღ ა დ ა დ ე ა ვ ს ა

’ღ ბ ზ ბ’

O: 14r

დანთქმული ღელავთა:
სოფლისა ამის განსაცდელთა:
ნავითა ცოდვისაჲთა შთავრდომილი:
და მიკვდებული მკეცსა სულთა
მომსრველსა:
გილაღადებ ვითარცა იონა:
განხრწნისაგან და სიკუდილისა მიქსენ
ქრისტე:

Ναυτιῶν τῶν σάλω
τῶν βιωτικῶν μακροχρόνιων
σφαλιστῶν ποιητῶν ἁμαρτίας
καὶ ψυχοφθόρων θύρας πνευματικῶν
ὡς ὁ Ἰωνᾶς, Χριστέ, βῶθ σοι
ἐκ θανάτου σου καὶ βίωσθαι ἀνάστασιν.

ქ უ რ თ ხ ე უ ღ ა რ ს ა

’ღ ბ ზ ბ’

O: 14v

სავემილსა რაჲ ცეცხლისასა შეითხინეს:
სამნი იგი ყრმანი:
ცეცხლი ცურად გარდაქციეს:
და ძლევა-მეშინილთა ესრეთ
ღალად-ყვეს:
ქურთხეულ ხარ შენ უფალო საუკუნით-
გან უკუნისამდე:

(Ὁ) ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός
ἐμβλήθησθε ὅτι οἱ παῖδες
τῆς πίστεως ἠδὲ ἁγίων μακαρίων
ἐν τῇ τῆς ἡμετέρας ὁσίας
ἐπισημασθῶσιν, Κύριε,
ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν.

ა კ უ რ თ ხ ე ვ დ ი თ ს ა

’ღ ბ ზ ბ’

O: 15r

შუეწუველმან მაყულამან სინას აუწყა:
ღმერთი მოსეს ვმითა წულოლსა და ენა:
მძიმესა და შურმან საღმრთომან:

Ἐφελθεὺς παρὶ
ἐν Σινᾷ προφητοῦ
βίβλου Θεοῦ ἡμῶν

უფალო მესმანსა

51. [რაქამს] ესმა მოსლვაჲ შენი წინა-წარმეტყუელსა ქრისტე: განკვრებით ღალად-ყო: მესმა მე სმენაჲ შენი უფალო რამეთუ მოხუედ ქუეყანად: რაჲთა აცხოვნენ დღეს ცხებულნი შენნი: ცათა უვრცელს ხარი შენ: ქერაბინ-თა უმაღლესო მშობელო სიტყუსაო უბი-წოო ქალწულო მარიამ: სიჭადულო [ჩუენ ყოველ]თა ქრისტეანეთაო: მეოხ გუეყაე ჩუენ:

ღამით განსა

52. სული მაცხოვარებისაჲ უფალო: რომელი-იგი მიუდგა გულსა შინა პირველთა წინაწარმეტყუელთასა: და [ის]ქვა ქუეყანასა ზედა: მან მათუწყა ჩუენ მოსლვაჲ შენი ქუეყანად: მორწმუნეთა ცხოვრებად: და აწ განათლებულნი გალობით გადიდებთ: [ცანი და] ქუეყანაჲ განათლდეს შენ მიერ უქორწინებელო: დედაო იესუმსო: რამეთუ გამოაბრწყინვე შენ ნათელი დაუშრეტელი ღმერთი [ყოველთა]ჲ: რომელმან ბნელსა შინა შეყენებულნი მიგსნნა: და ზეცისა სუფევასა მკვდრად გვჩინნა:

ღალადეკსა

53. დათქმული ღელვათა სოფლისა ამის განსაცდელთა: ნავითა ცოდ[ვისაჲთა] შთავრდომილი: და მიგდებული მკვცსა სულთა მომსრველსა: გილაღადებ [ვითარცა იონა:] განხრწნისაგან და სიკუდილისა მიგსენ მე ქრისტე: [წინაჲსწარ] მოასწავა საიდუმლოჲ შენი ქალწულო: პირველ კიდობან[ს]მან შკულისამან: შემწყნარებელმან საღმრთოთა წერილთამან: და ტაკუემან ოქროსამან: სამკვდრებელმან მანანაჲსმან და კუერთხმან:

კურთხეულარსა

M: 60 r-v

54. საჭემილსა რაჲ ცეცხლისასა შეითხინეს სამნი იგი ყრმანი: ცეცხლი [ცურად] გარდააქცეეს და ძლევა-შემოსილთა ესრ. მთ ღალად-ყვეს კურთხეულ ხარ შენ უფალო საუკუნით-გან უკუნისამდე: ბუნებით განუყოფელსა ღმერთსა [ა]ღვია-რებით სარწმუნოებით: მამასა დაუსა-ბამოსა ძესა მიუწოდომელსა: სულით წმიდითურთ: და დაუცხოომელად ვიტყვთ მამათა ღმერთო კურთხეულ ხარ შენ:

აკურთხევიდისა

55. შეუწუელმან მაყუალმან: სინას. აუწყა ღმერთი მოსეს: კმითა [წუ]ლილსა. ენა-მძიმესა: და შურმან საღმრთო-სამთა მათ ყრმათა ბაბილონს საჭემილსა შინა სამებასა თაყუანი-სცეს: და შეურაცხ-ყვეს ხატი იგი ოქროსაჲ: და

მან ყრმანი იგსნა საჭუმილისაგან: [და] გალობით ღაღადებდეს: ყოველნი საქმენი აკ(ურთ)ხ(ვედი)თ ღლეს ღმერთსა: და უფალსა უგალობდით: და ამაღლებდით მას უკუნისამდე:

ცუარითა სხუერებულნი გალობით ღაღადებდეს ყოველნი საქმენი აკ(ურთ)ხ(ვედი)თ ღლეს ღმერთსა: და უფალსა უგალობდით: და ამაღლებდით მას უკუნისამდე:]

ადიდებდითსა

56. მტკრთველმან გამოუცდელად უხრწნელებისამან: სიტყუას[ა] დამბადებელსა ავასხა ბუნებაჲ: მოვედ უბიწოო ქალწულო ღმრთისმშობელო: შენგან შობილსა თანა: მასწავე მორწმუნეთა: რაჲთა ღირს-ვიქმნეთ ჩუენ ღიდებად შენდა:

ძელი შჭული მოგასწავებს ქალწულო წმიდაო: და ახალი აღგიარებს ღმრთისმშობელად უსძლოო: და ჩუენ მორწმუნენი სარწმუნოებით ვიტყვთ: მშობელო სიტყუსაო: ვედრებად ნუ დასცხრები ღმრთისა მიმართ მოსავეთა შენთათჳს:

ძღვისქირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგალობდითსა ჳა დ გი

[ძღვისქირნი]

[ღმრთისმშობლისანი]

M: 60v

57. ეტლთა მფლობელი ფარაო: დაათჳსა კაკრველთ-მოქმედმან კუერთხმან მოსესმან: რომელმან გამოსახა სახშ ჳუარისაჲ: და განაპო ზღუაჲ მეწამული: და ისრაელი იგსნა განმავალი მეტყუელი გალობასა უფლისასა: რამეთუ ღიდებით ღიდებულ არს:

ღიდებულნი ითჳუნეს შენთჳს თესლით თესლამდე ქალწულო: რომელმან შეიწყნარე სიტყუაჲ ღმრთისაჲ საშოსა შენსა: და დაადგერ ქალწულად ღმრთისმშობელო მარიამ: ამისთჳს ყოველნი გა[ღიდებთ:] რომელი შემდგომად ღმრთისა მგსნელად ჩუენდა იპოვე: რამეთუ ღიდებით ღიდებულ არს:

განძლიერდასა

58. განმაძლიერებელ მექმენ დამბადებელო ცისა და ქუეყანისაო: წყალთა ზედა დამამტკიცე მე ქრისტე: ეკლესიისა კლდესა¹ ზედა: რამეთუ არავინ არს წმიდა შენებრ კაცთ-მოყუარე:

ყოველთა დამბადებელი მუცლითა იტკრთე ქალწულო: და შეუწუველად დაიცევ მის [მიერ] ვითარცა მთასა სინასა მაყუალი ცეცხლისაგან რომელი სახე ექმნა შობასა შენსა:

¹ დედანშო: კლდესა.

O: 18r

შენ ხარ ქრისტე ღმერთი ჩემი:
შენ ხარ ძალი ჩემი:
შენ ხარ უფალი ჩემი:
და სიხარული ცხოვრებისა ჩემისაა:
რომელმან არა დააცარიელენ წილნი
მამისანი:
და გამოუჩინდი სიმდაბლესა:
ჩემსა ამისთვისა წინაწარმეტყუელისა
ამბაკუმისა თანა ვიტყვოდით:
ძალსა შენსა დიდებასა კაცთ-მოყუარე:

Σὺ μὲν, Χριστέ,
Κύριος εἶμι μοῦ καὶ δύναμις,
εὖ καὶ Θεός μου,
εἰς μοῦ ἀγαλλίαμα
ὁ πατρικὸς κόλπος καὶ λιπὼν
καὶ τῆν ἡμέτεραν
παιδείαν ἐπισκεψάμενος,
ὅτι εἶμι τῷ παρρησίῃ
’Αββακοῦμαι σοὶ κραυγάζω:
τῆν δύναμει σου ὁμῶς, ὑψίστην.

ღამით განსა

’ღ ზ ო ე

O: 19r

რასათვის განმიშორებ პირისაგან
წენისა ნათელო წარუვალო:
და დამთარა მე ბნელმან:
წყუდიადისამან განუნათლებელმან:
არამელ:
მომხედენ:
და ნათელსა მცნებათა შენთასა წარჰმარ-
თე სლვაჲ ჩემი გევედრები:

’Ινατί με ἀπώσω
ἀπὸ τοῦ προσώπου σου τὸ φῶς τὸ ἀδύνατον
καὶ ἐκλίψῃ με
τὸ ἀλλότριον σκότος τὸν δειλίον;
ἀλλ’ ἐπιστρέψον με
καὶ πρὸς τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν σου
τὰς ὁδοὺς μου κατενόησον θέομαι.
(კოშმ., 274)

ღღაღეკსა

’ღ ზ ო ე

O: 19v

ვედრებასა:
ჩენსა განვფენ უფლისა მიმართ:
და მას აუვარებ ბრალთა ჩემთა მარადის:
რამეთუ ბოროტითა აღივსო სული ჩემი:
და სიმტკიცე ჩემი ჭოჭოხეთა მიიწია:
და იონაესებრ ვლადადებ:
აღმომიყვანე მე ღმერთო ჩემო:

Τῆν δέησιν ἐκχεῶ πρὸς Κύριον
καὶ ἀντὶ ἀπαγγεῖλῶ μου τὰς θλίψεις
ὅτι κακῶν ἢ ψυχῆ μου ἐπλήσθη
καὶ ἡ ῥῆγή μου τῷ ἄνθι παραήγισε
καὶ θέομαι ὡς ’Ιωνᾶς
ἐκ φθαρῆς ὁ Θεός μου ἀνάγαγε.
(კოშმ., 282)

კურთხეულარსა

Ποίημα ’Ιωάννου μοναχοῦ.

O: 20v

’ღ ზ ო ე ჯ. ვსტ. № 316

რომელთა:
ქალდეველთა:
აგზებულო საჭუმბილი ძალითურთ
შემწყუველი დაშრიტეს:
ხილვითა ანგელოზებრივითა:
რომელი გარდამოჰდა:
მისა:
მიმართ ყრმანი ღაღადებდეს და იტყოდეს:
კურთხეულ ხარ:
და დიდებულ:
უფალო ღმერთო მამათა ჩუენთაო:

Οἱ τῆς Χαλδαίας καμίνου
τῆν πανόλεθρον δύναμιν σβέσαντες
μερῶν ἀγγέλων συνκαταβάντες
τῷ θεμίστην νεανίαι ἐκράυγαζον:
ἐνδοξοῦς εἶμι καὶ αἰνετὸς
ὁ Θεός ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

უფალო მესმასა

59. შენ ხარ ქრისტე ღმერთი ჩემი: შენ ხარ ძალი ჩემი: შენ ხარ უფალი ჩემი: და სიხარული ცხოვრებისა ჩემისა: რომელმან არაა დააცარიელენ წიაღნი მამისანი: და გამოუჩნდი სიმადაბლესა ჩუენსა: ამისთვისა წინაწარმეტყუელისა ამბაკუმის თანა ვიტყვთ: ძალსა შენსა დიდებამა კაცთ-მოუყარე:
- განაქარვე ყუედრებამ დედისა ჩუენისა: რაჲჲამა ღმერთი დამბადებელი შენი მუცლად-ილე: უზეშთაესად კაცთა ბუნებასა: და გვშევ ჩუენ გამოუთქუმელად: უბიწოო დედაო მაცხოვრისაო: მეოხ გუეყავ მეედრებელთა შენთა:

ღამით განსა

60. რაჲსათჳს განმიშორებ პირისა შენისაგან ნათელო წარუვალო: და დაქმნულა ჩე ბნელმან წყუდიადისამან განუნათლებელმან: არამედ რომხედენ: და ნათელსა მცნებათა შენთასა წარჰმართე სლვაჲ ჩემი ვეუედრები:
- კანდიერებამ დედობრივი ძისა შენისა თანა მოიგე ყოვლად უბიწოო: და შეწქევე-ნასა ჩუენსა ნუ დააცადებ მისა მიმართ გეედრებით: რამეთუ შენ გაქუს: მეოხებამ ღმრთისა მიმართ: და მოტეეებამ ცოლდათამ ყოველთა ქრისტეანეთამ:

და დადეკსა

61. ვედრებასა ჩემსა განჲჲვენ უფლისა მიმართ: და მას აუვარებ ბრალთა ჩქემთა მარადის: რამეთუ ბოროტთა აივსო სული ჩემი: და სიმტკიცეი ჩემი ჯოჯოხეთა მიეახლა: და იონახსებრ ვლადებდ ალმომიყვანე მე ღმერთო ჩემო:
- ნუ დაცხრები ვედრებად ჩუენთჳს ქალწულო ყოვლად წმიდაო ღმრთისმშობელო მარიამ: რამეთუ სიმტკიცე ხარ ჩუენ მორწმუნეთამ: და სასოებითა შენთა განჲქლიერდით: და სარწმუნოებით შენ და ძეა შენსა გადიდებთ და თაქუნის-გეცემთ:

კურთსეულარსა

62. რომელთა ქალდეველთამ აგზებული საკუმილი ძალითურთ შემწუელი დაშრიტეს ხილეთა ანგელოზებრითა: რომელი გარდამოჯდა მისა მიმართ ყრმანი ღლადებდეს და იტყოდეს: კურთხეულ ხარ: და დიდებულ: უფალო ღმერთო მამათა ჩუენთაო:
- ნათელსა უფლისასა ვიდოდით: მოვედით უგალობდით ქალწულსა სულიერსა სამეუფოსა უბიწოსა: ქალწულსა ჳემმარიტად ღმრთისმშობელსა: ვითარცა არს სასოჲ და მეოხი სულთა ჩუენთამ უკუნითი უკუნისამდე:

აკურთხევედი თსა

О: 21v.

შვღ-წილ ალაგზნა სატუმბილი:
 მძლავრმან ქალდეველმან ყრმათათჳს:
 გულის-წყრომითა და რისხვითა და
 ძალ-თა მალისაჲთა:
 იხილნა უენებელად დაცუელნი ცეცხლი-
 საგან განურყუნელად:
 და დამბადებელისა მიმართ და მგსნე-
 ლისა:
 ლაღად-ყო აკურთხევედით:
 ყრმანი და მღდელნი უგალობდეთ:
 ერნი უფროჲსად:
 ამალღებდით მას უკუნისამდე:

ადიდებდითსა

О: 22v

შეძრწუნდეს დაბადებულნი:
 გარდამოსლევასა ღმრთისა გამოუთქუმე-
 ლისასა:
 ვითარ მაღალი იგი:
 ნეფსით თჳსით განჭორციელებად
 გარდამოჭდა:
 საშოსა ქალწულისასა და განკაცნა:
 უქცეველად სიმდაბლით:
 ამისთჳს მორწმუნენი:
 ღმრთისმშობელსა უბიწოსა:
 გალობით ვადიდებდეთ:

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

ᾠδὴ η'. ἔστρ. № 314

Ἐπιπλάσιος κάμινον
 τῶν Χαλδαίων ὁ τῆρανος
 τοῖς θεοειδέσιν
 ἔμμανῶς ἐδέχασαε,
 δυνάμει δὲ κρείττονι
 περὶσωθέντα· τῶν τοῦ
 τῶν δεησουργῶν
 καὶ λυτρωτῆν ἀναβῆσα,
 οἱ παῖδες ἐβλοχέειτε
 ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε
 λαὸς ὑπερυψῶντε
 εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

(კომ., 296)

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

ᾠδὴ θ'. ἔστρ. № 317

Ἰνδριξὲ πᾶσα ἀκοῆ
 τῆν ἀπόρητον Θεῶν σαγκρατῆσαι
 ὄπωσ ὁ σῴωσας
 ἕκῳν κατῆμιε μέγρι· καὶ σάματας
 παρμεινιχῆς ἀπὸ ταστρὸς
 γენόμενος ἀνιρσασας,
 δεῖὸ τῆν ἄγχαντον
 Θεοτόχον οἱ πιστοὶ μεγαλύνειν.

(კომ., 308)

აკურთსეგდითსა

43. შვდ-წილ ალაგზნა საქუმილი მძლავრმან ქალდეველთამან. ყრმათათჳს გულის-წყრომითა და რისხითა: და ძალითა მალლისაჲთა: იხილნა უენებელად დაცუენი ცეცხლისაგან: განურყუნელად: და დამბადებელისა მიმართ: და მესნელისა ღალა(ღ)-ყო: აკურთხევედით ყრმანი. და მღდელნი უგალობდით: ერნი უფროჲსად ამალღებდით მას უკუნისამდე:

ღმრთეებასა სამებისა ერთარსებასა დიდებულსა: არსებით მიუწდომელსა: სამგუამოვნებასა: მამასა უშობელსა: და მშობელსა: ძესა შობილსა დაუსაბამოსა: [და] სულსა თანა-არსა სამარადისოჲსა: აკურთხევედით ყრმანი: და მღდელნი უგალობდით: ერნი უფროჲსად ამალღებდით მას უკუნისამდე:

ადიღებდითსა

44. შეძრწუნდეს დაბადებულნი გარდამოსლგასა ღმრთისა გამოუთქმელსა: ვითარ მალალი იგი ნეფსით თჳსით განტორციელებად გარდაძოვდა საშოსა ქალწულისასა [და] განკაცნა უქცეველად სიმდაბლით: ამისთჳს მორწმუნენი: ღმრთისმშობელსა უბიწოსა: გალობით ვადიდებდით:

გარდაცუ მშულდსა შენსა ძლიერო: წარემართე და სუფეველა რომელი იშვე ქალწულისაგან: და მტერნი ჩუენნი ურწმუნონი დაამორჩილენ მეფესა ჩუენსა მორწმუნესა რომელსა უპყრიეს ჳუარი შენი: და აცხოვენ ერი შენი: რომელნი სარწმუნოებით გალობით ვადიდებთ:

და გალობით
უგალობდა ღმერთსა
საკვრველთ¹-მოჭმედსა, რამეთუ
დიდებულ არს.

ამჲს ომჲს
რჲ რეპათორქონუს:
გრავისი ბუჲგლჲ
ნაი მზბნჯაჲაჲ.

(ევესტრ. № 8. კოშმ. გვ. 2)

დაუტენელი დაიტიე⁵,
რომელი იწოდე ცათა უერცელს⁶.
და ქერაბინთა უმაღლსსად⁷
გამოშინდი შენ, ქალწულა

ღმრთისწობებლო,
ამისთვს⁸ ყოველნი
ნათესავნი განტრიან, ვითარცა
იტყოდე.

A₂: 1v, B₂: 2r, I₁: 6v, J₂: 1r-v.

¹ მ¹შმან A. ² მ¹შლმან LJ. ³ დაუტრგუენელი LJ. ⁴ თსნი LJ. ⁵ საკურველთ A. ⁶ დამ-
ტუე A. ⁷ ორცელეს A, უერცელეს B. ⁸ ამისთვის A.

3. B სუტროპინ B, სუტროპ L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν

Ἦχος α'. Ὁδὴ α'

3. მარჯუენა¹ შენი უძლეველი ღმრთიე-
შუენიერი² ღირსად საგალობელ
არს,
რომლითა შენ, უკუდავ³, ძლიერე-
ბით აოტენ მტერნი იგი
და ისრაელთათვს⁴
განჰმზადე გზაჲ ზღუასა მეწამულსა.

Σὺν ἡ̅ ρεοβαითῆχος ἡ̅ξ:α̅
მეხოჲჲჲჲ ἔν̅ ἰαχῶν̅ ἡ̅ξ:α̅
ანაჲ Იარ, ამანაჲ,
თს̅ პაჲამეჲვს̅ ἰ̅პაჲაჲნთის̅ ἡ̅
მტერნი ἰ̅სრაჲლთათვს̅
იმბონ̅ მსომონ̅ ἡ̅ ἰ̅სრაჲლთათვს̅.

(ევესტრ. № 1)

გიხაროდენ, წყარო სიხარულისაო,
გიხაროდენ, ბქუო ცათაო,
გიხაროდენ სასანთლეო და ტაკუკო⁵
ოქროესა წმინდისაო,

რომელმან იტვრთე⁶
ქრისტე⁷, ცხოვრების⁸ მომცემელი.

A₃: 1v, B₃: 2v, L₂: 6v, J₃: 1v.

¹ მარჯუენე B. ² ღმრთიე-შუენიერი L. ³ უკუდაო ALJ. ⁴ მ¹შლთათვის A. ⁵ ტაკუკო A.
⁶ იტვრთე L, იტვრთე A. ⁷ ქ¹შ A. ⁸ ცხოვრების L.

4. B აპინოტე B

[Ποίημα Κοσμά μοναχῶν]

Ὁδὴ α'. Ἦχος α'

4. მხილველი ღმრთისაჲ მოსე¹
ისრაელთა² პირველად აღიდებდა
ღმერთსა,
და მარიამ უპირობდა ბრძენთა მათ³
დელათა და ეტყოდა:
მგსნელსა ჩუენსა ღმერთსა
უგალობდეთ დღეს.

Ἦ̅:Πα:σ̅ ἰ̅ ἡ̅ξ:α̅
Μοσῆς̅ რჲ ἰ̅σραῆλ̅ π̅ρ̅ο̅β̅ο̅υ̅
ἄ̅ρ̅χ̅ε̅ι̅ Μαρ̅ι̅ᾶ̅μ̅
σ̅ο̅φ̅ῶ̅ν̅ Ი̅σ̅υ̅α̅ι̅κ̅ῶ̅ν̅
ἰ̅μ̅β̅ῆ̅ϋ̅ ἡ̅ ἰ̅σ̅ρ̅ᾶ̅ι̅κ̅ῶ̅ν̅
რჲ ἡ̅ ἰ̅σ̅ρ̅ᾶ̅ι̅κ̅ῶ̅ν̅ ὁ̅
ἰ̅σ̅ρ̅ᾶ̅ι̅κ̅ῶ̅ν̅ ἡ̅ ἰ̅σ̅ρ̅ᾶ̅ι̅κ̅ῶ̅ν̅.

(ევესტრ. № 14)

უმეტეს⁶ ხარი შენ
ყოველთა ბუნებათა⁷ ჭრისტეანისათა⁸,
რამეთუ შენ მხოლომან დაჰქსნენ წეს-
ნი ბუნებათანი⁹,

ვინაჲთგან უთესლოდ გვშეე ჩუენ
ბუნებათა¹⁰ შემოკმედი ღმერთი,
დიდებულო¹¹ ქალწულო.

Ag. 2r, L1; 6v, J2; 2v.

¹ საუკუნეთა A. ² ქალწოლისაგან A. ³ უთესლოდ—LJ. ⁴ ჩუენსა—A. ⁵ აღმწოდს J. ⁶ უმეტეს J. ⁷ დაბადებულთა A. ⁸ ქრისთათა A. ⁹ ოჯარკოთანი A. ¹⁰ ბუნებთა A. ¹¹ დიდებულო A.

10. L ომონოსიგო L

3. შენ, მხოლოდ, რომელმან უწყი¹
უძლურებაჲ² კაცთა ბუნებისაჲ³
და წყალობით
შეიმოსე⁴, შენ შემოსე⁵ მე ძალი
მალლით გარდამო,
რადეთ ვმა-ყუო: წმიდა არს
ტაძარი სულიერი,
საღიდებელი შენი, კაცთ-მოყუარე⁶.

მეტლად⁷-ილე ღმერთი უთესლოდ⁸
საშოსა შენსა, ქალწულო, სულითა
წმიდითა.
და არა⁹ შეიწუ¹⁰,

Ποιήμα Ἰωάννου μοναχῶν Ἰηλὸς α'. Ὁμνὴ γ'

Ὁ μόνος εἰδὼς τῆς αὐτῶν βροτῶν
ὁ πάντας τῆς ἀνίμνησιν
καὶ σαμαθὸς ἀντὶ τοῦ πορφατάμενος
παρὶ τῶν μᾶ ἐξ ἑσπέρων ἑσπέρων
αὐτῶν βροτῶν αὐτῶν ἄγιοι
ὁ πάντας ὁ ἑμπαύχους
τῆς ἀφῆσῶν αὐτῶν ἑσπέρων, ἐπιάνωραπα.
(ეესტრ. № 1, კოშმ. გვ. 10)

ვითარცა იხილა მოსე სახმ¹ შენი მაცუ-
ლოვანსა¹¹, რამეთუ
შენთვის¹² გამოსახა
საიდუმლოჲ¹³ იგი მიუწლომელი¹⁴.

Ag. 2v, L2; 7r, J3; 2v.

¹ აწუ A. ² ოძლურებაჲ A. ³ ბუნებისა A. ⁴ შემოსე A. შემოსს J. ⁵ შემოსს J. ⁶ კაცთმოყუარს J. ⁷ მეტლად A. ⁸ ოთესლოდ A. ⁹ არაჲ LJ. ¹⁰ შეიწუ LJ. ¹¹ მაცულო-
ვანსა A. ¹² შენთვის A. საიდუმლოჲ A. ¹³ მიწლომელი A.

11. L იპონპროსოქლი L

შენ, რომელმან პირველად მეტლად-
ლებისა
სამუელ¹ უბიწოდასა²,
აღუთჳ³ იგი ღმერთსა,
მღვდლისა დედაო ანა,
იხარებლ⁴ ჩუენ თანა და იტყოდე:
გნაძლიერენ აწუა, უფალო, გულნი
ჩუენნი⁵.

შენ, რომელმან მზმ სიმართლისაჲ
იტკრთე⁶
მთიებრისა პირველად
უწინარსს შობილი, მეტლითა უბიწო,

Ποιήμα Κοσμά μοναχῶν Ἰηλὸς α'. Ὁμνὴ γ'

Ὁ αὐτὸς πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἀγίων Σαμουήλ
ἀντιπρὸς τῶν ἱερῶν καθισποσχομένη
ἱεροῦ ἡσῶ Ἄνω
αὐτῶν ὑψιστομένη ἀντὶ αὐτῶν ἡμῶν
ἐπαρῆσθαι ἐν Κυρίῳ ἡ καρῆσθαι μου.
(ეესტრ. № 14)

ჩუენ მორწმუნენი გილადადებთ დღეს:
გიხაროდენ, ღმრთისმშობელო, სასუ-
ფვევლსა.

A₄: 2v, L₈: 7r, J₄: 2v—3r.

¹ სპოველ A, სპოველ J. ² უბიწოსა L. ³ აღ-თქო A. ⁴ საბრებლ-ნ A. ⁵ ჩუენი L. ⁶ იტვირ-თე AL.

* აქედან J ხელნაწერს აკლია ამავე ხმის ღრუესას № 5 ძლისპირამდე.

12 L იფიმიურჯიკე L

Ποιήμα Κοινοῦ μισαχρισ

Ἦχος α'. Ὁδὴ γ'

5. ყოვლისა-მპყრობელი და¹ დამბადებელი ყოველთაჲ, სიბრძნე² იგი და ძალი ღმრთისაჲ, განმადლიებელი³ ეკლესიათა⁴ შეურყეველად⁵ შენ თავადი ხარ, ქრისტე, ღმერთი ყოველთაჲ, რომელი წმიდა ხარ.

Ἦ θεοκρατορική και πανταχού ὄντων ἀπάντων Θεῶν πατρὶς και θυσιας . ἀλλοῦ ἁγιοπνευματικῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατριῶν, Χριστὲ, πάντες ὑμεῖς εἰ ἄγετες ὁ εἰς ἀγίους ἀναπαύματος. (ეესტ. № 4, კოშმ. გვ. 14, ხონ. 1r)

კათა უერცელსად გამოჩნდა საშოა ოსტ-ულისაჲ, დაუტევენელი⁶ დაიტია⁷, ამისთჳს⁸ მორწმუნენი⁹

ქეშმარიტად ღმრთისმშობელად ეხადით და ესრეთ უღალადებთ: ყოველთა წმიდაო, ჩუენთჳსკა¹⁰ მეოხ გუეყავ.

L₄: 7r, A₅: 2v.

¹ და—A. ² სიბრძნე A. ³ განმადლიებელი L. ⁴ ეკლესიათა L. ⁵ შეურყეველთა A. ⁶ დაოტევენელად A. ⁷ დაეტია A. ⁸ ამისთჳს A. ⁹ მორწმუნენი A. ¹⁰ ჩუენთჳს.

13. სტერეოსა L

Ποιήμα Ἱωάννου μισαχρισ

Ἦχος α'. Ὁδὴ γ'

6. დამამტკიცე მე, ქრისტე. კლდესა ზედა მცნებათა შენთას¹ შეუძრავსა და განმანათლე ნათლითა მით შენითა, რამეთუ შენ მხოლოდ ხარ წმიდაჲ, კაცთ-მოყუარე.

Σταθερώς με, Χριστὲ, ἐπὶ τῶν ἀσθεσιῶν πέτρων τῶν ἐναῶντων σου και φωτισῶς με φωτὶ τῶν παθησῶντων σου ὡς ἕσταις ἄγετες ἡλίου σου, φωτίζουσαν. (ეესტ. № 5, კოშმ. გვ. 18, ხონ. 2 v)

განმინათლე გონებაჲ ჩემი, უფალო, ღმერთო ჩემო, დაბნელებულო

გემოთა მიერ. ვერებითა წმიდისა, მარადის ქალწულისა მიერ, უბიწოჲსა.

A₆: 2v, L₅: 7r.

¹ შენთასა შეუძრავსა და განმანათლე ნათლითა მით შენითა—A.

14 L სტერეომაჲუ L

Ποιήμα Ἱωάννου μισαχρισ

Ἦχος α'. Ὁδὴ γ'

7*. განმადლიერე, ქრისტე, რომელმანცა დააფუძნე¹ ქუეყანაჲ წყალთა ზედა, რამეთუ არაჲ ვინ² არს წმიდაჲ შენებ³, უფალო.

Σταθερώς μου γεισθῶ ὁ θεμελιώστας τῶν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὅτι οὐκ ἔσταις ἄγετες ἡλίου σου, Κύριε. (ეესტ. № 22, კოშმ. გვ. 16, ხონ. 2v)

ვისაროდენ, ქალწულო,
რომელმან⁴ გამოუთქუმელად⁵
სახეა ღმრთისა ვკშევ⁶,

მიუწოდომელი⁷ ბუნებით⁸, მრავალმოწ-
ყალე.

A₁: 2v; 3r. L₆: 7r.

¹ დადომენე A. ² არამ ენ AL. ³ შენსა გრეშე A. ⁴ რლ A. ⁵ გამოთქომელად A.
⁶ ვკშევ A. ⁷ მიწოდომელად A. ⁸ ბონებით A.
^{*} A ხელნაწერში ძლისპირსა და ღმრთისმშობლისას არა აქვთ რატმული ჰენქტუაყო.

ორ მეხმასა ჯა ა

Ποίημα Ἰωαννου [c. 5 Ἀρχλ. β]
Ἰηγ. 2'. 'Ωδ. η'

15. A

1. პირველ აუწყა¹ წინაწარმეტყუე-
ლებით
ცხორებაჲ კაცთაჲ ამბაკუმ და
იტყოდა:
რისხვასა შინა მოვიტყენი წყალობაჲ,
ჩრდილოეთ მალნართათჲ
მო-რაჲ-ხუედ შენ, მაცხობარ,
ერისა ამის სიტყუაჲ დამბადებელი.

Γένου; βροτείου ἡγ. ἀνάστασις πάλα:
ἀσων ἠροφῆ-ης Ἀββραχίμου ἠρομῆναι:
ιδεῖν ἀφ᾽ ἁσᾶσᾶς ἀξίωσῖς ἰὸν ἰῖσιου
νέον βρέφο; γᾶρ ἐξ ἡρο; ἡξ Ἰαρῖῖσιου
ἐξ ἡ.მ.ε. λαῶν εἰς ἀνάπλᾶσᾶν Ἀῖγῖς.
(ეესტრ. № 9, კოშმ. გვ. 22, ხ-ლნ. 5r)

ქალწული წმიდაჲ
იესუს² ძირისაგან აღმოგვცენდა და
გვშვა სიტყუაჲ ღმრთისაჲ,

რომელი პირველ საუკუნეთა იყო
და უვნებელად³ დაიცვა⁴ ქალწულებდაჲ⁵
შობასა მისსა⁶ უაღრეს ბუნებათა⁷.

A₁: 3r.

¹ აოწყე A. ² ან-ეს A. ³ უვნებელ A. ⁴ დაიცვა A. ⁵ ქალწოლებდა A. ⁶ მისს A.
⁷ ბუნებათა A.

16. L რაბდოს L

Ποίημα Κωνσταντίνου
Ἰηγ. 2'. 'Ωδ. η'

2. კუერთხი იესუს¹ ძირისაგან
აღმოგვცენდი² შენ, ქრისტე,
მთისაგან წმიდისა ქალწულისა³,
და მალნართით გამოხუედ
განკორციელებული სძლისაგან⁴
უწორწინებელისა⁵
ღმერთი უსხეულოთაჲ⁶.
დიდებდაჲ ძალსა შენსა, უფალო.

Ραβδῖς ἐκ ἡξ ῖ. Ἰεσᾶσᾶ
καὶ ἀνῖς ἐξ ἀ-ἡξ, Χρῖσᾶς,
ἐκ ἡξ Πᾶσῖσιου ἀνῖ. ἀ-ἡξ
ἐξ ἡρο; ὁ ἀνῖ-ἡξ
κα-ἡξ ἡξ ἡξ
ἡ.მ.ε. ἡξ ἡξ ἡξ
ἡ ἡξ ἡξ ἡξ
ἡξ ἡξ ἡξ ἡξ ἡξ
(ეესტრ. № 8, კოშმ. გვ. 20, ხ-ლნ. 4v)

ვერ მისწულებს⁷ გონებაჲ ჩუენი
ჯერისაებრ ქებად შენდა, უხეშთაესო⁸
დიდებისაო, ასულო⁹ დავეითისო,

ღმრთისმშობელო ქალწულო,
არამედ მსგავსად უძღურებისა¹⁰
ჩუენისა შევესწირავთ შენდა¹¹ ძღუენსა
ენითა შემსხმელითა¹².

A₂: 3r, L₁: 7r.

¹ ან-ეს A, იესუს L. ² აღმოგვცენდა A. ³ ქალწოლისა A. ⁴ სძლისა|+შენ დედისა A.
⁵ უწორწინებელისა A. ⁶ ოსხეულოთა A. ⁷ მისწითების A. ⁸ უხეშთაესო A. ⁹ ასოლო A.
¹⁰ უძღურებისა A. ¹¹ შევესწირავთ შენდა| წინა-გვიყოთ A. ¹² შემსხმელითა A.

17.* L ექსენთესებო L

3. ლაღად-ყო ამბაკუმ¹ სულითა წინაღს-
წარ და თქუა:
მონუელ² მაცხოვრად ერისა რჩეული-
სა³, სახიერ,
და აწ ჩუენცა ვიხილოთ ქეშმარიტად
აღსრულებამ თქუმულთა⁴ მათმისთამ,
და ვლალადებდეთ⁵: დიდებამ ძალსა
შენსა.

ვადიდებთ საღდუმლოსა⁶ შენსა,
ღმრთისმშობელო,
რამეთუ რომელი-იგი უხილავ არს
ძალთაგან

A₂: 3r. L₂: 7r.

¹ ამბაკომ A. ² გამოხუედ A. ³ რჩეოლისა A. ⁴ თქმოლთა A. ⁵ ელ⁷დებთ A. ⁶ საღდომლო-
სა A. ⁷ საწომოსსა A. ⁸ ვსნისათჳს A. ⁹ მკებებელთა მქალაგებელთა A.

18.* სუნტოთაკმაო L

4. უსხეულოდა თანა დგა ამბაკუმ¹
საჭემილაესა მას სულიერსა², და
იხილა
ქერაბინთა ზედა მჯდომარს³, და
ქადაგა
მოსლევამ მაცხოვრად ერისა
და ვსნად ცხებულთა⁴ თჳსთა,
ლაღადებდა: უფალო, დიდებამ
ძალსა შენსა.

ლაუსაბამომ⁴ სიტყუამ მაშისამ
შენ, უქორწინებელო მარიაჲ, გორ-
ციტა ჰშეე⁵,
რომელი პირველ საუკუნეთა
ღმერთი არს.

A₄: 3r-v, L₈: 7r-v.

¹ ამბაკომ A. ² სოლიერსა A. ³ ცხებოლთა A. ⁴ დასაბამომ A. ⁵ შეე A, ⁶ იტურთე L.

⁷ ლ⁷დებ A.

* რიტმული პუნქტუაციისათჳს გამოვიყენეთ A და C ხელნაწერება.

19. L რისისფროფიტინ L

5. იგავმან¹ წინაწარმეტყუელთამან
განკაცებამ შენი, ქრისტე,
ქალწულისაგან ქადაგა,

Πιστημα Ἰσχυροῦς Κερικης Ἱεροσολυμαϊτου
Ἰλχιας α'. Ὁββη β'

Ἐν πνευματῶν περιβλεπῶν,
πρωφρητα Ἀββρααμ,
την τον Ἀβρααμ πατριστα
ἐκρηπυατες βῆσιν
ἐν τῷ ἐγγυλῆσει τῷ ἱεροσολυμαϊτικῷ
ἐν τῷ πατριστα τον ἱεροσολυμαϊτικῷ
βῆσιν τῷ ἱεροσολυμαϊτικῷ
(ეესტრ. № 15, კომმ. გვ. 22, ხილნ. 4r).

ზეცისათა, გარდამოჴდა შენ ზედა,
ვითარცა წჳხმამ⁷ საწმისისა⁸ ზედა,
ვსნისათჳს⁹ ჩუენისა, მკებებელთა¹⁰
შენთა.

Πιστημα Κεσαμῆ μισαχγιῶν

Ἰλχιας α'. Ὁββη β'

Σὺν τῷ μισαμῆσιν τῶν Ἀββρααμ
ἐπὶ τῆς θείας ψαλμῆς σου, Γρηγοριε.
καὶ τὸν ἐπὶ ἁγίου γρηγοριῆ μισαμῆσιν
τῆς πατρισταίου ὑψίστου
μυητῆς πωτηριε
ἀπὸ κρησῆσιν,
Κηριε, βῆσιν τῷ ἱεροσολυμαϊτικῷ
(ეესტრ. № 14)

საყდართა ქერაბინთა წილ
მკლავთა ზედა იტჯრთე⁶
და ლალადებდი: [უფალო, დიდებამ
ძალსა შენსა]*.

Πιστημα Κεσαμῆ μισαχγιῶν

Ἰλχιας α'. Ὁββη β'

Ρηθεις πρωφρητων και αινεματα
την πατριστα βλεπυατων
την ἐκ Πατριστα σου, Χρηστες.

22. A

1. საცუთრთა¹ ბნელთა ღამისათა
 შენდობად
 მოხუელი შენ, ქრისტე. ამსთობილნი
 შეესწირავთ
 შენდა გალობასა, ვითარცა ღირს ხარ,
 რამთა წარმიძღუენ გზასა მშუიღობი-
 სასა, შესულად
 სასუფეველსა², რომელ აღმითქუ³
 ჩუენ.

ცხოვრებისათჳს⁴ კაცთა ნათესავისა
 განჭორციელდა ღმერთი შენგან,
 ქალწულო⁵,
 შეურევნელად⁶ შეიერთა⁷ კაცებამ

Λ₁: 3v.

¹ საცუთრთა A. ² სასუფეველსა A. ³ აღმითქუ A. ⁴ ცხოვრებისათჳს A. ⁵ ქალწული A.
⁶ შეურევნელად A. ⁷ შეიერთა A. ⁸ ბონებითა A. ⁹ ბრწყინვალეთ A.

23. L თეოსონირ L

2. ღმერთი ხარ მშუღობისამ¹, მამამ
 მოწყალე²,
 და დიდისა ზრახვისა ანგელოზი,
 საკვრეელი³ თანამზრახველი⁴
 მომივლინე⁵ ჩუენ,
 რომელი მიმიძღუა
 დღეს ნათლად,
 და უღალადებთ⁶:
 ღამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ
 მგალობელად შენდამი, კაცთ-მო-
 ყუარე⁷.

ღმრთისმშობელად
 პირველვე აღვიარეს⁸ შენ
 წინაწარმეტყუელთა და მამად-
 მთავართა
 და გეტყოდეს: ისმინე⁹, ასულო¹⁰,
 და იხილე:

Λ₂: 3v-4r, L₁: 7v.

¹ მშუიღობისამ A. ² მოწყალე L. ³ საკურეელი A. ⁴ თანამზრახველი L. ⁵ მოვლენი L.
⁶ და უღალადებთ დოღაპებელად A. ⁷ მგალობელად შენდამი, კაცთ-მოყუარე გვალობთ შენ,
 კაცთ-მოყუარე A. ⁸ ავიარეს L. ⁹ ისმინე L. ¹⁰ ასოლა A. ¹¹ მეუფისა A. ¹² დაემკედრა L.

Ἰηζ. α'. Ὁδὴ ε'

Ἐκ νεότητος ἐργῶν ἐσχοιστάμενος πλάτης
 ἰλασμοῦ ἡμῶν, Χριστέ, τοῖς ἐργητέροις
 ἡμῶν σοὶ πεποιησὶν ἡμῶν ὡς ἐνεργήθη
 ἐλπίς· παρὶς τῶν ἐργητῶν καὶ τῶν ἡρῶν
 καὶ ἡ ἀνατρέχουσα ἐστὶν ἡμῶν.
 (ეცტრ. № 9, კომ. გვ. 30 ხილნ. 9r)

და იშვა მხოლოდ ორითა ბუნებითა⁸
 და მით
 ბრწყინვალედ⁹ განანათლა სოფელი.

Ποίημα Κοσμά μισαχῶν

Ἰηζ. α'. Ὁδὴ ε'

Ἡσὺς ὁ ἐκ νεότητος
 πατρὸς οὐκ ἠρῶν
 ἡμῶν καὶ ἡμῶν ἡμῶν ὡς ἡμῶν
 ἐκ νεότητος παρὶς τῶν ἡμῶν
 ἡμῶν ὡς ἡμῶν ἡμῶν
 ἡμῶν ὡς ἡμῶν ἡμῶν
 ἡμῶν ὡς ἡμῶν ἡμῶν
 ἡμῶν ὡς ἡμῶν ἡμῶν
 ἡμῶν ὡς ἡμῶν ἡμῶν
 ἡμῶν ὡς ἡμῶν ἡμῶν

(ეცტრ. № 8, კომ. გვ. 30 ხილნ. 8 v)

დიდებამ ასულისა
 მეუფისამ¹¹ შინაგან
 საშოსა დაემკედრა¹²
 და იშვა ღმერთი დაბადებულთამ.

24. L ოფოტისასტიელამ L

3. შენ, რომელმან
განანათლენ
მოსლეთა შენითა, ქრისტე,
და განსწმიდენ კიდენი ქუეყანისანი
ჯუართა,
განანათლენ გულნიცა¹
მგალობელთა შენთანი ნათლითა
ბრწყინვალეებისა² შენისაჲთა.

მკედრებელთა
შენთა, რომელნი გესავეთ სარწმუნოე-
ბით³,
ნუ გან[მაგდებ], ღმრთისშობელო,
რამეთუ შენ ხარ სასოჲ⁴ ჩუენი.

A₂: 4r. L₂: 7v.

¹ გულიცა A. ² ბრწყინვალეებისა] შეცნეოებისა A. ³ სარწმუნოებით A. ⁴ მკედრებელთა A. ⁵ მკედრებელთა L. ⁶ შენითა A.

25. L ანტრაკაპუროს L

4. ნაკუერცხალი ცეცხლისაა შეახო
ბაგეთა
ქერობინმან¹ ესაიას²
და განწმიდა³ იგი ქადაგად და
იტყოდა:
მკვდრნო⁴ ქუეყანისანო,
ისწავეთ სიბართლეს⁵,
რამეთუ დადუმდა⁶ უღმრთოჲ.

უცხოად მუცლად-ღებული⁷ ქალწულ-
მან წმიდამან
უბიწოდ დიტიჲა და უზეშთაესი⁸
ბუნებათაჲ⁹ გუიჩუენა:

A₂: 4r. L₂: 7v.

¹ სერაპიმან A. ² ესაიას L. ³ განწმიდა A. ⁴ მკვდრნო LA. ⁵ სიბართლეს L. ⁶ დადუმ-
და A. ⁷ მუცლად-ღებულა A. ⁸ უზეშთაესი A. ⁹ ბუნებათა A. ¹⁰ მტურთა L.

26. L ტოთიონკეარიტ L

5. ბრწყინვალელ¹ შეუენიერებასა
ღმრთებლისა შენისასა, ქრისტე,²
მიუთნრობთ:
ღიღეპაჲ ბუნებით³ დაუსაბამოჲ⁴,
სამარადისოჲ

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηλός α'. Ὁδὴ ε'

Ὁ φαρισαῖς
τῆ ἐλλάμψει· τῆς σῆς παρουσίας, Χριστέ,
καὶ φαίεργα
τῆ σαυρῶν σου τῶν κόσμου τὰ πέπρατα
τὰς καρβίας φάτισον
φατί τῆς σῆς θείουφωσίας
τῶν ἱρμωδῶν ἡμῶν σου σε.
(ეგსტრ. № 1, კომპ., გვ. 28, ხილნ. 8r)

არამედ მიითულა⁴ და შეწირე⁵
წინაშე
ძისა შენისა და ღმრთისა ჩუენისა,
რამეთუ შენ ხარ სასოჲ⁶ ჩუენი.

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ

Ἰηλός α'. Ὁδὴ ε'

Ἄνθρωπος παρὸς τῶν Ἰσραῖν
σφαρῶν ἰσχυρῶν· χελεῶν ποτὲ
τῆ λατρίᾳ ἀφελόμενος καὶ περιμέν
ὁ δὲ ἀντιφάσις
ἀκατασύντη μάλιστα
πᾶσι ἐκπαύσει.
(ეგსტრ. № 14)

ცათა დაუტევნელი
წიაღთა იტურთა¹⁰
მკსნელი დაბადებულთაჲ.

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ

Ἰηλός α'. Ὁδὴ ε'

Ἦθ θείον καὶ ἄρρητον ἀλλοῖς
τῶν ἀρετῶν σου, Χριστέ, ὑπερῆσται
ἐξ ἡσῆν ὑπὲρ ὅλης σαυρῆσ
καὶ ἐναπὸντασιον ἀμύχας ἀπαύχασα

შის თანა გამობრწყინდი⁷
საშოხსაგან ქალწულისა⁸,
მზღ⁷ იგი სიმართლისაჲ
მსხდომარეთათჳს⁸ ბნელსა და
აჩრდილთა.

სიქადულო⁹ მორწმუნეთაო¹⁰,
ღმრთისმშობელო ქალწულო, შენ
გვედრებით:
ნუ დასცხრები ვედრებად
უფლისა მიმართ,

A₅: 4r, L₄: 8r.

¹ ბრწყინვალეთა A. ² ქრისტე]—L. ³ ბანებთა A. ⁴ დაოსაბამოჲ A. ⁵ გამოჰბრწყინდი A.
⁶ ქალწულისა A. ⁷ მზეღ L. ⁸ მსხდომარეთათჳს A, მსხდომარეთათჳს L. ⁹ სიქადლო A.
¹⁰ მორწმუნეთაო A. ¹¹ დამკედრებად L. ¹² სასოფეველსა A.

27. L ვენუტოსორთრიზონტეს L

6. ღამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ,
გიგალობთ შენ, ქრისტე,
რომელი ხარ მკსნელი სულთაჲ,
დაუსაბამოჲ მამისა თანა,
მშვდლობაჲ შენი მომეც,
სახიერ¹, კაცთ-მოყუარე.

სიქადულო² ჩუენო, ღმრთისმშო-
ბელო ქალწულო,
სასოდ ჩუენდა შენ მოგიგებთ.

A₆: 4r, L₅: 8r.

¹ სახიერ]—A. ² სიქადულო A. ³ ესე]—დღეს A.

28.* L ვენუტოსორთრიზონტესხუ- ლოქსან L

7. ღამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ და
გალობით გიგალობთ შენ, უფა-
ლო ჩუენო:
მშვდლობაჲ¹ შენი მომეც ჩუენ, რამეთუ
შენებრ ღმერთი სხუად არაჲ ვინ²
ვიციოთ.

ვედრებად ნუ დასცხრები შენგან³
შობილისა მიმართ,
უქორწინებელო⁴ სძალო,

ნაქრმე: აჩ; ანს უაძარ;
ნის; ან აარეს; აჩ; აჩ; აჩ;
საქადათმის; ან ან; ან; ან;
(ეესტრ. № 4, კომ. გვ. 32 ხილნ. 9v)

რათა მიტსნეს ჩუენ
ცოდებათა ჩუენთაგან
და ღირს ვიქმნეთ დამკვდრებად¹¹
სასუფეველსა¹² მისსა
მვედრებელნი შენნი, სძალო ღმრთისაო.

Ποιῦμα Ἰωάννου το βαπτιστή
'Ηγὼς ἀ'. 'Ωδὴ ε'

'Εκ νυκτός ἀντιπροσώπου
ἡμῶν πρὸς σέ, Χριστέ,
ὅτι σὺ εἶ ὁ ἀσπὴρ τῆς ψυχῆς
καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ
ἀγάπη καὶ ἡ εὐφροσύνη
καὶ ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ εὐφροσύνη
καὶ ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ εὐφροσύνη.

(ეესტრ. № 5, კომ. გვ. 36 ხილნ. 11 v)

შობილსა შენგან დამაგენ ჩუენ,
განდგომილნი ესე³, ვედრებითა
შენითა.

Ποιῦμα Γερασιῶν πατρὸς ἀρχίου
'Ηγὼς ἀ'. 'Ωδὴ ε'

'Εκ νυκτός ἀντιπροσώπου
σοῦ ἡμῶν ἀναπέμπομεν,
Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν,
ὅτι σὺ εἶ ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ
εὐφροσύνη καὶ ἡ εὐφροσύνη
καὶ ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ εὐφροσύνη.
(ეესტრ. № 21)

ჩუენთჳს⁵, რომელნი გესაეთ შენ მყუდ-
როდ⁶ ნეთსაყუდელად
სულთა ცხორებისად.

A₂: 4v, L₁: 8r-v, B: 3r.

¹ მონა L. ² შთანთქმობს A. ³ განმკრწნელისა A. ⁴ წარმოგდო L. წარმოუგდო A.
⁵ უკრწნელად A. ⁶ მოკელსა A. ⁷ თვისა A. ⁸ დაცვა AL. ⁹ უკრწნელად A. ¹⁰ ბინებანი A.
¹¹ მაცხოვნა AL. ¹² მოკელთა A. ¹³ ბინებანი A. ¹⁴ უკრწნელად A. ¹⁵ მოკელმან A. ¹⁶ ღღეს]
—AL. ¹⁷ დაცვა AL. ¹⁸ სახედ AL. ¹⁹ მყო L. ²⁰ ამისი L.

31. B ეკუკლოსენიძას L

Πιστευα Ἰωάννου μισαχρῶν

Ἦχος α'. Ὁδὴ ε'

3. მომიცენა ჩუენ სიღრმემან ღელე-
თამან,
და არაჲ ვინ¹ არს მგსნელ² ჩუენდა,
და ვიქმნენით ჩუენ³, ვითარცა
ცხოვარნი⁴ კლეადნი,
არამედ იგსენ ერი შენი, უფალო.
შენ ხარ სასოჲ
და ნუგეშინის⁵-მცემელი განწი-
რულთაჲ.

Ἰερωκλῆσασεν ἡμᾶς ἐσχατῆ ἀβραάμ
ὅτι ἐστὶν ὁ ρυσωτής
ἐλογιζόμενος ὡς πατρὶς αὐτῶν
σώσων τὸν λαόν σου ὁ Θεός ἡμῶν
καὶ ἕξο ἰσχυρῶν
τῶν ἐπιθεσίωντων καὶ ἐπαυτῶντων.
(ეპიტრ. № 1, კომ. გვ. 36—37, ხილნ 12f)

შენდა მიმართ იხარებენ⁶, ღმრთის-
მშობელო,
მამა-ღელდანი კაცთანი,
რამეთუ უკუ-მოიღეს⁷ ედემი შენ
ზეერ,

რომელი წარეწყმიდა ურჩებითა⁸.
შენ ხარ ქალწულ⁹
პირველ შობადმდე და შემდგომად
შობისა.

A₂: 4v, 5r, B: 3r, L₂: 8v.

¹ არაჲ-ნ BL. ² მგსნელი A. მგსნენ L. ³ ჩუენ]—AL. ⁴ ცხოვარნი A, ცხოვარნი L. ⁵ ნო-
გემან-ს A. ⁶ იხარებენ L. ⁷ უკუ-მოიღეს AL. ⁸ ირჩებთა A. ⁹ ქალწილ A.

32. B ოდიპონტიონ L

Πιστευα Κοσμά μισαχρῶν

Ἦχος α'. Ὁδὴ ε'

4. რომელმან თავს იღვა¹
ჭირი იგი ზღვსაჲ² მის,
სივლტოლასა მისსა ურჩებით³
შეპყრობილ იქმნა იგი
მუტელსა⁴ შინა
ვეშაპისასა
იონა⁵ და ლალად-ყო:⁶
აღმოვედინ⁷ განხრწნისაგან⁸
ცხოვრებაჲ⁹ ჩემი.

Ὁ θεοπρόνοος πατριάρχης αὐτοεργῶ
φαγῆ ἀβραάμτος ἀκλήρως φησὶ
καὶ λαγῶς: τισαχρῶμις ἀβραάμ ἰσχυρῶν
ὅτι θεοεπιχερῆ
ἀλλ' ἐξῆα Ἰωάνης
πρὸς τὸ ἡ ἴσῳς μισ
ἐναφῆτος, Χριστῶς.
(ეპიტრ. № 14)

შენ, რომელმან მოსპე
ყუედრებაჲ ღელისაჲ მის
ევაჲსი, ქალწულ¹⁰,
და აპტოცე¹¹ პელით-წერილი¹²
იგი¹³ ცოდვისაჲ

მუტელად¹⁴-ღებითა
კრავისა¹⁵ მის ღმრთისაჲთა¹⁶,
რომელი დაიკლა¹⁷ ჩუენთეს¹⁸ ჭუარსა
ზედა.

A₂: 5r, B: 3r, L₂: 8v.

¹ იღვა L. ² ზღვსაჲ A. ³ ირჩებთ A. ⁴ მუტელსა A. ⁵ იონა AL. ⁶ ღლტყო A.
⁷ აღმოვედინ AL. ⁸ განხრწნისაგან A. ⁹ ცხოვრობ A. ¹⁰ ქალწილი A. ¹¹ აპტოცე A. ¹² ზღვწე-
რილ A. ¹³ იგი]—AL. ¹⁴ მუტელად A. ¹⁵ კრავისა A. ¹⁶ ღმრთისა A. ¹⁷ დაიკლა A. ¹⁸ ჩუენ-
თეს A.

ღმრთისმშობელად აღვიარებთ შენ სო³, ნუ შეურაცხ-პყოფ მგალობელთა შორწმუნენი ღირსად, დედაო იმსუფ-შენთა, უბიწოო⁴.

A₇: 5r.

¹ ლალატ-ყუეს A. ² აღმოყუანე A. ³ მსოგო A. ⁴ ობწოო A.

* ეს ძლისპირი არ დასტურდება BLJ ხელნაწერებში. ვერ დაიძებნა მისი ვერც ბერძნული შესატყვისი. ძლისპირს A ხელნაწერში არა აქვს რატმული პუნქტუაცია.

36. B კებათონესთ L

Παίχμα Κοσμά μαριαχῶν

Ἰηζακ α'. Ὁβὲθ' ε'

3. სიღრმით გამო

ღალად-ყო მწუხარებითა¹ იონა²:
იქსენ³ ცხოვრება⁴ ჩემი განხრწნისა-
გან⁵, უფალო,
ვითარცა მოწყალე ხარ⁶.

Ἰηζ βῆθῶν ἐν θλίψει ἐξήγησεν
ἀναρχαε ἐκ ἐπιθῆξ ἡγὺ ζαῦν μαο
ὲ παρῆθ-ἡθ Ἰουαῖξ
παῖξ αἰ ἡγὺ ζαῖθῶν μαοιου.
(ეხსტრ. № 11)

დაიტე⁷,
ქალწულო⁸, სიტყუა ღმრთისაჲ
უცხოლ⁹ სახედ

და გვშეგ¹⁰ ჩუენ¹¹ დამბადებელი
ჩუენი¹²,
მისა მეოხ გუეყავ ჩუენ.

A₈: 5r. B: 3r, L₆: 9r, J: 3r.

¹ მწუხარებითა A. ² იონა A. ³ აქსენ L. ⁴ ცხოვრება] ვრწნილება A. ⁵ განწრწნისაგან A.
⁶ ხარ] + ოო A. ⁷ დაიტე A. ⁸ ქალწულო A. ⁹ ოცხო ALJ. ¹⁰ გვშეგ A, გუშეგ L.
¹¹ ჩუენ] გორცთა ALJ. ¹² შნ LJ.

კ ე რ თ ს ე უ ლ ა რ ს ა ჯ ა ა
37. B

Παίχμα Ἰωάννου [αὐτῶν Ἀρχαλῆ]

Ἰηζακ α'. Ὁβὲθ' ε'

1. სიუარულითა¹ ყოველთა მცსნელი-
სათა

არად² შეპრაცხეს³ ყრმათა
რისხეაჲ მძლავრისა⁴ ღმრთის
მოძელისაჲ,
და ცეცხლსა შეთხეულნი
არა⁵ შეიწუნეს⁶
და ესრცთ⁷
ღალადებდეს: მამათა
ჩუენთა ღმერთო, კურთხეულ ხარ შენ.

Ἰὼ παναῦαχαιξ ἐξέφασῖσασαυ παῖου
ἀρχαα θουαῖσουαιξ ἡγὺααααααα
παῖθξ αααῖσου ἡααῖσου ἡαααααα
იῖξ εῖααῖθ ἡαῖ ἡααααα ἡα ἡαααα
ლῆαααα, εῖξ აῖαααξ ἡαῖαაააα ἡῖ.
(ეხსტრ. № 9, კოშმ. გვ. 46, ხილნ. 16v)

ერთი ძმ⁸ მხოლოჲ, თანა-დაუსაბამოჲ⁹
მამისა და სულისა¹⁰
წმიდისაჲ შენგან განწორციელდა¹¹
უქცეველად, უსძლო¹²

სძალო მარიაჲ,
რომელსა
ულაღლებთ¹³: მამათა
ჩუენთა [ღმერთო, კურთხეულ ხარ შენ].

B: 3v, A₁: 5v, J₁: 3r.

¹ სიუარულითა A. ² არაჲ A. ³ შეპრაცხე A. ⁴ მძლავრისა A. ⁵ არაჲ B. ⁶ შეაწუნეს A.
⁷ ესრეთ A. ⁸ ძეჲ JA. ⁹ დაოსაბამო A. ¹⁰ სულისა B. ¹¹ შენგან განწორციელდა] განწორ-
ციელდა შენდა A. ¹² უსძლო A. ¹³ ვღალადებთ A.

38. B უპეტყვესებებს L

2. ყრმანი სარწმუნოვებით
 აღზრდილი წინა-აღუდგეს¹ მძღავრ-
 სა მას²
 და არა³ შეშინდეს იგინი
 სიმძაფრისა მისგან ცეცხლისა,
 არამედ შორის აღსა დგეს და
 ლაღდებდეს:
 მამათა ჩუენთა ღმერთო, კურთხეულ
 ხარ შენ.

სამითა თუთებითა⁴
 განუყოფელად და შეურწყმელად⁵
 მოგუესწავა ჩუენ სამებაჲ

Ποίημα Κοσμά μισαχγόν

'Πίλος α'. 'Ωδὴ ζ'

Οὐκ αἰδέετ' ἐμὰς βίβ' ὑπερφρονέετ'
 βλασφῆμῶν πρὸς ἀλάτῃσιν κατὰ φρονήσας
 πῦρ δ' ἀπειλῆν οὐκ ἐπαισθησάν
 ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς φλογὸς ἐπαισθεῖ
 ὁ τῶν πατέρων εἰς τὴν ἐπισημῶν εἰ.
 (ეესტრ. №8, კოშმ. გვ. 50, ხილნ. 18v)

და აღვიარებთ ერთარსებად⁶
 ყოველი⁷ თაყუანის-ცემულსა⁸ და
 ვიტყვებ⁹:
 მამათა ჩუენთა ღმერთო, კურთხეულ
 ხარ შენ.

B₂: 3v, A₂: 5v, L₁: 9r, J₂: 3r-v.

¹ წ-ნაღუდგეს A. ² ამას A. ³ არაჲ B. ⁴ თუთებითა AL. ⁵ შეურწყმელად J. ⁶ ერთარ-
 სებათ LJ. ⁷ ყოველი—L. ⁸ თაყუანის საცემულსა AL. ⁹ და ვიტყვებ და ეარგით ვლაღდებთ
 A, და ესრეთ ვლაღდებთ J.

39.* B ოსენაფლესტისთა L

3. ვითარცა-რაჲ
 სიონს შინა მღვომარეჲ¹
 იყენეს² ყრმანი ცეცხლსა შინა³,
 და ანგელოზისა მსგავსად
 გამოუჩინდა უფალი,
 და განუქარვა ალი
 იგი საჭუმბლისაჲ⁴ ცუარითა, და
 იტყოდეს:
 კურთხეულ ხარ⁵, ღმერთო
 მამათა ჩუენთაო⁶.

a* სამებისა

ძალი მხოლოჲ, ბრწყინვალე⁷,
 უვალრესი⁸ ბუნებათაჲ
 გუესწავა ჩუენ, მგალობელთა⁹:
 მამაჲ დაუსაბამოჲ,
 ძეჲ¹⁰ თანა-განმგებელი,
 სული¹¹ წმიდაჲ, სწორი ბუნებით
 ერთარსებით,
 თაყუანის-ცემული¹²
 ღმერთი მამათა ჩუენთაჲ.

ბ ვიხაროდენ,

მორწმუნეთა ზღუდეო¹³,
 ვიხაროდენ, ღმრთისმშობელო,
 ვიხაროდენ, სიხარულო
 ყოვლისა¹⁴ სოფლისაო,
 ვიხაროდენ, ქალწულო,
 რომლისაგან გამობრწყინდა¹⁵
 ქრისტე, მკნსელი
 ყოველთაჲ და ღმერთი მამათა
 ჩუენთაჲ.

A₂: 5v, B₂: 3v-4r, L₂: 9r, J₂: 3v.

¹ მდგომარეობა AJ, მდგომარე L. ² იყენეს A, აყენეს L. ³ ცეცხლსა შინა]—A. ⁴ საჯუმილი-
სა A. ⁵ კურთხეულ ხარ]—შნ A. ⁶ ღმერთო მამათა ჩუენთაო] ღმერთო მამათა ჩუენთა A.
⁷ მბრწყინვალე J. ⁸ უაღრესი J. ⁹ მგალობელთა] მრწმნთა J. ¹⁰ ძო A. ¹¹ და სულა J.
¹² თაყუანის-ცემელა J. ¹³ ზოდოდა A. ¹⁴ ყოვლისა]—A. ¹⁵ გამოგუბრწყინდა A.

* ამ ძლისპირის პირველი ღმრთისმშობლისა შესულა მხლოდ BJ ზელნაწერებში, AL ზელნაწერებში კ—მხოლოდ მეორე ღმრთისმშობლისა,

40. B აბრამიუჰედეს L

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ

Ἱεροῦ α'. Ὁρθῆ ζ'

4. აბრამიანთა ყრმათა
საჯუმილსა მას შინა¹ სამებაა
გამოსახეს,
და ალი ცეცხლისაჲ
ცუარად ვარდააქციეს,
და გალობით იტყოდეს:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

Ἀβραμῆαυθι πατρῆος ἐν κρῆμαθι
ἐριζῶντα πασιπαιδας
ταῦν παρὰ τῆς φλόγης
εἰς ἐρήτου μαρτυρίας
καὶ ἑμνοῦντας ἐξῆντα
ἐσλογοῦντος εἰ ὁ Θεὸς
ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.
(ეხსტრ. № 11, კომმ. გვ. 52 ხილნ. 19v)

მორწმუნენო², მოვედით,
ერთსა ძალსა³ სამებისასა
აღვიარებდეთ ჩუენ მართლსარწმუნო-
ნოებითა⁴

და გალობით ვიტყოდით:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

A₄: 5v, B₄: 4r, L₄: 9v, J₄: 3v.

¹ შინა]—L. ² მორწმუნენო A. ³ ბონებასა A, ბნებას LJ. ⁴ მართლითა სარწმუნოებითა A.

41. B იტამუთუჰეტა L

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ

Ὁρθῆ ζ'. Ἱεροῦ α'

5. გულისწყრომასა მძლავრისასა
შური¹ საღმრთოა რაჲ წინა აღუდგა²
და გარდაცვალა³ ცეცხლი
იგი შემწუველი⁴ ცუარად,
და რისხეაჲ სიხარულად,
და სამძალითა⁵
შემასხმელითა⁶ ღმრთისა ებანთა
თანა,
გალობით იტყოდეს⁷ სახიობასა
ამას⁸ ლაღადებით:
მამათა ჩუენთა ღმერთო,
მარადის⁹ კურთხეულ ხარ¹⁰.

Ἰταμῶ θυμαῖ τε καὶ πύρι
θεῖος ἔρωσ ἀνιευατῶμενος·
τὸ μὲν πῦρ ἐβρήταίς,
τῶ θυμαῖ δὲ ἐχέλα
θεοπνεύματι λογικῆ
τῆ τῶν ὁρίων ἐριφομένη
ἀνιευατῶμενος
μουσεικοῦς ὀργάνοις ἐν μέσῳ φλοῖος
ὁ δεδιξασμένος τῶν πατέρων καὶ ἡμῶν
Θεὸς ἐσλογοῦντος εἰ.
(ეხსტრ. № 4, კომმ. გვ. 48, ხილნ. 17r)

სამებასა ერთღმრთეებასა¹¹
მორწმუნენი¹² თაყუანის-ვსცემდეთ
განწმედლინი გულითა,
ბრწყინვალენი სულითა¹³,
სარწმუნოებებით¹⁴ ესრცით¹⁵
ულაღადებდეთ¹⁶:

ღამიცივენ ჩუენ, მადიდებელნი¹⁷ შენნი,
მანქანებათაგან ეშმაკისათა¹⁸,
რაათა გიგალობდეთ:
მამათა ჩუენთა ღმერთო,
მარადის¹⁹ კურთხეულ ხარ.

A₅: 5v, B₅: 4r, L: 9v, J₅: 3v-4r.

¹ შორი A. ² აღოდა A. ³ გარდაცულა A. ⁴ შეშვეელი A. ⁵ სამძალითა] სამართლი A. ⁶ შემსხველთა L. ⁷ იტულა ALJ. ⁸ მას A. ⁹ მარადის]—A. ¹⁰ ხარ] + შენ A. ¹¹ ერთღმრთეება-სა] ეოარსებასა A. ¹² მარწმუნენი] დოცტრომელად A. დაეცრომელად LJ. ¹³ სოლითა A. ¹⁴ სარწმონეთ-თ A. ¹⁵ ესრეთ B, ესრეთ L. ¹⁶ ოლაღადებდეთ A. ¹⁷ მადიდებელნი] დაბა-ღებულნი ALJ. ¹⁸ ეშაკესათა] მაცთორისათა A, მაცთურისათა L. ¹⁹ მარადის]—A.

42. B ოენთებატუფთ L

Πιστημα 'Ιωάννου μισαχρισ
'Ηχως α'. 'Ωβη η'

6. შენ, რომელი
გამოშინდი ცეცხლად მაყულოვანსა¹
შინა
და მით გამოჰსახებ² შობაჲ³ შენი
ქალწულისგან,
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
საუკუნითგან უკუნისამდე.

'Ο ξυ ηη β̄αδθ θ̄ϕθξ̄ζ̄
ξυ ηηθ: ρ̄θ ῡαθ̄θξ̄ζ̄
χθ̄ ρ̄θ ῡαθ̄θξ̄ζ̄ ηη: Ηαθ̄θξ̄ζ̄
ξυ χ̄αη̄ η̄αθ̄θξ̄ζ̄
ξ̄ᾱθ̄θξ̄ζ̄ ξ̄, Κ̄η̄θ̄ξ̄,
θ̄ θ̄ξ̄θ̄ ρ̄θ η̄αθ̄θξ̄ζ̄ η̄αθ̄θξ̄ζ̄.
(ეპისტ. № 22, კოშმ. გვ. 54, ხილნ. 19r)

სამებასა თაყუანის-ვსცემთ სარწმუ-
ნოვებით⁴,
ერთღმრთეებად აღვიარებთ,

და ესრით⁵ უღალადებთ⁶:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
საუკუნითგან უკუნისამდე.]

A₆: 6r, B₆: 4r, L₅: 9v, J₆: 4r.

¹ მაყულისა A. მაყულსა L. ² გამოსახე AL, გამოჰსახე J. ³ შობაჲ] დაღდა A. ⁴ მორწ-მუნენი ALJ. ⁵ ესრეთ B, ესრეთ L, ესრეთ J. ⁶ უღალადებთ A.

ა კ უ რ თ ხ ე ე დ ი თ ს ა ჯ² ა
43. A

Πιστημα 'Ιωάννου [αυτ 'Αρχιξ̄]
'Ηχως α'. 'Ωβη η'

1. ყრმანი ბაბილონს შეუწველენი¹
პირველად
სახე² გექმნეს შენ, ქალწულო³
დიდებულო,
რაჲმს შენგან იშვა ცეცხლი
ღმრთეებისაჲ
და⁴ დაგიცვა შენ უენებელად⁵,
უბიწოდ⁶.
ყოველი ერი მარადის გაკურთხევეს
შენ.

Μη̄-ραυ θ̄ϕ̄λ̄ξ̄ᾱω̄ξ̄ εῑχοιῡζ̄ο̄ᾱ: χ̄ᾱρ̄η̄:
ο̄ η̄η̄ η̄ᾱλ̄ᾱῑξ̄ η̄ᾱρ̄η̄ο̄ῑθ̄ᾱμ̄ᾱο̄: ῡξ̄ο̄:
θ̄ᾱρ̄ᾱῡᾱξ̄ χ̄ᾱῡᾱᾱῡ ξ̄ᾱθ̄ᾱρ̄ᾱῡ: θ̄μ̄ᾱη̄ῡ
θ̄μ̄ᾱϕ̄ᾱ η̄ξ̄ θ̄ρ̄ω̄ᾱ η̄ᾱμ̄ᾱᾱο̄ᾱρ̄ᾱῡ: μ̄ᾱθ̄
λ̄ᾱο̄θ̄ η̄ᾱθ̄ξ̄ θ̄μ̄ᾱο̄ῑ ξ̄ξ̄ᾱῡ: ᾱη̄: γ̄ᾱθ̄:ξ̄.
(ეპისტ. № 9, კოშმ. გვ. 60, ხილნ. 21v)

შენ, უბიწოო⁷ ღმრთისმშობელო,
ქალწულო,
ვევდრე⁸ ჩუენთჲს,
რომელი ჰშევ⁹ უთესლოდ,
რამათ მიტსნეს საბრკეთაგან
მტერისათა¹⁰,

რამეთუ შენ ხარ სასოა და სიქადული¹¹
ჩუენ მორწმუნეთაჲ,
რომელნი გაკურთხევეთ¹² შენ.

A₇: 6r, B₇: 4v, J₇: 4r.

¹ შეოწველენი A. ² სახე B, სახე, J. ³ ქალწულო A. ⁴ და]—A. ⁵ ოენებელად A. ⁶ უბი-წოო J, ობიწოდ A. ⁷ ობოწოო A. ⁸ ვევდრე A. ⁹ იშვე A. ¹⁰ საბრკეთაგან მტერისათა] საქმეთა
ტერისა ბორბისათა A. ¹¹ სიქადული A. ¹² გაკურთხევენ A.

¹³ აქ წყდება B ხელნაწერი.

44. L თავმატი L

2. სატუმბილი¹ შეცურეული² სახედ
გამოჩნდა
საკვრველებათა³ მითხრობისა⁴,
ბუნებათა⁵ უაღრეს⁶,
რამეთუ არა შეეწუნა ყრმანი,
მძლავრ შეთხეულნი, ვგრებათვე⁷
ქალწული დაიცვა⁸
ღმრთეებისა ცეცხლმან, და ჩუენ
ვლალადებთ: აკურთხევდით
საქმენი უფლისანი უფალსა
და უფროასად
ამაღლებდით მას უკუნისამდე.

გუნდნი⁹ უსხეულოთა¹⁰ ზარგანძილ
იქმნა,
რაცამს იხილეს ღმერთი შობილად¹¹
შენგან, სძალო წმიდაო,
და ლალადებით¹² იტყოდეს:

L₁: 9v; 10r. A₂: 6r, J₂: 4rv.

¹ სატუმბილი A. ² შეცურეული A. ³ საკვრველებათა L. ⁴ მითხრობათა A. მითხრობასა]—
შენ L. ⁵ ბუნებათა A. ⁶ უაღრეს J. უღრეს L. ⁷ ვგრებთ A, ვგრებთვე J. ⁸ დაიცვა A. ⁹ გონდი A.
¹⁰ ოსხეულოთა A. ¹¹ შობილა A. ¹² ღირსებით A. ¹³ „მაღალთა“-დან დაწყებულ „აკურთ-
ხევდით“-მდე A ხელნაწერში გამოტოვებულა, არ არს აკრებულ უკანასკნელი ტექსტი. ¹⁴ იტყუ-
ან L. ¹⁵ აკრებთ J.

45.* I. ენკამინოპედასმელ L

3. სატუმბილსა¹ რაჲ შეთხეულ² იყუნეს³
ყრმანი ისრაიტელნი⁴,
ვითარცა ბრძმედისა მიერ გამოღნო-
ბილი ოჭროჲ
განბრწყინდეს და იტყოდეს⁵:
აკურთხევდით
ყოველნი საქმენი უფალსა, უგა-
ლობდით
და ამაღლებდეთ მას
უკუნისამდე.

ა გიხაროდენ, ღმრთისა საყდარო,
ქალწულო უბიწოო.
შესავედრებელი ჩუენო, გამომაბრწყ-
ინებელი⁶ ნათლისა
უსხეულოასა⁷,

Ποιημα Κισμαξ φαναχτην

Ἦχος α. Ὁβὲρ γ'

Θαύματα; ἰσπερφαῖμα; ἢ ἰσπερφάντα;
ἐξείχοντα; ἀμύχοντα ἄποιοι
ὡς ἔρη ἡμῶν ἐξείχοντα φιλῆσαι ἡμῶν;
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
(ეპიტრ. № 8, კომპ. გვ. 58, ხ.ლ. 21r)

მაღალთა¹⁰ შინა ღიღებად ღმერთსა
ყოველთასა,
ხოლო გამოგნნილნი ესრეთ იტყვან¹¹:
აკურთხევდით¹⁵
საქმენი უფლისანი უფალსა,
და [უფროასად ამაღლებდით მას უკუ-
ნისამდე].

Ποιημα Ιωαχάμ φαναχτην

Ἦχος α'. Ὁβὲρ γ'

Ἦν ἀμύχοντα ἡμῶν; ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
ὡς ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
(ეპიტრ. № 1, კომპ. გვ. 56, ხ.ლ. 20r)

ბ* სამებასა ყოვლად წმიდასა
მორწმუნენი უგალობთ.
მამასა, ძესა სულიკობდითურთ განუ-
ყოფელად
ულალადებთ და ვიტყვთ:

რომელმანცა განმანათლნა ბნელსა
შინა მსხდომარენი,
რომელსაცა ჩუენ, მორწმუნენი⁶,
ვაკურთხევთ მას.

აკურთხევდით
ყოველნი საქმენი უფალსა, უგალობ-
დით
და ამალლებდით მას უკუნისამდე.

L₂: 10r, A₂: 6rv, J₂: 4v.

1 საკომლას A. 2 შეთხოვლ A. 3 იყენეს J. იყო A. 4 მსრამტელნი L. 5 და იტყოდეს—A.
6 გამოკაპარწყანებელი A. 7 ოსხეოლასა A, უსხეულოსა L. 8 მორწმუნენი A.
9 J ხელნაწერში არის მხოლოდ მეორე ღმრთისშობლისა.

46. L უმეტროფიზრანთეს L

Ποιῦμα Κοζμᾱ μοιχαῖν

Ἰησους α'. Ὁδὴ γ'

4. არავინაა¹ შეივივნეს² ყრმანი
ტაბლისაგან მეფისა³,
არამედ შევიდეს სიხარულით⁴
ცეცხლსა შინა
და შეცურეულნი⁵ გალობით იტყო-
დეს:
აკურთხევდით⁶ საქმენი
უფლისანი უფალსა.

Οἱ μὴ τῆ τροφῆ γρῆν)ἐνεε; πατῆε;
βιασιλικῆς τραπέζης
εἰς πῦρ χαίραυτες ἐβῆραυ πονεῖ
καὶ ἐν φλογὶ θρῖστ:ζῳμενο:
πρῖμῳμα; ἐψαλλον
ἐπιλογεῖτε τὲ ἐργα Κυρίου τῆς Κῆρ:ου.
(ეისტრ. № 14)

სამებაჲ ერთარებაჲ გუესწავა
თაყუანის-საცემელი⁷,
და აღვიარებთ მართლითა სარწმუნოე-
ბითა⁸

ერთობით მორწმუნენი⁹ და ვლალა-
ლებთ¹⁰:
აკურთხევდით¹¹ საქმენი
უფლისანი უფალსა.

A₄: 6v, L₃: 10r, J₄: 4v.

1 არაა ALJ. 2 შევივნეს AL. 3 მფსა L. მეფესა AJ. 4 სიხარულით A. 5 შეცურეულნი
ესრთ A. 6 აკბთ AJ. 7 თაყუანისცემელად A. 8 სარწმუნობითა A. 9 მორწმუნენი A. 10 ვაღი-
ლებდით A. 11 აკბთ A.

47.* L ფრონიმა L

5. სიბრძნით

სიმკნე¹ აჩუენეს ყრმათა
მძლავრსა მას და არა შეძრწუნდეს²
ზარისაგან³ თუალთა მათ მკლეველთა
მძენვარეთა⁴,
რამეთუ შეიკურნეს⁵ დიდებითა
მხოლოასა⁶ ღმრთისაჲთა და⁷
დათრგუნეს⁸
ალი ცეცხლისაჲ სარწმუნოებითა⁹,
და გალობით იტყოდეს ყოველნი:
უფალსა უგალობდეთ
და უფროასად¹⁰ ამალლებდეთ
მას უკუნისამდე.

მეუფისაო, და¹³ შენგან შობილსა
ქრისტესსა¹⁴ ღმერთსა სარწმუნოებით¹⁵
გალობით ავაამალლებთ¹⁶ და ულალა-
ლებთ:

ცხორებისა სასოდ ჩუენ, ყოველნი
მორწმუნენი¹¹, აღვიარებთ შენ,
ღმრთისა დედა¹², გამოუკულებველად,
მშობელიო

მაცხოვარო¹⁷ დაბადებულთაო,
ყოველნი გაკურთხევით

და¹⁸ აგამაღლებთ შენ
აწ და¹⁹ უკუნისამდე.

A₆: 6v, L₄: 10r, J₆: 4v.

¹ სიძველე L. ² შეძრწონდეს A. ³ ზარისა მისგან AJ. ⁴ მძუნეზარეთა AL. შეიქორნეს A. შეიკურნეს L. ⁵ მხოლოდასა მაცხოვარისა A. ⁷ და | რომელთა A. ⁸ დათრგონეს A. ⁹ სარწმონოებითა A. ¹⁰ თფროსათ A. ¹¹ მორწმონენი A. ¹² დედად A. ¹³ და—A. ¹⁴ ქრისტესა A. ¹⁵ სარწმონოებით A. ¹⁶ აღვამაღლებთ J. ¹⁷ მაცხოვარო A. ¹⁸ და | უფროსად J. ¹⁹ აწ და |—J.

48. L ტონენფლოჯინზირ L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν

Ἦχος α'. Ὁδὴ γ'

6. საკუმილსა¹ მას შინა²
ცეცხლისასა დაიკვნეს³
სამნი ყრმანი უენებელად⁴,
რამეთუ გარდამოცდა
მსგავსი ანგელოზისაჲ,
ხოლო მათ ღალად-ყვეს:
საქმენი უფლისანი⁵
აკურთხევლით უფალსა.

Ἦν ἐν φλόγῃ πυρῆς
καίτοι μὲν ἔτι καμίνου
θυσίαν ἔθετο παῖδες
καὶ ἐν μαρτυρίᾳ ἀγγέλων
σὺ γὰρ ἀνέβη κατὰ τοὺς
ὕμνους Κύριον
καὶ ὑπερυψώθη αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეგსტრ. № 5, ხლნ. 24v)

შეიწყნარეს⁶ სამთა მათ
ყრმათა სიყუარული⁷
სამებისაჲ გონებასა,
ვითარცა ისარი⁸, და ცეცხლისა ალსა
შინა

ესრმთ⁹ ღალადებდეს:
საქმენი უფლისანი აკურთხევლით
უფალსა.

A₇: 6v, L₆: 10v, J₆: 5r.

¹ საკომილსა A. ² შინა—A. ³ დაიკვნეს L. ⁴ უენებელად A. ⁵ ორინი A. ⁶ შეიწყნარეს L. ⁷ სიყუარული A. ⁸ ისარი L. ⁹ ესრეთ L, ესრეთ J.

49.* L უმნონსუი L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν

Ἦχος α'. Ὁδὴ η'

7. გალობასა შევეწირავთ
შენდა, უფალო,
ვითარცა ყრმანი
საკუმილსა შინა აგამაღლებთ
და ვიტყვით¹:
აკურთხევლით საქმენი,
ქმნულნი²
უფლისანი, უფალსა.

Ἦμῶν σοὶ προσηγορεύω τὸν ἀσάμαρτον
ὡσπερ οἱ παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ
καὶ ὑμνοῦντες λέγομεν
ἐπισημῶς πάντα τὰ ἔργα
Κυρίου τὸν Κύριον.
(ეგსტრ. № 22, ხლნ. 24r)

აღვიარეს³ სამებაჲ
სამთა მათ ყრმათა
საკუმილსა შინა სარწმუნოებით⁴,

და ესრმთ⁵ ღალადებდეს: აკურთხევლით
საქმენი, ქმნულნი უფლისანი, უფალსა.

A₈: 6v—7r, L₆: 10v, J₇: 5r.

¹ ვიტყვით A, ვიტყვთ J. ² ქმნულნი—A. ³ ავიარეს A. ⁴ სარწმუნოებით A. ⁵ ესრეთ L, ესრეთ J.

8. ვალობით ვაკურთხევდეთ¹,
 ვითარცა ყრმანი საჭუმბოსა² შინა,
 ქრისტესა ღმერთსა, და ესრისთ
 ვალაღებთ:
 აკურთხევდით ყოველნი საქმენი
 უფლისანი უფალსა.

კრებული უსხეულოთაჲ
 და ნათესავი ადამიანთაჲ
 გიგალობენ შენ, ღმრთისმშობელო³,

A₈: 6v, J₈: 5r.

¹ ვაკურთხევდეთ A. ² საჭუმბოსა A. ³ ღმრთისმშობელო] + ქალწულო J. ⁴ თხეშთაჲსი A.
⁵ ყრმანი J.

ადიდებდითსა 50.*

1. ჯერ-არს ღუმლი¹,
 ვინაჲთგან ვერ შეუძლებთ²
 ღირსებით ქებად შენდა ღლეს,
 ღმრთისმშობელო,
 ხოლო არავე³ დავდუმნეთ
 შიშისათჳს⁴,
 არამედ, მსგავსად უძლურებისა⁵
 ჩუენისა,
 შევეკრიბოთ შესხმაჲ,
 რომლითა ვადიდებდეთ.

ღირსად ადიდა⁶
 ძემან მშობელი თჳსი⁷,
 რამეთუ მისკან შეიმოსა⁸ კაცებაჲ

A₁: 7r, J₁: 5rv.

¹ ღუმლი A. ² შეუძლებთ A. ³ არავე AJ. ⁴ შიშისათჳს A. ⁵ უძლურებისა A. უძლურე-
 ბისა] შეუძლებსა J. ⁶ რდა A. ⁷ თჳსი A. ⁸ შეიმოსა A. ⁹ ქალწულისად A. ¹⁰ ბონე-
 ბითა A.

52.* L მოსტირიონქსენ L

2. დაუკვრდა¹ საიდუმლოა² შენი,
 ქალწულო³,
 ყოველსა ბუნებასა⁴
 დაბადებულთასა⁵ და იტყოდეს:

Ἵμῶν σοι προσφέρωμεν τῶν ἀσωμάτων
 ὡσπερ οἱ παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ
 καὶ ἄμωσυνεζ ἰσχυροῦ
 ἐπισημαίνε πάντα τὰ ἔργα
 Κυρίου τὸν Κύριον.
 (ეკსტრ. № 22, ხილნ. 24r)

ვითარცა ხარ უხეშთაჲსი⁴
 ყოველთა⁵, მეოხ გუეყავ ჩუენ.

Στέργεις μὲν ἡμᾶς ὡς ἀνθρώπων φάρμακον
 ὡσπερ ἡ ψωμίτις τῶν πτωχῶν δέ, Παρθένα,
 ἄμωσιν ὑφαίνεις τῶν ἀσθενῶν ἰατρικῶν
 ἔργων ἐξ ἑαυτῆς ἀλλὰ καὶ, μητρικῶν, ἐμῶν
 ὡς ἀφαιρῶν ἢ προσαιρῶν δόξου.
 (ეკსტრ. № 9, ხილნ. 27r)

და ძეჲ მალლისაჲ ძედ ქალწულისად⁹
 იწოდა.
 ერთი ორითა ბუნებითა¹⁰ დაადგრა,
 რომელსა ღირსად მორწმუნენი ვადიდებთ.

Μητρίειον ξένον ἄρῳ καὶ παρθένοισι
 ἁβραῶν τὸ σπῆλαιον
 ἔργου γεραιότητος τῆς Παρθένου
 τῆς φάρμακον γαρίας

დიდება შობასა შენსა,
 მარიამ, უქორწინებლო სძალო,
 შენ, მხოლოდ დედათა შორის, სანატ-
 რელ იქმენ⁶.

Ὡς ἢ ἀνεξιμῆς ἢ ἀγνώστου
 Χριστοῦ ἢ Θεῆς
 ἢ ἀνομασίαντες ἀεχάριστοι.

(ეესტრ. № 8, ხლნ. 26v)

ბუნებანი⁷ ადამიანთანი გნატრიან,
 მზისა უბრწყინვალესო⁸,
 ცათა უვრცელესო⁹ ღმრთისმშობელო,
 რამეთუ შენ მიერ იცნეს¹⁰ ღმერთი,

დამბადებელი მათი მხოლოდ,
 კორცითა მოსრული¹¹ მათდა¹²,
 და თაყუანის-სცეს¹³.

Λβ: 7r, L₁: 10v, J₂: 5v.

¹ დაუუიერა A. ² საიდუმლო A. ³ ქალწოლო A. ⁴ ბონებასა A. ⁵ დაბადებოლთასა A.
⁶ ექმენ L. ⁷ ბონებანი A. ⁸ უბრწყინვალესო L, უმბრწყინვალესო J, ობრწყინვალესო A.
⁹ ოვრცელესო A, უვრცელესო J, უვრცელესო L. ¹⁰ იცნეს L. ¹¹ მოსროლი A. ¹² მათა J.
¹³ ცეს A.

53. L ტუბასტისაგნეს L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

Ἦχος α'. Ὁρθῆ θ'

3. სახედ მუცლად¹-ღებისა შენისა,
 უბიწოო, მოესწავა საიდუმლო²:
 მაყუთალი მგზებარ³ ცეცხლითაჲ,
 რომელი არა⁴ შეიწუებოდა⁵, და აწ
 გვევდრებით:
 დაშრიტე, ღმრთისმშობელო,
 ალი ცოდვითაჲ⁶, რაჲთა გადიდებდეთ.

Ἦσαν ἄγες ἀγῶνς λαχρίδας σου
 παρηγοσιάζου βλάσης ἔμελλεν ἀφελεχίας
 καὶ ἄν καμ' ἦμας
 ἄν παρηλατῶν ἀφρασίτουσαν
 ἀνακαθίσταναι εὐνοίας ἄν καμ' ἄν
 ἴνα σε, Θεοτόκα,
 ἀνακαθίσταναι ἀεχάριστοι.

(ეესტრ. № 1, ხლნ. 25v)

ა შეცვალნა⁷ წესნი ბუნებათანი⁸
 შობამან შენმან, ქალწულო⁹
 უბიწოო¹⁰,
 რამეთუ ღმერთი ბუნებათაჲ¹¹
 შენგან გუეუწყა¹²,
 და ბუნებაჲ¹³ ჩუენი მან განმიანლა
 დაბუელებული ცოდვითა¹⁴,
 ამისთჳს მარადის გადიდებთ შენ.

ბ* შენ, მეუფეთა¹⁵ მეუფეთათა,
 სამებაო წმიდაო ყოვლისა-მწყრო-
 ბელო,
 რომელნი ვითხოვთ შენდობასა
 ბრალთა ჩუენთასა.
 უშფოთველი¹⁶ ცხოვრებაჲ მოგუმად-
 ლე¹⁷ ჩუენ
 ღმრთისმშობლისა მიერ,
 რაჲთა მარადის¹⁸ გადიდებდეთ შენ.

Λγ: 10v—11r. Λδ: 7r. Jგ: 5v.

¹ მოცლად A. ² საიდუმლოდ A, საიდუმლო A. ³ მგზებარე L. ⁴ არა L. ⁵ შეაწუებო-
 და AL. ⁶ ცოდვითა A. ⁷ შეცვალნა A. ⁸ ბონებათანი A. ⁹ ქალწოლო A. ¹⁰ ობიწოლო A.
¹¹ ბონებანი A. ¹² გუეუწყა A. ¹³ ბონება A. ¹⁴ ცოდვითა A. ¹⁵ მეუფეთა J. ¹⁶ ოშფოთველ A.
¹⁷ მოგომადლე A. ¹⁸ მარადის გადიდებთ A.

* L ხელნაწერში მეორე ღმრთისმშობლისა არ არის.

54.* L ოტონანობითონტისთია L

Ποίημα Κωνσταντίνου

Ἦχος α'. Ὁρθῆ θ'

4. შენ, რომელმან ღმერთი,
 მიზეზი¹ ყოველთა არსთაჲ², შეე³,
 ქალწულო უბიწოო, უფროას

Ὁ τὸν ἄνθρωπον ἄγες Θεῆς ἀκαταλήξιαν
 εὐνοίας ἀναγῶντιμας
 καὶ τὸν ἄνθρωπον

ზუნებათა¹ ცნობისა და ზეშთა
სიტყვას²,
და³ მიწად მიქეულნი, შენ მიერ
განეხლდით,
ვითარცა ღმრთის შშობელ ხარ,
სამართლად გადიდებთ⁷.

ὧς ἐκ πέρας ἀπεριλήπτου,
τῆς μεσσηχίου ἀπασιρηθῆς τριῶδος,
καμπαξάρησας πᾶντες,
σὲ μεγαλύνουσιν.

(Hirm. Ath. 12v)

*შენ, რომელმან გვშევ⁸ მამისა
სწორი ბუნებითა⁹,
სულისა წმიდისა მადლითა
ძღუ¹⁰ ღმრთისა¹¹ უწინარეს¹²
საუკუნეთა¹³,

მისა მიმართ ნუ დასცხრები¹⁴ ვედრებად
ჩუენთვს,
ღმრთისშშობელო მარიაჲ, გალობით გა-
დიდებთ.

A₄: 7rv, L₃: 11r, J₄: 5v—6r.

¹ მიზევი A. ² არსთა A. ³ ჰშევ A. ⁴ ბონებათა A. ⁵ სიტყვისა A. ⁶ და—A. ⁷ ვითარცა ღმრთის შშობელ ხარ, სამართლად გადიდებთ] ღმრთისშშობელო გალობით გადიდებთ A. ⁸ გუი-შევ AL. ⁹ ბონებით A. ¹⁰ ძეგ A. ¹¹ ღმერთი A. ¹² უწინარესს A, უწინარესს J. ¹³ საუკუნეთაჲ J. ¹⁴ დასცხრე A.

* J ხელნაწერში ამ ძლისპირს ახლავს 3 ღმრთისშშობლისა: 1 „სამგვამოენებასა. სამგზის წმიდასა გალობასა იტყვიან...“. 2 „შენ, ყოველთა შემოქმედო...“, 3 „შენ, რომელმან გვშევ...“

55. L ნენიკინთე LH

5. *ძლეულ¹ იქმნეს² ბუნებანი³,
მეტყუელნი
შენთვს⁴, ქალწულო⁵ უსძლოო⁶,
ქალწულებრივი⁷ შობაჲ
და სიკუდილი⁸, ცხორების მომცე-
მელი⁹,
და შემდგომად შობისა¹⁰
ქალწულად¹⁰ ჰგვი და მოკუდავი
ცხოელ ხარ,
ღმრთისშშობელო, სამართლად
გადიდებთ შენ.

Παιγμα Κ ο σ μ α̅ ματαχῆς

Ἦχος α'. Ὁδὴ θ'

Νενίχουα: τῆς φήσεως οἱ ἄγγι
ἐν σοί, Παρθένε ἀρχαυτε·
παρθένας: γὰρ τόκος
καὶ ἑσθὴν προμνησθήσεαι μῆναυτε·
ἡ μετὰ τόκον παρθένης·
καὶ μετὰ μῆναυτε ἑσθῆ
σώζεις ἀεὶ,
Θεοτόχε τῆς κληρονομίας σου.
(ეცსტრ. № 4, ხილნ. 27r)

დიდებულო¹¹ ღმრთისშშობელო,
ქალწულო,
ყოველი ენაჲ გნატრის შენ,
რამეთუ შენგან იშვა¹²
მგსნელი სოფლისაჲ, ვითარცა
ყრმაჲ ჩჩვლი¹³,

და¹⁴ დამბადებელი ყოველთაჲ,
რომელსა ჩუენ, მორწმუნენი, ძალთა
თანა
ზეცისათა გალობით ვადიდებთ მას.

A₅: 7v, L₄: 11r, J₅: 6r, H: 1r.

¹ ძლეულ J. ² იქმნეს AH, ექმნეს L. ³ ბონებანი A. ⁴ შენთვის A, შენთვის L. ⁵ ქალწულო A. ⁶ უსძლოო A. ⁷ ქალწოლებრივი A. ⁸ სიკუდილი] სიქადული A. ⁹ მომცემელი—A. ¹⁰ ქალწულად A. ¹¹ დიდებულო A. ¹² იშვა. ¹³ ჩჩვლი A, ჩჩვლი H. ¹⁴ და—AH.

* აქედან ჩაერთვის H ხელნაწერი.

56. L შერეტოტას L, შერეტოტის H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἱεροσ. ἁ. Ἰβ. 30

6. გიხაროდენ, ქალწულთა სიქადულთ,
გიხაროდენ, დედაო,
უსძლოო ღმრთისმშობელო,
რომელსა ჩუენ ყოველნი გადიდებთ.

Χαίρεις τὸ τῆς παρθενίας ἀνγκύμα
χαῖρε μητέρα ἀγγαυε
ἦν ἡ σὺμπαση κτισίς
θείαις ἐν ἁμαίς μεγαλίσταμεν.
(ეესტრ. № 23, ხილნ. 29v)

*გიხაროდენ, ქალწულო უბიწოო,
რომელმან დაიტეი¹ საშოსა სიტყუაჲ
ღმრთისაჲ

და გვშევ² ყოველთა მაცხოვარი.

H₂: 1r, L₂: 11r, J₂: 6r, B: 5r.

¹ დაბტუე L. ² გუშევ L.

* აქედან ჩაერთვის B ხელნაწერი. B ხელნაწერში ამ ძლისპირს ახლავს 3 ღმრთისმშობლისა.

57. L სეტინფაინინლაში L
სეტინფაინინლაშ H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἱεροσ. ἁ. Ἰβ. 30

7. შენ, დიდებულო¹ ქალწულო²,
დედაო ნათლისაო,
გონებითა წმიდითა, ვითარცა
უზემთაესსა³
ყოველთასა, ყოველნი გადიდებენ⁴ შენ.

Σὲ τῆς φανεότης ἰσχυρῶς
καὶ μητέρα τοῦ πατρὸς
τῆς ἀριστείας ἡσθῶν
καὶ ἀνωτέρου πνεύματος τοῦ ποιητάτου
ἐν ἡμῶν μεγαλίσταμεν.
(ეესტრ. № 5, ხილნ. 30v)

*შენ, მზისა უბრწყინვალესო⁵,
უარეს⁶ ბუნებათა⁷
სიტყუსა⁸ დამტევენლო

და უზემთაეს⁹ შრობელო¹⁰,
ყოველნი მორწმუნენი¹¹ გადიდებენ¹²
შენ.

A₂: 7v, B: 5r, L₂: 11r, J₂: 6v, H: 1r.

¹ დიდებოლო A. ² ქალწოლო A. ³ უზემთაეს ხარ B, უზემთაეს J. ⁴ გადიდებთ AB. ⁵ ობრწყინვალესო A, უმბრწყინვალესო JB. ⁶ უარეს BJH. ⁷ ბონებათა A. ⁸ სიტყუსა A, სიტყუსა L. ⁹ ოზემთაეს A, უზემთაეს LB. ¹⁰ შობელო A. ¹¹ მორწმუნენი A. ¹² გადიდებთ A.

* B ხელნაწერში ამ ძლასპირს ახლავს 3 ღმრთისმშობლისა.

58.* L ოტონანობითო L

8. შენ, რომელი დედა¹ იქმენ² ახლისა
ადამისა,
და წყევისა იგი საკრველნი
შენ მიერ შობითა განიქსნეს,
უბიწოო,
ამისთჳს³ ყოველნი ნათესაენი გნატ-
რიან,
ღმრთისმშობელო მარიამ, სამართლად
გადიდებთ.

ა *შენ, რომელმან სიტყუაჲ დაუსაბამოჲ ჯორციტაჲ ჰშეე, და გამოზრდელი ჩუენ ყოველთაჲ, ვითარცა ჩიჯლი, შენგან სძითა აღიზარდა, განკაცნა და ღმრთეებაჲ არა შეცვალა, ღმრთისმშობელო მარიამ, გალობით გადიდებთ.

ბ შენ, რომელი წარჰკედ საზღვართა⁴ მათ ბუნებისათა⁵ უთესლოდ⁶ მიდგომილებითა, და შემდგომად შობისა ქალწულადვე⁷ დაადგერ⁸, და აღმოგვცენე⁹ რქაჲ ცხოვრებისაჲ ქრისტე¹⁰, ღმრთისმშობელო¹¹ მარიამ, გალობით გადიდებთ¹².

A₁: 7v. L₁: 11rv. B: 5r.

1 დედად A. 2 აქენ L. 3 ამისთვის A, ამისთვის L. 4 საზღვართა A. 5 ბუნებისათა A. 6 უთესლოდ A. 7 ქალწულად A. 8 დადგერეს A. 9 აღმოგვიცენე A, აღმოგვიცენე L. 10 ქრისტე A. 11 ღმრთისმშობელო ქალწოლო A. 12 გალობით გადიდებთ] სამართლად გადიდებთ A. * A ხელნაწერში „შენ რომელმან სიტყუაჲ...“ არის ძლისპირი, ხოლო „შენ რომელი დედა...“—ღმრთისმშობლისა. „შენ რომელმან სიტყუაჲ...“ არ არის B ხელნაწერში, ის მხოლოდ AL ხელნაწერებშია.

59*. B

9. შენ, ყოლად¹ ქებულო და დიდებულო ღმრთისმშობელო, რომელი შემდგომად მეორედ ეზოჲ ტაძრისაჲ ხარ, რომელსა ჰრქვან² წმიდაჲ წმიდათაჲ, გალობით გადიდებთ.

შენ, სამკაულსა ყოველთა დაბადებულთასა, და³ განმანათლებელსა კიდეთა ქუეყანისათა,

და ქალწულებით¹ მშობელსა ღმრთისასა გალობით გადიდებთ.

B₂: 5r, A₂: 7v.

¹ ყოლად A. ² ჰრქვიან A. ³ და]—A. ¹ ქალწულები A.

ძლიხნიწინი და ღმრთისმშობლისანი

უცალობდითსა ქ^ა ბ
60. A

1. ზღვსა¹ ლეღვათა მძევარეთა² წიაღ-ჰნდეს³ ჯაულტობელად⁴ ისრაელნი⁵ პირველად ძლიერებითა მარჯუენისა ღმრთისაჲთა, და სიღრმეთა მათ დაფარნეს მეგვპტელნი⁶, და საფლავ ექმნნეს⁷ წყალნი ბანაკსა მათსა.

Πιστηα Ἰσραηλ καὶ Ἄγγελος
Ἦχος β'. Ὁδὴ α'

Συνεψε: Μελισσοει καμαρσμευσος οδλσθ
ἡπειρος ἄμιει: Ἰεραήλ δεθευμεσθ
μελας δε πσθς ρεσσεσας Αιρσπσσεσ
ἐχρηπες ἀρεγυ ἡγεσσεσσεσ ρεσσε
ρσμευ ἡρεσσε δεσσεσ ρσ Δεσπσσεσ.
(ეგსტრ. № 50, კომ. გვ. 68, ხილნ. 32v).

63. H აპანტესლაუ HL

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

Ἦχος β'. Ὁδὴ α'

4. ყოველი ერი უგალობდეთ¹ უფალსა, მძლესა სიკუდილისასა², რომელმან კმნა საკრველი საკრველებათაჲ³ ზღუასა მას⁴ მეწამულსა.

Ἐπαντες λαοὶ
καὶ Κύριω ἄσπευσ
ἐπινύχιον ὠνήψ
καὶ ποιήσαντες θάματα ἐτέρατα
ἐν Ἰερουζαλὴμ.
(ეხსტრ. № 48)

შენ, უბიწო, წმიდა⁵ დედოფალო ღმრთისმშობელო მარიამ,

მეოხ გუეყავ ჩუენ, მევედრებელთა შენთა, შენგან შობილისა მიმართ.

114: 1v, L₃: 11v—12r. A₄: 8r, J: 8r.

¹ ო ალობდეთ A. ² გალობისასა HJA. ³ საკურველი საკურველებათა AL, საკურველი საკურველებათა H. ⁴ მას]—A. ⁵ წმიდაო]—A.

64. H ასომენტოკურიე H
ასომენტოკურიი L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

Ἦχος β'. Ὁδὴ α'

5. უგალობდეთ უფალსა გალობითა, საკრველთ-მო შედსა¹, რომელმან იცნა² ერი მონებისაგ ნ მტერთაჲსა და უფსკრულისა, რამეთუ დიდებით³ დიდებულ არს.

Ἄσπευσ καὶ Κύριω ἄσμα καὶ ὠν
ὄτι παρὰ τὴν Ἰαρεθὴλ ὤξασα
δοσιλείας ἰσπρασαμειος
καὶ ἰσπρασινοῦτας ἐχμῖρος
ἐκάλειψε θάλασσα.
(ეხსტრ. № 55, კოშმ. გვ. 64, ხილნ. 32v)

უგალობდეთ უფალსა, რომელმანცა უცხოჲ სასწაული გვჩუენა⁴ მორწმუნეთა⁵:

შობაჲ თვისი⁶ ქალწულისაგან⁷ და დაცვაჲ⁸ წმიდალ, შემდგომად შობისა, ქალწულად⁹.

H₄: 1v, L₄: 12r, A₆: 8r, J₆—8r.

¹ საკურველთ-მოქმედსა L, საკურველთ-მოქმედსა A. ² იცნა L. ³ დიდებით]—J. ⁴ გუიჩუენა LA. გუჩუენა H. ⁵ მორწმუნეთა A. ⁶ თვისი A. ⁷ ქალწოლისაგან A. ⁸ დაცვაჲ A. ⁹ ქალწულად A.

65. H დევტელაოი H, დევტელაო L

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ

Ἦχος β'. Ὁδὴ α'

6. მოვედით, ერნო, უგალობდეთ¹ გალობით ქრისტესა, რომელმან სასწაულითა² იცნა ერი თვისი³ ეგვპტით⁴ მონებისაგან ძლევისა გალობითა, რამეთუ დიდებულ არს.

Ἄνευ λαοὶ
ἄσπευσ ἄσμα Χριστῷ καὶ Θεῷ
καὶ ὠξασαθὲν θάλασσα
καὶ ὠξασαθὲν
ὡν ἰαὺν ὡν ἄνευ
δοσιλείας Ἀίγυπτου
ὡν ὠξασαθὲν.

(ეხსტრ. № 51, კოშმ. გვ. 62, ხილნ. 30r)

H₁: 1v, L₁: 12r, A₁: 8v, J₁: 8r.

¹ წარმართა A, წარუმართა J. ² თვისსა A, თვისსა L. ³ დანთქა A, დათქა L. ⁴ ეტლე-ბათორთ A. ⁵ მხოლო A. ⁶ სამკუიდრებელი A. ⁷ უბიწო—A, ობიწო H. ⁸ მწინეულეზელ-თა A. ⁹ მითხოვე J. ¹⁰ რისა] ერისა A.

ბანძლიერდასა ჯ² ბ

68. A

1. განვსნილნი ძელთა კრულებათა¹
ჩუენთაგან
და ვსნილნი მკვეცთა შუეა² მძვნვა-
რეთაგან³,
მხიარულებით⁴ აღებითა პირთადათ
სიტყუასა ღმერთსა
სიტყუთა⁵ კმიანითა
სარწმუნოებით⁶ და ქებით ვადიდებ-
დეთ.

საუკუნეთა უპირატეს ყოფილი
სიტყუა უკამოდ ჟამიერად გამოჩნდა
ჯორცთა შესხმითა
შენგან, სძალო ღმრთისაო,

Ποιημα Ἰωάννου τῆν Ἀρχλᾶ

Ἦχος β'. Ὁρθῆ γ'

Ὁσοι παλαιῶν ἐκκλησιᾶσμα φέρχου
βρωῶν λείοντων συντεθειλασμένων μιαιας
ἀγαλλισάμεν καὶ πλατύνσαμεν στόμα
ἰσχύ πλεοντες ἐκ λόγων μελωδίας
ὦ τῶν παρὸς ἡμᾶς ἤδεταί βλασημάτων.
(ეესტრ. № 50, კოშმ. გვ. 78, ხილნ. 63r)

რომელსა გნატრის
ნათესავთა სიმრაველ.
მოსავთა შენთა
გვთხოვე ჩუენ წყალობაჲ.

A₁: 3v, J₁: 9v.

¹ კრულებათა A. ² შოეა AJ. ³ მძინვარეთაგან A. ⁴ მხიარულებითა A. ⁵ სიტყუითა A.
⁶ სარწმუნოებით A.
⁷ J ხელნაწერში სხვა ღმრთისმშობლისანია: „რომელმან გვშეე. თჳნიერ...“

69. H ისმოსოდიდოს H

ისშესოდიდოს L

2. რომელმან მოსცა ძლევაჲ მეფესა
ჩუენსა უფალმან,
და აღამალა რქაჲ ცხებულისაჲ,
და აღიდა ეკლესიაჲ მართლმადიდებ-
ლობასა
შინა, ამას უგალობდეთ² ღღეს:
არაჲ ვინ³ არს წმიდაჲ⁴, ვითარ ღმერთი
ჩუენი.

ღედაჲ ნათლისაჲ⁵ შემწედ⁶ აღვიაროთ,
მორწმუნენო,
და ღმობიერად შეურდეთ⁷ მას,
და მისგან შობილისაგან მითხოროს
ჩუენ დიდი წყალობაჲ,

Ποιημα Κοσμά μναρχῆς

Ἦχος β'. Ὁρθῆ γ'

Ἰαχὺν ὁ δεινὸς
τῆς βασιλείου ἡμῶν Κύριος
καὶ κέρως χριστῶν αὐτῶν ὑψῶν
Παρθένου ἀποτίκτεται
μολεῖ δὲ παρὸς τὸ βαπτισμα-
τὸς π:αιοῖ βιήσασμεν
ὕψ ἕται: ἀχ: ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν
καὶ ὕψ ἕται: δίαχ: ἰς πλῆθ σου, Κύριε.
(ეესტრ. № 49, კოშმ. გვ. 76, ხილნ. 35)

რომელსა უღალადებთ⁸ ღღეს:
არაჲ ვინ⁹ არს წმიდაჲ¹⁰,
ვითარ ღმერთი ჩუენი.

H₁: 1v, L₁: 12v, A₁: 8v—9r, J₁: 9v—10r.

¹ ῥნ A. ² უგალობდეთ] ოღ-ღდებთ A. ³ არაჲ ვინ HAL. ⁴ წმიდა J. ⁵ ნათლისა A.
⁶ შემწე A. ⁷ შეარდეთ A. ⁸ ოღ-ღდებთ A. ⁹ არაჲ ვინ AL. ¹⁰ წმიდა J.

70. H ექსინთისენ H
ექსითისენ L

3. ალყუავილნა
შროშნის სახელ მოსლვითა შენითა,
ქრისტე,
რომელ არს ბერწი¹ წარმართთა²
ეკლესიაჲ,
და იქმნა³ იგი⁴ შეიღმრავალ,
რომელსა შინა
განაძლიერენ გულნი⁵ ჩუენნი.

გუნდნი⁶ იგი ზეცისანი
განაკრვენა⁷ შობამან შენმან,
ყოვლად უბიწოთ,

Ποιημα Ἰωάννου μοναχοῦ
"Ηγας β'. 'Ωδὴ γ'

'Εξήγησεν ἡ ἑρημὸς
ὡσαύτως, Κύριε,
ἡ τὴν ἐμὴν σαρκῶσά σου
ἐκλήξαι τῆ παρῆσι σου
ἐν ἡ ἐσαρκῶσῃ ἡ γὰρ ἡ μῆ.
(ეესტრ. № 46, კომზ. გვ. 76, ხონ. 35r)

და გულნი⁸ კაცთანი შეაძრწუნნა⁹,
ამისთვისცა¹⁰ ღმრთისმშობელად
აღვიარებთ¹¹ შენ.

H₂: 1v, L₂: 12v, A₂: 9r, J₂: 10r.

¹ ბერწი პირაშოა A. ² წარმართა AHL. ³ იქმნა L. ⁴ იგი—LJ. ⁵ გონი A. ⁶ გონდნი A.
⁷ განაკრვენა H, განაკერვენა LA. ⁸ გონი A. ⁹ შეაძრწუნა H, შეაძრწუნა A. ¹⁰ ამისთვის A,
ამისთვის J. ¹¹ ავიარებენ L.

71. H სტერეოსზინე H
სტერეოსზინემას L

4. განმაძლიერენ¹ მოსაენი შენნი²,
უფალო,
რომელმან ჭუართა მოჰკალ ცოდვაჲ
ჩუენი
და დაჰწერგე შიში შენი
გულთა³ შინა ჩუენთა შენ, კაცთ-
მოყუარე⁴.

განანათლნა, მარიამ, შობამან შენმან
კიდენი
ცისანი⁵, უბიწოთ ქალწულ⁶,

Ποιημα Κωνσταντίνου
"Ηγας β'. 'Ωδὴ γ'

Σωτηρῶσόν ἡμᾶς ἐν τοῖς, Κύριε,
ὁ ἕσθω νεκρῶσά σου ἄμαρτιῶν
καὶ τὴν ἐμὴν σὺν ἐμαρῶσά σου
καὶ τὴν γὰρ ἡμῶν ὡς ἐκλήξῃ σου.
(ეესტრ. № 53, კომზ. გვ. 80, ხონ. 37r)

ამისთვისცა⁷ ღირსად გნატრიოთ⁸
და ღმრთისმშობელად ჩუენ აგვიარებთ⁹
შენ.

H₂: 2r, L₂: 12v, A₂: 9r, J₂: 10r.

¹ განმაძლიერენ H; ² შენი H. ³ გოლთა A. ⁴ კაცთმოყუარე AJ. ⁵ ცისნი A. ⁶ ქალწილო A.
⁷ ამისთვისცა A. ⁸ გნატრიოთ—შენ A. ⁹ აღვიარებთ ALJ.

72. ესტერეოთირიკარ H
ესტერეოთირიკარ L

5. განძლიერდა¹ დღეს
გული ჩემი უფლისა² მიმართ³.
ამაღლდა⁴ რქაჲ ჩემი ღმრთისა მიერ,
რომელი ჭუარს-უცუა ჩუენთვის⁵
და სოფელი აღავსო სიხარულითა.

5. ე. მეტრეველი

Ποιημα Ἰωάννου μοναχοῦ
"Ηγας β'. 'Ωδὴ γ'

'Εσαρκῶσθῃ ἡ γὰρ ἡ μῆ ἐν Κυρίῳ
ἐπάσθῃ κέρως σου ἐν Θεῷ σου
ὅτι ἐκλήξθῃ ἐπὶ γὰρ
καὶ ἡσάσθῃ ἡμᾶς τὴν παρῆσι σου.
(ეესტრ. № 55).

მუცლად⁶-მღებელსა
ღმრთისა, ზეცას უღედოასასა⁷
შობელსა,

უმადოდ—ჭუეყანასა,
გალობით ვადიდებთ⁸ ჩუენ, ვითარცა
ღმრთისმშობელ არს წხოლოჲ ქალწული⁹.

H₄: 2r, L₄: 12v, A₅: 9r, J₆: 10r.

¹ განმარტელა H. ² ლთისა J. ³ მიმართ] + და A. ⁴ აღმადლდა J. ⁵ ჩუენთვის A. ⁶ მოც-
ლად-A. ⁷ უღედოასასა] + და A. ⁸ ვადიდებდეთ J. ⁹ ქალწოლი A.

73. H სტერეოსანმეკირიე H
სტერეოსანმეკვირი L

6. დამამტკიცე მე, უფალო, ღმერთო
ჩემო,
რახათ არა იქადოს¹ მტერმან ჩემმან
ჩემ ზედა.
შენ ხარ ღმერთი განმამღიერებელი²
და შესავდარებელი ჩემი³.

Ποίημα Ἱωάννου μοναχῶν
ἹΙΧθὺς β'. Ὁδὴ γ'

Στερεώσον με, Κύριε ὁ Θεός μου,
ἵνα μὴ καυχῆσθῃται
ἐπ' ἐμὲ ὁ ἐχθρὸς μου·
ὅτι γὰρ εἶ, Κύριε,
στερέψαμα
καὶ καταψυχὴ καὶ θύναμις.
(ეგსტრ. № 52)

ვედრე მას, რომელი ჰმეე⁴, ღმრთის-
მშობელო,
რახათ შემწე⁵ მეყოს ჩუენ, მადიდე-
ბელთა შენთა⁶.

შენ ხარ სასოჲ და სიჭადღული⁷ ჩუენი
და შემდგომად ღმრთისა მფარველი.

H₅: 2r, L₅: 12v—13r. A₆: 9r, J₆: 10rv.

¹ აქადოს L. ² განმამღიერებელი H. ჩნი A. ⁴ მეე A. ⁵ შემწე J. ⁶ შენთა]—A. ⁷ სიჭა-
ღული A.

74. H ენპეტრემი H
ენითროენპეტრე L

7. კლდესა ზედა სარწმუნოებისასა¹
დამამტკიცე²,
და განავრცე ჰირი ჩემი ზედა
მტერთა ჩემთა,
და ახარე სულსა³ ჩემსა,
რახათ ჳმა ვყო შენდა მიმართ,
მხოლოო,
რამეთუ არაჲ ვინ⁴ არს წმიდაჲ⁵
შენსა გარეშე⁶,
ღმრთისა ჩუენისა.

Ποίημα Κοσμά μοναχῶν
ἹΙΧθὺς β'. Ὁδὴ γ'

Ἐν πέτρᾳ με τῆς πίστεως στερέωσας
ἐπλάτυσας τὸ σῶμα μου ἐπ' ἐχθρὸν μου·
ἐσφραγίσθη γὰρ τὸ πνεῦμά μου ἐν τῷ
ἀβλυσσῷ
ὅτι ἔστιν ἄγιος ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν
καὶ ὡς ἔσσι δίκαιοι πλὴν σου, Κύριε.
(ეგსტრ. № 51, კოშმ. გვ. 74, ხლნ. 35r)

შენ, მხოლოო⁷, ჳუეყანასა ზედა
გამოშჩნდი⁸
მიწვევად უზეშთაეს ბუნებათასა⁹.
ღმერთი, დაუტყვენელი¹⁰ ყოველთაჲ,

მუცლად-ილე¹¹ და განოგვბრწყინვე¹²,
აღისთჳს¹³ ყოველნი ჳეშმარიტად
ღმრთისმშობელად
აღგიარებთ შენ.

H₈: 2r, L: 13r, A₇: 9rv, J₇: 10v.

¹ სარწმუნოებისასა A, სარწმუნოებისასასა J. ² დამამტიცი J. ³ სოლსა A. ⁴ არა ვინ JH. ⁵ წმიდა J. ⁶ გარემო J. ⁷ მხოლოდ LJ. ⁸ ღირს-იქმენ J. ⁹ ბონებათასა A, ბუნებათასა J. ¹⁰ დაოტეველი A. ¹¹ მოკლად-მღე A. ¹² გამოგუიბრწყინვე L, გამოგ^ბრწყინვე H. ¹³ ამისთუ-ის L, ამისთვის A.

ო ო მ ე ს მ ა ს ა ჯ ა ბ

75*. A

- 1. *საქმენი შენნი, ვითარცა განიცადნა, ლადად-ყო ჳნითა წინაწარმეტყუელ-მან დღეს-მესმა მე სმენაჲ კაცთა განახლებისა¹ და დამიკვრდა² შენი სიმდაბლით მოსლვაჲ, რაჲთა შეჰმუსრო³ ძლიერებაჲ მჰდომისაჲ⁴.

Ποίημα Ἰωάννου τοῦ Ἀρχιἑ
'Ωδῆ δ'. *Ηχος β'

Πυρῶν καὶ φαιδρῶν ματαιῶν καὶ φεαρίων
ἀμῶν παρὰ τῆς ἡγίας βίβλου καὶ ἰουδαίῶν
ρήγναι ἡγίῶν Πνεύματος ἁγίου καὶ
ἐκείνου ἐμπαίσιον ἄρῶν Ἀδῶν
ὡς ἡν ἔνασθεν τὰ κρῖνα συνετρίβη.
(ევეტრ. № 50, კომმ გვ. 86, ხილნ. 39r)

- ა *ღმრთისა სიტყუამან, ცხორების-მომცემელმან, რაჲმს იხილა კბენად ვეშაბი ბჰალითა ძეთა კაცთასა, ისწ-რაფა გარდამოსლვაჲ და სიბრძნით განგებულებით მონადირა და იჰსნა კაცი გესლისაგან მისისა.

- ბ მხოლოდ, ყოველთა კაცთა დამბადე-ბელი, უფროჲს ცნობათა ჩიჰლ-იქმნა შენ-გან, სასოთ, სწორი მამისა და სულისა წმიდისაჲ, და დაადგრა ღმრთეებით უცვალებელად, დალაკათუ აწ მიიხუნა შენგან ჳორცნი.

A₇: 9v, J: 10v-11r.

¹ განახლებისა A. ² დამიკვირდა J. ³ შეჰმოსრო A. ⁴ მჰდომისა A.

* აქედან ძლისპირთა რიტჳულა დაუფასათვას ესარგებლობთ L ხელნაწერას ფოტოპირათ, სადაც წერტილები უფრო მკვეთრად ჩანს, ვინემ H ხელნაწერის ფოტოპირაში.

** ძლისპირს ბ ღმრთისმშობლასა ერთეის J ხელნაწერაში, ა კი დაეულა A-ში. ტექსტს არა აქვს რიტმული პუნქტუაცია.

76*. H აკიკოი... H, აკიკოენკუი L

- 2. სმენაჲ მესმა, უფალო, შობაჲ¹ შენი ჩუენ კაცთათჳს². შიშმან შემიპყრა³, რამეთუ ჳერ-გიჩნდა, დაუსაბამო⁴ ჳრისტე⁵, აღსასრულსა ჳამთასა მოსლვაჲ კაცთა ცხორებისათჳს⁶. ამისთჳსცა⁷ გიღლაღებთ: ძალსა შენსა დიდებაჲ, მრავალ-მოწყალეო⁸.

Ποίημα Κοσμά μισαχού
*Ηχος β'. 'Ωδῆ δ'

Ἀληθῶς, Κύριε,
φωνῆς σου ὅν εἶπας
φωνῆ βιωῶντος ἐν ἐρήμῳ
ὅτι ἐβρόντησας πῶλων ἐπὶ ἰσῆταν
τῷ σῷ μαρτυροῦμενος σὶ ᾧ
ὄλος ἡγεῖται τοῦ παρόντος
Πνεύματος δὲ ἐβόησε
ὡς εἶ Χριστός Θεὸς σοφία καὶ δόξα
(ევეტრ. № 49, კომმ გვ. 84, ხილნ. 48v)

დაუსაბამოა⁹ ღმერთი
შენგან იშვა¹⁰, უბიწოო,
მზრდელი¹¹ დაბადებულთა¹² ძუ-
ძეთა¹³
შენთაგან,
ვითარცა ჩჩვლი¹⁴ ბუნებით,

სძითა იზარდებოდა¹⁵,
რამთა ბუნება¹⁶ ჩუენი იცნეს¹⁷
ცოდვისაგან და ვიტყოდით:
ძალსა შენსა
დიდებაჲ, მრავალ-მოწყალეო.

H₁: 2r, L₁: 13r, A₂: 9v, J₂: 11r.

¹ შობაჲ] დღებაჲ A. ² კაცთათვის A, კაცთაგან J. ³ შემბიყრა]--მე A. ⁴ დაუსაბამო A.
⁵ ქრ-სტო A. ⁶ ცხორებისათვის AL. ⁷ ამისთესცა L. ამისთვის A. ⁸ მრავალმოწყალეო]
კაცთმოყუარე A. ⁹ დაოსაბამო A. ¹⁰ იშვა L. ¹¹ მზრდე A. ¹² დაბადებულთა A. ¹³ ძოძოთა A.
¹⁴ ჩრ-ურლი A. ¹⁵ მზარდებოდა L. ¹⁶ ბონება A. ¹⁷ მცნეს L.

77. H ელილუთას HL

Ποίημα Γωάννου μαθητῆς
'Ηχας β'. 'Ωδὴ β'

3. მოხუედ ჩუენდა
ქალწულისაგან¹ არა² ანგელოზი,
არაშედ თვთ³ უფალი,
განჯორციელებული⁴ ღმერთი,
და მიქსნენ ჩუენ ყოვლითურთ⁵,
რომელნი ვლადებთ⁶:
დიდებაჲ ძალსა შენსა.

'Ελεῖσθαις ἐκ Παρθένου
ὁσ παρῆσαις ὁκ ἀγγελοῖς
ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος
σεσαρκωμένος καὶ ἔσωσας
ἐλεῖ με τὸν ἀνθρώπον·
μὲν χριστῶν σὺ·
ὁμῆξ τῆ μαρμῶσ σὺ, Κύριε.

(ვესტრ. № 46, კოშმ. გვ. 84, ხილნ. 36v)

შენ გიცნობთ ჩუენ
ძუედროდ ნავთსაყოფელად⁷, დედო-
ფალო,
და ზღუდედ⁸ სიმტკიცისად

დაურლუეველად⁹, ღმრთისმშობელო,
და მეოხად მიგავლენთ¹⁰
ძისა შენისა და ღმრთისა
ჩუენ ყოველთაჲსა.

H₂: 2r, L₂: 13r, A₃: 9v, J₃: 11r.

¹ ქალწოლსაგან A. ² არაჲ H. ³ თვით H, თვით A. განჯორციელებოლი A. ⁴ ყოვლი-
თორთ A. ⁵ გოვლადებთ A. ⁶ ნავთსაყოფელად A. ⁷ ზღოდედ A. ⁸ დაორლუეველად A. ¹⁰ მი-
გავლენ A.

78. *H ესაკიკოაკვრიეიტენა H ისაკიკოატინაკუნ L

Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης
'Ηχος β'. 'Ωδὴ β'

4. მესმა, უფალო, განგებაჲ
საიდუმლოთა¹ მათ შენთა წმიდათაჲ
და გადიდე შენ, მხოლოჲ,
კაცთმოყუარე².

Εἰσακήκου τῆς ἀκίτης σὺ, Κύριε,
καὶ ὁμῆξ με, φιλάνθρωπε.
(ვესტრ. № 60, კოშმ. გვ. 84).

შენ, დედაო უბიწოო,
მეოხ-გუეყავ ღმრთისა,
რომელი შენგან

გამობრწყინდა³ მცნელი სულთა ჩუენ-
თაჲ.

H₃: 2v, L₄: 13v, A₄: 9v, J₆: 11r.

¹ სადომლოთა A. სადუმლოთა L. ² კაცთმოყუარე J. ³ გამოგვბრწყინდა J.

79.* H ისაკიოკოტინაკონ H
ისაკიოკოკოტინა L

5. მესმა სმენაჲ ძლიერებისა¹ შენისაჲ,
ქრისტე, რამეთუ,
ვითარცა ღმერთ ხარ, სიბრძნითა
ყოველივე განაგე,
და გიღალადებთ²:
დიდებაჲ ძალსა შენსა, უფალო.

უსძლოო³ დედაო ქრისტოსო⁴, რო-
მელმანცა
მუცლად⁵-ილე დამბადებელი უთეს-
ლოდ⁶

H₁: 2v, L₁: 13v, A₁: 9v; 10r, J₁: 11r.

¹ ძრილეებისა H. ² გიღალადებ L. ³ ოსძლოო A. ⁴ ქესო HA, ქსო J. ⁵ მოცლად-ილე A, ნეცლად-ილე L. ⁶ ოთესლოდ A. ⁷ შეე A. ⁸ დაოცხრომელად A.

ღამით განსაჯა ბ

30. A.

1. განვიბანენით
ჯორციტა სულთა¹ თანა
მწინკულისა მისგან²
საცთურთა მტერისათა
და წარვემართებით ჩუენ მცნებათა
გზასა,
რომელი მომიძღუანებს ცხორებასა
განწმედილთასა, ჩინებულთა³ ღმრთი-
სათა.

* ქალწულისაგან⁴ კაცთა ცხორებისათჳს
გამოჩნდა ქრისტეჲ, ცხორებაჲ იგი
ჩუენი, და ჭეშმარიტად გარდაემატა

A₁: 10r, J₁: 11v.

¹ სულთა A. ² მათგან J. ³ ჩინებოლთა. J. ⁴ ქალწოლისაგან A. ⁵ ცხორებასათჳს A.

* A ხელნაწერში ღმრთისმშობლისა მტრული დაყოფას გარეშეა. J ხელნაწერში ღმრთის-
მშობლისა სხეა არას: „ძალი მტერთაჲ. მოქალღურდა სრულად:“

81. H იკზოისარში H
იესუსოხანარში L

2. იესუ¹, მთავარი მშველბისაჲ², მოვიდა
ღლეს დაჯსნად პატივთა ადამ პირ-
ველ-ქმნულისა³,
და ჴელნი, რომლითა შექმნა⁴,
შემშუქუალნა⁵ ჟუარსა

Πιστημα Ιωάννου μοναχου

*Ηγως β'. 'Ωδη β'

Εἰσαγγέλια τῆν ἀκοίην
τῆς θουαταρείας σου, Χριστέ,
ὅτι ἀσπύρας ἐν γαστρί:
Παριθέσθαι σὺν ἐλ. ἡμῶν
καὶ ἐβήτα
ὁνήξ τῆ θουάμα: σου, Κίριε.
(ვესტრ. № 55, კომმ. გვ. 90, ხლნ. 40 v)

და მშვე⁷ ღმერთი ჴორციტა უზეშთა-
ესად,
მეობ-გუეყავ ჩუენ დაუცხრომელად⁸.

Πιστημα 'Ιωάννου τῶν 'Αρχλῆ

*Ηγως β'. 'Ωδη ε'

'Εχμῖρην ζεψάθῃας καὶ βεψῖρῖθῖραυμένους
ἰὼν καμῖρασε: Πνεύματος ἁγίου
νέαν παρσαρμῖσμημαε ἀπλαηῆ ἑρῖθῖν
ἄγουςαν ἀπῖრ: τῶν εἰς θῖμα ἡμῶν
μόσῖς: παρσ: τῆν ἰς Θεὸν κατῆλῆχῖ.
(ვესტრ. № 50, კომმ. გვ. 94, ხლნ. 42r)

მადლი სიტკბოებისაჲ გალზბითა საღმრ-
თოთათა საბანელსა მას მეურედ შობი-
სასა.

Πιστημα Κοσμά μοναχου

*Ηγως β'. 'Ωδη ε'

'Ιγῖανς ὁ ζῶτῆς ἐρχῖτῖδς
λῖσῖ: τὸ κατῆχῖμα ἡγῖαι
'Αβῆμα τὸν παρσῖλῖσῖთου
καμῖραῖων ὁς ἄς Θεὸς μῖ ὁσῖμῖνς
τῶν παρσῖν: καμῖραῖεῖαι

და მით მოკლა მტერი
ნათესავისა ჩუენისაჲ
და თჳსთა⁶ მორწმუნეთა⁷
აჩუენა ძლევად ჳუარითა
და მშჳდობად⁸ მოგუმადლა⁹.

ქერაზინთაგან¹⁰ მიუწოდომელი¹¹
და სერაზინთაგან უხილავი¹²
ღმერთი¹³
ქორცითა გჳშევე¹⁴, უბიწოო და
უქორწინებელო სძალო,
ქალქულო¹⁵ მარიაჲ,

H₁: 2v, L₁: 13v, A₂: 10r, J₂: 12r.

¹ ἰϷηუ H. ἄϷ L, ἰϳ A. ² მშუღობისა AL. ³ ქნოლისა A. ⁴ შეექმნა HL. ⁵ დამსკუალ-
ნა L. დამშჳქუალნა J. ⁶ თვისთა L, თჳსთა A. ⁷ მორწმუნეთა A. ⁸ მშუღობად H, მშღბად A,
მშუღობად L. ⁹ მოჰმადლა J. ¹⁰ ქერაზინთაგან HL. ¹¹ მოწოდომელი A. ¹² ოხილავი A.
¹³ ღა L. ¹⁴ გუოშე HL, გვიშეე A. ¹⁵ ქალწულო—A. ¹⁶ უბეშთავისი L. ¹⁷ დამტე AL.

82. H მესიტისეთო H, მესიტისეთუ L

3. შუამდგომელ¹ იქმენ²
ღმრთისა და კაცთა, ქრისტე, ღმერთო
ჩუენო³,
შენ ზიერ განგერენით ბნელისაგან
ლამისა წყუდიადისა⁴,
და ღირს ვიქმენით ნათელისა
მამისა შენისასა.

ვევდრე ძესა შენსა
და ღმერთსა ჩუენსა, ყოვლად⁵
უბიწოო,

H₂: 2v, L₂: 13v, A₃: 10r, J₃: 12r.

¹ შუამდგომელ L, შოამდგომელ AJ. ² აქმენ L. ³ ჩუენო+და J. ⁴ წყუდიადისა A. ⁵ ყო-
ლად J. ⁶ ოღლისაგან A.

83. H ოტოფონონ H, ოტოფოტისონ L

4. ნათლისა მომცემელო
და საუკუნეთა¹ შემოქმედო უფალო,
ნათელსა მცნებათა შენთასა დამამ-
ტკიცენ,
რამეთუ ჩუენსა გარეშე, სახიერ²,
სხუად ღმერთი არა³ ვიცით.

ენ რა¹ Ἰερδζუჲ
ენ ἰ რჳ ἔχვიραx κτείνας
საპარეჯსადან პანთა ἰσἰν
εἰρηϳουx χარიζεταἰ.

(ეესტრ. № 49, კოშმ. გვ. 92 ხილნ. 41v)

რამეთუ უბეშთავს¹⁶ ხარ
სიმაღლესა ცათასა,
რომელმან დაუტევნელი
საშოსა დაიტეი¹⁷.

Ποίημα Κοσμά μοναχῦ

Ἦχος β'. 'Ωδὴ ε'

Μεσίτης Θεῦ
καὶ ἀνθρώπων ἡγέτας,
Χριστὲ ὁ Θεός,
μιὰ σὺν ἡμῖν, Δέησασα,
τῆν παρὰ τὸν ἀρχιψάστον πατέρα σου
ἐκ νυκτὸς ἀγυασιὰς
προσάγαγῆν ἐσχηχάμεν.

(ეესტრ. № 53, კოშმ. გვ. 92, ხილნ. 41r)

რადათა მოგუანიჰოს ჩუენ გამოჰსნად
უღლისაგან⁶ მტერთა ჩუენთაჲსა,
და მეფესა ჩუენსა მოჰმადლოს ძლევად
ბარბაროზთაჲ.

Ποίημα Κοσμά μοναχῦ

Ἦχος β'. 'Ωδὴ ε'. Εἰρημὸς ἄλλος.

Ἐὸ τὸν φωνὸς χορηγῦς
καὶ τῶν αἰώνων ποιητῆς Κύριος
ἐν τῷ φωνῖ σὺν προσηγαμάτων
ὀδηγῆσαι ἡμᾶς
ἐκ τῶν σου ἡμῖν ἄλλος
Θεὸν ὁ ἡμῖν ἀγαθῶμεν.

(ეესტრ. № 51, ხილნ. 41r)

შენ, რომელმან ჰშევ⁴ ქრისტე,
დამბადებული ყოველთაჲ, ქორცითა,
გილაღადებთ⁶

და ვიტყვთ⁸: გიხაროდენ, ქალწულო⁷
უბიწო⁹, გიხაროდენ, რომელმან
სამოსა დაიტე⁸
ღმერთი¹⁰ დაუტევნელი.

H₃: 2v, L₃: 13v-14r, A₄: 10r, J₄: 12r.

¹ საოცრეთა A. ² სახიერ|—A. ³ არაჲ HAL. ⁴ შევ LA. ⁵ გილაღადებლეთ A. ⁶ ვიტყო-
ლეთ A. ⁷ ქალწოლო A. ⁸ ობიწო A. ⁹ ღმრთე L. ¹⁰ ღა A.

84. H ეკნიეტოსორთრიზონ H
ეკნიეტოსორთრიზ L

5. ღამითგან აღვიმსობთ ჩუენ,
გიგალობთ შენ, ქრისტე უფალო,
რამეთუ ნუბითა მამისაჲთა გარდა-
მოჰქედ სიმდაბლით ჭუეყანად
სულთა ჩუენთა ცხორებისათჳს¹.

Πιστημα Ιωαννου μοναχου

*Ηχος β'. 'Ωδὴ ε'

'Εκ νυκτός ἱερμίσουνας
ἰμασμέν σε, Χριστέ ὁ Θεός
ὄν εὐμνηστέον τὸν πατέρα .
ἐξουὸν εἰς ἀνάστασιν ἀποθήκας
ὄν τὸ ἴδιον ἡμῶν σωτηρίας.

(ეესტრ. № 48)

წმიდაო დედოფალო,
ქალწულო², ნუ უგულებელს³-ჰყოფ
მვედრებელთა შენთა⁴ თხოასა⁵,

შენგან შობილსა ღმერთსა ევედრე,
რათა აცხოვნენს⁶ სულნი ჩუენნი⁷.

H₄: 2v, L₄: 14r, A₅: 10v, J₅: 12rv.

¹ ცხორებისათჳს L, ცხორებისათჳს A. ² ქალწოლო A. ³ უკლებელს A. ⁴ შენთა|--A.
⁵ თხოვასა A. ⁶ აცხოვნენს HA. ⁷ ჩნ⁸ HA.

85*. H. ოსკიონღრაფინ H
ოსკიონღრაფინა L

6. დამკვნელი ბნელისაჲ მის
წესთა¹ მათ წერილისა²
პირველისა შჯულისათაჲ³ და მომ-
ცემელი⁴
მორწმუნეთა⁵ მადლსა მისსა⁶,
ქალწულისაგან იშვა⁷ ქრისტე⁸,
და მიმიძღუა ჩუენ ნათლად ღმრთე-
ებისა თჳსისა⁹.

Πιστημα Ιωαννου μοναχου

*Ηχος β'. 'Ωδὴ ε'. Εἰρημὸς ἀλιος

*Ὁ σωτήριος ἀγλις
ἀνιψμαστων σαδῶνας
αὐτὸν πᾶσαν, ἐκπῶτης τῆς ἀληθείας
ὄν τῆς θεοῦ ἀδιδας,
ἐξασურῶνας τῆς ἀρῆνας
αὐτὸν ἡμῶν τῶ φανί σπα,
Χριστέ, ἀμῶν ἡμῶν.

(ეესტრ. № 55, კოშმ. გვ. 98, ხილნ. 44r)

დღეს იხარებდინ¹⁰ წმიდაჲ
და¹¹ ყოვლად დიდებული
ღმრთისმშობელი, გამოუთქუმელი¹²,
რამეთუ

მას შინა აღმოსცენდა¹³
განმაქარეველი წყევლისაჲ, რომლისაგან
მოვიღეთ
ქურთხევაჲ საუკუნოჲ¹⁴.

H₆: 2r-3r, L₆: 14r, A₆: 10v, J₆: 12.

¹ წესთა A. ² წერისა H, წერილთაჲსა A. ³ შჯოლისათაჲ A. ⁴ მომცემელი|--A.
⁵ მორწმუნეთა J. ⁶ მადლთა მისთა LJ. ⁷ იშვა L. ⁸ ქრ⁸ A. ⁹ თჳსისა H, თჳსისა L, თჳსი-
სისა A. ¹⁰ იხარებდინ L. ¹¹ და|--A. ¹² გამოუთქუმელი L. ¹³ აღმოსცენდა L. ¹⁴ საუკუ-
ნო A.

1. წინაწარმეტყუელმან¹
 მუცლისა² სიმკურვალს
 ზღსა³ მჭეცისაჲ სამ დღს⁴ თავს იღვა,
 მოასწავა მეორედ შობაჲ კაცთაჲ
 ქსნისათჳს⁵ ყოფადისა მუცლისა⁶ მის-
 გან
 ვეშაპისა მის, რომელიცა⁷
 მოკლა მკსნელმან.

*სიტყუაჲ დამბადებელი ჩუენ დაბა-
 დებულთათჳს⁸ განკორციელდა ქალ-
 წულისაგან, და დღეს სიმდაბლით

Ἰμερτὸν ἐξέφηνε σὺν πανοβίῳ
 ἦχῳ πατρὸς ἡν γαστρός ἐξηρσάνετο·
 ναί, φησι, ὁντὸς συμψυγῆς γόνου πέλαιον
 φάταυτος ἐξήρσασεν ἀνμρώπων γένουσι
 λόγος τὲ μοῦ ζῶν καὶ βροτὸς προμηθεΐα.
 (ეესტრ. № 56, კოშმ. გვ. 102, ხილნ. 45r)

ინილვა იორდანეს⁹, რომელმან მოუღრიკა
 მონასა თავი და გვჩუენა¹⁰ გზაჲ მალილი
 სიმდაბლით.

A₁: 10v, J₁: 13r.

¹ წინასწარმეტყუელმან A, წწ¹ულმნ J. ² მოცლისა A. ³ ზღისა A. ⁴ დღე A. ⁵ ქსნი-
 სათის A. ⁶ მოცლისა A. ⁷ რომელი J. ⁸ დაბადებულთათჳს A. ⁹ იორდანეს A. ¹⁰ გუიჩუენა A.
¹¹ J ხელნაწერში სხვა ღმრთისშობლისა: „შენ ვითარცა დედასა...“. A ხელნაწერში
 ღმრთისშობლისას არა აქვს რიტმული პუნქტუაცია.

87*. H იფონიტულოღუი H
 იფონიტ L

2. იონა¹, დანთქმულმან²
 ზღუასა შინა პირველ ვეშაპისაგან,
 წინაჲსწარვე³ გამოსახა
 დაფლვაჲ მკსნელისაჲ
 სამისა დღისა⁴ და აღგომაჲ⁵ უტრწნე-
 ლად⁶,
 და განაცხადა მან
 სახს⁷ დიდებულისა ვნებისაჲ,
 ცხორების მომცემელი ყოველთა⁸.

ბუნებაჲ⁹ დედათაჲ¹⁰,
 პირველ შეურაცხი¹¹ ვეჯას ცთომითა,
 შენ მიერ დიდებულ¹² იქმნა¹³,
 ყოვლად¹⁴ წმიდაო,

Ποίημα Κ ο σ α ρ ἄ μοιναχῶν
 Ἰηχος β'. 'Ωδὴ γ'

Ἦ φωνῆ τῆς Ἀνάγης
 ὁ λόγος τῶν φωνῶν ὁ ἔσχατος
 ὁ τῶν ἡλίου περιβόουσι
 ἐν τῇ ἐρήμῳ
 μετὰ τὸν πᾶσι βίβη τῶν λαῶν
 καὶ προφητείας·
 ἰδοὺ γὰρ ἔρχεται Ἰησοῦς
 ἐκ φησῶν τὸν ἰσχυρὸν ὑπερβαίνουσι.
 (ეესტრ. № 49, კოშმ. გვ. 102, ხილნ. 45r)

უქორწინებელი დედაო¹⁵ ღმრთისაო,
 რამეთუ¹⁶ შენ მიერ მოვიღეთ ნათელი
 ბრწყინვალე,
 განმანათლებელი სულთა ჩუენთაჲ.

H₁: 3r, L₁: 14r, A₂: 10v, J₂: 13r.

¹ იონა L. ² დანთქმულმან L. დანთქმულმან A. ³ წინასწარვე A. ⁴ დღისა LJA. ⁵ აღგომაჲ J.
⁶ უტრწნელად LJ. ⁷ სახეი H. ⁸ ყოველთა ALJ. ⁹ ბუნება A. ¹⁰ დედათაჲ] მამათა A.
¹¹ შეურაცხი A. ¹² დიდებულ A. ¹³ იქმნა L. ¹⁴ ყთა L. ¹⁵ ყოვლად წმიდაო უქორწინებელი
 დედაო] ყოველთა წმიდაო ქლწოლო დედაო A. ¹⁶ რამეთუ]—A.

88. H ენაბისოპტესმა HL

Πισίμα Ἰωάννου μοναχῶν
*Ηγας β'. 'Ωβή ε'

3. *ლეღამან ცოდვისამან მომიცვა მე და მრავალთა¹ მოწყალეებათა შენთა მოვივლტი². აღმომიყვანე, სახიერ, დანთქმისაგან³, ღმერთო ჩემო, გევედრები.

Ἐν ἀφύπναι παταμαίτων κωκλιόμενος
τῆν ἀνεξίγησαστην τῆς ἐσπεραγγυίας σου
ἐπαχλόμεμα: ἀφύπναι
ἐκ φθιροῦ ἰ θείας με ἀνάγαγε.
(ეესტრ. № 46, ხილნ. 44r)

უსძლოო, ქალწულებით⁴ მეუცლად-ილე და უთესლოდ⁵ გვშევ⁶ ჩუენ ზეცისა მეუფე,

და დაადგერ⁷ ქალწულადვე⁸, და ჩუენ მოგუასწავე ღმრთეება მისი.

H₂: 3r, A₂: 10v-11r, J₂: 13r-v, L₂: 14r.

¹ მრავალ A. ² მიეილტი A. ³ დანთქმისაგან]—A. ⁴ ქალწულებით] ქალწული ღმრთებით A.

⁵ თესლოდ A. ⁶ გუიშევ HAL. ⁷ დადგერ A. ⁸ ქალწულადვე A.

* ტეაბების რიტმული დაყოფა შესრულებულია H ხელნაწერის მიხედვით.

89. L აბუსოსამარ H

Πισίμα Ἰερεμίου
*Ηγας β'. 'Ωβή ε'

4. ღელეათა ცოდვისათა მომიცვეს მე ძლიერად¹, არამედ იონაესებრ ვლალადებ: უფლო, აღმოიყვანე² განხრწნისაგან³ ცხორება ჩემი.

*Αβυσσος ἀμαρτημάτων
ἐκχλωσασέ με ἐσχατη
ἀλλ' ὡς τὸν παροφύπναι Ἰωάν
ἀνάγαγε, Κύριε,
ἐκ φθιροῦ τῆν ζῶτην μου.
(ეესტრ. № 59, კომპ. გვ. 102, ხილნ. 44v)

უმეტეს⁴ ხარ ყოველთა დიდებულთა, წმიდაო, რამეთუ დამბადებელი შენი

საშოსა დაიტე⁵ და გვშევ⁶ ჩუენ ღმერთი განკაცებული.

L₂: 14v, J₄: 13v, H₂: 3r.

¹ ძლიერად H. ² აღმოიყვანე L. ³ დანთქმისაგან J, განხრწნისაგან H. ⁴ უმეტეს JH. ⁵ დად-
ტე L. ⁶ გუიშევ H, გუიშევ L.

90. H ებოისენთლიფსი H
ეპოსენთლიფსი L

Πισίμα Ἰωάννου μοναχῶν
*Ηγας β'. 'Ωβή ε'

5. *ლაღად-ვეყვე დღეს ჳირსა ჩემსა უფლისა მიმართ ჩემისა, და მოაელინა¹ სოფლისა² მაცხოვარმან³ და განჯრწნისაგან⁴ იტსნა⁵ ცხორება ჩემი.

*Ἐξήγησά ἐν ἰλιψίαι: μου
πρός Κύριον τὸν Θεόν μου
καὶ ἀπέσπευξέ τὸν σωτήρα τὸν κάματο
καὶ ἐργάσασθαι ἐκ φθιροῦ τῆν ζῶτην μου.
(ეესტრ. № 48)

მეუცლად-ილე⁶ დამბადებელი, წმიდაო ღმრთისმშობელო, და ჳშევ⁷ გორცითა,

რომელმან სათნო-იყო⁸ ბუნება ჩუენი კაცობრივი შემოსად.

H₄: 3r, L₄: 14v, A₄: 11r, J₄: 13v.

1 მოძვლინა A. 2 სოფლად A. 3 მაცხოვარმან]—A. 4 განხრწნისაგან ALJ. 5 ავსნა L. 6 აღუ L. 7 შეე AL. 8 სათნო-აჟო L.

* რიტმულ ტაქეზად სტროფი დაყოფილა J ხელნაწერის მიხედვით.

91. H ჰროსკუკრიონ H
ჰროსკუკრიონ L

Ποίημα Κ ο σ μ ᾶ μ ο ν α χ ο ὦ
*Ηχος β'. 'Ωδὴ γ'

6. *ღმრთისა მიმართ
ვლალადებთ მწუხარებით ყოველნი:
ვითარცა იგი,
იონა¹ წინაწარმეტყუელი,
აღმომიყვანენ² ჩუენ³
ლეღვათაგან მკარწნელთაგან⁴,
მხოლოო სახიერ⁵, გვეედრები⁶.

Πρὸς Κύριον ἐκ κήτους
*Ο Ἰωνᾶς ἐξήγησεν
ὅς με ἀνάγαγε
ἐκ πύμθου ἀβύσσου, Δέσποτα,
ἵνα ὡς λυτρωτῆ
ἐν φωνῇ αἰνέσῃσας
ἀληθείας τε πνεύματι θύσῃσας σοι.
(ესტრ. № 53, კომპ. გვ. 104, ხილნ. 46r)

ჩუენ ყოველნი
აღვიარებთ ღმრთისმშობელად, ღირსო,
სძალო ღმრთისაო,

და დედაო უქორწინებელო,
და სარწმუნოებით გვეედრები⁶:
მეოხ-გუეყავ ძისა შენისა მიმართ.

H₅: 3r, L₅: 14v, A₅: 11r, J₅: 13v.

1 მონა AL. 2 აღმომიყვანე A. 3 ჩუენ]—A. 4 მხრწნელთაგან ALJ. 5 სახიერო AJ. 6 გვეედრებით] + წმ.დაო LJ.

* სტროფი რიტმულ ტაქეზად დაყოფილა L ხელნაწერის მიხედვით.

92*. A

7. *სიღრმეთაგან აღმომიყვანე
მეოხებითა წმიდათათა
და მაცხოვრე მე ლეღვათაგან
ამის სოფლისათა მშვდობით¹,
ქეშმარიტო განმგებელო.

სიტყუაღ ღმრთისაღ დაუსაბამოღ²
შენ მიერ, დედაო უსძლო,
განკორციელდა და საცთურთაგან

განათავისუფლა სოფელი
მისა მიმართ.

A₅: 11r.

1 მშვიდობით A. 2 დაოსაბამო A.

* ეს ძლისპირი და ღმრთისმშობლისა დანარჩენ ხელნაწერებში არ დასტურდება. ვერ დაიძებნა ამ ძლისპირის ბერძნული დედანიც.

კ უ რ თ ს ე უ ლ ა რ ს ა ე ო ბ
93*. A

Ποίημα Ι ω ἄ ν γ ο ὺ τ ο ὦ Ἄ ρ χ ἑ ἁ
*Ηχος β'. 'Ωδὴ Γ'

1. რომელმან პირველ
აღი საჯუმილისა¹ მის
მძლავრო² დაშრიტა

*Ἐφῆξε γείρωφ τῶν θρακόντων τὰς κάρδας
ὁ τῆς καμίνου τῆς μετάρσιον φλόγα
νέουα φέρουσα ἐσσηβείζ κατευσάσας·

და ღირსნი ყრმანი იქსნნა,
 აჟა დღეს საშოა
 ქალწულისაჲ³ დაიცვა⁴
 შობასა მისსა
 შეუწუელად⁵, რომელსა
 უღალადებთ⁶:
 ღმერთო, შენ კურთხეულ ხარ.

τῆς δευτερευουσης ἀρχῆς ἐξ ἀμαρτίας
 ἐλθῶν πλῆθει ἐν τῇ δευτέρῃ τοῦ Πνεύματος.
 (ეესტრ. № 50, კოშმ. გვ. 110, ხილნ. 48v)

ა. *განუყოფელი⁷
 სამითა თუთებითა
 და ერთარსებით⁸
 ცნობილი მორწმუნეთაჲ:
 მამაჲ მშობელი,
 ძმ⁹ უკამოდ¹⁰ შობილი,
 და სული წმიდაჲ
 ნუგეშინის-მცემელი,
 რომელსა ვიტყუთ¹¹: ღმერთო,
 კურთხეულ ხარ შენ¹².

ბ. *გ, სახიერო სასწაულთა¹³ მოქმელო,
 გიციანთ¹⁴ შენ, რაკამს წყლითა
 წარღუენდი კაცთა ცოდვასა და
 დღეს ცხადად ვიხილეთ წყლითაგან
 ბრალთა ძეთა კაცთასა თაყუანის-
 ცემად ნათლის-ღებასა შენსა.

А1: 11r, J1: 14r.

1 საკომილისა A. 2 მძღაფრი A. 3 ქალწოლისა A. 4 დაიცვა A. 5 შეუწუელად J. 6 უღალადებთ] ჩიუენ J. 7 განყოფელი A. 8 და ერთარსებით]—A. 9 ძე A. 10 უკამოდ A. 11 ვიტყუთ A. 12~შენ კურთხეულ ხარ A. 13 სასწაულთა A. 14 გიციანთ A.

* J ხელნაწერში ძლისპირს ახლავს მხოლოდ ა ღმერთისმშობლისა.

** ღმერთისმშობლასს A ხელნაწერში არა აქვს რიტკული ბუნქტუცია.

94. H ნუსეკესები HL

Παίημα Κοσμά μοναχῶν

*Ηχος β'. 'Ωδὴ Γ'

2. ყრმანი წმიდანნი
 საკუმილსა¹ ცეცხლისასა შეითხინეს²,
 და შეცურეულნი³ სულითა⁴ უენე-
 ბელად დაიცეებოდეს⁵
 მოსლვითა ანგელოზისა ღმრთისაჲთა⁶
 და სიხარულით
 განბრწყინებულნი⁷ ღალადებდეს და
 იტყოდეს:
 კურთხეულ ხარ შენ,
 უფროჲსად ამალღებულო⁸, ღმერთო
 მამათა⁹ ჩუენთაო.

Νέοις εὐαγγελίς
 καμίωσ παρὸς παρομιλησαντας
 δευτερευουσης πνεύμα ἁγίου
 ἀβλαβῶς δευτερευουσης
 καὶ τῶν ἀγγέλων συκαταβῆσαν
 ἔθεν ἐν εὐχαρί ἁγίου ἁγίου
 εὐχαριστῶν ἀνεμῶντων
 ὑπερμυνη
 ὁ πῶν πατέρων Κύριος
 καὶ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.
 (ეესტრ. № 49, კოშმ. გვ. 110, ხილნ. 48r)

ჩუენ მორწმუნეთა¹⁰
 მოგუეცა სიბრძნე¹¹ და აღვიარებთ
 დღეს
 სამგუამოანას¹², ღმერთსა, ბუნებით
 გამოუკულებელსა¹³,
 და ანგელოზთა თანა თაყუანის-ვსცემთ

მამასა, ძესა¹⁴,
 სულსა წმიდასა¹⁵. სამებასა უღალადებთ¹⁶
 ერთარსებასა განუყოფელად¹⁷,
 უფალსა და ღმერთსა¹⁸ საუკუნეთასა¹⁹.

H₁: 3rv, L₁: 14v, A₂: 11rv, J₂: 14rv.

¹ სავომილს A, სავომილს H. ² შეთხინეს AL. ³ შეტორეოლნი A. ⁴ სოლითა A. ⁵ და-
ცუბოლეს AL. ⁶ ოენეუალ A. ⁷ განბრწინებოლნი A, განბრწინებულნი L. ⁸ აღმაღლე-
ბული A. ⁹ მამათა—H. ¹⁰ მორწმონეთა A. ¹¹ სიბრძნე LH, სიბრძნე J. ¹² სამგუამოენება-
სა A, სამგუამოენასა J. ¹³ გამოუკლეველსა H. ¹⁴ ძესა]—და A. ¹⁵ ~წმიდასა სულსა A. ¹⁶ ოლა-
ლაღბთ A. ¹⁷ განოყოფელად A, განუყოფელსა J. ¹⁸ ღმერთსა და უფალსა ALJ. ¹⁹ საუკუნე-
სა H.

95. H₂ ანტიოენზროსტაკმა H
ანტიუთეონზროსთიალმა L

3. ბრძანებამან უმჯულოასა¹ მძლავრისა-
მან

უფროასად მოტყინარც²
აღაგზნა სა:უმილი ყრმათათჳს,
და ღმერთმან ყოველთამან ასხურა
ცუარი³ ზეცით
სამთა მათ მგალობელთა,
რომელი-
ოგი არს კურთხეულ⁴ უკუნისამდე.

Ποιήμα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἰηζὺς β'. 'Ωδὴ γ'

'Αντίθεον πρόταγμα παρνομοῦντος
ταράννου μεταράσιον
την φλόγα ἀεραῖ:πι:σε,
Χριστός δὲ ἐφ' ἡλ:σασε
θεσσεβῆσι πα:σῖ
ἐρασον την τοῦ Ἰησῦ:ματος
ὁ ἄν εὐλογῶμενος καὶ ὑπερένδυσας.
(ეგსტრ. № 46, ხილნ. 47v)

განუყოფელსა ძალსა სამებისასა,
მიუწლომელსა⁵ ჩუენგან,
მორწმუნენო⁶, ვაკურთხევედეთ
არა⁷ გამოწულილვით⁸,

არამელ სარწმუნოებით⁹
და ესრცით¹⁰ ვლალადებთ:
ღმერთო¹¹
საუკუნეთაო, კურთხეულ ხარ შენ.

H₂: 3v, L₂: 15r, A₂: 11v, J₂: 14v.

¹ უჩროლოსა A. ² მოტყინარედ LJ. ³ ასხურა ცუარი] აცურაა ცუარი A. ⁴ კურთხეულ]—
ღმერთო A. ⁵ მიოწლომელსა A. ⁶ მორწმონენო A. ⁷ არაჲ H. ⁸ გამოწურღვით H. ⁹ სარწმო-
ნოებით A. ¹⁰ ესრეთ L, ესრეთ J. ¹¹ ო'ო A.

96. H იკონესზრუ HL

4. ხატისა მისთჳს¹ ოქროასა, რომელი
იმსახურა²
ველსა მას
ღვირისასა³,
სამთა ყრმათა შიში შეურაცხ-ყვეს
მძლავრისაჲ მის
და შეითხინეს⁴ სა:უმილსა მას
და შეცურეულნი⁵ ღალადებდეს⁶:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო, ღმერთო
მამათა ჩუენთაო.

Ποιήμα Κοσμά μοναχῶν
Ἰηζὺς β'. 'Ωδὴ γ'

Εἰκόνας χρυσῆς
ἐν πνεῦ: Δεσφῆ λατρειοσμένης
οἱ τρεῖς σοῦ παῖδες κατεφρόνησαν
ἐμθεσάτου προτάγματας·
μῆσον δὲ παρὲς ἐμβλ:ηθῆντες
ἐροιαῖ:μασιν· ἐψαλλ:ον·
εὐλογῶμενος εἰ ὁ Θεός,
ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν·
(ეგსტრ. № 53, კოშმ. გვ. 106, ხილნ. 47r)

მამათა დაუსაბამოო, და ძეო მხოლოდ-
შობილო,
სულო წმიდაო⁷,
სამგუამოენებათ განუყოფელო და
შეურევენლო⁸,

ერთღმრთეებათ ქეშმარიტო,
ყოველნი გიღალადებთ⁹ და ვიტყვით¹⁰:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

H₃: 3v, L₃: 15r, A₄: 11v, J₄: 14v.

¹ მისთვის L, მისთვის A. ² ამსახურა L, იმსახორა A. ³ დეარისასა L. ⁴ შეათხინეს L.
⁵ შეკორეულნი A. ⁶ ღალაღებდეს|+და იტყოდეს L. ⁷ სულო წმიდო| წმიდო სამებათ A.
⁸ შეორეენლო A. ⁹ გილაღადებთ| გიგალობთ L. ¹⁰ ვიტყუეთ L, ვიტყუთ A.

97. H უენმიტრაოკ H
ოენმიტრაო L

Ἄχολοῦθία Συναίνετή
Ἦχος β'. Ὁδὴ γ'

5. რომელი დემეკვდრე¹ ქალწულისა²
მუცელსა³
და დაიცივე⁴ ქალწულად,
განუხრუნელად⁵, უბიწოდ⁶,
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო⁷.

Ὁ ἐν μῆτρᾳ οἰκῆσας
καὶ παρθέσιν φιλᾶσας
καὶ ἄγίας Παρθένου
καὶ ἡ σὲ τειχοῦσαν, Ἀόχῃ,
ἐβλογγεῖς εἰ, Κύριε.
(ეგვტრ. № 71)

სამებაჲ, ერთარსებით თაყუანის-სა-
ცემელი,
აღვიარეთ ყოველთა,

და ესრშთ⁸ ულაღადებთ⁹:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო.

H₄: 3v, L₄: 15r, A₅: 11v, J₅: 14v-15r.

¹ დემეკვდრე J, დემეკვდრე AL, დემეკვდრე H. ² ქალწოლისა A. მოცელსა A. ³ და-
ცივე AL. ⁴ განოკრუნელად A. ⁵ იბიწოდ A. ⁶ უფალო|+ღმერთო მამათა ჩუენთაო A. ⁷ ეს-
რეთ L. ⁸ ვლაღადებთ A.

98. H ბატოსენორი H
ბატოს... L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἦχος β'. Ὁδὴ γ'

6. მაყული მოტყინარს¹ და საჯუმილი²
ქალდეველთაჲ მათ
შეცურეული³ კემშარიტად მოგასწავე-
ბდა შენ, ღმრთისმშობელო,
რამეთუ
შეიწყნარე⁴
ცეცხლი ღმრთეებისაჲ
საშოსა შენსა უენებელად,
რომელსა ულაღადებთ და ვიტყვთ⁵:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო⁶.

Βίαιος ἐν ἕρπῃ παρὶφλεκτος
καὶ ἔρροσπιόλος
καὶ μῦθος γαλθαῖχῃ
σαφῶς προεγρίφει σε, Θεόσυμφε,
τὸ γὰρ μεῖον ἄσλον
ἐν ἰλιχῇ γαστρί
πῆρ ἀφλέχων ἐδέξω·
ὁὖ τῷ ἐκ σοῦ τειχόμενι· ψάλλομεν·
ἐβλογγεῖς ὁ Θεός·
ὁ ἄνθρωπος πατέρων ἡμῶν.
(ეგვტრ. № 52, ხილნ. 50v)

სამგუამოენებით აღვიარებთ განუ-
ყოფელად⁷
სამებასა წმიდასა, ღმრთეებითა⁸
გამოუკულებელსა⁹,
და ერთობით ვადიდებთ ჩუენ მორ-
წმუნენი

მართალ¹⁰ აღსარებით და ვიტყვთ¹¹:
მამათ, ძეო სულთი წმიდითურთ¹²,
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო¹³.

H₅: 3v, L₅: 15rv, A₆: 11v-12r, J₆: 15r.

¹ მოტყინარე L, მოტყინარე J. ² საჯომილი HA. ³ შეკორეული A. ⁴ შეაწყნარე A, შეიწყ-
ნარე J. ⁵ ვიტყუეთ A. ⁶ მამათა ჩუენთაო|—L. ⁷ განყოფელად A. ⁸ ღმრთეებით A. ⁹ გამო-
უკლებელსა H. ¹⁰ მართალ რლ H. ¹¹ და ვიტყუეთ|—A, ვიტყუეთ H. ¹² წმიდითურთ L.
¹³ ჩნთა L.

აკურთხედიტსა ჯა ბ
99* A.

1. დაბადებულნი¹ გამოჩნდეს თავისუფლად,
და ძელ ნათლისად იწოდნეს განწირულნი,
და მიზეზი იგი
ბნელისა მგლოვარე არს,
და ქეშმარიტად
აყუავეილნა მიზეზი
წარმართთა კსნისაჲ,
სასოწარკუთილი დღეს.

- ა. *დაუსაბამოჲ² დასაბამიერ იქმნა
უცვალებელად³ ქალწულისაგან
სძლისა დაცვაჲ,
[რომელი] -იგი პირველისა
მის მამისა წყლითა⁴ განწმიდა, გუას-
წაჲ: ვალობდით,
გაკურთხევთ სამებით დიდებულსა.

A₁: 12r, J₁: 15rv.

¹ დაბადებულნი A. ² დაოსაბამო A. ³ უცვალებელად A. ⁴ წყლითათა A. ⁵ სარწმონე-
ბით A.

* J ხელნაწერში არის მხოლოდ ბ ღმრთისმშობლისა.

100. H მოსტირიონჰარ H,
მუსტირიონჰარა L

2. საკრველი¹ დიდებული
ბაბილონს² შინა
საბუმლომან³ აჩუნა ცუარისა ცურე-
ვითა,
რამეთუ ყრმანი იქსნა⁴ აღისაგან
შემქუეველისა,
და მოწყვლნა⁵ ქალდეველნი⁶
წამის-ყოფითა სულგრძელებისაჲ-
თა?,
რომელსა ვაკურთხევთ ჩუენ
და აღვამალებთ⁸ მას უკუნისამდე.

განეცხადა მორწმუნეთა
სამებაჲ, უწეშთაჲსი⁹ ყოველთა კაცთა*
ბუნებათაჲ¹⁰.
მამაჲ ზეცით წამებდა ძისა საყუარე-
ლისათჳს¹¹,

Ποίημα Ἰωάννου τοῦ Ἀρχιδ
Ἰηοὺ β'. 'Ωδὴ η'

Ἐλευθέρᾳ μὲν ἡ κτίσις ὑπαρῖζεται
οἰοί δὲ φανός οἱ πρὶν ἐσχοτισμένοι
μόνος στενάξει τοῦ σκότους ὁ προστάτης
νῦν εὐλογεῖται συντόνας τὸν αἴτιον
ἡ πρὶν τάλαινα τῶν ἐθνῶν παγκληρία.
(ეესტრ. № 50, კოშმ. გვ. 120, ხილნ. 52v)

- ბ. სამებაჲ წმიდაჲ, გარეშეუწერელი,
ერთარებაჲ ღმრთეებრ გამოუთქუმელი,
სამგუამოვნებით
გუესწავა მორწმუნეთა
აღსარებად,
რომელსა თაყუანის-ვსცემთ სარწმუ-
ნოებით⁵ აწ და უკუნისამდე.

Ποίημα Κοσμά μισαχῶν
Ἰηοὺ β'. 'Ωδὴ η'

Μισαχῶν παρὰ τοῦ
ἡ Βαβυλωνίος ἔδειξε κάμινος
πηγάσσα ζράου
ὅτι ρεῖμριος ἔμελλεν ἄσλον πῦρ
εἰσβέχεσθαι ὁ Ἰορδάνης
καὶ στέγειν σαρκί
βαπτίζμενον τὸν κτίσθη
ὄν εὐλογεῖται λαοί
καὶ ὑπεραψῶσιν
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.
(ეესტრ. № 49, კოშმ. გვ. 120, ხილნ. 52r)

და სული წმიდაჲ იხილვა¹² სახელ
ტრედისა გარდამოსრული¹³,
რომელსა ვაკურთხევთ¹⁴ ჩუენ და ავა-
მალებთ
მას უკუნისამდე.

H₁: 3v, L₁: 15v, A₂: 12r, J₂: 15v.

¹ საყურელო L, + და A. ² ბაბილოენს L. ³ საჯშილმან H, საჯშილმან A. ⁴ აქსნა ALJ, იქსნა H. ⁵ ჰოსწყუნა H. ⁶ ჰალდეველი მოწყედრინა L. ⁷ სელგრქელისაიათა ALJ. ⁸ და ავამალღებთ AL, ამღღებთ H. ⁹ უზეშთაესი H. ¹⁰ ბონებთათა A. ¹¹ საყურელისათვის A. ¹² ახილვა A. ¹³ გარდამოსროლი A. ¹⁴ ვაქორთხევუ A.

* აქედან H ხელაწერს აკლია.

101. L კამინოსპოტე L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

*Hγος β'. 'Ωδὴ γ'

3. სატემილი იგი
ცეცხლისა ბაბილონს¹
პირველად განიზოგა ღმრთისა მიერ,
რამეთუ ქალდეველი
აღისა მისისაგან² შეიწუნეს³,
ხოლო ყრმანი შეცურეულნი
იტყოდეს⁴: აკურთხევედეთ
ყოველნი საქმენი უფლისანი უფალსა.

Kάμινος ποτὲ
πυρὸς ἐν Βαβυλωνί:
καὶ ἐνεργείας ἐξείργε
τῷ θεῷ παρατάγματι
τοῦ Χαλδαίου καταφλέγουσα
τοὺς δὲ πειρασὺς ἠρῶσιζοῦσα ψάλλοντας·
ἐπὶ οὐραῖς πάντα καὶ ἔργα τὸν Κύριον.
(ეესტრ. № 46, კოშმ. გვ. 118, ხილნ. 51v)

შენ, ღმერთო ჩუენო,
ღმრთისაგან გამოსრულო,
გიხილეთ⁵ განკორციელებული⁶
და შენ მიერ ვიხილეთ⁷

მამა შენი, უხილავი ღმერთი,
თანაარსით სულით წმიდითურთ⁸,
და ვიტყვთ⁹: აკურთხევედეთ
ყოველნი [საქმენი უფლისანი უფალსა].

L₂: 15v, A₂: 12r, J₂: 15v.

¹ ბაბილოენს L. ² მისისაგან] მიერ A. ³ შეიწუნეს LA. ⁴ იტყოდეს] მღს აქდეს A. ⁵ გიხილეს A. ⁶ განკორციელებული A. ⁷ ვიხილეთ] ვცანთ A. ⁸ წაერთთ L, წმიდით JA. ⁹ ვიტყვით A.

102. L ტონარიტონსოფი L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

*Hγος β'. 'Ωδὴ γ'

4. რომელმან დაჰბადა ყოველი¹
სიბრძნითა² გამოუთქუმელითა³, სიტ-
ყუამან საღმრთომან,
და არარაჲსაგან შექმნა მეტყუელად⁴:
აკურთხევედით საქმენი უფლისანი⁵
უფალსა⁶.

Ἦν ἀρχὴ τοῦ σοφῆ
σαστηγῆμασιν καὶ πάντα θεὸν λόγον
καὶ ἐκ μῆ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγῆγοντα
ἐπὶ οὐραῖς καὶ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.
(ეესტრ. № 48, კოშმ. გვ. 122, ხილნ. 53 r)

მოვედით, მორწმუნენო,
და უგალობდეთ⁷ სამებასა დამბადე-
ბელსა⁸,

ჭებულსა კაცთა შორის:
აკურთხევედით საქმენი უფლისანი
უფალსა.

L₂: 15v, A₂: 12rv, J₂: 15v-16r.

¹ ყოველივე A. ² სიბრძნითა] სიტყუითა A. ³ გამოუთქმელი A. ⁴ მეტყუელი A. ⁵ ორსნი A. ⁶ უფალსა]—A. ⁷ უგალობდეთ A. ⁸ დამბადებელსა]—L.

103. L ტონენსოფიაკატ L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

*Hγος β'. 'Ωδὴ γ'

5. რომელმან პირველ სიბრძნითა
დაჰბადენ დამბადებულნი¹
და უქუანა]სკენელსა ღღესა განა-
ახლენ² გამოუთქუმელად³

Ἦν ἐν ἀρχῇ καὶ ἀρχῆς
καὶ πάντα σαστηγῆμασιν
καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἦσαν ἔμψυχον

ბუნებისა შემოსითა
კაცობრივითა⁴
საიდუმლოდ⁵ ჩუენთჳს⁶,
რომელნი გაკურთხევთ⁷ შენ.

και νη̄ν καῑσιν ἀναπλασαντα
καῑ εν̄ μη̄τρεῑ σῑκη̄σαι
ἀπεργαζάμουσ̄ με̄λη̄ταυτα
ἐσ̄λαγξ̄εῑτε τ̄ς̄ ἑργᾱ Κῡριοῡ τὸν̄ Κύριον.
(ეგვტრ. № 52)

ვარეშეუწერელსა მას
სამებასა, მიუწოდმელსა⁸
ღმრთეებისა ბუნებითა⁹
გამოუკულებელად¹⁰
გაკურთხევთ და სარწმუნოებით¹¹
ვიტყვთ¹²:

ამალღებულ¹³ ხარ
დაბადებულთაგან¹⁴,
ამისთჳს¹⁵ გაკურთხევთ შენ
მღდელნი და მონანი.

L₄: 15v-16r, A₅: 12v, J₅: 16r.

¹ დაბადებულნი A. ² განახლენ A. ³ გამოუთქმელად A. ⁴ კობრიკსა A, კაცობრივისა J.
⁵ საიდუმლოდ L. ⁶ ჩნთვის A. ჩნთვის L. ⁷ გაკურთხევთ A. ⁸ მიოწოდმელსა A. ⁹ ბონე-
ბითა A. ¹⁰ გამოუკლებელად A. ¹¹ სარწმუნოებით A. ¹² ვტყთ L, ვიტყუთ A. ¹³ აღმალ-
ღებულ J. ¹⁴ და დიდებოლ A (ამაზე მთავრდება A ხელნაწერში ღმრთისმშობლისა). ¹⁵ ამის-
თვის L.

104. L ენტიკამინოტი L

Ποῑμᾱ Ἰωάννοῡ μοναχοῡ
Ἰη̄οῡ β'. Ὁ̄δ̄η̄ ἡ'

6. საჯემილსა¹ მას შინა ყრმათასა
წინაღწარვე² გამოსახე
მშობელი შენი, უფალო,
და სახეობამან³ მათმან იქსნნა⁴
იგინი
ცეცხლისა მისგან შემწუველისა,
და იტყოდეს კიდენი სოფლისანი:
აკურთხევდით უფალსა
და უფროსად ამალღებდით მას
უკუნისამდე.

Ἐν̄ τῇ̄ καῑνῑτῃ̄ τῇ̄ τῶν̄ πᾱιδ̄ων̄
προσπε̄ιχόν̄σας̄ πο̄τε̄
τῆ̄ν̄ σ̄η̄ν̄ μη̄τ̄ρᾱ, Κύριε̄,
ὁ̄ θε̄ς̄ τ̄ς̄ το̄ῡ το̄ῡ
πᾱτρ̄ος̄ ἐξ̄εί̄λατο
ἀφ̄λά̄ζω̄ς̄ ἐμ̄βᾱρ̄ε̄σῑον̄τᾱ
ἦ̄ν̄ ὑ̄μ̄νοῑμᾱν̄
ἐμ̄φ̄αν̄ῑσ̄ῑσ̄ᾱν̄ δῑὰ̄ σ̄ιν̄
τ̄ς̄ ἁ̄β̄ρᾱς̄ σ̄η̄με̄ρον̄
καῑ ὑ̄μ̄νοῑσ̄μᾱν̄
ἀσ̄τῆ̄ν̄ εἰ̄ς̄ τ̄ς̄ αἰ̄ων̄ᾱς̄.
(ეგვტრ. № 55, კომმ., გვ. 128, ხილნ. 56r)

ვითარცა ცეცხლმან ნივთიერმან
ბუნებაჲ⁵ თჳსი⁶ შეცვალა
და პატივ-სცა სამთა ყრმათა⁷
არა⁸ შეხებითა⁹ გუამთა მათთა
წმიდათა,

ეგრძლთვე¹⁰ შენ, ღმრთისმშობელო,
დაიცევ¹¹ შეუწუველად¹² ცეცხლისა
მისგან
უნივთოვსა¹³, რომელსა ავამალღებთ
ჩუენ ყოველნი¹⁴ უკუნისამდე.

A₆: 12v, J₆: 16rv, L₆: 16r.

¹ საჯემილსა A. ² წნწრევე A. ³ სახიობამან AJ. ⁴ იქსნა A, მქსნა L. ⁵ ბონებაჲ A. ⁶ თჳ-
სი A, თჳსი L. ⁷ ყრმათა L. ⁸ არაჲ LAJ. ⁹ შეხებითა A. ¹⁰ ეგრეძლთვე L. ¹¹ დაიცევ L.
¹² შეუწუველად A. ¹³ უნავთოვსა A. ¹⁴ ყოველნი] + მას J.

106. L ეფრიქენჰედონ L

7. შეძრწუნდა¹ უბიწოასავან
გუამისა ყრმათა, სულითა შემოსილთა,
და დაემორჩილა² ცეცხლი ძლიერად,
შვდწილ³ მოტყინარს⁴
და შეწუდა⁵ უძლური⁶, და უკუდაგს
თანა
საჭუმოლისა განმაქარეველსა იტყოდეს:
ყოველნი საქმენი უფლისანი
უფალსა უგალობდეთ
და ამალლებდით მას უკუნისამდე.

აღვიარებთ მორწმუნენი⁷
სამითა გუამითა სამეხასა წმიდასა,
დაუსაბამოსა ღმერთსა, ბუნებით
ერთსა განუყოფელად⁸,
და მართლმადიდებლობით თაყუანის
ვსცემთ,

L_გ: 16r, A₇: 12v, J₇: 16v.

¹ შეძრწუნდა A, ² დაემორჩილა]—მით A. ³ შვიდწილ L A. ⁴ მოტყინარს L. ⁵ შეწუდა J.
⁶ უძლური A. ⁷ მორწმუნენი A. ⁸ განუყოფელად A. ⁹ სარწმუნოებით A. ¹⁰ ესრეთ L,
ესრეთ J. ¹¹ ვლადლებთ A. ¹² ოვლებით A. ¹³ და]—A. ¹⁴ კავებში ჩაწერილი რეფრენი არ
არის AJ ხელნაწერე:ში.

106. L ტონენკამინონტუპიროს L

3. საჭუმოლად¹ გარდამოსრულსა²
ყრმათა ებრაელთათჳს³ ღმერთსა,
რომელმან ცეცხლი ცუარად შეცვალა,
აკურთხევდით ყოველნი⁴
საქმენი უფლისანი უფალსა
და ამალლებდეთ მას უკუნისამდე.

სამგუამოვნებით ნათელსა,
სამეხასა⁵ ღმერთისასა
ერთარსებასა⁶ აღვიარებთ ყოველნი
მორწმუნენი⁷ და ვიტყვთ:

L₇: 16v, A₈: 13r, J₈: 16r.

¹ საჭუმოლად A. ² გარდამოსრულსა A. ³ ებრაელთათჳს A, ებრაელთათჳს L. ⁴ ყოველ-
ნი]—A. ⁵ სმუხსა L. ⁶ ერთარსებასა] ერთბუნებისასა A; ერთბუნებასა J. ⁷ მორწმუნენი A.
⁸ J-ში კავებში ჩაწერილი ტექსტის ნაცვლად ჩაწერილია სხვა, გვიანდელი ხელით: „აკურთხევდით
უფალსა და ამალლებდით მას უკუნისამდე“, ხოლო ფურცლის კიდებზე მიწერილია აგრეთვე
სხვა ხელით: „სამგუამოვნებით ნათლსა: ამისი ბოლოა ვგრეცა არს, ერთა ძლისპირსა თანა
უწერიად ესრეთ: ყოველნი საქმენი უფლისანი ღმრდებელსა აკხედთ უკე“ (16r).

Ποίημα Κοσμά μοναχου
Ἰηγος β'. Ὁδῆ γ'. Εἶρμος ἀλλος

Ἐφριξεν παῖδων εὐαγῶν
τὸ βράσασθαι ψυχῆς ἀσπιλον σῶμα
καὶ εἶξεν τὸ κραφθεῖν
ἐν ἀπειρῶ σὴν ἀκάματον πῦρ
ἀειδῶσθαι δὲ ἐκμαρτυριῆς φλογίης
διαιωνίζων ἡμῶν ἀνεμέλησεν·
τὸν Κύριον πάντα καὶ ἕργα ὑμῶν εἶτε
καὶ ἡπερῆσεν τε
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.
(ეესტრ. № 53, კომშ. გვ. 126, ხილნ. 55r)

და სარწმუნოებით⁹ ესრეთ¹⁰ ულალ-
ლებთ¹¹
ყოველნი საქმენი უფლისანი
უფალსა [უგალობდეთ¹².
და¹³ ამალლებდით მას უკუნისამდე]¹⁴.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχου

Ἰηγος β'. Ὁδῆ γ'. Εἶρμος ἕτερος

Τὸν ἐν καμύσῳ τοῦ παρῶν
τοῦ Ἐβραίου τοῖς πασι ταῖς ἀβρα-
καὶ τοῦ φλόγῃ εἰς βρασῶν
μαρτυρίῳσθαι θεῶν
ὑμῶν εἶτε καὶ ἕργα ὡς Κύριον
καὶ ἡπερῆσεν τε
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

(ეესტრ. № 47, კომშ. გვ. 118, ხილნ. 51v)

ყოველნი
საქმენი [უფლისანი დამბადებელსა
აკურთხევდით უკუნისამდე]⁸.

9. ბრძანებასა ურჩულომსა¹ მის
მძლავრისასა არა² დაემორჩილნეს
სამნი ყრმანი, შე-თხინეს საქუმილსა
და ესრცთ³ იტყოდეს:
აკურთხევდით სა მენი
უფლისანი უფალსა.

საშეზასა ერთარსებასა,
დაუსაბამოსა⁴, მიუწლომელსა⁵,
მორწმუნენო⁶, მართლმადიდებლობით

A₉: 13r, J₉: 16v.

¹ ორწოლომსა A. ² არაჲ AJ. ³ ესრეთ J. ⁴ დაოსაბამოსა A. ⁵ მიოწლომელსა A. ⁶ მორწ-

მუნენი A. ⁷ ესრეთ J. ⁸ უღალადებდეთ J.

108*. A ადიდებდითსა ჳ^ა ზ

1. უზეშთაეს არს
გონებასა კაცთასა,
სძალო წმიდაო
და დედაო უსძლოო,
დიდებაჲ შენი
და ქებაჲ ჳერისაებრ.
ხოლო ჩუენ, წადიერნი,
არა¹ დავდუმნეთ²,
მსგავსად ძალისა
ჩუენისა³, ქებად შენდა.

დაგუამტკიცენ⁴ ჩუენ
ვედრებითა შენითა,
დედაო ღმრთისა ქველის-მოქმედისაო,
რამათა ვილოდით შენ მიერ უქცევულად⁵

A₁: 13r, J₁: 17 rv.

¹ არაჲ A. ² დავდომნეთ A. ³ ჩუენისა]—A. ⁴ დამამტკიცენ J. ⁵ ოქცევულად A. ⁶ მივემთხი-

ენო A.

109.* L აპორიპასადლოსა L

2. ვერ შემძლებელ ვართ
დიდებად შენდა ჳერისაებრ
ქუეყანისანი,
და მოუძღურდებან¹ ჳეცისანი,
ღმრთისმშობელო,

Ἦχος β'. Ὁδὴ γ'

Τῶ δέγματι τῷ τυραννικῷ
οἱ ἄσχοι τρεῖς παῖδες μὴ πεισθέντες
ἐν τῇ χαμίνῃ βλαβέντες
Θεὸν ἀποκρίθην ψάλλοντες.
ἐσλογεῖτε τὰ ἔργα
Κυρίου τὸν Κύριον.

(ეხტრ. № 53, კომ. გვ. 128, ხილნ. 53v)

ესრცთ⁷ უგალობდეთ⁸:
აკურთხევდით საქმენი უფლისანი
უფალსა.

Ποίημα Ἰωάννου τοῦ Ἀρχιᾶ

Ἦχος β'. Ὁδὴ θ'

ᾨ τῶν ὑπέρ υἱὸν τοῦ ἁγίου σου Παύλου!
ὕμνου μὴ γὰρ μῆτερ ἐσθλὴ γένη
δὲ τῆς τυχύντης παντελὲς σωτηρίας
ἐπαξιῶν κροτησῆν ἄς ἐσέρχεται
ῥῆσιν φέρουσας ὑμῶν εὐχαριστίας.

(ეხტრ. № 50, კომ. გვ. 134, ხილნ. 58r)

გზასა საღმრთოსა მადიდებელნი შენნი
და ცხორებასა
კეთილსა მივემთხვენთ⁶.

Ποίημα Κοσμά μοναχῶν

Ἦχος β'. Ὁδὴ θ'

Ἄπειν ἡμεῖς γλῶσσα
ἐψυχμεῖν πρὸς ἀξίαν
ἐλυγνῆ ἡς υἱὸς καὶ ὑπερκόσμιος
ἡμεῖν σε, Θεοτόκε,
ἡμῶς ἀγαθὴ ἡπαρχουσα

რამეთუ უზემთაჲს² იქმენ³,
 შეიწირე⁴ სარწმუნოებაჲ⁵ ჩუენი,
 უწყვი⁶ სიყუარული⁷ ჩუენი,
 ვითარცა ნათელსა ქრისტეანობი-
 სასა⁸ ვადიდებთ.

რἡν πιστευ ὁμῶς,
 καὶ γὰρ τὸν παῖον οἴμας
 τὸν ἐνίειον ἡμῶν·
 οὐ γὰρ χριστουαὐτῶν εἰ παροεταίς
 σὲ μεγαλῆνομεν.
 (ეგვტრ. № 49, კოშმ. გვ. 132, ხილნ. 57v)

დღდაჲ ქალწული
 არა⁹ ყოფილ არს კაცთა შორის,
 არცა უთესლოდ¹⁰
 ნაშობი გამოსრულ¹¹ არს
 მუცლისაგან,

არამედ შენ, ქალწულო,
 ბუნებითა¹² წარჩვედ,
 ამისთვის¹³ ყოველნი დაბადებულნი.
 განწმედლითა¹⁴ გულითა¹⁵,
 ვითარცა ნათელსა ქრისტეანობისასა
 ვადიდებთ.

L₁: 16v, A₂: 13r, J₂: 17v.

¹ მოოდლოდებიან A. ² ოზეშთაჲს A. ³ ექმენ L. ⁴ შეიწირე LA. ⁵ სარწმუნოებაჲ A.
⁶ ოწყვი A. ⁷ სიყუარული A. ⁸ ქრისტე ნობისა L. ⁹ არაჲ L. ¹⁰ ოთესლოდ A. ¹¹ გამოსროლ A.
¹² ბონებითა A. ¹³ ამისთვის A. ¹⁴ განწმედლითა A. ¹⁵ გლისითა A.

110. L ანარსოჯენიტოროს L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
 Ἰηχῶς β'. Ὁρθῆ θ'. Εἰρμός ἑτερος

3. დაუსაბამოესაგან¹ მამისა
 ძს² ღმრთისაჲ გამოჩნდა,
 ქალწულისაგან³ მქსნელად ჩუენდა
 განჯორციელდა.
 განგუანათლებს
 დაბნელებულთა და შემოჰკრებს
 ერთად განბნეულთა,
 რაჲთა სარქმუნობით⁴ მშობელსა
 მისსა⁵ ვადიდებდეთ.

ἸΑναρχου γενητορος
 υἱὸς Θεὸς καὶ Κύριος
 σαρχωμεις ἐκ Παρθένου
 ἡμῶν ἐπέφανε
 τὰ ἐσοχοισμένα φωνίσει
 συναγαγεῖν τὰ ἐσοχοισμένα·
 οὐδὲ τῆν πασῶμυρτων
 Θεοτόκων μεγαλῆνομεν.
 (ეგვტრ. № 46, ხილნ. 57r)

სამებასა⁶ წმიდასა,
 ბუნებით⁷ მიუქრომელსა,
 მართლმადიდებლობისა აღსარებითა
 უგალობდეთ⁸ ჩუენ,

მორწმუნენი, ვალობითა ღმრთივშუე-
 ნიერთა
 ნათელსა წარუევალსა⁹,
 სულთა ჩუენთა განმანათლებელსა.

L₂: 16v, A₃: 13rv, J₃: 17v—18r.

¹ დაოსაბამოესაგან A, ² ძეს L. ³ ქალწოლისაგან A. ⁴ სარწმუნობით A. ⁵ მისა L, მისს
 თანა A. ⁶ სამებასა] სამსა A. ⁷ ბონებით A. ⁸ ოვალობდეთ A. ⁹ წაროევალსა A.

111. L ტინა:რთენ L

Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης
 Ἰηχῶς β'. Ὁρθῆ θ'

4. ქალწულებაჲ¹ შენი,
 ღმრთისმშობელი უბიწოო,
 რომელი არა² შეწუა ცეცხლმან
 ღმრთიებისამან, მას ვადიდებთ³.

Τῆν παρθενίαν σου,
 Θεοτόκε ἀμίαντε,
 ἣν οὐ κατέφλεξε,
 πῦρ τῆς θείας
 μεγαλῆνομεν.
 (ეგვტრ. № 60, ხილნ. 61r)

რომელი დაემკვდრა⁴
მცელსა⁵ შენსა⁶ უთესლოდ⁷,

ღმრთისმშობელო, ქრისტე ღმერთი,
მკნელი სულთა⁸ ჩუენთაჲ, ვადიდებთ.

L₃: 17r, A₃: 13v, J₃: 18r.

¹ ქალწოლთაჲ A, ² არაჲ LA. ³ ვ⁷დბთ L, ელ⁷დბთ A. ⁴ დაემკვდრა LA. ⁵ მოცელსა A.
⁶ შ⁶ნა A. ⁷ თესლოდ A. ⁸ სოლთა A.

112. L იტონპროილიუ L

5. რომელმან ჰშევ¹ მთიები,
მზისა უწინარესი², ღმერთი კორ-
ციელ-ქმნული³,
მოსრული⁴ ჩუენდა საშოხსა
შენისაგან,
კორციელად გამოგჩინდა⁵ გამოუთქუ-
ელად⁶ სიმდაბლით,
ამისთჳსცა⁷, ღმრთისმშობელო,
სამართლად ვადიდებთ შენ.

რომელსა იტყოდეს⁸ წინაწარმეტყუ-
ელნი სულითა წმიდითა
შობისათჳს⁹ შენგან, ქალწულო¹⁰
მარიამ,
აღესრულა¹¹

Παίγμα Κοσμά μονχοῦ
‘Ηγας β’. ‘Ωδη θ’. Εἶρμος ἄλλος

‘Η τὸν πρὸ ἡλίου φαστήρα
τὸν Θεὸν ἐξανατεῖλαντα
σωματικῶς ἡμῖν ἐπίτημήσαντα
ἐκ λαχόνων παρθεναίων
ἀφράτως σωματῶσασα,
ἐβλογημένη πάναγχε,
σέ, Θεοτόχε, μεγαλίστομεν.
(ეგსტრ. № 53, ხილნ. 56v)

ქეშმარიტად და იქმენ¹² დედა¹³
მკნელისა.
ამისთჳსცა¹⁴ სარწმუნოებით,
ვითარცა ღმრთისმშობელ ხარ,
ვადიდებთ.

L₄: 17r, A₄: 13v, J₄: 18r.

¹ შევ A. ² უწინარესს A, უწინარესი J. ³ ქმნოლი A, ⁴ მოსროლი A. ⁵ გამოგვიჩინდა A,
გამოგვიჩინდა L. ⁶ გამოუთქმულად A. ⁷ ამისთჳსცა A, ამისთჳსცა L. ⁸ იტყოდეს L. ⁹ შობი-
სათჳს A, შობისათჳს L. ¹⁰ ქალწოლო A. ¹¹ აღესროლა A. ¹² იქმენ L. ¹³ დედად A.
¹⁴ ამისთჳს L, ამისთჳსცა A, ამისთ⁷ცა J.

113. იტონახორიტონ L

6. *რომელი მუცელსა¹ დაიტე²
ღმერთი დაუტევენელი,
და უშევ³ სოფელსა სიხარული,
შენ ვადიდებთ,
ღმრთისმშობელო ქალწულო⁴.

ყოველნი დაბადებულნი⁵
ვნატრიან, ღმრთისმშობელო
ქალწულო⁶, დედაო უბიწოთ⁷,

Παίγμα Κοσμά μονχοῦ
‘Ηγας β’. ‘Ωδη θ’. Εἶρμος ἄλλος

‘Η τὸν ἀχάρητον Θεὸν
ἐν γαστρὶ γαρήσασα.
καὶ γάρων τῷ χόσμῳ κηῖσασα
σέ ὑμνήσομεν,
παναγία Παρθένε.

(ეგსტრ. № 53, კოშმ. გვ. 138, ხილნ. 38v)

მეობ გუყუავ
შენდამი მორწმუნეთა⁸.

H₃: 5r, L₃: 17r, A₃: 13v, J₃: 18v.

¹ მოცელსა A. ² დაიტე LA. ³ ოშევ A. ⁴ ქალწოლო A. ⁵ დაბადებულნი A. ⁶ ქალწოლო A.
⁷ უბიწო A. ⁸ მორწმუნეთა A.

* აქედან კვლავ იწყება H ხელნაწერი.

114. H ემილაუნტეტონ H

ემელალო L

7. ვადიდებდეთ¹ ქალწულსა² უბიწოსა
ყოველნი,
რომელმან გვშეა³ ღმერთი ქორცითა
მაცხოვრად სოფლისა⁴
და მქსნელად მორწმუნეთა⁵.

აღვიარებთ ქალწულსა⁶ მარიამს
ღმრთისმშობელად⁷
სარწმუნოებით⁸ ჩუენ, მორწმუნენი⁹,

H₆: 5r, L₆: 17r, A₇: 13v, J₇: 18v.

- ¹ ელდთ H. ² ქლწოლსა A. ³ გუშეა H, გუშეა LA. ⁴ ყოველთა L. ⁵ მორწმონეთა A.
⁶ ქალწოლსა A. ⁷ ღმრთის მშობლად L. ⁸ სარწმუნოებით A. ⁹ მორწმუნენი A. ¹⁰ ბონებად A.
¹¹ ეიტყვით A, ეტყუთ H, ეიტყუით L.

115. H ტონექითონ H

ტონექეთონ L

8. *სიტყუასა¹ ზეცით მოსრულსა²
ღმრთისა მიერ მამისა,
სიბრძნით განახლებად ადამისა³,
ჯორციით შესხმულსა⁴
ღმრთისმშობლისაგან უზეშთაეჲს⁵
სიტყუათა⁶,
ჩუენ მორწმუნენი სარწმუნოებით
მშობელსა მისსა⁷ თანა გალობით
მას ვადიდებდეთ.

სძალო, დედაო ქალწულო,
სიმრაველს⁸ ანგელოზთაჲ
ევედრებიან ჩუენთჲს⁹ ქრისტესა,
ძესა შენსა.
და შენცა მიგავლენთ მორწმუნენი

H₇: 5r, L₇: 17rv, A₈: 13v—14r, J₈: 18r.

- ¹ სტყუასა H. ² მოსროლსა A. ³ ადამისსა A. ⁴ შესხმულსა A. ⁵ უზეშთაეს J.L.H. ⁶ სტყუ-
თა L.J, სიტყუათა A. ⁷ მისა H. ⁸ სიმრავლეჲ H. ⁹ ჩწთერს L, ჩწთერს A, ჩწთს H.
¹⁰ შწთათის LA, შწთათს H. ¹¹ გწმრს L.

116.* L აპორ.ჰანსაღლოსა L

9. დიდებულეზაჲ შენი, უსძლოო, გახარა
მთავარანგელოზმან და გეტყოდა:
კურთხეულ ხარ შენ შორის დედათა,
რამეთუ შენ დღეს მუტლად¹-ილო²,

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

Ἦχος β'. 'Ωδὴ θ'

Ἐμαγαλάνθη τῶν πιστῶν
λαῶν ἡ ἐκκλησία
ὅτι ὁ κτίστης τῶν ἀσφάπτων
ἔνθα ἔτι κἀσείων
καίνουσεν πρὸς ἑαυτήν.

(ეესტრ. № 48)

და მისგან შობილსა
ორად ბუნებად¹⁰ ეიტყვით¹¹.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

Ἦχος β'. 'Ωδὴ θ'

Τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον
τὸν ἀρρητὸν σιφίξ
ἦκοντα καινοσχησά τὸν Ἀδὰμ
πρωτῶν ἐπισηρῶν παπακῶντα θεῶν
ἐξ ἁγίας Παρθέου
ἀφῆσθας ἀρχαμῆντα δι' ἡμᾶς
οἱ πιστοὶ ὁμοφρονῶντες
ἐν ἡμῶν μαγαλῶμασιν.

(ეესტრ. № 46, კომ. გვ. 134, ხილნ. 58v)

ვედრებდა: მოსავთა შენთათჲს¹⁰
ნუ დასცხრები,
რამათა განმარინენს¹¹ ჩუენ საფრკეთა
ემმაკისათა.

* ამ ძლისპირზე მთავრდება მეორე ხმა H ხელნაწერში.

ჰშვე³ იმ⁴ ღმრთისა და დადგრე⁵
 ქალწულად⁶. ამისთვის⁷ ჩუენ მორწმუნ-
 ნენი⁸, ვითარცა ნათელსა ქრისტეანო-
 ბისასა, გადიდებდეთ.

გამოუთქმელსა მადლსა ღირს იქ-
 მე⁹, დედო სიტყვას¹⁰ ღმრთისაო.
 შენ მიერ განქარდა ცთომამ იგი პირ-
 ველი¹¹, ევაჲს მიერ წყევამ. ხოლო

შენგან კურთხევამ საუკუნომ. ამისთვის¹²
 ჩუენ მორწმუნენი¹³, ვითარცა ნათელსა
 ქრისტეანობისასა, გადიდებდეთ.

L₈: 17v. A₉: 1r.

¹ მოკლად A. ² დლო L. ³ შეე A. ⁴ ძეჲ L. ⁵ დადგერ A. ⁶ ქალწოლად A. ⁷ ამისთვის A, ამისთვის L. ⁸ მორწმუნენი A. ⁹ ექმენ L. ¹⁰ სიტყვას L, სიტყვისა A. ¹¹ + რამეთუ L. ¹² ამისთვის A, ამისთვის L. ¹³ მორწმუნენი A.

* ძლისპირისა და ღმრთისმშობლისს ტექსტებს LA ხელნაწერებში არ ახლავს რიტმული დაყოფა.

117*· A

Ποίημα Κοσμά μισαχου

*Ηχος β'. 'Ωδη θ'

10. აღიდე შენ, მაცხოვარ,
 ღმრთისმშობელი, რომელმან¹ გშეა
 შენ,
 რომლისა მიერ მსხნელმან
 გორცნი შეისხნა², რომლითა მიგნნა³
 ჩუენ,
 ვითარცა სახიერმან ღმერთმან⁴,
 ცოდვათა ჩუენთაგან.
 ჩუენ ყოველნი ვნატრით მას,
 და შენ მხოლოსა
 გალობით გადიდებთ.

Ἐμεγάλυσαρ, Χριστέ,
 τῆν τεκομένην σε Θεοτόχον
 ἄφ' ἧς ὁ πλάστης ἡμῶν
 ὁμοιοπαθῆς περιέβητο σῶμα
 τὸ τῶν ἡμετέρων
 λυτῆριον ἀπαλαγγιάτων·
 ταύτην μακαρίζοντες
 πᾶσαι γυνεαὶ σε μεγαλνοῦμεν.
 (ეგსტრ. № 53, ხილნ. 60r)

გონებამ განცკბრდების⁵
 ქებასა შენსა, ღმრთისმშობელო,
 რამეთუ უზეშთაეჲს⁶
 აღემატა დღეს მეცნიერებასა

აღამეანთასა დიდებამ შენი, უბიწოო,
 ხოლო შემსგავსებულად⁷
 უძლოურებისა⁸
 ჩუენისა გადიდებთ.

A₁₀: 1r, J. 19r.

¹ რლო A. ² ზეისხენ J, შეესხნა A. ³ მიგნენ J. ⁴ ვითარცა სახიერმან ღმერთმან—A. ⁵ განცუბრდების A. ⁶ უზეშთაეს J. ⁷ შემსგავსებულად A. ⁸ უძლოურებასა A.

ძლისწინი და ღმრთისმშობლისანი

უგალობდითსა ჯ² გ

118. H შერსონ HL

Ποίημα Κοσμά μισαχου

'Ωδη α'. 'Ιλχος γ'

1. უქმი ქუეყანამ,
 სამკვდრებელი¹ ზღუათამ,
 იხილა² მზემან პირველ,
 რაეჲს აზღუდნეს³ ლელენი

Χέραιον ἀβυσσοτόχον κέδον ἦλιος
 ἐπεπύλασε ποτέ·
 ὡαὶ τείχος γὰρ ἐπάγη
 ἐχατέρωθεν ἕνωρ

*მუცილითა⁵ იტვრეთ⁶ მკსნელი
დაბადებულთა⁷, ღმრთისშობელი
ქალწულო, უბიწოებით⁸.

მას მხოლოსა უგალობთ⁹, რომელი ცა
დიდებულ არს.

H₃: 5v, L₃: 18r, A₃: 14v, J₄: 21r.

¹ დემსქუა L, დაემშქუაუა A. ² ნებსით A. ³ კაცთათვის L, კაცთათვის A. ⁴ ო⁷გლობთ A.
⁵ მოცილითა A. ⁶ მტურითე L, იტვრითე A. ⁷ დაბადებულთა A. ⁸ უბიწოებით უბიწო
ვედრებით A. ⁹ ოგალობთ A.

* J ხელნაწერში ამ ღმრთისშობლისას სხვა ძლისპირი აქვს: „ღმერთსა, რომელმან იცნა
პირველ...“

121. H ასომენტოკურიოტოოფ H
ასომენტოკური L

Ἄχλοσιμῖα Ἄναστασιμὸς Συναίτιζή
Ἰησοῦς γ'. 'Ωβῆ' α'

4. უგალობდეთ უფალსა¹, მორწმუნენო,
სასწაულთა მოქმედსა, დიდებულსა².

* Ἀσάμην τῷ Κυρίῳ τῷ ὑπίστῳ
θεοδόξασμένῳ ἐστίεν ἐν αἰνεσεί.
(ვესტრ. № 132)

გიგალობთ შენ, ქალწულ³ უბიწოო,

რომელმან გვშეგ⁴ ღმერთი ჯორციელად.

H₄: 5v, L₄: 18r, A₄: 14v, J₄: 21r.

¹ უფალსა—A. ² დიდებულსა A. ³ ქალწოლო A. ⁴ გუიშეე HAL.

განმლიერდასა ჯ² გ

Ποίημα Κοσμά μοναχῶν

122. H ტოსტერეომატონე H
ტოსტერეომა L

Ἰησοῦς γ'. 'Ωβῆ' γ'

1. მოსავთა შენთა

დამამტკიცებლო ღმერთო,
დამამტკიცე¹ ეკლესიაჲ
შენი, რომელი
მოიყიდე² სისხლითა შენითა წმიდითა.

Τὸ στερέωμα

τῶν ἐπὶ σοὶ πεπισθῶτων
στερέωσόν, Κύριε, τῆς ἐκκλησίας
ἣς ἐκτήσῃ τῷ τιμίῳ σου αἵματι.
(ვესტრ. № 101, კომმ. გვ. 156, ხილნ. 67v)

ღრუბელი³ ხარ შენ
მზისთუალისა⁴ მის, ქალწულ⁵,

მტვრთველი⁶ წიალითა

დამბადებულსა, რომელსაცა დაბადებულ-
ნი აღიღებენ.

H₁: 5v, L₁: 18r, A₁: 14v, J₁: 21v.

¹ დამამტკიცე J. ² მოიყიდე L, + დიდებულთა A. ³ ღრუბელი A. ⁴ მზისთუალისა LAJ.
⁵ ქალწოლო A. ⁶ მტვრთველი H.
⁷ რიტმული პენეტრაცია გაკეთებულია L ხელნაწერის მიხედვით.

123. H სტერიფესუიკვად H.

Ποίημα Ἀνδρέου Κρητίδος
Ἰησοῦς γ'. 'Ωβῆ' γ'

2. *ჟვა ბერწო სულო¹ ჩემო
და ნაყოფთაგან ცუდო²,
აღუყუავენ³ ღმრთისა მიერ
და ნაყოფიერი ესრეს⁴ დაღადებდ:
არაჲ ვინ არს წმიდაჲ⁵,
არაჲ ვინ არს მართალ
შენებრ, უფალო.

Στείρε ψαχή και ἄγιστε
κατῆσαι καρπὸν ἐσθλῆ
ἐσφραγισμένη ψύχῃ σου
ἐστειρέσθη ἡ ἐκ σου ὁ
ὄρθρος ἄγιος
ὅς ἐστι δίκαιος
κατῆ σου, Κύριε.

(ვესტრ. № 108, კომმ. გვ. 156, ხილნ. 67r)

მსგავსებამ უცვალბელი
უხილავისა მამისაჲ⁷
საშოსა შენსა იტჯრთე⁸
და ჯორციელად ჰშევ⁹, ქალწულო¹⁰
უსძლოო¹¹,

რომელმან აკოცნა
პატიენი¹² პირველნი
სულთა ჩუენთანი¹³.

H₂: 5v, L₂: 18r, A₂: 14v, J₂: 21v—22r.

¹ სოლო A. ² ცოდო A. ³ აუუავე A. ⁴ ესრედთ L, ესრეთ LJ. ⁵ არა J. ⁶ წმიდა J.
⁷ უცვალბელი უხილავისა მამისაჲ | უცვალბელისა მამისაჲ უხილავისა A. ⁸ იტჯრთე L,
დაიტჯე A, იტჯრთე H. ⁹ შეე AL. ¹⁰ ქალწულო A. ¹¹ უსძლოო A. ¹² პაიენი A. ¹³ ჩუენ-
თანი]—A.

* რიტმული პუნქტუაციისათვის ვსარგებლობთ J ხელნაწერთ.

124. H სტერეოსონკრიეტ H

Ἦσιμα Ἄνδρῶν Κρήτης
Ἦγας γ'. Ὁβή γ'

3. განამტიციენ, უფალო, გონებანი
ჩუენნი¹
ნათლითა მით დაულამბებლითა,
რამთა გიგალობდეთ შენ,
მგსნელსა, უკუნისამდე*.

Σεπέσασιν, Κρήτες, ἄξι ἀρετῆς ἡμῶν
καὶ δώσωσιν εἰς τὴν σὴν ὑμῶν
τοῦ θεοῦ σε, σωτήρ, εἰς αἰῶνα αἰῶνα.
(ევესტრ. № 107).

განაახლე, წმიდაო, ბუნებაჲ²
განჯრწნილი³.
რამეთუ ჰშევ⁴ და დაადგერ⁵ ქალწუ-
ლად⁶,

ამისთჳს⁷ ჩუენ ყოველნი
მორწმუნენი⁸ განტრით შენ.

H₃: 5v, L₃: 18v, A₃: 14v, J₃: 22r.

¹ გონებაჲ ჩნი A. ² ბონებაჲ A. ³ განხრწნილი J. ⁴ შეე A. ⁵ დადგერ A. ⁶ ქალწოლად A.
⁷ ამისთჳის A. ⁸ მორწმუნენი A.

* ამ ძლისაირს L ხელნაწერში ღმრთისმშობლისა არ ახლავს.

125. H ესტერიოთიიკარდი H ესტერეო L

Ἦσιμα Ἰεραγῶν πατριάρχων.
Ἦγας γ'. Ὁβή γ'

განძლიერდა დღეს
გული¹ ჩემი უფლისა მიმართ,
ამაღლდა
რქამ ჩემი ღმრთისა მიერ,
რამეთუ არაჲ² ვინ³ არს წმიდაჲ,
ვითარ უფალი.

Ἐσερεσάθη ἡ καρδιά μου ἐν Κυρίῳ
ἡδὴ ἡ καρδιά μου ἐν Θεῷ μου
ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν σου, Κρήτες.
(ევესტრ. № 110, კოშმ. გვ. 160, ხილნ. 68v).

მეტყუელი ენაჲ
ვერ შემძლებელ არს ქებად შენდა

ჯერისაებრ, ღმრთისა დამტევენლო,
არამელ, მსგავსად ძალისა, სიტყვთ⁴
შეგამკობს.

H₄: 5v, L₄: 18v, A₄: 14v, J₄: 22r.

¹ გული A. ² არა J. ³ ვინ]—LJ. ⁴ სიტყუით A, სიტყუთ H, სტყ⁴ JL.

ო-ო მესმასა 5^ა 3
126. H კვალუფენო L

1. ქრისტე ღმერთო, ცანი კეთილთა
შენთა დაფარნეს,
რაჟამს კილობნისა მისგან
სიწმიდისა მოხუელი
სოფლად სიმდაბლით ჩუენთჳს¹,
და², ვითარცა ჩჩჯლი³, გიხილეს შენ,
ღმერთი⁴ ყოველთა დაბადებულთა⁵,
ალივსო ყოველივე დიდებითა შენითა.

გიხაროდენ, გაბრიელ მოგართუა
შენ, ქალწულო,
რაჟამს-იგი მუცლად⁶-იღე⁷
დამბადებელი შენი
და ჰშვე⁸ ღმერთი ჳორცითა,

H₁: 5v—6r, L₁: 18v, A₁: 15r, J₁: 22rv.

¹ ჩწთჯის A. ჩწთს HL. ² და]—A. ³ ჩჩჯელი A, ჩჩწლი HL. ⁴ ღმერთი]—A. ⁵ დაბადე-
ბოლთა A. ⁶ მოცლად-A. ⁷-იღე L. ⁸ შვე L. ⁹ ოზეშთაჲს A. ¹⁰ ბინებისა A. ¹¹ ლალადებთ A.
¹² აჲესო A.

127. ტოქსენორკიაპაზრი H
ტოქსენორკეაპა L

2. მოსლვისა შენისა
საიდუმლოა¹ მესმა დიდებულისა,
და შემეშინა და დამიკვრდა²,
და სიხარულით³ ვლადადებთ:
ძალსა შენსა დიდებთა, კაცთ-მოყუარე.

მარიამ, შენ ხარ
სასაკუმეველ⁴ იგი ოქროსაჲ⁵,
რომელმან ერთი განუყოფელი⁶

H₂: 6r, L₂: 18v, A₂: 15r, J₂: 22v.

¹ საიდუმლოა LA. ² დამიკუერდა A, დამიკურდა H. ³ სიხაროლთ A. ⁴ სასაკუმეველჲ L,
სასაკუმეველ A. ⁵ ოქროსა A. ⁶ განყოფელი A. ⁷ მოცლად-A. ⁸-იღე L. ⁹ სორნელ ყო A.

128. H ისაკიკოატინაკოენსუ H
ისაკიკოატინაკუნსუ L

3. მესმა¹ სმენაჲ და შემეშინა, განვიცა-
ღენ²
საქმენი შენნი³ და დამიკვრდა⁴,
და გაღიდე, ქრისტე.

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
Ἰησὺς ὁ Ὁμῆ δ'

Ἰεζάλυψεν οὐρανόθεν ἡ ἀρετὴ σου, Χριστέ,
τῆς κίψωτος ἄρ προσελθῶν
τοῦ ἀγιάσματος σου
τῆς ἀφίρσου μητρός
ἐν τῷ ναφ τῆς βνήγης σου
ἄφθιγς ὡς φρέφους
ἀγαλοφοροῦμενον
καὶ ἐπληρωμὴ τὰ πάντα
τῆς σῆς αἰνέσεως.

(ეესტრ. № 101, კოშმ. გვ. 162, ხილნ. 70r)

უზეშთაჲს⁹ კაცთა ბუნებისა¹⁰,
რომელსა ყოველნი ულადადებთ¹¹:
ალივსო¹² ყოველივე დიდებითა შენითა.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησὺς ὁ Ὁμῆ δ'

Τὸ ξένον καὶ ἀπρόσρητον
τὸν τόκου σου ματαήριον
εἰσαχῆκισα καὶ ἐφοβήμην
καὶ γεγῆμῶς κρησυχίλω σου·
τῆ βουίμει σου βνήξα, φιλήνιρσπε.
(ეესტრ. № 96, კოშმ. გვ. 164, ხილნ. 70v)

სამებისაჲ მუცლად⁷-იღე⁸
და მან სურნელ ყო⁹ ყოველი სოფელი.

Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου
Ἰησὺς ὁ Ὁμῆ δ'

Εἰσαχῆκισα τῆς ἀκοῆς σου καὶ ἐφοβήμην
κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐβόξασά σε.
(ეესტრ. № 110, კოშმ., გვ. 166, ხილნ. 71r)

გვედრებით შენ აწ, ღმრთისშმო-
ბელო, ჩუენ მორწმუნენი⁶,

მეფს გუეყავ⁶ ძისა შენისა,
რათა მაცხოვნეს⁷ ჩუენ.

H₃: 6r, L₃: 19r, A₃: 15r, J₃: 22r.

¹ მესპა|+მე LJ. ² ვანუცადენ[+მე LJ. ³ შენი H. ⁴ დამიკურდა H, დამიუირდა LA.
⁵ მორწმუნენი A. ⁶ გუეყავ A. ⁷ მაცხოვნეს HLA.

129. H ტოსურანოსიკალ H
ტოსურანო L

Πίστημα Ἰωάννου μοναχοῦ
*Ηγίας γ'. 'Ωδη Ḅ

ცანი შუენიერებაჲმან შენმან დაფარნა¹,
ქრისტე,
რაჲმს არა ნატაცებად² შეირაცებ³
სწორ⁴ ღმრთისა⁵,
არამედ იქმენ⁶ მსგავს კაცთა,
რომელნი იტყოდენ⁷:
დიდებაჲ ძალსა შენსა, უფალო.

Τὸς ἁγίους ἐκλήψεν
ἢ ἀρετῆ σου, Χριστέ,
ὡς ἀρετῶν ἡγήσας γὰρ
τὸ εἶναι ἰσα Θεῷ
ἀλλ' ἔπυον ἐκένωσας
μειψῆν δυνάμει λαβῶν
δύνα ἢ δυνάμει σου, Κύριε.
(ეგსტრ. № 98)

ბუნებათა⁸ უაღრმსი⁹ დაიტეი¹⁰,
ქალწულო¹¹,
და გამოუთქუმელად¹² გვშეგ¹³
სიტყუაჲ დამბადებელი,

სიქადულო¹⁴ დედათაო,
რომელსა უგალობთ¹⁵:
დიდებაჲ ძალსა შენსა, უფალო¹⁶.

H₄: 6r, L₄: 19r, A₄: 15r, J₄: 22v.

¹ დაფარნა A. ² ნსრბდ A. ³ შეფრაცებ AL. ⁴ სწორი A. ⁵ ღმრთისა A. ⁶ აქმენ L.
⁷ იტყოდენ L, იტყვიან A, იტყოდეს J. ⁸ ბუნებათა A. ⁹ უაღრმესი LA. ოაღრმსი H. ¹⁰ და-
ტეი L. ¹¹ ქალწოლო A. ¹² გამოუთქუმელად A. ¹³ გუიშეე LII, შეე A. ¹⁴ სიქადულო A.
¹⁵ ორგლბდ L. ¹⁶ რეფრენი A ხელნაწერში არ მეორდება.

ღამით განსა ქა გ

130. H ოსიღენისაია H, ოსიღენ L

Πίστημα Κοσμά μοναχοῦ
*Ηγίας γ'. 'Ωδη ε'

1. ჩუენებით ესაია¹
იხილა რაჲ უფალო²,
საყდართა³ მჭლომარც⁴
და გარე-შეცვილი⁵ ანგელოზთა მიერ,
ლაღად-ყო:
ჭ⁶ უბადრუქსა⁷,
რამეთუ ვიხილე ღმერთი კორცითა,
ნათელი ბრწყინვალე⁸,
და მთავარი მშველობისაჲ⁹.

Ὁς εἶδεν Ἰσαΐας συζησιλιῶν
ἐν θρόνῳ ἐπιφύων Θεόν
ὡς ἀγέλας ἰσχυρῶς ἰσχυροῦμενον
ὡ πᾶσι, ἐξῆς, ἐπὶ!
πρὸ γὰρ εἶδεν ἰσχυροῦμενον Θεόν
φωτὸς ἀνεπαύρου
καὶ εἰρήτης δεσποζόντα.
(ეგსტრ. № 101, კომმ. გვ. 170, ხილნ. 71v)

ქალწულო¹⁰ დიდებულო¹¹,
ღმრთისმშობელო მარიამ,
შენგან გამოგჩნდა¹²
ნათელი ბრწყინვალე¹³, დაუღამებელი,

რომელმან განმანათლნა ჩუენ,
მსხდომარენი ბნელსა და აჩრდილთა,
და ესრცთ¹⁴ ვლადადებთ:
უფალო, დიდებაჲ შენდა.

H₁: 6r, L₁: 19r, A₁: 15r, J₁: 23r.

¹ ესა A, ესაჲ H. ² ონი A. ³ საყდართა]ქზა A. ⁴ მქლომარე L.J. ⁵ გარ-შეყოლი A.
⁶ ეა A, ვაჲ J. ⁷ ობადროკსა A. ⁸ ბრწყინვალეჲ L. ⁹ მშუილომისაჲ L. ¹⁰ ქალწოლი A.
¹¹ ღღ-ბოლო A. ¹² გამოგვიჩინდა A, გამოგუიჩინდა H. ¹³ ბრწყინვალე L. ¹⁴ ესრეთ L,
ესრეთ J.

131. H ეპიტესჯი H
იჟიტიხჯის L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἡγίας γ'. 'Ωδὴ ε'

2. ქუეყანასა
ზედა, უხილაო, იხილვე¹ და
კაცთა შორის იქცეოდე² ნეფსით
თჯსით³, მკსნელო,
შენდა მომართ მოვიელტით და შენ
გიღალადებთ⁴, კაცთ-მოყუარე⁵.

Ἐνὶ τῆς γῆς
ὁ ἀορατὸς ἄφ' ἑγῆς
καὶ τοῖς βροτειῖς
ἐκῶν συναεσθράφης
ὁ ἀκατάληπτος·
καὶ πρὸς σὲ ὀρμρίζοντες
ἀνυμνοῦμέν σε, φιλάνθρωπε.
(ეგსტრ. № 96, კომ. გვ. 168, ხილნ. 72r)

თანასწორი
მამისაჲ, სიტყუაჲ ღმრთისაჲ, გუჲამი
სრული

ორითა ბუნებითა ქალწულმან გვშვა⁶
ჩუენ,
რომელსა თაყუანის-ვსცემთ თანა
მამით და სულით წმიდითურთ.

H₂: 6r, L₂: 19r, J₂: 23r.

¹ იხილე J, ² აქცეოლი L. ³ თუისით L. ⁴ გიღალადებ L. ⁵ კაცთ-მოყუარე J. ⁶ გუიშვა LH.

132. H ჰროსეოროთრიზონენკე H
ჰროსეოროთრიზო L

Ποίημα Ἰεραμανῶν πατριάρχου
Ἡγίας γ'. 'Ωδὴ ε'

3. აღვიმსთობთ¹ შენდამი, ქრისტე,
ქეშმარიტისა ცისკრისა,
რომელი აღმობრწყინდი²
მამისა მიერ
განათლებისათჳს³
კიდეთა სოფლისათა ბრწყინვალე-
ბითა⁴.

Πρὸς σὲ ὀρμρίζομεν, Χριστέ,
τὸν ὀρμριὸν τὸν ἀλγμινθὸν
τὸν ἐκ Παρθένου ἡμῶν ἀνατεῖλαντα
καὶ μεσσησιαῖον τοῖς ἀνθρώποις
ὄν· ἀνεγὼ καταλάμπαντα.
(ეგსტრ. № 111, კომ. გვ. 175)

შენ ხარ სასოჲ ჩუენი, ღირსო
ღმრთისმშობელო, უბიწოო.
და შენ მიერ მოვიღებთ

ჩუენ მორწმუნენი
ქსნასა ცოდვათაგან
და შენგან შობილსა ღმერთსა თაყუანის-
ვსცემთ⁵.

H₃: 6r, L₃: 19rv, A₃: 15rv, J₃: 23r.

¹ აღვიმსთაბ A. ² აღმობრწყინდი L, აღმობრწყინდა A. ³ განათლებისათვის L, განათლები-
ათვის A, განათლებისათჳს H.J. ⁴ მბრწყინვალეობითა J. ⁵ თაყუანი-ვსცემთ L.

133. H ეკნიკტოსოროთრიზონტეს H
ეკნიკტოსოროთრი L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἡγίας γ'. 'Ωδὴ ε'

4. ღამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ,
გიგალობთ, უფალო, ღმერთო ჩუენო,

Ἐκ νυκτὸς ὀρμρίζοντες
ἀνυμνοῦμέν σε, Χριστέ ὁ Θεός,

და გვედრებით შენ, კაცთ-მოყუარე¹:
გუაცხოვენენ² ჩუენ ძალითა ჭუარბი-
სათა.

και δεξιμενί σου, φιλάμωραπε,
σώσων ήμας ηη θναζμαι τον σταυρον σου.
(ეგსტრ. № 98)

კორცთა შენთაგან, სძალო,
იშენა³ სიბრძნეჲსან სახლი თვისი⁴,

ამისთვს⁵ ყოველნი მორწმუნენი⁶
ღმრთისშშობელად აღგიარებთ, ქალწუ-
წულთა.

H₁: 6, L₁: 19v, A₁: 15v, J₁: 23rv.

¹ კაცთ-მოყუარე J. ² გაცხოვენენ A. ³ იშენა L. ⁴ თვისი L, თვისი A, თსი H. ⁵ ამის-
თვის A. ⁶ მორწმუნენი A.

ღაღადეაგსა 134

134.* H ებოისენუ H, იფონიტა L

1. ჳმა-ვეავ შენდამი
ღამძიმებულმან ტვრთითა¹ ცოდვათა²
ჩემთათა,
შეისმინე³ ჩემი
და წყალობა ყავ, მაცხოვარო.

Ποιημα Γερμανον πατριάρχου
'Ηγας γ'. 'Ωδη ε'. Ειρμης ἀλλης
'Εβνήσα σου
ἐν ἀμαρτίας παφειροσμένος
εισάχυσον ηης δεήσεως μου
και ιλάσθητι μοι, σωτηρ τον κοςμου.
(ეგსტრ. № 111)

არა⁴ განიჭრწნა
საშოჲ ქალწულისაჲ⁵ ცეცხლისაგან
ღმრთეებისა,

რაჳამს დაემკვღრა⁶
იონაჲს⁷ სახედ განუჭრწნელად⁸.

H₁: 6v, L₁: 19v, A₁: 15v, J₁: 23v.

¹ ტუირთა L, ტუირთითა A, ტვრთითა H. ² ცოდვა L. ³ შეისმინე LA. ⁴ არაჲ HLAJ.
⁵ ქალწოლისაჲ A, ქწლ'ზისაჲ J. ⁶ დაემკვიღრა AL, დაემკვიღრა H. ⁷ იონაჲს AL. ⁸ განუჭრ-
წნელად AL, განუჭრწნელად A.

135. H სკინოსკოსიონას H
სკინოსკოსიონას... L

2. ღამკვღრებაჲ¹ იონაჲსი²
სიღრმესა მას შინა
სახედ ბუნებისა³ ჩუენისა
მოესწავებოდა
ჯოჯოხეთს შინა,
რომლისაგან მიჳსნენ ჩუენ⁴, მრავალ-
მოწყალე⁵.

Ποιημα 'Ιωάννου μοναχου
'Ηγος γ'. 'Ωδη ε'
Σαχυσάεως 'Ιωνης
ηης ἐν κατάρτισσ αἰθου
ηης φάσεως σῦμψιλον
γελγώνος ἐβῶα' ἀνάγαγε
ἐκ φειρης ηηζ λωτη μου, φιλάμωραπε.
(ეგსტრ. № 96, კოშმ. გვ. 178)

სიღრმეთაგან ცოდვათაჲსა⁶
და მო⁷ცევისაგან⁷
ბრალთაჲსა აღმომიყვანენ⁸ ჩუენ,

ქალწულო მარიამ,
რამეთუ შენ ხარ
მყუღროჲ⁹ ნავთსაყუდელი მოსავთა
შენთაჲ.

H₂: 6v, L₂: 19v, A₂: 15, J₂: 23v.

¹ ღამკვიღრებაჲ HL, ღამკვიღრებაჲ A. ² იონაჲსი LA. ³ ბუნებისა A. ⁴ ჩუენ]—H. ⁵ მრავალ-
მოწყალე A; მრავალმოწყალე J. ⁶ ცოდვათა LJ. ⁷ მოცევისათვის A, ბორალისაგან J
(ეს სიტყვა სხვა ხელითა ჩაწერილი თავისუფლად დატოვებულ ადგილას). ⁸ აღმომიყვან H.
⁹ მყოღროჲ A.

136*. H ებოასენსლონა H
ებოასენსლონა L

3. ლალად-ვეყავ¹ მე² სულთქემით³ დაუ-
ღუმებელად⁴
მოწყალისა მიმართ ღმრთისა,
და ისმინა⁵ ჩემი
მთით სიწმიდისა მისისაჲთ⁶,
და განჯრწნისაგან⁷ იცნა⁸ ცხორებაჲ
ჩემი.

მეოხ გუეყავ, ღმრთისმშობელო
უბიწო⁹,
ცათა¹⁰ მეუფისა მიმართ,
რომელი გვშევ¹¹ შენ¹²,

H₃: 6v, L₃: 19v, A₃: 15v, J₃: 24r.

¹ ლ:ღ-ტ-ვეყ H A. ² მე]—A ³ სოლთქემით A. ⁴ დაუღუმებელად A. ⁵ ისმინე L. ⁶ მისაჲთ L, მისისაჲთ A. ⁷ განჯრწნის:გ.ნ L. ⁸ იცნა L. ⁹ უბიწო] ქალწულო A. ¹⁰ ცათა] ყლ-თა A ¹¹ გუიწე L, გვიწე A, გუჰე J. ¹² შენ]ჩ-ნ A. ¹³ გუიწენეს A, მიწენეს LH.

137. H ებოასენლოი H
ებოასენლო L

4. ლალად-ვეყავ¹ გულთა²
ჩემითა შენდა.
ისმინე³ ჩემი,
უფალო, ღმერთო ჩემო.

ვევდრე მას, რომელი
ჰშევ⁴, ქალწულო⁵,

H₄: 6v, L₄: 19v—20r, A₄: 15v, J₄: 24r.

¹ ლ-ღ-ტ-ვეყ H. ² გულთა A. ³ ისმინე. ⁴ შევ A. ⁵ ქალწულო A. ⁶ საცთორთაგან A.

კ უ რ თ ხ ე უ ლ ა რ ს ა ჯ რ ზ

138. სეტონენჰურ H, სეტონენჰო L

1. ღმრთისა სიტყუასა¹, რომელმანცა
ცეცხლსა შინა შეაქურჩინა
სამნი ყრმანი ღმრთისმეტყუელნი,
და ქალწულმან² შვა,
შევამჰობდეთ ყოველნი
და ესრეთ³ ვლალადებდეთ:
ქურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

მამასა ძით და სულით წმიდით⁴
მორწმუნენი⁵ ვაქურთხეედეთ⁶,
ანგელოზთა გალობასა
ვლალადებდეთ⁷ ჩუენ:

Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου.
Ἦχος γ'. 'Ωδὴ δ'

Ἐβόησα ἐν στεναγμοῖς ἀσχηγῆσις
πρὸς τὸν οὐκίριμονα Θεὸν
καὶ ἐπήκουσά μου
ἐξ ἄνω κατατάτω
καὶ ἀνήγαγεν ἐκ φθορῆς τῆς ζωῆς μου.
(ეგსტრ. № 111, კომპ. გვ. 160)

რამათა მიწსნენს¹³ მორწმუნენი
განსაცდელთაგან, ვითარცა მოწყალე
არს.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἦχος γ'. 'Ωδὴ δ'

Ἐβόησα ἐν ἡλὴ καρδίᾳ μου
ἐπάκουσόν μου, Κύριε ὁ Θεὸς μου.
(ეგსტრ. № 99)

რამათა მიწსნეს ჩუენ
მტერისა საცთურთაგან⁶.

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
Ἦχος γ'. 'Ωδὴ δ'

Σὺ τὸν ἐν πυρὶ δρασάσαντα
παῖδάς μελοσησάντας
καὶ Παρθένα ἀκηρῆστα ἐνοικῆσαντα
Θεὸν Λόγον ὑμνοῦμεν
ἐναεβῶς μελωδοῦντες·
ἐκσηγῆσὲς ὁ Θεὸς
ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.
(ეგსტრ. № 101, კომპ. გვ. 182)

წმიდა ხარ შენ, უფალო,
სამებაო წმიდაო,
ქურთხეულ ხარ შენ მარადის,
აწ და უკუნისამდე.

H₁: 6v, L₁: 20r, A₁: 15v, J: 24v.

1 ლთისიტყუას A. 2 ქალწოლმან A. 3 ესრეთ L, ესრეთ A. 4 წოდ L. 5 მორწმონენი A. 6 ვაკორთხველით A. 7 ვიტყუით A.

139. H ოსტელესტოს H
ოსტალესტეს L

2. ვითარცა სამთა ყრმათა
პირველად განუქარვე¹
ალი იგი საჯუმბილისა² მის,
ჩუენცა განგუანათლენ
ღმრთეებისა ნათლითა
და ღირს მყვენ³ ლალადებად:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

სულსა⁴ მას სახიერსა,
მამისა თანა და ძისა,
თაყუანის-ცემით⁵ განუყოფელად⁶
სამგუამოვნებასა

H₂: 6v, L₂: 20r, A₂: 15v-16r, J₂: 24v.

1 განოქარვე A. 2 საჯომბილისა A. 3 მყვენ ჩნ A. 4 სულსა A. 5 თაყუანის-ცემით LJ. 6 განყოფელად A. 7 უგალობდეთ A. 8 ვლალადებდეთ A.

140. H ტრისპედასენკამინ H
ტრისპედასენკა L

3. სამნი ყრმანი ბაბილონს¹
სამებასა მიემსგავსნენ
და დათრგუნეს² სიმძლავრე³ საჯუმბი-
ლისა⁴ მის
და გალობით იტყოდეს:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო, ღმერთო
მამათა ჩუენთაო.

მორწმუნეთა ვიხილეთ⁵
უფროეს ბუნებისა⁶ შობაჲ,
ვითარცა მოცულად⁷-ღებაჲ, ამისთვის⁸
ღირსად

H₃: 7r, L₃: 20., A₃: 16r, J₃: 24v.

1 ბაბილონს L, ბაბილოს A. 2 დათრგუნეს A. 3 სიმძლავრე L, სიმძლავრე J. 4 საჯომბილისა A. 5 ვიხილოთ A. 6 ბუნებისა A. 7 მოცულად-ღ. 8 ამისთვის L, ამისთვის HA. 9 მეუხად L-10 მიგავლეთ A.

141. H ტოპრინიკონიტიხროს H
ტოპრინიკონიტიხ L

4. ხატსა ოქროსასა¹ პირველ²
მოგუენი³ თაყუანის-სცემდეს⁴,
ხოლო ყრმათა შეურაცხ-ყვეს⁵

Πιστήμα Ἰωάννου μισαχῶν
Ἰησὺς ὁ ὄνδῆ ὁ

Ὁς πάλα τὸς ἐπὶ ζῆς
τρεῖς παῖδας ἐβρῶτας
ἐν τῇ φλογὶ τῇ γαλβαζῆ
τῷ φανασαζῶ τῆς θείας πύρι
καὶ ἡμᾶς καταύχασον
ἐπισηγῆς εἰ ἀπὸ τῆς
ὁ Θεὸς ὁ ὄντων πατέρων ἡμῶν.

(ეესტრ. № 95, კონძ. გვ. 182)

და ერთღმრთეებას
უგალობთ⁷ და ვლალადებთ⁸:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო, ღმერთო
მამათა ჩუენთაო.

Πιστήμα Γεραίου πατριάρχου
Ἰησὺς ὁ ὄνδῆ ὁ

Τρεῖς παῖδες ἐν αἰνῶν
τῆς Τριᾶδος ὑποστάσεων
τῶν πατρῶν τῆς ἀπειλήν καταπάτησαν
καὶ ὑμῶν τὴν εἰρήνην
ἐπισηγῆς εἰ ὁ Θεὸς
ὁ ὄντων πατέρων ἡμῶν.

(ეესტრ. № 111)

ღმრთისმშობელად აღვიარებთ
და მეოხად⁹ მიგავლენთ¹⁰ შენ ძისა
შენისა მიმართ.

Πιστήμα Ἰωάννου μισαχῶν
ὄνδῆ ὁ. Ἰησὺς ὁ

Ὅς πρὶν εἰχῶν τῇ χροῶν
παραζῶν τῆς ἀμαρτίας
παῖδες ὁ πρὸς ἀμαρτίας

და საჯუმილსა შეთხეულნი⁶ იტყოდეს:
მამათა ჩუენთა ღმერთო, კურთხეულ
ხარ შენ.

სამებისა ერთარსებაა გამოგვჩინდა?
ბრწყინვალედ.
ბნელსა შინა მსხდომარენი განმა-
ნათლნა,

H₃: 7r, L₄: 20rv, A₄: 16r, J₄: 24v-25r.

¹ ოქროსა A. ² ჰლ|რლ A. ³ მოგონი A, მოგნი H. ⁴ თაჟუანის-ცემდეს H. ⁵ შეურაცხ-
ყვის A. ⁶ შეტურეული A. ⁷ გამოგუჩინდა H. გამოგუჩინდა L, გამოუჩინდა A.

აკურთხევედი თსა ჳა გ

142. H ასპექტოპური H
ასპექტოპური L

1. მონებად ღმრთისა აღდგომილნი
ყრმანი შეითხინეს¹ ცეცხლსა მიუ-
ახლებელსა²,
და აღისაგან არა³ ევნო,
და გალობით იტყოდეს:
აკურთხევედეთ⁴ ყოველნი საქმენი
უფალსა,
და ამაღლებდეთ⁵ მას უკუნისამდე.

ვინ შემძლებელ არს
ქებად შენდა ჭერისაებრ, უბიწოო⁶,
მშობელო ღმრთისაო,
რომელმან გამოუთქუმელად⁷ ჰშევ⁸

H₁: 7r, L₁: 20v, A₁: 16r, J₁: 25r.

¹ შეთხინეს L, შეთხინეს A. ² მოახლებელსა A. ³ არა HLA. ⁴ აკეთ A. ⁵ ამაღლებდით A.
⁶ ობიწოო L. ⁷ გამოუთქუმელად A. ⁸ შევ A. ⁹ სქო A. ¹⁰ უფლისანი L. ¹¹ ამაღლებდით A.

143. H ენულუფლოდაჲუ H
ენულუფლოდა L

2. ცეცხლი იგი შემწუველი
უსხეულომან¹ შეაცურია
და ღმერთშემოსილნი ყრმანი ღალა-
დებდეს:
აკურთხევედით²
ყოველნი საქმენი უფლისა უფალსა,
და უფროასად ამაღლებდეთ³ მას
უკუნისამდე.

სარწმუნოებით⁴ ვჰმონებთ⁵
სამებასა ერთარსებასა
და უგალობთ⁶ მორწმუნენი
და⁷ ვლაღალებთ:

ჲქედ ს̄მარს̄ნად ἔν μεσφ ἡς καμίνου
σ̄ν πατ̄έρων ὁ Θεὸς ἐσλογῆτός εἶ.

(ეგსტრ. № 97)

რომელნი უღალადებთ:
მამათა ჩუენთა ღმერთო, კურთხეულ
ხარ.

Ποίημα Κοσμά μοναχῶν
'Ωδὴ γ'. 'Ηχος γ'

'Αστέλω πῦρ ἐνωμένων
οἱ θεοσφείας παρεσσῶτες νεανίαι
ἡ φλογὶ δὲ μὴ λαβῆμεντες
θεῖον ἄμυσον ἔμαλπον·
ἐσλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα τὸν Κύριον
καὶ ἠπερσῶσθε εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.
(ეგსტრ. № 101)

დამბადებელი შენი და სთქე⁹:
აკურთხევედეთ ყოველნი საქმენი
უფალსა¹⁰,
და ამაღლებდეთ¹¹ მას უკუნისამდე.

Ποίημα Ιωάννου μοναχῶν
'Ηχος γ'. 'Ωδὴ γ'

'Ἐν σλο φλόγα πῦρ δ
ὄ' ἄσλο κατῆμαρναν
θεοφορῶμενοι παῖδες καὶ ἔφαλλον·
ἐσλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν
Κύριον
καὶ ἠπερσῶσθε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეგსტრ. № 96)

აკურთხევედით ყოველნი საქმენი⁸
უფლისანი უფალსა,
[და უფროასად ამაღლებდეთ მას
უკუნისამდე]⁹.

H₂: 7r, L₂: 20v, A₂: 16r, J₂: 25r.

¹ ოსხელომან A. ² აკ¹თხედთ JHL. ³ ამალღებდით A. ამლ¹ღბდთ HJL. ⁴ სარწმუნებით H. ⁵ ვამონებ A. ⁶ უგალობთ აღვიარებთ A. ⁷ დაჟ¹ესრთ A. ⁸ აქ წყდება რეფრენი LJ ხელნაწერებში. ⁹ კავებები ჩასმული ტექსტი—რეფრენის მეორე სტრიქონი—არ არის H ხელნაწერში.

144. H ტონეკსანარხო H

Ποιημα Γ'εραμασιν πατριρχου

'Ηχος γ'. 'Ωδὲ γ'

3. პირველ საუკუნეთა¹ ძმ²
მამისა³ მის დაუსაბამოასა⁴
ქალწულისაგან⁵
ჟამთა აღსასრულსა⁶
ჭორცითა გამოგვჩნდა⁷,
ვითარცა სრულსა⁸ კაცსა
და ღმერთსა ღმრთისაგანსა ვაკურ-
თხევთ
თაყუანის-ცემით⁹ და ავამალღებთ¹⁰
მას აწ და¹¹ უკუნისამდე.

Tὸν ἐξ ἀνάρχου τῶν πατρῶν
γεννηθέντα πατρὶ ἀύσων Θεῶν
καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐκ τῆς Θεοτότου
εὐαγγ. ἐνβησάμενος
ὡς τέλειον ἄνθρωπον
καὶ Θεὸν ἀληθινόν
ἰμνεῖτε εὐλογεῖτε
καὶ ὑπεραινεῖτε
αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα.
(ეგრ. № 111)

დამბადებელმან ინება¹²
დატეენად საშოსა შენსა, ღირსო,
ღმრთისა დედაო, და გამოგვბრწყინ-
და¹³ ორითა ბუნებითა,

ღმერთად და კაცად ვიხილეთ
და ჩუენ მორწმუნენი დღეს
ვაკურთხევთ თაყუანის-ცემით¹⁴
და ავამალღებთ მას აწ და¹⁵ უკუნისამდე.

H₁: 7r, L₁: 20v—21r, A₁: 16rv, J₁: 25rv.

¹ საუკუნეთა A. ² ძმა A. ³ მამისა A. ⁴ დაოსაბამოასა A. ⁵ ქალწოლისაგან A. ⁶ ჟამთა
აღსასრულსაჟამთა აღსასრულსა ჟამთასა A. ⁷ გამოჩნდა A. გამოგვჩნდა H. გამოგვიჩნდა L.
⁸ სრულსა A. ⁹ თაყუანის-ცემით LA. ¹⁰ აღვამალღებთ J. ¹¹ აწ დაჟ¹—A. ¹² ინება L. ¹³ გამო-
გვიბრწყინდა A. გამოგვბრწყინდა H. გამოგვიბრწყინდა L. ¹⁴ თაყუანის-ცემით LAJ. ¹⁵ აწ
დაჟ¹—A.

145. H ლატრეკინზონ HL

Ποιημα Κεσμα μοναχου

'Ηχος γ'. 'Ωδὲ γ'

4. სამნი ყრმანი ბაბილონს¹
ღმრთისა მიერ განძლიერდეს² და შე-
ურაცხ-ყვეს³
განცხრომაჲ
და სახიობაჲ უშუქლოთაჲ⁴,
და საკუმბილსა⁵ შეითხინეს⁶ და
საღმრთოთა გალობითა ესრჳთ⁷
ლაღადებდეს:
აკურთხევდით ყოველნი საქმენი
უფლისანი უფალსა.

Λατρεῖται τῶν ἁγίων Θεῶν
οἱ ἐν Βαβυλῶνι παῖδες κατεργερανας
μουσικῶν ὑργάνων κατεργεργηται
καὶ εὐλογεῖ μᾶλλον ἐναντίας
θεοτεπατῆ ἰμνοῦ ἀναμέλιοντας ἐλεγεῖν
εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.
(ეგრ. № 100)

მუცლად⁸-იღე⁹ ქალწულმან¹⁰
წინაჲსწარ ქადაგებული¹¹ ესადაგანსა¹²,
რამეთუ უქორწინებელმან გვშვა¹³
ჩუენ

მხოლოდ შობილი ძმ¹⁴ ღმრთისაჲ,
რომელსაცა უღლაღებენ დაბადებულნი¹⁵:
აკურთხევდით ყოველნი საქმენი უფლი-
სანი უფალსა.

H₄: 7rv, L₄: 21 r, A₄: 16 v, J₄: 25v.

¹ ბაბილონს L. ² განძრეულეს H ³ შეორაცხ-ყვეს L. შეორ'ცხვეს A. ⁴ უშქოლოთ:მ AJ. ⁵ სავომილსა A. ⁶ შეფთხინეს AL. ⁷ ესრეთ L, ისრეთ J. ⁸ მოცლად-A. ⁹ მღე L-ილო AJ. ¹⁰ ქალწოლმან A. ¹¹ ქადაგებოლი A. ¹² ესამასგან H. ¹³ გვიშე, A. გუშე H. გუშე L. ¹⁴ ძვე L. ¹⁵ დაბადებოლი A.

146. ტონპროსკუნო H
ტონპროსკუნიე L

5. თაყუანის-ცემულსა¹
წმიდათა ანგელოზთაგან,
საუკუნითაგან დიდებულსა² მლ-
დელნი აკურთხევდით,
ერნი უფროასად ამალლებდით მას
უკუნისამღე.

სამებით ცნობილსა,
ერთარსებით დიდებულსა²,
ბუნებასა³ ღმრთეებისასა მღდელნი
აკურთხევდით,

Ποίημα Ἰεργα νοῦ πατρ: αρχου.
"Ἦχος γ'. 'Ωδὴ η'

Ἦὸν προσκυσόμενον ὑπὸ ἀγγίων ἀγγέλων·
καὶ διεξῆρόμενον ἀπ' αὐστας
ἰερεῖς ὑμνεῖτε
λαὸς ὑπερψῶντε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας·
(ეგტრ. № 112)

ერნი უფროასად¹ ამალლებდით მას.
უკუნისამღე.

H₅: 7v, L₅: 21r, A₅: 16v, J₅: 25 v.

¹ თაყუანის-ცემოლსა A. ² დიდებოლსა A. ³ ბონებას, A. ⁴ ოფროას:დ A.

ადიდებდითსა ჯ² გ
147. H ენნომოსქია H, ენნომასქია L

1. წერილთა მიერ სჯულისათა¹
მოგუესწავა ჩუენ მორწმუნეთა²,
ვითარმედ ყოველი წული³, პირველ
სამოასაგან⁴ მღებელი,
წმიდა უფლისა⁵ იწოდოს⁶.
აჰა, დღეს⁷ ვიხილეთ ჩუენ
პირშოგ ზეცით და ქუეყანით
და სარწმუნოებით⁸ ვადიდებთ.

აღმოსაველით ბქედ დაქშულად
გიწოდა წინაწარმეტყუელმან⁹,
რომელსა
შევიდა ღმერთი განულებელად¹⁰ და
გამოვიდა¹¹,

Ποίημα Κοσμά μοναχου.
"Ἦχος γ'. 'Ωδὴ θ'

Ἐν νόμῳ σοιᾶ καὶ γράμματι:
νόπον κατίδωμεν οἱ πιστοὶ·
πᾶν ἄραεν τὸ τῆς μητρᾶς διανοῖχου
ἄγιον Θεῶ·
ἐν τῷ ἁρωτότοχον Λόγον
πατρὸς ἀναρχου ἰσῶν
ἁρωτότοχομενον μητρι:
ἀπειράνδρα μετ' ἀλύσασμεν.
(ეგტრ. № 101)

და ბქ¹² იგი ეგო დაქშული¹³,
ქალწულებამ¹⁴ უტრწნელად¹⁵
შემდგომად შობისა შენგან¹⁶,
დელაო ღმრთისა მალლისაო.

H₁: 7v, L₁: 21r, A₁: 16v, J₁: 26r.

¹ სჯოლისათა A. ² მორწმონეთა A. ³ წოლი A. ⁴ სამოსაგან A. ⁵ უფლის:ა L. ⁶ იწოდოს L. ⁷ დღეს ქსერა A. ⁸ სარწმონოებით A. ⁹ წინაწარმეტყუელმან L. წწწცლმან H. ¹⁰ განულებლად L. გ ნოღებლად A. ¹¹ მოვიდა A. ¹² ბქეა L. ¹³ დაქშულად AJ. ¹⁴ ქალწო-
ლებ:ა A. ¹⁵ უტრწნელად L. ¹⁶ შენ H.

2. სიტყუა ღმრთისაჲ² უხილაჲ²
უთესლოლ¹ გჳმეჲ⁴ ჩუენ,
ქალწულო⁵ უბიწო⁶,
რომელი ზეცას უღედოდ⁷
და ქუეყანასა⁸ უმაჲოდ⁹,
რომელსა თაყუანის-გსცემთ, და შენ
დაუცხრომელად ვადიდებთ.

მოუგონებელსა ჩუენგან
გარეშეუწერელსა¹⁰ სამებასა
ღმერთსა,
ერთარსებით დიდებულსა,

Τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγιον
σεσαρκωμένον ἀσπάρωα,
Παρθένε, τέτοιας
τὸν ἐκ πατρὸς ἀμήτορα
νῦν δὲ ἐκ σοῦ ἀπάτορα
ὄν ἀπαύστως ἐν ἡμῖσις
θεολογοῦντες μαγαλίσομεν.
(ეესტრ. № 95)

მორწმუნენი¹¹ ვაკურობხევედეთ¹²,
მართლალსარებით¹³,
რომელსა ქერობინნი¹⁴ აქებენ.

H₂: 7v. L₂: 21v. A₂: 16v. J₂: 26r.

¹ ღმრთისა A. ² ოხილაჲ A. ³ ოთესლოლ A. ⁴ გუიშეჲ L, გვიშეჲ A, გუჰშეჲ H. ⁵ ქალწო-
ლო A. ⁶ ობიწო A. ⁷ უღედოდ A. ⁸ ქუეყანასა]ქზა A. ⁹ უმაჲოდ A. ¹⁰ გარეშეუწერელ-
სა J. ¹¹ მორწმუნენო L. ¹² ვაკურობხევედეთ] ვადიდებდეთ J. ¹³ მართლალსარებითა LJ.
¹⁴ ქერობინ L.

149*. H სიტინჰართენ H

სიტინოარ L

3. ღმრთისმშობელსა უბიწოსა,
რომელმან იტჯრთა¹ მკლავთა ზედა
მგსნელი² დაბადებულთაჲ, მსგავსად³
ჩჩლთა⁴,
გალობით ვადიდებთ,
რომელმან⁵ აცხოვნეს⁶ სულნი
ჩუენნი⁷.

დაუსაბამოსა⁸ ღმერთსა,
სამებით თაყუანის-ცემულსა⁹ დღეს
ქერობინთაგან, დაუდუმებელად¹⁰

ქებულსა¹¹ სერობინთაგან,
სარწმუნოებით¹² ვადიდებთ¹³.

H₃: 7v. L₃: 21v. A₃: 17r. J₃: 26r.

¹ მტუროთა L, იტჯროთა A, იტუროთა H. ² მგსნელი] ღმერთი J. ³ მსგავსად]—A. ⁴ ჩჩლთა
LAH. ⁵ რომელმან] რა J. ⁶ აცხოვნა A, აცხნნს J. ⁷ ჩენნი L. ⁸ დაუსაბამოსა L. ⁹ თაყუ-
ანის-ცემოლსა A. ¹⁰ დაუდომებელად A. ¹¹ ქებოლსა A. ¹² სარწმუნოებით A. ¹³ ვადიდებდეთ
LAJ.

150*. H ტონთეოტოკოს H

ტონთოჰ L

4. ღმრთისმშობელსა
და ქალწულად¹ დადგრომილსა
დელასა ნათლისასა ჩუენ ვადიდებდეთ.

H₃: 7v. L₄: 21v. A₄: 17r. J₄: 26 r.
¹ ქალწოლად A. ქალწულად J. ² ჩნ A.

ძღვისწიგნი და ღმრთისმშობლისანი

უცალობდიოთსა ქ² დ

151. H თაღასის HL, თაღასისტუერუ O

1. ზღვსა¹ მის მეწამულისა
ლეღათა ვიდოდა პირველად
ოდესმე ერი ისრაელისა²,
და ჳელთა განპყრობითა მოსე³
ჯუარის სახედ⁴ ძალი იგი ამაღლ-
კისა⁵
უღაბნოს⁵ დასცა.

მიდგომილ იქმენ⁶ უთესლოდ⁷
ნებითა მამისა⁸, სძალო,
სულისაგან⁹ წმიდისა¹⁰ ქალწულო¹¹,

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

Ἦχος δ'. Ὁδὴ α'

Θαλάσσης τὸ ἐρμυριῶν πέλαγος
ἀβρόχοις ἰχθύων
ὁ παλαιὸς περὶ τῆς Ἰσραήλ
σταυροῦσιν Μωσέως γρηῃ
τοῦ Ἀμαλήκ τῆν θύσασιν
ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐροῦσάτω.
(ეგტრ. № 133)

და ჳშეგ¹² უდედოა მამისაგან,
და აწ ქუეყანასა ზელა
შენგან უმამოდ¹³ გამოჩნდა ჩუენთს¹⁴.

H₁: 8r. L₁: 21v—22r. O₁—2r. A₁: 17r. J₁: 29r.

¹ ზღვისა AL. ზღვსა H. ² მსრაჰთა L. იმლისა AJ. ³ მოსე J. ⁴ ჳრაახედ A. ⁵ ოღაბ-
ნოს A. ⁶ ექმენ L. ⁷ ოთესლოდ A. ⁸ მამისა H. ⁹ სოლისაგან A. ¹⁰ წმდა L. ¹¹ ქალწოლა A.
¹² შეგ LA. ¹³ უმამოთ A. ¹⁴ ჩნთვის L. ჩნთვის A.

152. H სორუილ H, სოროამლ L
სოროინრაელ O

Ποίημα Κόσμά μοναχοῦ

Ἦχος δ'. Ὁδὴ α'

2. მწყობრი ისრაელთა¹ რაჲ
განეიდა ფერკითა დაულტობელითა²
ზღუასა მეწამულსა,
იხილნა აღჭურვილინ³ მტერნი
მისნი⁴
ეტლებითურთ⁵ სიღრმესა⁶ დანთქ-
მულნი⁷,
სიხარულით⁸ დაღაღ-ყო⁹ და თქუა:
უგალობდეთ¹⁰ ღმერთსა ჩუენსა, რა-
მეთუ დიდებულ არს.

Χεροὶ Ἰσραήλ
ἀνίχμοις ποταί
πόντων Ἐρμυρῶν
καὶ ὑγρὸν βυθὸν διέλασαντες
ἀναβήτας τριστατάς
ἄσπεμεν εἰς ὄρμυνας
ἐν αὐτῷ ὑποβρυχίους
ἐν ἀγαλλιάσει ἔμελεπον·
ἄσασμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν
ὄ: διδοξασται.

(ეგტრ. № 144)

ქუერთხი აპრონისი რაჲ განელდა,
მოგასწავებდა შენ უტრწენლსა¹¹ მას
ნერგსა საღმრთოსა,
რომელი აღმოსცენდი¹²

იესუსგან¹³, უბიწოლ¹⁴, და გამოიღე¹⁵ შენ
ყუავილად ღმერთი კორცთ-შესნმული¹⁶,
მისა¹⁷ მიმართ მეოხ-გუეყავ, რამეთუ
დიდებულ არს.

H₂: 8r. L₂: 22r. O₂: 2r. A₂: 17r. J₂: 29rv.

¹ მ-შლოთა L. ² დაოღტობელთა A. ³ აღკორვილნი A. ⁴ თღისნი AL. თჳსნი OJ. ⁵ ეტლე-
ბითორთ A. ⁶ სიღმესა O. ⁷ დათქმულნი L. დაწქმონი A. ⁸ სხიაროლითა A. ⁹ ლ-ღტ-ყო
OHA. ¹⁰ ოგაღობდეთ A. ¹¹ უხრწნელსა JL. ¹² აღმოსცემნი L. ¹³ მსხვესიან A. მესხვესიან L.
¹⁴ ობიწოთ A. ¹⁵ დმოგვიენი A. დმოგვიენე J. გამოადე L. ¹⁶ ვორც-შესხმობი A. ¹⁷ მის-
სა A.

153*. H ანუქსოტოსტომა H
ანუქსუტუსტიმო L
ანუქსოტოსტო O

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
'Ηγῶς δ' ἰδοῦναι α'

3. ზღუდა უვალი, რომელი
მყარ ქუეყანა იქმნა¹ პირველად
ბრძანებითა შენითა, გამოუთქმებლო
ღმერთო,
შეიწყნარა² მან ერი ისრაელისა³,
რომელთა შევიგზადეს ძლევისა გა-
ლობაჲ.

'Ανοίξαι τὸ στόμα μου
καὶ πληρωθήσεται Πνεύματός
καὶ λόγῳ ἐξουσίας:
τῆ βασιλείᾳ μεγαλῆ
καὶ ὁψιθήσεται:
ἐπιβρῶς παυλοῦντος
καὶ ἅπα γυμνασίας
ταύτης τὰ μυστήρια.
(ეცტრ. № 141)

სასაკუმეველს¹ ოქროსსაჲ,
და ტაკუკი მანანასაჲ მის,
და კუერთხი აპრონისი
მოსაწავებდეს⁵ შენთჳს⁶,

და კილობანი
სიტყუათა⁷ საღმრთოთაჲ
სახე⁸ გექმნებოდა შენ, დედაო ღმრთი-
საო.

H₂: 8r. L₂: 22r. O₂: 2r. A₂: 17r. J₂: 29r.

¹ იქმნა L. ² შეიწყნარა LO. ³ მ-შლისა LOA. ⁴ სასაკუმეველსა L. სასაკუმეველე O. სასა-
კუმეველს A. ⁵ მოასწავებდა A. ⁶ შენთჳს L. შენთჳს A. ⁷ სიტყუათა+მათ LOJ. სიტყუა
მათ A. ⁸ ს.ს. OJ.

154. H უკესტინსუ H
ოკესტინსუომონ L
უკესტინსუომჳოს O

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
'Ηγῶς δ' ἰδοῦναι α'

არა რაჲ არს სახელ¹ შენდა,
ღმერთო დიდებისაო,
რამეთუ მარჯუენითა
მადლითა განარინე
ერი ზღუასა, კაცთ-მოყუარე².

Ὅτι ἔστι σοὶ ὄμοιοι,
θεοδοξασμένε Κύριε,
ἐν χειρὶ γὰρ κραταίξ
ἐλευθερώσας τὸν λαόν
ὃν ἐκτήσασ, φιλάνωρα πατ.
(ეცტრ. № 136)

უზეშთაეს დიდებისა,
ეტლსა სიწმიდისასა³,
დედასა ნათლისასა,

ღმრთისმშობელსა ქალწულსა⁴
ჩუენ ყოველნი უვალობდეთ⁵.

H₄: 8r. L₄: 22r. O₄: 2r. A₄: 17v. J₄: 29v.

¹ სახელ A. ² კაცთმოყუარე J. ³ სიწმიდისასა A. ⁴ ქალწოლსა A. ⁵ ო-ვლობთ A.

155. ახომესუკურიო HO
ახომესუკური L

Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου
Ἰηλός δ'. Ὁδὴ α'

5. გიგალობთ შენ, უფალო, ღმერთო
ჩუენო,
რამეთუ წარუძეღულ¹ ერსა შენსა
ზღუასა მას შინა
და დაანთჳ სიღრმესა ეტლები ფარა-
ოასი და ძალი მისი.

Ἄσσομαί σοι, Κύριε ὁ Θεός μου,
ὅτι ἐξήγαγες λαὸν
δοσλείας Αἰγύπτου
ἐχάλυψας δὲ ἄρματα
Φαραῶ καὶ τὴν δύναμιν.
(ეგსტრ. № 146)

უედრებად ნუ დასცხრები, ღმრთის-
შშობელო,
მისა, რომელი-იგი შენგან

გამოგვბრწყინდა² ჩუენ, .
რახათა მივსნეს ცოდვათაგან, ვითარცა
კაცთ-მოყუარე არს³.

H₅: 8r. L₅: 22v. O₅: 2r. A₅: 17v. J₅: 29v.

¹ წარუძეღო A. ² დაათჳ A. ³ გამოგვბრწყინდა H. გამოგვიბრწყინდა A. გამოგვიბრწყინდა L.
⁴ არს ხარ A

156. H ახომენასმაკენონ H
ახომენასმაკე L
ახომენასმა O

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηλός δ'. Ὁδὴ α'

6. უგალობდეთ უფალსა
გალობითა ახლითა,
რამეთუ დიდებულ არს.

Ἄσσομεν ἄσμα καινόν
τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων
ὄτι: ὤεξέξασται.
(ეგსტრ. № 137).

მარიამს ღმრთისშშობელსა
ჩუენ ყოველნი მორწმუნენი¹

გალობით² უგალობდეთ.

H₆: 8r. L₆: 22v. O₆: 2r. J₆: 29v.

¹ მორწმონენი A. ² გალობით—H.

157. H ტრანუფსოსან H
ტრანუფსოსა L
ტრანუფსოსანთი O

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ τοῦ
Δαμασκηνοῦ
Ἰηλός δ'. Ὁδὴ α'

7. რომელმან გამომივსნა¹ ჩუენ
ბჭეთაგან სიკუდილისათა²,
უგალობდეთ³ ქრისტესა, რამეთუ
დიდებულ არს უქუნისამდე.

Τῷ ἀνυψῶσαντι ἡμᾶς
ἐκ τῶν πύλων τοῦ θανάτου
ἄσσομεν τῷ Χριστῷ
ὄτι: δεδόξασται εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეგსტრ. № 145)

რომელმან უთესლოდ⁴ გვშეგ⁵
ანგელოზთა თანა⁶

ქრისტე ღმერთი⁷, უბიწოო⁸,
გიგალობთ შენ დაუღუშებელად⁹.

H₇: 8rv. L₇: 22v. O₇: 2r. A₇: 17v. J₇: 29v.

¹ გამოვივსნა HALO. ² სიკუდილისათა A. ³ ოგ⁴ ღობთ L. ⁴ ოთესლოდ A. ⁵ გვიშეგ A. გუიშეგ L.
გუშეგ H. ⁶ ანგელოზთა J. ⁷ ღმერთი მქსნელი AOLJ. ⁸ ობიწოო LA. ⁹ დაოღოშებელად A.
დაუცხრომელად O.

8. *ფარაოჲს ეტლები
 და ძლიერებაჲ¹ მისი
 დაანთქა ზღუასა შინა
 ძლიერმან² ბრძოლასა ღმერთმან.
 მას უგალობდეთ
 გალობითა,
 რამეთუ დიდებულ არს უკუნისამდე.

*Ἀρματα φαραῶν
 καὶ τῆν δυνάμειν αὐτῶν
 ἐρριψεν εἰς θάλασσαν
 ὁ κραταῖος ἐν πολεμοῖς·
 ἄσωμεν αὐτῷ ἄσμα καινὸν
 ὧν· ἐνθῆξας θεοδόξασται.
 (ეგსტრ. № 147)

იხილა რაჲ მოსე
 მთასა ზედა სინასა
 მაყუალი შეუწველად,
 მოასწავა სახს³ შენი,

ღმრთისა დედაო,
 რაჲამს ცეცხლო ღმრთეებისა
 იტვრეთ⁴ საშოსა შენსა.

L₈: 30r, H₈: 8v.

¹ ძრავლები H. ² ძრავლმან H. ³ სახეი L. ⁴ იტვრეთ H. იტვრით L.

* ეს ძლისპირი L ხელნაწერში მიწერილია დ კმის ად¹დბთსას ძლისპირთა შემდეგ ასეთი შენიშვნით: „ო²გლდთსა ძლისპირნი დამრჩა. აქა სწერ[ია]. არმატა ფარაო. კ³ა დ“. ძლისპირის ბოლოს მიწერილია: „ქ⁴ე კრავა [შ⁵ე]“.

159. O ოფთისანეპიჯიტის O

Ποίημα Κοσμά μισαχγιῶν
 *Ηγῶς δ'. 'Ωδὴ α'

9. *იხილა¹
 კმელად სიღრმე² ღელვათაჲ აღმაღუ-
 ლებელი³
 და განშიშულებულ⁴ იქმნა ძირი
 ზღუსაჲ⁵ მის, სასტიკად მღელვარისაჲ,
 შერისხვითა⁶
 უხილავად⁷ წამისმყოფელისაჲთა⁸,
 და ერი რჩეული განვიდა
 კმელსა⁹,
 გალობდა⁹ შენდა ძლევისა გალობასა,
 უფალო.

*Ὠψιγῶν αἰ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου
 νοτιῶς ἄμειροι
 καὶ ἀνεχλάφμη θάλασσα
 χυμαίνουσα· τὰ θεμέλια
 τῆ κατακλιῖν· νεύματα
 τῶν τῆς γᾶς ἐπετεμῶνας
 περιεσῶσιν λαὸν δε ἕσασα
 ἄθοντα
 ἐπινύκτων ἕμνον σοι, Κύριε.
 (ეგსტრ. № 142)

პირველად¹⁰
 გამოვიჩნდა¹¹ მთავარი იგი
 ანგელოსთაჲ,
 მარიაჲ, ყოვლად უბიწო¹²,
 და ბრწყინვალედ გიღალადებდა შენ:
 გიხაროდენ,

სძალო, რამეთუ შენ ზედა მოვიდეს
 სიტყუაჲ დაუსაბამოსაჲ
 მამისაჲ,
 ამისთვის¹³ ჩუენ, მორწმუნენი¹⁴.
 გიგალობთ, ღმრთისმშობელო.

O₉: 2v, A₉: 17v, J₉: 28v-29r.

¹ იხილვა OAJ. ² ამაღულებელი ამაღლებული A. ³ განშიშულებოლი A. ⁴ ზღვისა A. ⁵ შერისხვითა A. ⁶ ოტილავად A. ⁷ წამისმყოფელისაჲთა O. ⁸ კმელად A. ⁹ გალობად A. ¹⁰ პირველ A. ¹¹ გამოკუნდა A. ¹² ობიწო A. ¹³ ამისთვის A. ¹⁴ მორწმუნენი A.
 * ეს და მომდევნო ძლისპირება არ არის შეტანილი L ხელნაწერში.

10. დაანთქენ ვნებანი
სულისა ჩემისანი
სიღრმესა ვნებათა ძლევისასა¹,
უფალო, ქალწულისაგან შობილო,
ვითარ დაანთქ ძლიერებაჲ აღკურ-
ვილთა სპარაზენთაჲ,
და გიგალობდეს ძლევისა ებნითა.

Τριπτάκτα κραταιός
ὁ τρυφείς ἐκ Παρθένου
ἀπαθείας ἐν βῆθη
ψυχῆς τῆς τρυφείας
καταπόντισαν θέματα
ἕνωξ σοῦ ὡς ἐν ταμπαῶν
τῆ νεκρώσει τῶν πάπτων
ἐπινίσιον ἄσω μελάνθημα.
(ეხტრ. № 135)

ქალაქო ღმრთისაო, ყოველთა
მკსნელისაო,
ღმრთისმშობელო, საუნჯეო მეუფე-
საო²,

დაიცვენ⁴ სამწყსონი შენნი,
რომელნი გადიდებთ⁵, ღირსო,
და სარწმუნოებით⁶ ვაქებთ
უპრწენლსა⁷ შობასა შენსა, წმიდაო.

O₉: 2v. A₈: 17v. J₉: 29. H₉: 8v.

¹ ძლევისასა A. ² ძრელება H. ³ მეოფისა A. ⁴ დაგვეენ J. დაცივენ A. ⁵ გადიდებთ
გიგალობთ A. გადიდებენ H. ⁶ სარწმუნოებით A. ⁷ უბრწენლსა OJ.

განმლიერდასა ჯდ დ
161. H. ეფფრენეთი HO
ეფფრენი L

Ποίημα Ἰωάννου μισαχίου
*Ηχος δ'. Ὕμνῃ γ'

1. იხარებს ეკლესიაჲ
შენდამი, ქრისტე, და ესრჳთ¹ ლალა-
ლებს:
სასოჲ ჩემი ხარი შენ,
განმადლიერე², დამბადებელო.

Ἐνφραίνεται ἐπὶ σοῦ
ἡ ἐκκλησία σου, Χριστέ, κριτίσθη·
σὺ μὲν ἰσχύεις, Κύριε
καὶ καταφύγη καὶ σωτήριον.
(ეხტრ. № 133)

შენ მხოლოჲ ხარ მიზეზი
ყოვლისა კეთილისაჲ³, ღმრთისმშო-
ბელო,

რომელმან ბუნებათა⁴ უაღრეს⁵
გვშევ⁶ მკსნელი სოფლისაჲ.

H₁: 8v. L₁: 22v. O₁: 2v. A₁: 17v—18r. J₁: 31r.

¹ ესრეთ OJ. ² განმადლიელე H. განმადლიერჳ J. ³ კეთილისა A. ⁴ ბუნება L. ბონებათ A.
⁵ უაღრეს L. უაღრეს JH. ⁶ გვიშევ A. გუიშევ LH.

162. H ოტისტირაეტეკენ H
ოტისტირაეტეკენ L
ოტისტირაეტეკენ O

Ποίημα Ἰωάννου μισαχίου
*Ηχος δ'. Ὕμνῃ γ'

2. რამეთუ ბერწმან მან შვა
განწყობილო მორწმუნეთაჲ¹
და კრებულ² შვილმრავალთაჲ
მოუძღურდა³,
მისთვისცა⁴ უგალობდეთ⁵
საკურველთ⁶-მოქმედსა ღმერთსა
ჩუენსა
და ვიტყოდეთ⁷:
წმიდა ხარ შენ, უფალო.

Ὁτι: σείρεθ ἕνεκεν
ἡ ἐξ ἐμῶν ἐκκλησία
καὶ ἡ πῶλη ἐν τέλει
ἡσθνήθηε συναγωγῆ
τῆ θιαυατάτῃ θῆθ ἡμῶν βιήσῳμεν.
ἀγίως εἶ, Κύριε.
(ეხტრ. № 138)

რამეთუ იტკრეთ⁸, შენ⁹,
 ღმერთი მკლავთა¹⁰ ზედა,
 ქალწულო, და ძუძუთა¹¹ აწოვებდი¹²
 შენ

ყოველთა მზრდელსა, ამისთვის¹³
 აღვიარებთ¹⁴ ღმრთისმშობელად¹⁵
 და სასოდ მორწმუნეთა¹⁶.

H₂: 8v. L₂: 22v. O₂: 2v. A₂: 18r. J₂: 31r.

¹ მორწმუნეთა A. ² კრებოლო A. ³ მოუძღორდა A. მოუძღვრდა H. ⁴ ამისთვისცა A. ამისთვისცა J. ⁵ ოგალობდეთ A. ⁶ საკურველთ H. საკურველთ-I.O. საკურველთ-A. ⁷ ვიღაცოლით J. ⁸ იტკრით A. იტკრით L. იტურთ H. ⁹ შენ]-A. ¹⁰ მკლავთა]-შენთა LOAJ. ¹¹ ძუძუთა LO. ძიძუთა შენითა A. ¹² აწოვდი L. აწოვბ AJ. ¹³ ყოველთა მზრდელსა, ამისთვის] რწლი ზრდის ზორციელთა LO, რომელი ზრდის ყოველსა ზორციელსა A. ¹⁴ აღვიარებთ] შენ ვაქებთ A. შენ ვკადავებ J. ¹⁵ ღმრთისმშობელად]-უბიწო LOAJ. ¹⁶ და სასოდ მორწმუნეთა] და გადღებთ შენ სიკადოლსა კლთა მორწმუნეთსა A.

163.* H ტუეკუითისუმნოლო H
 ტესკესინოთო L
 ტუესიმნოლო O

Ποιήμα Ἰωάννου μοναχου
 *Ηχος δ'. Ὁδὴ γ'

3. ბუნებით ღმობიერ იქმენ, მესნელო,
 ბუნებასა² ჩუენსა უძღურსა³,
 რომელიცა⁴ შეიმოსე⁵,
 ღმრთეებით განაძლიერე⁶,
 და ღალადებს: არაჲ ვინ არს
 წმიდაჲ შენებრ, კაცთ-მოყუარე.

Ἰὼς σὸς ἰμῶνιστῆρας, Θεοτόξε,
 ἡ ῥῶσα καὶ ἀψίσιος πατρῆ,
 Μίασθ σαχαρατῆσαντα
 πνευματικῶς ἀνεξέσθω
 καὶ ἐν τῆ Μείζ θείῃ σου
 ἀεθαύσθ θείῃ; ἀξίωσθ.
 (ეესტრ. № 141)

გამოშინდი ღელედ⁸ დაუთესველად,
 განამარავლებულად⁹ იფქლისა¹⁰,
 და შენ მიერ მოვიმკეთ ჩუენ

თავწარსხმული¹¹ ცხოვრებისაჲ,
 და რომელინი ვეზიარებით,
 მოვიღებთ მისგან უკუდავებასა¹².

H₂: 8v. L₂: 22v—23r. O₂: 2v. A₂: 18r. J₂: 31v.

¹ ბონებით A. ² ბონებასა A. ³ უძღურსა H. ⁴ რომელი A. ⁵ შეიმოსე LOA. შემოსე J. ⁶ განამარავრე H. ⁷ არა J. ⁸ ღელად L. ღელეთ A. ⁹ განამარავლებად O. ¹⁰ ფქლისა L. იფქლისად A. ¹¹ თავწარსხმული A. ¹² უკუდავებასა O. ოკდავებასა A.

164. L უკენსოფია HLO

Ποιήμα Ἰωάννου μοναχου.
 *Ηχος δ'. Ὁδὴ γ'

4. არა¹ სიბრძნითა,
 არცა ძალითა, არცა სიმდიდრითა,
 თავით თვისით² ვიქადით,
 არამედ შენგან³, ღმრთისა* სიბრძნეო,
 რამეთუ არაჲ ვინ არს წმიდაჲ⁵
 შენებრ, ქრისტე⁶.

Οὐκ ἐν σοφίᾳ
 καὶ δυναμί; καὶ πλοσίῳ καυχῶμασθ
 ἀλλ' ἐν σῆ τῆ τῶν πατρῶ;
 ἐκσπασατάσ σαφί; Θεοῦ
 ὅς γὰρ ἐστὶν ἀγίος
 πλῆθ σου, φιλάνθρωπος.
 (ეესტრ. № 136)

უსძლოო სძალო,
 რომელმან ჰშევე⁷ ღმერთი ჯორციელ-
 ქმნული,
 ვედრებითა** შენითა

მოწვევადთა⁸ მათ განსაცდელთაგან
 და ვნებათა მიგსნენ ჩუენ, რომელინი
 გესაეთ შენ.

H₄: 8v. L⁶: 23r. O₈: 2v. A₄: 18r. J₄: 31v.

1 არაჲ HA. 2 თვისით L. თვისით A. 3 შენ H. 4 არა J. 5 წდა J. 6 შენებრ ქრისტე-
შენსა გარეშე A. 7 შეე. 8 მოწვენათა A. 9 ჩუენ]-A.

* O ხელნაწერს აქედან აკლავ. მომდევნო ფურცელი იწყება დ ქმის კბს ლარსის ძლისმი-
ობით.

** H ხელნაწერს აქედან აკლავ. გრძელდება—23r-ზე (გ გის ორო მშმსა)

165. L ტოსტერიომა L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
*Ηχος δ'. 'Ωδή γ'

5. შენ, ქრისტე ღმერთო,
განმაძლიერებელი მოსავთა შენთაო,
კლდესა ზედა
სარწმუნოებისა¹ დამამტკიცენ ჩუენ,
მოსავნი შენნი.

Ἰὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθόντων
Χριστὲ ὁ Θεὸς
ἐν τῇ πίστει τῇ ὀρμιοδόξῳ σου
στήριξον ἡμᾶς ὡς φιλάθριππος.
(ეესტრ. № 137)

იხარებენ² დღეს
ცანი და მხიარულ³ არს ყოველი
ქუეყანაჲ.

უგალობენ მშობელსა უთესლოდ⁴:
დიდებაჲ ძესა
შენსა, ქალწულ⁵.

L₃: 23r. A₄: 18r. J₃: 31v.

1 სარწმუნოებისასა A. 2 ახარებენ L. 3 მხიარულ A. 4 თესლოდ A. 5 ქალწოლო A.

166. L ტოქსონდენ L

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
*Ηχος δ'. 'Ωδή γ'

6. შშვლდი¹
ძლიერთაჲ მოუძღურდა²,
და უძღურნი³ შეიმოსნეს⁴ ძალითა
მალღისაჲთა,
ამისთვისცა⁵ განძლიერდა დღეს
უფლისა მიმართ გული⁶ ჩემი.

Ἰὸξον δυνατῶν ἡσθῆνησε
καὶ οἱ ἀσθενούντες
περιεξῆσαντο δυναμῶν
διὰ τοῦτο ἐστερεώθη
ἐν Κυρίῳ ἡ καρδίᾳ μου.
(ეესტრ. № 144)

გიხაროდეს შენ, უბიწოო ქალწულო⁷,
რომელმან⁸ დაიტე⁹ სიტყუაჲ
მამისაჲ¹⁰

საშოსა შენსა
და გვშვე¹¹ ჩუენ ღმერთი და კაცი
განუყოფელად.

L₄: 23r. A₄: 18r. J₄: 31v.

1 შშვლდი L. 2 მოიძღორდა A. 3 იძღორნი A. 4 შეამოსნეს L. 5 ამისთვისცა A. ამის-
თვისცა L. 6 გოლო A. 7 ~ქალწოლო ობიწოო A. 8 რომელმანცა A. 9 დაიტე L. 10 მამისაჲ
ღმრთისაჲ A. 11 შეე A. გუიშეე L.

167*. L სტიოაღმოტიღმატის-
ტუსო L

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
*Ηχος δ'. 'Ωδή γ'

7. დამამტკიცებელი მორწმუნეთა¹,
და სიქადული² მათი,
სიხარული³ საუკუნოა⁴ შენ ხარ,
ქრისტე,
დამამტკიცენ ჩუენ მართლმადიდებ-
ლობასა.

Στήριγμα ἡμῶν καὶ κάχυγμα
καὶ ἀσφαλείας πηγῇ
καὶ τῶν ἀγαθῶν αἰτήσεων δόξα, Χριστέ,
ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ σῇ στερέωσον μὲ.
(ეესტრ. № 143)

უძსდლოო ქალწულო მარიამ,
შენგან შობილსა ღმერთსა
ჩუენ მორწმუნენი⁵ სარწმუნოებით⁶
უგალობთ⁷,

და შენ მიგაუღწენთ,
შუეამდგომელ⁸ მექმენ ჩუენ.

L₇: 23v, A₇: 18rv, J₇: 31v—32r.

¹ მორწმუნეთა A. ² სიქალო A. ³ სიხაროლა A. ⁴ საუკონო A. ⁵ მორწმუნენი A.
⁶ სარწმუნოებით A. ⁷ ოგალობდეთ A. ⁸ შუეამდგომელ A. შოამდგომელ L.

168. L ენკურიოთეომიქ L

Ποίημα Ἰερμανῶν πατριάρχου
Ἡγίου Ἰ. Ὁδῆ γ'

8. უფლისა მიერ ღმრთისა
ძალთაჲსა განძლიერდა გული¹
ჩემი,
რაჲმს უძღურებამან²
შეიმოსა³ ძალი ძლიერი⁴.

Ἐν Κυρίῳ Θεῷ μου
ἐνεργήθη ἡ καρδία μου·
ὅτι οἱ ἀσθενοῦντες
περιεζήσαντο ὑψαμῦν.
(ეესტრ. № 146)

ვითარცა ღმრთისმშობელ ხარ,
ჩუენთჲს ევედრე დაუცხრომელად

შენგან შობილსა ღმერთსა⁵,
რაჲთა მიქსნეს განსაცდელთაგან.

L₈: 23v, A₈: 18v, J₈: 32r.

¹ გოლი A. ² ოძღორებამან A. ³ შეემოსა A. ⁴ ჩნთუის L. ⁵ შენგან შობილისა მიმართ
ღმრთისა A.

169*. A

Ποίημα Κοσμά μισαχῶν
Ἡγίου Ἰ. Ὁδῆ γ'

9. კლდჲ იგი ფიცხელი
ბრძანებით განიპო
და წოვდეს
ისრაელნი მისგან წყალსა
და იხარებდეს,
ხოლო კლდჲ იგი იყო სახჲ შენდა,
ქრისტე,
რომელსა დაეფუძნა
ეკლესიაჲ და ღალადებს:
რამეთუ არაჲ ვინ არს წმიდაჲ
შენებრ, უფალო.

Νάουσαν ἀπρότατον
περασθήματα: σὴν
σπερὰν ἐσθήλασθε πέτραν
Ἰσραηλίνης λαός
ἡ δὲ πέτρα αὐτῆς, Χριστός,
ὑπάρχει· καὶ ἴσθι
ἐν ἡ ἐνεργήθη ἡ ἐκκλησία ἐρηνοῦσα
ἀσθενῶν
ἐπιστρέψαντες οἱ ὁ ἐρχόμενος.
(ეესტრ. № 142)

გიხაროდენ,
უქორწინებელი სძალო, დედაო
უბიწო, რომელმან შეე ღმერთი
ქორციითა და
აწ კადნიერებაჲ

გაქუს¹ შენ მისა მიმართ,
ნუ დასცხრები მარადის
მეოხებად ჩუენ ყოველთა,
რომელი შენდა მოვილტით ყოვლად-
ქებულო.

A₉: 18v.

¹ გაქოს A.

ორ მეტყველება ჯ 2 დ
170*. L

1. *სიყუარული¹ წყალობისა
ძეთა კაცთაჲსა² ჯუარსა ზედა
აჰმალღი,
და დადნეს ჰურიანი³,
რამეთუ⁴ შენ ხარ ქრისტე,
სასოჲ და ძალი ჩემი.

საშინელ და დიდებულ⁵ არს
მიდგომილებაჲ შენი, ღმრთისა
დედაო,

L₁: 23v. A₁: 18v. J₁: 32v.

¹ სიყუარული A. ² კაცთაჲსა A. ³ ჰურიანი A. ⁴ რამეთუ—A. ⁵ დიდებულ A. ⁶ ამისთვის A
ამისთვის L.

* LAJ ხელნაწერებში ს-ერთოა ღმრთისმშობლისა. J ხელნაწერში ძლასპირი სხვა..

171*. L აკიკოანსოტ L

2. მესმა საკრველება¹
შენი, ქრისტე უფალო²,
რაჲმს ღმერთი დაუსაბამოჲ³
ქუეყანასა ზედა გამოშჩნდი
და არა⁴ იცვალე,
ამისთვის⁵ ვლალადებთ:
დიდებაჲ ძალსა შენსა.

ქალწულსა⁶ ღმრთისმშობელსა
მორწმუნენი⁷ ვადიდებთ,
ვითარცა დედასა ქრისტისა⁸,
და სარწმუნოებით⁹ ვლალადებთ

მისგან შობილისა
მაცხოვრისა მიმართ¹⁰:
მიჰსენ ჩუენ ცოდვათაგან.

L₂: 23v. A₂: 18v. J₂: 32v.

¹ საკრველება A. ² ღმერთო A. ³ დაოსაბამო A. ⁴ არა LA. ⁵ ამისთვის A. ამისთვის L.
⁶ ქალწულსა A. ⁷ მორწმუნენი A. ⁸ ქმ-სსა A, ქქ-სსა J. ⁹ სარწმუნოებით A. ¹⁰ მიმართ მაც-
ხოვრისა A.

172*. L ტინანქსინისას L

3. განზრახება საიდუმლო¹, შობაჲ
შენი
ქალწულისაგან², დამბადებელო,
რაჲმს იხილა,
დაუკვრდა³ ამბაკუმს⁴
და შიშით ღალადებდა:
დიდებაჲ ძალსა შენსა, უფალო.

Ποιῆμα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἱηζὺς δ'. Ὁδὴ δ'

Ἦν ἀνεξιχνίαστον θεῖον βουλήν
τῆς ἐκ τῆς Παρθένου παρθένου
σὺν τῷ ἁγίῳ
ὁ πατριάρχης Ἀββαχὺμ
κατανοῶν ἐκπαύει·
ὁ δὲ τῷ θεῷ μετὰ σοῦ, Κύριε.

(ვესტრ. № 141)

შენ მარადის ქალწულსა,
ქეშმარიტად ღმრთისმშობელსა გივა-
ლობთ, რომელსა
იგი მაცუალი

სახე⁵ გექმნა, რომელი
იხილა მოსე⁶ ზედა მთასა
სინასა მოტყინარს⁷ ცეცხლითა.

L₂: 24r. A₂: 18v. J₂: 32v.

¹ საიდუმლოა LA. ² ქალწოლისაგან A.
³ მოსე J. ⁴ მოტყინარე L.

⁵ დაუკუირო AL. ⁶ ამბაკომს A. ⁷ სახს J.

173. L ეკლინასხრისტოს L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν τοῦ
Δαμασκηνῶν.

Ἦχος δ'. Ὁδὴ δ'

4. მოსდრიკენ, ქრისტე, ცანი და მო-
ხუელი,
და სიბრძნით გამოგზინდი¹
კაცად ქუეყანასა ზედა, ამისთვის²
სარწმუნოებით³ ვიტყვთ⁴:
ძალსა შენსა დიდებამ, კაცთ-მოყუ-
არე⁵.

Ἐπιναξ, Χριστέ, τῆ κατὰξάξαι: σου
οὐρανοῦς ἐν σουξάξαι:
καὶ ἄψωξ ἁναρχαμῆνοξ ἐπὶ ἡῖξ:
ὁὐὸ ἀπῆνωξ βῆμῆξ
τῆ ὁναξამῆ: σου ὁξῆξ, ὄν. ἀνωμῆραξ.
(ეგსტრ. № 145)

ცაჲ და ქუეყანაჲ განკვრებულ⁶
ექმნეს⁷,
რაჲმს იხილეს ღმერთი
შენგან გამობრწყინებული⁸,
ქალწულო.

ამისთვისცა⁹ ზარგანვდილნი
აგიარებენ¹⁰ დედად მეუფისა.

L₄: 24r. A₄: 19r. J₄: 32v.

¹ გამოგზინდი A. გამოგვიინდი J. ² ამისთვის A. ამისთვის L. ³ სარწმუნოებით A. ⁴ ვიტყ-
ვით A. ვიტყუით L. ⁵ კაცთ-მოყუარე J. ⁶ განკუირვებულ AL. ⁷ ექმნეს L. ⁸ გამობრწყინე-
ბოლ A. ⁹ ამისთვის A. ამისთვის L. ¹⁰ აღვიარებენ J

174. L ტუურანოს L

Ποίημα Ἰερμαίου πατριάρχου
Ἦχος δ'. Ὁδὴ δ'. Εἰρημὸς ἀλλοῖξ

5. ცანი შეუენიერებამან შენმან დაფარან,
და ქუეყანაჲ აივსო¹ დიდებითა
შენითა, ქრისტე, ამისთვისცა²
სარწმუნოებით³ ვიტყვთ⁴:
დიდებამა ძალსა შენსა, უფალო.

Τοὺξ οὐρανοῦξ ἡ ἀρετῆ σου κατὰξῆ. ἡῖξ
καὶ ἡ ἡῖξ ἐπληρησῆ ἡῖξ ἡῖξ ὁξῆξ,
Χριστέ,
ὁὐὸ ἀπῆσῆξ ἀρῆξῆμῆξ
ὁξῆξ τῆ ὁναξამῆ: σου, Κῆρῆξ.
(ეგსტრ. № 146)

ცათა⁵ დაუტევნელი⁶ დაიტე, ქალწუ-
ლო⁷,
და უზეშთაეს ბუნებათაჲ⁸ გვშევ⁹
ჩუენ,

ამისთვისცა¹⁰ სარწმუნოებით,
ვითარცა ღმრთისმშობელ ხარ, გადი-
დებთ.

L₅: 24r. A₅: 19r.

¹ აივსო AL. ² ამისთვისცა AL. ³ სარწმუნოებით A. ⁴ ვიტყვით A. ვიტყუთ L. ⁵ ცა A.
⁶ დაოტევნელი A. ⁷ ქალწოლი A. ⁸ ბუნებათა A. ⁹ გვიშევ A. ¹⁰ ამისთვისცა A. ¹¹ სარწმო-
ნოებით A.

175. L ოერხოჲენიქსი L*

6**. რომელი მოსლვად¹ არს მყის უფა-
ლო, ღმერთი ჩუენი,
მოსლვად² არა³ ყოენოს მთით ჩრდი-
ლოჲთ⁴ მაღნართაჲთ,
ქალწულმან⁵ გვშეა, ვითარცა თქუა⁶
პირველად წინაწარმეტყუელმან⁷,
და ჩუენ ყოველნი ვლალადებდთ:
დიდებაჲ ძალსა შენსა, უფალო.

ღმერთი საშოჲთ, ქალწულო⁸ უბი-
წოო, გვშეე ჩუენ,
ქეშმარიტად ჳორციტა გამოუჩნდა⁹
კაცთა აღსარულსა ჟამთასა,

L₆ : 24r, A₆ : 19r.

¹ მოსლვად A. ² მოსლვად A. ³ არაჲ AL. ⁴ ჩრთილოჲთ A. ⁵ ქალწოლომან A. ⁶ თქუეს A.
⁷ წინაღწარმეტყუელთა A. ⁸ ქალწოლო A. ⁹ გამოშჩნდი A. ¹⁰ პირველ A. ¹¹ აწცა A.
¹² ჩუენც]—A. ¹³ ქალწოლო A.

* ბერძნული დენის ტრანსკრიპცია დამახინჯებულად არის გადმოცემული. L-ში გარკვევით არ იკითხება.

** რიტმული პენტეტაცია A ხელნაწერში სულ არ არის, L-ში კი გარკვევით არ ჩანს.

176. L ისაკიკოატი L

7. სმენაჲ მესმა მე მოსლვისა¹ შენისაჲ,
უფალო, რამეთუ შემოქმედი ცათაჲ
ქუეყნად სიმდაბლით² მოხუელ.

ნავთსაყუდელი
მყუღროჲ³ ხარი შენ, ქალწულო⁴,

L₇ : 24r, A₇ : 19r.

¹ მოსლვისა A. ² სიმდაბლით ქუეყანათ A. ³ მყოღროჲ A. ⁴ ქალწოლო A. ⁵ ღლვაგუემო-
ლო A. ⁶ მოივლით A.

177. L ისაკიკოატიწინდოქ L

8. მესმა სმენაჲ შენი დიდებულო¹,
განვიცადენ საქმენი [შენნი ქრისტე
და]* დამიკვრდა²,
რაჲმს იშეე³ შენ ქალწულისაგან⁴
[ქსნად მგა]ლობელთა შენთა,
დიდებაჲ ძალსა შენსა, უფალო.

Ποιήμα Κοσμά μοναχῶν
Ἦχος β'. Ὁδὴ δ'

Χριστὸς ὁ ἐρχόμενος
ἐμφανῶς Θεὸς ἡμῶν
ἦξει καὶ σὺ γρονιεῖ
ἐξ ὄρους κατακλιθεὶς
κίρκης, ταχιστάτης ἀπειράνδρου
πρωφῆτης πάλαι φησί·
ὁὖν πάντες βίημεν
δὲξά τῃ δυνάμει σου, Κύριε.

(ეესტრ. № 142)

ვითარცა თქუეს პირველად¹⁰ წინაწარ-
მეტყუელთა,
და აწ¹¹ ჩუენცა¹² ვლალადებთ:
დიდებაჲ ძალსა შენსა, უფალო¹³.

Ποιήμα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἦχος β'. Ὁδὴ δ'

Εἰσακήκοα τῆν ἀσότην σου, Κύριε,
ὅτι ἀφῆγξ ἐπὶ γῆς
καὶ ἐδόξασα τῆν δυνάμειν σου.

(ეესტრ. № 137)

ღლვაგუემულნი⁵ ესე
შენდა მოვივლით⁶, განმარინენ ჩუენ.

Ποιήμα Κοσμά μοναχῶν
Ἦχος β'. Ὁδὴ δ'

Εἰσακήκοα τῆν ἐνδοξὴν
οἰκονομίαν σου, Χριστὲ ὁ Θεός,
ὅτι ἐτέχθηξ ἐκ τῆς Παρθένου
ἰνα τῆς πλάτης ρύσῃ τοὺς χρυσυδάκρυτας·
δὲξά τῃ δυνάμει σου, Κύριε.

(ეესტრ. № 144)

უდიდებულესო⁵ კაცთა შორის,
უბიწო⁶ ღმრთისმშობელი,
ქალწულო⁷, ჩუენ მორწმუნენი⁸

აღვიარებით შენ დედად მეუფისა და
ესრებათ ვლალადებთ:
დიდებაჲ ძესა შენსა, ქალწულო⁹.

L₉: 24v. A₉: 19r.

¹ დიდებოლი A. ² დამიკუირდა A. ³ აშვე L. ⁴ ქალწოლისგან A. ⁵ უდიდსო A. ⁶ უბიწო A.
⁷ ქალწოლო A. ⁸ სარწმონენი A. ⁹ ქალწოლო A.
¹⁰ კავებში ჩასმული ადგილები L ხელნაწერში გადასულია და არ იკითხება.

178. L იპართენტასე L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἱηζὺς δ'. Ὁδὴ δ'

9. იხილა რაჲ ეკლესიამან
მზღ¹ სიმართლისაჲ ჭიარსა ზედა
ამაღლებულად²,
დადგა იგიცა
წესსა ზედა თვისსა ღირსად³
და ესრ⁴სთ⁴ ლადადებდა:
დიდებაჲ ძალსა შენსა, უფალო.

Ἐπαρθένα σε ἰδοῦσα ἡ ἐκκλησία
ἐπὶ σεαυτὴν τὴν ἡσίον
τῆς μεγαλοσύνης
ἐσῆθη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς
εὐχόμενα κραυγᾶσθαι·
θίξαι τῆ δύναμει σου, Κύριε.
(ეგსტრ. № 133)

უქორწინებელი ქალწულო⁵,
შემდგომად შობისა იპოე დადგრო-
მილ
ქალწულებასავ⁶,

ამისთვის⁷ სარწმუნოებით⁸
ღმრთისმშობელად აღვიარებთ
დაუღუმებელითა ბაგითა⁹.

L₉: 24v. A₉: 19rv.

¹ მზეგ L. ² ამაღლებოლი A. ³ ღირსად]—A. ⁴ ესრებათ A. ⁵ ქალწოლო A. ⁶ ქალწოლება-
სავე A. ⁷ ამისთვის A, ამისთვის L. ⁸ სარწმონოებით A. ⁹ დაუღომებელითა A. ¹⁰ ბ:გითა]—A.

179. A

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἱηζὺς δ'. Ὁδὴ δ'

10. *იესუ, მკდომარ¹ დიდებით საყდარ-
თა ღმრთეებისათა, მოვიდა ღრუბლი-
თა¹ სულმცირითა, რომელ არს ქალ-
წული გამოუტყდელი, კსნად ჩუენდა
მლადადებელთაჲ. დიდებაჲ ძალსა
შენსა, მკსნელო ჩუენ ყოველთაო.

Ὁ χαμημέσιος ἐν δόξῃ
ἐπὶ θρόνῳ θεσῆτος
ἐν νεφελῇ αὐτῆς
ἦλθεν Ἰησοῦς ὁ ὑπέρβιος
τῆ ἀκρηάτω Παρθένα
καὶ δέσασσε
τοὺς κραυγᾶσθαι
θίξαι, Χριστέ, τῆ δύναμει σου.
(ეგსტრ. № 135)

ღმრთისმშობელმან სანატრელმან,
რომელი სათნო იყო სიტყუამან
ღმრთისამან, სწორმან მამისა ღმრთე-

ებითა, ტაძრად სამკვდრებელად², ამან
გვშეგ³ ჩუენ მიუწლომელად⁴ ევმანოელ
ღმერთი და კაცო.

A₁₀ 19v.

¹ ღრობლითა A. ² სამკუდრებელად A. ³ გვიშეგ A. ⁴ მიოწლომელად A.
⁵ ეს ძლისპირი სხვა ხელნაწერებში არ დიდებნა. A ნუსხაში ტექსტი რიტმული დაყოფის
გარეშეა.

180. L სუკურიემუ L

1. შენ, უფალო,
ნათელი ხარ მომავალი სოფლად,
განმანათლებელი გულთა¹
მორწმუნეთა² შენთაჲსა,³
რომელნი თაყუანის-გცემენ.

შენ საკურველი ხარ
უძლეველი, ღმრთისმშობელო,
წყობასა მტერთა ჩუენთასა,

L₁: 24v. A₁: 19v. J₁: 33v.

¹ გულთა A. ² მორწმუნეთა A. ³ შ^ნთასა L. ⁴ შეუძველად J. ⁵ შობილისანი A.

181. L ტონფოტისონ L

2. ნათელი შენი, უფალო, მოჰფინე
ჩუენ ზედა,
და მივსნენ ბნელისაგან ჩუენ ცოდ-
ვილნი,
და მოწყალეობაჲ შენი, სახიერ,
ზეციით გარდამოგვეკლინე¹.

დედად ნათლისად² აღგვიარებთ მორ-
წმუნენი³ შენნი,
ღმრთისმშობელო ქალწულო⁴ სანატ-
რელო,

L₂: 24v. A₂: 19v. J₂: 34r.

¹ გარდამოგვიკლინე A. გარდამოგვიკლინე L. ² ნათლისათ A. ³ მორწმუნენი A. ⁴ ქალწო-
ლო A.

182. L იქსესტიტასემუ L

3. ნაწილ ჩემდა ხარ, ქრისტე,
რამეთუ შენ მხოლომან მივსენ¹ მე²
ბნელისაგან წყუდიადისა³ უგუ-
ნურებისა⁴
ნათლითა მით ღმრთეებისაჲთა,
და⁵ შენდამი ვღალადებ: მშჯდობაჲ
შენი მომეც ჩუენ.

Ἦχος δ'. Ὁδὴ ε'

Σὴ, Κύριε μου, φῶς
εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα
φῶς ἀγίον ἐπιστρέφον
ἐκ ζοφῶντος ἀγνοίας
τοὺς πίστευ ἀνομοῦντάς σε.
(ეგსტრ. № 133)

შეუძრველად⁴ დამიცვენ მოსაენი
შენგან შობილსა⁵.

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ

Ἦχος δ'. Ὁδὴ ε'

Τὸν φταισμόν σου, Κύριε,
κατάπεψον ἡμῖν
καὶ τῆς ἀγλῆος ἡμᾶς τῶν παταμάτων
λῆσον, ἀγαθὲ,
τῆν σὴν εἰρήνην σὴν ἰσχυροῦσιν ἡμῶν.
(ეგსტრ. № 143)

და გვედრებთ: მეოხ გუეყავ ჩუენ,
მაქებელთა შენთა, ღირსო.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

Ἦχος δ'. Ὁδὴ ε'

Ἐξέστη τὰ σὺμπαντα
ἐπὶ τῇ θείᾳ μνημῆ σου
σὺ γάρ, ἀπειργάμε Παρθένη,
γῆμιν μετέστης
ἄσπερ ζωῆς ἁβάνος
κρῆς τῆν ἐπιστρέφον μονῆν
πᾶσι τοῖς ἡμῶσιν σε
τῆν εἰρήνην βραβέουσου.
(ეგსტრ. № 141)

აღესრულნეს შენ ზედა
წინაწარმეტყუელთა თქმულნი⁶,
რამეთუ შენ მუცლად⁷-ილე⁸, ღირსო,

დამბადებელი და გვშევ⁹ ჩუენ ჳორცითა
ძეა დაუსაბამოა¹⁰, რომელ არს
ენმანუველი¹¹ წმიდაჲ, მომცემელი
მშჯღობისაჲ¹².

L₃: 25r. A₃: 19v. J₃: 33v-34r.

¹ მიჳსნენ A. ² შექ ჩუენ A. ³ წყოლიაღისა A. ⁴ უგონორებისა A. ⁵ დ-ქ—A. ⁶ თქმონი A.
⁷ მოცლად-A. ⁸ აღე L. ⁹ გუიშეე A. ¹⁰ დაოსაბამოჲ A. ¹¹ ეემანოელი A. ენმანუელ J.
¹² მშჳიღობისაჲ A.

183. L ასებუსხოფსეტე L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησοῦ δ'. 'Ωβη ε'

4. უღმრთოთა ვერ იხილონ დიდებაჲ
შენი, ქრისტე,
ხოლო ჩუენ, მონანი შენნი,
ვიხილავთ დიდებასა შენსა¹ და ვლა-
ლავებთ:
ღამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ ვალო-
ბად შენდამი², კაცთ-მოყუარე.

ἸΑσβῆεις σὺν ἁγίοις:
οὐκ ἐθέλω σοι, Χριστέ,
ἀλλ' ἡμεῖς σε, μονογενές,
πατρὸς ἡμῶν ἀπαύσαμα
ἐθέτης πάντων
ἐκ νῆκτος ἱερότατος
ἀναμνησέμεν σε, Ἰησοῦ πατρ.

(ეესტრ. № 138)

ჳერიითა კრებულმან³ უარ⁴-გყვეს⁵
შენ, ქრისტე,
ხოლო ჩუენ წარმართთა⁶ ერმან

აღგიარეთ შენ⁷ მეუფედ, ძღ⁸
ღმრთისაჲ, ტჯრთული⁹
ქალწულისა¹⁰ მუცელსა¹¹ და ღმრთის-
მშობელად თაყუანის-გსცემთ¹².

L₃: 25r. A₃: 19v. J₃: 34r.

¹ შენსა]—A. ² შენ A. ³ კრებულმან A. ⁴ უვარ-A. ⁵ გყვეს A. ⁶ წარმართა AJ. ⁷ შენ]—A.
⁸ ძეჲ LA. ⁹ ტორთოლი A. ტერირთელი L. ¹⁰ ქალწოლისა A. ¹¹ მოცელსა A. ¹²-გცემთ A.

184. L თანატილოსლას L

Ποίημα Γεργαίου πατρὸς ἀρχίου
Ἰησοῦ δ'. 'Ωβη ε'

5. განმანათლებელი ჩუენ
მყოფთა ბნელისათო,
განანათლენ¹ და ვიტყოდ(ი)თ²:
დიდებაჲ, დიდებაჲ შენდა,
იესუ³, ძეო ღმრთისაო.

Ὁ ἀνατεῖλας τὸ φῶς
καὶ φωτίσας τὸν ἕρμην
καὶ ἐδείξας ἡμῶν ἡμέραν
ἐνέξα σοι: ἐνέξα σοι,
Ἰησοῦ σὺν τοῖς Θεοῖς.

(ეესტრ. № 146)

ესაია⁴ გქადაგა⁵
ქალწულად და მშობელად

ენმანუველისა⁶ ღმრთისა,
წმიდაო დედაო იესუს⁷, ძისა ღმრთისაო.

L₅: 25r. A₅: 20r. J₅: 34r.

¹ განგანათლენ A. ² ვტყდთ L. ³ იესუ AJ. ⁴ ესაია A. ესაი L. ⁵ ქადაგა A.
⁶ ეემანოელისა A. ⁷ იესუ A. იესუს J. იესუს L.

8. ე. მეტრეველი.

185*. L ტუსენუქტიზო L

6. და ჩუენ, მავალნი ბნელსა შინა
წყუღიადისასა¹
ბოროტთა სოფლისათა, უფალო,
ველმწიფებისაგან ბნელისა აღმომი-
ყვანენ² ნათელსა შენსა მიუწ-
ლომელსა³,
ქრისტე მხოლოო, კაცთ-მოყუარე⁴.

მღდლო და მეუღმ⁵ ვითარცა ხარ,
თესლისაგან დავითისა
გვშევ⁶ ჩუენ, ქალწულო⁷, რამეთუ

შეცვალეხას თანა მღდლობისას-
შჯულისათა შეცვალეხა
იქმნა შენ მიერ, უბიწო.

L₆: 25r, A₆: 20r, J: 34 v.

¹ წყუღიადისასა A. ² აწ მომიყვანე A. აღმომიყვანე L. ³ მიუწლომელსა]—A. ⁴ კაცთ-მო-
ყუარე J. ⁵ მეუღმ A. მეუღე L. ⁶ გუიშევ L. ⁷ ქალწოლო A.

186. L ოტოფოტოსდიატმიქ L

Ποίημα Κ ο σ μ α μ ο ν α χ ο ὦ
"Πῶς δ'. 'Ὁδὴ ε'

7. რომელმან განჰკუეთე, ქრისტე,
პირშოთ სიბნელისაჲ მის
ნათლთა, რაჲთა გადიდონ¹ მხოლოჲ²
დაბადებულთა³ შენთა,
ნათელსა შენსა წარმიმართენ გზანი
ჩემნი.

‘Ο τὸν φωτὸς διὰμνήσας
τὸ πρῶτονος γένος
ὡς ἐν φωτὶ τὰ ἕτερα ἡμῶν εἰ, Χριστὸς,
τὸν διμνησθέν·
ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ
τὰς ὁδοὺς ἡμῶν εἰμύσθη.

(ვესტრ. № 144)

ღმრთისმშობელო უბიწო,
ნუ⁴ დასცხრები ვედრებად
ძისა შენისა მიმართ, რაჲთა

მიგსნენს⁵ ჩუენ განსაცდელთაგან,
მგალობელნი შენნი, სანატრელო დედაო.

L₇: 25v, A₇: 20r, J: 34rv.

¹ გადიდებენ A. ² მხოლო A. ³ დაბ.დებოლთა A. ⁴ ნო A. ⁵ მიგსნეს L.

187. L ოკტისამენოსიმახ L

Ποίημα 'Ι ω α ν ο υ μ ο ν α χ ο ὦ
"Πῶς δ'. 'Ὁδὴ ε'

8. რომელმან მომიგენ ჩუენ
ერად თვსად¹ მორწმუნედ²
სისხლთა შენითა, ქრისტე,
შშვლობაჲ³ შენი მომეც ჩუენ
და დააცევ⁴ მარადის სამწყსოა შენი.

‘Ο κτησάμενος ἡμᾶς
πρῶτονος λαόν
τῷ αἵματι αὐτοῦ, Κύριε,
τῆν αἴτην εἰρηγῆν ὅς ἡμῶν
ἐν ὁμοιωσὶ φαλάκῃα τῆν ποίμνην σου.

(ვესტრ. № 136)

განჯორციელდა ღმერთი
და უცვალებელად ჰგიეს.
და მიიღო⁵ ბუნებაჲ⁶

შენგან, ქალწულო⁷ უსძლოო,
ბუნებითა⁸ მით ღმრთეებისა თვისისაჲთა⁹.

L₉: 25v. A₉: 20r. J₉: 34v.

¹ თვისა A. თვისა L. ² მორწმონედ A. ³ მშუილობა LA. ⁴ დაეცე L. ⁵ მიადო L. ⁶ ბონე-ბა A. ⁷ ქაწლოლო A. ⁸ ბონებითა A. ⁹ მისისადათა A, თვისისადათა L.

188. L. ეკნეკტოსტინოდის L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἱχθὺς δ'. Ὁδὴ ε'

9. ღამითგან შეესწიროთ¹ ვალობაჲ შენ
ღმრთისა,
რამეთუ მცნებანი შენნი
მშჯლობა² არიან.

Ἰὴν νυκτὸς τῆν ἁπθὴν ἀναπέμπομέν σοι
θῆσθε· φῶς καὶ εἰρήνη τὰ προσεσάγματά σου.
(ეპტრ. № 137)

რომელმან ჰშეე ღმერთი
ტორციელად, სძალო

უბიწო³, დაიცვენ⁴
მორწმუნენი⁵ მარადის.

L₉: 25v. A₉: 20r. J₉: 34v.

¹ შეეწირო A. ² მშუილობა L. ³ ობიწო A. ⁴ დაეცენ L. ⁵ მორწმონენი A.

189. A

Ποίημα Κοσμά μόναχοῦ
Ἱχθὺς δ'. Ὁδὴ ε'

10. *მახარებელი სიონისაო, ალვედ მთა-
სა მაღალსა და იერუსალემსა¹ და
უქადაგე კმითა მაღლითა ძლიერად:
დიდებულ ითქუა შენ ზედა ღღეს,
ეგერა ქალაქო ღმრთისაო, მშჯლობა²
ისრაელსა³ ზედა, მაეხარებაჲ წარ-
მართთა.

Ἰῆν Σιών ἐπ' ἄρουρας ἀνάβηθι
ὁ εὐαγγελιζόμενος
καὶ τῆν Ἱερουσαλήμ ὁ κτίσασα
ἐν ἰσχυρῶν ἰσχυροῦν φωνῶν·
θῆσθε ἡμῶν ἐλαλήθη περὶ σοῦ
ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ
εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ
καὶ σωτηρίαν ἔθνεσιν.
(ეპტრ. № 142)

შენ, ღმრთისმშობელი, ქრისტეს ღე-
დაო, ვითარცა კეშმარტიად ღმრთის-
მშობელ ხარ, განტრით მორწმუნენი,
რამეთუ გვშეე⁴ ჩუენ ღმერთი მაეხო-

ვარი, რომელსა ევედრე, წმიდაო, პატი-
ვის-მცემელთა შენათჳს⁵ ცნანდ განსაცდე-
ლისაგან ბოროტისა, რომელნი გიგა-
ლობთ შენ.

A₁₀: 20r.

¹ მ-შრლმსა A. ² მშ-ღმა A. ³ მ-შლ-სა A. ⁴ გვიშეე A. ⁵ შნათათვის A.

* L.J. ხელნ წერებში ეს ძლისპირი არ არის. A ხელნ-წერში ძლისპირისა და ღმრთისმშობ-
ლისას ტექსტები რიტმული პუნქტუაციის გარეშეა.

190. A

11. *აწ აღვდგე, თქუა უფალმან პირითა
კმაჲმალისაჲთა, აწ ვიდილო, და აწ
დაცემული¹ იგი მოვიყვანო ჩემდავე
ქალწულისაგან², და ავამაღლო იგი
ნათლითა ღმრთეებისა ჩემისა.

სიტყუაჲ ღმრთისაჲ დაუბადებელი,
რომელი ყოველად განშორებულ არს,
ძეა მხოლოჲ, შობილი აღსასრულსა³

ჟამთასა, განტორციელდა შენთჳს⁴, უბი-
წოო, ყოველთა უმეტესო ქალწულო⁵.

A₁₁: 20r.

¹ დაეგმოლი A. ² ქალწოლისაგ: B A. ³ აღსასროლსა A. ⁴ შენთ:თვის A. ⁵ ქალწოლო A.

* L₁-ში არ არის. A ხელნაწერში ძლისპირი და ღმრთისმშობლისა რიტმული პენტეტეაიის გარეშეა.

დალადაეკნსა 2^ა დ

191. L თუსოსუმეტა L

1. გალობით,
კმითა სიხარულსაჲთა¹ გაქებდა
ეკლესიაჲ შენი, ქრისტე,
განწმიდნა რაჲ იგი
სისწლითა მავით,
რომელიცა² გარდამოცდა
გუერდსა საღმრთოსა წმიდასა.

უაღრძს³ უზეშთაღს⁴ არს
ყოველთა სასწაულთა⁵
ქალწულისა⁶ მუცლად⁷-ღებაჲ
დამბადებელისაჲ

Ἡοίημα Ἰωάννου μοναχοῦ

Ἦχος δ'. 'Ωδὴ γ'

Θύσασσι:
μετὰ φωνῆς αἰνέσεως, Κύριε,
ἢ ἐκκλησίᾳ βίῃ σσι
ἐκ θαύματος λήθρου γεχθῆραμῆνη
τῷ δι οἴκτων
ἐκ τῆς πλεურῆς σου ρεῦσαντι ἀΐματι.
(ეგსტრ. № 133)

და შემდგომადცა⁸
შობისა⁹ უბიწოებით
დადგრომაჲ ქალწულად¹⁰.

L₁: 25v, A₁: 20v, J₁: 35r.

¹ სიხაროლისაჲთა A. ² რომელი A. ³ უაღრეს J, უაღრეს L. ⁴ უზეშთაჲს A. უზეშ-
თაჲს L J. ⁵ სასწაულოთა A. ⁶ ქალწოლისა A. ⁷ მოცლად-A. ⁸ შემდგომად A. ⁹ შობისა] + მის J.
¹⁰ ქალწულად]-A.

192. L ებოჲსენარტუ L

2. ლაღებდა
წინაწარმეტყუელი იონა¹ უფსკრუ-
ლით² გამო
და მოასწავა
სახლს³ სამღვდელს⁴ დაფლვისაჲ და იტყოდა:
მივსენ განხრწნისაგან⁵,
იესუ⁶, შენ, მეუფეო ძალთაო.

უმეტეს⁷ ხარ
ყოველთა დაბადებულთა, უსძლოო,
რამეთუ შენ

Εἰς τῆς Προαχύησις τοῦ Τιμίου
Σταυροῦ

Ἦχος δ'. 'Ωδὴ γ'

Ἐβίθηჲ
προτεσπῶν τῆς ταφῆς τῆς τριήμερον
ὁ προφήτης Ἰωνᾶς
ἐν τῷ κήτει θερήμενος·
ἐκ θύρῆς με ῥῆσαι,
Ἰησοῦ βασιλεῦ τῶν θνητῶν.
(ეგსტრ. № 172)

დამბადებელი მათა მუცლად⁸-იღე⁹
და უშეგ სოფელსა
უფროჲს ბუნებათა¹⁰
ამაღლებული¹¹.

L₂: 25rv, A₂: 20v, J₂: 35rv.

¹ იონა LA. ² უფსკროლით A. ³ სახე L. ⁴ სამღვდელ LA. ⁵ განხრწნისაგან მე ქრწინილები-
საგან A. ⁶ იეს L, იეს A. ⁷ უმეტეს L, უმეტეს J. ⁸ მოცლად-A. ⁹ იღე AJ. ¹⁰ ბო-
ნებათა A. ¹¹ ამაღლებული J.

193*. L ტინთიანთავ L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
 Ἱηζου δ'. Ὁδὴ ε'

3. ცოდვისა სიღრმეთა დამთქეს¹ მე,
 ვითარცა იონა² ზღვსა³ უფსკრულთა⁴,
 და ვლადებ შენდა მიმართ,
 სახიერ და კაცთ-მოყუარებ⁵:
 აღმოიყუანე, ვითარცა იგი,
 განხრწნისა⁶ მისგან.

Ἴην θείαν ταύτην καὶ πάντιμον
 τειλοῦντες ἐσρήν οἱ θεόφρονες
 ἑῆς Θεομητορὸς
 δέσπε τὰς χεῖρας κροτήσασμεν
 τὸν εἰς αὐτῆς ἠγγίθετα
 Θεὸν δοξάζοντες.

(ვესტრ. № 141)

იქმენ⁷ სამკვდრებელად⁸ ღმრთისა,
 ქალწულო⁹, უსძლოო, რომელსა
 გუნდნი¹⁰
 უსხეულოთანი¹¹

თუალთა მიდგმად ვერ შემძლებელ
 არიან,
 ესე საშომან შენმან
 უცხოლ¹² დაიტია¹³.

L₃: 26r, A₃: 20v, J₃: 35v.

¹ დამნთქეს A. დამნთქეს J. ² იონა A. ³ ზღვისა LA. ⁴ უფსკროლთა A. ⁵ კაცთ-მოყუარებ J. ⁶ განხრწნისა A. ⁷ იქმენ L. ⁸ სამკუიდრებელად A. ⁹ ქალწოლი A. ¹⁰ გონდნი A. ¹¹ უსხეულოთანი A. ¹² ოცხოლ A. ¹³ დაიტია A.

194. L ილთონისტაბითი L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
 Ἱηζου δ'. Ὁδὴ ε'

4. შთავებრი მე სიღრმეთა ზღვსათა¹
 და ცოდვისა უფსკრულთა²
 დამთქეს³ მე, არამედ, ვითარცა
 ღმერთი ხარ,
 განხრწნისაგან⁴
 კუალად აღმოიყუანე⁵
 ცხოვრებაცა⁶ ჩემი, მოწყალე.

Ἰλθὼν εἰς τὰ βῆθη ἑῆς θαλάσσης
 καὶ κατεπόντισέ με
 κατὰ τὴν πολλῶν ἀμαρτημάτων
 ἀλλ' ὡς Θεὸς ἐκ φθορῆς ἀνάγαγε
 τὴν ζωὴν μου, πσιλοέεε.

ვესტრ. № 135)

იქმნა საშოა შენი, ღმრთისმშობელი,
 დამტვენელ⁷ ღმრთეებისა
 დაუტვენელისა⁸ მიუწდომელად⁹,

რომელსაცა¹⁰ დასებაე უსხეულოა¹¹
 ვერ იკადრებს თუალთა ხილვად.

L₄: 26r, A₄: 20v—21r, J₄: 35v.

¹ სიღრმესა ზღვისსა A. ზღვისათა L. ² უფსკროლთა A. ³ დამნთქეს J. ⁴ განხრწნისაგან A. ⁵ აღმოიყუანე A. ⁶ ცხოვრებაცა] + ესე A. ⁷ დამტვენელი A. ⁸ დაოტვენელისა A. ⁹ მიუწდომელად A. ¹⁰ რომელსათვისცა A. ¹¹ ოსხეულოა A.

195*. L [ოტიითსეთი] L

Ποίημα Ἰεραίου πατριάρχου
 Ἱηζου δ'. Ὁδὴ ε'

5. რომელმან დაიკვე¹
 ზღუასა მას შინა წინაწარმეტყუელი
 იგი,
 უფალო ღმერთო,
 შემეწიე² მე.

Ὁ τὸν προφητικῶν
 ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κτήτους διαφυσάξας,
 ἄγχε Κύριε, βιήθητόν μοι.

(ვესტრ. № 146)

რომელმან გვმე³
 მზრდელი ყოველთაე

და ცხოვრების მომცემელი, მარიამ⁴
 ქალწულო⁵,
 მეოხ გუეყავ.

Л₃: 26r. А₃: 21r. J₃: 35v.

¹ დასცევ L. დადევ A. ² შემეწინე A. ³ გუიჰეე A. ⁴ მარამ J ხელნაწერში არ არის. პისთვის დატოვებულია თავისუფალი ადგილი. ⁵ ქალწული+წმიდაო J (მიწერილი, სტრიქონს ზემოთ).

196. L ენტოლიბე L

Ποίημα Κοσμά μοναχῶν
'Ηχος δ'. 'Υβη' c'

6. ქირსა ჩემსა ვლალადებ სულთქუმითა¹
უფლოსა² მიმართ,
და ისმინა ჩემი ღმერთმან, მაცხოვარ-
მან ჩემმან.

'Εν τῷ ἰλιβῆσθαι με
ἐβόησα πρὸς Κύριον
καὶ ἐπήκουσέν μου
ὁ Θεὸς τῆς δακρυῖας μου.
(ეესტრ. № 144)

შენ, რომელმან ჰმეე³ ღმერთი, ქალ-
წულო უბიწოო,

ჩუენთვს⁴ ნუ⁵ დასცხრები ვედრებად⁶
ძისა შენისა.

Л₃: 26rv. А₃: 21r. J₃: 35v.

¹ სოლთქმითა A. ² ორისა A. ³ შეე A. ⁴ ჩუენთვი A. ჩუენთვის L. ⁵ ნო A. ⁶ ეედრე-ბადე—A.

197*. A

Ποίημα 'Ιωάννου μοναχῶν τῶν
Δαμασκῶν
'Ηχος δ'. 'Υβη' c'

7*. ვითარცა იონა¹ იტყენ
მუცლისაგან² ვეშაპისა, ქრისტე
ღმერთო,
მეცა ცოდვათა სიღრმისაგან
მიტყენ და მაცხოვრე მე, მხოლოო
კაცთ-მოყუარე³.

'Ὡς 'Ιωάνν τὸν προφήτην
ἐλυτρώσω τῶν χητούς, Χριστὸς ὁ Θεός,
κάμε τὸν βυθὸν τῶν πασιμαύτων ἀνάγαξε
καὶ σῶσόν με, φιλάνθρωπε.
(ეესტრ. № 145)

ეპა, სანატრელო სძალო,
მტვრთველო⁴ მუცლითა⁵ ღმრთისა
სიმლიდრესა,

დიდებო⁶ ნათესაეთაო,
შენ მიერ იქმნა ესნაე ცხორებისა
ჩუენისაე.

А₃: 21r. J₃: 35v.

¹ იონ A. ² მოცლის.გან A. ³ მხოლოო კაცთ-მოყუარე—A. ⁴ მტუირთველო A. ⁵ მოც-ლითა A. ⁶ დიდ'ბლო A. დ'ბო J.

* ძლისპირსა და ღმრთისმშობლისას A ხელნაწერში არ ახლავს რიტმული პენქტეატიო.

კ უ რ თ ხ ე უ ღ ა რ ს ა ე ა დ
198. L ენტიკამინო L

Ποίημα 'Ιωάννου μοναχῶν
'Ηχος δ'. 'Ωβη' ζ'

1. საჭუმილსა¹ შინა
აბრამეანნი ყრმანი, მოგუთა²
მიერ კრულნი³
საღმრთოთა შჯულთათვს⁴,
შეთხიხენს⁵ და აღსა⁶ შინა ღალა-
ღებდეს:
კურთხეულ ხარ?, ღმერთო,
ტაძარსა მას
სიწმიდისა⁸ შენისასა.

'Εν τῷ καμίνω
'Αβραμαῖτι: παῖδες τῆς περσικῆς
πόθω εἰσαεβείας μαλλίον ἢ τῷ φλογί
πυρπολοῦμενοι: ἐκπαύλαζον·
ἐὺλογῆμενος εἶ
ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης σου, Κύριε.
(ეესტრ. № 133)

გიხაროდენ⁹ შენ,
ღმერთისმშობელი, ქალწულო¹⁰ უბი-
წოლო¹¹,
რამეთუ შენგან¹² მოვიღე
სიხარული

ჩუენ, მორწმუნეთა¹³, და ელაღლებთ:
კურთხეულ ხარ, ღმერთო,
ტაძარსა მას
სიწმიდისა შენისასა.

L₁: 26v. A₁: 21r. J₁: 36r.

¹ სავომილსა A. ² მოგთა A. ³ კრონი A. ⁴ რხოლთ:გან A. ⁵ შველთ:თვის L. ⁶ შეათხო-
ნეს L+იგინი A. ⁷ აღსა|+მას A. ⁸ კურთხეულ ხარ|+შენ A. ⁹ სიწმიდისა A. ¹⁰ გიხარო-
დენ|+შენ A. ¹¹ ქალწოლო A. ¹² თბიწოლო A. ¹³ შნგ A. ¹⁴ მორწმუნეთა A.

199*. L აბრამიუჰედეს L

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
Ἰηζου β'. 'Ωδὴ ζ'

2. აბრამიანთა ყრმათა
ბაბილოენისა ცეცხლო¹
სარწმუნოებით² მოაუძღურეს³
და ესრცთ⁴ ღალადებდეს:
მამათა ჩუენთა ღმერთო,
კურთხეულ ხარ მარადის⁵.

Ἰβραμιαῖτοι ποτὲ
ἐν βαβυλῶν: παῖδες
τῆθ μείω περπισοῦμενοι: ζῆλῳ
τυράννου καὶ φιλοχῆδος ἀπειλήν
ἀνδρείως κατεπάτησαν
καὶ μέσον πυρὸς ἐμπληθέντες
θροσ:ζόμενοι: ἔψαλλον·
ἐπιοχηῖτε πάντα τὰ ἔργα
Κυρίου τὸν Κύριον.

(ვესტრ. № 144)

შენ, მარიამ ქალწულო,
უზეშთაეს გამომჩნდი
ქერობინთა⁶ და მათ ზედა მჯღომარც⁷

იტკრთე⁸ მკლავთა ზედა.
ვედრებად ნუ დასცხრები
აწცა სულთა⁹ ჩუენთათჳს¹⁰.

L₂: 26v. A₂: 21r. J₂: 36r.

¹ აბრამიანთა ყრმათა ბაბილოენისა ცეცხლო აბრამიანთა აგზებოლო ცეცხლი A. ² სარწმუნოე-
ბით A. ³ მოაძღურეს A. ⁴ ესრცთ L. ⁵ მარადის|—A. ⁶ ქერობინთა A. ⁷ მჯღომარც L. ⁸
⁸ მტუიოთე L. ⁹ სულთა A. ¹⁰ ჩნთათვის A. ჩუენთათვის L.

200. L უკელატრეკ L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηζου β'. 'Ωδὴ ζ'

3. არა¹ კმსახურეს² დაბადებულსა³
ღმერთმემოსილთა⁴ დამბადებელისა
წილ და შეურაცხ-ყვეს
ცეცხლისაჲ⁵ შემწუჟელი სატანჯველი
და ესრცთ⁶ იტყოდეს:
ამაღლებულო ღმერთო
მამათა ჩუენთაო, უფროასად
კურთხეულ ხარ შენ.

Οὐκ ἐλάτρευσαν
τῆ κατσει: οἱ μεσόφρονας
παρὰ τὸν κατσαντα·
ἀλλὰ πυρὸς ἀπειλήν
ἀνδρείως πατήσαντες·
ἔχαιρον ψάλλοντες·
ὑπερμυητες
ὁ τῶν πατέρων Κύριος
καὶ Θεὸς ἐπισηχῆδος εἶ.

(ვესტრ. № 141).

სიტყუათაგან სულიერთა⁷
მოგუესწავა ჩუენ სამებისა ძალი
და აღვიარებთ
ყოველნი ერთსა ღმრთებასა და
გალობით ვიტყვთ⁸:

ამაღლებული ღმერთო
მამათა ჩუენთა, [უფროასად-
კურთხეულ ხარ შენ.]

L₃: 26v, A₃: 21rv, J₃: 36v.

¹ არა: A. ² მსახორეს A. ³ დაბადებულთა A. ⁴ ღმრთემისილა ALJ. ⁵ ცეცხლი A. ცეცხ-
ლისა J. ⁶ ესრეთ J. ⁷ სოლიერთა A. ⁸ ვიტყვით A. ვიტყუით L.

201. L ნეუტრისენბაჰ L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησοῦ δ' Ὁμῆ ζ'

4. ბაბილოენს¹ სამთა მათ² ყრმათა
ბრძანებაჲ მძლავრისაჲ მის
სიბორგილედ შეჰრაცხეს
და აღსა შინა ღაღადებდეს:
კურთხეულ ხარ შენ,
უფალო და³ ღმერთო
მამათა ჩუენთაო.

Nέοι ῥεῖς ἐν βαβυλῶνι:
πράταγμα ὑραγνιζόν
εἰς φληγάδον μέμνοι
ἐν μέσῳ πύρῳ ἀνεβῶν·
ἐβλογητὸς εἶ, Κύριε,
ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν·
(ევსტრ. № 135)

ღმრთისმშობელი სანატრელო, მეოხ-
გუეყავ მარადის,
რომელნი გვედარებით⁴,

უბიწოთ⁵, და აღვიარებთ
ღედად ნათლისა⁶,
ქალწულო უსძლოო, ცათა უმაღლესო⁷.

L: 27v—27r, A₃: 21v, J₃: 36v.

¹ ბაბილონს A. ² მათ—J. ³ და—A. ⁴ გვედარებთან შენ A. ⁵ უბიწოთ A. ⁶ ნათლისათ AL.
⁷ უმაღლესო J. ორცულსო A.

202. L ოენტორორი L

Ποίημα Ἰεραμανθῆ πατριάρχου
Ἰησοῦ δ' Ὁμῆ ζ'

5. რომელი მოსეს¹
მთასა ზედა ჰზრახველი
და სახც²
ქალწულისაჲ მოეც მაყლოანით⁴,
კურთხეულ ხარ შენ,
უფალო და ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

Ὁ ἐν τῷ ἔρει Μωυσῆ σπλαγχνῶς
καὶ τῦπον ἡῖς Παρμένου τῆν βᾶσον ἠεῖξας·
ἐβλογητὸς εἶ, Κύριε,
ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν·
(ევსტრ. № 146)

უსძლომან სძლამან
ქალწულმან იტუიროთა⁵ დღეს
მამისა

სიტყუაჲ გამოუთქუმელად⁶ და ღაღად-ყო⁷:
კურთხეულ ხარ შენ,
[უფალო და ღმერთო მამათა ჩუენთაო].

L₃: 27r, A₃: 21v, J₃: 36v.

¹ მოსს A. ² სახედ L. ³ ქალწოლისაჲ A. ⁴ მაყლოანით A. მაყლოვანით J. ⁵ იტუიროთა L.
⁶ გამოუთქუმელად A. ⁷ ღღადყო A.

203. L ოდინსოსენსენჰუ L
ოდინსოსენსენჰურიჰუს O

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
Ἰησοῦ δ' Ὁμῆ ζ'

6. *რომელმან დაიციენ¹ ყრმანი
აბრამეანნი ცეცხლისაგან
და ქალდეელნი იგი მოსრიენ²

Ὁ διασώσας ἐν πυρὶ
τοῖς Ἀβραμαίσις σου παῖδας
καὶ τοῖς Χαλδαίσις ἀνελθῶν

საჯომილისა³ ალითა, ხოლო ყრმანი
ღალადებდეს: კურთხეულ ხარ
მამათა ჩუენთა ღმერთო უკუნისამდე.

ὁὶς ἀβελίας θελαίους ἐνήρησασα,
ἰπαρμυγχε Κύριε
ὁ Θεὸς ὁ ἡμῶν πατέρων,
ἐβλογησῆς εἰ.

(ეპიტრ. № 142)

სამებისა მორწმუნენა⁴,
მოველით დღეს, სარწმუნოებით
და ერთობით ვადიდებდეთ

ერთარსებასა ღმრთეებისასა⁵
და ვიტყოდი: კურთხეულ ხარ,
[მამათა ჩუენთა ღმერთო, უკუნისამდე.]⁶

1_გ: 27r. 0_გ: 3r. A_გ: 21v. J_გ: 36v.

1 დაეცენა A. 2 მოპსრნეს J. 3 საჯომილისა A. 4 მორწმუნენო A. 5 ვადიდებდეთ ერთარსე-
ბასა ღმრთეებისასა]—A. 6 აცეხში ჩაწერილი რეფრენს ნაწილი არ არის O ხელნ.წერში.

204*. O უენარშინანარხოსლოლოს O

7. შენ, სიტყუაო გამოუთქუმელო,
რომელი ხარ მამისა თანა და სულისა
მხოლოა¹, კურთხეულ ხარ შენ,
უფალო და ღმერთო
მამათა ჩუენთაო.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἱεροῦ β'. Ὁδὴ ζ'

Ἵ ὁ ἐν ἀρχῇ ἀναρχὸς Ἀόχως
σὺν πατρὶ καὶ ᾧ Πνεύματι:
σὺνὸς μὴσγχευῆς
ἐβλογησῆς εἰ καὶ ἰπαρμυχῶσμενος
ὁ Θεὸς ἡμῶν πατέρων ἱμάσ.

(ეპიტრ. № 136)

ერთარსებით სამებაჲ ღმერთი²
აღვიარეს მორწმუნენა³
და ესრეთ⁴ იტყოდეს:

კურთხეულ ხარ შენ,
უფალო და ღმერთო მამათა [ჩუენთაო].-

O_გ: 3r. A_გ: 21v. J_გ: 36v.

1 მხოლო A. 2 ერთარსეჲ და ღმერთი A. 3 მორწმუნეთ, A. 4 და ესრეთ O.
* ეს ძლისპირი L ხელნაწერში შეტანილი არ არის.

205*. L ოენარშინანარხო L
ოენარში O

8. დასაბამსა
დაუსაბამოა¹ სიტყუაჲ ღმრთისა
მამისა თანა,
მხოლოა სულით წმიდით² კურთხეულ
არს, და
უფროასად³ დიდებულ არს⁴
სამებაჲ წმიდაჲ უკუნისამდე.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἱεροῦ β'. Ὁδὴ ζ'

Ἵ ὁ ἐν ἀρχῇ ἀναρχὸς Ἀόχως
σὺν πατρὶ καὶ ᾧ Πνεύματι:
σὺνὸς μὴσγχευῆς
ἐβλογησῆς εἰ καὶ ἰπαρμυχῶσμενος
ὁ Θεὸς ἡμῶν πατέρων ἱμάσ.

(ეპიტრ. № 136)

სამებასა⁵
განუყოფელსა და შეურევენელსა⁶
ვაქებთ⁷ მართლმადიდებლობით,

ესრეჲთ⁸ ვლალადებთ⁹: კურთხეულ
ხარ შენ¹⁰, ღმერთო
მამათა ჩუენთაო, მარადის¹¹.

L_გ: 27r. O_გ: 3r. A_გ: 21v. J_გ: 36v-37r.

1 დაოსაბამო A. 2 წა²თ L. 3 უფროასა A (აქ ორი დ ხვედბა ერთმანეთს და ამიტომ ერთი
იკარგება). 4 არს]—OA. 5 სამებასა]+წ^ა O. 6 შეურევენელსა A. 7 ვ ვქებდეთ A. 8 ესრეთ O.
ესრეთ A. 9 ვლალადებდეთ A. 10 შენ]+თ^ო O; შენ]—J. 11 მარადის] უკუნ რს რღ A.

206. L ოტიონპატრონ L
ოტიონპატრიმონ O

9. მამათა ჩუენთა ღმერთო,
ნუ მიმცემ ჩუენ სრულიად¹,
არამედ კადნიერ მყევნ
ლაღადებად შენდა მიმართ:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო².

სამებასა წმიდასა უფალობთ
მორწმუნენი³

L₉: 27r. O₉: 3r. A₉: 21v. J₉: 37r.

¹ ს¹დ OAJ. ² შენდა მიმართ: კურთხეულ ხარ შენ უფალო შენდა, მამათა ჩუენთა უფალო A.
³ მორწმუნენი A. ⁴ სარწმობით A.

207*. O

10. რომელმან მგალობელად
სულიერად გამოაჩინენ
ყრმანი, ღმრთით-შემოსილნი
საღმრთოასა ცუარისა მოვლინებითა,
და დაიცვენ უენებელად,
გილაღადებდეს:
კურთხეულ ხარ, უფალო
და ღმერთო უკუენისამდე.

სამებისა ცნობაჲ
მოეცა ღირსთა ყრმათა შენთა
და ერთობით ღაღატ-ყვეს: არაჲ
ვკმსახუროთ კერპსა მას უსუ-
ლოსა,

O₁₀: 3r. J₁₀: 37r.

აკურთხევედი თსა ჯ² დ
208. L შირასეკვატა L
შირასეკვეტასანს O

1. კელთა განპყრობითა დანიელ
მღვმესა¹ მას შინა
მგვეცნა მოამდოვრნა,
და სამთა მათ ყრმათა დაშრიტეს
ცეცხლოსა ალი ღმრთისა მიერ
და განბრძნობილნი უშიშად
ესრმთ² ღაღადებდეს: აკურთხევედათ
ყოველნი საქმენი
უფლოსანი³ უფალსა.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ τοῦ
Δαμασκηνοῦ.

*Ηχος δ'. 'Ωδή Γ'. Εἶρμος ἄλλος

“Ο ἄν πατέρων Θεός
μη κατασχόντης ἡμᾶς
ἀλλὰ δῆρῃσαι ἡμῖν
ἐν παρηγοίᾳ βῆθιν σοι·
ἐνλοχῆτος εἶ, Κύριε.
(ეგტრ. № 145)

და ერთათა პირითა სარწმუნოებით⁴
ვლაღადებთ:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო.

არამედ ღმერთსა ცხოველსა,
რომელ-იგი არს.
კურთხეულ [ხარ] აწ და უკუენითი
უკუენისამდე.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
*Ηχος δ'. 'Ωδή η'

Χεῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ.
λεόντων γάματτα
ἐν λάκκῳ ἔφραξε·
παρὸς δὲ δύναιεν ἔαβησαν
ἀρετῆν περιλάμπουσι
οἱ ἐσαβείας ἔρασταί
παῖδες κρυψάσοντας·
ἐνλοχῆτε
πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.
(ეგტრ. № 133)

ყოველთა ნათესაეთა შორის
 შენ მხოლოდ გამოშენდი ღმრთის-
 მშობელად, ქალწულო,
 რაჟამს დაიტოვე⁴ ღმრთეებაჲ.
 დაუტყვეველი ყოველთაგან.

და არა⁶ შეგწუა ცეცხლმან
 მან მიუახლებელმან,
 არამედ
 დაგმარხა უბიწოდ⁸
 ქალწულო ქალწულადვე.

L₁: 27rv, O₁: 3r, A₁: 21v—22r, J₁: 37rv

¹ მღვიმეს, L, მღვიმეს, A. ² ესრეთ OJ, ესრეთ L. ³ ორის, A. ⁴ დატოვე L, იტვირთე A.
⁵ არა A. O. ⁶ უბიწოა J.

209. O ჯითომენიტურანო L
 ჯითომენიტო O

Ποίημα Κομαζή μισαχῶν
 Ἡγῶς δ'. Ὁδὴ ἡ'

2. განხარეს
 ყრმათა შემდგომად განრისხებოდა
 მძლავრისა¹ მათ ზედა,
 რამეთუ არა² მისცეს დიდებოდა
 კერპსა³ უსულსა,
 არამედ⁴ ღმერთისა⁵ ცხოველსა,
 და შეუტაცხ-ყვეს ცეცხლ,
 და ანგელოზისა მიერ⁶ სხურებულ
 იქმნეს⁷,
 და⁸ იტყოდეს:
 ყოველნი⁹
 საქმენი უფლოსანი უფალსა უგალობ-
 დით
 და ამალლებდით მას უკუნისამდე.

Ἰνυθόμενοι: παρανι:κῆν μετ' ἀπόφρασι:
 παίδε:
 ὡς ἂν μὴ θεοῖς βεβήκῃσι: λατρεύουσας: πασι:
 ἀλλ' ἡ τῷ ᾤωνι: Θεῷ,
 παρὸς κατεσῆμῆσαν·
 ἢ π' ἀγγέλιου δὲ ἱεραυ:ζόμενοι:
 ἕμνοι ἐμείλῃσι·
 τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον ἱμανεῖτε
 καὶ ἰσπερῆσῃτε
 ἀνατὸν εἰς τὸς αἰῶνας.
 (ეგსტრ. № 144)

მოვისწრაფოთ,
 მოარწმუნენო¹⁰, თაყუან-ს-ცემად
 სამებისა წმიდისა,
 და ყოვლითა გულითა¹¹
 ქებასა შეესწირვიდეთ მისა¹².
 და სამთა ყრმათა¹³ თანა

სარწმუნოებითა მტკიცე-
 თა ესრით¹⁴ ვლალადებდეთ:
 ყოველნი საქმენი უფლოსანი უფალსა
 უგალობდით
 და ამალლებდით მას უკუნისამდე.

L₂: 27v, O₂: 3v, A₂: 22r, J₂: 37v.

¹ მძლავრისა A. ² არა A. L. ³ კერპსა|+მას A. ⁴ გარდა L. J. ⁵ ორისა A. ⁶ მიერ|—L.
⁷ სხურებულ იქმნეს| სხურებულნი L. ⁸ და| ესრეთ L. ⁹ ყოველნი|—A. ¹⁰ მოარწმუნენო A.
¹¹ გულითა A. ¹² მისს, L. ¹³ ყრმათათა A. ¹⁴ ესრეთ OJ, ესრეთ L.

210*. L. ჰედანსევაჯისენ L
 ჰედანსევაჯისენტი O

Ποίημα Ἰωάννου μισαχῶν
 Ἡγῶς δ'. Ὁδὴ ἡ'

3. ყრმანი ბრწყინვალენი¹ სატუმლო-
 საგან²
 პირველად იქსნა³ შობილმან ქალწუ-
 ლისაგან⁴,
 რომელთა მოასწავეს
 ვსნაჲ ჩუენი საცთურისაგან⁵.

Ἠαῖδα: εὐαγγεῖ: ἐν τῇ καμίνῳ
 ὁ τὸκος τῆ: Θεοτόκου: δειξάσασθαι:
 τότε μὲν ὑποσόμενοι:
 νῦν δὲ ἐνεργούμενοι:
 τῆν οἰκουμένην ἀπασι:
 ἡγεῖρε: ἡἀλλοισιν
 τὸν Κύριον ἱμανεῖτε τὰ ἔργα

და ნათლითა შემოსილნი:
მათ თანა ვიტყოდით⁶:
უფალსა უგალობდეთ ყოველნი და
უფროსად ავამაღლებდეთ მას
უკუნისამდე.

και ὑπερευφάνη
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.
(ეპიტრ. № 141)

არსებამ პირველ, მიზეზი ყოველისა
დაბადებისა⁷ გიცით⁸ ღმერთი
დაუსაბამოა⁹,
და გქადაგებთ¹⁰ მშობელად¹¹,
თანასწორსა სიტყუასა

და აღმომაცენებელად¹² სულისა¹² და
ვიტყვით¹⁴:
უფალსა უგალობდეთ ყოველნი
და უფროსად ავამაღლებდეთ მას
უკუნისამდე].

L₃: 27v—28r. O₃: 3v. A₃: 22r. J₃: 37v.

¹ უბრწყინვალენი O. ² საჯომილისაგან A. ³ აქნა L. ⁴ ქალწოლისაგან A. ⁵ საცოთორისაგან A.
⁶ ვიტყოდით]+და ღმერთსა A. ⁷ დაბადებოლისა A. ⁸ გიცანთ A. ⁹ დაოსაბამოა A. ¹⁰ ვქადა-
გებთ A. ¹¹ მშობელად]—A. ¹² აღმომაცენებელად L. ¹³ სოლსა A. ¹⁴ ვიტყვით A, ვტყვით L.

211*. L ტონენტოფლ L
ტონენტინფლოჯი O

4. რომელი ზეცას
მამისა თანა დაუკლებელად¹ იქების²
ანგელოზთაგან,
ყრმანი აკურთხევდით ქრისტესა,
ღმერთსა და მესნელსა³, უკუნი-
სამდე.

Ποίημα Ἰεραμανῆ πατριάρχου
Ἱεροῦ δ. Ἰβητῆ η'. Ἐνεμὲς ἀλλοῖς
Ἦν ἐν εὐλογίᾳ συγκαταβάντα
τοῖς ἀποστόλοις τῆς Σιών
μορφῆ ἀγγέλων
παῖδες ὑπερευφάνη
Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეპიტრ. № 134)

სამეუამოვნებით
მოგუესწავების ერთი ღმრთეობა
განუყოფელი⁴,

და ილიდების⁵
ყოველთაგან დაბადებულთა
სამებამ წმიდაა უკუნისამდე.

L₄: 28r. O₄: 3v. A₄: 22r. J₄: 37v.

¹ დაოკლებელად A. ² იქების L. ³ მესნელსა]+ ჩრნსა A. ⁴ განყოფელად A. ⁵ ილიდების L.

212. L ტონასილიასჩრისტონ L
ტონასილიეასჩრისტე O

5. მეუფესა ქრისტესა¹, ღმერთსა ჩუენსა,
რომელსა ღირს იქმნენს² აღსაარებად³
ყრმანი
საჯუმილსა შინა,
და იტყოდეს დაუღუმებელად⁴:
ყოველნი დაბადებულნი⁵
დამბადებელსა ვაკურთხევდეთ⁶
უკუნისამდე.

Ποίημα Ἰεραμανῆ πατριάρχου
Ἱεροῦ δ. Ἰβητῆ η'
Ἦν βασιλεὺς Χριστὸν
ὄν ἀποστόλησαν οἱ ἀρχιμάστοι παῖδες
ἐν τῇ καμίνῳ λέγοντες μετᾴη τῇ φωνῇ
πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε
καὶ ὑπερευφάνη
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.
(ეპიტრ. № 146)

მეუფესა ქრისტესა, ღმერთსა ჩუენსა,
რომელ, იქების⁷ ძალთაგან ზეცისათა
თანა მამით და

სულით⁸ წმიდით⁹ დაუღუმებელად¹⁰:
ყოველნი დაბადებულნი¹¹
დამბადებელსა ვაკურთხევდეთ¹² უკუნი-
სამდე¹³].

L₅: 28r, O₆: 3v, A₇: 22rv, J₈: 37v-38r.

¹ ქ¹ესა OA. ² ექმნეს OA, ექმნეს L. ³ აღსარებ:დ OJ, ~ყომანი აღსარებ:დ A. ⁴ დაოდომებელ:დ A. ⁵ დაბადებოლნი A. ⁶ ეაკორთხევ A. ⁷ ექების L. ⁸ სოლით A. ⁹ წმიდითურთ OJ, წმიდითორთ A. ¹⁰ დაოდომებელ:დ A. ¹¹ დაბადებოლნი A. ¹² ეაკორთხევთ A. ¹³ დამბადებელსა ეაკორთხევლთ უუენისამდე] ძალითურთ თვისთ ეაკორთხევლთ J.

213. L ჰანტატაერლა LO

6. *ყოველნი დაბადებულნი¹
ძალითურთ თვისთ² ეაკორთხევლთ³
ღმერთსა ჩუენსა,
ღირსნი და უბიწონი⁴ გულითა⁵
უგალობდეთ⁶
და ავამაღლებდეთ⁷ უფალსა უკუენისამდე.

სამკუამოვნებით ცნობილსა
მხოლოსა ღმერთსა ერთარსებით
ეაკორთხევლთ,

Ποίημα Ἄνθεος Κρήτης 205
Ἱεροσολυμίτου

Ἦγυς ὀ. Ὁδὴ η'. Εἶρημός ἀλλοῖς
Πάντα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ
καὶ πάντα κρίσις ἐνλογοῖτε τὸν Κύριον
ὄνσιοι· καὶ ταπεινὸν τῆ καρδίᾳ
ἔμνεῖτε καὶ ἠπαυχῆσθε
αὐτὸν εἰς τὴν αἰώναν.
(ეგრ. № 15.)

მორწმუნენი⁸ გალობით ესრტთ⁹
უღალადებდეთ¹⁰:
ამაღლებულთ¹¹ უფალო, ყოველნი
ეაკორთხევლთ.

L₆: 28r, O₆: 3v, A₇: 22v, J₈: 38r.

¹ დაბ დებულნი—A. ² თვისით L, თვისით A. ³ ეაკორთხევლთ A. ⁴ ობიწონი A. ⁵ გოლითა A. ⁶ ოგალობდეთ A. ⁷ აღვამაღლებდეთ J. ⁸ მორწმუნენი A. ⁹ ესრეთ OJ, ესრეთ L. ¹⁰ ოღალადებდეთ A. ¹¹ აღმაღლებულთ A.

* L ხეუნაწერში მეტრული პუნქტუაცია ცუდად ჩანს, საკონტროლოდ ვსარგებლობთ O ხელწერითაც.

214*. L თენბაბულონიჰედას L
თენბაბილონიჰედეს O

7. ბაბილოენს ყრმანი შურითა¹
სალმროთოთა სატუმბილებრ აღეტყენ-
ნეს²
და სიქადულთ³ მძლავრისაჲ მის
და აღი ახოვნად დათრგუნეს⁴,
და შორის ცაცხლსა ღგეს,
ესრტთ⁵ გალობით⁶ ღალადებდეს:
ეაკორთხევლთ ყოველნი საქმენი
უფლისანი უფალსა.

სამებასა ჰმსახურებდეს?
წმიდანი ყოვლითა გონებითა,
და შეურაცხ-ყვეს⁸ მათ სოფლისა

[Ποίημα Κωνσταντίνου
Ἦγυς ὀ. Ὁδὴ η'

Οἱ ἐν Βαβυλῶνι· παῖδες
τῆ θείᾳ πνευματικῆς· ἡγῶ
σπῆρα καὶ φλογὶς ἀπειλή
ἀνδραίας κατεπάτησαν
καὶ μέσθον παρὰ ἐμψιχμῆς·
ἔρωσαν ἡμῶν·
ἔψαλλον
ἐνλογοῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.
(Hirmol. Athoum, 68r)

ამის შუებაჲ და ტკივილო სატანჯველისაჲ,
და განათლებულნი⁹ ესრტთ¹⁰ იტყოდეს:
ეაკორთხევლთ ყოველნი საქმენი უფლი-
სანი უფალსა.

L₇: 28rv, O₇: 3v, A₇: 22v, J₇ 38r.

¹ შორითა A. ² აღეტყინეს A. ³ სიქადლოი A. ⁴ დათრგუნეს A. ⁵ ესრეთ O, ესრეთ L. ⁶ ესრტთ გალობით] და გალობით ესრეთ J. ⁷ მსახურებდეს A. ⁸ შეურაცხ-ყვეს A. ⁹ განათებულნი L. ¹⁰ ესრეთ L, ესრეთ OJ.

215. L ტონენმორფიანზე LO

8. ქრისტე ღმერთი, რომელი გამოუჩნდა
მგალობელთა სახელ ანგელოზისა
საჭეშილსა შინა,
ყრმანი აქებლით,
მღღელნი¹ აკურთხევდით²,
ერნი უფროსად ამალღებლით მას
უკუნისამდე.

ღმრთეებასა დიდებულსა, რომელი
მოგუენწაეების ჩუენ
სამგუამოენებით გამოუთქუმელად³,
ყრმანი აქებლით,

L₉: 28v. O₉: 3v-4r. A₉: 38r.

¹ მღღელნი A. ² აკურთხ A. ³ გამოუთქუმელად AO.

216. L ლუტროტა L
ლუტროტატე O

9. მკსნელო ყოველთაო,
ძლიერო ღმერთო,
ცეცხლსა შეთხუღნი¹
ყრმანი იგსნენი²,
რაჟამს-იგი შეაცურიე³,
საჭეშილით⁴ ღალადებდეს:
აკურთხევდეთ დღეს
საქმენი უფლისანი უფალსა.

მორწმუნეთა⁵ ერი
სარწმუნოებით⁶
სამებასა ღმერთსა
თაყუანის-სცემენ⁷

L₉: 28v. O₉: 4r. A₉: 22v. J₉: 38rv.

¹ წითელი A. ² მკსნენი L. ³ შეაცურიე A. ⁴ საჭეშილი L. სჭმლი A. ⁵ მორწმუნენი A.
⁶ სარწმუნოებით A. ⁷ თ-ყუანის-ესცემენ A. ⁸ მართლ-ღმრთეობა A. ⁹ ესრეთ O, ესრეთ L-
¹⁰ ღ-ღებენ OA.

217. O ვეფრანთიტილმ O

10. გიხაროდენ, იერუსალემ¹,
და განცხრებოდეთ თქუენ,
სიონის მოყუარენო,
რამეთუ მეუფელ
საუკუნოა² დღეს მოვიდა, უფალი
ძალთაჲ. შეძრწუნდინ ქუეყანაჲ

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν:
Ἦχος δ'. Ὠδὴ η'

Τὸν ἐν μορφῇ ἀγγέλου ὀραθέντα
καὶ ἐν καμίῳ παρὰ τοὺς ὄμους αὐτοῦ:
Χριστὸν τὸν Θεὸν ὑμνεῖτε παῖδες:
ἱερεῖς ἐπιχοῦτε
λαὸς ἰσραηλῶν
αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

(ეესტრ. № 137)

მღღელნი აკურთხევდით,
ერნი უფროსად [ამალღებლით მას.
უკუნისამდე].

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν:
Ἦχος δ'. Ὠδὴ η'

Λυτρωτὰ τοῦ παντός παντοδύναμη,
τοὺς ἐν μέσῳ φλογῆς ἐσσεψήσασα
συχαστῆς ἐρῶσας
καὶ ἐδιδάξας ψάλλειν·
πάντα τὴ ξέρχ
ἐπιχοῦτε ἡμῖν τὸν Κύριον.

(ეესტრ. № 135)

მართლ-ღმრთეობითა⁸ დღეს.
ესრეთ⁹ უღალადებენ¹⁰: ვაკურთხევდეთ-
ჩუენ,
მონანი უფლისანი, უფალსა.

Ποίημα Κοσμά μοναχῶν
Ἦχος δ'. Ὠδὴ η'

Ἐνφράνῳ η: Ἱεροσαλὴμ
καὶ πανηγυρίζατε οἱ ἀγαπῶντες Σιών·
ὁ βασιλεὺς γὰρ εἰς τοὺς αἰῶνας
Κύριος τῶν δυνάμεων ἦλθεν·
ἐμβαίσιμον πᾶσα ἡ γῆ

პირისაგან
მისისა და ესრელთ¹ ლალადებდინ¹:
საქმენი უფლისანი აკურთხეველით
უფალსა,
და უფროასად ამალლებდით მას
უკუნისამდე.

ἐκ παλαιῶν χρόνων
καὶ παλαιῶν
καὶ παλαιῶν χρόνων καὶ Κύριον.
(ეესტრ. № 142)

შანთი იგი მიუწოდომელი,
არსებაჲ ღმრთებერ
ბუნებით შეუცავი,
და ერთარსებით თაყუანის-ცემული
მამაჲ ძით და სულით წმიდით
მოგუესწავა

სამებით ცნობილი,
ჩუენ, მორწმუნეთა, და უღალადებდეთ:
საქმენი უფლისანი აკურთხეველით
უფალსა,
და უფროა[სად ამალლებდით მას უკუ-
ნისამდე].

O₁₀: 4r. A₁₀: 22v. J₁₀: 38v.

¹ ი¹ლ¹მ¹ O. ი¹ლ¹მ¹ J. ა¹ლ¹მ¹ A. ² საოკონია A. ³ ესრეთ O. ⁴ ღლ:ღებდით A.

* AJ ხელნაწერებში „ღმრთისმშობლისა“ სხვა არის: „სამებისა ძალსა ექებდით: ღმსარე-
ბელნი მართლსარწმუნოებითა“.

218*. O თეოტოკონკე O

11. *ღმრთისმშობელო, ჩუენ
ყოველნი გიცნობთ შენ
დედად ღმრთისა ჩუენისა,
ყოველად ღირსო, გიღალადებთ:
შენგან შობილსა ღმერთსა
უფროასად ავამალლებთ¹ უკუნ-სამდე.

ღამიფარენ ჩუენ
განსაცდელისაგან, ღმრთისმშობელო
ქალწულო,
რომელნი სარწმუნოებით

უგალობთ
შენგან შობილსა ღმერთსა
და ანგელოზთა თანა უფროასად
ავამალლებთ¹ უკუნისამდე.

O₁₁: 4r. J₁₀: 38v.

¹ აღვამალლებთ J.

* A ხელნაწერში ეს ძლისპირი და ღმრთისმშობლისა არ არის შეტანილი.

ადიდებდითსა ქ¹ა დ

219. L ლითოსაშირო L
ლითოსაშიროთმა O

1. ლოდი საკიდური¹ უკელოდ²
გამოეკუეთა შენგან, მთაო,
გამოუკუეთელო ქალწულო,
ქრისტე, შემაერთებელი ბუნებათაჲ³.
ამისთსკა⁴ სიხარულით
ჩუენ მორწმუნენი⁵
ღირსად გადიდებთ.

Παιγμα Ἰωάννου μοναχου
Ἦχος δ'. Ὁδὴ θ'

Αἶψας ἰχθυόσμενος ἕρπας
ἐξ ἀλαζυνίας σου, Παρθένε,
ἰχθυώσμενος ἐμψύχῃ
Χριστός σου ψαῖς καὶ δεισιματίας δούλος:
ὁὗ ἐπαγαλλόμενος
σέ, Θεοτόκε, μεγαλύνεμεν.

(ეესტრ. № 133)

ა. სარწმუნოებით⁶ აღვიარებთ
 დედად ღმრთისა ჩუენისა, ღირსო,
 და წმიდად ქალწულად⁷ გქადაგებთ⁸:
 ქრისტესა, ძესა შენსა. ევედრე⁹
 ჩუენთვის¹⁰,
 რამათა მიჰსნეს მტერისაგან
 მადიდებელნი შენნი, წმიდაო.¹¹

ბ. არსებით მიუწოდომელსა
 ერთსა ღმერთსა აღვიარებთ
 სამგუთამოვნებით თუთებითა,
 რომელი-იგი არს სრული სიბრძნე
 და ძალი,
 მხოლოე, სამებით ცნობილი,
 რომელსა ღირსად ქებით ვადიდებთ.

L₁: 28v-29r. O₁: 4r. A₁: 23r. J₁: 39r.

¹ საკიდორი A. ² ოქელით A. ³ ბონებათა A. ⁴ რომელსა A. ⁵ მორწმუნენი A. ⁶ სარწმო-
 ნობით A. ⁷ ქალწულად A. ⁸ გქადაგებთ] გაქებთ A. ⁹ ევედრე J. ¹⁰ ჩუენთვის A. ¹¹ წმი-
 დაო]—A.

* AL ხელნაწერებში არ არის ბ „ღმრთისმშობლისა“

220. L ჯიენნეკ L
 ჯენონეკვჟ O

2. დავითის¹ თესლისაგან
 გამობუედ, უბიწოო,
 და² დამბადებელი იტვრთე³ წიალთა⁴,
 შენ, სიქადულო ჩუენო, გიხაროდენ⁵,
 ღმრთისმშობელო ქალწულო⁶,
 შენ, ვითარცა დედოფალსა⁷
 დაბადებულთასა, ყოველნი ვადიდებთ.

Ποίημα Κοιμᾶ μὴναχῶν
 'Ηχως δ'. 'Ωδῆ θ'. Εἰρμὸς ἀγιοῦ
 Γηγνηῶν ἐξφυσῆσα
 καὶ τὸν κείνου τειχῆσα
 τὸ ἡμέτερον χαιροῖς καὶ χημα,
 Θεοτόχε ἀγνή,
 σὲ ἄς δεσπύουσαι
 τῶν ποιημάτων μεγαλίστην.
 (ვესტრ. № 144)

გალობით ვადიდებთ შენ, ღმრთის-
 მშობელო ქალწულო,
 ყოველნი მორწმუნენი⁸, ვითარცა
 დედასა

ქრისტეს ღმრთისასა⁹ დაუცხრომელად.
 ნათესავთა თანა გნატრიო
 შენ, ვითარცა დედოფალსა
 დაბადებულთასა ყოველნი ვადიდებთ.

L₂: 29r. O₂: 4r. A₂: 23r. J₂: 39r.

¹ ~ თესლისაგან დავითის OAJ. ² და]—A. ³ იტვირთე L. ⁴ წიალითა O. ⁵ გიხაროდენ A.
⁶ ქალწული A. ⁷ დედოფალსა O. ⁸ მორწმუნენი A. ⁹ ქრისტეს ღმრთისასა] ქრისტესსა A.

221. L აპაიჯენე L
 აპანჯიჯენის O

3. ყოველნი ტომნი
 ქუეყანისანი იხარებენ¹ დღეს
 სულთა
 და დღესასწაულობენ
 გუნდნი ზეცისა უსხეულოთანი
 დიდებით მუცლად-ღებასა
 ყოვლად უბიწოხასა
 და იტყვან²:
 გიხაროდენ მარადის, ქალწულო
 მარიამ,
 სასუფეველსა.

Ποίημα 'Ιωάννου μοναχῶν
 'Ηχως θ'. 'Ωδῆ θ'
 Ἔπεια γηγνηῆς
 σαρπτάω τῷ Πνεύματι
 λαμπροδουχοῦμενος
 πανηγυρίζετο δὲ
 ἀπλῶν νόσων εὐταῖς ψευδαῖς
 τῆν ἱερῶν μετᾶστασιον
 τῆς Θεομήτορος
 καὶ βοᾶτω
 χαιροῖς, παμμακάριστε
 Θεοτόχε ἀγνή ἀειπάρθενε.
 (ვესტრ. № 141)

ნუ შეუტაცხ-პყოფ
ერსა შენსა გლახანსა და დაწუნე-
ბულსა,
არამედ შემწე² ეყავნ
მარჯუნაჲ შენა, ძლიერა და მალაღ,
შობილო ქალწულისაგან,

და მკნენენ⁴ ჩუენ მონებნსაგან
მტერთა ჩუენთა,
აგარის ნათესავთა,
და ძლევაჲ მოჰმადლე⁵
მეფესა ჩუენსა.

L₃: 29r. O₃: 4v. A₃: 23r. J₃: 39v.

¹ მხარებენ L. ² იტყვიან A. ³ შეწყფ J. ⁴ გკნენენ J. ⁵ მოჰმადლშ O.

222. L მეტატოკონ L
მეტატოკონსე O

4. უწინარეჲს¹ შობისა და შობასაცა
და შემდგომად შობისა
ქალწულად უბიწოდ აღვიარებთ,
და ვითარცა ღმრთის მშობელ ხარ,
ღირსად გადიდებთ.

Παιστημα Ἰωάννου μισαχρισῶν
Ἦχος δ'. Ὁρθή θ'

Μετὰ τὸσον σε, ἄγνη,
καὶ πρὸ τῆς τίκτου
καὶ ἐν τῷ αἵματι ἄχραντου,
πᾶσα ἡ κτίσις καταστρέλλεται
ὡς Θεοτόκου ἀληθῆς μετὰ τὴν αἰώνον.

(ეგებრ. № 136)

დამტევენლო უბიწოდ²
სიტყუასა³, ღმერთსა⁴,
მოსაენი შენნი ვითხოვთ

შენ მიერ ღმრთისაგან წყალობასა,
და ვითარცა ღმრთის მშობელ ხარ,
ღირსად გადიდებთ.

L₃: 29r. O₃: 4v. A₃: 23r. J₃: 39v.

¹ უწინარეს A.O.J. ² უთესლოდ J. ³ სტყუას A. ⁴ ღმრთის A.

223. L ევამენტო L
ევამენტოტის O

5. ევა ოდესმე ურჩებიოთა
წყევლა სოფლად შემოილო¹, ხოლო
შენ, ღირსო,
წმიდაო ქალწულო ღმრთისმშობელო,
მორჩისა² მუცლად-ღიბითა უტრწნე-
ლად³
აღმოუუუაგილე⁴ სოფელსა კურთხევაჲ,
ამისთჳსცა⁵ ყოველნი გადიდებთ.

Παιστημα Ἰωάννου μισαχρισῶν
καὶ Στεφάνου μισαχρισῶν
Ἦχος δ'. Ὁρθή θ'

Εἴπα μὲν τῷ τῆς παρθενίης σιστήματι:
τῆς καταράων εἰσθαλάσσοι
σὺ δὲ, Παρθένε Θεοτόκα,
τῷ τῆς κτιστοῦν βλαστήματι:
τῷ κίσμαθι τῆς ἐπιθροῦν ἐξῆς τῆς θείας
ἔμειν σε πάντες μετὰ τὴν αἰώνον.

(ეგებრ. № 139)

ღედაჲ ხარ უქორწინებელი
და მიზეზი კაცთა ვსნისაჲ ყოველთა⁶,
წმიდაო,
რამეთუ იქმენ⁷ ეტლ და საყდარ

და ღრუბელ ნათლისა უსხეულოჲსა,
და⁸ განმაქარვებელ⁹ ბნელსა ცოდვისასა,
ამისთჳსცა¹⁰ ყოველნი გადიდებთ.

L₃: 29v. O₃: 4v. A₃: 23rv. J₃: 39v.

¹ შემოილო L. ² მკრჩხისა O. ³ უბრწუნელად L.A.J. ⁴ აღმოუუაგილშ O. ⁵ ამისთჳსცა L.
ამისთჳსცა A. ⁶ ყლდ A. ⁷ ექმენ L. ⁸ და—A. ⁹ განმაქარვებელი A. ¹⁰ ამისთჳსცა L.

9. ე. მეტრეველი

224. L ოტოკოსე LO

6. შობა¹ შენი უხრწნელ არს, ქალწულო,
 ღმერთი მუცლოთ შენით გამოვიდა
 განტორციელებულა,
 კაცთა შორის იქცეოდა², ამისთვისცა³
 ჩუენ
 შენ, ღმრთისმშობელო,
 მარადს ყოველნი გადიდებთ.

არსებია ხატსა უსხეულოსა,
 ბეჭედსა მას ველშეუხებელსა,
 ძესა მას და სიბრძნესა,

L₆: 29v. O₆: 4v. A₆: 23v. J₆: 39v—40r.
¹ შობა O. ² აქცეოდა L. ³ ამისთვისცა L. ამისთვისცა A.

225. L მოუსენს L
 მოუსიანსენტოორი O

7. მოსე¹ მთასა წმიდასა²
 შეუწუველად მაყულო³ იხილა,
 იოსებ⁴ ქუაბსა⁵ შინა
 მუწლომელად შობამ იხილა,
 ამისთვის⁶ ყოველნი მორწმუნენი
 ღირსად
 წმიდასა ღმრთისმშობელსა აწ
 ვადიდებდეთ⁷.

ძალნი ცათანი ძრწოლოთ⁸
 გიგალობენ შენ⁹, ღმერთსა, მარადის
 მღვდმარენი შენ წინაშე გაქებენ
 დამბადებელსა შიშით,

L₇: 29v. O₇: 4v. A₇: 23v. J₇: 40r.
¹ მოსე J. ² წაღს A. ³ მაყულო A. ⁴ იოსებ L. ⁵ ქუაბსა A. ⁶ ამისთვის L. ამისთვის A.
⁷ ვადიდებთ A. ⁸ ძრწოლოთ L.J. ⁹ შენ]—J. ¹⁰ ვადიდებთ A.

226*. L მეღალუნომენზანტეს L
 მეღალუნომენზანტეს O

8. გიხაროდენ შენ, ყოვლად¹
 წმიდაო ღმრთისმშობელო,
 ქალწულთა სიქადულო,
 დედათა სიხარულო²,
 და შემწეო მამათაო,
 სძალო, მკევალო,
 და დედაო მკსნელოსაო.

Ποιήμα Κ ο σ α μ ᾶ μ ο υ ν α χ ῶ ν
 'Ηγας δ'. 'Ωδὴ θ'

'(O) τὸς αὐτὸς αὐτὸ ἀψμίθρας ἐδέξινίη
 Ἡεὸς ἐκ λατῶνσων αὐτὸ πρῶτῆς
 ἀπρῶτῆς ὡς ἠψμίη ἐπὶ ἑῆς
 καὶ τοῖς ἀνθρῶπῶσις αὐτῶν ἀπρῶτῆ
 εἰς, Ἡεῶτῶς,
 ἐν πᾶσις μετῶλῶσις.

(ეესტრ. № 144)

სიტყუასა მას მადლოსასა და
 ძალსა მისსა
 მამ-სა თანა სულოთ წმიდილოთ
 ვადიდებდეთ.

Ποιήμα Ι ο σ α ν ῶ ο μ ο υ ν α χ ῶ ν τ ῶ ν
 Δ α μ α σ κ ῶ ν
 'Ηγας δ'. 'Ωδὴ θ'

Μοῦσῆς ἐν τῷ ὄρει
 ἀψλῆατῶν ἑῆς βᾶσις ἐπῶτῆς
 'Ιωσήφ ἐν ἀπῶλῶ
 ἀψμίθρας τὸν τῶν ἐπῶτῆς,
 ἀπῶτῆς μετῶν,
 ἀλῆτῆς ἑῆς,
 ἑῆς, Ἡεῶτῶς, μετῶλῶσις.

(ეესტრ. № 145)

და ძენი კაცთანი დაუღუემებლად
 სამებასა წმადასა ვადიდებენ¹⁰ შენ.

Ποιήμα Ι ε ρ μ α ν ο ῦ π α τ ῆ ρ ᾶ ρ χ ῶ ν
 'Ηγας δ'. 'Ωδὴ θ'

Μετῶλῶσις πᾶσις
 ἑῆς ψῶλῶσις αὐτῶν αὐτῶν
 Κῶσις αὐτῶν ἑῆς,
 ἑῆς ὡς αὐτῶν αὐτῶν
 καὶ ἀπῶτῆς αὐτῶν αὐτῶν
 ὁ μετῶλῶσις ἑῆς μετῶν ἑῆς
 ὡς αὐτῶν αὐτῶν

(ეესტრ. № 146)

გინაროდენ, ღრუბელი სულმცირეო,
და ეტლო
ღმრთისა მაცხოვროსაო,
გინაროდენ, საყდარო

ცეცხლისო და კიბეო
ცად აღწევნულო,
ღმრთისმშობელიო მარამ².

L₈: 29v-30r. O₈: 4v-5r. A₈: 23v. J₈: 40r.

¹ ყლდ O, ყოლდ J, ყოელთა L. ² ღზო A. ³ მარამქ ქალწულო AJ.

227. L სეტინტონახორიტო L
სეტინტონახორიტონ O

შენ, რომელმან მუცელსა შენსა
იტვრთე¹ სიტყუა² ღმრთისაჲ,
ღმრთისმშობელიო უბიწოო,
რომელი³ ცათა უერცელეს ხარ,
და ქერობინთა
უზეშთაეს ხარ,
ამისთჳს⁴ მორწმუნენი
გალობით გადიდებთ შენ.

Ποιημα Πνευματικον πατριάρχου
"Ηγας θ'. 'Ωβη, θ'

Σὺ τῆς τῆς ἀχόρητου Ἀγίου
ἐν τῆσδε γαργαζαζ
καὶ μὴ πνευματικῶν
τῆς τῆς ἁγίου πνευματικῶν
καὶ τῆς γαργαζαζ ἐν τῆσδε
Ἡσυχίας ἀγίου,
ἡμῶν μακαριστῶν.

(ეესტრ. № 134)

შენ ყოველთა დაბადებულთა
უმეტესად⁵ გამოუჩნდა⁶,
დამტევნელო
სიტყუსაო⁷,
უზეშთაესად⁸ ბუნებათა,

რომელმან გვშეგ⁹
ღმერთი ყოველთაჲ,
ამისთჳს¹⁰ მორწმუნენი
გალობით გადიდებთ შენ.

L₉: 30r. O₉: 5r. A₉: 23v. J₉: 40v.

¹ იტვრთე L. იტვრთე A. ² სიტყუა A. ³ რა A. ⁴ ამისთს A. ამისთის L. ⁵ უმეტე-
სად JOA. ⁶ გამოჩნდი O. გამოსჩნდი A. ⁷ სიტყვისაო A. სიტყუსაო L. ⁸ უზეშთაეს AJL
⁹ გვიშეგ A. გუიშეგ L. ¹⁰ ამისთის L. ამისთის A.

228.* L ტოფოტისტეონკო L
ტოფოტისტეონკო O

10. შჯული დედათაჲ
დაჰქსენ შენ
მიდგომილებითა¹ უთესლოდ,
დედაო სიტყუსა² ღმრთისაო,
და განაქარვე შენ
საცთური ევაჲსი,
პირველ-ქმნულისაჲ.

Ποιημα Θεοτόκου τῆς Σοφίας
"Ηγας θ'. 'Ωβη ἑ'. Εἰρμὸς ἀλλοῦ.

Ἐν φασματικῶν ἰσχυρῶν αὐτῆς κατὰ τὴν ἡμῶν
καὶ ἀπέλασεν τῆς ἰσχυρῶν αὐτῆς πατριάρχου
ἡμῶν,
Βασιλεὺς τῆς Χριστοῦ,
πρῶτον αὐτῆς: τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

(ეესტრ. № 153)

შენ, დიდებულიო
ქალწულო,
უქორწინებელიო, მითხოე³
მსგან, რომელი⁴ ჰშეგ უთესლოდ,

შენლობაჲ⁵ ცოდვათაჲ
და სულთა ჩუენთათჳს⁶
დიდი წყალობაჲ.

L₁₀: 30r. O₁₀: 5r. A₁₀: 23v-24r. J₁₀: 40v.

¹ მიდგომილებითა A. ² სიტყვისა A. სიტყუსა L. ³ მითხოე OA.
⁴ რა A. ⁵ შენლობა A. ⁶ ჩნთის A. ჩნთათის L.

11. შენ შორის აღესრულა დღეა სა-
დუმლოა¹
სიტყვას² საღმრთოესაჲ³, ქალწულო
უსძლოთ,
შოწყალებით.
ღმერთი რაჲ იშვა შენგან, ღირსო,
ჭორცოთა⁴,
ამისთვს⁵, ვითარცა ღმრთისმშობელ
ხარ, გადიდებთ.

Κρηπὸν θείην ἀγρᾶνον
ἐν σοὶ τειλείται
ἐμψυχὸς ματῆριον,
Παρθένε ἀγρᾶνε,
καὶ γὰρ ἑσὸς
ἐκ σοὶ σεσαμῆσται
ὁ ἐναπλαγγίσαι· οὗτος
ὅς ὡς Θεοῦτον μεψλάσῃσται.
(ეგსტრ. № 135)

შოვედათ, შორწმუნენო,
ერთარსებასა
სამებასა წმიდისასა თაყუანის-ვისცემ-
დეთ,

შეურწმულად
და განუყოფელად სამგუამოვნებით⁶
ერთუფლებასა, ერთმთავრობასა ძალათა⁷.

A₁₁: 24r, O₁₁: 5r, J₁₁: 40v.

¹ სადუმლოა AO. ² სიტყვას A. ³ საღმრთოესა A. ⁴ ~ ჭორცოთა ღირსო JO. ⁵ ამისთ-
ვის A. ⁶ სამგუამოვნებით A. ⁷ ძალითა] ვადიდებდეთ J.

230. A

12. *გიხაროვენ შენ¹, წმიდაო დედო-
ფალო,
დედათა დიდებო,
ქალწულთა თუალო², რამეთუ მეტ-
ყუელებაჲ³ ვერ შემძლებელ არს
ღირსად ქებასა
შობისა შენისა, ამისთვს⁴ სარწმუნო-
ვებით გადიდებთ შენ.

შენ, სამებაო, ღმრთეებრ მაუწლომე-
ლო,
მომეც ჩუენ მაღლა შენი
მოსავეთა შენთა, რომლათა ღირს
ვაბოვნეთ სარწმუნოებით

აღსარებად ღმრთეებისა შენისა,
განათლებულნი გალობით გადიდებთ შენ.

A₁₂: 24r, J: 41r.

¹ შენ]—A. ² თუალო A. ³ მეტყუელებაჲ A. ⁴ ამისთვის A.

* „ქლოასირთა და ღმრთისმშობლისანის“ ტექსტი J ხელნაწერში დ ქმაზე თავდება.

ძ ღ ლ ი ს ჰ ი რ ო ნ ი და ღ მ რ თ ი ს მ შ ო ბ ლ ა ს ა ნ ი

უგალობდითსა ჳ ა ა გ ო
231. O ზონკეანაბათინ O
იზონკეანაბა L

1. *ეტლთა სიმრავლ¹ მკედრებითურთ
ზღუასა² მეწამულსა
სიღრმესა³ შთათხინეს
სამტკიცოთა მკლავისაჲთა⁴

Ἰπποῦ καὶ ἀναβῆσθ
εἰς μάλασσαν Ἐρημῶν
ὁ σταυρῖστος πῶλεμας
ἐν ὑψηλῶ φραγῖσσι

ქრისტეს მიერ და ოვსნეს ისრაელნი,³
და ძლევესა გალობასა ახლად იტყო-
დეს.

Χριστός ἐξείλεται
Ἰσραὴλ ἐν ἡσασεν
ἐπιουσιον ἡμῶν ἀποστα.
(ეგსტრ. № 182)

დაპვსნდეს წყევანი ევაჲსნი
და მწუხარებანი,
რამეთუ კურთხეული ქალწული

გამოგვჩნდა⁶ ძირისაგან დავეითსა
მორწმუნეთა სიხარულად,
რომელსა უვალობთ.

0₁: 6r. L₁: 30v. A₁: 24r.

¹ სიძრევესა L. ² ზღვასა A. ³ სირამესა A. ⁴ მკლავისათა L. ⁵ აშლნი L. ⁶ გამოგვჩნ-
და L.

* ა გ-ის ვმოდან ბოლომდე გამოცემის საფუძვლად ვიღებთ O ხელნაწერს, ვინაჲდან აქედან O ხელნაწერს ტექსტს ბოლომდე აღარ აკლავს. გარდა ამისა, O ხელნაწერი L-ზე უკეთეს წაკითხ-
ვებს მოცუვ- და რატმელა პუნქტუაცია აქ უფრო მკაფიოდ ჩანს.

232. O ჰესოპორონოიძლ O
ჰესოპორონოიძლ L

2. წელუაჲ წიაღ-ველო ისრაელმან²
დაულტობელად³ პირველ
ბრძანებითა საუფლოთათა
და უღაღადებდა ღმერთსა და თქუა:
გიგალობთ, რომელიცა დიდებულ ხარ.

Ποιῦμα Ἰσραὴλ ἡμῶν
Ἰσραὴλ π. α'. 'Ωδὴ α'

Πελοπονησ ὁ Ἰσραὴλ.
ἐξελίχθη ἡμῶν
ἀποσταξίματα ἡσασεν:
χαιρῶν ἡμῶν ἰσραὴλ.
ὡς Κύριε ἡσασεν
ἐπιουσιον ἡμῶν ἀποστα.

(ეგსტრ. № 184)

უბაწრო ღმრთისმშობელო,
იესეს⁴ ძირისაგან
გამოშჩნდი⁶ შენ ღედად ღმრთისა

დამბადებელსა. მეობ-გუეყავ⁶
დაუცხრომელად მგალობელთა შენთა.

0₂: 6r. L₂: 30 v. A₂: 24v.

¹ ზღუაჲ A. ² აშლმან L. ³ დაულტობელად A. ⁴ იესეს L. ⁵ გამოსჩნდი A. ⁶ გუეყავ A.

233. O ტოსოტერითო LO

3. მვსნელსა ჩუენსა ღმერთსა,
რომელმან განაყევანა
დაულტობელად¹ ერაი თვისი² ზღუასა³
და ფარაო მვედრებითურთ⁴
დაანთქა⁵ სიღრმესა⁶,
მას მხოლოსა უვალობთ⁷,
რომელიცა⁸ დიდებულ არს.

Ποιῦμα Ἰσραὴλ ἡμῶν
Ἰσραὴλ π. α'. 'Ωδὴ α'

Ἰσραὴλ ἡμῶν
ὡς ἐν ἡσασεν ἡμῶν
ἀποσταξίματα ἡσασεν:
ἐν ἡσασεν ἡμῶν ἰσραὴλ.
ὡς Κύριε ἡσασεν
ἐπιουσιον ἡμῶν ἀποστα.

(ეგსტრ. № 183)

ღედაო ქრისტესო,⁹
წმიდაო ღმრთისმშობელო,
შენგან შობარსა
ღმერთსა ევედრე,

რათა დამაგნეს მამასა
განდგომილი ესე¹⁰
ვედრებითა შენითა,
სახარულევენო.

О₃: 6r. L₃: 30v. A₃: 24r.

¹ დაეღობებულად A. ² თვისი L. ³ ზღვასა A. ⁴ ეტლებითურთ A. ⁵ დანთქა L. ⁶ სირღ-
მისა A. ⁷ ოგაღოსთ A. ⁸ რაჟა A. ⁹ ქმსი L. ქსო O. ¹⁰ ესე] : დღეს A.

234. O თოსეფანიენსა O

Ἀποστολὴ Παναγιῆ
Ἦχος πλ. α'. Ὁδὴ α'

4. გამონჩნდა ღმერთთა ჯორცთა
მკსნელად ნათესავსა¹ კაცთასა
კერპთა საეთურისაგან,
მას მხოლოსა უვალობდეთ².

(Θεὸς ἐφάνη ἐπὶ γῆς
λαοφάμας τὸ γένος ἡμῶν
ἐν ἐνσλομανίας·
αὐτὸν μόνον ἄσπασεν.
(ეესტრ. № 204)

შემკობილსა³ ღმერთსა მიერ
ქალწულსა მორწმუნენი ვნატრიდეთ⁴,

რამეთუ იგი მხოლოა
სულთა ჩუენთა სასოა არს.

О₁: 6r. L₄: 30v. A₄: 24v.

¹ ნოსესათჳ A. ² ოგაღოსთ A. ³ შემკელსა O. ⁴ ვნატრიდეთ L.

განმდღიერდასა ქა ა გ¹ O

Πνευμα Ἰωάννου μναχοῦ
Ἦχος πλ. α'. Ὁδὴ γ'

235. O აბიქსანეჰი O

უბიქსიპიდა L

1. რომელმან
დააფუძნე ქუეყანა¹ წყალთა ზედა
და მზეც
ნაყოფიერებაჲ ყოლადეჲ,
კლდესა ზედა, ქრისტე²,
მცნებათა შენთასა³ შეუძრავსა⁴
დაამტკიცე⁵ ეკლესიაჲ შენა,
მხოლოო სახიერ და კაცთ-მოყუარე.

(O) πηξας ἐπ' οὐθηνος ἡγῶ γῆν ἡῖ
πρωταξῆ: σθη
καὶ μεταφρῖας ἀγῆτως βρῖσθιασθ
ἐπὶ ἡγῶ ἀσῆσθον, Χρῖσας,
πῆρθθ ἡῖ ἔνσλῶθ σθη
ἡγῶ ἐκκῆσῖαν σθη σθῆρῆσθ,
μῖθῶ ἀγῆθ καὶ φῖλῖσθρῖπῖ.
(ეესტრ. № 182)

დედაო
ქისა ღმერთსაო, რომელა⁶ იშვა⁷
შამისა
მოწყალასაგან მიუწოდომელად,
შენგან უქცეველად გამონჩნდა.

ამისთვისა⁸ გაქებთ შენ
სრულითა სარწმუნოებითა,
რომელმან გვშეგ⁹
მკსნელი სოფელსაჲ.

О₁: 6r. L₁: 30v—31r. A₁: 24v.

¹ ქყნი A. ² ქრისტე]ქლდე A. ³ შენთა]+ქე A. ⁴ შეუძრველსა A. ⁵ დაამტკიცე O.
⁶ რაჟა A. ⁷ იშვა L. ⁸ ამისთვისა A. ⁹ გვიშე L. გვიშე A.

236. O ტოსტერიომა
ტოსტერიომა L

2. მოსავთა შენთა
განმამღიერებელიო ქრისტე, ღმერთო
ჩუენო,
გონებაჲ ჩემი დაამტკიცე¹ შენ,
ვითარცა მოწყალე ხარ,
და მიმიძელუ² მე ცნობად შენდა,
ყოვლად³ ძლიერო და სახიერო.

Πνευμα Ἰωάννου μναχοῦ.
Ἦχος πλ. α'. Ὁδὴ γ'

Τὸ σθῆρῆσθ ἡῖ πρῖσθῆρῖσθ
ἐπὶ σθῖ, Χρῖσας ὁ Θεὸς,
ἡγῶ ἔμῆθ ἕῖσθῖσθ σθῆრῆθ
ἡῖ σῆθ φῖლῖσθρῖπῖ
καὶ πρῖθ γῖσθσθ ἔπῖσθῖσθ
ἡῖ ἔνσლῶθ σθη, πῖσθῖσθ.
(ეესტრ. № 184)

დედაჲ ხარ წმიდაჲ
ყოველთა შემოქმედისაჲ¹, უსძლო
სძალო.
ჩუენ მორწმუნენი გევედრებით შენ:

შეობ-გუეყავ მარადის,
რათა დაეცენეთ²
შეუძრველად
მართლმადიდებლობით მგალობელნი.

O₂: 6rv. L₂: 31r. A₂: 24v.

¹ დაამტკიცე O. ² მიმიძღუე A. მიმიძღუე L. ³ ყთა L. ⁴ შემოქმედისა O. ⁵ დაეცენთ A.

237. O ღუნამიტუსტავროი O
ღუნამიტუსტავრ L

ძალითა ჭუარისადათა, ქრისტე,
განმამლოერე¹ დიდებდად შენდა,
რათა უგალობდე² მარადის
ადგომასა შენსა საფლავით.

Ποιηται 'Ιωάννης ο μισαγγύης
'Ηγώς πα. α'. 'Ως δὲ γ'. Εἰρμὸς ἀλλοῦ
Δυσάμα: ἡν̄ ἑαυτοῦν σὸν, Χριστέ,
σεβέσασθαι μὴ τῆς ἑαυτοῦ
εἰς τὸ ἰσχυεῖν καὶ θεῖον εἶναι
τῆς τοῦ ἁγίου ἀναστασίας.

(ეხსტრ. № 183)

შეობ-გუეყავ დაუცხრომელად,
ყოველად წმიდაო, მისა, რომელი

იშეა³ შენგან მიუწლომელად,
რათა მივსნეს ჩუენ ვნებათაგან.

O₂: 6v. L₂: 31r. A₂: 24v.

¹ განმამლოერე LA. ² ოგზღბე L. უგალობდეთ A. ³ იშეა L.

238. O სტერეოსონმეკვრიე O
სტერეოსონმეკვი L

განმამლოერე მე¹, უფალო,
ცხორებასა ამის დანთქმული
და ჭელი აღმიპყარ² მე, მრავალ-მოწ-
ყალე³.

Ποιηται 'Ασπριέτιο Κρητικός
'Ηγώς πα. α'. 'Ως δὲ γ'

Σεβέσασθαι με, Κύριε,
ἡν̄ ἐν βίῳ γεμαλόμεσθαι
καὶ γένηθαι μοι ἕκτιστος ὢς παντοδυναμίας.

(ეხსტრ. № 188)

შეობ-გუეყავ, ღმრთისმშობელო,
მისა მიმართ, რომელი⁴ კშეე შენ,

რათა აცხოვნეს⁵ სულნი ჩუენნი⁶
ვნებათაგან⁷.

O₂: 6v. L₂: 31r. A₂: 24v.

¹ მე]-A. ² ამიყარ L. ³ მრავალ-მოწყალე O. ⁴ რა A. ⁵ აცხენეს A. აცხოვნეს O
⁶ ჩენი A. ⁷ ვნებათაგან] ცოდებათაგან A.

ორ მესმასა ქა ა გნი

239. O ტინთიანენისა O
ტინთიანენო L

1. ესმა მოსლვაჲ შენი დიდებულა
და დაუკრდა¹ ამბაკუმს,
ქრისტე, და შიშით ლალადებდა:
გამოხუედ² მაცხოვრად ერისა
შენისა და ქსნად ცხებულთა შენთა.

Ποιηται 'Ιωάννης ο μισαγγύης
'Ηγώς πα. α'. 'Ως δὲ γ'

Τῆς μεῖαν δύστητας σὸν ἄσπασαι
ἐξασπυγιάς ὁ 'Αββασαίου,
Χριστέ, ἐν ἑρμῶ ἐβία σὸν
ἐξήλπισε γὰρ εἰς σωτηρίαν λαὸν σὸν
ἡν̄ ἠνάα: τὸν γρησὸν σὸν ἐξήλπισε.

(ეხსტრ. № 182)

განუხრწნელად, უსძლოო, მუცლად-
ილე
და უფროს ბუნებათა კშეე³,

და შემდგომად შობისა ღმრთისა
ქალწულადვე დაადგერ.
ითხოვე⁴ სულთა ჩუენთათჳს წყალობაჲ.

O₁: 6v. L₁: 31r. A₁: 24v.

¹ დაეკურდა L. დაეკურდა A. ² გამოხვედ A. ³ შეე A. ⁴ მთხოე L.

240. O ელიფუთას OL

2. გამოშინდი¹ შენ ქუეყანასა ცხორებისათჳს კაცთაჲსა², რაჲჲმს ვიხილე, ქრისტე, შეეძრწუნდი³ და გალობით ვადიდე ძლიერებაჲ შენი მიუწდომელი, სახიერო.

Ποιηται 'Ιω α ν ν ο ι μ ο ν α γ ρ ο ν
'Ηλιγος πα. α'. 'Ωδὲ γ' δ'

'Εληξισθας ἐπι: τῆς γῆς
ἐν:α βροτων σωτηριαν,
πανωδοναμα σωτηρ,
καὶ τὸ καταστησας ἐφρηξ
καὶ ἐβῆξασα σω
τῆς ἀκαταληκτου θιαμαυ.
(ეგსტრ. № 184)

დარტიე⁴ უზეშთას
ბუნებათა სიტყუაჲ⁵ ღმრთისაჲ,
ქალწული უბიწოო,

და ჰშევ⁶ მიუწდომელად, ამ-სთჳს⁷
ჩუენცა, მორწმუნენი,
ქებად შენდა არა⁸ დავსცხრებთ.

O₂: 6v. L₂: 31v. A₂: 25r.

¹ გამ-სწდი A. ² კ-ცთს LA. ³ შევრწენდი L. ⁴ დარტიე L. ⁵ სიტყუაჲ A. ⁶ შეე A.
⁷ ამისთვის A. ამისთვის L. ⁸ არაჲ OL.

241. O ისაკიკოატინაკჳ O
ესაკიკოატინაკჳ L

3. სმენაჲ მესმა მე¹
ძლიერისა ჭუარისა შენისაჲ, ქრისტე,
რომლისა² მიერ სამოთხეშ³ განაღე
და გოლაღებდ:
ღიდებაჲ ძალსა შენსა, უფალო.

Ποιηται 'Ιω α ν ν ο ι μ ο ν α γ ρ ο ν
'Ηλιγος πα. α'. 'Ωδὲ γ' δ'

Εισακησα τῆς ἀουῆς
τῆς θιασασαιξ τῆς σωτηριαν σω
ως παρῆθεις τῆς ἰσ-γῆ ἐν' αὐτῆ
καὶ ἐβῆξασα
ბῆξა რῆ θιαჲმე: საჲ, Ḳრ:ჲ:
(ეგსტრ. № 183)

ქალწულმან გჳშე⁴
ღმერთ⁵, თჳნიერ⁶ ვნებათა⁷ დედობ-
რივთა
დედა იქმნა⁸

და ქალწულად დაადგრა,
მას უღალადებდ:
გინაროდენ, სახარულევეანო.

O₃: 6v. L₃: 31v. A₃: 25r.

¹ მე—A. ² რ-ესა A. ³ სამოთხეჲ LA. ⁴ გვიშე A. ⁵ რ-ჲ A. ⁶ თჳნიერ L. თჳნიერ A.
⁷ ვნებათა] ბუნებათა A. ⁸ იქმნა O.

242*. O აკიკოაკჳრიე O
ისაკიკოაკჳრიე L

4. მესმა, უფალო, სმენაჲ
მკედრეთით¹ ადგომისა შენისაჲ
და ძლიერებასა
შენსა ვადიდებთ², მოწყალე³.

Ποιηται Α ν β ρ ῆ ο υ Ḳ ρ ῆ τ ῆ ς
'Ηλιγος πα. α'. 'Ωδὲ γ' δ'. "Αλλος

'Ακηκσα Ḳრ:ჲ: τῆς ἐκ τῆς ἀξῆთ σω
ἐξερσιν
καὶ ἐβῆξασα τῆς ἀή-νηκτου θιαμαυ.
(Hirmol. Ath., 86v)

ქეშმარტად გადიდებდ,
უბიწოო სძალო ღმრთისაო,

და სარწმუნოებით⁴ დედად⁵ ღმრთისაჲ
აღვიარებდ.

O₄: 6v, L₄: 31v, A₄: 25r.

¹ მკედრით A. ² ვაღლებ L. ³ მოწყალე O. ⁴ სარწმუნოებით L. ⁵ ღვათ A.

ღამით განსაჯა ა გ ო

243. ო თანაბლომენს ო
თანაბლომე L

1. რომელმან შეიმოსე¹ ნათელი სამოს-
ლად,
შენდა მოვილტი²,
შენ გილაღლებ³: განანათლე⁴ სული
ჩემი
დაბნელებული, ვითარცა ხარ მხო-
ლოა⁵, მრავალ-მოწყალე⁶.

Ποίημα Ἰωάννου μουσχοῦ
Ἦχος πλ. α' Ὁδὴ ε'

Ἵ ἄναβλαβένος φῶς ὡς ἰμάνιος
πρὸς τὸ ἱερὸν καὶ τὸν κραυγῶν
τῆν ψαλῆν μου φῶσιαν
τῆν βλασφημίας,
Χριστὲ, ὡς μόνος ἐνπαλαγγίαι.
(ეხტრ. № 182)

დაპქსნდეს მწუხარებანი⁷ ევანსი
შობითა შენითა, ქალწულო.
გარდაიცვალა⁸

ეთომამა და მოკულა გუელი⁹ იგი,
მატუური ადამისი
შენ მიერ, მარამ.

O₁: 6v-7r, L.—31v, A₁: 25r.

¹ შეამოსე OLA. ² მოკულა AL. ³ გილაღლებ A. ⁴ განანათლე AO. ⁵ მხოლოე—L
⁶ მრავალ-მოწყალე O. ⁷ მწუხარებანი წყევანი A. ⁸ გარდაიცვალა L. ⁹ გული A.

244. ო თანაბლომენსფოსოს-
პერიმატონ ო

2. შენ, ნათლისა შემმოსელო
სახედ სამოსლისა,
ბნელსა შინა გამოშჩნდი¹ ჳორცითა
კაცთა შორის, რათა ჳზრახო
ცხორებამ მორწმუნეთამ,
და მაცხოვნენ ჩუენ, უფალო.

Ποίημα Ἰωάννου μουσχοῦ
Ἦχος πλ. α' Ὁδὴ ε'

Ἵ ἄναβλαβένος τὸ φῶς ὡς ἀπαρ ἰμάνιος
ἐν τῷ αἵματι ἐλαμπῶς
τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ
ὁ παρὰς ἁμαρῶν καὶ ἰμῶς
τῆν ἴατῆν ἡμῶν, Κύριε.
(ეხტრ. № 185)

ევანს წყევსა² ღრუბელი
განქარდა, მარიამ,
შობითა შენითა დღეს³ საცთური

დაიქსნა⁴, და მაცთური იგი გუელი⁵
მოიკლა⁶
შენ მიერ, ღმრთისა დედაო.

O₂: 7r, L₂: 31v-32r, A₂: 25r.

¹ გამოქნდი A. ² წყევსა A. ³ დღეს+და LA. ⁴ დაიქსნა L. ⁵ გული A. ⁶ მოიკლა L.

245. ო ორთრიზონტისიმ ო
ორთრიზონტისიმონ L

3. ამსთობილნი შენ გიგალობთ:
უფალო, მაცხოვნენ¹ ჩუენ,
ვითარცა სახიერ ხარ,
რამეთუ სხუამ ღმერთა² არა³
ვიციო.

Ποίημα Ἰωάννου μουσχοῦ
Ἦχος πλ. α' Ὁδὴ ε'

Ἵ ἱερὸν ἵσους βίῳ αἵματι, Κύριε,
σῶσον ἡμᾶς
τὸν ἴατῆν ἐν Θεῷ ἡμῶν
ἐκ τῶν πῶν ἁμαρῶν ὡς ἰμῶν.
(ეხტრ. № 183)

სიტყუაჲ⁸ მეტყუელთაჲ⁹ უტყუ¹⁰
იქმნა¹¹.

სასწაულთა შენთათჳს¹², ღმრთის-
შმობელო,

რამეთუ განკვბრდა¹³

ბრძენთა გონებისა სიწულილჲ¹⁴,

რათამს-იგი ბუნებათა უაღრესს¹⁵ აღემატა
შობაჲ შენი, ქალწულო,

სი[ტ]ყუასა მას დამბადებელსა.

О: 7r. L₂: 32rv. A₂: 25v.

¹ აღო L. ² ონა LA. ³ არა OLA. ⁴ განიერწნა A. ⁵ სიტყუთა A. ⁶ პირველ სახშ LO.
⁷ ესრეთ OA. ⁸ სიტყუაჲ A. ⁹ მეტყუელთაჲ A. ¹⁰ უტყუო A. ¹¹ იქმნა L. ¹² შენთათჳს L.
¹³ განკვბრდა L. განკუბრდა A. ¹⁴ სიწულილე L. გონებისა სიწულილჲ გონიერებისა სისუ-
ლულა A. ¹⁵ უაღრეს O. უეაღრეს A.

249. O ეკუგლოსეგაბუსოს OL

Πισίγλα Ἰωάννης μοναχὸς
Ἰηλὸς πλ. α'. 'Ωβή ε'

3. გარე-მომოცეეს ღელვათა,
და მექმნა საფლავ მუცელი ვეშაპი-
საჲ¹,

და გიღაღადებ:

მიჯსენ მე², კაცთ-მოყუარე,

და მაცხოვრე მე,

მრავალ-მოწყალე³ უფალო⁴.

Ἰεζαχკაჲ მე ἄψυχος

κατὰ μο: ἔσ χηλὸς ἐξέταται

ἐγὼ δὲ ἐξήγησα

πρὸς σὲ ἔσ ψυχῶν ἄψυχοι

καὶ ἔτασα⁵ მე

ἢ ἔξῃ: ἔσ ἡ, Ἰσὴ: ε.

(ეხსტრ. № 183)

შენ, მარადის დიდებულო,
გამოშინდი მყულად შეუწუველად,
მთად და კიბედ სულიერად,

და ბქედ ზეცად⁵ შესღვიესა.

ქემშარიტად შენ,

ვითარცა ღირს ხარ, გადიდებთ.

О: 7rv. L₂: 32v. A₂: 25v.

¹ მექმნა საფლავ მუცელი ვეშაპისაჲ მექმნა მე მუცელი ვეშაპისა სფულ A. ² მე]—A.
³ მრავალ-მოწყალე O, მრავალ-მოწყალე A. ⁴ უფალო]—OA. ⁵ ზეცად]—O.

250. O ანაღაჳემოთეს O
ანაპაჳემოთ L

Πισίγλα Ἰανδρῆος Κρητικῆς
Ἰηλὸς πλ. α'. 'Ωβή ε'

4. აღმომიყვანე¹ მე², უფალო, უფსკრუ-
ლით

ცოდებათა ჩემთაჲთ,

ვითარცა-იგი იონა³ წინაწარმეტ-
ყუელა⁴

მუცლისა მისგან⁵

ვეშაპისაჲთ

პირველ.

და მაცხოვრე მე⁶, მრავალ-მოწყალე⁷.

Ἰανδραჯჲ მე ὁ Θεὸς

ἐκ βῆθαι ἔσ πᾶσι: ἔσ ἡ

ὁ ἔσ πρὸς ἡ: ἔσ Ἰωνᾶν

ἐκ κακῶν ἔσ χηλὸς ἀνατραγῶν

καὶ καὶ πρὸς ἡ: ἔσ მე

ἔσ ἐκ βίθου ἔσ: ἔσ ἔσ ἔσ.

(ეხსტრ. № 194)

უბიწოო, გამოშინდი⁸ შენ
მხოლოჲ ქუეყანასა ზედა
ქალწულებათ ღმრთისმშობელად,

რამეთუ⁹ იტვრთე¹⁰ სიტყუაჲ მამისაჲ

უქორწინებულად,

მისა მიმართ მეოხ-გუეყავ ჩუნ.

О: 7v. L₂: 32v. A₂: 25v.

¹ აღმომიყვანე L. ² მე]—A. ³ იონა LA. ⁴ წინაწარმეტყუელი L. წყრელი O. ⁵ მუცლისა მისგან] მუცლისაგან A. ⁶ მე]—A. ⁷ მრავალ-მოწყალე A. მრავალ-მოწყალე უფალო L. ⁸ გამოსინ-
დი A. ⁹ რამეთუ]—L. ¹⁰ იტვრთე L. იტვრთე A.

251. O ტუკინუსტონპროფიტონ O

5. *იესენ წინაწარმეტყუელი იგი,
მაცხოვარ, მუცლისაგან ვეშაბისა.
მიესენ მეცა
ცოდვათა სიღრმისაგან.

დედოფლად დაბადებულთა გამოჩნდი
ქალწული,

O₅: 7v.

* ე- ძლიპირი არ არის შესული LA ხელნაწილებში.

კურთხეულ არსსა ქა ა გი

252. O ოუპერუფსუმე O, ევლო L

1. უფროსად¹ ამალღებულმან
ღმერთმან მამათა ჩუენთამან
საგუმრილი² მოტყინარე³
ყრმათა მათ განუქარვა
და იგინი ღალადებდეს: ღმერთო,
შენ კურთხეულ ხარ.

*ერთი გუამო ორითა
ბუნებითა გვშევ¹ ჩუენ,
უბაწოლო მარიამ,

O₁: 7v. L₁: 32v. A₁: 25v.

¹ უფროს L. ² საგმილი A. ³ მოტყინარე O. ⁴ გუიშეე L. გუიშეე A. ⁵ ღა A.

* O ხელნაწილში ღმრთისმშობლისას არა აქვს რიტმული დაყოფა. აქვს მხოლოდ სასვენო ნიშნები. ტექსტის რიტმული დაყოფისათვის ვსარგებლობთ L ხელნაწილით

253. O კატეკონათეიქიე O

კატეკონათეიქინ L

2. ხატსა მას ოქროსასა
არა¹ კმონებდეს²
ხატნი ღმრთეებისანი—სამნი ყრმანი,
ძენი დავითსნი,
არამედ ესრეფთ³ ღალადებდეს
დაუცხრომელად:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამათა: ჩუენთაო.

ცათა დაუტევნელი
იწროსა⁴ შინა
ქალწულისა მუცელსა
ფართობით დატევნულ იქმნა⁵,

Ποίημα Ἁ νερθεοῦ Κρητικῆς
Ἱλῆος πλ. α'. Ὠδὴ 4'

Ἦν κήσος τὸν παρὰφῆλιν ἐλατρωσά.
ἐμὲ δὲ ἐκ βυθῶν ἀπαρτημάσων
ἀναγάγε, Κύριε, καὶ σῶσόν με.
(ეხსტრ. № 180)

ღმრთისმშობელო უბიწოო,
მიოხ-გუეყავ მარადის ღმრთისა მიმართ.

Ποίημα Ἱωάννου μαρναρχοῦ

Ἱλῆος πλ. α'. Ὠδὴ 5'

Ὁ ὑπαρτήσμενος
τὸν πατέραν Κύριον
τῆν φιλίαν κατέσφραξε
τὸς πατέρα ἐβραεῖται
σαφῶσ ἡ ἀσθενήσας
ὁ Θεὸς ἐπέσχεσεν εἰ.

(ეხსტრ. № 182)

ღმერთი⁵ ჳორციელ-ქმნული,
რომელსა უღალადებთ:
ღმერთო, შენ კურთხეულ ხარ.

Ποίημα Ἱωάννου μαρναρχοῦ

Ἱλῆος πλ. α'. Ὠδὴ 5'

Κατ' εἰκόνα μετῆν ἡ γεφυνημένη.
ὁ χροσθὲν ἐλάτρωσασα
ἡλάνης εἰκόνη: οἱ πατέρα Δαυιδ-
ἐλλ' ἐβραεῖται τὸν κατῆσων
ὑπαρθεσθεῖ, ἐπέσχεσεν εἰ, Κύριε
ὁ Θεὸς τὸν πατέρα ἡμῶν.

(ეხსტრ. № 184)

ამისთვს⁶ ჩუენ მორწმუნენი,
ვითარცა ღარს არს,
ღმრთისმშობელად აღვიარებთ⁷ მარიამს⁸
და მეოხს-ვიყოფთ მას.

О₄: 7v. L₂: 33r. A₂: 25v.

¹ არაა OLA. ² ამასხურებდეს A. ³ ესრეთ OA. ⁴ აწროსა L. ⁵ აწნა]—ლეს A. ⁶ ამისთ-
უს L. ⁷ ალგარებთ A. ⁸ მრმსქმდრ A.

254. O თენკამინოპუროს O
უენკამინოპურ L

3. რომელმან იჰსნენ ყრმანი საკუმილა-
საგან, მგალობდენი¹,
კურთხეულ ხარ, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἦχος πλ. α'. 'Ωδὴ ζ'

‘Ο ἐν καμίνῳ παρῆς
τοῦς ὑμνολόγους ἀσπάζει παῖδας
ἐπιλογυῖν ἐν Θεῷ
ὁ τὸν πατέρα ἡμῶν.
(ეესტრ. № 183)

ღმერთო [მამათა ჩუენთაო].

ქალწულისაგან იშვე²,
და ჰყავ³ იგი მობაძავ ცათა.
კურთხეულ ხარ, უფალო,

О₄: 7v. L₂: 33r. A₂: 25v.

¹ მკალობდენი L. ² იშვე L. ³ ჰყავ A.

255. O ევლოგიტოსიოთეოს O
ევლოჯიტოსიოთეოს L

4. კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
რომელი¹ ჰზი
ქერობინთა და ჰხედავ² უფსკრულთა
ქელმწიფედ,
და ამალღებულ ხარ³
შენ უკუნისამდე.

Ποίημα Ἀνδρέου Κρητικῆς
Ἦχος πλ. α'. 'Ωδὴ ζ'

Ἐπιλογυῖν εἰς ὁ Θεῷ
ὁ βλέπων ἀψύχους
καὶ ἐπὶ θρόνου δόξης καμύμενος
ὁ ὑπερβυτηῶς καὶ ὑπερέσθιος
(ეესტრ. № 188)

კურთხეულ არს, რომელმან შეა
ღმერთი⁴, დამბადებელი ბუნებათაჲ,

კაცთა ბუნებითა,
და ქალწულად ჰგიეს მარადის უბიწოლ⁵.

О₄: 7v. L₂: 33r. A₂: 25v: 26r.

¹ რა A. ² ხედავ A. ³ ხარ]—O. ⁴ რა A. ⁵ უბიწო A.

აკურთხევედითსა ჯ² დ გ¹

256. O სუტოპანტურღონ O
სუტოპანტონჰ L

1. შენ, მხოლოსა, დამბადებელსა
ყოველთასა
გალობაჲ სულიერი გილადადეს
ყრმათა:
ყოველნი საქმენი უფალსა¹ უგა-
ლობდით
და ამალღებდით
მას უკუნისამდე.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἦχος πλ. α'. 'Ωδὴ η'

Σοὶ τῷ παντοκρῶ
ἐν τῇ καμίνῳ παῖδες
παγκράμιον ἠλέξαντας
χρηεῖαν ἔψαλλον·
πάντα τὰ ἔργα τὸν Κύριον ὑμνεῖτε
καὶ ὑπεροψῆτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.
(ეესტრ. № 182)

შენ ხარ სამებაჲ
გარე-შეუწერელი,
უღრეს² ბუნებათაჲ³, რომელსა
გილაღაღებთ⁴:

ყოველნი საქმენი უფალსა უგალობდით.
და ამაღლებდით
მას უკუნისამდე].

O₁: 8r. L₁: 33r. A₁: 20r.

¹ ὁ ἰσ. O.L.A. ² უღრეს A. ³ ბუნებათა L.A. ⁴ უღრდდს|+ყრბათა A.

257. O ესმალოღუსჰედას O
ესმაღუტუს L

2. ყრმანი წარტყუენულნი
ვერ შეაძრწუნნა მზაკუევარმან¹
ბრძანებამან
მძლავრისა ღმრთის-მოდულისამან,
რამეთუ იყენეს² გულნი მათნი
განმტკიცებულ ღმრთისა სარწმუნოე-
ბითა,
და ესრებათ³ იტყოდეს: აკურთხევდით
ყოველნი საქმენი უფალსა⁴.

Ποίημα Θεοδώρου τῶν Συναβλίστου,
'Ηχος πλ. α'. 'Ωδὴ γ'
Λιγμάλωτους παῖδας ὅτι ἐξήμενε
πρὸς αὐτὰς ταραχῶν·
ὃς γὰρ θεῶν φόβῳ καὶ πίσει
ὃς φοβήματα σαρκοχρησῶν
τῶν παρὸς τῆς φλόγας ἐκείνης ἐμαυτοῦ
ἔδοξε εἶναι·
ἐβλήθητε τὰ ἔργα Κυρίου τῶν Κυρίων·
(ეგსტრ. № 203)

ბაგენი მგმობარნი
მწვალებელთანი
დაუყვენ, უბიწოო.
რომელთა არა პრწამს სამებაჲ

ერთარსებაჲ განუყოფელად, ღვიდაო
ღმრთისაო,
და შემწე მეყავ ჩუენ,
რომელნი ვლალადებთ: აკურთხევდით.
ყოველნი საქმენი უფალსა.

O₂: 8r. L₂: 33r. A₂: 26r.

¹ მზაკუევარმან O. მზაკუევარმან—A. ² იყენეს L.A. ³ ესრეთ A.O. ⁴ უფალსა| ὁ ἰს ὁ A.

258. O ტონესპატროსპრო O
ტონეკპატროს L

3. მამსაგან შობილსა ძესა
უწინარეჲს¹ საუკუნეთა,
და აღსასრულსა ეამთასა
ქალწულისაგან ჳორციელ-ქმნულსა,
მღდელნი აკურთხევდით,
ერნი ამაღლებდით მას უკუნისამდე.

Ποίημα 'Ιωάννου μισαχῆς
'Ηχος πλ. α'. 'Ωδὴ γ'
Τὸν ἐκ πατρὸς πρὸ αἰῶνος
γεννηθέντα υἱὸν καὶ Θεὸν
καὶ ἐκ² ἐχθρῶν τῶν χριστῶν
ταραμίνενα ἐκ Παρθένου μητρός·
ἰσπεῖς ἑμαυτοῦ
λατῶς ἠνεψύχου
εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.
(ეგსტრ. № 183)

ძესა დაუსაბამოსა,
მამისაგან შობილსა, პირველ
მოსრულსა² ჩუენდა სიმდაბლით,

და სულსა ნუგეშინის-მცემელსა
[მღდელნი აკურთხევდით,
ერნი ამაღლებდით³ მას უკუნისამდე].

O₃: 8r. L₃: 33v. A₃: 26r.

¹ უწინარე საუკუნეთა A.O. ² მოსრულსა L. ³ ამაღლით A.

259. O ტონდიანროსისან O
ტონდიანროსი L

4. რომელმან საჯუმილსა ცუარი¹
ასხურა²
და აღისაგან იგნნა³ სამნი იგი
აღმსარებელნი⁴,
ყრმანი აკურთხევდით მას,
მღდელნი უგალობდით⁵ მას,
და⁶ ერნი ამალლებდით მას უკუნი-
სამდე.

სამებაჲ ერთარსებაჲ აღვიარეთ
ყოელისა შემოქმედად
და სარწმუნოებით ვლალდებდეთ:

O₄: 8r. L₄: 33v. A₄: 26r.

¹ ცუარი A. ² აკურია L. ³ იგნა L. ⁴ აღმსარებელნი L. ⁵ იგ²ლბდთ A. ⁶ და]—LA.

260. O სეტონჰიიტიცნი O

5. *შენ, შემოქმედსა
და ბუნებათა შემცვალებელსა
და აღისა შემაცურეველსა,
გიგალობთ დიდებულსა
და აგამალლებთ უკუნისამდე.

O₅: 8r.

* ძლისპირა დაუღლია მხოლოდ O ხელნაწერში. ძლისპირს არ ახლავს ღმრთისმშობლისა.

ადიდებდით სანა კ² ა გ¹
261. O ესაფასორევე O

1. ესაფა¹, მხიარულ იყავ²,
ქალწულმან მუცლად-ილო³
და⁴ შვა ძნ⁵ დაუსაბამოა
ევმანუელ⁶,
ღმერთი და კაცი⁷,
აღმოსავალ⁸ სახელი მისი.
მას ვადიდებდეთ⁹,
და რომელმან შვა
იგი, ეჰნატრიდეთ¹⁰.

არათუ¹¹ გუამითა ერთ არს¹²
სამებისა ერთარსებაჲ,
არამედ ბუნებითა
მიუწლომელია
დამბადებელი,

'Αγιολογία Συναξαρχή
'Ηχος πλ. α'. 'Ωδή η'. Είρημης ἁγίας.

Τὸν θεογενεσταυτα ἡγὺ ἀμύνοσ
καὶ παῖδας φιλᾶξανα
ἔν μέσῳ κα:ιμᾶνεγς φλογῶς
καῖμῆς θεολογῆτε
ἱερῆς ἡμολογῆτε
λαθῶς ἡπερῆσῃτε
ζῶσῳ εἰς τὸς αἰῶνας.

(ეესტრ. № 196)

ყრმანი [აკურთხევდით მას,
მღდელნი უგალობდით მას,
და ერნი ამალლებდით მას უკუნისამდე].

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
'Ηχος πλ. α'. 'Ωδή γ'

Σὺ τὸν ποιητῆγ
καὶ μεθ:ισῶντα φῶσῳ
καὶ ἡγὺ ἀμειτρον φλόγα θεογενεσταυτα
ἡμῶσμεν, ἡπερῆσῃξ,
καὶ ἡπερῆσῃμεν εἰς πάνας τὸς αἰῶνας
(ეესტრ. № 184)

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
'Ηχος πλ. α'. 'Ωδή θ'

'Ησαῖα γόρησε
ἡ Παρθένος ἔσχεν ἔν γαστρί
καὶ ἔτεκεν υἱὸν τὸν Ἐμμανουήλ.
Θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον
ἄνατολή θνομα αυτῷ
ἔν μεγαλίστοις
ἡγὺ Παρθένου μακαρίζομεν.
(ეესტრ. № 182)

რომლისა წინაშე შენ აწ სდგა,
ღმრთისმშობელო,
ითხოვე¹³ ჩუენთჳს
მოტევებაჲ ცოდვათა
ჩუენთა ურიცხუთა.

0₁: 8r. L₁: 33v. A₁: 26r.

¹ ესაა A. ² იყავ L. ³ -ალო L. ⁴ და]—A. ⁵ ძეგ LA. ⁶ ენმანუეელ L. ⁷ კი A. ⁸ აღმო-
სკვა-ქარს A. ⁹ მას ვადიდებდეთ]—A. ¹⁰ ეპნატრიოთ მას A. ¹¹ არაა თუ ALO. ¹² ერთას L.
¹³ მათიუ L.

262*. O ესადახორევე L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησῆς πλ. α'. 'Ωδὴ θ'

2. ესერა ქალწული მიუღდა,
იხარებდ¹. ესააა².
ყრმაჲ იშვა³ და ძედ მოგუეცა⁴ ჩუენ
ევმანუელ⁵.
ჩუენ თანა ღმერთი,
სასოჲ იგი წარმართთა ქსნისაჲ,
მას ვადიდებდეთ,
და რომელმან შვა იგი, ეპნატრიდეთ.

Ἰσαίῃα γόργουε
ἢ Παρθένοε ἔαγγεν ἐν γαστρί:
καὶ ἔτεκεν υἱὸν τὸν Ἐμμανουήλ.
Θέου τε καὶ ἀνθρώπου
ἀνατολή ὄνομα αὐτοῦ
ὄν μετὰ πάντων
τῶν Παρθένοε μακαρίζομεν.
(ეპიტრ. № 182)

ა. შენგან მოგუემადლა⁶ ცხორებაჲ,
უბრწოო ქალწულო,
რომელსა კეშმარიტად
ღმრთისმშობელად
აღვიარებთ შენ,
რამეთუ შეერთებულად ჰმევე
ღმერთი და კაცი
შეურევნელად,
რომელთა ვადიდებდეთ.

ბ. მთაჲ წმიდაჲ, ცათა მობაძავეი,
და ბეშ იგი დაქმული
სახედ შენდა მოესწავა,
სანატრელო
შორის დედათა,
რამეთუ უფროჲს ბუნებათა⁷
ცათა მეუფე⁸
სოფელსა უმევე, რომელსა ვადიდებთ.

0₂: 8rv. L₂: 34rv. A₂: 26v.

¹ მარებდ L. ² იხარებდ ესააჲ] ესაჲ მხიარულ იყავ A. ³ აწვა L. ⁴ მოგუეცა A. ⁵ ენმანუ-
ველ L. ⁶ მოგუემადლა A. ⁷ ბონებათა A. ⁸ მეუფე O. მუჲ L.

263. O ეპართენონმიტირ O
ეპართენუს L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησῆς πλ. α'. 'Ωδὴ θ'

3. ქალწული უხარწნელი
შობად¹
არაჲ ვინ იხილა²
კაცთაგანმან,
და მშობელი ქალწულად³ დედათა
შორის არაჲ⁴ ვინ პოვნილ არს,
თვნიერ⁵ შენ მხოლოჲ,
მშობელო ღმრთისაო,
ამისთჳს⁶ სამართლად
წმითა გალობისაჲთა ყოველნი
გადიდებთ.

Ἐν παρθένοε μῆτηρ ἀπειρανοῦρα
ὡς γέγονεν ἐν γυναιξί
καὶ τεκνοῦσα πάλιν παρθένοε
βριτῶν γεναίς οὐκ ἄφθιη
εἰ μὴ σὺ ἢ μόνη Θεὸν κηρύσασα
ὄν ἀκαταπαύστωα
ἐν φωναῖς ἀπαύτων μετὰ πάντων.
(ეპიტრ. № 185)

შემოკმედმან მომცა
ნათელი უკუდავეებისაჲ მორწმუნეთა
და დაცემულნი
აღმადგინნა და წყალობით
შემიწყალნა.

აწ მოვედით, ერნო,
გულითა წმიდითა
სამებასა ღმერთსა
წმითა⁷ შესხმისაჲთა გალობით ვადიდებ-
დეთ.

О₂: 8v. L₂: 393—34r. A₂: 26v.

¹ შობადა O. ² მხილა L. ³ ქალწულ L. ქალწელი A. ⁴ არაა O, არაა ენ AL. ⁵ თურ-
ნერ L. ⁶ ამისთვის L. ⁷ ჭაბა A.

264. O სეტინუპერენ O
სეტინუპერინ L

4. კმევ¹, ქალწულო, მიუწდომელი
ბუნებათაა,
უფამო გამოუთქმელი,
ამისთვის², უბიწოო, ყოველნი ნათე-
სავნი გადიდებენ შენ.

Πένυμα Ἰωάννου μαθητῶν
Ἰησῆ πλ. α'. 'Ωδὲ ἢ'

Σὲ τῆς ἰσῆρ σοῦ
καὶ ἰσῆος μαθητῶν Θεοῦ
τῆς ἐν χριστῶ τῶν ἀγίων
ἀφ' ἁπάντων κατήχασα
ὅτι πᾶσι ἡμοῦντος μαθητήσας.

(ეესტრ. № 183)

მშობელო უთესლოდ მეუფისა
ღმრთისაო,
კადნიერად მეოხ-გუეყაჲ³

ძისა შენისა მიმართ,
რამათა განმარინნეს⁴ ჩუენ განსაიდელ-
თავან.

О₃: 8v. L₃: 34r. A₃: 26v.

¹ შევ A. ² ამისთვის L. ³ გუეყაჲ A. ⁴ განმარინეს A.

265*. O შერუსპარიმონ O
შეროსპარიმ L

5. გიხაროდენ, ღმრთისმშობელო,
მორწმუნენი გილაღდებთ,
რამეთუ შენგან იშვა¹ ღმერთი²
უფალი, მეუფე³ საუკუნოა⁴,
იხილვა⁵ მსგაეს ძეთა კაცთა⁶.
იერუსალემისა⁷ ასულნო,
მოვედით და გალობით ღაღადებდით:
კურთხეულ ხარ შენ. რომელმან
გვშეგ⁸
ჭორციელად ღმერთი ყოველთაა.

მოვედით, მორწმუნენო,
ნათელსა ღმრთეებისასა⁹,
უზეშთაესსა უფროსს ბუნებათასა¹⁰,
სამგუამოვნად¹¹ ცნობილსა,
ერთარსებით დიდებულსა¹²,

მამასა დაუსაბამოსა,
ძისა თანა დაუსაბამოსა,
და სულსა წმიდისა¹³
თან-არსსა დაუცხრომელად ვადიდებ-
დეთ¹⁴.

О₃: 8v. L₃: 34r. A₃: 26v.

¹ მშვა L. ² ღმ A. ³ მუდ L. ⁴ საუკუნეა A. ⁵ მხილვა L. ⁶ კაცთა—A. ⁷ მშობისა L.
⁸ გუიშევ L. ⁹ ღმრთისა A. ¹⁰ ბუნებათასა] დაბადებულთა L. ¹¹ სამგვამოვნად A. ¹² ერთარსე-
ბით დიდებულსა—A. ¹³ სლ-ისა წმ-სა თანარსსა A. ¹⁴ ვლ-დბთ A.
10. ე. შეტრეველო

ძ ლ ი ს ზ ა რ ნ ი დ ა ლ მ რ თ ი ს ქ შ ო ბ ლ ი ს ა ნ ი

უგალობდითსა ჯ^ა ბ^ბ ო

266. ო ოსენებიროსზე^ა ო
უმენიპეროს L

უკუღვეულად¹ ზღუა² წიად ვლო
ისრაელმან³,
ვითარ წრფელი⁴ ქუეყანაჲ,
და მღევარი ფარაო
იხილა დანთქმული⁵ უფსკრულთა,
და ძლევისა გალობასა ღმერთსა
გიგალობდა⁶.

Ποίημα Ἰωάννου μισαχχῆς
Ἰησὺς πλ. β'. 'Ἰβήτ' α'

‘Ὡς ἐν ἡσίεισθ παλάσας ὁ Ἰερεθ.
ἐν ἀβραὰμ ἰχθυσί
τοῦ ἐλάχου Φαράω
καθίρησ πονηρῶν, Ἄσθ
ἐπὶ τὸν ὄνθ
ἐβρα ἄσασα.
(ეესტრ. № 224)

შეიწყნარე⁷ საიდუმლო⁸,
ღმრთისმშობელო, დამბადებელი შენი,
და გვშევ⁹ ჩუენ უთესლოდ¹⁰

მიუწოდებელი, უბიწოლო,
და იქმენ¹¹ ქეშმარიტად¹² დედად მეუ-
ფისა.

О₁: 9r. L₁: 34v. A₁: 26v.

¹ უკუღვეულად A. ² ზღუა A. ³ მ-შლმან L. ⁴ წრფელი ქველი A. ⁵ დანთქმული L.
⁶ უგალობდა L. გიგალობდეს A. ⁷ შეიწყნარე OL. ⁸ საიდუმლოდ L. საიდუმლოთა OA. ⁹ გუ-
შევ L. გვშევ A. ¹⁰ უთესლოდ ჳორცოთა L. ¹¹ იქმენ L. ¹² ქერმარიტად O.

267. ო ტონთალასიერუთ ო
ტონთალასიერთ L

2. რომელმან ზღუასა მეწამულსა,
ვითარცა ვმელსა ქუეყანასა, განიყვანა
ერი ისრაელთა¹, ქრისტესა ღმერთსა
ჩუენსა ყოველნი უგალობდეთ²
გალობითა ახლითა.

Ποίημα Ἰωάννου μισαχχῆς
Ἰησὺς πλ. β'. 'Ἰβήτ' α'

Ἰὼ ἐν μιλάσασθ Ἐρισηθ
ὡς ἐν ἰχθῦσιν κατὰ τὴν ἰσραήλ
Χριστὸν τὸν Ἄσθ ἦσαν
ἄσασα ἄσασα καὶ ἰσθ.
(ეესტრ. № 226)

საუნჯეო ზეცისაო,
ყოველად უბიწოლო ღმრთისმშობელო
ქალწულო,

ნუ დასცხრები ოხად უფლისა³ მიმართ
მგალობელთა შენთათჳს⁴.

О₂: 9r. L₂: 34v. A₂: 27r.

¹ მ-შლთა L. ² ო-გლობდთ L. ³ ო-ფლისა A. ⁴ მ-წნათვის A.

268. ო ტბითისიტბითე ო
ტბითიზიტბათი L

3. ზღუაჲ მეწამული
ქუერთხმან¹ განაპო
და² განვმეს სიღრმენი³ და უფსკრულ-
ნი⁴ იქმენსა⁵
გზა უქურველთა,
და შექურველთა მათ
სათლავ, არა⁶ დამმარხველ გუამთა⁷.
გალობით უგალობდეთ⁸,

Ποίημα Κοσμά μισαχχῆς
Ἰησὺς πλ. β'. 'Ἰβήτ' α'

Ἰμυθίσασθ τὰ ἀτα
πῶνας ἐρισηθ
καταστρεφῶς ἐν ἰσραήλ
ὁ ἀνάς ὁμοῦ ἀπὸ τοῦ ἰσραήλ
καὶ πανοπλίαις ἀφῶς
ὄνθ ἐν ἰσραήλ ἀνεμῆλπασα.

რამეთუ დიდებით
დიდებულ არს
ქრისტე, ღმერთი⁹ ჩუენი ცხოველი.

ἐν ἰσχύϊ ἡμῶν
Χριστὸς ὁ Θεὸς ζῆσων.
(ეესტრ. № 229)

შობილმან შენგან,
ყოვლად წმიდაო,
მოვლა მტერი ჩუენი¹⁰, ავოცა¹¹
წყევლა¹²
იგი პირველ¹³
და ქალით წერილი ჩუენი ნეფსით
ჯუარსა შემსკულა¹⁴.

გალობით უგალობდეთ¹¹,
რამეთუ დიდებით
დიდებულ არს
ქრისტე, ღმერთი ჩუენი ცხოველი.

О: 9r. L: 34v-35r. A: 27r.

¹ კუერთხმან A. ² და—A. ³ სირღმენი A. ⁴ უესკრელთანი A. ⁵ აქმენს A. ⁶ არაჲ OAL.
⁷ გვაძთა A. ⁸ ოვგლებთ A. ⁹ ღმ A. ¹⁰ ჩრნიქდა LA. ¹¹ ავ-ცა A. ¹² პირველი A.
¹³ შემსკულა O. შემსკულა A. ¹⁴ ოვგბეთ A.

269. ო თავმატურდოს ო
თოვმატორდოს L

4. მგნსელი ისრაელისა¹
საკვრველთ²-მოქმედ არს,
მას მხოლოსა³
უგალობთ⁴, რამეთუ დიდებულ არს.

Ποίημα Ἰσραὴλίου Κριτῆρος
Ἰησῆς πλ. β'. Ὁββῆ α'.

Θαυμάστατος ἡ ἀρετὴ
τῶν Ἰσραήλ ὁ πῖνατος
ἀλλὰ μόνον ἀσπάζομαι
ὅτι ἡμῶν ἡμῶν.
(ეესტრ. № 241)

შენ, რომელი⁵ უთესლოდ
ქალწულისაგან⁶ იშეე⁷,

დიდებასა შენსა იზიარენ⁸ ქრისტეა-
ნენი.

О: 9r. L: 35r. A: 27r.

¹ მშოლსა LA. ² საკუერველთ-L. სკერველთ-A. ³ მხოლო L. ⁴ ოვგლებთ L. ოვგბთ A.
⁵ რა A. ⁶ ქწლოვ A. ⁷ მშეე L. ⁸ იზიარენ AL.

განმლიერდასა ჳა ბ გი

270. ო უკესტინაგიოსოსუ ო
უკესტინაჯიოს L

1. არაჲ ვინ¹ არს წმიდაჲ
შენებრ,
უფალო, ღმერთო ჩუენო,
რომელმან აღამაღლე² დღეს
რქაჲ ქრისტეანეთა³,
დამამტკიცენ ერთობით კლდესა ზედა
სარწმუნოებისასა.

Ποίημα Ἰωάννου μισαχῆος
Ἰησῆς πλ. β'. Ὁββῆ γ'

Ὁν ἔσται ἀγῶς ἡς αἱ,
Κήριε ὁ Θεὸς μου,
ὁ ἰψῶσας τὸ κέρως
τῶν πιστῶν σου, ἀγαθῆς,
καὶ στερεώσας ἡμᾶς
ἐν τῇ πέτρῃ
τῆς ἰσοχυρίας σου.
(ეესტრ. № 224)

უზეშთაეს არს ყოველსა
წესსა ბუნებათსა
შობაჲ შენი, ქალწულო,

რამეთუ ღმერთი მხოლოჲ საშოსა დაიტე
და გვშეე⁴ ჩუენ⁵
და დაადგერ ქალწულად.

O₁: 9rv. L₁: 35r. A₁: 27r.

¹ არაჲ ენ OAL. ² აღმაღლშ O. ³ კრისტ-ანეთა LA. ⁴ გუშავ L. გუშევ A. ⁵ ჩვენ-
ლ² A.

271. O სტირიღმონმუჲე O
სტირიღმონმუჲე L

2. იყავ შემწე ჩემდა. ქრისტე,
და მოეც გულსა ჩემსა ნათელი და
განმაძლიერე მე,
რამეთუ შენ მხოლოდ ხარ ღმერთი¹,
და არაჲ ვინ² არს წმიდაჲ
შენსა გარეშე³, უფალო.

ქურო მარგალიტისა მის
სამუფეთისაო, რომელმან გამოგვბრწყინვე⁴ ჩუენ

O₂: 9v. L : 35r. A₂: 27r.

¹ ლ² A. ² არაჲ ენ OAL. ³ გარეშენ A. ⁴ გამოგებრწყინე L. გამოგებრწყინე A.

272*. O კურიოსონზანტონ O
კურიოსონზანტ L

3. სამებოა წმიდაო,
აღმაღლე
რქაჲ ეკლესიისაჲ¹ დღეს
მიუღრეველად უხეშთაეს
ბუნებათა სიმაღლესა ზედა
სარწმუნოებისა შენისასა,
საფუძველსა შეურყეველსა,
და მას შინა განმაძლიერენ.

კბედ იაკობისად² იწოდე³ შენ,
რომელსა გარდამოგდა
დამბადებელი მგსნელად ჩუენდა,
ვითარცა წჷმად⁴ საწმინსა ზედა

O₃: 9v. L₃: 35r. A₃: 27r.

¹ ეკლესიისა O. ² იაკობისა L. ³ იწოდე L. ⁴ წჷმად L. წჷმად A. გამოგებრწყინდა L.
გამოგებრწყინდა A. ⁵ ამისთვის L.

273. O ოსტერეოსანტუნ O
ოსტერეოსანტონ L

4. *რომელმან დამტკიცენ ცანი და
ქუეყანაჲ¹ წყალთა ზედა,
ქრისტე, განმაძლიერე² მე.

Ποιημα Ἄσδρξοσ Κρῆτης
Ἰηὺς πλ. β'. Ὁδῆ γ'

Σαφειγμὰς μὲν ἔσθι, Χρῖστέ,
ἐρωτάσθι παρὰ σοῦ ἡ ἀρετὴ μὲν
καὶ σωσθῶν με
ὄν: σὺ εἶ μόνος Θεός
καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος
πλὴν σοῦ, Κύριε.

(ეგსტრ. № 236)

ორი ბუნებაჲ ერთობით,
შეთრევენელად და განუყოფელად.

Ποιημα Κοσμά μισαχῶσ
Ἰηὺς πλ. β'. Ὁδῆ γ'

Κύριε ὡν πάντων
καὶ κτίστης Θεός
τὸ κτίσθῶν ὁ ἀπαμῆχ
πρωτῶστας ἔσθι ἡ σῶσθ·
καὶ τὸ Πατήρ, ὃς ἐπέλεξεν ἡμᾶσ,
ἀστέδ ὡν ἔσθι ὁ πρῶτος
ἐκτίσθ· βίῳ τὸ σῶμα μὲν
καὶ πίστῃ: στερῶσθ·

(ეგსტრ. № 229)

მღუმრიად შენგან გამოგვბრწყინდა³,
დაბადებულთა დედოფალო,
ამისთვის⁵ ყოველნი[ო] გაიღებთ.

Ποιημα Ἄσδρξοσ Κρῆτης
Ἰηὺς πλ. β'. Ὁδῆ γ'

Ὁ στερῶσθ· ὁ σῶσθ
καὶ ἡγ· ἡγ· ἐπὶ σῶσθ
στερῶσθ· με, Κύριε.

(ეგსტრ. № 243)

და ძმ⁶ შენი მხოლოდ-შობილ ა მოეტ
ძეთა კაცთა მოტევებად⁷ ცოდვათა.

ნὸν μόνον σου ἰσὺν γάρ, ἀγαθὲ,
ἰλασθῆν εἰς τὸν ἁσμου ἀπέστειλας.

(ეპისტ. № 229, კოშმ. გვ. 184)

წინადაწარვე გამოსახეს
მამათ⁸-მთავართა საიდუმლოა შენი,
უქორწინებელი სძალო,
რაჟამს⁹ გარდეს
მთად და კბედ, ტაკუკად და სასაკუ-
მეველელ¹⁰,

კილობნად¹¹ შკულასად¹²,
კუერთხად¹³ და ფიტრად,
და ბქედ აღმოსავალასად¹⁴
დაკრძალულად.

Ог: 10r. L₁: 35v. A₁: 27v. B₁: 8v.

¹ რაჟამს იბილა წინაწარმეტყუელმან რაჟამს წინაწარმეტყუელმან იბილა B. ² განკერებულ-
დან L. განკერებულმან A. ³ ლალატყო OA. ⁴ სიყვარული A. ⁵ მტიკიე O. ⁶ ძვე L. ძე B.
⁷ მოტევებელად A. ⁸ მამად- OAL. ⁹ რაჟამს B. რ⁷ეს OAL. ¹⁰ სასაკუმეველელ A. ¹¹ კილო-
ბნოდ A. ¹² რჩილისა AB. ¹³ კვერთხად A. კურთხად O. ¹⁴ აღმოსავალისა B.

277. ო კურიეტინაოინსუ ო
კურიეტინაიუსუ L

Ποιήμα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησοῦ πλ. β'. 'ὲδῆ ε'

4. უფ. ლო, სმენა მესმა
მე¹ მოსლვისა² შენ-საჲ და შეეძრწუნ³
ლო⁴.

Kύριε τίς ἀκούσ σου
εἰσακήκουα καὶ ἐφειβήμην,
Κύριε, τὴ ἐργα σου
καταστήσει καὶ ἐξέστης
ἐν: Θεὸς ἀπαργου
γέφυρας ἀνιρταίας.

(ეპისტ. № 227)

უფალო, განვიცადენ
საკმენი შენი¹ საკურველნი⁵,
რამეთუ ღმერთი⁶ მხოლოდ კაცთა
მიემსგავსე⁷.

ქალწული წმადო, ღი-
რსო, რომელმან ჰმევე ღმერთი⁸ შეუ-
ცველო

ძალთაგან ზეცასათა,
და⁹ ქერობინნი¹⁰ ძრწვიან¹¹ მისგან,
სერაბინთა¹² ეშინის მისა, მეოხ-გუყუაე.

Ог: 10r. L₁: 35v—36r. A₁: 27v. B₁: 8v.

¹ მე]—B. ² მოსლვისა A. ³ შეეძრწუნდი შემეზინა A. ⁴ შენი A. ⁵ საკურიეველნი L. სა-
კურიეველნი A. ⁶ ღ⁸ A. ⁷ მიემსგავსე A. ⁸ ღ⁸ A. ⁹ და]—B. ¹⁰ ქერობინნი ანგელოზნი L.
ქერობინი A. ¹¹ ძრწვიან L. ¹² სერაბინთა ქერობინთა L. სერაბინ A.

ღამით განსა კ^ა ბ გ^ი

278. ო ტოთიოფენჯისუ ო
ტოლოფენ L

Ποιήμα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησοῦ πλ. β'. 'ὲδῆ ε'

1. ნათლთა შენათა საღმრთოჲთა,
ღადებულო, სულნი, რომელთა
აღ-მსთუეს¹ შენდამი სუყუარულათ²,
განანათლენ, რაჲთა გიცნან შენ,
ღმერთა მხოლოჲ³,
განმთავრესულებელა ცოდვათა
მათთაგან.

Τὸ θεῖον φέγγος σου, ἀγαθὲ,
τὰς τῶν ἱερμολόγων σου ψυχὰς
πρόσωπα καταγάγει δέσμοι:
ὅς εἰδέναι, Ἄσπε Θεοῦ,
τὸν ἴσως Θεοῦ
ἐκ ζήλου τῶν πατασμάτων
ἀναχαλίστησιν.

(ეპისტ. № 224, კოშმ. გვ. 186)

რომელნი აღვიარებენ შენ
სარწმუნოებით¹ დედად ღმრთისა,
დაბადებულთა დედოფალთ,

დაიცივენ², რომელნი მოგიგებენ
მხარველად,
ღმრთისმშობელო ქალწულო, კაცთა
სიქადულო.

O₁: 10r. L₁: 36r. A₁: 27v. B₁: 9r.

¹ აღმთქვეს A. ² სიყვარულით A. ³ მშობლოდ ღმრთი A. ⁴ სარწმუნოებით B. ⁵ დამ-
ციენ L.

279. O ოტომენსოტიხონ O
ოტომენსოხიტონ L

2. შენ, რომელმან შეა¹
კედელი ზღუდისა² მის
დაჰსენ და მოაკუდიხე მტერობაჲ
ჯორცითა,
მშუღობაჲ³ შენი
მომეც ჩუენ⁴, უფალო კაცთ-მოყუარე⁵.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἰηγὸς πλ. β'. 'Ωβ' ἔ'

‘O τὸ μαστορυχοῦ τὸν φραγμαὸν διαφύξαις
καὶ ἀποστασίας τῆς ἐχθροῦ ἐν ταῖς
τῆς αἰῶνος ἐρημίας παρὰ τὴν ἴδω, φιλανθ-
ροπία.

(ეცსტრ. № 227)

ძუელისა⁶ და ახლისა შჯულისა⁷ კი-
დობანო⁸,
შემწყნარებელო საღმრთოჲსა⁹ შჯუ-
ლისაო¹⁰,

ვედრებად ჩუენდა¹¹
ნუ დააცადებ¹² ქრისტეს¹³ მიმართ¹⁴.

O₂: 10r. L₂: 36r. A₂: 27v. B₂: 9r.

¹ შო OAL. ² ზუდისა A. ³ მშუღობაჲ A. მშუღობაჲ O. ⁴ ჩუენ—LB. ⁵ კაცთმოყუარე O.
კაცთმოყუარე A. ⁶ ძუელისა A. ⁷ რჩელისა A. ⁸ კიდობანო+და A. ⁹ საღმრთო A. საღმრთო-
თა B. ¹⁰ ოხელისა A. ¹¹ ჩუენთჲს B. ¹² დასცბრები A. ¹³ ქრეს O. ქრისტესს ღმრთისა B.
¹⁴ ქრისტესს მიმართ კაცთმყრე A.

280. O. ტოსუნდესმუ O
ტო... L

3. ბნელისაგან ცოდვათაჲსა
გილაღადებენ შენ სულნი ჩუენნი¹,
მრავალ-მოწყალეო ღმერთო,
ნათლითა² მიუაჩრდილებელითა
განანათლენ³ და წარმიშართენ⁴
გზანი⁵.
ჩუენნი⁶. მახარებელო მშუღობისაო.

Ποίημα Κωνσταντίνου
Ἰηγὸς πλ. β'. 'Ωβ' ἔ'

Τὸν στυγερὰς τῆς ἀγίας
συνήμασι ἡ ἀπὸστασίαι
τῶν ὁμοιωτῶν τὸν ἄλλο
ἐπαινοῦς Χριστοῦ ἀναμύητοις
ἀρχαῖας ἰδέας ἐξασπασίῳ
ἐπαγγελίας ἰδέασαι πᾶσι ἐρημίας.

(ეცსტრ. № 229. კომ. გვ. 190)

უბიწოდ ჰგიე, ქალწულო,
სულითა და ჯორციითა მარადის:
პირველ მიდგომილებისა,
და მიდგომილებასა საღმრთოსა

და შემდგომადცა.
შობისა უხრწნელებით⁷ დადგრომილ ხარ
წმიდად, შეუეგინებულად.

O₃: 10r. L₃: 36, A₃: 27v-28r. B₃: 9r.

¹ ჩნი A. ² ნათლითა+პით B. ³ განგუნათლენ B. ⁴ წარგეშართენ A. წარგეშართენ B.
⁵ გზანი+სლავნი B. ⁶ ჩნი A. ⁷ უბიწოებთ L. უბიწოებით B. უწრწნელებით A.

281*. O ვენუკტოსტინოდენ O
ვენუკტოსტინო L

4. ლამოვან შევწიროთ¹
გალობად შენ ღმრთისა,
რამთა გარდამოგველინო²
წყალობაად შენი, უფალო.

ქალწულო უსძლოო³,
წმიდაო ზარბამ,

O₁: 10r. L₁: 36v. A₁: 28r. B₁: 9r.
¹ შევწირეთ A. ² გარდამოგველინო L. ³ უსძეც O.

დადადეყავსა ჯ^ა ბ გ^ი
282. O ტუბიუტინთაღას O
ტუბიუტინთა L

1. სოფლასა ზღუად¹ აღძრულ არს²
ლეღვითა ცოდვისადათა³ და
საშინელად⁴ დამოჭაჰს მე,
და მოვიღტო⁵ შენ⁶ ნავთსაყუდელასა,
და ესრეთ⁷ გოღალადებ:
დანთქმისაგან⁸ მიჰსენ მე, მრავალ-
მოწყალო⁹.

ქალწულო დედოფალო,
რომელმან გვშევე¹⁰ სიტყუად
დაუსაბამოად¹¹ ჭოროცითა,

O₁: 10rv. L₁: 36v. A₁: 28r. B₁: 9r.

¹ ზღუად A. ² აღძრულა A. ³ ცოდვ:თადა A. ⁴ საშინელად]+და O. ⁵ მოვიღტი O. ⁶ შენ-
და AB. ⁷ ესრეთ OBA. ⁸ განხრწნისაგან L. ⁹ მრავალმოწყალო O. ¹⁰ გუიშევ L, შეე A.
¹¹ სიტყუად დაუსაბამოად] ღმერთი დაბადებულთად LA. ¹² განძენებულნი L. განძიერებულ-
ნი A. ¹³ გულის-სიტყუანი A. ¹⁴ სიწმიდედ LA, სიწმიდე B. ¹⁵ სათნოად] საღმრთოდ B.

283*. O ვეტუკიტუსტონჰროიტ O
ვეტუკიტუსტონჰრო L

2. ვითარცა ვე-
შაპისაგან იქსენ¹
წინაწარმეტყუელი²,
ვერეთევე³ სოღრმე-
თავან⁴ ცოდვათადასა
აღმომიყვანენ
მგალობელნი შენი, კაცთ-მოყუარე⁵
უფალო.

Ποίημα Περμασιν πατρι: αρχαι
'Ηχως πλ. β'. 'ὕμνη ε'

Ἐκ συναγῶς τῆς ᾠδῆς ἀναπέμφαμεν σοι
ἀνακατάπεμπτον ἕμιν τὸ ἐξέσῳ σοι, Κύριε,
ὅτι ὑπὲρ ἐξ ὁ Θεός ἦμας
ἐκείνος σοι ἀλλοι ὅτι ὁμῶμας.

(ეგსტრ. № 237, 239, 242)

მეობ გუეყავ¹ ჩუენ ცოდვალთა
შენგან შობილასა მიმართ.

გარდამოგველინო A. ³ უსძლო A. ⁴ გ^იყე A.

Ποίημα Ἰωάννου μακαρίου
'Ηχως πλ. β'. 'ὕμνη ε'

Ἦν βίος τῆς βλάστησιν
ἀπομαίνην καμύριον
τὸν παρπαμας τὸν ἀλῆθιν
τὸν ἐξὸς ἀπέμειν σοι παρπαμας
ჭამ σοι ἀνάγαγε
ἐκ τῆς ἰσθμῆς τῆς ἰσθμῆς, πῶς ἐξέσῳ.

(ეგსტრ. № 224, კომმ. გვ. 192)

დააცხრვენ ლეღვანი განძენებულნი¹²,
გულის-სიტყუანი¹³ ჩემნი,
და მოეც სულსა ჩემსა სიწმიდემ¹⁴
სათნოად¹⁵.

მამასა და ძე-
სა უგალობდეთ⁹
და სულსა წმინდასა

ვაკურთხევდეთ⁷ და
ვიტყოდიოთ⁸: სამებაო წმიდაო⁹, აცხოვ-
ნენ სულნი ჩუენნი, გვედრებით¹⁰.

О₂: 10v. L₂: 36v. A₂: 28r. B₂: 9v.

¹ ლესენ L. ² წინაწარმეტყველი L. წწყული OA. ³ ჯგრუენ O. ჯგრუენ A. ⁴ სირღმეთა-
გან A. ⁵ კაცთ-მოყვარე A. ⁶ უგალობთ B. ⁷ ვაკურთხევთ B. ⁸ ვიტყოთ B. ⁹ წმიდაო
ერთობისა B. ¹⁰ გვედრებით—A.

284. O აბუსოსენსატი O
აბუსოსენსატი L

Ποίημα Κ ο ς α μ χ μ ο ν α γ γ ο ν
'Η γ ο ς π λ. β'. 'Ω δ η ε'

3. ცოდვისა უფსკრულთა
მომიცივეს და ვლალადებ შენდამი:
უფალო, აღმოიყვანე მეცა
იონაესებრ¹ დანთქმისაგან
და მაცხოვრე მე, ვითარცა მოწყალე
ხარ.

Ἐξ ἁμαρτίας ἐσχηματή
ἐμαρτυρήματων ἐκάλωσά με
καὶ τὸν κλάνωσα μύχεται φέρωσ
ὡς ὁ Ἰωνᾶς τῷ θεῷ Δεσπότην ἴσως αἰ·
ἐκ φθορᾶς με ἐκτίθει.

(ეესტრ. № 229. კომმ. გვ. 154)

დაბადებულთა უ-
ზეშთაეს ამაღლდა² ქებაჲ შენა,
ქალწულო, რამეთუ ვერ მისწუდების

ენაჲ ჩუენი ყირისაებრ
დიდებად შენდა, ვითარ-იგი შენ
ლორს ხარ.

О₃: 10v. L₃: 36v—37r. A₃: 28r. B₃: 9v.

¹ იონაესებრ LA. ² აღმატა B.

285. O ებოისენთლიფსი O
ებოისენთლი L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχου
'Η γ ο ς π λ. β'. Ω δ η ε'

4. ლალად-ყავა¹ მწუხარებით
მოწყალისა მიმართ
და კაცთ-მოყუარისა² ღმრთისა: აღ-
მომიყვანე ლეღვათაგან³
ცოდვათა ჩემთაგან, სახიერ⁴.

Ἐξ ἁμαρτίας ἐν θλίψει
πρὸς τὸν οὐρανίονα
καὶ φιλάνωρον Θεῶν
ἐκτίθει με ἐκ βλάβης
τὸν πικρῶν μου θείων ὡς ἐναποκαύχεται.

(ეესტრ. № 226)

მუცლად-იღე⁵, ქალწულო,
იმ⁶ ღმრთისაჲ უთესლოდ

მიუწლომელი ქსნისათჳს⁷ ნათესავისა
კაცთაგან⁸
და გამოგვბრწყინე⁹ მგსნელი სულთაჲ.

О₄: 10v. L₄: 37r. A₄: 28r. B₄: 9v.

¹ ვლდრუენ A. ვლალად-ყავ B. ² კაცთ-მოყვარისა A. ³ ლეღვათაგან] ლეღვათა მათგან A.
⁴ სახიერო LBA. აღებ B. ⁵ ძღა LBA. ⁶ ქსნის.თელს L. ⁷ კრთსა LA. კრთსა O. ⁸ გამო-
გვიბრწყინე L.

კ უ რ თ ხ ე უ ლ ა რ ს ს ა ჯ ა ბ გ ი

286. O დროსობოლონმე O
დროსობოლონმეტ L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχου
'Ω δ η ε'. 'Η γ ο ς π λ. β'

1. ყრმათა მათ წმიდათა¹ სატუმილი
შეაკურთია ანგელოზმან მაცხოვრისა-
მან,

Ἄριστόβλον μὲν τῆν καμύον ἐξήγαγαν
ἄγγελοι, τοῖς ἁγίοις πασι·
τοὺς Χαλιβαίους δὲ κατὰφλέγους

ლა² ქალდეველნი
შეწუნა ბრძანებამან ღმრთისამან,
და მძღავრსა³ ასწავა გალობად:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

გარე-შუენერელსა ღმერთსა ვაკურთ-
ხევდეთ. მორწმუნენო, სარწმუ-
ნოები⁴,
და თაყუანის-ვსცემდეთ⁵

О₁: 10v. L₁: 37r. A₁: 28r. B₁: 9v.

¹ წმინთაჲ L. ² და—A. ³ მძღავრსა A. ⁴ სარწმუნოებთ B. ⁵ თაყუანის-ვსცეთ B
-ვსცეთ A. ⁶ ესრეთ O. ⁷ ღლდებთ A. ღლაღებთ ვიტყლით B.

* აქედან B ხელნაწერს აკლია.

257. O ოტონოსიონწეღონ OL

2. შენ, რომელმან ისმინე¹ გალობაჲ
სამთა ყრმათაჲ
და საკუმბილი იგი მოტყინარე² შეა-
ცურიე,
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო.

გიგალობთ შენ, მამაო,
და გაღიღებთ შენ, ძეო,

О₂: 10v. L₂: 37r. A₂: 29r

¹ ისმინე L. ² მოტყინარე LA. ³ გლღობ O.

258. O ოპედესენბაბილონი O უპედესენბა L

3. არა¹ შეშინდეს ბაბილონს²
ყრმან საკუმბილსა³ შეთხეულნი,
არამედ ცუარითა
სხურებულნი
შორის ცეცხლსა ღლაღებდეს:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო
და ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

მოუწოდომელი სამებაჲ,
გამოუთქუმელი⁴ ღმრთეებიითა,
სამთა მათ აღიარე-

О₃: 10v—11r. L₃: 37rv. A₃: 28v.

¹ არაჲ OAL. ² ბაბილონს LA. ³ საკუმბილსა A. ⁴ გამოუთქმელი A. ⁵ სამთა მათ აღიარეს
ბ აბილონი—ბაბილონს სამთა მათ აღიარეს A. ⁶ ღლაღებდეს A. ⁷ და—A.

არბარეკუჲ მხინ⁶
რენ სურათსოჲ წინაჲს ვიჲ.
ჰალოკუჲს ეჲ ო მხინ⁷
ბ რენ პარჲრათ ჴმან.
(ეგსტრ. № 224, კოშმ. გვ. 198)

სამებასა ერთარსებასა.
და ესრეთ⁶ ულაღადებდეთ⁷: კურთხეუ-
ლი ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამა[თა ჩუენთაო]*.

Παιγεμα Γερμαγιν παρθαργου 'Ηγας πλ. β'. 'Ωδη ζ'. Ειρμὸς ἀλλος

'O რენ ონიონ თთი პაიზთი
რენ ომანთი ოპარჲთაჲ
ჰაი რჲნ ᰁმანთი ᰁთიარჲსუჲ ნრჲსაჲჲ
ჰალოკუჲს ეჲ, Κύριε.

(ეგსტრ. № 235, კოშმ. გვ. 202)

და გილაღადებთ³, სულო წმიდაო,
სამებაო ღამბაღებდელიო.

Παιγεμα Κοσμα μοναχου 'Ηγας πλ. β'. 'Ωδη ζ'

Oi პაიზჲჲ ἔν Βαβυλωνι:
ჰამანთა ფარჲჲ ᰁჲ ᰁპარჲჲ
ἀλλ' ἔν μῆσθ φλοκὺς ἔμβληθῖνεჲ:
ნრჲსა:ζῖმანთი: ἔβληθῖνον'
ჰალოკუჲს ეჲ, Κύριε,
ბ მხინ⁷ რენ პარჲრათ ჴმან.

(ეგსტრ. № 229, კოშმ. გვ. 198)

რეს ბაბილონს³ და ცეცხლსა შინა
იტყოდეს⁶:
კურთხეულ ხარ [შენ, უფალო
და⁷ ღმერთო მამათა ჩუენთაო].

289. O თეოსებიანესრასთე O
თეოსებიანე L

4. სამნი იგი ყრმანი, ტრფაალნი¹
მონებასა ღმრთასასა,
რავამს იყუნეს² ბაბილონს,
ხატსა მას არა³ თაყუანის-სცეს⁴,
და საჭუმოლსა შეითხინეს⁵,
და ნაკუერცხალსა⁶ მვნედ დასთრგუნ-
ვიდეს⁷
და ჳმა-ყვეს: კურთხეულ ხარ შენ,
უფალო.
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

Ποιημα Ἰωάννου ἡσαυχῶν
Ἰλχος πλ. β'. 'Ωδὴ γ'

Θεοσέβειας ἑρασταί
ὅτι ἐπιθροασὲς ἔρεις παῖδες ὑπαρχουσας
εἰς αὐτοῦ γυμνασίῳ ἢ παρὰ τὸν ἄλλο
ἀλλ' ἐν καμύσῳ βλαψίμηνος
καὶ ψιλοῦ εἰς ὑψὺ ἠομὴ ἡαυτῶνας ἐπαλλῶν
ἐπιτοῦχῶν εἰς ὅ Θεός
ὅ τῶν ἡαῖεραυ ἡμῶν.
(ეესტრ. № 227)

სძალსა უქორწინებელსა, წმიდასა
მას⁸ ქალწულსა
ქებასა შევასხმიდეთ,
რამეთუ ქრისტე მისგან⁹ იშვა¹⁰
და ადამეანნი იქსნნა¹¹

ბოროტსაგან სახიერებით¹².
და ჳმა-ყვეს: კურთხეულ ხარ შენ,
უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

O₁: 11r. L₁: 37v. A₁: 28v.

¹ ტრფიალნი L. ² იყუნეს L. ივენეს O. ³ არა OL. ⁴ თყენის-სცეს A. ⁵ შეითხინეს A.
⁶ ნაკუერცხალსა A. ⁷ დასტრგუნვიდეს A. ⁸ სძალსა უქორწინებელსა წმიდასა მას ქალწულსა
წმიდასა უქორწინებელსა მღრის A. ⁹ მისგან ქრე A. ¹⁰ იშვა L. ¹¹ იქსნნა L. ¹² სახიერ-
ებითა A.

აკურთხევიდით სანა ჳმა ბ გ ი

290. O ეფლოლოსტუს O
ეფლოლოსტუ L

1. საჭუმოლით¹ სამთა ყრმათა ცუარსა²
ასხურებლით³.
და წყალთაგან დასწუნენ⁴ ელიაჲსსა
კუერთხინი,
რამეთუ ნებაჲ შენი, ქრისტე,
მსწრაფლ⁵ აღასრულე⁶,
შენ გაკურთხევეთ
და ავამალლებთ უკუენისამდე.

Ποιημα Ἰωάννου ἡσαυχῶν
Ἰλχος πλ. β'. 'Ωδὴ γ'

Ἰνὰ ψιλοῦς τοῖς ὁσίοις
ἡραυ ἑπαχασας
καὶ ἡαυτοῦ σασαυ
სῖμα: ἐψιλεξας
ἡαυთε ὑპὸ ἡρῆς,
Χρῆσας, μῶσῳ τῷ προφῆτῃ
ὅς ὑπαεπαῖσῖμαυ
εἰς ἡαυთας ἡας εἰσῖμας.
(ეესტრ. № 224. კომ. გვ. 202)

სამებასა⁷, ღმერთსა ყოველთასა,
მამასა⁸ ძისა თანა, სულით წმიდი-
თურთ

სარწმუნოებით მორწმუნენო თაყუ-
ანის-ვისცემთ⁹.
და უფროასად ავამალლებთ მას უკუენი-
სამდე.

O₁: 11r. L₁: 37v. A₁: 28v.

¹ საჭუმოლით A. ² ცუარსა A. ³ ასხურებლი A. ⁴ დასწუნენ A. ⁵ მსწრაფრ A. ⁶ აღასრულე A.
⁷ სამებასა] + რა LA. ⁸ მამასა] + და A. ⁹ თყენის-სცემთ A.

291. O ტურანიკუპროს O
ტურანიკუპროს L

Ποίημα Ἰωάννου ματαχίου.
Ἰηχος πλ. β'. 'Ωβή γ'

2. შეურაცხ-ყვეს
ბრძანებაჲ მეფისა უსჯულოესაჲ
და შინა ცეცხლისაჲ
ყრმათა ღმერთ-შემოსილთა,
და სატუმბილსა შინა
შეცურებულნი ღალატებდეს და იტ-
ყოდეს: ყოველნი
საქმენი უფლისანი უფალსა უვალობ-
დით და უფროასად ამალვებდით
მას უკუნისამდე.

Ἰσηανικον προσετιμασας
και παρος υπερισθοντες απειλην
οι υμεισφοροι παντες
εν ματα παρος δεσολομασιν
εν εσφρασσην ελεγειν
τη ερηα Κυριου τον Κηριον ημασιν
και ηπεραψομετε
τητον εις τονσ αιωνας.
(ეგვტ. № 227)

სუფევს წმიდაჲ სამებაჲ კეთილთა
ზედა,
რამეთუ არსვე მიზეზი
ყოვლისა კეთილისა¹, რომელმანცა
გვცნნა² განსაცდელთაგან,

ხოლო ჩუენ მისა მამართ ვღალატებთ:
ყოველნი
საქმენი³ უფლისანი უფალსა
უვალობდით და უფროასად ამალვებდით
მას უკუნისამდე.

O₁: 11r. L₂: 37v. A₃: 28v.

¹ კეთილისა L. ² გვიცნა L. გვიცნა A. ³ A ხელნაწერში „საქმენი“-ა შემდეგ ძლისძიარს-
რეფრენის მაგივრად მიწერილია „გივე“.

³ A ხელნაწერში „საქმენი“-ა შემდეგ ძლისძიარს-

292. O ნომონატრონ O
ნუმონატრონ L

Ποίημα Κημαχ ματαχίου
Ἰηχος πλ. β'. 'Ωβή γ'

3. ღირსნი ყრმანი
ბაბილონს¹ შინა
პირველ შჯულისათჳს² მამათაჲსა³
იწაშნეს⁴.
არა⁵ შეშინდეს მეფისაგან,
და არცალა შეიწუნეს⁶
სატუმბილისაგან
და, შეცურებულნი ცუარითა⁷,
ზევარდამო ღალატებდეს და ერთობით
იტყოდეს:
ყოველნი საქმენი უფლისანი⁸
აკურთხევდეთ ღმერთსა ჩუენსა
უკუნისამდე.

Νημων πατρων οι μακαριστοι
εν Βαβυλωνι νεοι προκλισησθησασας
ζαυλισθησασας κατεπνοασαν
προσεαγγησ αλωγισασιν
και ασνημμενοι, οσ σην εχασνημμεσασ παρσ
τον κρασσηστος εναξισιν
εσμελσσων τον σμασιν
την Κηριον ημασιν εη ερηα
και ηπεραψομετε
εις παντας τονσ αιωνας.
(ეგვტრ. № 229, კოშმ. გვ. 234)

სამებაო
მუწოდომელო,
მომეც მონათა შენთა მართლ აღსა-
რებაჲ,
რამეთა გქადაგოთ ღმერთი სრულა
სამგუამოვნად⁹, თვთებითა¹⁰

შეურევნელად,
ბუნებით განუყოფელად,
ერთარსებით დიდებულად¹¹. და ერთო-
ბით ვიტყოდით: ყოველნი საქმენი
უფლისანი¹² აკურთხევდეთ ღმერთ-
სა ჩუენსა უკუნისამდე].

O₁: 11r. L₂: 38r. A₃: 28v.

¹ ბაბილონს L. ² შჯულისათვის L. რჩელსათს A. ³ მამათა L. მშთსა A. ⁴ იწაშნეს L.
⁵ არა LO. ⁶ შეიწუნეს LO. ⁷ ცუარითა A. ⁸ უფლისანი LO. ⁹ სამგუამოვნად A. ¹⁰ თვით-
ებითა L. ¹¹ დიდებულსა A. ¹² რეფრენის მაგივრად A ხელნაწერში მიწერილია: „გივე“.

293. O ეოსიუსუპედეს O
იუსუსუპედეს L

Ποιηται Ἄνδρες οὐ Κρητες
Ἥλιος πλ. β'. 'Ωδὴ γ'

4. წმიდანი შენნი ყრმანი
ბაბილონს¹ შინა,
ქერობინთა² მიმსგავსებულნი,
სამსა წმიდასა გალობასა³ იტყოდეს:
აქურთხევედით⁴,
უგალობდით⁵,
და ამაღლებდით⁶ ყოველთა ღმერთსა.

Οὐ δαίσιος αὐτῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ ἀγαπῶν
τῶν κρητικῶν ἐμμετρησάντων
τῶν κρητικῶν ἡμεῶν φησὶν αὐτῶν
ἐκκλησίᾳ, ἡμεῖς
καὶ ὑπερῶν αὐτῶν τῶν Κρητικῶν.
(ეცტრ. № 239, კოშმ. გვ. 206)

მიუწოდომელ არს
შობაჲ შენი, უსძლოო,
ყოველთა დაბადებულთაგან,
რამეთუ უფროას

ბუნებათა არს⁷,
ღმრთისმშობელო
ქალწულო,
ვედრებად ჩუენდა ნუ დააცადებ⁸.

O₁: 11r, L₁: 38r, A₁: 29r.

¹ ბაბილონს L. ² ქერობინთა A. ³ გალობასა|+და A. ⁴ კრთ O. აკრედთ L. აკრით A.
⁵ უგლობდთ OL. უგლობდთ A. ⁶ აშლდობდთ OA. აშაღლებდით L. ⁷ არს|შენ A. ⁸ დააცბ A.

ადიდებდი იესა ქა ბ გი

294. O თეონანთრაპოს O
თეონანთროპო L

Ποιηται Ἰωάννου μολαχῶν
Ἥλιος πλ. β'. 'Ωδὴ θ'

1. ღმერთი¹ შეუძლებელი ხილვად
კაცთაგან, რომელსა
გუნდნი ანგელოზთანი ვერ მიხედვენ,
ქალწულო, გამოუჩნდა შენ მიერ
კაცთა
სიტყუაჲ ჯორციელ-ქმნული,
რომელსა ვაკურთხევეთ უქორციოთა
თანა,
და შენ ღღეს გალობით გადიდებთ.

Θεὸν ἀνίρῳπιος ἰδέειν ἀδύνατον
ἐν τῷ ἁλμῶ ἀγγέλων ἀνεπίστα· τὰ τέμματα
ἐν τῷ σὺν ἐξ, ἀνάχαυε, ἀρχὴν φησὶν
Ἄνθως ἀεραχάμωως
ἐν ματῶν ἰσχυρῶν
ἐν τῶν ἰσχυρῶν ἀεραχάμωως
ἐξ μακαρίστης.
(ეცტრ. № 224, კოშმ. გვ. 210)

ღრუბლად
სულმცირედ იწოდე², ეგვპტელ³
შემაველად,
რომელსა გეტყვრთა⁴ ღმერთი⁵ ყო-
ველთაჲ

მკლავთა ზედა, უბიწოო⁶ ღმრთის-
მშობელო,
ამისთვს⁷ მორწმუნენი
მარადის გნატრით შენ,
ნუ დასცხრები ოხასა ჩუენთვს⁸
მაცხოვრისა მიმართ.

O₁: 11v, L₁: 38rv, A₁: 29r.

¹ ღრ A. ² აწოდე L. ³ ეგვიპტელ L. მკვიპტეს A. ⁴ გეტყვრთა L. გეტვირთა A. ⁵ ღრ A.
⁶ უბიწო A. ⁷ ამისთვის L. ამისთვის A. ⁸ ჩუენთვის L.

295. O ტინბატონტინოერან O
ტინბატონტინო L

Ποιηται Ἰερμαῖων πειρατάρχων
Ἥλιος πλ. β'. 'Ωδὴ θ'

2. მაყუალი¹ სულიერი,
რომელი² ეჩუენა³ მოსეს
მთასა სინასა მოტყინარე⁴ შეუწუ-
ველად,

Τὴν βίαιον τὴν ἰσχυρῶν
τὴν πάλαι ἐν τῷ ὄρει
ἰερατῶν Μωσαῖ

სახელ შენდა გამოჩნდა,
ღმრთისშობებლო
ქალწულო, ამისთვისა³ ყოველნი
გადიდებთ.

ἀφ᾽ ἐξουσίας καὶ ἰσχυρῶς
καὶ ἀγαθῶς καὶ ἀγίως Πνευματικῶς
ἀπαύσιας ἡμῶν· μετὰ πάντας.
(ეგსტრ. № 235)

აღმოჰხუთერ⁶ ძირი საცთურისაჲ,
ქალწულო მარიამ,
და დაჰნერვე ხელ⁷ ცხოვრებისაჲ⁸,
უბიწო,

რომელმანცა აღავსო ნაყოფითა ქუე-
ყანაჲ⁹
და ყოველნი
მის შიერ ვცხონდებით.

О₃: 11v. L₃: 38v. A₃: 29r.

¹ მკეველი A. ² რა A. ³ ეწვენა A. ⁴ მტყენარეა A. ⁵ ამისთვისა L. ⁶ აღმოჰხუთერ O.
⁷ ხელ L.A. ⁸ ცხოვრებისა A. ⁹ ქენი A.

296*. O ქსენიასდგესპოტიკის O
ქსენიადგესპოტიკ L

3. შენ მხოლოე სანატრელ ხარ
თესლებსა შორის, ქალწულო,
რამეთუ გამოგვბრწყინდა¹ შენგან
ნათელი
მსხდომარეთა ბნელსა მას შინა,
და განანათლნა სულნი ჩუენნი,
ამისთვის², ღმრთისშობებლო,
სამართლად გადიდებთ.

Ποίημα Κισμαξ μισαχρισ
'Ηγας πλ. β'. ἄβη θ'

Ξενίας δεσποτικῆς
καὶ ἀμειψίτης ἡραπέλειος
ἐν ὑπερῶν ἁγίῳ
καὶ ἀσκήσει ἡρώδου
πρωτοῦ δεῖτε ἀποστολικῶς
ἐπαυξασθε καὶ ἄλλοι
ἐκ τῶν Ἀγγίων κατιστάτες
ἐν μετὰ πάντας.

(ეგსტრ. № 229. კომმ. გვ. 212—213)

მოვედით, მორწმუნენო,
და ვადიდებდეთ³ ქალწულსა,
მტკრთველსა⁴ მარგალიტისა
სამეუფოასა,

მრავლისა მის სასყიდლისასა.
განვეყიდნეთ მონაგებნი ჩუენნი
და იგი⁵ მოვეყიდოთ განმამდიდრებე-
ლად.

О₃: 11v. L₃: 38v. A₃: 29r.

¹ გამოგვიბრწყინდა L. გამოგვიბრწყინდა A. ² ამისთვის L. ამისთვის A. ³ ვადიდებდით A.
⁴ მტკრთველსა L. მტკრთველსა A. ⁵ იგი+მხოლოე A.

297. O შერესმნიბანაგია O
შერესმნიბანს L

4. გიხაროდენ, ქალწულო უბიწო,
რამეთუ შენ მხოლოსა
ყოველნი დაბადებულნი ვალობით¹
გადიდებენ.

Ποίημα Ἀνδρέα Κρητικῆς
'Ηγος πλ. β'. ἰβη θ'

Χαίρε σεμνὴ παυγία
Παρθένε μόνη παυσυνη-
σὲ θεῶν· ἄλλοι πάντα καὶ ἄλλοι.
καὶ ἡμεῖς τὸν φῶτος
(ეგსტრ. № 239. კომმ. გვ. 216)

სამეგბასა წმიდასა განუყოფელად
ყოველნი ვადიდებდეთ,

ერთსა ღმრთეებასა ქვეშაირიტად.
სარწმუნოებით.

О₄: 11v. L₄: 38v. A₄: 29r.

¹ ვალობით—L.

ძლისწიწნი და ღმრთისმშობლისანი

უგალობდითსა ქ^ა ზ გ^ი

298. ო პონტოკალუფსენ ო
პონტოკალუ L

1. უფსკრულთა ზღვსათა¹ დაანთქა²
ეტლებითურთ
ფარაო შემმუსრველმან³
ბრძოლთამან⁴ ქრისტემან ღმერთმან,
მას უგალობდეთ⁵, რამეთუ დიდებულ
არს.

Ποιῦμα Κορυθαῖ μοναχῶν
"Ηγίας Παρῆς. 'Ωδὴ α'

Πρόσω ἐκκλῆση
Φαρῶν τῶν ἀρματων
ὁ σαυροφῶν πολεμιστῶν
ἐν ἰσχυρῷ βραχίονι.
ἄσασεν ἀνά
ἑ: θεοδόξαται.

(ეესტრ. № 286, კოშმ. გვ. 218)

შენ ხარ სასოა⁶ და სიქადულო⁷
მორწმუნეთა,
ღმრთისმშობელო ქალწულო,

ვედრებად წუ დასცხრები ჩუენთჳს⁸.
რაათა მივსნეს ჩუენ განსაცდელთაგან⁹.

О₁: 12r, L₁: 38v—39r, A₁: 29r.

¹ ზღვისათა L, ზღვათა A. ² დათქა L. ³ შემუსრველმან A. ⁴ ბრძოლთამან AL. ⁵ უგ^ა-
ბეთ A. ⁶ სასო A. ⁷ სიქადულო O. ⁸ ჩუენთჳს L. ⁹ ჩუენ განსაცდელთაგან O. ცოდვითა ჩუენთა-
გან A.

299. ო ნივისისუბროსჯი ო
ნივისისუბროსჯეოდა L

2. წამის-ყოფითა, ღმერთო,
ბუნებანი მღინარენი
ზღუდელ აღამალენი და მათ შო-
რის განიყვანე
ერი ისრაელთა¹ კმელად,
და გალობდა გალობასა ძლევისასა.

Ποιῦμα 'Ιωάννου μοναχῶν
"Ηγίας Παρῆς. 'Ωδὴ α'

Νεύσαι τῶν περὶ γένου
ἀναστασιῶν μετ' ἡμῶν
ἢ περὶ ἐπιμάχου
ἰβητικῶν φῶναι, Κύριε,
ὅθιεν ἀβραάμης ἀλλήλων
ἄνθ: 'Ισραήλ τῶν
ὀρθῶν ἐπὶ νῆ:.

(ეესტრ. № 280, კოშმ. გვ. 218)

დაქსნდა წყევალ ევაისი,
პირველისა მის დედისა²,
რაჲამს უსძლომან შვა უარესი³
ბუნებათა⁴,

ხოლო ერა მორწმუნეთა,
ვითარცა ღირს არს,
სამართლად აღიდებენ⁵.

О₂: 12r, L₂: 39r, A₂: 29v.

¹ ა^აშლოთა L, ი^აშოთა A. ² დედის: A. ³ უარესი L, უარესი A. ⁴ ბ^ანბთა L. ⁵ აღიდე-
ბენ^ა L.

300. ო ადენოფენქენი ო
ადინოფინ L

3. რაათა უგალობდ¹
დიდებასა შენსა, ქრისტე,
გამოუთქუმელათა²
ქებითა,

Ποιῦμα 'Ελίαςαιῶν μοναχῶν
"Ηγίας Παρῆς. 'Ωδὴ α'

"Αδεν ὀρθῶν καινῶν τῶν,
Χριστέ, με θεεύου
τῆ ἀνεκκλητῶν τῶν θεῶν
φθέρου ἢ ἰσθῶν μῶν

303. O ὀκταήκοντες O
ὀκταήκοντες L

2. ღმერთო, მა-
ცხოვარო ჩუენო,
ყოელისა დამბადებელო,
რომელმან სიტყვთ¹ დაამყარენ
ცანი მალანი,
ყოელით ძალით მათით
და სულითა მით საღმრთოთა
დამამტკიცენ ჩუენ ერთობით
კლდესა ზედა სარწმუნოებისასა².

მკნელო ჩუენო, ვედრებითა
მშობელისა შენისაათა
მშვლობაჲ³ სოფელსა მოჰმადლე⁴,
და ძლევაჲ მტერთაჲ ჭუარიითა
მოეცი⁵ შეუფესა⁶ ღმრთის-მოყუა-
რესა

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἱγίου βάρης. Ὁμῆ γ'

“O κατ’ ἀρχὰς τοὺς ὀρθοὺς
πανομήναμα σὺν λόφῳ
σερῶσας, Κύριε σωτήρ,
καὶ τῷ παντοκράτῳ καὶ θεῷ Πνεύματι
πᾶσαν τῆν ὀνάμιον ἀνάσῃ
ἐν ἀναλήθειᾳ με πέτρα
τῆς ὀμοιοῦτας σὺν σερῶσας.
(ეპისტ. № 280, კომმ. გვ. 222)

მტერთა ზედა⁷ ურწმუნოთა,
და შენლობასა⁸ ღირს-ყვენ⁹ მორწმუ-
ნენი.

O₂: 12r. L₂: 39v. A₂: 29v. H₂: 23r. B₂: 11r.

¹ სიტყვით L. სიტყვით A. ² კლდესა ზედა სარწმუნოებისასა]—A. სარწმუნოებისასა B.
³ მშვლობაჲ L. ⁴ მოჰმადლე O. ⁵ მოეცი A. ⁶ მოესა]+ჩენსა A. ⁷ ზედა] მიმართ A. ⁸ შენდო-
ბასა A. ⁹ ღირს-ყვენ O.

304. O ἑξήκοντα ἑξήκοντα O
ἑξήκοντα L

3. შემობრკუმა¹ საბრკიათ² გულასა
ჩემისაათა
მტერისა მიერ ბოროტისა,
დამამტკიცე კლდესა ზედა
მცნებათა შენთასა, ძლიერო ღმერთო.

მშობელო უბიწოდ დამბადებელისაო,
დედაო
ქრისტეს³ ღმრთისაო,

Ποίημα Ἐλισσαίου μοναχοῦ
Ἱγίου βάρης. Ὁμῆ γ'

Ἰχνησὶ καρβίνας ἐσθλῶσις ἄνα με
ἰσὶ τῶν ψυχοφθιστῶν ἐχθρῶν
ἐπὶ πέτραν ἐντολῶν σου σωτηρίας
σερῶσας με, Κύριε.
(ეპისტ. № 303)

დაუცხრომელად გადიდებთ⁴ და ვიტყვთ:
გინაროდენ, სანატრელო⁵.

O₂: 12v. L₂: 39v. A₂: 29v. H₂: 23r. B₂: 11r.

¹ შემობრკუმა O. ² საფრკიათ B. ³ ქენს O. ძისა B. ⁴ გადიდებთ] გოგალობთ LBAH.
⁵ სანატრელი] სახარულეანო A.

305. O ἑσπεροπολιტიβίტიβრისტი O
ესტერეოტიბისა L
ესტერეოტიბისა H

4. განძლიერდა დღეს
სარწმუნოებით¹ ეკლესიაჲ ქრისტეს²
მიერ და
გალობათ³ ესრეთ⁴ ღაღადებს⁵:
წმიდა ხარ შენ, უფალო, სულთა
ჩუენთა მაცხოვარო.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἱγίου βάρης. Ὁμῆ γ'

Ἐταρῶσθη τῆς πίστεως
ἐκείνου ἡ ἐκκλησία
καὶ ὑπὲρ ἀπαύσας ἐν ἡμῶν
βοῇ καυχώμενη
ἄγιοι εἰ. Κύριε,
καὶ σὲ ἡμεῖς τὸ πνεῦμά μου.
(ეპისტ. № 281, კომმ. გვ. 224)

11. ე. მტრეველი

ქალწული წმიდაჲ
შემდგომად შობისა ქალწულ
არს, რომელმან გვშვა⁶

ღმერთი? ჳორციტა გამოუთქუმელად⁶,
ყოველნი მორწმუნენი უგალობდეთ
უბიწოსა⁶.

O₂: 12v, L₄: 39v, A₄: 29v, H₄: 23r.

¹ სარწმუნოებით—A. სარწმუნოებითა H. სარწმუნოებითა B. ² ჳრეს O. ³ გლობა LBA.
⁴ ესრეთ L. ⁵ ღალადებს| იტყოდეს A. ⁶ გუიშვა L, გვიშვა A. გუშვა H. ⁷ ღე A.
⁸ გამოუთქმელად A. ⁹ უბიწოსა—H.

ო-ო მესმასა ჳა გ ო-ი
306. O კატანორონობრო O
ოტეტი L*

Ποίημα Κοσμά μισαχσι
'Ηγος βαρς. 'Ωβη ὀ'

1. რაემს¹ ესმა მოსლეა შენი
წინაწარმეტყუელსა², ჳრისტე³,
განკვრებით⁴ ღალად-ყო⁵:
მესმა მე სმენაჲ
შენი, უფალო,
რამეთუ მოხუედ⁶ ქუე-
ყანად, რაათა აცხოვნე⁷ ღლე⁸
ცხებულნი შენნი⁸.

Κατασιν ὁ περιφύτης
την ἐπ' ἐπαταυ σου, Χριστέ,
ἐλασαι ἀντίμα·
την σην εἰσακήχοα, Κύριε, θυσασείαυ
ὄν: πύνας τὸν σῶσαι
τὸς γρυσὸς σου ἐλῆσμις.
(ვესტრ. № 286, კომპ. გვ. 226)

ცათა უვრცელეს⁹ ხარი შენ,
ჳერობინთა უმაღლესო¹⁰,
მშობელო სიტყვსაო,

უბიწოო ქალწულო მარიაჲ,
სიქადულო ჩუენ ყოველთა
ჳრისტანეთსა|ო, მეოხ-გუეყავ ჩუენ.

O₁: 13v, L₁: 39v—40r, A₁: 30r, B: 11v, H₁: 23r.

¹ რაემს B. ² წინაწარმეტყუელსა LB. წწტელსა AH. ³ ჳრისტე B. ⁴ განკვირებით L.
განკვრებით A. ⁵ ღლტყო HO. ⁶ მოხვედ A. ⁷ აცხონე A. ⁸ შენნი| თანი H. ⁹ უვრცე-
ლეს O. ¹⁰ უმაღლესო O.
^{*} ტექსტო გადაწულია. ცუდად იკითხება.

307. O უპატრიკოს O
ოპატრიკოს L

Ποίημα 'Ιωάννου μισαχσι
'Ηγος βαρς. 'Ωβη ὀ'

2. ჳრისტე¹ ღმერთო,
რომელმან არა²
დაუტევენ წიადნი იგი მამულნი
ზეცას³
და გარდამოჳკვედ ქუე[ყა]ნად,
სმენაჲ შენი⁴ მესმა მე
და ქებით ვადიდებ ძალსა შენსა.

'Ο πατριος
κρίπας μη λιπών
καταβξς ἐπὶ τῆς γῆς, Χριστέ ὁ Θεός,
τὸν ματαρπίου ἀκήχοα
τῆς οἰκονομίας σου
καὶ ἐβξδαά σε, φιλάριπας.
(ვესტრ. № 280, კომპ. გვ. 226)

ჳემმარიტო
ღმრთისა დედაო,
ვეედარე შენ ძესა შენსა დამბადე-
ბელსა,

რაათა მიმიძლევს ჩუენ⁵
ნათესადგურად მყუდროდ და განმა-
რინნეს⁶
ღანთჳმისიავან ცოლდეათა ჩუენთაჲსა.

O₂: 12v, L₂: 40r, B₂: 11v, H₂: 23r, A₂: 30v.

¹ ჳრისტე B. ² არაჲ LA. ³ ჳეცად A. ⁴ შენი—L. ⁵ ჩუენ—B. ⁶ განმარინეს A.

308. O ტინაფატონსუ OH
ტინოფანონსუ L

3. მოსლუაჲ შენი საშინელო
ქსნისა ჩუეისათუჲ¹, ღმერთო,
იხილა რაჲ დღეს ამბაკუმ²
ღმრთისმზილველმან³,
ლაღად-ყო⁴: ღმერთი სამხრით მოვი-
დღეს,
რამთა იქსნენს⁵ წარწყმედისაგან
ცნებულნი⁶ თჳსნი⁷, ვითარცა ღმერთ
არს.

Ποίημα Ἐλισσαίου μοναχοῦ
'Ἰησοῦ βαρῦς. 'Ωδὴ δ'

Τὴν ἀφάτην σου ἔλευσεν
τὴν εἰς ἐμὴν ἀνόρθωσεν
τοῖς νοσῆσις κατανοήσας ἰψόμασιν
'Αββραῆμ ὁ θεόπαις ἐβόα·
ἦξέ: Θεὸς ἀπὸ θαλάσῃ
καὶ αἰῶναι πάνας τοῖς χριστοῦς ἀνοῖν.
(ეპიტრ. № 303).

შენ, უბიწოო ქალწულო⁸,
ჩუენ ყოველთა სიკადულთა,
მართლმადიდებელთა შესავედრე-
ბელო⁹,

ღელვა-გუემულთა¹⁰ ნავთსაყუდლო,
რომელმან ჰმევე¹¹ დამბადებელი,
ვევდრე მას ჩუენთჳს,
რამთა მაცხოვენეს¹².

O₁: 12v. L₃: 40r. H₃: 23r. B₃: 11v. A₃: 30r.

¹ ჩემისათვის L. ² ამბაკომ HB. ³ ღმრთისმეტყველმან O. ⁴ ლაღატ-ყო O. ⁵ იქს-
ნეს OLA. ⁶ ცხენი O. ⁷ თუ-სნი L, თჳსნი A. ⁸ ქალწული დედა B. ⁹ შესავედრებელი
ქდლო A. ¹⁰ გუემულთა A. ¹¹ მევე L. ¹² მაცხოვენეს H.

309. O აკიკოატინაკუნსუ O
აკიკოატინაფანსუ L
აკიკოატინაფო H

4. სენაჲ მესმა
ღმრთისა გამოჩინებისაჲ¹
ქუეყანასა მაცხოვრად ჩუენ მორწმუ-
ნეთა მისთა
და უღალადებთ²: დიდებაჲ ძალსა შენსა.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
'Ἰησοῦ βαρῦς. 'Ωδὴ δ'

'Ακίκοα τὴν ἀκοίην σου, Κύριε,
ὄτι: ἀφῆς ἐπὶ γῆς
ὄτι: τὸ σῶμα: ἦμας
ὄτι: βρώμεν: βόξα τῆ δυνάμει: σου.
(ეპიტრ. № 281)

უბიწოო დედაო ჰრისტოს³ ღმრთისაო,
რომელმან ჰმევე ნათელი ბრწყინვა-
ლო⁴, დიდებულნი.

გამოუთქმელად⁵, ჩუენთჳსცა მეოხ-
გუეყაჲ.

O₁: 12v. L₄: 40r. H₄: 23rv. B: 11v. A₄: 30r.

¹ გამოჩინებისა A. ² უღალადებ LA. ³ ქეს OBA. ⁴ ბრწყინვალ^ა LA. ბრწყინვალე O.
⁵ გამოუთქმელად A.

ღამით განსა ჯ^ა გ გ^ი

310. O ტოფიატონჲ O
ტოფიატონ L
...იანტოფობო H*

1. სული მაცხოვარებისაჲ¹, უფალო,
რომელ²-იგი მიუდგა
გულსა შინა პირველთა³
წინაწარმეტყუელთასა⁴ და იშვა⁵
ქუეყანასა, მან მალწყა ჩუენ

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
'Ἰησοῦ βαρῦς. 'Ωδὴ ε'

Τὸ ὄτι: τὸν φόβον σου ἠηφῶν, Κρίστε·
ἐν γαστρὶ τῶν προφητῶν
καὶ αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς
Πνεῦμα σωτηρίας
ἀποστασιαχὰς καρδίας κτεῖλε: καθάρως

მოსლავა შენი ქუეყანად მორწმუნეთა
ცხორებად⁶,
და ა⁷ განათლებულნი ვალობით
ვადილებდით⁷.

ცანი და ქუეყანაა განათლდეს შენ
მიერ,
უქორწინებლო დედაო იესუმსო⁸,
რამეთუ გამოგვბრწყინევ⁹ შენ¹⁰
ნათელი დაუშრეტელი, ღმერთო
ყოველთაჲ,

O₁: 13r, L₁: 40rv, B₁: 12r, H₁: 23v, A₁: 30r.

¹ მაცხოვრებისაჲ L. ² რომელი-ჲ, რ² A. ³ პირველთა] ყოველთა A. ⁴ წინაწარმეტყველ-
თასა LB, წყველთა HA. ⁵ მშვა L. ⁶ ცხოვრებად B. ⁷ ვალობით ვადლებდით] გივალობთ
და ვადლებთ H. ვადლებთ BA. ⁸ მშსსო L. ⁹ გამოაბრწყინევ L. ¹⁰ შენ] ჩვენ B. ¹¹ შენა]—O.
¹² ვაჟნა H. ¹³ ვუჩინნა L, გუჩინნა H, მიჩინნა BA.

* ტექსტი გადასულა. ეუდად იკითხება.

311. O ნუქსაფენჯისტოს L
ნუქსაფენჯისტუსაპის O
ნუქსაფენჯისტუს H

2. ლამშ ბნელი ურწმუნოთაჲ, ქრისტე,
მორწმუნეთა
ნათელ-ჰყავ სიტყუათა შენთა
მადლითა,
ამისთჳს ჩუენცა
შენდა მოციულტი¹ და ღმრთეებასა
შენსა ვადიდებთ.

ჰშევ, დედაო უბიწოო, ღმერთი
ქორციელი²
უთესლოდ ჯერისაებრ ღმრთეებასა,

O₂: 13r, L₂: 40v, B₂: 12r, H₂: 23v, A₂: 30r.

¹ მოციულტი O, აღვამს-ბთ BA. ² ქორციელი B.

312. O ოტაპრინესკოტისმენა O
ოტაპრინესკოტისმე L
ოტაპრინესკოტისმანა H

3. შენ, რომელმან განანათლე¹
სიბნელე²
იგი პირველი ნათლითა შენითა
და შეჰკრიბენ³ განბნეულნი,
ჩუენცა განგუანათლენ⁴, ქრისტე⁵.

დადებულსა⁶, უბიწოსა
ჰალწულსა,
მუცლად-მღებელსა

και εν τοις πασις εμεις; εξαυινωσαν·
φως γαρ και ειρηνη
δωσει τα σε πασιταγματα.
(ეესტრ. № 286, კოშმ. გვ. 232)

რომელმან ბნელსა შენა¹¹ შეყენებულნა
მიკნინა¹²
და ზეცისა სასუფეველსა მკვლარად
გვჩინნა¹³.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησοῦ βαρῦς. 'Ωβὴ ε'

Nũξ ἀφ' ἧς τοῖς ἀπίστοις, Χριστέ,
τοῖς δὲ πιστοῖς φωτισμὸς
ἐν τρυφῇ τῶν θείων λόγων σου·
ὁὖν τῶντο πρὸς σὲ ὀμιροῦμαι
καὶ ἀσπασθῆναι σου τῆν ἐξοτηα.
(ეესტრ. 280, კოშმ. გვ. 228)

ამისთჳს ჩუენცა,
ვითარცა ღირს ხარ,
დაუცხრომელად ყოველი გნატრით.

Ποίημα Ἐλκασαίου μοναχοῦ
Ἰησοῦ βαρῦς. 'Ωβὴ ε'

'O τὴ πρὶν ἐσχοτισμένα φωτισσας
καὶ συναγαγὼν τὰ ἐσχοτισμένα
τῷ φωτι τοῦ πατρὸς σου,
Χριστέ, με καμὸσῆρησον.
(ეესტრ. № 303)

უზეშთაესსა მას
ყოლისასა და მშობელსა
ქრისტესსა⁷, ყოველნი ვჰნატრიდეთ⁸.

O₁: 13r. L₁: 40v. H₁: 23v. B: 12r. A₁: 30r.

¹ განანათლე B. ² სიბნელე AL, სიბნელე O. ³ შეგვირიბენ B. ⁴ განგვანათლენ B.
⁵ ქრ. სტე B. ⁶ დიდებულსა უბიწოსა ქალწულსა ქალწულსა უბიწოსა დაღებულსა HB.A.
⁷ ქესა ROAL. ⁸ ვნატრიო LA.

313. O ჰროსეორთრიზოკესურალღა O
ჰროსეორთრიზ H
ჰროსეორთრიზონკესუ L

Ποίημα Ἰωάννου μουναχῶν
τῶν Διαμακαριῶν
Ἱεροῦ Πατρῶς. 'Ωβ'η ε'

4. შენდა აღვიმსობთ
და გიღალადებთ, მოწყალო¹ უფალო:
განანათლე სული ჩემი დაბნელებული
ნათლითა მცნებათა მათ
შენთაათა, ღმერთო, და მაცხოვენ მე².

Πρὸς τὸ ἱερόν
καὶ σοὶ κραυγᾶς,
ἐναπλαγγχε Κύριε,
τῆς ἐσθλασμένῃς ἀμαρτίας μου ψαγγῆς
τῶν φωνῶν κατὰ ψαγγᾶς
τῶν ἐντολῶν σου ἀσπιδήγησον.

(ეპ. ტრ. № 282, კ-შშ. გვ. 230)

მუცლად-ილე შენ
სიტყუაჲ³ ღმრთისაჲ⁴, ქემმაჩიტად
ქალწულო,

და გვშევ⁵ ზორცითა გამოუთქმელი
ღმერთი.
მას ევედრე, წმიდაო, ცხოვრებისათჳს⁶
სულთა ჩუენთაჲსა.

O₁: 13r. L₁: 40v. H₁: 23v. B₁: 12r. A₁: 30v.

¹ მოწყალო OLA. ² მაცხოვენ მე გუაცხოვენ ჩენ HB. ³ სიტყუა A. ⁴ ღმრთისაჲ]—A.
⁵ გ-შვე H. გუიშვე A. ⁶ ცხოვრებისათჳს B.

ღაღადეაგესა ქ^ა გ^ა ვ^ა
314. O ნავტიონოსალღო O
ნავტიონ L
ნალტიონტოს H

Ποίημα Κοσμά μουναχῶν
Ἱεροῦ Πατρῶς. 'Ωβ'η ε'

1. დანთქმული ღელვათა
სოფლისა ამის განსაჯდელთა,
ნავითა ცოდვისათა შთავრდომილი¹
და მიგდებული მგეცსა², სულთა
მომსრველსა,
გიღალადებ: ვითარცა იონა³
განხრწნისაგან⁴ და სიკუდილისა
მიქსენ, ქრისტე⁵.

Ναυτῶν τῶν ἀλίω
τῶν βλασφῶν μαχημάτων
σαπλῶσις ποντομάχο; ἀμαρτίας;
καὶ ψαγγῶν ἱερί; ποταποτομάχο;
ὡ; ὁ Ἰωνᾶ; Χρῶ; βῶν σοὶ
ἐκ θανατηφόρου με βῶν ἀνάγχε.
(ეპ. ტრ. № 286, კ-შშ. გვ. 236)

წინაჲსწარ⁶ მოასწავ⁷
საიდუმლოჲ⁸ შენი, ქალწულო,
პრველ კიდობანმან შჯულისამან,
შემწყნარებელმან საღმრთოთა წე-
რილთამან,

და⁹ ტაკუქმან ოქროსამან,
სამკვდრებელმან¹⁰ მანანაჲსამან და
კუერთხმან¹¹.

O₁: 14r. L₁: 40v. H₁: 23v. B₁: 12r. A₁: 30v.

¹ შთავდებული A. ² მვეტო O, მვეტო A. ³ იონა A. ⁴ განხრწნ-საგან LHA. ⁵ ქრ-
ტე B. ⁶ წინწარ H. ⁷ მოასწავა]—ვითარცა A. ⁸ საიდუმლოჲ OAHL. ⁹ და]—B. ¹⁰ სამ-
კიდრებელმან L, სამკიდრებელმან A. ¹¹ კუერთხმან A.

315. **О** ვბოასკვირი **О**
ებთისა **H**
ებთისაკური **L**

2. ღალღ-ყყავ¹ ჭირსა ჩემსა
შენდა მიმართ², ღმერთო:
ვანხრწნისაჲან³ მივსენ მე,
კაცთ-მოყუარე,
ვითარცა ხარ მრავალ-მოწყალე⁴.

ღედუფა ღლს⁵ წმიდასა,
სასოსა მას⁶,
რომელსა⁷ მოსწრაფებით⁸ აღიღებენ,

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηχοῦ βαρῆς. 'Ωδὴ γ'

Ἐβόησα, Κύριε, ἐν τῷ θλίβειμαι με
πρὸς σέ
καὶ ἀνῆγαγες ἐκ φθορᾶς
τῆς ἑωρῆς μου, πολυέλεε.
(ეპიტრ. № 280, კრმ. გვ. 234)

ჩუენ ყოველნი
თაყუანის-ვსცემდეთ⁹.

О: 13rv. **L**: 41r. **Д**: 12v. **H**: 23v. **A**: 30v.

¹ ღლღ-ყყავ **L**. ღლღ-ყყავ **HA**. ² მიმართ **B**. ³ ვანხრწნისაჲან **LHA**, დანთქმისაჲან **B**.
⁴ მ-წყ.ღმ **O**. ⁵ ღედუფა **BA**. ⁶ მღ-ის **A**. მარადის **B**. ⁷ რომელი **EOHL**. ⁸ მოსწრა-
ფით **O**, მოსწრაფებით **B**. ⁹ თაყუანის-ვსცემდეთ **B**, თაყუანის-ვსცემთ **A**.

316. **О** იტუბითალასა **О**
იტუბითალასის **L**
იტუბითალასას **H**

3. ზლუა სოფლისა აღძრულ არს
ჩემ ზედა და დამთქამს¹ მე,
არამედ შენ, ჭრისტ²
მაცხოვარო³, მოვსენე⁴
წყალობა შენი და, ვითარცა
წინაწარმეტყუელი იონა⁵,
ღელვათავან ცოდვათაჲსა⁶ მივსენ მე.

ნავთსაყუდელად⁷ ვსნისად⁸
გიცნობთ შენ⁹ მორწმუნენ¹⁰,
ქალწულო მარიამ,
რომელმან ჰშეე¹¹ მაცხოვარო

Ποίημα Ἰελεσσαίου μοναχοῦ
Ἰηχοῦ βαρῆς. 'Ωδὴ γ'

Ἢ τοῦ βίου θάλασσα
κατανομένη ἐπ' ἐμέ
ὑποβρίχων, Χριστὲ
σῶτερ, πεποιήκειν
ἀλλὰ μνησθεὶς τοῦ ἐλεῖσθαι σου
ὡς τὸν περιφύτην Ἰωάνν
ἐκ βυθῶν τῶν πταισμάτων μου λήρωσαι.
(ეპიტრ. № 303)

ჩუენ ყოველთაე გამოუთქუმელად.
მისა მიმართ მეოხ-გუეყავ,
რაჲთა მივსენს¹² ჩუენ განსაცუელისა-
გან¹³.

О: 13v. **L**: 41r. **H**: 24r. **Д**: 12v. **A**: 30v.

¹ დამთქამს **B**. ² ჭრისტე **B**. ³ მაცხოვარო **L**. ⁴ მოვსენე **L**. ⁵ იონა **IA**. ⁶ ცოდვათა **B**.
⁷ ნავთსაყუდელად **O**, ნავთსაყუდელად **A**. ⁸ ვსნისა **B**. ⁹ ჩუენ **L**. ¹⁰ მორწმუნენი—**A**. ¹¹ შეე **L**.
¹² მივსენს **B**. ¹³ განსაცუელთაჲან **BA**.

317. **О** ოსტონპროფიტინიონან **О**
ოსტონპროფიტინ **L**
ოსტონპროფიტინი **H**

4. ვითარცა-იგი იონა¹
წინაწარმეტყუელი² ივსენ
სიღრმეთაგან, ეგრეთცა³ მე
სიღრმეთაგან⁴ ცოდვათაჲსა
აღმომიყვანე, ვითარცა ხარ
მრავალ-მოწყალე⁵.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηχοῦ βαρῆς. 'Ωδὴ γ'

Ὡς τὸν περιφύτην ἐκ βυθῶν
ἀνῆγαγες Ἰωάνν
καὶ μέ, σωτήρ, ἀνάγαγε
ἐκ βυθῶν τῶν πταισμάτων μου
καὶ χυβέρηται
τῆς ἑωρῆς μου ὡς φιλάθρωπος.
(ეპიტრ. № 285)

320. O კამინონჰელესპური O,
კამინონჰ L
კამენონჰელასპურ H

2. ყრმათა ბაბილონს¹
საჯუმელსა² მას შინა³
ცუარი⁴ ეცურა⁵ ზეგარდამო
ღმრთისა მიერ, ღალადებდეს და
იტყოდეს:
კურთხეულ ხარ, უფალო მამათა ჩუ-
ენთაო,
ღმერთო უკუნისამდე.

*გიხაროდენ შენ,
აჲ-ულ ადამისო, გიხაროდენ, სძალო
ღმრთისაო,
გიხაროდენ,

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηζους βάρης. 'Ωδὴ ζ'

Κάμινον παίδες
παρίφλεκτον πάλαι
ἕρωσιβιλοσιῶσαν ἰπέβειξαν
ἐνα Θεὸν ἀνυμνοῦντες καὶ λέγοντες
ὅ ἰσπερῆσόμενος
τῶν πατέρων Θεός καὶ ἰσπερένδοξος.
(ეპიტრ. № 280, კომ. გვ. 240)

მშობელო მაცხოვრისაო,
რომელმან დაიტე
შემოქმედი შენი,
მეობ-გუეყავ მარადის.

O₂: 13v, L₂: 41v, B₂: 13r, H₂: 24i, A₂: 31r.

1 ბაბილონს L, ბზლს H. 2 საჯუმელსა A. 3 შინა]—A. 4 ცუარი A. 5 ესპურა O.

* რიტმული პენტეტაკთისათვის ესარგებლობთ B ხელნაწერით. O ხელნაწერში წერტილები
ცუდად ჩანს.

321. O აბრამეაჰოლონი O
აბრაჰეაჰოლონო L
აბრაჰეაჰოლონუ H

3. აბრამეანნი¹ პირველად,
რაჲამს² იყენეს³ ბაბილონს⁴,
შეუჩაღებ-ყვეს⁵ ბრძანებაჲ
მძლავრისა⁶ მის
სარწმუნოებით და ღალად-ყვეს⁷:
კურთხეულ ხარ შენ, ძვსნელო
და ღმერთო
მამათა ჩუენთაო.

თაყუანის-ესცეთ⁸, მორწმუნენო,
ანგელოზთა თანავე
კეთილად მსახურებითა ნათელსა
სამებისასა და ღალად-ვეოთ⁹:

Ποίημα Ἐλεασαίου μοναχοῦ
Ἰηζους βάρης. 'Ωδὴ ζ'

* Ἀβραμαῖοι ἀπόγονοι ἐν Βαβυλῶνι ποιεῖ
μέσους τυραννικόν
ἐν εὐσεβείαν περιφρονήσαντες ἑβραϊκόν
ἐπισητεῖος εἶ, λυτρωτῆ
Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν.
(ეპიტრ. № 303)

კურთხეულ ხარ შენ, ძვსნელო
და ღმერთო
მამათა ჩუენთაო.

O₃: 13v, L₃: 41v, H₃: 24r, B₃: 13r, A₃: 31r.

1 აბრამეანი LH. 2 რჲ-მს LHAO, რაჲამს B. 3 იყენეს L, იყენეს A. 4 ბაბილონს L-
5 შეუჩაღებ-ყვეს LHBA. 6 მძლავრისა L. 7 ღალად-ყვეს OAH. 8 თაყუანის-ესცეთ B, -ესცემთ H-
9 ვღალად-ვეოთ L, ვღალატ-ვეოთ HA.

322. O. ჰონშერობიმინი O
ტონშერობინ HL

4. ჰერობინთა ზედა მკლამარეო
მაცხოვარო,

Ἄναστασις ἡ
Ἰηζους βάρης. 'Ωδὴ ζ'

Τῶν χειρῶν ἡμῶν ἰσχυρῶς
καὶ ἀνάστα τῶν ἀπάντων

რომელმან ყრმანი იჯსნენ¹ საჯუმი-
ლისაგან,
კურთხეულ ხარ შენ
უჯუნისამდე,
უფალო, ღმერთო მამათა² ჩუენთაო³.

ὁ τοῦς παῖδας ἐν χαμῖνα θῆσῶσας
ἐν ἰσογγῆσος εἰ εἰς τοῦς αἰῶνας
ὦ Θεὸς τοῦν πατέρα ἡμῶν.
(ეპსტრ. № 296)

ვადიდებდეთ⁴ მამასა,
და უგალობდეთ⁵ ძესა,
და სულსა წმიდასა თაყუანის-ესცემ-
დეთ⁶ ჩუენ

და ვლალადებდეთ⁷:
კურთხეულ ხარ შენ უჯუნისამდე⁸.
უფალო, ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

О₁: 14r, L₁: 41v, H₁: 24v, B₁: 13r, A₁: 31r.

¹ ჰჯსნენ L. ² მამათაო O. ³ ჩუენთაო—O. ⁴ ვადიდებთ B. ⁵ უგალობთ R. ⁶ თაყუანის-
ესცემთ B. ⁷ ვლალადებთ B. ⁸ უჯუნისამდე—O.

323. O

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηγος βάρυ. Ἰβ²η γ'

5*. საჯუმილსა შინა

ქალდეველთასა
აბრამეანნი ყრმანი წმიდანი
გალობით ანგელოზთა თანა იტყუ-
დეს:
მამათა ჩუენთა¹ ღმერთო, კურთხეულ
ხარ მარადის.

Ἐν χαμῖνα ὅνας τοῦν Χαλδαῖων
οἱ Ἀβραμῆαι: ὁμοῖ παῖδες
ἐγγράσιον τοῦν τῷ ἀγγέλῳ λέγοντας:
ὦ τοῦν πατέρα ἡμῶν Θεὸς
ἐν ἰσογγῆσος εἰ εἰς τοῦς αἰῶνας.
(ეპსტრ. № 283, კომ. გვ. 238)

**მამისა. და სულისა წმიდისა თანა
მფლობელსა,
სიტყუასა ძესა,
ღმრთეებით მიუწოდომელსა

უგალობდეთ,
სამკუამოვენებით, ერთარსებით
დიდებულსა მარადის.

О₁: 14r, B₁: 13r.

¹ ჩუენთაო B.

* O ხელნაწერში ძლისპირს არ ახლავს ბერძნული ძლისპირის დასაწყისზე მითითება.

** ღმრთისმშობლისა არ არის O ხელნაწერში.

აკურთხევდით სანა კვა გ ო რ ი

324. O აფლიკტოსპური O
აფლესტუს L
აფლესტოსპური H

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
Ἰηγος βάρυ. Ἰβ²η γ'

1. შეუწუველმან მაყუალმან სინას
აუწყა

ღმერთო მოსეს, გმითა წულილსა¹
და² ენა-მძიმესა, და შურმან სალ-
მართმან

ყრმანი იჯსნნა³ საჯუმილისაგან
და გალობით ლალადებდეს:
ყოველნი საქმენი⁴ აკურთხევდით
ღლეს

Ἄφραξας πῦρι
ἐν Σινᾷ πρῶσμοῖσῶσα
βῆσος Θεὸν ἐγνώσας
τῷ βραδύκλωσῶσ καὶ ὀσᾷγγῶ Μωσῆ-
καὶ παῖδας ζῆλσος Θεοῦ,
τοῦς ἀναλῶσους τῷ πῦρι,
ἰμυδοῖσας εἰσεῖξῃ
πάντα τὰ ἔργα Κυρίου
τοῦν Κύριον ἰμυεῖσῃ

ღმერთსა და უფალსა, უვალობდით
და ამალღებდით³ მას უკუნისამდე.

καὶ ὑπερψῶμε
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

(ვეტრ. 286, კოშმ. გვ. 342)

სამთა მათ⁶ ყრმათა ბაბილონს⁷
საჭუმილსა შინა
სამებასა თაყუანის⁸-სცეს
და შეურაცხ-ყვეს⁹ ხატი იგი ოქრო-
საჲ¹⁰

და ცურითა¹¹ სხურებულნი
ვალობით ღალღებდეს:
ყოველნი საქმენი აკურთხევდით ღლეს
ღმერთსა და [უფალსა უვალობდით
და ამალღებდით¹² მას უკუნისამდე].

O₁: 14r, L₁: 42r, H₁: 21v, B₁: 13v, A₁: 31r.

¹ წულილისა A. ² და—LHBA. ³ გუნნა L, იუნა H. ⁴ ყოველნი საქმენი—O. ⁵ ავამალღებდით A. ⁶ მათ—B. ⁷ ბაბილონს L. ⁸ თაყუანი-სცეს B. ⁹ ყვეს|+მათ B. ¹⁰ ოქროსა O. ¹¹ ცურითა LHB, ცვართა A. ¹² ავამალღებდით A.

325. O ტონოტოსონტათონ O
ტონონტოსონტა HL

2. ქრისტესა, რომელიცა ჭეშმარიტ არს
ღმერთა და უფალი
ყოველთა ბუნებათაჲ¹,
ავამალღებდით² მას აწ და უკუნი-
სამდე.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἑλγος βαρῦς. 'Ωδὴ η'

Τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν
καὶ τῆς ἁπλῆς πάντων ὑστάτης αἰῶνος
Χριστοῦν ὑπερψῶμεν
καὶ δοξολογῶμεν
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

(ვეტრ. № 280, კოშმ., გვ. 246)

ქალწულო უბაწო, გიხაროდეს შენ,
მშობელო ღმრთისაო
თვნიერ³ ბუნებათა,

რომელსა ვაკურთხევთ აწ და უკუნი-
სამდე.

O₂: 14r, L₂: 42r, H₂: 24v, B: 13v, A₂: 31r.

¹ ბუნებაჲ O. ² ავამალღებდით B. ³ თვნიერ L, თვნიერ H, თვნიერ A.

326. O უკათეფლექტიბატოს OH
უკათეფლექტიბ L

3. არა¹ შეიწუა² პირველ
მაყუალი³ აგზებული⁴ ცეცხლითა
და ყრმათა ღმრთის-მსახურთა
საჭუმილი⁵ ქალღეველთაჲ⁶
ნიავეთა შეაცურაეს
და ღალღებდით იტყოდეს:
საქმენი უფლისანი აკურთხევდით
უფალსა.

Ποίημα Ἐλίσσαίου μοναχῶν
Ἑλγος βαρῦς. 'Ωδὴ η'

Ὁς κατεφλέχθη βᾶτος
πρὸς μιλήσασα παλαι παρὶ
καὶ μεθόρουες παῖδες
εἰς ἑρσιζούσαν ἀβρὰν
ἐστυθεῖς πῦρ χαλδαίων
μετεποιούνητο ψάλλοντες·
τὰ ποιήματα πάντα ὑμνεῖτε τὸν Ἰῆρσον.

(ვეტრ. № 303)

ბუნებაჲ კაცთაჲ პირველ
ცოდვისაგან განხრწნილი,
შენ მიერ განახლდა, ღმრთისმშო-
ბელო,
რამეთუ შენ მხოლომან

გვშევ⁷ ქრისტე, მაცხოვარი*
ყოველთაჲ, და ღალღებენ:
საქმენი უფლისანი აკურთხევდით
უფალსა.

O₃: 14r, L₃: 42r, H₃: 24v, B₃: 13v, A₃: 31v.

¹ არაა OHA. ² შეიწვა L, შეიწვა A. ³ მაყვალი A. ⁴ აღვებული B. ⁵ სავილი A. ⁶ ქალღელ-
თაა O. ⁷ უწყ HA.

* აქედან B ხელნაწერს აკლია.

327. O ტონმონონესჰლა O
ტონმონ L
ტონმონონ H

Ποίημα Ἰ'ε ρ μ α υ ο ν π α τ ρ ι : ἀ ρ χ υ ο υ
*Ἦχος β'αρχ. 'Ωβ'η ἦ'

4. რომელი მხოლოა არს მეუფელ¹
დიდებისაჲ,
რომელსა გუნდნი ზეცათანი აქებენ
და ეშინის
ანგელოზთა კრებულსა,
მღვდელნი აკურთხევიდით, ერნი უფრო-
ესად² ამალელებდით მას³ უკუ-
ნისამდე.

Ἰὼν μόνον ἀναρχοῦ
βασίλειά τῆς ἁγιῆς
ἐν ἐκλογίῳ σου ἁγίων αἰ θανάμεις
καὶ ἐφύλασσας τὸν ἀγγέλων αἰ τάξεις
ὑμνεῖτε ἱερεῖς
λαὸς ὑπερευφάνε
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.
(ეხტრ. № 289)

უქორწინებელსა
ღმრთისმშობელსა ქალწულსა,
რომელი ცათა⁴ უერცულესად⁵ გა-
მოჩნდა,
უგალობენ

ზეცისა განწყობილნი,
და ჩუენცა მორწმუნენი
მას დაუტყრომელად გალობით⁶ ვაკურთხ-
ევიდეთ⁷.

O₄: 14r, L₄: 42r, H₄: 24v, A₄: 31v.

¹ შუა L, შუა H. ² უფრო O. ³ მასთან და A. ⁴ რომელი ცათა რომელიცა A.
⁵ უერცულესად L. ⁶ გალობით—A. ⁷ ვაკურთხეთ A.

ადიდებდით ს ა ჯ ბ ო

328. O მეტისფთორასდი O
მიტისელიურ(!) L
მიტისფთორას H

Ποίημα Κοσμη μ ο ν α χ ο υ
*Ἦχος β'αρχ. 'Ωβ'η θ'

1. მტკრთველმან¹ გამოუცდელმან²
უხრწნელებისამან
სიტყუასა³ დამბადებელსა ავასხა
ბუნებთაჲ.
მოვედ⁴, უბიწოო
ქალწულო, ღმრთისმშობელო,
შენგან შობილსა თანა მასწავე
მორწმუნეთა,
რამათა ღირს ვიქმნეთ ჩუენ⁵ დიდებად
შენდა.

Μὴ τῆς ἐμῆς δ:απειρῆ καὶ ἐφορτήσασα
καὶ πανταχῆρ μοσι Ἄδω σάρα θανάσασα,
μητὲρ ἀπειρανδρ
Παρθένε Θεοτόχε,
δοχεῖον τὸν ἀστέχου
χαρῖον τὸν ἀπειρου
πλάσασα ἔσθου σου σὲ μεγαλάνημυ.
(ეხტრ. № 286, კომ. გვ. 246)

ძუელი⁶ შკული მოვასწავეებს,
ქალწულო წმიდაო,
და ახალი აღვიარებს ღმრთისმშობე-
ლად, უსძლოო⁷,
და ჩუენ მორწმუნენი

სარწმუნოებით⁸ ვიტყვთ⁹: მშობელო
სიტყულაო¹⁰,
ვედრებად ნუ დასცხრები
ღმრთისა მიმართ მოსავეთა შენათაჲს¹¹.

O₁: 14v, L₁: 42v, H₁: 24v—25r, A₁: 31v.

¹ მტკობრთველბან L, მტკობრთველად HA. ² გამოუცდელად H. ³ სიტყვას A. ⁴ მოკლე O.
⁵ ჩუენ]-H. ⁶ ძველი A. ⁷ ესელო OH. ⁸ სარწმუნოებით A. ⁹ ვიტყვით A. ¹⁰ სიტყვისა A.
¹¹ შენათვის L.

329. O სისარკომენონტი O
სესარკუმენონ L
სესარკუნონ H

2. შენგან, ქალწულო, უთესლოდ
ღმრთეება იშვა¹
უქვეველად ჳორცითა,
ამისთვის, ღმრთისმშობლო,
გალობით ვადიდებთ შენ.

მშობელი გამოუ-
თქუმელად ძისა ღმრთისაო²,
ზეცისა ძალთა თანა

O₂: 14v, L₂: 42v, H₂: 25r, A₂: 31v.

¹ იშვა L. ² ღმრთისა H.

330. O რიტორიესენთეუს OL
რიტორიესენთეოს H

3. სიტყვა¹ მით საღმრთოთა
გონებითა² წმიდითა, ერნო,
რომელმან უთესლოდ გვშვა³
ერთი სამებისაგან⁴
ქრისტე⁵ უფალი, ღმრთისმშობელსა
მარადის⁶ გალობით ვადიდებდეთ⁶.

ეპა საკრველება
უზეშთაესი⁷ ბუნებათაჲ,
რამეთუ ერთ არს⁸ სამებაჲ

O₃: 14v, L₃: 42v, H₃: 25v, A₃: 31v.

¹ სიტყვა H, სიტყვითა A. ² ბუნებითა A. ³ გუშვა H, გვიშვა A. ⁴ ქრისტეს L.
⁵ მამ LH, მღის A, მის O. ⁶ ვადიდებთ LHA. ⁷ უზეშთაესი H. ⁸ ერთს L. ⁹ ვადიდებდეთ O.
¹⁰ მღს A.

331. O ჰანიმნიტიტონუ O
ჰანიმნიტიტუს L
ჰანიმნიტეტონორ H

4. ყოვლად ქებულო ქალწულო,
ღმრთისა საყდარო,
რომელმან სიტყუა¹ იგი დამბადე-
ბელი გვშე²

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἱλγος βάρης. Ὁδὴ θ'

Σεσαρχαμῆσιν τὸν Ἀγγὸν ἀπαργῶς ἐκ τοῦ
θεογενῆς τέτονας,
Παρμῆθε Θεοτόχε,
καὶ σὲ μαρτυροῦμεν.
(ეგსტრ. № 280)

ვედერე ძესა შენსა ჩუენ, მოსაეთა
შენთათვის.

Ποίημα Ἐλίσσαίου μοναχῶν
Ἱλγος βάρης. Ὁδὴ θ'

Ρητορίας ἐνθῆσις
ἐκ καθαρῆς καρδίας, πιστοί,
τῆν ἀποχρῆσῶς τεκοῦσαν
τὸν ἐνα τῆς Τριάδος Χριστῶν
τῆν ὄντως Θεοτόκου
ἀναπαύσῶς μαρτυροῦμεν.
(ეგსტრ. № 303)

და სამებაჲ ღმრთეებითა ერთარსება არს,
რომელსა ჩუენ ყოველნი
გალობით
ვადიდებდეთ⁹ მას¹⁰.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἱλγος βάρης. Ὁδὴ θ'

Πανύμνητε, τῶν ὑμῶν εἰς πλάτυνερῶ
ὡς τὸν ἀναργῶν Ἀγγὸν
ἀπαργῶς σὺλαβῶν
καὶ σεσαρχαμῆσιν Θεῶν

ჰორცითა გამოუთქმელად,
ამისთვის¹ სიხარულით
ჩუენ ყოველნი დაუცხრომელად გა-
დიდებთ.

ταχιστα τοις θυμιατοις·
δὲς παυτως εἰ ἀξι μὲν αὐτοῦ.
(ეპისტ. № 281, კ-შ. გვ. 248)

ა. ნუ დასცხრები ვე-
ღრებასა ჩუენ ყოველთათვის,
ღმრთისა მშობელი ქალწულო,
მისა, რომელი ჰმე² შენ,
რადთა მიჯსნეს³ მორწმუნენი
ცეცხლისა შემწვეელისაგან⁴,
და სარწმუნოებით ჩუენ გადიდებ-
დეთ შენ.

*ბ. დიდება მას,
სამებისა ერთარებასა:
მამასა, ბუნებით ძესა სულით
წმიდითურთ
განუყოფელად, ჩუენ ყოველნი
მორწმუნენი დაუცხრომელად გა-
დიდებთ.

О: 14v, L₁: 42v-43r, H₁: 25r, A₁: 31v.

¹ ბრძყაბა A. ² გვიშეე L. გჰმეე H. გვიშეე A. ³ გამოუთქმელად A. ⁴ ამისთვის L.
⁵ ყოველთათვის L. ⁶ შეე A. ⁷ მიჯსნეს OHA. ⁸ შემწვეელისაგან A.
^{*} მეორე ღმრთისმშობლისა დაეუღია მხოლოდ O ხელნაწერში.

მ ლ ი ს ზ ი რ ნ ი დ ა ლ მ რ თ ი ს მ შ ო ბ ლ ი ს ა ნ ი

უ გ ა ლ ო ბ დ ი თ ს ა ჯ ო დ გ ო

მშშ. O არმატელატინფარათ O
არმატელატეფა H

1. ეტლთა მფლობელი ფარათ¹
დაანთქა² საკურველთ-მოქმედმან³
კუერთხმან
შოსეამან⁴, რომელმან
გამოსახა სახშ ჯუარასა
და განაპო⁵ ზღუა⁶ მეწამული
და ისრაელი იჯსნა⁷ განმავალი⁸,
მეტყუელი⁹ გალობასა
უფლისასა, რამეთუ
დიდებით დიდებულ არს.

Ποιητα Ἰωάννου μολαχου
Ἰηχος πλ. δ'. Ἰδδῆ α'

*Αρματηλάτης Φαραθ ἐξῆμι:σε
καταουρησια πωθε
Μωσαιη ριββος
σαυροταπας ακηξασα
και διελισθα θξλασασα
Ἰσαηλ δε φαυαβα
αξθη οδουη ὑξασασα
ξασα ρψ θεψ ἀναμξ.πωτα.
(ეპისტ. № 314, კოშმ. გვ. 250).

დიდებულნი ითქუნეს¹⁰ შენთვის
თესლითი თესლამდე¹¹, ქალწულო,
რომელმან
შეიწყნარე¹² სიტყუა ღმრთისა
საშოსა შენსა და დაადგერ

უხრწნელად¹³, ღმრთისმშობელი¹⁴ მარიამ,
ამისთვის¹⁵ ყოველნი გადიდებთ,
რომელი შემდგომად ღმრთისა
მჯსნელად ჩუენდა იპოვე¹⁶, რამეთუ
დიდებით დიდებულ ხარ.

О: 16r, L₁: 43r, H₁: 25vr, A₁: 31v, B₁: 15r.

¹ ფარათ B. ² დაანთქა L. ³ საკურველთ-მოქმედმან L, საკურველთ.მოქმედმან H. ⁴ მოსესმან
OHA. ⁵ განუბო B. ⁶ ზღუა A. ⁷ მჯსნა L. ⁸ განმავალად I.HA. ⁹ მეტყუელნი A. ¹⁰ ითქუ-
ნეს L. ¹¹ თესლამდე B. ¹² შეიწყნარე B, შეე A. ¹³ უხრწნელად ქალწულად B. უხრწნე-
ლად—A. ¹⁴ ღმრთისმშობელი+ქალწული B. ¹⁵ ამისთვის L, ამისთვის AH. ¹⁶ მათე L,
ამათე H.

ძლევისა გალობითა⁸
უგალობდეთ⁷ და ვიტყოდით:
გიგალობთ შენ, ღმერთსა სახიერსა.

მზიუთა და ჰიბიუთა.
შაჰამენ თჳ რჳ მანჳ ზჳჰარჳ.
(ეესტრ. № 323, კოშმ. გვ. 256)

გიხაროდენ უქორწინებელო,
მარადის ქალწულო მარიაჲ,
წმიდაო ღმრთისმშობელო,

დედათა დიდებაო,
სასოო სოფლისაო,
ყოველთა უმეტემსო⁸, შენ ხარ საფარველო
მორწმუნეთაჲ.

O₄: 16r, L₄: 43v, B: 15v, H₄: 25v, A₄: 32r.

¹ ლთ O. ² საყირველთ-მოქმედისა H, საყირველთ-მოქმედისა I., საყირველთ-მოქმედისა A.
³ მხსნა L. ⁴ მწლი L. ⁵ ეგუპტიო H, ეგუპტიო L, ეგუპტიო A. ⁶ გალობასა L, გლბსა H-
⁷ უგალობდი O, ოგლბთ L, უგალობდთ H. ⁸ უმეტესო OA, ეტრსო H.

336. O ტონიშლექჲ O
ტონაშლაჲკ...რია L
ტონიშლიეჲდოსი H

Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου.
Κωνσταντινουπόλεως
*Hγος πλ. β'. 'Ωδὴ α'

5. ისრაელი¹ მონა-ქმნული
გამოიწესენ², უფალო, მკლავითა შე-
ნითა მტკიცათა,
ამისთვისა³ გიგალობთ, რომელიცა
დიდებულ ხარ.

Tὸν Ἰσραὴλ ἐκ θηλείας
ἐλθερῶσα, Κύριε,
τῆ βεξίξ σთ τῆ κρათξξ.
ὡς ἐχξινον ἔσωσας
καὶ νῦν ἤμαξ θξσασθον.
(ეესტრ. № 324, კოშმ. გვ. 260)

გვეედრებით,
უბიწოო ღმრთისმშობელო ქალწულო,

მეოხ-გუეყაე⁴ ძისა და ღმრთისა,
რომელი ჰშევ უთესლოდ, მაცხოვარა⁵
სულთა ჩუენთაჲ⁶.

O₅: 16r, L₅: 43v, H₅: 25v, B₅: 15v, A₅: 32r.

¹ ისრაელი L, ისრაელი B, იშლი AO. ² გამოიწესენ L. ³ ამისთვისა L, ამისთვისა A
⁴ გვეყავ A. ⁵ მაცხოვარად L. ⁶ ჩუენათუის L.

337. O ასომენტონკურიტოღია O
ასომენტოკურიოსო L
ასომენტოკური H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
*Hγος πλ. β'. 'Ωδὴ α'

6. უგალობდეთ უფალსა,
რომელმან განიყვანა ერი თვისი¹
ზღუასა მას მეწამულსა,
მას მხოლოსა², რომელიცა³
დიდებულ არს.

*Ασάμεν τῳ Κυρίῳ
τῳ θξαγξόνυ: τὸν λαθν ἀνθον
ἐν Ἐρημῳξ θαλασθῳ
ὡ: μόνος ἐνθξξξξξ βξθξξξξξ.
(ეესტრ. № 321, კოშმ. გვ. 258)

შენ, უქორწინებელო⁴
ღმრთისმშობელო, რომელმან გვშევ⁵

სიტყუაჲ დაუსაბამოჲ,
ქორცითა უზეშთაეს⁶ ბუნებათა⁷,
გიგალობთ.

O₆: 16v, L₆: 44r, H₆: 26v, B₆: 15v, A₆: 32r.

¹ თვისი L. ² მხოლოსა|+უგალობთ A. ³ რომელი L. ⁴ უწინებელო O. ⁵ გვეწევ H, გვე-
წევ L, გვიშევ A. ⁶ უზეშთაეს B, უზეშთაეს LOA. ⁷ ბუნებათა|—A, ბუნებათა B.

338. O ასომენტუკურიეპანტოსლაუ O
ასომელტოკურიეპანტეს L
ასომენტოკურიე H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηλός πλ. δ'. 'Ωβή α'

7. უგალობდეთ უფალსა, მორწმუნენო,
რომელჴან დაანთჴა¹ პირველ ფარაო
ზღუასა² მეწამულსა,
ძლევისა გალობათა, რამეთუ დიდე-
ბით³ დიდებულ არს.

Ἄσασμεν τῷ Κυρίῳ πάντες λαοὶ
τῷ ἐν θαλάσῃ Ἐρμυρᾷ
τὸν Φαραῶν βυθίσαντα·
ἐπὶ νείκων ὠδῆν
ἀθῶντας ὅτι θεοδύσταται.

(ეპიტრა № 325, კომ. გვ. 258)

უსხეულოთა ბუნებანი შეძრწუნდეს,
რაჴამს⁴ ცათა შემოქმედი შენ,
ესძლოო, მუცლად-ილე⁵,

და შიშით აღიდებდეს შობასა⁶
გამოუკულებელსა⁷.

O₇: 16v, L₆: 43v, H₆: 26r, B₆: 15v, A₆: 32r.

¹ დაათჴა L. ² ზღუასა A. ³ დიდებით—A. ⁴ რაჴამს B, რქეს OLHA. ⁵ ზლე L. ⁶ შობასა
+ შენსა A. ⁷ გამოუკულებელსა A, გმუკულებელსა H, გამოკლებელსა O.

339. O ტოკურიოასომენ O
ტოკურიონასო L
ტონკურიოიასასომე H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηλός πλ. δ'. 'Ωβή α'

8. უფალსა ღმერთსა უგალობდეთ,
ერნო, მოქმედსა საკურელებათასა¹
ზღუასა მას მეწამულსა,
რამეთუ დიდებულ არს.

Τῷ Κυρίῳ ἄσασμεν πάντες λαοὶ
τῷ θαυμαστᾷ τερρατοῦργῆσταντι
ἐν Ἐρμυρᾷ θαλάσῃ
ὅτι θεοδύσταται.

(ეპიტრა. № 319)

ქალწულსა დედოფალსა², რომელ-
მანცა

შემდგომად შობისა დაიცვა³ ქალწულე-
ბაა
უბიწოებით⁴, ყოველნი უგალობდეთ.

O₈: 16v, L₇: 44r, H₇: 26r, B₇: 15v, A₇: 32r.

¹ საკურიელებათასა L, საკურიელებათა A, ² დედოფალსა L, დედფლსა O. ³ დაიცვა L.
⁴ უბიწოებით B.

340. O ტოპელადოსნერიოთრას O

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
Ἰηλός πλ. δ'. 'Ωβή α'

9. სიღრმე¹ მეწამულისაა
პირველვე განუბო ისრაელთა² ერსა
ქრისტემან
და მას შინა განიყვანა³,
ხოლო რაჴამს⁴ განკაცნა,
ყოველთა მოუწოდა
და აღუშენა მათ
ეკლესიაა მობაძავად
ზეცისა ძალთა⁵,
ამისთვისცა⁶ უგალობთ მას⁷ დაუცხრო-
ბელად⁸, რამეთუ დიდებულ არს.

Εἰρμός ἄλλος ὁμοίος

Τὸ πέλαγος Ἐρμυρᾷς
δειταμήξας πάσαι
δὲ ξηρᾷς διήγαγε
τὸν Ἰσραὴλ ρυσάμενος·
νῦν δὲ Χριστὸς σαρκωθεὶς
ἐκ Παρθένου εἰκασαε
λαὸν ἐθνῶν τὸ πλήρωμα
δομήτας ἐκκλησίας
σῶσαντες ἡμᾶς
δὲ οὐ αὐτῶν ἄσασμεν
ὡς Θεῶν ἡμῶν ὅτι θεοδύσταται.

(ეპიტრა. № 322)

ლორსად და ქვეშაირიტად
შენ მხოლოა ქებულ ხარ ყოველთა
ნათესაეთაგან,
ერთარცა სთქუ, ღმრთისმშობელო,
რამეთუ შენ მხოლომან

გვშევ⁹ ღმერთი ჳორციოთა
და ქალწულად ვგე,
ამისთვის¹⁰ გიგალობთ შენ:
ზეცისა ძალთა თანა ძესა შენსა ვეედრე
დაუცხრომელად¹¹ მოსაეთა შენთათჳს.

O₃: 16, B: 15v, A₃: 32r.

¹ სიღრმე BA. ² იშ¹ლთა OA. ³ განიყვანნა B. ⁴ რ¹ქმს OA, რაქემს B. ⁵ †თანა A.
⁶ ამისთვისა A. ⁷ მას ქრისტესა A. ⁸ დაუცხრომელად—A. ⁹ გვიშევ A. ¹⁰ ამისთვის A.
¹¹ დაუცხრომელად†ჩვენ B.

341*. O

Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου
Ἰλίου πλ. δ'. 'Ωδῆ α'

10*. რომელმან დაანთქა ზღუასა მეწა-
მულსა მძლავრი ფარათ
და ისრაელსა¹ წარუძღუა კმელად,
უგალობდეთ
ქრისტესა ღმერთსა, რამეთუ დიდე-
ბით² დიდებულ არს უკუნისამდე.

Τῷ ἐκτενέστατῃ ἐν ἰσραὴλ
καὶ σαρανίδι φαραῶν
καὶ τὸν Ἰσραήλ. ὁ ἄξιος ἰσχυρῶν
ἀσθενῶν Χριστῶ
ὄντι ἐξέστηται εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეესტრ. № 328, კოშმ. გვ. 254)

a**. შენ გნატრის, ქალწულო,
ყოველი კრებულო, რამეთუ მკნენე-
ლად,
შემდგომად ღმრთისა, ყოველთა
გამოშინდი,
უბიწოო,
რომლისათჳსცა
ყოველი ენაჲ გიხაროდენსა გილა-
ლადებს. (O)

ბ. შენ გნატრის, ქალწულო,
სიმრაველმ ენათაჲ
და ღირსად გსქებს,
რამეთუ ღმერთი
დაუსაბამოა
უშევ კაცთა.
ვითარცა კაცი,
მას ვეედრე უსნად სულთა ჩუენ-
თათჳს. (B)

O₁₀: 16v, B: 15v.

¹ იშ¹ლსა O. ² დიდებით—B.

³ ეს ძლისპირი არის მხოლოდ O და B ხელნაწერებში. ძლისპირს B ხელნაწერში მიწერილი აქვს „უცხონი“.

** O და B ხელნაწერებში ღმრთისმშობლისა სხვადასხვაა.

განმდღიერდასა ჳა დ გ¹ო

342. O ოსტერიოსის LH
ოსტერეოსის O

1. განმადღიერებელ¹ მექმენ მე²,
დამბადებელო
ცისაო³ და ქუეყანისაო წყალთა ზედა.
დამამტკიცე მე, ქრისტე⁴,
ეკლესიისა⁵ კლდესა ზედა,
რამეთუ არაჲ ვინ⁶ არს წმიდაჲ შენებრ,
კაცთ-მოყუარე⁷.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰλίου πλ. δ'. 'Ωδῆ γ'

Ὁ στερῶστας καὶ ἀρχὴς
τοῦ σπαραγμοῦ ἐν αὐτῶν
καὶ τῶν γῆν ἐπὶ ὑβῆτων ἐδράσας
ἐν τῇ πέτρᾳ με, Χριστέ,
τῆς ἐκκλησίας στήριξον
ὄντι οὐκ ἔσται πλὴν σοῦ
ἄγιος, μόνη φιλάνθρωπος.

(ეესტრ. № 314, კოშმ. გვ. 262)

12. ე. მეტრეველი

ყოველთა დამბადებელი
მუცლითა იტვრთე⁸, ქალწულო,
და შეუწუველად⁹ დაიციე¹⁰ მის მიერ,
ვითარცა მთასა სინასა

მაყუალი¹¹ ცეცხლისაგან,
რომელი სახე¹² ექმნა
შობასა შენსა, ღმრთისმშობელო.

O₁: 16v, L₁: 44r, H₁: 26r, B₁: 17r, A₁: 32v.

¹ განმპრიელებელ H. ² მექ—L. ³ ცათო B. ⁴ ქრისტე B. ⁵ ეკლესიასა O. ⁶ არაა ვნ
BAOLH. ⁷ კატ-მოყარე A. ⁸ იტვრთე L, იტურთე H, იტერითე A. ⁹ შეუწუველად HA.
¹⁰ დაეცი L. ¹¹ მაყალი A. ¹² სახე OB

343. O ურანუსაფსიფოს O
ურანოსაფსიფოს L
ურანოსაფსიფო H

Ποίημα Ἰωάννου μαιναχίου
ἰὸν Δαμασκηίου
Ἰηγος πλ. ბ. 'Ωβη ᾗ ᾗ'

2. შენ. დამამყარებელი კამარათა ცი-
სათო, უფალო,
და აღმაშენებელი ეკლესიათაო,
დამამტკიცენ ჩუენ¹
სიყუარულსა² შენსა,
თავო³ ყოვლისა სიხარულისაო,
და განმამდიერებელი⁴ მორწმუნე-
თაო, მხოლოო⁵, კატ-მოყუარე.

(Ὁ)ρασίας ἀψίδος,
ἱεροποιεῖς Κύριε,
καὶ τῆς ἐκκλησίας βιοητορ,
εἰς με παρῆσασον
εἰς τῆ ἀγάπῃ τῆ εἴ
ἰσὺν ἐφῆσὺν ἡ ἀχρητῆς
ἰσὺν πῆσασον τὸ σῆρῆμα,
μῆνε φιλάνθρωπε.

(ეესტრ. № 315, კომმ. გვ. 264)

დაემკვდრე⁶ საშოსა ქალწულსასა⁷
და გამოუჩინდი
კატა გორციელად, ვითარცა სათნო
იყავ⁸ და გამოაჩინე იგი

ქეშმარიტად ღმრთისმშობელად⁹
და შემწედ ყოველთა მორწმუნეთა,
მხოლოო¹⁰, კატ-მოყუარე.

O₂: 16v, L₂: 44r, H₂: 26r, A₂: 32v, B₂: 17r, O₂: 17v.

¹ დამამტკიცე ჩუენ | დამამტკიცე მე L. ² სიყუარულსა A. ³ თაო LA. ⁴ განმამდიერებე-
ლი H. ⁵ მხოლო O. ⁶ დაემკვიდრე LH, დაემკვიდრე A. ⁷ ქალ LBHA. ⁸ იყავ L.
⁹ ღმრთისმშობლად A. ¹⁰ მხოლო O.

344. O უკესტინაგიონსუ O
უკესტინაჯიოს L
უკესტინაჯიოს H

Ποίημα Ἰεραμῶν παναρέδρηου
Ἰηγος πλ. ბ. 'Ωβη ᾗ ᾗ'

3. არაა ვინ¹ არს წმიდაა ვითარ უფალი,
და არაა ვინ² არს მართალ
ღმრთისა ჩუენისაებრ, რომელსა
ულალადებთ³:
არაა ვინ⁴ არს წმიდა⁵ შენებრ, უფალო.

Οὐκ ἔστιν ἄλλος ὡς ὁ Κύριος
καὶ οὐκ ἔστι δίκαιος ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν
ὅτι ἡμεῖς ἄδικα κρίνομεν
οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν σου, Κύριε.
(ეესტრ. № 323)

ჰშევე⁶ და ქალწულად ეგე სამარა-
ღოსოდ
და უჭორწინებელად.

ღმრთისა დედა⁷ იქმენ⁸, სანატრელო
მარიამ,
რომელსა ევედრე სულთა ჩუენთათჳს.

O₃: 17r, L₃: 44v, H₃: 26r, B₃: 17r, A₃: 32v.

¹ არაა ვინ BALHO. ² არაა ვინ ABLHO. ³ ვლალადებდეთ A. ⁴ არაა ვინ O ⁵ წმიდა
LHBA. ⁶ შევე A. ⁷ დედად L. ⁸ იქმენ L.

345. O ესტერუოტიეკარდიაჲ O
ესტერუოტიეკარდი L
ესტერიოტიეკარდიაჲ H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηζέκ. ὁ. Ἐδὲ γ'

4. განძლიერდა ღღეს¹
გონებაჲ ჩემი² უფლისა ღმრთისა
მიმართ,
და ამაღლდა³ რქაჲ ჩემი
და განვრცნა⁴ პირი ჩემი მტერთა
ჩემთა ზელა⁵ გონიერთა⁶.

Ἐσθερῶσθη ἡ καρδία μου ἐν Κύριῳ
ἐψώμην κέρως μου ἐν Θεῷ μου
καὶ ἐπλάτυσθη ἐπ' ἐξομῶνός μου
νοῦτός τὸ πνεῦμά μου.
(ეპისტ. № 319)

ქურსა საღმრთოჲსა
ქალწულებიჲსა,
უქორწინებელსა მას

მხოლოსა უბიწოსა
ღმრთისმშობელსა
ღღეს ყოველნი მორწმუნენი ვადიდებ-
ღეთ⁷.

O₃: 17r, L₆: 44v, H₂: 26v, B₅: 17r, A₃: 32v.

¹ განძლიერდა ღღეს | განძლიერდა გღლი ჩემი ღღეს A. ² გონებაჲ ჩემი |—A. ³ აღმაღლდა B.
⁴ განვრცნა A. ⁵ მტერთა ჩემთა ზელა |—ზელა მტერთა ჩემთა A. ⁶ გონიერთა |—A. ⁷ ვადიდებთ A.

346. O ტონფობონსუკურიე O
ტონფობონსუ H
ტონფობონსუკურიე L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηζέκ. ὁ. Ἐδὲ γ'

5. შიში შენი
დაპნერგე გულსა ჩემსა,
და შემწე-ეყავ¹ მორწმუნეთა
და განაძლიერენ², რომელნი გევედ-
რებიან ღმერთსა
ყოვლისა-მპყრობელსა.

Ἦν φθῖον σου, Κύριε,
ἐμαρτύρασον ταῖς καρδίαις τῶν ἁγίων σου
καὶ γένησθε ἡμῖν σθερῶματα
τῆς σῆς ἐν ἀληθείᾳ ἐπικαλοῦμένοις.
(ეპისტ. № 316, კ-შმ., გვ. 264)

მუცლად-აღე¹ უთესლოდ, ღმრთის-
მშობელო,
მაცხოვარი ჩუენ ყოველთაჲ და
განმარინენ ჳირისაგან,

რომელნი ქეშმარიტად შემწედ აღგია-
რებთ⁴.

O₃: 17r, L₆: 44v, H₂: 26v, B₅: 17r, A₆: 33r.

¹-ეყავ A. ² განძლიერენ H. ³-ღელ L. ⁴ შემწედ აღგიარებთ | გვედრებთან შენ B..

347*. O ტონინასსუ O

9. ძლიერებითა¹
შენითა დაამტკიცე გული ჩემი,
რათა გილაღადებდე² შენ, მაცხო-
ვარსა³,
არაჲ ვინ⁴ არს წმიდაჲ შენებრ, კაცთ-
მოყუარე,
რამეთუ შენ ხარ ძალი ჩემი, სიმ-
ტკიცე და სიქადული.

ტაყევი იგა ოქროსაჲ
სახე⁵ გექმნა, ღმრთისმშობელი,
რომელი საუნჯე ექმნა⁶ მანანასა⁷.

ხოლო შენ⁸ იტვრთე ყოველთა მეუფეა⁹
მიუწოდოველად. მისა მიმართ
მეოზ-გუეყე მო'ავთა შენთა.

О₄: 17r, B₇: 17r, A₇: 33r.

¹ სირიელბიოთა O. ² გიგალობდე BA. ³ მაკხოვარსა| მხოლოსა A. ⁴ არაჲ ენ ABC. ⁵ სას⁶ O. ⁶ ექმნე A. ⁷ ექმნა მანანასა| ექმნანასა O. ⁸ შენ—A. ⁹ მეუფე O.

348*. O თენურანოსლოდოსთერეოს O

Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως
'Ηχος πλ. δ'. 'Ωδὴ γ'

7. რომელმან დაამტკიცენ ცანი სიტყვთა
და ქუეყანაჲ გარდაართხი¹ სიმრავ-
ლესა ზედა უფსკრულთასა,
დამამტკიცე², უფალო,
მგალობელად და ქებად შენდა.

'O στερῶσας λόγῳ τοὺς οὐρανοὺς
καὶ τῆν γῆν ἐδράσας ἐπὶ ὑδάτων πικλῶν
στερῶσόν με πρὸς ἕμουν
καὶ ἰσχυροῦσόν σου, Κύριε.
(ეესტრ- № 324)

უმალღს³ ცათა გამომწინდი შენ,
ქალწულო
უბიწო⁴, ქუეყანასა ზედა⁵, რაეამს⁶
იტვრთე მეუფე

საუკუნეთაჲ⁷, ღმერთო,
შენ, მზისა უბრწყინველესო⁸.

О₇: 17r, B₇: 17rv.

¹ გარდაართხთ O. ² დამამტკიცე| მე B. ³ უმალღს O. ⁴ უბიწო ქალწულო B. ⁵ ზედა|—B. ⁶ რაეამს B. ⁷ საუკუნეთაჲ| საუკუნოჲ ქრისტე B. ⁸ უბრწყინლო B.

349. სუტოსსტერიომო L
სუიტოსსტერიომ H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
'Ηχος πλ. δ'. 'Ωδὴ γ'

8. შენ ხარ დამამტკიცებელი
მვედრებელთა შენთაჲ, ქრისტე.
შენ ხარ ნათელი
დაბნელებულთაჲ და გადიდებს
სული ჩემი.

Σὺ εἶ τὸ στερῶμα
τῶν προστερχόντων σοι, Κύριε,
σὺ εἶ τὸ φῶς τῶν ἐσκοτισμένων
καὶ ἕμειν σε τὸ πνεῦμά μου.
(ეესტრ. № 321, კოშმ. გვ. 264)

ჩუენ ყოველნი მოგიგებთ
შესავედრებელად, ქალწულო:
ზღუდე მექმენ

ქრისტანეთა მოაწმუნეთა, სძალო
ღმრთისაო.

L₃: 44v, B₃: 17r, H₃: 26r, A₃: 32v.

ო¹ო მესმასა ჳ²ა დ გ³ი
350. O სუმოხრისტეკოარიე O
სუმოხრისტეკურიე L
სუმოხრისტეოთოხმე H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
'Ηχος πλ. δ'. 'Ωδὴ δ'

1. შენ ხარ, ქრისტე, ღმერთი ჩემი,
შენ ხარ ძალი ჩემი,
შენ ხარ უფალი ჩემი
და სიხარული¹ ცხოვრებისა ჩემისაჲ,

Σὺ μόνε, Χριστέ,
Κύριος σὺ μόνε καὶ δυνάμις·
σὺ θεός μου·
σὺ μόνε ἀγαλλίαμα

რომელმან არა² დააცარიელენ³
 წიაღნი მამისანი
 და გამოუჩნდი სიმდაბლესა⁴
 ჩემსა, ამისთვისა⁵ წინაწარმეტყუე-
 ლისა ამბაკუმის თანა ვიტყოდით:
 ძალსა შენსა დიდებამ, კაცთ-მოყუარე.

ὁ πατριωνος κλησως μη λεσων
 και της ημελετης
 παωχεναι ενεακωτημενος
 εν τω τω πατριωτη
 'Αβρααμ ενι κωχρη
 της θανατου ενδε, φιλανθρωπος.
 (ეცტრ. № 314, კოშმ. გვ. 270)

განაქარვე ყუედრებამ⁶
 დედისა ევამსი,
 რაჟამს⁷ ღმერთი,
 დამბადებელი შენი, მუცლად-იღე⁸
 უზეშთაეს⁹ კაცთა ბუნებისა¹⁰

და გვშევ¹¹ ჩუენ გამოუთქუმელად,
 უბიწო დედო
 ქრისტეს¹² მაცხოვრისაო¹³,
 მეოხ-გუეყავ ჩუენ მვედრებელთა შენთა.

О: 17r, L₁: 45r, H₁: 26v, B₁: 17v, A₁: 33r.

¹ სკადრ L, სკადრლი HB. ² არა OBAHL. ³ დააცარიელენ B. ⁴ ს-მდაბლესა სკადრლე-
 სა A. ⁵ ამისთვისა L. ⁶ ყუედრებამ A. ⁷ რ-ეს HLA, რაჟამს B. ⁸ ა-ღე L. ⁹ უზენ-
 თესად L. ¹⁰ ბუნებისა O. ¹¹ გუშევ H, გუშევ L, გუშევ A. ¹² ქრისტეს O. ¹³ მ.ც-
 ხოვრისათჳ მსახურისა A.

351. O ეკსარკოსუსებლ O
 ეკსარკოსუსებოთ HL

Ποιητα 'Ιωαννης μουναχου εν
 Δαμασκησιν
 'Ηχος πλ. β'. 'Ωδὴ β'

2. გუამით¹ შენით
 გამობრწყინდეს ისარნი² ნათლასანი,
 და თავთა მათ
 წინაწარმეტყუელთა³ და მოციქულთა
 ოდეს იხილეს⁴, შეძრწუნდეს
 და ღაღადებდეს: დიდებამ ძალსა
 შენსა, უფალო.

'Εκ αρχης σου βροχης μεσσηος
 ενεπερεσθου
 πατριων και αποστολων
 ενι ενι πατριωτι,
 Δεσποτα, μελωδουσι
 ενδε της θανατου σου, Κυριε.
 (ეცტრ. № 315, კოშმ. გვ. 274)

ჯორკთა შენთა-
 გან უბიწოთა დამბადებელმან
 შენმან⁵, სძალო ღმრთისაო,

მიილო განკაცებამ,
 და გამოვიდა შენგან ღმერთი და კაცი
 ორითა⁶ ბუნებითა სრულითა⁷.

О: 17v, L₂: 45r, H₂: 26v, B₂: 16r, A₂: 33r.

¹ გუამით A. ² ისარნი L. ³ წინაწარმეტყუელთა HA, წინაწარმეტყუელთა BL. ⁴ გიხილეს O.
⁵ შენ O. ⁶ ორით OA. ⁷ სრულით A.

352. O ისაკიოკაჟურიენტი O
 ისაკიოკაჟურიენტი H
 ისაკიოკაჟურიენტი L

Ποιητα Κωσμη μουναχου
 'Ηχος πλ. β'. 'Ωδὴ β'

3. მქსმა, უფალო, განგებამ
 საიდუმლოთა¹ შენთა გამოუთქუმელ-
 თა²,
 განვიცადენ საქმენი შენნი³
 და აღვიარე მე⁴ ღმრთებამ შენი.

Εισακησθη, Κυριε,
 της οκνοσιας σου εν μεταρησιν
 κωσμησθη εν ερηθη σου
 και ενδεσθη σου της μεσσηος.
 (ეცტრ. № 322, კოშმ. გვ. 270)

ლმერთი⁵. რომელი⁶ გვშევ⁷ ჩუენ,
უბიწოო მარამ,
ვედრებად მისა⁸ ნუ დასცხრები ჩუენ-
თჳს⁹.

ქალწულო,
რამთა მოგუენიქოს¹⁰ ჩუენ¹¹ დიდი
წყალობად.

О₃: 17v. L₃: 45r. H₃: 27r. B₃: 17—18r. A₃: 33r.

¹ სადღებლოთა OAI.H. ² გამოეტქმელთა LH, გამოეტქმელთა A. ³ შნი H. ⁴ მექ—HA
⁵ ლ² A. ⁶ რ² A. ⁷ ვუშეუ H. გუიშეუ L, გუიშეუ A. ⁸ მისსა L. ⁹ ჩნთის A. ¹⁰ მოგუა-
ნიქოს A. ¹¹ ჩუენ—LB.

353. O ისაკიკოახრისტე O
ისაკიკოახრისტოტინა H
ისაკიკოატინაკუნს L

4. მესმა მე, ქრისტე, სმენაჲ და შემე-
შინა,

რამეთუ მამისაგან არა¹ დააკლიდი
და კაცთა შორის გამოშინდი²
ცხორებისათჳს³ სულთა ჩუენთაჲსა,
მრავალ-მოწყალე.

Ποίημα Ἰωάννου τοῦ ἐκ
Ἰχθῶς πλ. δ'. 'Ωδὴ δ'

Εἰσαὶδὸς ἀλλοῖς

Εἰσακήκοα, Χριστέ, τὴν ἀκοίην σου
ὅτι τοῖν πατέρος ἀχώριστος ὑπάργχεις
ἐπὶ τῆς γῆς τοῖς ἀνθρώποις ὁψιμίς,
οὐκ ἐρίμω,
καὶ ἄνθρωπῶν σου τῆν ἐξέστην.

(ვესტრ. № 321)

ვერ შემძლებელ ვართ ქებად
შემსგავსებულად
სიწმიდისა შენისა, ღმერთისა⁴ დედაო,

რამეთუ ზემთა იპოვა⁵ ცნობათა ჩუენთა
დიდებულებად შენი, უსძლოო.

О₄: 17v. L₄: 45r. B₄: 18r. A₄: 33r. H₄: 27r.

¹ არაჲ OLEH. ² გამოსჩდი A. ³ ცხორებისათვის L. ⁴ ღთო O. ⁵ იპოა AH, იპოა L.

354. O ისაკიკოატინაკუნსუი O
ისაკიკოატინაკუნსუ H
ისაკიკოატინაკუნსუერია L

5. მესმა პირველად
სმენაჲ მოსლვისა შენი¹ აჲ¹, ოლიერო²
ლმერთო,

განვიცადენ საქმენი შენნი³,
რამეთუ ორთა მათ
ცხოველთა⁴
შორის გამოშინდი⁵ შენ ცხოვრები-
სათჳს⁶
სულთა ჩუენთაჲსა.

Ποίημα Ἰωάννου τοῦ ἐκ
Ἰχθῶς πλ. δ'. 'Ωδὴ δ'

Εἰσακήκοα τὴν ἀκοίην σου, Κύριε, καὶ
ἐξομῶμαι
κατ' ἐσθήτα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην
ὄτι ἐν μέσῳ τῶν ζώων γυμνασθήσῃ
εἰς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

(ვესტრ. № 320)

ყოველთა მზრდელთა აწოებდ⁷
შენ, უბიწოო, ვითარცა ჩჩვლსა⁸,
რომელი ზის ზედა ქერობანთა,

იტვრთ⁹ მკლავთა შენთა ზედა,
რამეთუ შენ მხოლოო ამას ღირს იქმენ¹⁰,
ყოლად წმიდაო.

О₅: 27v. H₅: 27r. L₅: 45rv. B₅: 18r. A₅: 33r.

¹ შენისა O. ² ძრიელო H. ³ შნი HLA. ⁴ ცხოველთა HL, ~შორის ცხოველთასა B.
⁵ გამოსჩნდი A. ⁶ ცხოვრებისათვის L, ცხოვრებისათჳს B. ⁷ აწოეჲ B, აწოეჲ A. ⁸ ჩჩვილ-
სა A. ⁹ იტვირთე L, იტვირთე H. ¹⁰ აქმენ L, აქმენი H.

355. O ეპებისიფიზუს O
ეპებისეფიზუს LH

6. ამჟედრდი¹
ეტლთა მოციქულთასა შენთასა²,
უფალო,
და აღკრნი³ მათნი ძლიერად⁴
კელთ⁵-ისხენ⁶,
მკედრობაა შენი ცხოვრება არს
მორწმუნეთა, რომელნი ღალადებენ:
დიდებაა ძალსა შენსა, უფალო.

ენანი
კატანი მოუძღურდებიან გამოთ-
ქემაღ
საიდუმლოსა⁷ შობისა შენისასა⁸

O₆: 17v, L₆: 45v, H₆: 27r, B₆: 18r, A₆: 33v.

¹ ამჟედრდი H, აღმჟედრდი B, ამჟედრდი A. ² შენთასა—A. ³ აღკრნი H, აღკრნი L, აღკრნი A. ⁴ ძლიერად H. ⁵ კელს O. ⁶-ისხენ L. ⁷ საიდუმლოთა OLHA, საიდუმლოთა B. ⁸ შე.ისათა B. ⁹ უბიწოებით B. ¹⁰ ნათლისად BA.

Ποιήμα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἱηζὺς πλ. δ'. Ἰδὲ δ'

Ἰ:πᾶξῆς ἐφ' ἰκπται
ταῦς ἀποστασίαις σου, Κύριε,
καὶ ἐβῆξας χεραὶ σου ἤναις ἀνάν
καὶ παρηρία γέγονεν ἡ ἰκπαιαία να
ταῖς παταῖς μαλαθῆναί
ბნῆα ἡ ὁυάμει σου, Κύριε.
(ეესტრ. № 316, კომმ. გვ. 272)

უბიწოებით⁹, უქორწინებელი სძალო,
ხოლო სარწმუნოებით
აღვიარებენ ღელად ნათლისა¹⁰.

356*. O ისაკიკოა O

7. შესმა სმენაა შენი, უფალო, და¹
შემეშინა. განვიცადენ
საქმენი შენისა მოსლვისანი
და განკვრებული შიშით ვლალა-
დებდ²:
დიდებაა ძალსა შენსა, უფალო.

ენაა ესე
მეტყუელი განკვრდების უცხოღ
შობასა შენსა,

O₇: 17v, B₇: 18r.

¹ და—B. ² ვლალად B.

Ποιήμα Ἀνδρέου Κρητικῆς
Ἱεροσολιμίταις
Ἱηζὺς πλ. δ'. Ἰδὲ δ'

Ἐισαχήκοα, Κύριε,
ταῦς ἀσῆς σου καὶ ἐφῆξῆσθαι
κατασῆτα τὰ ἔργα σου
καὶ ἐβῆξασα τὸ κριταῖς σου, Δέσποτα.
(ეესტრ. № 331)

უბიწო სძალო უქორწინებელი,
არამედ ვლალადებთ სიხარულით:
დიდებაა ძესა შენსა, ქალწულო.

357*. O ჰროფიტონ O

8. წინაწარმეტყუელმან¹
საიდუმლოა²
პირველ იხილა—
განვორციელებდა შენი³ ქალწულისა-
ვან,
და ღმრთის-მეცნიერებთ ღალატ-ყო:
დიდებაა ძალსა შენსა.

Ποιήμα Γερασιῶν πατριάρχου
Ἱηζὺς πλ. δ'. Ἰδὲ δ'

Μετακῆς ὁ προφητικῆς προφῶν
ἐκ Παρθένου σε, Ἀνάγε, σαρκομασῶν
μαλαθῆκῶς ἀνεβῆα
ბნῆα ἡ ὁυάμει σου, Κύριε.
(ეესტრ. № 323, კომმ. გვ. 272)

მჭულსა ბუნებათასა
უზეშთაეს¹
გამოშინდი, ქალწულო, რამეთუ⁵

უფროსს ბუნებისა სიტყუაჲ ღმრთისაჲ
იტკრთე
და გვშეე ჩუენ ჯორცითა⁶ ღმერთი
ყოველთაჲ⁷, სძალო ღმრთისაო⁸.

Os: 18r, B₁₀: 18r.

¹ წინაწარმეტყუელმან B. ² სადღუმლო O. ³ განჯორციელებისა შენისაჲ B. ⁴ უზეშთაე-
სად B. ⁵ რამეთუ რომელნი O. ⁶ ჯორცითა—B. ⁷ ყოველთა ღმერთი B. ⁸ სძალო ღმრთისაოქ
მაცხოვარი სჯლთა ჩუენთაჲ B.

ღამით განსა ჯ^ა დ გ^ი

358. O ინატიმეაჰოსო OH
ინეტიმეაჰოსა L

Ποίημα Ἰωάννου μοναχου
Ἰησους πα. ε'. 'Ωδὴ ε'

- 1. რაჲსათჳს¹ განმშორებ
პირსაგან შენისა, ნათელო წარუ-
ვალო,
და დამფარა მე ბნელმან
წყულიადისამან² განუნათლებელმან,
არამელ
მომხედენ
და³ ნათელსა მცნებათა შენთასა⁴ წარ-
ჰმართე⁵ სლუაჲ⁶ ჩემი, გევედრები.

Ἰνατί με ἀπάσῃ
ἀπὸ τοῦ πρῶτου σου τοῦ φῶς τοῦ ἁγίου
καὶ ἐκλήψῃς με
τὸ ἀλόγιστον σκότος τοῦ ἡμιγνοῦ
ἀλλ' ἐπίσχεψόν με
καὶ πρὸς τὸ φῶς τῶν ἁγίων
τὰς ἰδέας σου ἀναψύχου ἡμεῖς.
(ეხტრ. № 314, კოშმ. გვ. 274)

კანდიერებაჲ დედობრივი
ძისა შენისა თანა მოიგე⁷, ყოვლად⁸
უბიწო,
და შეწვენასა ჩუენსა
ნუ დააცადებ⁹ მისა მიმართ, გევედ-
რებით,

რამეთუ
შენ გაქუს მეოხებაჲ¹⁰ ღმრთისა მიმართ
და მოტყუებაჲ ცოდვთა¹¹ ყოველთა¹²
ქრისტეანეთათჳს¹³.

O₁: 18r, L₁: 45v, H₁: 27r, B₁: 18v, A₁: 33v.

¹ რაჲსათუის H, რაჲსათუის A. ² წყულიადისამან A. ³ და—A. ⁴ მცნებათა შენთასა] პირისა
შენისა A. ⁵ წამართე H. ⁶ სლუაჲ]სრბაჲ B. ⁷ მოიგე L. ⁸ ყოვლად B. ⁹ დააცადებ] დასცხრე-
ბი A. ¹⁰ მეოხებაჲ] კანდიერებაჲ B. ¹¹ ცოდვთაჲ L. ¹² ყოველთა B. ¹³ ქრისტეანეთათჳს HA,
ქრისტეანეთათუის L, ქრისტეანეთა B.

359*. O. ორთრიზონტეს O
ორთრიზონტესამ L
ორთრიზონტესამნუ H

Ποίημα Γερμανου πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως
Ἰησους πα. δ'. 'Ωδὴ ε'

- 2. ამსობილნი¹ შენნი²
შენ გიგალობთ: უფალო, მაცხოვენ³
ჩუენ,
ვითარცა სახიერ ხარ⁴,
რამეთუ სხუაჲ ღმერთი არა⁵ ვიცით.

Ὁρπιζόντες πισμέν σοι, Κύριε,
σῶσθε ἡμᾶς·
ὅτι γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν
ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν.
(ეხტრ. № 324, კოშმ. გვ. 276)

შემდგომად შობისა
ქალწულად ჰგიე, უბიწო, შენ,
ყოვლად⁶ სანატრელო,

ვითარცა ღმრთისა მშობელ ხარ, გადი-
ლებთ.

O₂: 18r, L₂: 46r, H₂: 27v, B₂: 18v, A₂: 33v.

¹ აღმსობილნი B. ² შენნი—ABHL. ³ გუაბოვენ HL. ⁴—A. ⁵ არა OHLA. ⁶ ყოლად E-

360 O ფოტისონიზსტუს O
ფოტისონიზს LH

Ποίημα Ἰωάννου ματαχῆς
Ἦχος πλ. δ'. 'Ωδὴ ε'

3. განგუანათლენ¹ ჩუენ
ნათლითა შენითა, უფალო,
და მკლავითა მალლითა მორწმუნეთა
მშვლობა² შენი ზეცით .მომეც ჩუენ,
კაცთ-მოყუარე.

Φωτισσον ἡμᾶς
τοὺς ἀμαρτανῶντες σου, Κύριε,
καὶ τὴν βραχίονά σου τὴν ὑψίστην
ἐπὶ σὴν εἰρήνην
παράχου ἡμᾶς ἡμᾶς ἐμπλαγγῆς.
(ეესტრ. № 321, კომმ. გვ. 276)

მეოხ-გუეყავ³ ძისა შენისა⁴,
ღმრთისმშობელო,
რათა გარდამოგველინოს⁵ სიმრაველ⁶
მოწყალეებათა,

ვითარცა გაქუს კადნიერება⁷.

O₂: 18r, H₂: 27r, L₂: 45v, B₂: 18v, A₂: 33v.

¹ განგუანათლენ A. ² მშვილობა A. ³ -გუეყავ] +ჩენ LHBA. ⁴ შენი A. ⁵ გარდამოგუიელი-
ნოს L. გარდამოგუიელნოს H, გარდამოგუიელნო A. ⁶ სიმრავლე AL, სიმრავლე B. ⁷ ვითარცა
გაქუს კადნიერება] ოდეს მოხვილე დიდებითა A.

361. O ტონეკნუკტოსანდნოსიანს O
ტონეკნუკტოს... L
ტონეკნუკტოსანდნოსიანს H

Ποίημα Ἰωάννου ματαχῆς
Ἦχος πλ. δ'. 'Ωδὴ ε'

* ღამისაგან წყუდიადისა
უგუნურებისა შეცდომილი გზათაგან
შენთა¹
ნათლითა შენმიერთა, უფალო,
დამამტკიცე მე მშვლობით²,
რათა ვიდოდი მცენებათა შენთა.

Τὸν ἐκ νυκτὸς ἀγνοῦσας
ἐπὶ τὴν ψυχᾶσ σου ὁδὸν ἀεὶ πλατυμασον
τὴν φωνὴν τῆς γυναικὸς σου, Κύριε,
ἀντιῆχον με ἐν τῇ ἡσυχίᾳ
ἡμῶν ἐν τῶν σου καμίντῆγγασ.
(ეესტრ. 316, კომმ. გვ. 276)

გამოვიდა შენგან, სძალო,
სიბრძნე³ დამბადებელი და სიმტკი-
ცი⁴ მორწმუნეთა,

ყოვლად⁵ წმიდაო ღმრთისმშობელო⁶,
ითხოვე⁷ ჩუენ მგლობელთა⁸
შენთათჳს⁹ აწ¹⁰ დიდი წყალობა.

O₂: 18r, L₂: 46r, H₂: 27r, B₂: 18v, A₂: 33v, H: 11r.

¹ შენთა—A. ² მშვილობით A. ³ სიბრძნე B. ⁴ სიმტკიცე O, სიმტკიცე ABL. ⁵ ყოლად B.
⁶ ღმრთის მშობელი ~ მშობელი ღმრთისაო LHBA. ⁷ გუთხოვე B. ⁸ მგლობელთათჳს H.
⁹ შენთათჳს—H, შენთათჳს L. ¹⁰ აწცა AB.
* აქედან ჩაერთის H ხელნაწერის ძლისპირები.

362. O ოენეკტოსანდნუს Oh
ოენეკტოსანდ H

Ποίημα Γεωργίου πατριάρχου
Ἦχος πλ. δ'. 'Ωδὴ ε'

რომელმან ღამისაგან
უმეცრებისა ღმრთეებისა ცნობითა
განა-
ნათლე ქუეყანა¹,
განმანათლენ² ჩუენ³
აწცა, უფალო.

Ὁ ἐκ νυκτὸς ἀγνοῦσας
θυσῶσας φαεινῶν καὶ πατριῶν
φωτισσον με τὴν ἡμῶν
τῆς ἐκλαμπρῶσ σου, Κύριε.
(ეესტრ. № 323, კომმ. გვ. 290)

ღმრთისმშობელი ქალწული.
უთესლოდ მუცლად-ილე¹ შენ სიტ-
ყუა ღმრთისა

და შემდგომად შობისა
ქალწულად ვგე გამოუთქმელად.

О₃: 5r. L₃: 46r. H₃: 27v. B₃: 18v. A₃: 33v. h: 11r.

¹ ქ-ნი A. ² განგუანათლენ B. ³ განმანათლენ ჩუენი განგუანათლენ აწ ჩ-ნცა A. ⁴ მც-
ლ-დედ L. გე-შენ ჩ-ნ.

363. ო ოტიეთონალონ ოჰჰ
ოტიეთონალო L

რამეთუ სხუა¹,
შენსა გარეშე²,
ღმერთი ჩუენ არაჲ ვინ³ ვიცით,
ნათელო თუალთ-შეუდგამო,
ლამითვან აღვიმსობთ⁴ ჩუენ
და გადიდებთ შენ⁵, კაცთ-მოყუარე⁶.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
'Ηγχοῦ πλ. ὁ. 'Ωδὴ ε'

Ὁ-τι Θεὸν ἄλλον ἀγαθὸν
πλ-τῆν σοῦ οὐ γινώσκωμεν
πρὸς σὲ τὸ φῶς τὸ ἄδιον
ἐκ νυκτὸς ἱρμυρίζοντες
ἀνιμυσόμεν σε, φιλάνθρωπε.
(ეესტრ. № 317)

ქეშმარატად
დედათა შორის
შენ მხოლოდ⁷ სანატრელ ხარ,

უბიწო ღმრთისმშობელი,
რამეთუ შენგან იშვა⁸ ცხორებაჲ ყოვლი-
სა სოფლისაჲ.

О₃: 19v. I₃: 46r. H₃: 27v. B₃: 18v. A₃: 33v. h: 11r.

¹ სხუა A. ² გარეშენ A. ³ არაჲ ვინ O, არაჲ HLABH. ⁴ აღვიმსობთ H. ⁵ და გადი-
დებთ შენ] გალობად შენდა L. ⁶ კაცთ-მოყუარე h. ⁷ მხოლო A. ⁸ ძეჲ L. ⁹ ცხოვრებაჲ B.

364*. ო

7. ბნელისაგან წყუდიადისა¹
აღმომიყვანეი მორწმუნენი შენნი,
სახიერო,
და განანათლენ² მცნებათა შენთა
ნათლითა
სულნი, რომელთა აღიმსთუეს³ შენ-
დამი სიყუარულით⁴,
რამეთა ვადიდოთ წყალობაჲ შენი,
კაცთ-მოყუარე⁵.

Ποίημα Ἀνδρέου Κρη-
'Ηγχοῦ πλ. ὁ. 'Ωδὴ ε'

Τὸν ζῶσαν τῆς ψυχῆς μου
δι-παχέμασον, φωτισέ-
τα Χριστέ ὁ Θεός,
ὁ τὸ ἀρχέγονον σκότος
δι-ώξας τῆς ἀπιστοῦ
καὶ δάρηται μοι τὸ φῶς
τὸν προπαγματάων σου, Ἀνάγε,
ἵνα ἱρμυρίζω δι-ξάλα σε.
(ეესტრ. № 327, კოშმ. გვ. 278)

*მამისაგან გამოსრული
სიტყუაჲ დაუტევენი დაიტეი,
უბიწო,
და უზეშთაეს⁶ ბუნებათა გეშეე ჩუენ

ღმერთი ჯორციელ-ქმნული, განმანათლე-
ბელი სოფლისაჲ,
ამისთვის ჩუენცა ღმრთისმშობელად
აღვიარებთ შენ.

О₃: 1a. B₇: 19r. h: 11r.

¹ ცოდვათაჲსა B. ² განგუანათლენ B. ³ აღიმსთუეს h. ⁴ სიყუარულით] სიხარულით B.
⁵ კაცთ-მოყუარე h. ⁶ უზეშთას O.
* A-ში არის მხოლოდ ღმრთისმშობლისა.

8. *სამგზის სანატრელო ძელო, რომელ-
სა ზელა ჭეარს-ეცეა მეუფეა, ღმერ-
თი შენი, და დასცა პირველასა ძელი
საცთური, ჯორცთა¹ დამსკვალვითა,
სიკუდილი დათრგუნა² ჩვენთვის,
რომელმან მოსცა სოფელსა დიდი
წყალობაჲ.

'Ω περιμαχαρίων ξησιν
ἐν ᾧ ἐτάθη Χριστός
ὁ βασιλεύς καὶ Κύριος·
ὧ! ὅτι πέπρωκεν ὁ ξησὶ ἀπατήρας
καὶ ἐν τοῖς θείαις ἀγαθίαις
Θεῷ καὶ περιπατήσιν σαρκί
καὶ παρίχουσι
καὶ εἰρήνην καὶ ψυχᾶς ἡμῶν.
(ეგრ. № 322)

მამისაგან გამოსრული სიტყვაჲ დაუ-
ტევენელი დაიტეე, უბიწოო, და უზეშ-
თაეს ბუნებათა გვიშეე ჩვენ¹ ღმერ-

თი ჯორციელ-ქმნული, განმანათლებელი
სოფლისაჲ. ამისთვის ჩვენცა⁵ ღმრთის-
მშობელად აღვიარებთ.

A. 33v-34r.

¹ ჯორცთა A. ² დაითრგუნა A. ³ ჩნთიეს A. ⁴ ჩნ A. ⁵ ჩნდა A.
⁶ ძლასპირსა და ლქათასქობლასს ხელნაწერსი არა აქუთ რიტმული პუნქტუაცია.

დადადეჯავსა ჯ^ა დ გ^ი

366. O ტინდისინაქში O, ტინდუ-
სინაქი L, ტინდუსინაქში H,
ტინდისინაქში h

Ποίημα 'Ιωάννου μισαχρισ-
'Ηγίας πλ. β'. 'Ωδὴ ε'

1. ვედრებასა
ჩემსა განვქვენ¹ უფლისა მიმართ
და მას აუვარებ² ბრალთა³ ჩემთა
მარადის,
რამეთუ ბოროტითა აღივსო⁴ სული
ჩემი
და სიმტკიცე ჩემი ჟოჯოხეთა⁵
მიოწნა⁶.
და იონაესებ⁷ ვლალადებ:
აღმომიყვანე მე, ღმერთო ჩემო.

'Ἰὴν θείου ἐχγῶν πρὸς Κύριον
καὶ ἀνάψ' ἀπαγγεῶν μου ἐν θλίψει
ἐμοῦ: κακῶν ἢ ψυχῆ μου ἐπλήθη
καὶ ἡ ἕψη μου καὶ ἀπὸ περιπέφυσεν
καὶ θείμα: ὡς 'Ἰωάνης
ἐκ φθορᾶς ὁ Θεός με ἀνάγαγε.
(ეგრ. № 314, კომმ. გვ. 282)

ნუ დასცხრები ვედრებასა⁸ ჩუენთჳს⁹,
ქალწულო,
ყოვლად¹⁰. წმიდაო ღმრთისმშობელო
მარიამ,
რამეთუ სიმტკიცე¹¹ ხარ
ჩუენ¹² მორწმუნეთაჲ

და სასოებითა¹³ შენითა
განვძლიერდებით¹⁴
და სარწმუნოებით¹⁵
შენ და ძესა შენსა
გადიდებთ და¹⁶ თაყუანის-გცემთ.

O₁: 18v. L₁: 46r. H₁: 27 v. B₂: 19v, A₁: 34r. h₁: 11r.

¹ განვქვენ O. ² აუვარებ L. აუვარებ B. ბრალთ L. ³ აუვარებ L. ⁴ აუვარებ L. ⁵ ქოხთა AL,
ქოჯოხეთა O, ქოჯოხეთად B. ⁶ მიოწნა LO. ⁷ იონაესებ L. ⁸ ვედრებად A. ⁹ ჩნდა A.
¹⁰ ყოვლად-B. ¹¹ სიმტკიცე, სიმტკიცე LAB. ¹² თყოვლთა A. ¹³ სასოებითა B. ¹⁴ განვძლიერ-
დებით+ჩუენ B. ¹⁵ სარწმუნოებით B. ¹⁶ და]-A.

367. O ილასტიტიმისოტირ Oh
ტიტიმე H
ილასტიტიმისოტ L

2. მომიტევენ, სახიერ,
აურაცხელნი ცოდვანი ჩემნი,
რომლის:თვს¹ გიგმობ შენ,
მივსენ მე² ბოროტთავან³.
შენდა მიმართ⁴ ვლალადებთ⁵:
იამინე⁶ ჩემი, ღმერთო, მაცხოვარო
ჩემო.

განვერენით საცთურსა
ცოდვათა ჩუენთასა⁷ ვედრებთა
შენითა,
ღმრთისმშობელო ქალწულო,

O₂: 18v. L₂: 46v. H₂: 27v. A₂: 34r. B₁: 19r. h₂: 11rv.

¹ რომლისათვის L. რომლისათვის A. ² მივსენ შენ მე H. ³ ბოროტისავან A. ⁴ მიმართ HB.
⁵ ვლალადებდეთ A, ვლალადებ B. ⁶ ესმინე L. ⁷ ჩემთავან A. ⁸ მიმართ AB. ⁹ აშვა L.
¹⁰ ბუნებათა LHA.B. ¹¹ ძეგ LBA. ¹² ღმრთისა A.

Ποιηται Ἰωάννου μοναχου
καὶ Δαμασκηνου
Ἦμος πλ. δ'. 'Ωδὴ γ'

Ἰλάσθητι μοι, ἁγιε
πάτερ, ὅτι ἁμαρτίας μοι
καὶ ἐκ βουβῶν καὶ κακῶν
ἀνάστασιν ἔδωκας·
πῶς σὲ ἕπο ἕβησα
καὶ ἐπῆσθαι μοι
ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου.
(ეხტრ. № 315. კომ. გვ. 282)

ძისა შენისა მიერ⁸,
რომელი იშვა⁹ შენგან,
უზეშთაეს ბუნებისა¹⁰,
ძი¹¹ ღმრთისა¹² დაუსაბამოა.

368*. O შიტონამეჰარას Oh
შიტონამეჰა HL

3. მომეც მე სამოსელი* ბრწყინვალე,
რომელმან შეიმოსე¹
ნათელი სამოსლად, ღმერთო,
მეოხებდითა მოწამეთა:ათა.

Ποιηται Ἰωάννου μοναχου
Ἦμος πλ. δ'. 'Ωδὴ γ'

Χιτωνά μοι παραχαῖ φασεινός
ὁ ἀναβλαβλίσμενος
φῶς ὡς ἱμάτιον,
πῶς ἔλας Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν.
(ეხტრ. № 321, კომ. გვ. 234)

368ა. **ლალად-ყო² ვეშაპისა მუცელსა
ონა³

შენდა მიმართ:
უფალო ღმერთო⁴,
განხრწნისავან ივსენი
ცხორებაჲ ჩემი.

Εἰρημὸς ἀλλοῦ

Ἐβήγασεν ἐκ τῆς κήτης
Ἰωάνς ὁ πατριάρχης, Κύριε,
σὺ μοι ἀνάστασιν ἔκτισθαι
τῆς ζωῆς ὡς φιλάνθρωπος.
(ეხტრად. № 321).

*** სამკვლრებელი⁵ ღმრთისაჲ ხარი⁶ შენ,
ქალწულო უბიწოო,
და⁷ ჩუენ მორწმუნენი

ღმრთისმშობელად გქალაგებთ
და მეოხ-გიყოფთ.

O₂—19v. 20r. L₂: 46v. H₂: 27v—28r. A₂: 34r. h₂: 11v.

¹ შეემოსე OHA. ² ლალად-ყო O. ³ ანა A. ⁴ ღმერთო ორო L. ⁵ სამკვლრებელი H, სამკვლრებელი L. ⁶ ხარ O. ⁷ და|+აწ H.

* h ხელნაწერში ძლისპირის მხოლოდ დასაწყისია შიტონილი, რასაც უშვალოდ ღმრთისმშობლისა მოსდევს.

** № 368ა ძლისპირი H ხელნაწერში არ არის.

*** B ხელნაწერში შიტონილია მხოლოდ ძლისპირები (ორი), ღმრთისმშობლისა კი ძლისპირებს არ ახლავთ.

369. O უსტონპროფიტინ ეროსო Oh
ოსტონპროფო H
ოსტოსპროფიტინერო L

Πισίημα Ἰερμαχῶν πατριάρχου
Ἱηγῶς πλ. δ'. 'Ωβή ε'

5. წინაწარმეტყუელი¹ ივსენ²
სიღრმეთაგან და მჭეცისა,
ქრისტე ღმერთო.
მივსენ მეცა დანთქმული³
სიღრმესა ცოდვისასა⁴
და მაცხოვრე მე, ვითარცა მოწყალე
ხარ.

'Ως τὸν προφητικὸν ἔργον
ἐκ βυθῶν ἀνασταύου, Χρῆσταις ὁ Θεός,
καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ
ῥῆσαι ὡς ἐπιχριστῶν
καὶ ἀποκατάστασις τῆς ζωῆς καὶ θείας.
(ეესტრ. № 323. კომმ. გვ. 286)

მკლამარ⁵ მამისა თანა,
მკლავთა შენთა⁶ ზედა⁷ იტურთე⁸,
ქალწულო,
ღმერთი ჯორციელ-ქმნული,

კათა დაუტყვენელი,
რომელსა ჩუენცა⁹ ყოველნი თაყუანის-
ესცემთ¹⁰.

O₃: 19r. L₄: 46v, H₄: 28r. B₄: 19v, h₄: 11v.

¹ წინაწარმეტყუელი H. ² ივსენ L. ³ დანთქმული L. ⁴ ცოდვისასა L. ⁵ მკლამარე L. მკლამარე O. ⁶—B. ⁷—L. ⁸ იტურთე H, ატურთე L. ⁹ ჩუენ B. ¹⁰ თაყუანის-ესცემთ B, უცემთ H.

370. O ტონიანენტოკი O
ტონიონანენტოკრი L
ტონიონანენტოკიტუკურე H
ტონიონანენტოკი h

Πισίημα Ἰλίας πατριάρχου Ἱερασιῆται
Ἱηγῶς πλ. δ'. 'Ωβή ε'

6. ვეშაპისა
მუცელსა შეაყენე
მარტოჲ იონა, უფალო,
ხოლო მე,
მტერისა ბადეთა
შეყენებული,
მივსენ, ვითარ-იგი აცხოვრე²
განხრწნისაგან.

Τὸν Ἰωανῶν
ἐν τῷ κήτει, Κύριε,
καὶ ἄλλων ἀποστόλων
καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ
ῥῆσαι ὡς ἐπιχριστῶν
καὶ ἀποκατάστασις τῆς ζωῆς καὶ θείας.
(ეესტრ. № 343. კომმ. გვ. 288)

საშოა შენი,
ქალწულო უბიწოო,
კათა უვრცელეჲს³ იპოვა⁴,

რამეთუ
შემოქმედი ღმერთი შენ თანა დაიმკვდრა⁵
უწეშთაეს ბუნებასა კაცთასა.

O₃: 19. H₃: 28r, L: 47r. B₃: 19v, h₃: 11v.

¹ შოა L. ² აცოვრე H. ³ უვრცელეს OHB. ⁴ აპოა L, იპოა H. ⁵ დაემკვიდრა L. დემკვდრა H, დაემკვდრა h.

371. O აპერიფსანსმეისბა O
აპერიფსანსმეისგათა L
აპერიფსანსმეისბათი H
აპერიფსანსმეისბა h

Πισίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἱηγῶς πλ. δ'. 'Ωβή ε'

7*. შთავრდომილ ვარ მე
სიღრმესა გულსა მას¹
ზღვისასა² და ვხედავ³ სასწაულთა
შენთა, უფალო.

Ἀπερριψάς με εἰς βύθῳ κερύειας θαλάσσης
καὶ εἶδον τὰ θαυμάσια σου, Κύριε.
(ეესტრ. № 325)

ქალწულმან გვშვა¹ მეუფე²
და ღმერთი ყოველთაჲ,
და ეგო

განუხრწნელად
წმიდაჲ ქალწული.

Ог: 19r, Lg: 47r, Hg: 28r, Ag: 34r, Bg: 19v, hg: 11v.

¹ გელსა მასქამას გელსა A. ² ზღვისასა L, ზღვისას H, ზღვისასა A. ³ ეპხედე B. ⁴ გუშ-
ვა L. გუშვა H. გუშვა A. ⁵ შუფ L. მეუფე A, მეუფე B.

* A ხელნაწერში ძლასპირა და ღმერთსმშობლისა ადგილმონაცლებულია.

372. O ზროსტონდუნა OLh
ზროსტონდონამენ H

Ποίημα Ἰωάννου μαρμαρίνη
Ἰχθός πλ. ὁ. Ἰψὸν ε'

8.* ლალად-ყვავე¹ დანთქმულმან ცოდვითა
შენდამრ,
უფალო, მაცხოვარო² ყოველთათო,
მიტუნ მე ხრწნილებისაგან³,
ვითარცა ღარ მრავალ-მოწყალე⁴.

Ἰπρὸς τὸν θύναμειον σάλειν με Κηρίου
ἐκ βυθῶν ἀμαρτανῶν ἐβήσθα
καὶ ἐκ φθιρῆς ἀνήγαγε
τῆς ζωῆς μου ὡς εὐλάμωρα πικρῆ.
(ეპისტ. № 317)

უფალო მეუფე⁵,
ვითარცა ღრუბლითა
სულმცირითა მოვიდა შენგან⁶, სძალო,

რათა დაამკუნეს ღმრთეებით
ტელით-ქმნულნი⁷ ეგვპტისანი⁸.

Ог: 19r, Lг: 47r, Hг: 28r, Ag: 34r, Bг: 19v, hg: 11v.

¹ ლალად-ყვავე A. ² მაცხოვარო L. ³ ჰრწნილებისაგან HA. ⁴ მრავალ-მოწყალე O.
⁵ მეუფე LA. ⁶ შენდა B. ⁷ ქმნულნი O. ⁸ ეგვპტისანი H, ეგვიპტისანი L.

* ეს ძლისპირა A ხელნაწერში შეტანილია როგორც მომდევნო ძლისპირის ღმრთსმშობლისა.

373. O აბუსოსამარტიონკეპნეკ-
მატოს Oh

Ποίημα Ἰωάννου μαρμαρίνη
Ἰχθός πλ. ὁ. Ἰψὸν ε'

9. სიღრმენი¹ ცო-
ღვათანი და ღელვარ მოქცევათაჲ
დამტემს² მე,
და უფსკრულთა საშინელებანი დამ-
თქმენ³ მე
უწყალოდ,
არამედ შენ, სახიერ,
აღმომყვანე, ღმერთო ჩემო,
და მაცხოვრე მე,
მრავალ-მოწყალე⁴.

Ἰλυσσὸς ἀμαρτανῶν
καὶ πατισμάτων καταιγίδας με ταράσσει
καὶ πρὸς βυθῶν βιαιῶς
συναμείει ἀπογνώστους
ἀλλὰ σοὶ τῆς κραταιᾶν
χεῖρᾶ μοι ἔκτεινον, ἔλεημόν,
καὶ ἐκ φθιρῆς ὁ Θεός με ἀνάγαγε.
(ეპისტ. № 318, კომმ. გვ. 286)

ბუნებათა
უღრმეს⁵ კშევ⁶, ღმრთისმშობელო,
კაცთათჳს მშველობაჲ⁷,
და სიღრმისაგან ბნელოსა იქსნენ

აღამეანნი, ამისთჳს მორწმუნენა
სამართლად გადიდებთ, უბიწოო,
მაცხოვარო⁸ მოსავეთა შენთაო.

Ог: 19v, Pг: 19v, Ag: 34r, hg: 11v.

¹ სიღრმენი A. ² შემადრწუნებს BA. ³ დამთქმენ B. ⁴ მოწყალე Oh. ⁵ უღრმეს A.
უღრმეს B. ⁶ შევ A. ⁷ მშველობა A. ⁸ უბიწოო მაცხოვარო] კაცთ-მოყვარე A: მაცხოვარო]
მეობო B.

374. ო თენისაჲს ო
უნისაჲ h

10. ისაჲს მიერ
ენებაჲ გამოსახე¹,
და იონაჲსგან
დაფლვაჲ მოასწავე,
და აღგომაჲ² ყოველთა მოკუმბულე³.
შენ გილაღადებთ ჩუენ ყოველნი:
ხრწნილებისაგან⁴ აღმომიყვანენ⁵,
მრავალ-მოწყალე⁶.

ღმრთეებისა ცეცხლმან
არა⁷ შეწყუა⁸ საშოა
შენი, ქალწულო
უბიწოო⁹, არამელ

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἠγίας πλ. δ'. 'Ωδὴ ε'

‘Ὁ ἐν Ἰσαάκ τὸ πᾶθος προϋπαίτας
καὶ ἐν Ἰωσή ταφῆν προσηπῶνας
καὶ ἀνάστασιν πᾶσι παρέχων
οὐκ ἐν ἡμῶν σὺν τῷ προφῆτῃ·
ἐκ φθοιᾶς ἡμᾶς ἀνάγαγε,
ἐπάναλαγγχε Κύριε.
(ეხტრ. № 316)

ვითარცა იონა დაცვეულ¹⁰ იქმნა
მუცელსა შინა მვეცისასა,
რომელმან¹¹ მოასწავა
სახს¹² მკედრეთით¹³ აღგომისაჲ¹⁴.

Op: 19v. B₈: 19v. A₇: 34v. h₈: 11v-12r.

¹ გამოსახე Oh. ² აღგომა B. ³ მოკუმბულე A. მოკუმბულე O. ⁴ ხრწნილებისაგან A. ⁵ ამომიყვანე A. ⁶ მრავალ-მოწყალე Oh. ⁷ არა OBh. ⁸ შეწყუა A. ⁹ უბიწო Oh. ¹⁰ დაცულ A. ¹¹ რომელმან] და A. ¹² სახე B. ¹³ მკედრეთით A. ¹⁴ აღგომისა A. აღგომისა Bh.

375. ო ნოტიოთიროს Oh

11. ზღვსა¹ მვეცისა მუცელსა
იყო რაჲ
იონა²,
ჯუარის სახედ ჯელნი განიხურა
და მოასწავა³ ენებაჲ მცხნელისაჲ
და სამ დღე⁴ დაფლვაჲ,
და გამოაჩინა
უზეშთაესი ბუნებისა⁵ აღდგომაჲ⁶,
წარმოგდებითა მით
ენებულისა მის
ჯორცითა, ქრისტეს ღმრთისაჲ⁷,
რომელმანცა აღდგომითა⁸ იჯნა⁹
დაბადებულნი.

ძველი¹⁰ და ახალი შჯული სამართლად
აღვიარებს შენ დედად ღმრთისა
ჩუენისა,
რამეთუ ესაია¹¹ ქვ:შმარტად ექადაგა
ქალწულად მიდგომილად

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
Ἠγίας πλ. δ'. 'Ωδὴ ε'

Νοτίου Μαρτῆς ἐν πηλείγγυσι
παλάμας Ἰωσή
στυροειδῶς διεκπελάτας
τὸ σατήριον πᾶθος
πρεδ:εἰπούσας σφῶν·
ὄμην τριήμερος ἐξῆς
τῆν ὑπερχῶμιον ἀνάστασιν ὑπέσχετο
τῆν σαρξὶ προσηπῶντος Χριστοῦ τῆν Θεοῦ·
καὶ τριήμερον ἐξέρπασε
τῶν κῶμιον φωνήαντας.
(ეხტრ. № 322, კომბ. გვ. 282)

და მშობელად ევმანუელისა¹²,
მთავრისა მშვდობისა¹³,
ხოლო აქა დღეს მორწმუნენი იტყვან¹⁴:
მშობელო¹⁵ მაცხოვრისაო,
ჩუენთუსცა მეოხ-გუეყავ¹⁶.

O₁₀: 19v. B₁₀: 19v. A₈: 34v. h₁₀: 12r.

¹ ზღვისა A. ² იონა A. ³ მოასწავა O. ⁴ დღე A. ⁵ ბუნებისა A. ⁶ აღგომა A. ⁷ ღმრთი-
სა A. ⁸ აღგომითა A. ⁹ იჯნა A. ¹⁰ ძველი A. ¹¹ ესაია] ესრეთ A. ესაია O. ¹² ემანუელი-
სა Bh. ¹³ მშვიდობისა A. ¹⁴ იტყვან A. ¹⁵ მშობელო]-ღმრთისა B. ¹⁶ გუეყავ BA.

კუროთხეულარსა ჯაღ ონი

376. ო უტისხაღიასკამი Oh
ოტისხაღი L
უტისხაღიასკამინო H

1. რომელთა
ქალდეველთა¹
აგზებული² საქუმილი ძალითურთ
შემწუველი³ და შრიტეს
ხილვითა ანგელოზებრივითა⁴,
რომელი⁵ გარდამოჭდა,
მისა
მიმართ ყრმანი ლალადებდეს და
იტყოდეს:
კურთხეულ ხარ
და დიდებულ,
უფალო, ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

ნათელსა უფლისასა
ვიდოდით, მოვედით⁶ უგალობდეთ
ქალაქსა⁷ სულიერსა
სამეუფოსა,
უბიწოსა ქალწულსა,

O₁: 19v. H₁: 28r. L₁: 47r. B₁: 20r. A₁: 34v. h₁: 12r.

¹ ქალდეველთა OA. ² აგზებული B. ³ შემწველი A. შემწველით BL. ⁴ ანგელოზებრი-
თა LHA. ⁵ რომელიცა B. ⁶ მოვედი A. ⁷ ქალაქსა ქალწულსა A. ⁸ მეუხი H. ⁹ სულთა
ჩუენთაჲ—A.

377. ო ჰედესებრეონენკამინო Oh
ჰედესებრეონენ L
ჰიდესებრეონენკამინ H

2. ყრმანი ებრაელნი საქუმილსა¹ შინა
ვიდოდეს, ცეცხლსა ზელა
კანნიერებით² შეცურეულნი³ ლა-
ლადებდეს და იტყოდეს:
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო
ღმერთო, უკუნისამდე.

ა. არაჲ თუ⁴ წარმოჩინებით იქმენ
უფალ ყოვლისა,
არამედ ბუნებით
იყავ
ძე⁵ საყუარელ
და ჩუენ შეგუერთე⁶
უცვალებელი ღმერთი. კურთხეულ
ხარ შენ, უფალო
ღმერთო, უკუნისამდე.

Πρίγμα Ἰωάννου μοναχῶν
Ἰηζὺς πλ. δ'. Ὁδὴ ζ'

O: რჳს Χαλδαιῶς καμίνου
რჳს πανόλεθρου δνάμιον σφέσαντες
μορφή ἀγγέλου συγκαταβάσαντες
რჳს ἡγεμουργῶ νεανίαι ἐκρατῶν
ἐπὶ ἀγγέλους εἰ καὶ αἰνετὸς
ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.
(ეესტრ. № 316)

ქეშმარიტად ღმრთისმშობელსა,
ვითარცა არს
სასოჲ და მეოხი⁸
სულთა ჩუენთაჲ⁹ უკუნითი უკუნისამდე.

Πρίγμα Ἰωάννου μοναχῶν
τῶν Δαμασκηῶν
Ἰηζὺς πλ. δ'. Ὁδὴ ζ'

Παῖδες Ἐβραίων ἐν καμίνῳ
κατεπατήσαν რჳს ἐπὶ ἄρα μαρτυρίας
καὶ εἰς ἑρῶσαν τὸ πῦρ
μαρτύριον βίωσαντες
ἐπὶ ἀγγέλους εἰ, Κύριε
ὁ Θεός, εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეესტრ. № 315, კომმ. გვ. 290)

ბ. არაჲ თუ⁷ ბუნებით სამება⁸ არს
ერთი ღმრთეებაჲ,
არამედ გუამოვნებით
სახელ-დებულ
მამაჲ, ძეჲ⁹ და სული წმიდაჲ,
რომელ-იგი არს კურთხეულ
აწ და უკუნისამდე.

Оз: 19v, H₂: 28rv, L₂: 47v, B₃: 20r, A₂: 34v.

¹ ს.კუშელსა O. ² ზაქ+და B. ³ შეეცუნნი H. ⁴ არაჲ თუ OALHh. ⁵ ძმ Oh, ძჲ B. ⁶ შე-
გუართუ O. ⁷ არაჲ თუ HLAh. ⁸ სმ-ბჲ H. ⁹ ძჲ LBA.

* ძლისპირი და ორი ღმრთისმშობლისა არის მხოლოდ HBh ხელნაწერებში. ძლისპირა და
ა ღმრთისმშობლისა—O ხელნაწერში, ხოლო ძლისპირი და ბ ღმრთისმშობლისა—AL ხელნა-
წერებში.

378. L უეკტისჲუ L
უეკტისიუფას Hh

3. *ქუეყანით იუდაჲსით¹
ბაბილონს² წარიტყუენნეს³
მძლავრისა მიერ ყრმანი.
სულითა შემოსილთა⁴
ცეცხლი საკუმბილისაჲ მის განაქარვეს
და იტყოდეს:
მამათა ჩუენთა ღმერთო,
კურთხეულ ხარ მარადის.

თაყუანის⁵-გსცემთ მამასა,
და⁶ აღვიარებთ ძესა, და ვადიდებთ
სულსა წმიდასა,
სამებასა წმიდასა.

Πίστημα Ἰωάννου μισαχρῶν
Ἰηζὺς πλ. β'. 'Ωδὴ ζ'

Oi ἐκ τῆς Ἰουδαίας
κατανήσαντες παῖδας
ἐν Βαβυλωνί πρὸς
τῆ πίστεως σαρκιζήσαντες
τῆν φλογα τῆς καμίνου
κατεπάτησαν λέγοντες·
ὁ ὡν πατέρων ἡμῶν
Θεὸς ἐπισηχῶς εἶ.

(ეგსტრ. № 321, კოშმ. გვ. 288)

ერთღმრთეებასა⁷ სარწმუნოებით ულა-
ლადებთ⁸:
მამათა ჩუენთა ღმერთო,
კურთხეულ ხარ მარადის.

L₁: 47v, H₂: 28v, B₄: 20v, A₃: 35r, h₂: 12r, O₂: 20r.

¹ იუდაჲსით LA. იუდაჲსით BHh. ² ბაბილოენ L. ³ წარიტყუენნეს A. ⁴ შემოსილნი A.
⁵ თაყუანის-B. ⁶ დაქ—HAB. ⁷ ერთსა ღმრთეებასა O₁, ერთ ღმრთეებად ვქადაგებთ და ესრეთ B.
⁸ ულაღვდებდეთ A.

* O ხელნაწერში ეს ძლისპირი გამოჩენილია. არის მხოლოდ ღმრთისმშობლისა. რიტმე-
ლი პუნქტუაცი დასმულია BA ხელნაწერების მიხედვით.

379. O. უსუსჲედანსროსისას O
უტუსჲედანს H
უტუსჲედანსრო L
უტუსჲედანსროსისას h

4. შენ, რომელმან ყრმანი საკუმბილი-
საგან
და ქალწული შემდგომად შობისა
ენებათაგან¹ იკნინ²,
კურთხეულ ხარ შენ,
უფალო, ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

ძისა თანა მამასა ვადიდებდეთ³
სულით წმიდითურთ, სამებასა⁴ უგა-
ლობდეთ⁵ და ვიტყოდით⁶: კურ-
თხეულ ხარ შენ,

Πίστημα Γερμανῶν πατρ: ἀρχῶν
Κωνσταντινουπόλεως
'Ωδὴ ζ' Ἰηζὺς πλ. β'.

Ὁ τὸς παῖδας θρῆσισας ἐν καμίνῳ
καὶ παρθένον φλογα
τῆν τεισῶσαν σε Θεοτόκον
ἐπισηχῶς εἶ, Κύριε
ὁ Θεὸς ὡν πατέρων ἡμῶν.

(ეგსტრ. № 324, კოშმ. გვ. 292)

უფალო, ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

O₂: 20r, L₄: 47v, H₄: 28v, A₄: 35r, B₅: 20v, h₁: 12rv.

¹ ენებათა H. ² ვკნენ L, იკნენ A. ³ ვადიდებთ H3. ⁴ სამებასა|+წმიდასა B. ⁵ უგა-
ლობთ B. ⁶ ვიტყვთ B.

380. O ენპედოდიფრა LO
ენპედოდიფრა H
ენპედოდიფრა h

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηλός πλ. δ'. 'Ωδὴ ζ'

5. ველსა დეარისასა¹ მძლავრმან აღავზნა
საჯუმილი
პირველად,
ჯანსაღ ევევლად
აღმსარებელთათუ²
ღმერთ-შემოსილთა ყრმათა, და შეით-
ხინე³
და სამებასა აქებდეს:
მამათა ჩუენთა⁴ ღმერთო,
კურთხეულ ხარ მარადის.

Ἐν πεδίῳ Δετηρᾶ ποτὲ ὁ τύραννος
κάμιον ἔστρεψε
πρὸς τιμαρίαν τῶν Μειφάριον
ἐν ἧ ἑρξὶς παῖδες ὑμνοῦσιν οὖν τὸν ἕνα Θεὸν
τρισμαῖς ἀνυμνοῦσιν αὐτὸς
ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν
Θεὸς ἐσλογγεῖς εἶ.
(ეგსტრ. 317, კომ. გვ. 294)

სამეუამოვანსა⁵ ღმერთსა,
მორწმუნენო, ბუნებით განუყოფელსა,
თაყუანის⁶-ვსცემდეთ⁷,
მამასა ძით და სულით

წმიდითურთ ვაკურთხეველეთ⁸ სარწმუ-
ნოებით⁹ და ე'რგეთ¹⁰ ვლალადებდეთ:
მამათა ჩუენთა [ღმერთო],
კურთხეულ ხარ მარადის.

O₂: 20r. L₂: 47v. H₂: 28v. A₂: 35r. B₂: 20v. h₂: 12v.
¹ღე-რ სსსა H. ² აღმსარებელთათვის H, აღმსარებელთა²ს HR. ³ შედისინეს OL. ⁴ ჩ-ნ.
თაო A. ⁵ სამგუამოანსა HL. სამგუ:მო.ნსა A. ⁶ თაყუანის-B. ⁷ -ვსცემთ A. ⁸ ვაკურთხევთ A-
⁹ სარწმუნოებით B. ¹⁰ ესრეთ BOHA.

381. O თოსუნკატახსონ Oh
თოსუნკა L
თოსუნკატახსინ H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηλός πλ. δ'. 'Ωδὴ ζ'

6. საღმრთოესა შური¹აგან
ცეცხლმან შეიკდამა² პირველად
ბაბილონს²,
რომელსა სამნი ყრმანი,
ვითარცა სამოთხე³ა შინა, ვიდოდეს
და შეცურეულნი ლალადებით³ იტყო-
დეს:
კურთხეულ ხარ შენ⁴, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

Θεὸς σοφικατάβραχον
τὸ πῦρ ἦρξάμην ἐν Βαβυλωνίῳ ποτὲ
διὰ τῆς οἰκίας τῆς παῖδες
ἐν τῇ καμίνῳ ἀγαλλισμένῳ ποδὶ
αὐς ἐν λειμῶνι χορῆσυσσας ἔψαλλον⁵
ἐσλογγεῖς ὁ Θεὸς
ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.
(ეგსტრ. № 314, კომ. გვ. 280)

არა⁵ დავ:ცხრებით⁶ ქებად
შენდა, ჭალწულო, მსგავსად
ძალისა ჩუენისა,
დალაკათუ არა არს ჩუენ შორის
სიტყუაჲ,

ღირსი⁷ სიწმიდეთა შენთაჲ.
ხოლო მიიღე⁸ უძლურთაგან⁹ ბაგეთა
შესხმაჲ¹⁰, შემსგავსებული¹¹ უმეცრებათა
ჩუენთაჲ.

O₂: 20r. L₂: 48r. H₂: 28v. A₂: 35r. B₂: 20r. h₂: 12v.
¹ შედ:ღამა LHH. ² ბაბილონს L. ³ ლალადებით] ლ:ღებდეს და AB. ⁴ შენ]—L. ⁵ არაჲ
OLHAEh. ⁶ დავსტრ:ღნი A. ⁷ ღირსი სიტყუაჲ A. ⁸ მრადე OLh. ⁹ უძრულთაგან H.
უღირსთაგან B. ¹⁰ შესხმაჲ] სიტყუაჲ B. ¹¹ შემგავსებული A.

382. O ჰედესტოსების Oh
ჰედესტოსები HL

7. ყრმათა ღმრთის-მსახურთა
ბაბილონს¹ შინა
არა² მსახურეს³ ხატ⁴ ა ოქროსასა
და მით საგუმილსა შეითხინეს,
და შეცურეულნი ესრტ⁴ ღალა-
დებდეს და იტყოდეს:
კურთხეულ ხარ შენ⁵, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἦχος πλ. δ'. ὕμν. ζ'

Παῖδες θεοσεβῆς ἐν Βαβυλῶνι
εἰκόνη χρυσῆ σὺ προσηκύνησαν
ἀλλ' ἐν μέσῳ χαμίνου
πυρρὸς θρῆσιζόμενοι
τῆν ἁδῆν ἀνέμελλον λέγοντες·
εὐλογητὸς ὁ Θεὸς
ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

(ეცტრ. № 325, კომ. გვ. 294)

მოვედით ყოველნი⁶ სარწმუნოებით⁷
და სამებასა დაუღაბამოსა,
მამასა თანა ძით და სულით
განუყოფელსა⁸,

თაყუანის-ესცემდეთ და ვლალადებდეთ⁹
კურთხეულ ხარ შენ, უფალო,
ღმერთო მამათა ჩუენთაო.

C₇: 20r, H₇: 29rv, L₇: 48r, E₇: 20v, A₇: 37r, h₇: 12v.

¹ ბ.ბილ.ენს L. ² არაჲ OHLO. ³ მსახურეს H. ⁴ ესრეთ OAB, ე.რეთ L. ⁵ შენ]—HLB.
⁶ ყოველნი] მარწმუნენო B. ⁷ სარწმუნოებით B. ⁸ განუყოფელად B. ⁹ ვლალადებდეთ] ვიტყოდით B.

383. O ოენარშითიხინ Oh

8. დასაბამსა ჭუეყანაჲ დააფუძნე
და მალალნი
სიტყვთა¹ დაამტკიცენ².
გაკურთხევთ, შენ, უკუნისამდე,
უფალო და³ ღმერთო
მამათა ჩუენთაო.

Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως
Ἦχος πλ. δ'. ὕμν. ζ'

Ὁ ἐν ἀρχῇ τῆν γῆν θεμελιώσας
καὶ ὀρανὸς τῆν λόγῳ στερρώσας
εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας,
Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν.
(ეცტრ. № 323, კომ. გვ. 292)

ეროი ძალი, უღარეს⁴ ბუნებათაჲ,
სამგუამოვნად
გუესწავა მორწმუნეთა

სამებისაჲ,
და თაყუანის-ესცემი⁷ უფალსა და
ღმერთსა მამათა ჩუენთასა.

O₈: 20r, B₈: 20v, h₈: 12v.

¹ სიტყვთ B. ² დაამტკიცენ] დაამყარენ B. ³ და]—B. ⁴ უღარეს B. ⁵ ბუნებათა B. ⁶ სამე-
ბაჲ B. ⁷ თაყუანის-ესცემთ b.

384. O ენონპროსტაღმა Oh

9. ბრძანე-
ბამან მხა-
კუვარისა¹ მძლავრისამან,
სიჭადულით
ღმრთის-მოძულისამან,
ზარგანჯილი ყო უშეყოლოჲ ერი,
ხოლო სამნი

Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ
Ἦχος πλ. δ'. ὕμν. ζ'

Ἐκνομὸν ἡρωαγμα τράνιου δισσεβῶνς
λαοὺς ἐκλόνησθε
πνεῶν ἀπειλή
καὶ θυσιαρχίας θεοστυχῶνς
ἡμῶν τρεῖς παῖδας οὐκ ἐδέματωση
μισμὸς θειρῶνδης
ὡς πῆρ φράμιον·

იგი ყრმანი ვერ² შეაძრწუნა
 მჯეცებრ მძვნვარებამან³,
 არცაღა⁴
 ცეცხლისა ზარმან.
 არამედ შეცურეულნი
 ზეგარდმო კადნიერად ესრეთ
 ლაღადებდეს:
 მამათა ჩუენთა
 ღმერთო, კურთხეულ ხარ შენ.

სამე-
 ბით რიცხუნი
 სამებისა წმიდისანი⁶
 ყრმანი იქმნენ⁶
 საყუმილსა⁷ შინა
 უენებელად
 დამარხულ და თქუეს⁸:
 ჩუენ მოსენი ვართ ღმერთისა
 მამათასა

Ог: 20v, Бг: 20v. Аг: 35rv, Іг: 12v.

¹ შხაჯარისა B. ² ვერ—O. ³ მძინვარებამან A. ⁴ არცა A. ⁵ წმიდისა A. ⁶ იქმნეს OA, მქმნეს h. ⁷ საყვმილსა|+მას B. ⁸ თქუეს A. ⁹ არა: OBh. ¹⁰ მძლავრისასა A. ¹¹ ვიტყვით A.

აკურთხევიდითსა ჳაღ გრი

385. O ებტაჰლასიონს Oh*
 ებტაჰლასიონკამინ H
 ებტაჰლასიონკამ L

1. შვღწილ¹ აღაგზნა საყუმილი²
 მძლავრმან ქალდეველმან³ ყრმათათჳს⁴
 გულისწყრომითა⁵, და⁶ რისხვითა⁷,
 და⁸ ძალითა მალლისაგათა
 იხილნა⁹ უენებელად დაცვულნი¹⁰
 ცეცხლისაგან¹¹ განურყუნელად¹²,
 და¹³ დამბადებელისა მიმართ და¹⁴
 მვსნელისა¹⁵
 ლაღად-ყო¹⁶: აკურთხევიდით
 ყრმანი, და მღღელნი უგალობდით,
 ერნი უფროსად
 ამალღებდით მას უკუნისამდე.

ღმრთებებსა სამებასა¹⁷,
 ერთარსებასა¹⁸ დიდებულსა¹⁹,
 არსებით²⁰ მიუწოდომელსა სამგუა-
 მოვნებასა²¹.
 მამასა უშობელსა
 და მშობელსა,

αλλ' ἀντηχοῦντι
 δεροσιβόλῃ Πνεύματι
 πατρὶ συνόντες ἐψαλλοῦν
 ὁ ὑπερμνητός
 τῶν πατέρων καὶ ἡμῶν
 Θεὸς ἐσλοχητὸς εἶ.
 (ეესტრ. № 322, კომ. გვ. 290)

და არა⁹ მეშინის ცეცხლისა მისგან,
 და შეურაცხ-ვწყყოფთ
 ბრძანებასა მძლავრისა¹⁰
 უშჯულომასა და ვიტყვით¹¹:
 ყოლად-დიდებულო
 მამათა ჩუენთა
 ღმერთო, კურთხეულ ხარ შენ.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
 Ἰηϋος πλ. β'. 'Ως ἡ'

Ἐπαπλάσιος κάμιον
 τῶν Χαλδαίων ὁ ὑπερμνή-
 τοῦς θεοσεβῶν
 ἐμμανῶς ἐξέχασσε·
 μνημαὶ δὲ χρεῖστοι
 περισσθέντας τοῦτους ἰδῶν
 τὸν θεμιοιργῶν
 καὶ λυτρωτῆς, ἀνεβῶα,
 οἱ παῖδες ἐσλοχηῖτε
 ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε
 λαὸς ὑπερψῶντε
 εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.
 (ეესტრ. № 314)

ძესა შობილსა დაუსაბამოსა,
 და სულსა თანა-არსსა²² სამარადისოსა²³
 აკურთხევიდით ყრმანი, და მღღელნი
 უგალობდით, ერნი [უფროსად
 ამალღებდით²⁴ მას უკუნისამდე].

O₁: 20v, H₁: 29v, L₁: 48r, B₁: 21r, A₁: 35v, h₁: 12v, 21r.

¹ შლწლილ H. შუიღწლილ L. შუღწლილ A. ² სავშილა A. ³ ქალღუეველა A. ⁴ ყრთათუე-
ის L. ყრმათათუიან A. ⁵ გულიწყრომით L. ⁶ და|—HA. ⁷ რისხეით I.. ⁸ და|—H. ⁹ მხილნა L.
¹⁰ დაუღლი A. ¹¹ ცეცხლსაგან| ცეცხლისა მისგან B. ¹² განუბრუნელად L. ¹³ და|—Hმ.
¹⁴ და|—A. ¹⁵ მესნელი A. ¹⁶ ღალატ-ყო O. ღალატ-ყუეს A. ¹⁷ სამებისა L. ¹⁸ ერთარსებით A.
¹⁹ დიდებულს H. ²⁰ არსებითა B. ²¹ სამგეამოენებასა A. ²² თანარსა A. ²³ სამარადისო|ქ-
ერთობით B. ²⁴ აღამაღლებდით B.

* აქ წყდება h ხელნაწერის პირველი ფრაგმენტი. ტექსტი გრძელდება H ხელნაწერის 21r-ზე.

386. O ტონენკამინო OHLh

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἡγχοῦ πλ. ḁ. 'Ωδὴ γ'

2. სატუმბილსა¹ რაჲ შეითხინეს²
სამნი ყრმანი, დაშრიტეს ვედრებითა,
და მღუმესა³ ლომთასა დანიელ
დაცეული⁴ იტყოდა:
ყოველნი საქმენი აკურთხევიდით
უფალსა.

Tὸν ἐν χαμίῳ τὸν παρθῆ
τοὺς παιδᾶς ἠρωσίσαντα ἐπισηεῖτε
τὸν ἐν λάκκῳ λέοντων Δανιὴλ σῶσαντα
ὁμῶσειτε
καὶ ὑπερψῶστε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეესტრ. № 319)

გინაროდენ, ტაყუყო
ოქრომასაო, საესეო მანანაჲთა.
გინაროდენ, ღრუბელო⁵

და ბჭეო ტაძრისა ღმრთისაო,
რომელმან ვკშევე⁶ დამბადებელი ყოველ-
თაჲ.

O₂: 20v, H₂: 29v, L₂: 48v, B₂: 21r, A₂: 35v, h₂: 21r.

¹ სავშილსა A. ² შეეხთხინე² OALh. ³ მღუმესა H. მღუამესა L. მღუამესა A. ⁴ დაცულა A.
⁵ ზღუდეო B. ⁶ გეიშევე L. გეშევე H. გეიშევე A|⁷ჲენ B.

387. O ტონენორი OLh
ტონენორი H

Ποίημα Ἰερεμᾶνου πατριάρχου
Ἡγχοῦ πλ. ḁ. 'Ωδὴ γ'

3. მთასა ზედა მოსეს თანა-მზრახველ-
მან
მაყულოვანი¹ სახედ გამოაჩინა,
*ქალწულისაგან შობილსა² უენებე-
ლად|
ყოველნი³ ვაკურთხევეთ
და ავამაღლებთ⁴ მას უქუნისამდე.

Tὸν ἐν ὄρει ἀγίῳ θεῶταμθέντα
καὶ ἐν βίῳ πατρὶ τὸ τοῦ Παρθένου
τῷ Μωσῆ ματαήριον ὑψώσαντα
Κύριον ὁμῶσειτε
καὶ ὑπερψῶστε
αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეესტრ. № 323, კოშმ. გვ. 302)

რომელმანცა ანგელოზისაგან სიტ-
ყუაჲ⁵
შეიწყენარა⁶,
და ღმერთი მხოლოა⁷ ვკშევა⁸,

*და ნათელი გამოუბრწყინვა სოფელსა⁹,
ყოველნი ვაკურთხევეთ¹⁰
და ავამაღლ[ებთ] მას უქუნისამდე|.

O₃: 21r, H₃: 29v, L₃: 48v, B₃: 21r, A₃: 35v, h₃: 21r.

¹ მაყლოანი HL, მაყლოვანი O.L. ² შობისა L. ³ რომელსა OHLAh. ⁴ აღვამაღლებთ B.
⁵ სიტყუა A. ⁶ შეიწყენარა OL. ⁷ მხოლო A. ⁸ გეიშევე L, გეშევე H, გეიშევე A. ⁹ სოფელსა
გამოუბრწყინვა H. ~ სოფელსა გამოუბრწყინდა A. ¹⁰ ვაკურთხევეთ|და B.

* O ხელნაწერში ტექსტს აქედან არა აქვს რიტმული დაყოფა. დაყოფათვის გამოუყენეთ B ხელნაწერი.

388. O ტონბასილენ OLh
ტონბასილენს H

4. მეუფესა ცათასა, რომელსა
ჰმასხურებენ გუნდნი
ანგელოზთანი, უგალობდეა
და ამალღებლით¹ მას უკუნისამდე.

მიუწოდომელი ღმრთეებითა,
დამბადებელი და მკნელი ჩუენი²,
სიტყუაჲ სღმრთოჲ ჰშეე³,

O₄: 21r, H₄: 29v, L₄: 48v, B₄: 21r, A₄: 35v, h₄: 21r.

¹ ამალღებლით B. ² ჩუენი—H. ³ შეე A. ⁴ ამისთვის L]—A.

389. O ნიკიტეტურარუ O, ნიკიტე-
ტურანო L, ნიკიტეტურა-
ნუ H, ნიკიტეტურანუ h

5. სამნი ყრმანი, ღმერთო,
შეჭურვილნი მადლისაგან,
მძლეღ გამოჩნდეს
აღსა¹ და მძლავრსა მას²
შჭულისა დამარხებითა,
*და ლალღებლეს³: აკურთხევლით⁴
ყოველნი საქმენი უფალსა⁶ და
ამალღებლით
მას უკუნისამდე⁶.

სამეზაჲ გუეცნობა⁷
სამთა მიერ ებრაელთა,
და ვრთარსებით⁸
ვიცნობთ ბუნებასა

O₆: 21r, H₆: 29rv, L₆: 48v, B₆: 21r, A₆: 36r, h₆: 21r.

¹ აღსა]+მას A. ² მას]—A. ³ ლაღეს A. ⁴ აკეთ A. ⁵ ოწი ოწა A. ⁶ ამალღებლით მას უკუნისამდე]—A. ⁷ გუეცნობა A. ⁸ ვსრეთ არსებით A. ვრთარსებით H. ⁹ და]+ვსრეთ h.

¹⁰ გლობით ვიტყვთ] სიხარულით ვიტყვით A. ვიტყვთ სხრლით H.

*O ხელნაწერში აქედან არ არის რიტმული პენქტატიკა. ტექსტის რიტმული დაყოფასთვის გამოვიყენეთ B ხელნაწერი.

390. O უთეორიმონესჰედეს Oh
უთეორიმონესჰე H
უთეურიმონესჰე L

6. სამნი ყრმანი ღმრთის-მეტყუელნი¹
სიჭუმილსა მას² ეეცხლისასა დას-
თარუენვიდეს
და კადნიერად ლალღებდეს:
აკურთხეველით³ საქმენი უფლისანი
უფალსა.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησὺς πλ. δ'. Ὁδὴ ἡ'

Tὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν ὃν ἠμνοῦσι
σεργασίαι τῶν ἀγγέλων ἠμνεῖτε
καὶ ἠπερσυσθε εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.
(ეესტრ. № 321, კომშ. გვ. 300)

ზეცისა სძალო, ამისთვის⁴
ყოველნი გაკურთხევთ.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησὺς πλ. δ'. Ὁδὴ ἡ'

Νικηταὶ τυρίνου
καὶ φιλοχὸς τῆ χρίστὸς τοῦ ἰησοῦ
οἱ τῶν ἐντολῶν σου
σφόδρα ἀντεχόμενοι παῖδες ἐξῆσαι
ἐσλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου
καὶ ἠπερσυσθε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეესტრ. № 316, კომშ. გვ. 298)

ღმრთეებისასა, და⁵ გლობით ვიტყვთ¹⁰:
აკურთხევლით,
ყოველნი საქმენი უფალსა და ამალღებ-
ლით
მას უკუნისამდე.

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰησὺς πλ. δ'. Ὁδὴ ἡ'

Οἱ θεορρήμους παῖδες ἐν καμίῳ
σὺν τῷ κυρίῳ καὶ τῆν πλάτην
καταπατοῦντες ἐκρηγασον
ἐσλογεῖτε τὰ ἔργα
Κυρίου τὸν Κύριον.
(ეესტრ. № 325, კომშ. გვ. 302)

ძით და სულითურთ⁴ მამასა
ვაკურთხევთ⁵ ჩუენ, ერთღმრთეებად⁶
აღვიარებთ⁷,

სარწმუნოებით უღალადებთ⁸:
აკურთხევდით საქმენი უფლასანი
უფალსა].

Ог: 21r, L₆: 48v—49r, II₆: 30r, B₆: 21r, A₆: 36r, H₆: 21r.

¹მეტყველნი A. ²მას]—A. ³ახთ O. ⁴სულითურთ] სულით წმიდითურთ B. ⁵ვაკურთხევ-
დით A. ⁶ერთღმრთეებით A. ⁷აღვიარებთ]+და AB. ⁸ვღალადებთ A.

391. O ასებისორღანაღლონმელოს O
ასებისორღანაღლონ L
ასებისორღანა H
ასებისორღანაღლონმელოს h

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
*Ηχος πλ. δ'. *Ωδὴ η'

7. განცხროქმა]ა
ულმრთოთაჲ ვორკთათჳს¹ იყო²,
ხოლო ყრმანი, კეთილად-მძლენი,
სულითა, ღალადებდეს:
აკურთხევდით ღმერთსა
საქმენი მისნი უკუნისამდე.

*Ασθεῖας ἑργατα ἄλιον μέλος,
εὐσθεῖας δὲ αἱ θεοφειροί
ἐκελθόντες ἀρμαίγγες·
ἐβλοήετε πάντα τὰ ἔργα
Χριστοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეგსტრ. № 317)

პრცხენოღენ³
შემობართა სამებისათა,
განმყოფელთა
და შემარწყუმელთა⁴,

რომელ არა ჯერ-არს
ღმრთეებისა სიტყუად⁵,
და იხარებდელ⁶ მართლმადიდებელნი.

Ог: 21r, H₇: 3 Or, L₇: 49r, B₇: 21v, A₇: 36r, H₇: 21rv.

¹ვორკთათჳს L. ²ყო L. ³რცხენოღენ A. ⁴შემარწყუმელთა HL. ⁵სიტყუად A.
⁶იხარებდენ B, იხარებელ A.

392. O მოსიკონორღანონ O
მოსიკონორღანონ L
მუსიკონორღანონ Hh

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ τοῦ
Δαμασκηνοῦ
*Ηχος πλ. δ'. *Ωδὴ η'

8. საუტრად განცხრომაჲ
ულმრთოთაჲ მათ
ერსა მას ურიცხუსა
აცთუნებდა
ველსა ღეარისასა,
ხოლო სამნი იგი ყრმანი
უფალსა უგალობდეს¹
და უფროასად ამალღებდეს² მას
უკუნისამდე.

Μοιταχῶν ὀργάνων σμφασίνωνται
καὶ λαῶν ἀπειρών πρῶτων ἰσίων
εἰκόσι τῆ ἐν Δεηρηθ
τηεῖς παιδες μὴ πεισθίνωντες
τὸν Κύριον ἀνύμνουσιν
καὶ ἐδοξολόγησαν εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.
(ეგსტრ. № 315, კოშმ. გვ. 300)

სამებით ცნობილსა ღმერთსა ჩუენსა
განუყოფელად აღვიარებთ მას³
ბუნებით ერთარსებად⁴,
სარწმუნოებით⁵ ვიტყვებთ:

უფალსა უგალობდით
და უფროასად⁶ ამალღებდით მას უკუ-
ნისამდე].

Ог: 21r, H₈: 20v, L₈: 49r, B₈: 21r, A₈: 36r, H₈: 21v.

¹ამალღებდეს B. ²მასქმარადის A. ³ერთარსებით A. ⁴სარწმუნოებით AB. ⁵ვიტყ-
ვით A. ⁶უფროასად]—A.

9. ქებით აკურთხეველით,
სამებისა რიცხუნო¹ ყრმანო,
დამბადებელსა ლმერთსა და მამასა
აქებლით,
და ძესა მხოლოდ-შობილ[ლ]სა,
რომელმან დაშრიტა
საქუმილი² ცეცხლისა³,
და აღამალეზელით⁴ ცხორების⁵-
მომნიქებელსა
სულსა წმიდასა უკუნისამდე.

Εὐλογεῖτε παιῆδες
τῆς Τριάδος ἰσάριθμοι
θεμισουργὸν πατέρα Θεόν·
ὑμνεῖτε τὸν συγκαταβῆντα Λόγον
καὶ τὸ πῦρ εἰς ἕρπαιον μεταποιήσαντα
καὶ ὑπερυψῶντα
τὸ πᾶσι ζῆν παρέχον
Πνεῦμα πανάγιον εἰς τοὺς αἰῶνας.
(ეპტრ. № 322, კომმ. გვ. 300)

ცხორების⁶ სასოა
და სიკუდილისა დამცნელი,
თანსწორი მამისა⁷ ძე სულით
წმიდითურთ
აღვიარეთ მორწმუნეთა,

და თაყუანის-ვსცემთ⁸ მას¹⁰
სამებით ცნობილსა,
და¹¹ ერთღმრთეებად¹² ვიტყვთ¹³
და ესრეთ ულაღაღებთ: ლმერთო,
გაკურთხევეთ შენ უკუნისამდე.

O₉: 21v, B₉: 21v, A₉: 36r, h₉: 21v.

¹ რიცხნო O. ² ს:კუმელი B. ³ ცეცხლისა A. ⁴ ამალეზელით A. ⁵ ცხორების B. ⁶ ცხოვრებისა B. ⁷ მამისა A. ⁸ ძე B, ძეა A. ⁹ თაყუანის-ვსცემთ B. ¹⁰ მას¹⁰ B. ¹¹ და—ABh. ¹² ერთღმრთეებით A. ¹³ ვიტყვით A.

ადიდებდითსა ქ^ა დ გ^{რი}

394. O ეფრიქსენჲასაჲკიონ Oti
ეფრიქსინჲასაჲ L
ეფრიქსინჲასაჲ H

Ποίημα 'Ιωάννου μοναχου
'Ηχος πλ. δ'. 'Ωδή η'

1. შეძრწუნდეს დაბადებულნი
გარდამოსლევასა¹ ღმრთისა გამოუთქუ-
მელისასა,
ვითარ მაღალი იგი
ნუფსით თჳსით² განჭორცაელებად
გარდამოჭდა
საშოსა ქალწულისასა და განკაცნა
უქცეველად სიმდაბლით,
ამისთჳს³ მორწმუნენი
ღმრთისმშობელსა უბიწოსა
გალობით ვადიდებდეთ.

*Εφριξε πᾶσα ἀκὴ
τῆν ἀπόρητον Θεοῦ συγκατάβασι
ἡπας ὁ ὑψιστος
ἐξῶν κατῆλθε μέγρι καὶ σώματος
παρθενικῆς ἀπὸ ταστῆς
γενομενος ἄνθρωπος·
ἦν τῆν ἀχραντον
Θεοτόχον οἱ πιστοὶ μεγαλῶνομεν.
(ეპტრ. № 317, კომმ. გვ. 308)

გარდაცუ მშულდას⁴ შენსა⁵, ძლიე-
რო⁶,
წარემართე და სუფევდ⁷, რომელა⁸
იშევ
ქალწულისაგან,
და მტერნი ჩუენნი⁹ ურწმუნონი
დაამორჩილენ¹⁰

მეფესა ჩუენსა მორწმუნესა,
რომელსა უპყრიეს ჭუარი შენი,
და აცხოვე ერი შენი,
რომელნი საჩწმუნოებით¹¹, გალობით
გადიდებენ¹².

O₁: 21v, H₁: 30r, L₁: 49r, B₁: 21v, A₁: 36v, h₁: 21v.

¹ გარდამოსულას A. ² თვისით A. ³ ამისთვის L. ⁴ მშელდა LH. მშელდა A. ⁵ შენ-სა]-B. ⁶ ძრიელო H. ⁷ სუფევ A. ⁸ რა A. ⁹ ჩუენი H. ¹⁰ დაუმორჩილენ HAB. ¹¹ სარწმუნოვეებით B. ¹² გადიღებენ¹ გადიღებთ შენ A.

395. O სეტინაპიროლამონ Oh
სეტინაპიროლა L
სეტინაპი H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ τῶν
Δαμασκηνοῦ
*Hγος πλ. δ'. 'Ωδῆ θ'

2. შენ, რომელი¹ უქორწინებულ ხარ,
დედაო უსძლოო.
შენ, რომელმან უხეშათეს ბუნებათა²
ჰშევ³ დაუწაბამოა,
რომელ არს შემოქმედი, ღმერთი
ქეშმარიტი,
გალობითა დაუღუმებელითა გადი-
ღებთ.

Σὲ τῆν ἀπειργάμων
Θεὸν ματῆρα τὸν ὑπίστατον
οὐ τῆν ὑπέρ νοῦν κτησασαν
διὰ λόγου τὸν ὄντως Θεὸν
τῆν ὑπέγκλιστεραν τῶν ἀγράπτων βουάμαων
ἀσεγήτως διόσολιαις μεγαλοσύνομων.
(ეკტრ. № 315, კომ. გვ. 312)

შენ, უქორწინებულო და ყოლად⁴
წმიდაო ქალწულო,
ითხოვე⁵ მისგან⁶, რომელი ჰშევ⁷,
რათა მოსცეს მეფესა ძლევა

და ჰსნაა ერსა შენსა უღლისა-
გან მტერთაჲსა, რომელნი შენ მარა-
ღის გალობით⁸ გადიღებენ⁹.

O₂: 21v, H₂: 30r, L₂: 49r, A₂: 36v, B₂: 22r, h₂: 21v.

¹ რომელ A. ² ბუნებ.თაჲ OL. ³ შევ A. ⁴ ყლა L, ყოლად B, ყლაღ O, ყლაღ AHh. ⁵ ახოხე L, ითხოე HA. ⁶ მისა H. ⁷ შევ LAh. ⁸ გალობით]-B. ⁹ გადიღებთ A.

396. O სეტინაპატურტერა OLHh

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
*Hγος πλ. δ'. 'Ωδῆ θ'

3. შენ, რომელი ცათა უვრცელეს ხარ,
ღმრთისმშობელო,
და მზის-თულისა¹ უბრწყინველს²,
დაუცბრომელად გადიღებთ.

Σὲ τῆν πλατυτέραν τῶν οὐρανῶν, Θεοτόκα,
καὶ φαινευτέραν τῶν ἡλίου
δυναοῦς μεγαλσύνομων.
(ეკტრ. № 325)

შენ, სამებაო წმიდაო,
მვედრებელი შენნი

მოღუაწეთა შენთა³ მიერ გამოგვჰსნენ⁴
განსაცდელთაგან.

O₃: 21v—22r, H₃: 30v, L₃: 49v, B₃: 22r, A₃: 36v, h₃: 21v.

¹ - თულისა A. ² უბრწყინველეს L. უბრწყინველეს OBAh. ³ მოღუაწეთა შენთა] ღმრთის-მშობლისა A. ⁴ გამოგვოჰსნენ L, გამოგუჰსნენ H. გამომოჰსნენ B, გამოგოჰსნენ A.

397. O ურუსპარიღთეს Oh
ორუსპარელთეს L
ორუსპარელ H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
*Hγος πλ. δ'. 'Ωδῆ θ'

4. თანა-წარჰკედ შენ საზღვართა მათ
ბუნებისათა, ვინაჲთგან¹ მუცლად-იღე²
შენ
დაბადებულთა ღმერთი, ჰსნა³ ექმენ⁴
სოფელსა,
ამისთჳს⁵, ღმრთისმშობელო,
დაუღუმებელად გადიღებთ შენ.

*Ορους παρηλθεις τῆς ψύσεως
τὸν θεμιοσυργὸν συλλαβισσα καὶ Κύριον
καὶ πάλη σαωτηρίας τῆς κόσμου γέγονας
διὸ σε, Θεοτόκα,
ἀκαταπαύστως μεγαλσύνομων.
(ეკტრ. № 316, კომ. გვ. 310)

შენ თაყუანის⁶-გცემთ, უბიწო
სძალო ღმრთი⁷. აო, უთესლოდ მუც-
ლად-მღებელო,

ქალწულო დიდებულო, რომელმან ახარე
ნათესავსა კაცთასა
უზეშთაეს შობითა შენითა⁷.

O₄: 22r, H₄: 30v, L₄: 49v, B₄: 22r, A₄: 36v, h₄: 22r.

¹ ვინათგან | თესლოდ B. ² -აღე L. ³ ჰსნ ა O. ⁴ ექმნა B. ⁵ ამისთვის L, ამისთვის A.
⁶ თ ვეუანის-B. ⁷ პოხითა შენით | ნ თესავსა კაცთასა A.

398. O ტონპროფლოთენტა O
ტონპროფლოთენტა L
ტონპროფი H

Poίημα Γερμανοῦ πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως
Ἰηζὺς πλ. δ'. 'Ὑμῶ θ'

5. რომელმან წინადაწარ მოას-
წავა¹ შობა უხრწნელად
მომცემელსა შჯულისასა
მთასა ჴელა სინასა
ცეცხლითა მაყულოვანსა² მას შინა,
დაუღუმებელად მას ვადიდებდეთ.

Tὸν περιηλαμῆντα ἐν ὄρει
τῷ νομιμῆντῃ
ἐν πυρὶ καὶ βίτῳ τόχῳ
τὸν τῆς ἀειπαρθένου
εἰς ἡμῶν τῶν πατρῶν σωτηρίαν
ἡμῶν ἀγαθῶν μεγαλάνων.
(ეგსტრ. № 324)

ა. *შენ, ქალწულო, გექმნა სახედ³
მაყუალი⁴ აგზებული⁵,
რომელი⁶ ცეცხლისა მისგან შეუწუ-
ველად დაიცევა⁷,
რამეთუ უხრწნელად⁸ დაიტე⁹ ცეც-
ხლი ღმრთეებისა¹⁰, უვნებელად
ჰვეე¹¹.

ბ. დაუსაბამოსა ღმერთსა,
გარე-შეუწერელსა,
რომელსა აქებენ ვუნდნი მთავარ-
ანგელოზთანი.
და ჩუენცა მათ თანა თაყუანის-
ცემთ¹² მამასა¹³, ძესა და წმიდა-
სა სულსა.

O₅: 22r, H₅: 30v, L₅: 49v, B₅: 22v, A₅: 36v, h₅: 22r.

¹ მოსწვა A. ² მაყლოე ნს: O. ³ მყულო ნს: LH. ⁴ მყლოანსა A. ⁵ სახე H. სახე B.
ს.სშ h. ⁶ მ ყვალი A. ⁷ აგზებული|მოტყინარშ B. ⁸ რ-ა A. ⁹ ცეცხლისა მისგან შეუწუვე-
ლად დაიცევა | ~ დაიცევე შე-წველად ცეცხლისა მისგან A. ¹⁰ უვრწნელად H. ¹¹ დამტე L.
¹² ღმრთეებისა A. ¹³ შეე A. ¹⁴ თაყუანის-ვსცემთ B. ¹⁵ მამასა | +და ძ.
¹⁶ ძლისპირს ორი ღმრთისმშობლისანი ახლავს OBH ხელნაწერებში. AHL-ში კი მხოლოდ
პირველი.

399. O ტენაღნენენდოქსოს O
ტინაღნინენდოქსო L
ტინაღნინენდოქსოს h
ტინაღნინენდოქსოს H

Poίημα Ἰηλίου πατριάρχου
Ἰερισσοῦ μων
Ἰηζὺς πλ. δ'. 'Ὑμῶ θ'

6. ქალწულსა მარიამს, მორწმუნენო,
ქებით პატივ-სცემდეთ,
რომელმან ცეცხლი ღმრთეებისა
უზეშთაეს
ბუნებათა იტჯრთა¹,
გალობით მას ვადიდებდეთ.

Tὴν ἀγνὴν ἐνδόξως τιμῶσαμεν
λαοὶ Θεοτόκου
τῆν τὸ πᾶρ τῆς θείας ἰουδίας δειξάμενην
ἐν τῇ γαστρὶ ἀφ' ἐλάτου
ἐν ἡμῶν μεγαλάνων.
(ეგსტრ. № 343, კოშმ. გვ. 314)

ვითარცა ღმრთისმშობელ ხარ, გადი-
ლებთ
ქებით მორწმუნენი,
რომელმან დაუტევებელი

კათა² და ქუე-
ყანისა იტჯრთე³
უზეშთაეს ბუნებათა.

O₁: 22r, L₁: 49v, H₁: 30r, B₁: 22v, A₁: 36v-37r, h₁: 22r.

¹ იტურიტა L, იტურათა H, იტურიტა A. ² ცათა A. ³ იტურთუ] დაბრთე L, დაბრთე HA, დაბრთა B.

400. O ექსესტიეპიტურტო Oh
ექსისტიეპიტურტუ HL

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰλγίς πλ. Ḃ. 'ფბჃ ო'

7. განკვრდეს¹ ზესენელს² ცანი, და
კიდენი
ქუეყანისანი განკვრეებულ³ იქმნენს⁴,
რაკემს ღმერთი შენ მიერ კაცთა
გამოუბრწყინდა
და საშობა შენი უპაღლეს⁵
კათა საყდართა გამოაჩინა⁶.
ამისთეს⁷, ღმრთისმშობელს,
ანგელოზნი და კაცნი,
ვითარცა ღირს ხარ⁸, გადიდებენ შენ⁹.

'Εξέστη ἐπὶ τούτω ὁ σὺρανος
καὶ τῆς γῆς κατεπλάγη τὰ πέρατα
ὄρα: Θεὸς
ἠψὸθ τῆς ἀνθρῶπουσ σαμαρῶων
καὶ ἡ γαατῆρ σὸσ γέφυων
ἐβραχῶσταιερα ἄω σὺρανω
δὲ: ἂ, Θεοτόχε,
ἀγγέλων καὶ ἀνθρῶπων
ταῖ: ἀρχίαι μεγαλίστων.
(ეესტრ. № 314)

წინაშთვე გქადაგებდეს, უბიწოო,
წინაწარმეტყუელნი გამოკსახვიდეს¹⁰
კილოზად, კუერთხად¹¹, ტაკუად
და ბქედ დაქშულად,
და მთად გამოუყუეთელად¹²,

და¹³ კიბედ ზეცისად¹⁴ აღმართებულად¹⁵,
და წყაროდ დაბექდულად,
სულმცირედ ღრუბელად¹⁶ და მშობელად
ევმანუელისა¹⁷.

O₁: 22r, H₁: 30v, L₁: 50r, B₁: 22v-23r, A₁: 37r, h₁: 22r.

¹ განკვირდეს L, განკვირდეს H, განკვირდეს A. ² ზესენელ HL. ³ განკვრეებულ] სქდრწყენ-
ბულ HLABH. ⁴ იქმნენს LH, იქმნენს OAH. ⁵ უპაღლეს BOHh, უხეშთაეს A. ⁶ გამოაჩინე H.
⁷ ამისთეს L, ამისთეს A. ⁸ ღირს ხარ] ღმრთისმშობელ ხარ A. ⁹ შენ]—O, გადიდებ-
ბთ შენ BA. ¹⁰ გამოკსახვიდეს HA, გამოსახვიტა O. ¹¹ კუერთხად A. ¹² გამოუყუეთელად A.
¹³ და]—B. ¹⁴ ზეცად H. ¹⁵ აღმალეებულად A. ¹⁶ ღრუბლად O. ¹⁷ ევმანუელისა L,
ენმანუელისა Bh.

401. O კვრიოხთოტოკონ Oh
კურიოხთოტოკონ L
კურიოხთოტოკონ H

Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰλγίς πλ. Ḃ. 'ფბჃ ო'

8. ღმრთისმშობელად¹ აღვიარება,
რომელნი შენ მიერ ვიქსნენით,
ქალწულო უბიწოო,
და გუნდთა თანა
უწორკოთასა² შენ მარადის გადიდებთ.

Κυρία: Θεοτόκων
σὲ ἱμοιοχῶμεν
οὶ δὲ: τῶν σεσθωμῆνοι, Παρμῆνε ἀγνή,
σὺν ἀσάματῶσ χηρῆδῶσ
σὲ μεγαλίστωνεσ.
(ეესტრ. № 321)

ა. განკვრდეს³ ბუნებანი
კაცთა მეტყუელთანი მიუწლომელისა
შობისა შენისათეს⁴,
უქორწინებელი სძალო, და შემყედ
გხადიან.

ბ. სამებასა წმიდასა,
ერთღმრთეებასა მიუწლომელსა,
ერთმთავრობასა, მამასა, ძესა,
და ყოვლადწმიდასა სულსა გალო-
ბით ვადიდებთ.

O₁: 22v, H₁: 31v, L₁: 50r, A₁: 37r, B₁: 23v, h₁: 22r.

¹ ღმრთისმშობელად B. ² უწორკოთასა] ზეცისათა B. ³ განკვირდეს L, განკვირდეს A. ⁴ შე-
ნისათეს L.

* O₁ ხელნაწერნი ძლიხპირს ახლავს ორ-ორი ღმრთისმშობლისა.

402. O აპიროლაპუტოკეოს O
აპიროლაპუტოკლეოს h

9. უქორწინებულად დედად
მეუფისად
გამოშინდი, უსძლოო¹.
ჩუენ ყოველნი ალგიარებთ ღმრთის-
მშობელად, უბიწოო, და ღირსად
გადიდებთ.

მადლისა დედა იქმენ², უბიწოო,
მოკუართუ³ სინხარული ჩუენ, მარა-
ღის⁴ მოწმუნეთა⁵, ვითარცა ხარ

O₉: 22v, B₁₂: 23v, h₉: 22v.

¹ უსძლოო + და B. ² აქმენ h. ³ მოკუართუ] მოკუატუ B. ⁴ მ-ს O, მარადის]—B.
⁵ მორწმუნეთა] მარადის B. ⁶ ღმრთისაქნათლისა B.

403. O ოღიაბროსეოს Oh

10. სიკუდილი, რომელი ხისაგან
შეიქმნა¹
ძეთა კაცთათჳს²,
დაამწუ იგი დღეს ძელისა მიერ,
უფალო,
და წყევამ³ დედისა პირველისა⁴
აჰვოცე⁵
მუცლად-ღებითა
დედისა შენისა უბიწოადათა.
ამისთჳს⁶ ძალთა თანა ზეცისათა
მას ვადიდებდეთ.

ა. *შემცვალებლად ბუნებათა⁷
იპოვე, ქრისტეს დედაო, და უწეშთაეს
დაბადებულთასა⁸ გამოშინდი⁹,
რაეამს ქალწულმან მუცლად-იღე
უთესლოდ
სიტყუა¹⁰ მამისა.
და გვშევ¹¹ ჩუენ უცხოდ ღმერთი
ყოველთაჲ,
ამისთჳს მორწმუნენი¹² ზეცისა
ძალთა თანა¹³ ვადიდებთ¹⁴.

O₁₀: 22v, B₉: 23r, A₉: 37r, h₁₀: 22v.

¹ შეიქმნა Oh. ² კაცთათჳს A. ³ წყევამ O] + იგი B. ⁴ ~ პირველისა დედისა B.
⁵ ალჰოცე B. ⁶ ამისთჳს A. ⁷ ბუნებათა A. ⁸ დაბადებულთასა] ბუნებათასა A. ⁹ გა-
მოსინდი A. ¹⁰ სიტყუა A. ¹¹ გვშევ A. ¹² მორწმუნენი]—B. ¹³ ~ ძალთა თანა ზეცისათა B,
ზეცისა თანა A. ¹⁴ მას ვადიდებთ B.

* ძლისპირს Oh ხელნაწერებში ახლავს 2 ღმრთისმშობლისა. AB ხელნაწერებში არის მხო-
ლოდ ა ღმრთისმშობლისა.

Παίγμα Ἰωάννου μοναχοῦ
Ἰηλός πλ. δ'. 'Ωδὴ θ'

Ἀπειρηγάμων τὸ κλέος
βασιλικὸν ἔγγημα γέγονας·
γῆμισται πάντες ἐπὶ σοί·
δὲς, ἄχραντε μήτερ,
αὐτὸ μεγαλάνυσεν.

(ეესტრ. № 319)

მშობელი ღმრთისა⁶, ვადიდებთ შენ.

Παίγμα Κωνσταντῆ μοναχοῦ
Ἰηλός πλ. δ'. 'Ωδὴ θ'. Ἐίρηδος ἀλλας.

Ὁ δὲς βρώσαστος τὴν ἑξέλις
τὸ γένει παρσθενόμενος θύνατος
δὲς σταυροῦ καθήργηται σῴζουσαν·
τῆς γὰρ παρμῆτορος ἡ παρτῆνης
κατάρτα δὲ ἀλῆλυσται
τὴν βλαστῶν τῆς ἀγῆς ἁγιαμῆτορος·
ἦν παῖται αὐτὸν δὲ ἀμῆς
τὸν οὐρανὸν μεγαλάνυσου.

(ეესტრ. № 322, კოწმ. გვ. 308)

ბ. შენ, სიტყუაო, სწორო ბუნებით
მამისა,
გამოუთქუმელ და განუყოფელ სუ-
ლით წმიდითურთ სახიერით,
თანასწორი ბუნებით,
თანა-დაუესაბამოჲ,
სამარადისოჲ,
რომელი მამისაგან გამოვალს,
ამისთჳსცა ვადიდებთ
გამოუთქუმელ-
სა ღმრთეებასა.

დამატებები

I

Sin. 26, 222v.

ძლიხნიანი და ღმრთისმშობლისანი*

უკლ^რბდთსა ჯ^რე ა: სასწაულითა იჴსნა ერი უფალმანი.—ესენი ჰპოვნენ ქრისტეს შობასა წინა კვრიაკესა.

სს^რნი: მონებისა მისგან მწარისა ჴსნი².—ესენი ჰპოვნენ ქრისტეს შობასა.

სს^რნი: სამებისანი და ღმრთისმშობლისანი პასექთა ჴედა:

უკ^რლობდთსა ჯ^რე ა-ვე: დღესა მას აღდგომისასა ვიხარებდეთ:—ერთობასა სამებით ნათლითა ბრწყინვალითა უფროეს მზის-თუალისა ვიცნობთ ჩუენ გამოსახვით სამებასა: ძესა მამისა თანა სულით წმიდეთურ[თ], თაყუანის-ვსცემთ მას.

დღესა დამიხარებს (!) და ევა მხიარულ არს, რამეთუ დღეს ნაყოფისა მათისაგან გამოვიდა ნაყოფი კეთილი, ქრისტე ღმერთი ცხორებისაჲ, რომელმან დაჴსნა წყევლაჲ და მომცა ჩუენ კურთხევაჲ ქალწულისაგან შობითა.

გმ^რლსა: მოვედათ და ვსუათ სასმელი ახალი.—(223r) რომელი ღმრთეებით გუუუწყებოდე და ერთარსებით სამითა თუ[ი]თებითა მოგუესწავებოდე: მამაჲ, ძე და სული წმიდაჲ, აღმსარებელნი შენ[ნი] დაგვცვენ მტერისა საცთურთაგან.

შენ გიგალობენ ჴეცისა უჴორცონი, ღმრთისმშობელო, ყოვლად საგალობელო, რამეთუ ჴებაჲ შენი ამალღებულ არს ჩუენგან, არამედ მსგავსად ძალისა ჩუენისა გალობით გადიდებთ.

ო^რ მს^რმსა: საღმრთოსა საპყრობილესა. -- სამებასა წმიდასა, მარტივსა, სამგულმოვნებით ცნობილსა, ბუნებით განუყოფელსა, მამასა დაუსაბამოსა, ძესა მისსა მხოლოდ-შობილსა, და წმიდასა სულსა ნუგეშის**-მცემელსა ერთითა უფლებითა ყოველნი თაყუანის-ვსაქემთ.

* გამოცემაში ვიცავთ ხელნაწერის ორთოგრაფიას. ჴარაგმებს ვხსნივთ კავენის გარეშე. დაკლებულ ასოებს აღვადგენთ კვადრატულ კავენში. ტექსტებს არა აქვთ რიტმული პუნქტუაცია. ხელნაწერში აჴა-იჴ ნაზმარი სასაქენი ნიშნები გამოცემაში არ გადმოგვაქვს. ძლისპირის ბერძნულ შესატყვისის მიუთითებთ ირძოლ იგიონის ეესტრადიადისის გამოცემის მიხედვით.

** ნუსხაშია: ნუვიჴის.

¹ ეესტრად. № 9. ² ეესტრად. № 8.

კურთხეულ ხარ შენ დედათა შორის, რომელი გამოშინდი საკვრველი წესითა უფროას ბუნებისა, რამეთუ შემოქმედი ბუნებათაჲ უთესლოდ ჰშევ უწეშთაჲს ცნობათა და დაადგერ ქალწულად, ყოვლად უბიწოო. მას ვევედრე ცხორებად სულთა ჩუენთათჳს.

ღმთგნსა: აღვიმსთობთ ჩუენ ცისკარსა მას ერთშაბათთა:—რომელი იყო და არს, და ჰაიეს უცვალეებულად, მარადის დიდებით სამებაჲ წმიდაჲ: მამაჲ, ძე და სული წმიდაჲ, რომელსა მორწმუნენი დაუცხრომელად თაყუანის-გსცემთ მას.

საშოა შენი, უბიწოო ცათა უეცელესად გამოჩნდა, რამეთუ რომელმან სიტყუთა გარდაარსხნა ცანი, ესე საშომან შენმან იტკრთა მომცემელი მშუიღობისაჲ.

(V) დღევსა: შთაჰვედ რაჲ გუესკენელთა გუეყანისა. — სამცქუამოვნებით ერთარსებით ცნობილი სამებაჲ, ერთი ღმრთეებაჲ, რომლისაგან განენახლდით ჩუენ, მორწმუნენი—მამისაგან ნათლისა, ძისა თანასწორისა, ყოვლად წმიდისაჲ სულისა.

აღესრულა დღეს დიდებული საიდუმლოჲ, ღმრთისა დედაო, რაჲჲმს იტკრთე კრავი ღმრთისაჲ, ამხუშელი სოფლისა ცოდვათაჲ, ღირსო, მას ვევედრე, წმიდაო, მგალობელთა შენთათჳს.

კსლსა: რომელმან ყრმანი იქსნა.—ღმრთეებასა სამცქუამოვნისა, არსებით უცვალეებელსა მარცხმადიდებლობით გაკურთხევედეთ ჩუენ ყოველნი: მამასა, ძესა და წმიდასა სულსა, რომელი არს კურთხეულ მამათა ჩუენთა ღმერთი აჲ და უკუნისამდე.

თქუმულნი იგი წინაწარმეტყუელთანი და მოსწავებანი მამად-მთავართანი აღესრულნეს შენ ჴედა, რაჲჲმს გიწოდეს კიდობნად, და ტაჲუკად, და ბეჲედ აღმოსავალისა დაკრძალულად, ღმრთისმშობელო ქალწულო, შეოხ-გუეყავ ჩუენ.

აკრთხსა: ესე არს დღე წმიდაჲ ერთშაბათისაჲ.—მამაო, ძეო და სულო სახიერო, სამებაო წმიდაო, ერთარსებაო, ბუნებით ჴეშთა ბუნებისა უღარეს ბუნებათა ამალეებულო, შენ მიერ განენათლდით და გაკურთხევთ მარადის.

იტკრთე წიაღითა ცათა დაუტევენელი, მარიამ, ღმრთისა სძალო, და უქორწინებულად **ჰშევ მაცხოვარი ქრისტე, და ბეჲედი ქალწულებისაჲ ეგო უვნებელად, ამისთჳს გაკურთხევთ მარადის.

(224r) ადღბსა: ნათელ-ილე იქლმ***. —თაყუანის-ცემულსა და აღსარებულსა ყოველთაგან სამებასა, არსებით მიუწოდომელსა მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა ერთბეღმჭიფებით, ერთხნებით, ერთშემოქმედებით, მორწმუნენო, გლობით ვადიდებდეთ.

თავსა ჴედა მათათასა ყუავის ნაყოფი შენი, მთაო ღმრთისაო, რომელსა გადაგებდა დავით, რომელმან აღამაღლნა მდაბალნი სასუფეველად, მას ვევედრე. სანატრელო, რაჲთა აცხოვნნეს სულნი ჩუენნი.

* ნსხანია: წმ. ** უქრწინებულად. *** იქლმ.

ესე პასუხთა ზედა სამებისანი და ღმრთისმშობლისანი შუვა* მარხვად კოსტანტინე-პოლის ძეგლისა ცხოვრებისა გამოკვანებისა დასდებულთა ზედა ივენეს, შე აქა დაგჩხრიკენ-თუ დაკლებთა რაჲმე მიყოფია, შენდობა [კავთ].

ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგლბდთსა ჯა ბ: ზღუსა ლელუათა მძვნარეთა¹. — ესენი ჰპოვნე განცხადე-ბასა წინა კვრიაკესა.

სხნი: განაპო სიღრმე ზღუსაჲ ბრძანებ². — ესენი ჰპოვნე განცხადებასა.

(v) ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგლბდთსა ჯა გ: უქმი ქუეყანაჲ სამკვდრებელი³. — ესენი ჰპოვნე მი-გებებასა.

ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგლბდთსა ჯა დ: ზღუსა მის მეწამულისა ლელუათა⁴. — ესენი ჰპოვნე ენკე-ნისა.

სხნი: გიგალობთ შენ, უფალო, ღმერთო ჩუენო, რამეთუ წარუ⁵. — ესენი ჰპოვნე ჭუართა აპყრობასა.

სხნი: რომელმან გამომიყვანა ჩუენ ბჭეთაგან⁶. — ესენი ჰპოვნე ხარებასა.

სხნი: იხილვა ვმელად სიღრმე ლელუათა⁷. — ესენი ჰპოვნე ბზობასა.

ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგლბდთსა ჯა ა გ: ეტლათა სიმრავლე მკვდრებიტურთ⁸ — ესენი ჰპოვნე მოციქულთასა.

სხნი: მესნელსა ჩუენსა ღმერთსა, რომელმან განიყვანა⁹. — ესენი ჰპოვნე ამალეებასა და წინაწარმეტყუელთასა.

ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგლბდთსა ჯა ბ გ: ზღუაჲ მეწამული კუერთხმან განაპო¹⁰: ესენი ჰპოვნე დიდსა ე შაბათსა.

(25r) ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგლბდთსა ჯა გ გ: უფსკრულთა ზღუსათა დააწთჳა¹¹. — ესენი ჰპოვნე მარტკლიასა.

¹ ევსტრად. № 50. ² ევსტრად. № 49. ³ ევსტრად. № 101. ⁴ ევსტრად. № 133. ⁵ ევსტრად. № 146. ⁶ ევსტრად. № 145. ⁷ ევსტრად. № 142. ⁸ ევსტრად. № 182. ⁹ ევსტრად. № 183. ¹⁰ ევსტრად. № 229. ¹¹ ევსტრად. № 286.

* ნუსხაშია: შოვა.

ძღვისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უცლ^აბ^ადთსა ჳ^ა დ გ^ი: ისრაელი მონა-ქმნული გამოიკსენ¹. — ესენი ჰპოვნე წმიდათასა.

სხ^რნი: უგალობდეთ უფალსა, რომელმან განიყვანა ერი². — ესენი ჰპოვნე ღმრთისმშობლისასა და მღღელთ-მოძღუარათასა.

სხ^რნი: ისრაელი მონა-ქმნული. — ესენი ჰპოვნე სულისასა და სხუანი ყოველნი ჰპოვნე დიდსა იადგარსა შინა:

ესე ძღვისპირნი და ღმრთისმშობლისანი ამისთჳს ვაჩინენით, რაკდენ სხუანი არღარა სწერიან ამას შინა, რაათა რომელიცა დღესასწაული იეოს რომელსაცა ჳმასა ჴედა, ესენი მის ჳმისანივე ჳირისა მაგიერად ითქუნენ, თუ ტინდენ. და რომელი რაა დაგკლია, შეგვ^ნდვეთ ჩუენ ღმრთისათჳს და ლოცვასა წმიდასა თქუნსა გვედიეთ.

¹ ეესტრად. № 324. ² ეესტრად. № 321.

II

Sin. 20,

[ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი]*

[ო^რ მს^მსა გ^ნ ღ]

ძლისპირნი

ღმრთისმშობლისანი

(1r). 1. სიყუარული წყალობისაჲ ძეთა კაცთაჲსა ჯუარსა ზედა აჰმალდი და დადნეს ჰურიანი, რამეთუ შენ ხარ ქრისტე, სასოა და ძალი ჩემი¹.

საშინელ და დიდებულ არს მიდგომილებჲა შენი, ღმრთისა დედაო, ქალწულო უბიწოო, ამისთვის მორწმუნენი გალობით გადიდებთ.

2- ცანი შეუენერებაჲმან შენმან დაფარნა და ქუეყანაჲ აღივსო დიდებითა შენითა, ქრისტე, ამისთვისა სარწმუნოებით ვიტყვთ: დიდებჲა ძალსა შენსა².

ცათა დაუტევნელი დიტიე, ქალწულო, და უზეშთაეს ბუნებათაჲ გჴმეე ჩუენ. ამისთვისა სარწმუნოებით, ვითარცა ღმრთისმშობელ ხარ, გადიდებთ.

ღმთ^გნსა

შენ, უფალო, ნათელი ხარ მომავალი სოფლად, განმანათლებელი გულთა მორწმუნეთა შენთასა, რომელნი თაყუანისვცემენ³.

(v) შენ საჭურველი ხარ უძლეველი, ღმრთისმშობელი. წყობასა მტერთა ჩუენთასა, შეუძრველად დამიცვენ მოსაენი შენგან შობილისანი.

ღღ^ჯკ^სა

1. გალობია, ჳმითა სიხარულისაჲთა გაქებდა ეკლესიაჲ შენი, ქრისტე, განწმიდნა რაჲ იგი სისხლითა მავით, რომელიცა გარდამოჳდა გუერდსა საღმრთოსა წმიდასა⁴.

უაღრეს უზეშთაეს არს ყოველთა სასწაულთა ქალწულისა მუცლად-ღებჲა დამბადებელისაჲ და შემდგომადცა შობისა უბიწოებით დადგომაჲ ქალწულად.

* ქარაგმებს ეხსნით ყაეების გარეშე, გარდა იმ შემთხვეუებისა, როდესაც ქარაგმის გახსნის რამდენიმე ვარიანტი შეიძლება არსებობდეს. ყოველი ძლისპირის ბერძნული შესატყვისი სქოლიოჲთა მითითებული ირმოლოგიონის ევსტრადიადისის გამოცემის მიზეღეით. იქეა მითითებული იმავე ძლისპირის რიგითი ნომერი KaO წყობის ძლისპირნის (I) და $OidO$ წყობის ძლისპირნის (II) მიხედვით. რეფრენის დაკლებული ადგილები აღდგენილია კვარატელ ყაეებში. ვიცავთ ხელნაწერის ორთოგრაფიას.

¹ ევსტრად. № 138, I: 27, II—170. ² ევსტრად. № 146, II: 174. ³ ევსტრად. № 133, I: 28, II: 180. ⁴ ევსტრად. № 133, I: 29, II: 191.

2. ლაღდებდა წინაწარმეტყუელი იონა უფსკრულით გამო და მოასწავა სახე სამ დღე დაფლვისა და იტყოდა: მიკსენ განხრწინისაგან, იესუ, შენ მეუფეო ძალთაო¹.

უმეტეს ხარ ყოველთა დაბადებულთა, უსძლოო, რამეთუ შენ დამბადებელი მათი მუცლად-ილე და (2r) უშევ სოფელსა უფროს ბუნებათა აღმაღლებული.

ქ ს ლ ო რ ს ა

1. საჭუმისა შინა აბრამეანნი ყრმანი მოკეთა მიერ საღმრთოთა შჯულთათჳს შეახინეს და აღსა შინა ლაღდებდეს: კურთხეულ ხარ, ღმერთო, ტაძარსა მას სიწმიდისა შენისასა².

ვიხაროდენ, ღმრთისმშობელო, ქალწულო უბიწოო, რამეთუ შენგან მოვიღეთ სიხარული ჩუენ, მორწმუნეთა, და ვღაღადებთ: კურთხეულ ხარ, ღმერთო, ტაძარსა მას სიწმიდისა შენისასა³.

2. მამათა ჩუენთა ღმერთო, ნუ მიძეემ ჩუენ სრულიად, არამედ კადნიერ მყვენ ლაღდებად შენდამი: კურთხეულ ხარ შენ, უფალო⁴.

სამებასა წმიდასა უგალობთ მორწმუნენი და ერთითა ბირითა სარწმუნოებით* ვიტყვთ: კურთხეულ ხარ შენ, უფალო.

ა კ რ თ ო ს ს ა

1. ზელთა განპყრობითა დანიელ მღვმესა მას შინა მგეცნი მოამდორნა** და სმთა მათ ყრმთა დაშრიტეს ცეცხლისა ალი ღმრთისა მიერ და განბრძნობილნი უშიშად ესრეთ ლაღდებდეს: აკურთხევდით ყოველნი საქმენი უფლისანი უფალოსა¹.

ყოველთა ნათესავთა შორის შენ მხოლოდ (v) გამოჩნდი ღმრთისმშობელად, ქალწულო, რაჲმს დაიტიე ღმრთეებაჲ, დაუტეველი ყოველთაგან, და არაჲ შეგწუა ცეცხლმან მან მიუახლებელმან, არამედ დაგმარხა უბიწოჲ ქალწული ქალწულადვე.

2. რომელი ზეცას მამისა თანა დაუკლებელად იქების ანგელოზთაგან, ყრმანი აკურთხევდით ქრისტესა, ღმერთსა და მცხნელსა, უკუნისამდე².

სამგუამოვნებით მოგუესწავების ერთი ღმრთეებაჲ განუყოფელი და იდიდების ყოველთაგან დაბადებულთა სამებაჲ წმიდაჲ უკუნისამდე³.

ა დ ლ ო ბ თ ს ა

1. ლოდი საკიდური უკვლოდ გამოეკეთა შენგან, მთაო გამოუკეთელო, ქალწულო, ქრისტე. შემაერთებელი ბუნებათაჲ, ამისთჳსცა სიხარულით ჩუენ, მორწმუნენი, ღირსად გადიდებთ⁴.

სარწმუნოებით აღვიარებთ დედად ღმრთისა ჩუენისა, ღირსო, და წმიდად ქალწულად გქადაგებთ: ქრისტესა, ძესა შენსა, ვედრე ჩუენთჳს, (3r) რაჲთა მიტსნეს მტერისაგან მაღიღებლნი შენნი, წმიდაო.

2. გიხაროდენ შენ, ყოველ(თა) წმიდაო ღმრთისმშობელო, ქალწულთა სიქადულო, დედათა სიხარულო, შემწეო მამათაო, სძალო, მგევალო და დედაო მცხნელისაო⁵.

გიხაროდენ, ღრუბელო სულმცირეო, და ეტლო ღმრთისა მაცხოვრისაო. გიხაროდენ, საყდარო ცეცხლისაო, და კიბეო ცად აღწევნულო, ღმრთისმშობელო მარიამ.

¹ ევსტრად. № 172, II: 192. ² ევსტრად. № 133, I: 30, II: 198. ³ ევსტრად. № 5.14 II: 206. ⁴ ევსტრად. № 133, I: 31, II: 208. ⁵ ევსტრად. № 134, II: 211. * ევსტრად. № 133 I: 32, II: 219. ⁷ ევსტრად. № 146, II: 226.

ნ-სხაჲთა: * სარწმუნოებით. ** მოამდურნა.

ძლისპირნი [და ღმრთისმშობლისანი]

უგლბდისა კ^ა ა გ^ი

1. ეტლთა სიმრავლე მკედრებითურთ ზღუასა მეწამულსა სიღრმესა შთაითხინეს სიმტკიცითა მკლავისაჲთა ქრისტეს მიერ და იგსნეს ისრაელნი და ძლევისა გალობასა ახლად იტყოდეს¹.

2. მესნელსა ჩუენსა ღმერთსა, რომელმან განიყვანა დაულტობელად ერი თჳსი ზღუასა და ფარაო მკედრებითურთ დაანთქა სიღრმესა, მას მხოლოსა უგალობო, რომელიცა დიდებულ არს².

დაჰსნდეს წყევანი ევაჲსნი და მწუხარებანი, რამეთუ კურთხეული და სანატრელი (V) ქალწული გამოუჩნდა ძირისაგან დაეთისა მორწმუნეთა სიხარულად, რომელსა უვალობთ.

დედაო ქრისტესო, წმიდაო ღმრთისმშობელო, შენგან შობილსა ღმერთსა ევედრე, რაჲთა დამაგნეს მამასა განდგომილნი ესე ვედრებითა შენითა, სახარულევანო.

გ მ ლ დ ს ა

1. რომელმან დააფუძნე ქუეყანაჲ წყალთა ზედა და მიეც ნაყოფიერებაჲ ყოვლადე კლდესა ზედა, ქრისტე, მცნებათა შენთასა შეუძრავსა დაამტკიცე ეკლესიაჲ შენი, მხოლოო სახიერ და კაცთ-მოყუარე³.

2. ძალითა ჭუარისაჲთა, ქრისტე, განმადრიელე დიდებად შენდა, რაჲთა უგალობდე მარადის ადგომასა შენსა საფლავით⁴.

დედაო ძისა ღმრთისაო, რომელიცა იშვა მამისა მოწყალისა მიუწოდომელად, შენგან უქცევულად გამოჩნდა. ამისთვისა გაქებთ შენ (4r) სრულითა სარწმუნოებითა, რომელმან გვშეგ მესნელი სოფლისაჲ.

მეოხ-გუეყავ დაუცხრომელად, ყოვლად წმიდაო, მისა, რომელი იშვა შენგან მიუწოდომელად, რაჲთა მიგსნეს ჩუენ ვნებათაგან.

ო რ მ ს მ ს ა

1. ესმა მოსულა შენი დიდებული და დაუკრდა ამბაკუმს, ქრისტე, და შიშით ლაღადებდა: გამოხუედ მაცხოვრად ერისა შენისა და ოსნად ცხებულთა შენთა⁵.

2. სმენაჲ მესმა მე ძლიერისა ჭუარისა შენისა, ქრისტე, რომლისა მიერ სამოთხე განალე, და გიღალადებ: დიდებაჲ ძალსა შენსა, უფალო⁶.

განუხრწნელად, უსძლოო, მუცლად-ილე და უფროჲს ბუნებათა ჰშეგ და შემდგომად შობისა ღმრთისა ქალწულადე დაადგერ, ითხოვე სულთა ჩუენ[თა]თჳს წყალობაჲ.

ქალწულმან გვშვა ღმერთი, თჳნიერ(V) ვნებათა დედობრივთა დედა იქმნა და ქალწულად დაადგრა, მას უღალადებთ: გიხაროდენ, სახარულევანო.

ღ თ გ ს ა

1. რომელმან შეამოსე ნათელი სამოსლად, შენდა მოვილტით, შენ გიღალადებთ: განანათლმ სული ჩემი დაბნელებული, ვითარცა ხარ მხოლოო მრავალმოწყალე⁷.

დაჰსნდეს მწუხარებანი ევაჲსნი შობითა შენითა, ქალწულო. გარდაიცვალა ცთომაჲ და მოკუდა გუელი იგი, მაცთური ადამისი, შენ მიერ, მარაჲმ.

¹ ექსტრად. № 182, I: 33, II: 231. ² ექსტრად. № 183, II: 233. ³ ექსტრად. № 182, I: 34, II: 235. ⁴ ექსტრად. № 183, II: 237. ⁵ ექსტრად. № 182, I: 35, II: 239. ⁶ ექსტრად. № 183, II: 241. ⁷ ექსტრად. № 182, I: 36, II: 243.

2. ამსობილნი შენ გიგალობთ: უფალო, გუაცხოვენ ჩუენ, ვითარცა სახიერ ხარ, რამეთუ სხუა ღმერთი არაა ვიცით.¹

შემდგომად შობისა ქალწულად ჰგიე, უბიწოო, შენ, ყოვლად სანატრელო, ვითარცა ღმრთისმშობელ ხარ, გადიდებთ.

ღ ღ ლ კ ვ ს ა

1. ზღუა აღძრული, ღელვითა წარწყმედელი (5r) დააცხრვე, ქრისტე, შერისხვით დააყუდე. ჩუენცა დანთქმულნი ცოდვათაგან აღმომიყვანენ, მრავალ-მოწყალე².

ქალწულმან მუცლად-ილო და გვშვა ჩუენ ღმერთი ჯორცითა, და შემდგომად შობისა იპოა, წმიდაჲ ქალწული უბიწობით აწოებდა.

2. გარე-მომიცივეს მე ღელვათა და მექმნა საფლავ მუცელი ვეშაპისაჲ და გილაღადებ: მიტსენ მე, კაცთ-მოყუარე, და მაცხოვრე მე, მრავალ-მოწყალე, უფალო³.

შენ, მარადის დიდებულო, გამოჩნდი მაყულად შეუწველად, მთად და კიბედ სულიერად და ბქედ [ხუცად] შესსლისა. ჰეშმართად შენ, ვითარცა ღირს ხარ, გადიდებთ.

კ რ თ ს ლ რ ს ა

1. (v). უფროსად ამაღლებულმან ღმერთმან მამათა ჩუენთაგან საწუმილი მოტყინარე ყრმათა მათ განუქარვა და იგინი ღაღადებდეს: ღმერთო, შენ კურთხეულ ხარ⁴.

ერთი გუამი ორითა ბუნებითა გვშევ ჩუენ, უბიწოო მარიამ, ღმერთი ჯორციელქმნული, რომელსა უღაღადებთ: ღმერთო, შენ კურთხეულ ხარ.

2. რომელმან იტსენ ყრმანი საწუმილისაგან, მგალობელნი: კურთხეულ ხარ, უფალო, ღმერთო მამათა ჩუენთაო⁵.

ქალწულისაგან იშევ და ჰყავ იგი მობაძავ ცათა. კურთხეულ ხარ, უფალო, ღმერთო მამათა [ჩუენთაო].

ა კ რ თ ს ღ თ ს ა

1. შენ, მხოლოსა, დამბადებელსა ყოველთასა, გალობაჲ სულიერი გილაღადეს ყრმათა: ყოველნი საქმენი უფალსა უგალობდეთ და ამაღლებდით მას უკუნიისამდე⁶.

შენ ხარ სამება გარე-შეუწერელი, უღარეს ბუნებათა, რომელსა გილაღადებთ: ყოველნი საქმენი უფალსა უგალობდეთ და ამაღლებდით მას უკუნიისამდე].

2. (6r) მამისაგან შობილსა ძესა უწინარე საუკუნეთა, და აღსასრულსა ჟამთასა ქალწულისაგან განჯორციელებულსა მღდელნი აკურთხევდით, ერნი ამაღლებდით მას უკუნიისამდე⁷.

ძესა დაუსაბამოსა, მამისაგან შობილსა, პირველ მოსრულსა ჩუენდა სიმდაბლით, სულსა ნუგეშინის-მცემელსა მღდელნი აკურთხევდით, [ერნი ამაღლებდით მას უკუნიისამდე].

¹ ევსტრად. № 183, II: 245. ² ევსტრად. № 182, I: 37, II: 247. ³ ევსტრად. № 183, II: 249. ⁴ ევსტრად. № 182, I: 38, II: 252. ⁵ ევსტრად. № 183, II: 154. ⁶ ევსტრად. № 182, I: 39, II: 256. ⁷ ევსტრად. № 183, II: 258.

აღბთსა

1. ესა[ა], მხიარულ იყავ, ქალწულ-მან მუტლად-ილო და შვა ძმ დაუსაბამო ემანუელ—ღმერთი და კაცი. აღმოსავალ სახელი მისი. მას ვადიდებდეთ, და რომელმან შვა იგი, ვნატარიდეთ¹.

2. ჰშევ, ქალწულო, მიუწლომელი ბუნებათაჲ, უჟამოჲ, გამოუთქუმელი. ამის-თვსცა, უბიწო, ყოველნი ნათესავნი ვადიდებენ შენ².

არაჲ თუ გუამითა ერთ არს სამებისა ერთარსებაჲ, არამედ ბუნებითა მიუწლო-მელი დამბადებელი, რომლისა წინაშე (v) შენ აწ დაჲ, ღმრთისმშობელო, ითხოვე ჩუენ[თვს] მოტევებაჲ ცოლვა[თა] ჩუენთა ურიცხეთა.

მშობელო უთესლოდ მეუფისა ღმრთისაო, კადნიერად მეოზ-გუეყავ ძისა შენისა მიმართ, რაჲთა განმარინნეს ჩუენ განსაცდელთაგან.

ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი

უგლბდთსა ჯაღბი

1. ისრაელი მონა-ქმნულო გამოიქსენ, უფალო, მკლავითა შენითა მტკიცითა. ამისთვსცა გიგალობთ, რომელიცა დადებულ ხარ³.

2. (7r)უგალობდეთ უფალსა, რომელმან განიყვანა** ერი თვისი [ზლუასა] მას მეწამულსა, მას მხოლოსა, რომელიცა დიდებულ არს⁴.

გვედრებათ, უბაწო ღმრთისმშობელო, ქალწულო, მეოზ-გუეყავ ძისა და ღმრთისა, რომელი ჰშევ მაცხოვარი სულთა ჩუენთაჲ.

შენ, უქორწინებელო ღმრთისმშობელო, რომელმან გვშევ სიტყუაჲ დაუსაბამოჲ ჳოჯითა უზეშთავს*** ბუნებათა; გიგალობთ.

გნძლსა

1. შენ ხარ დამამტკიცებელი მვედრებელთა შენთაჲ, ჳრისტე. შენ ხარ ნათელი დაბნელებულთაჲ და ვადიდებს სული ჩემი⁵.

2. არაჲ ვინ არს წმიდა ჲვითარ უფალი, და არაჲ ვინ არს [მართალ] ღმრთისა ჩუენისაებრ, რომელსა უღალადებთ****. არაჲ ვინ არს[ს] წმიდაჲ შენებრ, უფალო⁶.

ჩუენ ყოველნი მოგიგებთ შესავედრებელად, ქალწულო, ჳლუჲე გუეჳქენ ჳრისტეანეთა მორწმუნეთა, სძალო ღმრთისაო.

(v)ჰშევ და ქალწულად ეგე სამარადისოდ და უქორწინებელად ღმრთისა დედა იქმენ, სანატრელო მარიაჲ, რომელსა ვვედრე სულთა ჩუენთათვს.

ოლოსმშსა

1. მესმა, უფალო, ვანგებაჲ საღღუმლოთა შენთა ვაგოუთქუმელთა. ვანვიცადენ საქმენი შენ[ნი] და აღვიარე მე ღმრთეებაჲ შენი⁷.

2. მესმა ჲე, ჳრისტე, სენაჲ და შემეშინა, რაჲეთუ მძისაგან არაჲ დააკლდი და კაცთა შორის გამოჩნდი ცხორებისათვს სულთა ჩუენთაჲსა, მრავალ-ღოწყალე⁸.

ღმერთი, რაჲელა გვშევ ჩუენ, უბიწო მარიაჲ, ვედრებად მისა ნუ დასცხრები ჩუენთვს, ქალწულო, რაჲთა მოკუანიქოს ჩუენ დი[დი] წყალობაჲ.

ვერ შემძლებელ ვართ ქებად შემსავსებულად**** სიწმიდისა შენისა, ღმრთისა დედაო, რამეთუ ჳეშთა იპოა ცნობათა ჩუენთა დიდებულეებაჲ შენი, უსძლოო.

¹ ეესტრად. № 182, I: 40, II: 261. ² ეესტრად. № 183, II: 264. ³ ეესტრად. № 324, II: 336. ⁴ ეესტრად. № 321, II: 337. ⁵ ეესტრად. № 321, II: 349. ⁶ ეესტრად. 323, II: 344. ⁷ ეესტრად. № 322, II: 352. ⁸ ეესტრად. № 321, II: 353.

* ნსსაზია: არს. ** განიყვანა. *** უზეშთავს. **** ოწლდბთ. ***** შემსავსებულად.

დ მ თ ო გ ნ ს ა

1. ანსთობილნი შენ[ნი]* გიგალო-შემდგომად შობისა ქალწულად ჰგე, (8რ)თ შენ: მაცხოვნენ ჩუენ, ვითარცა უბიწოო, შენ, ყოვლად სანატრელო, სახიერ ხარ, რანეთუ სხუაჲ ღმერთი ვითარცა ღმრთის მშობელი ხარ, გადი- არაჲ ვიციოთ¹. დებთ.

ღ ღ ღ ო ე კ ს ა

1. მომეც ზე სამოსელი ბრწყინვალე, სამკვდრებელი ღმრთისაჲ ხარი შენ, რომელმან შეიმოსე ნათელი სამოსლად, უბიწოო, და ჩუენ, მორწმუნენი, ღმრთისმ- ღმერთო, ჩეოხებითა მოწაზეთაჲთა². შობელად აღვიარებთ და მეოხს-გიყოფი:

კ რ თ ს ლ ო რ ს ა

1. ქუეყანით იუდაჲსით ბაბილონს თაყუანის-ვსცემთ მამასა, აღვიარებთ წარიტყუენენს მძლავრისა მიერ ყრმანი. ძესა, და ვადიდებთ სულსა წმიდასა, სულითა შეწოსილთა ცეცხლი სატუნი- სამებასა წმიდასა, ერთღმრთეებასა, სარ- ლისაჲ მის განაჰარვეს და იტყოდეს: წმუნოებით უღალადებთ მამათა ჩუენთა ღმერთო³. ღმერთო.

(v) ა კ რ თ ო ს ღ თ ს ა

1. ჩეუფესა ცათასა, რომელსა მსახუ- მიუწოდომელი ღმრთეებითა, დამბადე- რებენ გუნდნი ანგელოზთანი, უვალობ- ბელი და სიტყუაჲ საღმრთოჲ ჰშევ, ზე- ღით და აზალღებდით ზას [უქუენისამ- ცისა სძალო, ამისთჳსცა ყოველნი გადი- დე]⁴. დებთ.

2. სატუნილსა რაჲ შეითხინეს საზნი გიხაროდენ, ტაკუო ოქროჲსაო, საე- ყრმანი, დაშრიტეს ვედრებითა, და მღ- სეო მანანაჲთა^{**}. გიხაროდენ, ღრუბე- ზესა ლომთასა დანიელ დაცეული იტყო- ლო^{***} და ბჳეო ტაძრისა საღმრთოჲსა, და: ყოველნი საქენი აკურთხევედით რომელმან გჳევე დამბადებელი ყოველ- უფალსა⁵. თაჲ.

ა დ ღ ბ ო ს ა

1. შენ, რომელი უქორწინებელ ხარ, შენ, უქორწინებელო და ყოვლად დედაო უსძლოო; შენ, რომელმან უწეშ- წმიდაო ქალწულო, ითხოე მისგან, რომ- თაეს ბუნებათა ჰშევ დაუსაბაზოჲ, რომ- ელი ჰშევ, რაჲთა მოსცეს მეფესა ძლე- ველ არს შემოქმედი, ღმერთი ჳეშმარიტი, ვაჲ და ჳსნაჲ ერსა შენსა ულლისა მტერ- ღალობრითა დაუღმუნებელითა გადიდებთ⁶. თაჲსა, რომელნი შენ მარადის გალო- ბით გადიდებთ.

2. (9რ) ღმრთისმშობელად აღვიარებთ, განკვრდეს ბუნებანი კაცთა მტყუელ- რომელნი შენ მიერ ვიჳსნენით, ქალწუ- თანი მიუწოდომელისა შობისა შენისათჳს, ლო უბიწოო, და გუნ[დ]თა თანა უქორ- უქორწინებელო სძალო, და შემწედ- ციოჲსა შენ მარადის გადიდებთ⁷. გხადიან.

¹ ევსტრად. № 324, II: 359. ² ევსტრად. № 321, II: 368. ³ ევსტრად. № 321, II: 378

⁴ ევსტრად. № 321, II: 388. ⁵ ევსტრად. № 319, II: 385. ⁶ ევსტრად. № 315, II: 395.

⁷ ევსტრად. № 321, II: 401.

* ნუსხაჲთა: შენ. ** მანანაჲთა. *** ღრუბელო.

კო მ ე ნ ტ ა რ ე ბ ი

კომენტარებში ვეხებით ისეთ ძლისპირებს, რომელთა შინაარსი თუ რიტმული წყობა ბერძნულ ძლისპირთან მიმართებით განმარტებას თხოულობს. ან როცა ქართულ ძლისპირთა ზედწარწერები ზუსტად არ მიუთითებენ ძლისპირის ბერძნულ დედანზე, ანდა თუ ქართული ძლისპირის ბერძნულ დედანს ვერ ზივავლით საერთოდ.

საკომენტარო ძლისპირებს OdO ძლისპირნის გამოცემაში ვარსკვლავით აღვნიშნავეთ (რიგით ნომერთან). ასევე ვარსკვლავით არის მინიშნებული საკომენტარო ძლისპირი KaO წყობის ძლისპირნში, ოღონდ კომენტარში ისინი გაერთიანებულინი არიან OdO წყობის ძლისპირნის ძლისპირთა კომენტარებთან და ამიტომ ამ უკანასკნელთა რიგით ნომრებზე არიან საძებარნი (იხ. აქვე, „ტექსტისათვის“, რომელსაც ერთვის KaO და OdO ძლისპირნის საერთო ძლისპირთა ცხრილი).

* * *

2. B ხელნაწერში ძლისპირის ზედწარწერაში იკითხება ხ რ ის ტ ო ნ. L ხელნაწერში ამ ძლისპირის ზედწარწერაა ხ რ ი. ზედწარწერა ხ რ ის ტ ო ნ არ მიუთითებს ძლისპირის დედანზე, ვინაიდან მისი დედანია ევსტრ. გამოცემის № 8 აკოლუთიის α' ოდის $\epsilon\rho\mu\acute{\alpha}\varsigma \ \acute{\epsilon}\nu\epsilon\rho\acute{\alpha}\varsigma$, რომლის დასაწყისია: $\Pi\iota\tau\alpha\acute{\iota}\varsigma \ \beta\omicron\sigma\lambda\epsilon\iota\acute{\alpha}\varsigma \ \rho\alpha\mu\epsilon\iota\varsigma \ \iota\prime\ \Lambda\epsilon\alpha\rho\eta\lambda$. B ხელნაწერის ზედწარწერაში მითითებული ბერძნული ძლისპირი (ხ რ ის ტ ო ნ) აგრეთვე № 8 აკოლუთიის α' ოდის ძლისპირია, მაგრამ არა $\acute{\epsilon}\nu\epsilon\rho\acute{\alpha}\varsigma$, არამედ ძირითადი, რომელსაც ზედწარწერის შესაბამისი დასაწყისი აქვს: $\chi\rho\iota\sigma\epsilon\acute{\nu}\varsigma \ \gamma\epsilon\upsilon\mu\acute{\alpha}\tau\alpha$. ქართული ძლისპირი მარცვალთა რაოდენობით უდგება როგორც ძირითადს, ასევე $\epsilon\rho\mu\acute{\alpha}\varsigma \ \acute{\epsilon}\nu\epsilon\rho\acute{\alpha}\varsigma$:

ბერძ. ძირითადი: 9. 11. 9. 11. 6. 8. 6. = 60

$\epsilon\rho\mu\acute{\alpha}\varsigma \ \acute{\epsilon}\nu\epsilon\rho\acute{\alpha}\varsigma$: 10. 12. 9. 7+4 6. 7. 6. = 61.

ქართ. ძლისპირი: 9. 11. 9. 7+4 6. 13. = 59

ბერძნული ძირითადი ძლისპირისა და $\epsilon\rho\mu\acute{\alpha}\varsigma \ \acute{\epsilon}\nu\epsilon\rho\acute{\alpha}\varsigma$ -ის რიტმული დაყოფა და კილო ჩვეულებრივ ერთია, ამიტომ ძლისპირის კილოთვის ერთნაირად შეიძლება მითითება როგორც ძირითადის, ასევე $\epsilon\rho\mu\acute{\alpha}\varsigma \ \acute{\epsilon}\nu\epsilon\rho\acute{\alpha}\varsigma$ -ის კილოზე. ასევე მოქცეულა ძლისპირის ქართულად მთარგმნელიც. მას უთარგმნია $\epsilon\rho\mu\acute{\alpha}\varsigma \ \acute{\epsilon}\nu\epsilon\rho\acute{\alpha}\varsigma$ -ი, ხოლო ზედწარწერაში გაუტანია დასაწყისი ძირითადი ბერძნული ძლისპირისა, რომლის ტექსტიცა და კილოც, საფიქრებელია, მისთვის ნაცნობი იყო (მგალობლები კილოს ტექსტთან ერთად იმახსოვრებდნენ), და ამდენად უფრო ადვილად შესაწყობი ქართულ თარგმანთან.

5. ძლისპირს „ბუნება იგი“ B და L ხელნაწერებში სხვადასხვა ბერძნული დედანი აქვს მითითებული: B-ში—პაჯიოთის, ხოლო L-ში—პეპიკუი ლდინი. B ხელნაწერის ზედწარწერა ზუსტად მიუთითებს ქართული ძლისპირის ბერძნულ დედანზე (Παγιοθισα παση ἁγια, ევსტრ. № 4, ოდა ა), ვინაიდან ქართული ძლისპირი ამ ბერძნული ძლისპირის თარგმანია. L ხელნაწერის ზედწარწერა მიუთითებს ამავე № 4 აკოლუთის ა ოდის εἰμας ἕραος — Πεισιλαμνυ ἡ μισα ἡξ. № 5 ქართულ ძლისპირს შინაარსობლივ, ცხადია, ამ ძლისპირთან არაფერი საერთო არა აქვს. აქაც, ისევე როგორც № 2 ქართული ძლისპირის შემთხვევაში, L ხელნაწერის ზედწარწერაში მითითებულია არა ძლისპირის დედანი, არამედ ის კილო, რომელზედაც სრულდება იგი. № 4 ბერძნული აკოლუთის ძირითადი ძლისპირიც და εἰμας ἕραოს-იც ერთნაირი რიტმისა და ერთი კილოს მქონეა (იხ. The Hymns of the Hirmolc. p. I, M. M. B., Transcripta, VI, გვ. 61, კანონი 8, სადაც ორივე ძლისპირის—ძირითადისა და ἕραოს-ის—სასვებით ერთნაირი ტრანსკრიფციებია მოცემული. იხ. აგრეთვე ამავე ძლისპირთა ერთნაირად ნეგმირებული ტექსტები ათონის ირმოლოგიონში: Hirmolog. Athoum. Ed. C. Höeg., 1938, გვ. 3 v).

ამრიგად, № 5 ძლისპირის შესწავლამაც აშკარა გახადა, რომ რიგ შემთხვევაში ქართულ ძლისპირთან მოტანილი ბერძნული ძლისპირის დასაწყისის ტრანსკრიფცია მიუთითებს არა ამ ძლისპირის დედანზე, არამედ კილოზე, რომელზედაც სრულდება ბერძნული დედანი. ეს შემთხვევები გვხვდება უმთავრესად მაშინ, როდესაც აკოლუთის გალობაში წარმოდგენილია ძირითადი და εἰμας ἕραოს-ი, რომლებსაც ერთი კილო აქვთ, ხოლო მთარგმნელისა ან კილოს დამდებისათვის ცნობილია ერთი ამ ძლისპირთაგანი თავისი ტექსტითა და კილოთი, და ქართული ძლისპირისთვის ბერძნული ძლისპირის კილოს მისადაგებისათვის მიმართავს მისთვის ნაცნობ ტექსტს ამ ორი შესაძლებელიდან, ვინაიდან კილო ორივე ძლისპირში ერთია. ამასთან დაკავშირებით იხ. აქვე, „რიტმული პუნქტუაცია და ნეგმები“.

7. ძლისპირი „ზღვსა დეღვანი განელნა ისრაელმან“ დაუცავს ABLJ ხელნაწერებს. ზედწარწერა ძლისპირს აქვს მხოლოდ B ხელნაწერში—უ ლუსის. ამ დასაწყისისა და შინაარსის მქონე ბერძნულ ძლისპირს ბერძნულ ირმოლოგიონებში ვერ მივაკვლიეთ.

17. L ხელნაწერში ძლისპირის ბერძნული დედნის დასაწყისად ზედწარწერაში მოტანილია ექსენთეს ებო. ამ დასაწყისის მქონე ძლისპირი ბერძნულ ირმოლოგიონებში არ დაიძენა. ხოლო ქართულ ძლისპირის ბერძნული დედანი სულ სხვა დასაწყისის მქონეა (ევსტრად. № 15, ბ'). საფიქრებელია, რომ L ხელნაწერში მითითებული ბერძნული ძლისპირიც (ექსენთეს ებო) არსებობდა (შეიძლება არსებობს და ჩვენ ვერ მივაკვლიეთ) და მისი ქართული თარგმანიც. შესაძლოა ამ დასაწყისის მქონე ბერძნული ძლისპირი იყო εἰμας ἕραოს-ი ქართული ძლისპირის ბერძნული დედნისა, ისევე, როგორც № 2-სა და 5 ძლისპირების შემთხვევაში და იგი მხოლოდ კილოსათვის არის მითითებული.

18. ამ ბერძნული ძლისპირის შემცველი აკოლუთია (ევსტრად. № 14) განკუთვნილია გრიგოლ ლეთისმეტყველის დღესასწაულისათვის, ამიტომ ძლისპირში მოხსენიებულია გრიგოლი. ოდებად დალაგებულ ბერძნულ და ქართულ ძლისპირთა კრებულებში აკოლუთიები დაშლილი სახითაა წარმოდგენილი და ამიტომ იკარგება აკოლუთის ავტორი და ირღვევა მისი მთლიანი სახე, იკარგება მითითება იმაზეც, თუ ვის ან რას მიეძღვნა თავდაპირველად აკოლუთია. ამით უნდა აიხს-

ნას ისიც, რომ ძლისპირის ქართულ თარგმანში არ ჩანს ბერძნულ ძლისპირში მოხსენიებული გრიგოლი.

21. ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი არ აღმოჩნდა ევსტრად. გამოცემულ ბერძნულ ირმოლოგიონში იმის გამო, რომ აკოლუთია № 21 ნაკლულია. მას აკლია მ' ოდის ქართული ძლისპირის დედანი ეს ბერძნული ძლისპირი დაუცავს სხვა ირმოლოგიონებს: Hirmolog. Athoum (17v) და Hirmolog. Cryplense (25). ორივე ირმოლოგიონში № 21 აკოლუთია სრულად არის წარმოდგენილი.

28. ქართული ძლისპირი ზუსტი თარგმანია ბერძნული ძლისპირის (იხ. ევსტრად. გამოც., № 21, 'Δηή ε', 'Hγας α'), მაგრამ იგივე ბერძნული ძლისპირი შესულია ამავე გამოცემის № 58 აკოლუთიაშიც მეორე ხმის შეეჭვსე გალობის ძლისპირად. პირველ შემთხვევაში აკოლუთიის ავტორია გერმანე პატრიარქი, იმავე აკოლუთიის ავტორად ბერძნულ ხელნაწერ B—32-ში, რომელიც მიჩნეულია უძველეს ბერძნულ ირმოლოგიონად, ავტორად დასახელებულია კვიპრიანე მონაზონი (იხ. ევსტრად. გამოც., გვ. 43, სქოლ. 1).

39. ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი ჩვენთვის ცნობილ ბერძნულ ირმოლოგიონებში ვერ აღმოვაჩინეთ. L ხელნაწერში ძლისპირს აქვს ზედწარწერა: ოსენ აფლესტისთა. ამგვარი დასაწყისის მქონე ძლისპირი, როგორც ჩანს, არის, ან უნდა არსებულებოდა. შემდგომმა ძიებამ იგი შეიძლება გამოავლინოს. ზედწარწერის ბერძნული ძლისპირის დასაწყისი მნიშვნელობით უდგება ქართული ძლისპირის დასაწყისს. ბერძნული ძლისპირი, ისევე როგორც ქართული, უნდა ენებოდეს ცეცხლში შევლებულ სამ ბაბილონელ ყრმას, თუ მივიჩნევთ, რომ აფლესტის ბერძნული ἀφίστασι და მახინჯებული ფორმაა.

47. ამ ძლისპირის ბერძნული დედანი ვერ დაიძებნა ბერძნულ ირმოლოგიონებში, მიუხედავად იმისა, რომ L ხელნაწერში ქართულ ძლისპირს აქვს მითითება (ზედწარწერა) ბერძნული დედნის დასაწყისზე.

49—50. ეს ორი ძლისპირი წარმოადგენს ერთი ბერძნული ძლისპირის (ევსტრად. № 22, γ') ორ სხვადასხვა თარგმანს. პირველ თარგმანს L ხელნაწერში მიწერილი აქვს ბერძნული დედნის დასაწყისი უმნონ სოი. ეს თარგმანი შესულია LAJ ხელნაწერებში. მეორე თარგმანი L ხელნაწერში არ არის. ის დასტურდება მხოლოდ AJ ხელნაწერებში. ე. ი. AJ ხელნაწერებმა შემოგვინახეს ერთი ბერძნული ძლისპირის ორი სხვადასხვა თარგმანი. L ხელნაწერი კი, რომელიც ძველი რედაქციის უფრო ადრეულ ფენას მოიცავს, იცნობს მხოლოდ ერთ თარგმანს. AJ ხელნაწერებში მითითება (ზედწერილი) ბერძნულ ძლისპირის დასაწყისზე არ არის.

რიტმული დაყოფის მხრით ორივე თარგმანი ბერძნულს სხვადასხვაგვარად ეწყობა.

ბერძნ.: 12, 5, 5, 7, 8, 7 = 44

ქართ. (49): 7,5, 5, 12, 7, 2,7 = 45

ქართ. (50): 7, 10, 11, 10, 7 = 45

51. იოანე დამასკელის ეს იამბიკური ძლისპირი, ისევე როგორც იმავე აკოლუთიის (№ 9) სხვა იამბიკური ძლისპირები, ბერძნულის საკმაოდ თავისუფალ თარგმანს წარმოადგენს.

52. ქართული ძლისპირის ზედწარწერაში მითითებული ბერძნული ძლისპირი არის ევსტრად. გამოცემის № 8 აკოლუთიის მ' ოდის ძლისპირი.

ეს ძლისპირი შესულია KaO ქართული ძლისპირის ანგმის აკოლუთიაშიც, რომელიც აგრეთვე ევსტრად. გამოცემის № 8 აკოლუთიის თარგმანს წარმოადგენს

მცირედენი გადახრებით დედნისაგან. შინაარსობლივ ბერძნულ-ქართულ ძლისპირებს შორის შორეული მსგავსებაა. ერთნაირია დასაწყისი, მაგრამ ქართული ძლისპირი არ არის ამ ბერძნული ძლისპირის თარგმანი. ის უფრო ბერძნული ძლისპირის თავისუფალი გააზრებაა, გაწყობილი ამ ბერძნული ძლისპირის კილოზე; ბერძნულ-ქართულ ძლისპირებში ერთნაირია მარცვალთა საერთო რაოდენობა (62), რიტმული დაყოფაც ტაქტთა გარკვეული კომბინაციების ფარგლებში მსგავსია.

ქართული ძლისპირი ასევე არ წარმოადგენს თარგმანს მერვე აკოლუთიის 8^ე ოდის εἰρηῆς ἀλλοί-ისა. შინაარსობრივი მსგავსება ქართულ ძლისპირს ἀλλοί-თანაც აქვს. რიტმული თვალსაზრისითაც დაახლოვებით ისეთივე მიმართებაა ἀλλοί-ისა ქართულთან, როგორც ძირითად ბერძნულ ძლისპირსა და ქართულ ძლისპირს შორის არის.

54. ამ ძლისპირს L ხელნაწერში ახლავს მითითება ბერძნულ დედანზე:— Ὁ τὸν ἀνο βίτον ტῆς θία, რაც უდრის: „Ὁ τὸν ἀνο βίτον τῆς θείας“. ეს ძლისპირი ირმოლოგიონის ევსტრად. გამოცემაში ვერ დაიძებნა. ამ დასაწყისის მქონე ბერძნული ძლისპირი აღმოჩნდა ათონის ირმოლოგიონში (Hirmol. Ath., 12v), მაგრამ არა IX (8^ე) გალობაში, როგორც ეს ქართულშია, არამედ VIII გალობაში. ამ ძლისპირის შემცველი ათონის ირმოლოგიონის აკოლუთია ევსტრად. გამოცემაშიც არის (№ 14), მაგრამ აქ IX გალობაში სხვა ძლისპირია. ხოლო ჩვენი საძიებელი ძლისპირი ირმოლოგიონის ევსტრად. გამოცემაში სულ არ ჩანს.

№ 14 აკოლუთია ევსტრად. გამოცემის მიხედვით დაწერალია ვრიგოლ ღვთისმეტყველის სახელზე კოზმა იერუსალიმელის მიერ. ევსტრად. და ათონის ირმოლოგიონებში ეს აკოლუთია სხვადასხვა შემადგენლობისაა.

I ოდის ძლისპირები ორივე გამოცემაში სხვადასხვაა.

II ოდის ძლისპირები ორივე გამოცემას აკლია.

III—VI ოდის ძლისპირები ორივე გამოცემაში ერთნაირია.

VII—VIII ოდის ძლისპირები განსხვავებულია.

IX ოდის ძლისპირი ორივე გამოცემაში ერთია.

ქართული ძლისპირები ძირითადად მისდევს ევსტრად. გამოცემის № 14 აკოლუთიას. არ დავმთხვა მხოლოდ IX გალობა (ადიდებდითსა). ამ შემთხვევაში ქართული გაპყვა ათონის ირმოლოგიონის VIII გალობის ძლისპირს, მაგრამ ბერძნული ძლისპირის ქართული თარგმანი ძალზე თავისუფალია.

ბერძნული დედნისაგან დაცილება, ვფიქრობთ, მარტო ქართველ მთარგმნელის თვითნებობას არ უნდა მიეწეროს. საფიქრებელია, რომ არსებობდა ამ ძლისპირის ისეთი ბერძნული ვარიანტი, რომელიც, ისევე როგორც ქართული თარგმანი, IX გალობის კუთვნილება იქნებოდა. კანონის IX გალობა (ადიდებდითსა) ჩვეულებრივ ღვთისმშობლის შესხმას წარმოადგენს, ამიტომ ქართული თარგმანი ღვთისმშობლისადმი მიმართული (ალბათ, ასევე იქნებოდა მის სავარაუდებელ ბერძნულ დედანშიც). ათონის ირმოლოგიონში კი ეს ძლისპირი VIII გალობის (აკურთხევდითსას) კუთვნილებაა და მისი შესხმის ობიექტიც აქ არის „ნეტარი მამა“, — იგულისხმება გრიგოლ ღვთისმეტყველი, ვის სახელზედაც ყოფილა ეს კანონი კოზმას მიერ თავდაპირველად დაწერილი. თუ რა დროისაა ბერძნული ირმოლოგიონის ამ აკოლუთიის ძლისპირებში მომხდარი ზემოთ მოხსენიებული ცვლილებები, ძნელი სათქმელია, ყოველ შემთხვევაში, ქართული ძლისპირი IX-სა და X საუკ. დამდგვის ვითარებას უნდა ასახავდეს.

58. ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი ჩვენთვის ცნობილ ბერძნულ ირმოლოგიონების გამოცემებში ვერ დაიძებნა.

59. ძლისპირის ბერძნული დედანი ევსტად. გამოცემის ირმოლოგიონში ვერ დაიძებნა.

75. ეს იამბიკური ძლისპირი, ისევე როგორც № 50 აკოლუთიის დანარჩენი იამბიკური ძლისპირები (დაუცავთ მხოლოდ AJ ხელნაწერებს), ბერძნული დედნის საკმაოდ თავისუფალ თარგმანს წარმოადგენს (იხ. აქვე, „ძლისპირთა ქართული თარგმანები“).

76. ქართულ ძლისპირს HL ხელნაწერებში ახლავს მითითება (ზედწარწერა) ბერძნული დედნის დასაწყისზე: H ხელნაწერში — აკიკოი..., ხოლო L ხელნაწერში — აკიკოენ კუი. დასაწყისის მიხედვით ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი უნდა იყოს ევსტად. გამოც. № 49 აკოლუთიის ბ' ოდის ძლისპირი, როგორც ეს წარმოდგენილია ჩვენს გამოცემაში. მაგრამ შინაარსობლივად და მეტრის თვალსაზრისით ბერძნულ-ქართულ ძლისპირები ერთმანეთს არ ფარავენ (ამ ბერძნული ძლისპირის ზუსტი თარგმანი შემოკვინახა სლავეურმა ირმოლოგიონმა). ქართულ ძლისპირში ტაეპთა რაოდენობა ხელნაწერებში სხვადასხვაგვარია. A ხელნაწერში, ისევე როგორც ბერძნულში, 8 ტაეპთა, ხოლო H ხელნაწერში — 10 ტაეპთა. ბერძნულ-ქართული ძლისპირები განსხვავდებიან მარცვალთა რაოდენობითაც.

შეიძლება თუ არა ქართული ძლისპირი მივიჩნიოთ ბერძნულის თარგმანად? ძნელაა, ვინაიდან შინაარსობლივი სხვაობა ძალიან დიდია. ხომ არ იცვალა სახე ბერძნულმა ძლისპირმა დროთა ვითარებაში? ამის მავალითები ბევრია ბერძნულ ირმოლოგიონში. ერთი ამჟარაა, რომ იმ დროისათვის, როდესაც ითარგმნებოდა სალავეური ირმოლოგიონი (ვარაუდობენ XI საუკუნეს ან XII საუკუნის დამდეგს), ბერძნული ძლისპირი იმ სახისა იყო, როგორადაც ის გამოცემაშია შესული, ვინაიდან, როგორც აღვნიშნეთ. სლავეური ძლისპირი მისი ზუსტი თარგმანია. მეორე მხრით, ბერძნული ძლისპირის ქართული თარგმანი, ზუსტად იმავე სახისა, როგორადაც ის წარმოდგენილია ჩვენს გამოცემაში (ე. ი. ხელნაწერებში), შესულია აგრეთვე უძველეს ქართული ძლისპირში, როგორც დაუცავს ხელნაწერს Sin. 34 (იხ. აქვე, გვ. 7), და რომლის თარგმანიც IX საუკუნეს არ უნდა სცილდებოდეს. ამავე დროს Sin. 34-ის ძლისპირთა კრებული, როგორც ეს გამოკვლევაში გვაქვს აღნიშნული, KΞO ტიპის ძლისპირთა უძველესი კრებულია, ე. ი. იქ ძლისპირები სრული აკოლუთიების ანუ კანონების სახითაა წარმოდგენილი. ძლისპირის Sin. 34-ის მეორე ხმის ძლისპირები კი ევსტად. გამოცემის № 49 აკოლუთიის ძლისპირებს შეეცავენ, ამიტომ ძნელი დასაშვებია, რომ IV ვალობის (ორო მესმასა) ძლისპირიც („სმენაჲ მესმა უფალო“) ამავე აკოლუთიის კუთვნილება არ იყოს, შით უმეტეს, რომ X საუკუნის HL ხელნაწერებში ბერძნული დედნის დასაწყისად ზედწარწერაში სწორედ № 49 აკოლუთიის IV ვალობის ბერძნული ძლისპირის დასაწყისია ნაჩვენები. ამ ხმის ფარგლებში მსგავსი დასაწყისის მქონე სხვა ბერძნულ ძლისპირს ირმოლოგიონის ევსტადიადისის გამოცემაში ვერ მივაკვლიეთ. მაშასადამე, გვრჩება ერთი ახსნა, რომ № 49 ბერძნული აკოლუთიის ქართულად თარგმნის დროისათვის (IX ს.) ამ აკოლუთიის IV ვალობის ძლისპირი ატარებდა იმ სახეს, როგორც მას აქვს X საუკუნის ქართულ ძლისპირთა კრებულში.

აქვე შევნიშნავთ, რომ აკოლუთიების შედგენილობა ბერძნულ ირმოლოგიონებში ადრევე ირღვევოდა და ზოგჯერ აკოლუთიის ერთი ძლისპირი მისი მონაცვლე ძლისპირით იცვლებოდა. მონაცვლე ძლისპირთა არსებობა ქართულ KαO წყობის უძველეს ძლისპირის ნუსხებშიც დასტურდება (Sin. 20, Sin. 26).

შეიძლება დაეუშვათ მეორე ვარაუდიც, რომ კოზმა იერუსალიმელის ძლისპირს კი არ უცვლია სახე დროთა ვითარებაში, არამედ ქართველმა მთარგმნელმა

კოზმა იერუსალიმელის ამ ძლისპირის კვალობაზე, თარგზე დაწერა ორიგინალური ძლისპირი, რომელსაც ბერძნული ძლისპირის დასაწყისი მიაწერა კილოსათვის. მაგრამ ეს ვარაუდი ამ შემთხვევაში ნაკლებად დამაჯერებელია, ვინაიდან, როგორც ითქვა, ამავე აკოლუთიის სხვა ძლისპირები ყველა თარგმანს წარმოადგენენ. შესაძლებელია. უძველეს ქართულ ხელნაწერებში დაცული ქართული ძლისპირის ორიგინალი გამოჩნდეს რომელიმე ბერძნულ ხელნაწერ ირმოლოგოიონში.

76—79. H და L ხელნაწერები ქართული ძლისპირის („მესმა, უფალო, განგებაჲ“) ბერძნულ დედნის დასაწყისს განსხვავებულად გვიჩვენებენ:

H ესაკიოაკვრიეტენა.

L ისაკიკოატიინაკუნ.

L ხელნაწერის ჩვენება უდგება ევსტრად. გამოც. № 60 აკოლუთიის 2' ოდის ძლისპირს, თუმცა მარცვალთა რაოდენობა სხვაობს. ქართულში 30-ა, ბერძნულში კი—22. ამასთანავე ქართული ძლისპირის მეორე სტრიქონს არა აქვს შესატყვისი ბერძნულში, ისეთი შთაბეჭდილებაა, რომ ბერძნულს აკლია ერთი სტრიქონი.

მომდევნო № 79 ძლისპირის („მესმა სმენაჲ ძლიერებისა შენისაჲ“) ბერძნული შესატყვისის დასაწყისის ქართული ტრანსკრიფცია აგრეთვე განსხვავებულად არის წარმოდგენილი H და L ხელნაწერებში:

H—ისაკიკოატიინაკონ.

L—ისაკიკოაკურიეტინა.

ზედწარწერა, რომელიც წინა ძლისპირში მითითებული იყო H ხელნაწერში (ესაკიკოაკვრიეტენა), ის მომდევნო ძლისპირთან (№ 79) L ხელნაწერშია, და პირიქით.

ამრიგად, H და L ხელნაწერებში ზემოთდასახელებულ ორ ქართულ ძლისპირთან ორი ბერძნული დედნის დასაწყისია მითითებული.

№ 79 ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი უნდა იყოს ევსტრად. გამოცემის № 55 აკოლუთიის 2' ვალობის ძლისპირი. H ხელნაწერში მითითებული ბერძნული დედნის დასაწყისი მას სავეებით ემთხვევა. მარცვალთა რაოდენობაც ორივე ძლისპირში ერთნაირია. აზრობრივდაც ძლისპირები დიდ სიახლოვეს იჩენენ, თუმცა თარგმანი არ არის სიტყვა-სიტყვითი.

85. ქართული თარგმანი საკმაოდ თავისუფალია, მაგრამ კარგია.

86. ქართული ძლისპირი („წინაწარმეტყუელმან“) საგრძობლად განსხვავდება ბერძნული დედნისაგან (ევსტრ. № 50). ქართული თარგმანი ძლისპირის ძირითადი აზრის თავისებური გადმოცემაა, ანტიკომ ის არც კი შეიძლება თარგმანად იქნას მიჩნეული. ის უფრო თავისუფალი გადამუშავებაა.

ბერძნული ძლისპირი, ისევე როგორც ამ ძლისპირის შემცველი აკოლუთია მთლიანად, იამბიკური საზომითაა დაწერილი. ქართული მთარგმნელიც ცდილა გადმოელო ძლისპირი იამბიკური საზომით, მაგრამ მეტრული სახე ამ იამბიკოსი მნიშვნელოვნად დარღვეულია, თუმცა სტროფში მარცვალთა საერთო რაოდენობა დაცულია (59 მარცვალი).

II ხმის ლაღადყვისას ეს პირველი ძლისპირი, ისევე როგორც ამავე ხმის წინა და მომდევნო ვალობების პირველი იამბიკური ძლისპირები, ძლისპირნის უძველეს ნუსხებში (H და L ხელნაწერებში) შეტანილი არ არის. თარგმან იამბიკური ძლისპირებისა მეტად რთულია. ალბათ ამით აიხსნება ისიც, რომ იამბიკოსთა თარგმანებში დედანთან დიდი სიზუსტე ძნელად მისაღწევი იყო. ასეთი ვითარებაა № 50 აკოლუთიის სხვა ძლისპირთა ქართულ თარგმანებშიც.

სლავური თარგმანები ამავე იამბიკური ძლისპირისა, ისევე როგორც № 50 იამბიკური აკოლუთიის სხვა ძლისპირებისა, მეტად ზუსტია. იხ. აქვე, „ძლისპირთა ქართული თარგმანები“.

87. ძლისპირს HL ხელნაწერებში ახლავს ზედწარწერა: ი ფონ ი ტ უ ლ ო ლ უ ი. ამ დასაწყისის მიხედვით ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანია ევსტრად. გამოც. № 49 აკოლუთიის ბ' გალობის ძლისპირი (კანონის ავტორია კოზმა იერუსალიმელი), მაგრამ შინაარსობლივ ქართული ძლისპირი არ მისდევს ბერძნულს. ბერძნული ძლისპირი არ არის ქართულის დედანი. ბერძნულ-ქართულ ძლისპირებს საერთო აქვთ მხოლოდ მარცვალთა რაოდენობა და რიტმული დაყოფა.

ბერძნ.: 6, 11, 8, 5, 14, 6, 8, 10=68.

ქართ.: 6, 19, 5, 12, 6, 10, 10=68.

აქაც, ისევე როგორც № 76 ძლისპირის შემთხვევაში, ამ ფაქტს შეიძლება ახსნა მოექდნოს. № 87 ძლისპირი უძველესი ტიპის ქართულ ძლისპირშიც (Sin. 3⁴) არის შესული მეორე ხმის კანონის მეექვსე გალობის ძლისპირად, ხოლო II ხმა ამ ძლისპირთა კრებულში მხოლოდ ერთადერთი კანონით — ევსტრად. გამოც. № 49 აკოლუთიის თარგმანით — არის წარმოდგენილი, ამიტომ უნდა ვივარაუდოთ, რომ VI გალობის ძლისპირიც ამავე აკოლუთიის კეთვნილება უნდა ყოფილიყო თავდაპირველად, რასაც ადასტურებს HL ხელნაწერებში ბერძნულ ძლისპირის დასაწყისზე მითითება — ზედწარწერა, რომელიც ზუსტად გადმოსცემს № 49 აკოლუთიის VI გალობის ძლისპირის დასაწყისს.

მსგავსი შემთხვევა ჩვენ გვქონდა № 2 და № 5 ძლისპირებში. ამ ძლისპირების მაგალითზე გაიჩევა (იხ. კომენტარები), რომ ორივე ძლისპირი თარგმანია გალობის არა ძირითადი, არამედ *ჰიქსან მისიკის* ან *ჰიქსან ძლისპირებისა*, რომელნიც რიტმითა და კილოთი ძირითადი ძლისპირების ფარდნი არიან.

ჩვენ განსახილველ ქართულ ძლისპირში (№ 87) და იმ ბერძნულ ძლისპირში, რომლის დასაწყისიც მითითებულია ქართული ძლისპირის ზედწარწერაში (ტრანსკრიფციაში), მარცვალთა საერთო რაოდენობა და ძლისპირთა რიტმული დაყოფა ერთნაირია, განსხვავებულია მათი შინაარსი. ეს გვაფიქრებინებს, რომ ამ შემთხვევაშიც ქართული ძლისპირის ზედწარწერა („ი ფონ ი ტ უ ლ ო ლ უ“) ქართული ძლისპირის ბერძნულ დედანზე კი არ მიუთითებს, არამედ იმ ბერძნულ ძლისპირზე, რომლის რიტმსა და კილოზეა გაბართული ქართული ძლისპირი, ამ შემთხვევაში № 49 აკოლუთიის ც' ოდის ძლისპირი. ეს, რა თქმა უნდა, არ გამორიცხავს ქართული ძლისპირის ბერძნული დედნის არსებობას, რომელიც ისეთსავე მიმართებაში იქნება № 49 აკოლუთიის ც' ოდის ზემოთდასახელებულ ძლისპირთან, როგორშიაც ქართულია. ე. ი. ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი უნდა წარმოადგენდეს № 49 აკოლუთიის ც' ოდის ძლისპირის *მისიკის*-ს. ირმოლოგიონის ევსტრადიადანის გამოცემაში № 49 აკოლუთიის ც' ოდის ძლისპირს *მისიკის*-ი არ ახლავს. შეიძლება ის აღმოჩნდეს რომელიმე უფრო ძველ ბერძნულ ხელნაწერ-ირმოლოგიონში.

92. ძლისპირი „სიღრმითგან აღმომიყვანე“ არ არის შესული LH ხელნაწერებში. ის, გარდა A ხელნაწერისა, დადასტურებულია ე. წ. იორდანეს ძლისპირთა კრებულში (A—603) და A—85-ში. გამოყენებულია ეს ძლისპირი მიქაელ მოდრეკისის კრებული გალობებშიც, (იხ. 88რ, 190რ), ამიტომ საფიქრებელია, რომ ეს ძლისპირი შეტანილი იქნებოდა მიქაელის ძლისპირშიც (მის დაკარგულ ნაწილში). ამ ქართული ძლისპირის ბერძნული შესატყვისი ვერ დაიძებნა.

93. იამბიკური ძლისპირის ქართული თარგმანი საგრძნობლად სხვაობს ბერძნული ძლისპირისაგან ისევე, როგორც ამავე ბერძნული აკოლუთიის (№ 50) სხვა ძლისპირთა ქართული თარგმანები (იხ. № 75 ძლისპირის კომენტარი).

99. ამ ძლისპირის ა ღმრთისმშობლისა სხვა ძლისპირთა კრებულებში ვერ დაიძებნა. ღმრთისმშობლისას ტექსტი, რომელიც მხოლოდ A ხელნაწერმა შემოგვინახა, შინაარსობლივ გაუმართავია. სიტყვა რომელი ჩვენს მიერ არის აღდგენილი, ვინაიდან ფოტოზე ორი ასო (რ) ვერ გამოსულა და თავისუფალი ადგილია დარჩენილი. ტექსტს არ ახლავს არც რიტმული დაყოფა. მხოლოდ ერთხელ არის განკვეთის ნიშანი და ცვაჲ-ს შემდეგ.

108. ქართული ძლისპირი ბერძნული იამბიკური ძლისპირის თავისუფალი თარგმანია ისევე, როგორც ამავე ბერძნული აკოლუთიის ზოგი სხვა ძლისპირის თარგმანები (იხ. № 75 და № 93 ქართულ ძლისპირთა კომენტარები).

109. ამ ძლისპირთან დაკავშირებით იხ. № 116 ძლისპირის კომენტარი.

116. ძლისპირი („ღრდებულებაჲ შენი უსძლო“) შესულია მხოლოდ ორ — AL ხელნაწერში. L ხელნაწერში ძლისპირს აქვს მითითება ბერძნულ ძლისპირზე: აპორი პასა ღლოსა. ამგვარი დასაწყისის მქონე ბერძნული ძლისპირი (Ἄπορι πᾶσα γλῶσσα) მხოლოდ ერთადერთია ჩვენთვის ცნობილ ბერძნულ ირმოლოგონებში; ეს არის ევსტრად. გამოც. № 49 აკოლუთიის მ' ოდის ძლისპირი. (იხ. აგრეთვე, Hirmol. Crypt., 34r; Hirmol. Athoum, 25r). ძლისპირი № 116 არ არის ამ ბერძნული ძლისპირის თარგმანი. ამ ბერძნული ძლისპირის კარგ თარგმანს წარმოადგენს № 109 ქართული ძლისპირი, რომელიც დაუცავს LAJ ხელნაწერებს. ამ უკანასკნელთანაც ზედწარწერაში იგივე ბერძნული ძლისპირია მითითებული (აპორი პასა ღლოსა). ტაეპთა რაოდენობა № 109 ძლისპირში არის 9, ბერძნულში — 10. მარცვალთა რაოდენობა — 78 და 77. რიტმული სახე ქართული ძლისპირისა საგრძნობლად დარღვეულია, მაგრამ ის, ჩანს, ამ სახით არის შეწყობილი ბერძნულ კილოსთან.

№ 116 არაფერი აქვს შინაარსობლივ საერთო ბერძნულ ძლისპირთან. მხოლოდ მარცვალთა რაოდენობით უახლოვდება ბერძნულ ძლისპირს (77 მარცვალი). № 116 ძლისპირს L და A ხელნაწერებში არა აქვთ რიტმული პუნქტუაცია, ამდენად მის რიტმულ სახეზე მსჯელობა არ შეეკვიძლია.

ვინაიდან № 116 ძლისპირი არ წარმოადგენს ზედწარწერაში მითითებულ ბერძნულ ძლისპირის თარგმანს, და ამ ძლისპირთან მას საერთო აქვს მხოლოდ მარცვალთა რაოდენობა, ამიტომ აქაც მითითება ბერძნულ ძლისპირზე უნდა გულისხმობდეს მხოლოდ კილოზე მითითებას, ე. ი. № 116 ძლისპირი, ისევე როგორც № 109, დადებულია ერთი და იგივე ბერძნული ძლისპირის კილოზე. პირველი — ბერძნული ძლისპირის თარგმანია, ხოლო № 116 ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანა εἰς τὴν ἀλλοθεν-ი ანუ „მორთული“ უნდა ყოფილიყო ძირითადი. ე. ი. № 49 აკოლუთიის მ' ძლისპირისა, ამდენად, მას ძირითად ძლისპირთან მხოლოდ კილო აკავშირებს.

117. ძლისპირი („ადიდე შენ, მაცხოვარ“) დატულია AJ ხელნაწერებში. ძლისპირებს ამ ხელნაწერებში არ ახლავთ მითითება (ზედწარწერა) ბერძნულ დედანზე. ქართული ძლისპირი წარმოადგენს საკმაოდ ზუსტ და კარგ თარგმანს № 53 აკოლუთიის მ' გალობის ძლისპირისა. ბერძნულსა და A ხელნაწერთან შედარებით J-ში ძლისპირს ერთი ტაეპი ზედმეტს აქვს: ბერძნულ ძლისპირშია — 8 ტაეპი; A-ში — 2; J-ში — 9 ტაეპი.

ქ ხელნაწერის დამატებით (მკხეთე) სტრიქონი— „ვითარცა სახინგრმან ღმერთ-მან“ — ბერძნულ ძლისპირში სულ არ არის, მაგრამ რიტმის თვალსაზრისით ეს სტრიქონი აუცილებელია აღმოჩნდა ქართულისათვის, ამას მოწმობს ბერძნულისა და ორი ქართული ძლისპირის ურთიერთშედარება რიტმიკის თვალსაზრისით.

ბერძნ.: 7. 9. 7. 11. 6. 9. 7. 11. = 67

ქართ. A: 7. 9. 7. 11. 6. 7. 5. 6. = 58

ქართ. J: 7. 9. 7. 11. 9. 6. 7. 5. 6. = 67

ამრიგად, ბერძნულ ძლისპირში 8 ტაეპია, მარცვალთა რაოდენობა— 67.

ქართულ A ძლისპირში 8 ტაეპია, მარცვალთა რაოდენობა— 58.

ქართულ J ძლისპირში 9 „ „ „ — 67.

A ხელნაწერის ძლისპირს J-სთან შედარებით აკლავ 9-მარცვლიანი ტაეპი (მკხეთე), რის გამოც მთელი ძლისპირის სილაბიკა 9 მარცვლით სხვაობს ბერძნულსაგან.

ამჟამად, რომ ქ ხელნაწერის ძლისპირის ზედმეტი 9-მარცვლიანი ტაეპი ბერძნულ-ქართული ძლისპირის რიტმული თანაფარდობის მიღწევას მიზნით არის შეტანილი J ხელნაწერში. A ხელნაწერის ძლისპირში, სადაც ბერძნულთან შედარებით ეს ზედმეტი ტაეპი არ არის შესული, დარღვეულია ძლისპირის რიტმული სახე.

120. ძლისპირს („ქრისტე, რაჟამს დაემსკუალა“) H და L ხელნაწერებში მიწერილი აქვს ამ ძლისპირის ბერძნული დედნის დასაწყისი (ხ რ ი ს ტ ო ს ი პ ა ჯ ი), მაგრამ ბერძნულ ირმოლოგიონებში ამ დასაწყისის მქონე ძლისპირი ვერ დაიძენა. ქართული ძლისპირი შესულია HLA ხელნაწერებში. ამ ძლისპირის ღმრთისმშობლისა არის: „მუცლითა იტვრთე, მცხნელო“. ღმრთისმშობლისას აქვს საერთო რეფრენი ძლისპირთან: „მას მხოლოსა უჯალობთ, რომელიცა დიდებულ არს“.

J და C ქართულ ძლისპირთა კრებულებში ეს ძლისპირი შეტანილი არ არის. მის ნაცვლად არის მეორე ძლისპირი, რომელსაც იგივე ღმრთისმშობლისა აქვს, როგორც პირველს („მუცლითა იტვრთე“), და რეფრენაც იგივეა, რაც პირველ ძლისპირში: „მას მხოლოსა უჯალობდეთ, რომელიცა დიდებულ არს“. ეს ძლისპირია:

ღმერთსა, რომელმან იცხნა პირველ

ერი ზღვსაგან

და დაანთქა ფარაო

წინააღმდგომი,

მას მხოლოსა უჯალობდეთ, რომელიცა დიდებულ არს.

ტაეპთა რაოდენობით (5) და ტაეპებსა და სტროფში მარცვალთა რაოდენობით ეს ძლისპირი თანაბარია პირველისა („ქრისტე რაჟამს“). თუ პირველ ძლისპირს (მიუხედავად ბერძნულ დედანზე მიართებისა) ბერძნული დედანი არ დაეძებნა, მეორე ძლისპირს, რომელსაც არა აქვს ბერძნულ დედანზე მითითება, ბერძნული დედანი აღმოაჩნდა. ეს არის იოანე დამასკელის ძლისპირი, ვესტრად. გამოც. მიხედვით აკოლუთია № 98, ოდა ა': Τῷ ἐξαισθητῶν ἡμῶν. მარცვალთა და სტრიქონთა რაოდენობით ორივე ქართული ძლისპირი ეფარდება ბერძნულ ძლისპირს.

რით უნდა აიხსნას, რომ ზემოთ დასახელებულ ორ ქართულ ძლისპირს აქვთ ერთნაირი ღმრთისმშობლისა, ერთნაირი რეფრენი ძლისპირისა და ღმრთისმშობლისათვის, ერთნაირი მეტრი და განსხვავებული შინაარსი? ამ ძლისპირთა გავრცელების დროც სხვადასხვაა; პირველი („ქრისტე რაჟამს“) არის მხოლოდ უძველეს ძლისპირთა კრებულებში (HLA), ხოლო მეორე კი— ძლისპირისას უფრო გვიანდელ რედაქციაში (JC და B), და ბერძნული დედანი არ ჩანს სწორედ ძველი ძლისპირისა.

149. ამ ძლისპირის ბერძნული დედანი ვერ დაიძებნა ჩვენ ხელთ არსებულ ირმოლოგიონების გამოცემებში.

150. ამ ძლისპირის ბერძნული დედანი ვერ დაიძებნა ჩვენ ხელთ არსებულ ირმოლოგიონის გამოცემებში.

153. HLO ხელნაწერების ზედწარწერებში ამ ძლისპირის ბერძნული შესატყვისი ერთნაირად არის მითითებული: ანუქსო ტო სტომა (H), ანუქსო ტოსტო (O), ანუქსუ ტუ სტიმო (L). ამგვარი დასაწყისის მქონეა ევსტრად. გამოცემის № 141 აკოლუთიის ა' ოდის ძლისპირი: Ἄντιξω τὸ ἀνάμα μαα. სინამდვილეში ეს ბერძნული ძლისპირი არ არის ქართულის დედანი. ბერძნულ-ქართულ ძლისპირებს საერთო აქვთ მარცვალთა რაოდენობა და ტაეპთა რიტმული დაყოფა დასაშვები კომბინაციების ფარგლებში:

ბერძნ.: 7. 9. 7. 7. 5. 7. 7. 7. = 56.

ქართ.: 7. 9. 14. 12. 13 = 54.

ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ქართული ძლისპირის კილო იგივეა, რაც ბერძნულია. უნდა დავუშვათ, რომ ქართული ძლისპირი წარმოადგენს ან დასახელებული ბერძნული ძლისპირის *εἰς τὰς ἀλλὰς*-ის თარგმანს, რომლის ბერძნული დედნისათვის ჭერჭერობით ვერ მიგვიცვლევია, ანდა ქართული ძლისპირი იორიგინალური ტექსტის მქონე „მორთული“ ძლისპირია, რიტმით და კილოთი შეწყობილი ბერძნულ ძლისპირთან (Ἄντιξω τὸ ἀνάμα μαα), რითაც არის გამოწვეული ამ ბერძნული ძლისპირის მითითება ქართული ძლისპირის ზედწარწერაში.

შედგენილობის თვალსაზრისით № 141 ძლისპირთა აკოლუთიას, რომლის ავტორი იოანე დამასკელია, ცვლილებები არ განუტლია, ვინაიდან იგი ზუსტად მისდევს იოანე დამასკელის კანონს (შდრ. Chist—Paranikas, Anthologia, გვ. 229). ამავე დროს იგივე № 141 აკოლუთიის ძლისპირები მიაითებულა მომდევნო გალობათა ქართულ ძლისპირთა ზედწარწერებში: №№ 163, 172, 182, 193, 200, 210, 221, (იხ. ამ ძლისპირთა კომენტარები). ამთავან ბერძნულ ძლისპირთა ზუსტ თარგმანებს წარმოადგენენ: №№ 172, 200, 221; № 210 ბერძნული დედნის საკმაოდ თავისუფალი თარგმანია, დანარჩენებს კი ბერძნულ დედანთან საერთო აქვთ მხოლოდ მარცვალთა რაოდენობა და რიტმული დაყოფა, ისიც ყოველთვის არა. ამ მოვლენას ჩვენ ახსნას ვერ ვუძებნით.

163. ამ ძლისპირის შესატყვისი ბერძნული ძლისპირის დასაწყისი ქართულ ხელნაწერებში სხვადასხვაგვარად იკითხება. ზედწარწერების მიხედვით ქართული ძლისპირის ბერძნული შესატყვისი უნდა იყოს ევსტრ. გამოცემით № 141 აკოლუთიის γ' გალობის ძლისპირი: Ἦνς; ἀνὰ ἡμῶν ἰσχυρὰ, Ὁμοίως, მაგრამ შინაარსობლივ მათ საერთო არაფერი აქვთ, თუმცა მარცვალთა რაოდენობა (54/53) და რიტმიკაც ორივეში ერთნაირია. ეს ქართული ძლისპირი, ისევე როგორც № 153 ქართული ძლისპირი, დაწერილია № 141 აკოლუთიის ძლისპირის მიხედვით, მაგრამ მის თარგმანს არ წარმოადგენს (იხ. № 153 ძლისპირის კომენტარი).

167. ამ ძლისპირის L ხელნაწერში ახლავს ბერძნულ ძლისპირზე მითითება (ზედწარწერა), როგორც ჩანს, საგრძნობლად დამახინჯებული, ამიტომ ამ ზედწარწერით ვერ აღვადგინეთ ბერძნული დედნის დასაწყისის დაწერილობა და ვერ მივაკვლიეთ მას. ქართული ძლისპირის დედანს უნდა წარმოადგენდეს ევსტრად. გამოცემის № 143 აკოლუთიის γ' ოდის ძლისპირი. ტაეპთა რაოდენობით და ტაეპში მარცვალთა რაოდენობით ბერძნულ-ქართული ძლისპირები ფარავენ ერთმანეთს. ქართული ძლისპირი არ არის ამ ბერძნული ძლისპირის სიტყვა-სიტყვითი თარგმანი, მაგრამ აზრობრივად ზუსტად და კარგად არის გაკეთებული.

ამ ძლისპირთა შემცველი ორივე აკოლუთია იოანე დამასკელს მიეწერება, ორივე-ძლისპირი—IV ოდისა, ამიტომ მათი ადგილმონაცვლეობა ადვილად წარმოსადგენია. შესაძლებელია, KaO წყობის ქართულ ძლისპირთა უძველესმა კრებულმა შემოგინახა იოანე დამასკელის № 133 აკოლუთიის თავდაპირველი შედგენილობა. საერთოდ, აკოლუთიებში ძლისპირთა შედგენილობის ცვლა, ძლისპირთა მონაცვლეობა გალობის ფარგლებში გავრცელებული მოვლენა იყო ბერძნულ ირმოლოგიონებში.

171. ამ ძლისპირის ბერძნული დედანი ვერ დაიძებნა. აზრობრივად ქართული დედანი უახლოვდება ევსტრად. გამოც. № 159 აკოლუთიის 7' ძლისპირს.

172. ძლისპირი ზუსტი თარგმანია № 141 აკოლუთიის 6' გალობის. იხ. № 153 ძლისპირის კომენტარი.

185. ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი ვერ დაიძებნა.

193. L ხელნაწერში ამ ძლისპირს ახლავს მიათათება ბერძნული დედნის დასაწყისზე. H და O ხელნაწერებს ტექსტის ეს ნაწილი აკლავთ. ხელნაწერის ზედწარწერის მიხედვით (ტინ თიან თავ) ამ ძლისპირს ბერძნული დედანი უნდა ყოფილიყო ევსტრად. გამოც. № 141 აკოლუთიის 2' ძლისპირი: $\Gamma\eta\nu\ \mu\epsilon\iota\alpha\nu\ \tau\alpha\acute{\nu}\tau\eta\upsilon\ \dots$ მაგრამ შინაარსობრივ ქართული არ მისდევს ბერძნულს, თუმცა სტრიქონთა რაოდენობით ბერძნულ-ქართული ძლისპირები ერთმანეთს დღად არ სცილდებიან.

ბერძნ.: 9. 11. 6. 9. 7. 6 = 48

ქართ.: 9. 11. 8. 8. 10. 5 = 51

საფიქრებელია, რომ ამ შემთხვევაშიც ქართული ძლისპირს ზედწარწერაში ნაჩვენებია არა ბერძნული დედანი, არამედ ის ბერძნული ძლისპირი, რომლის ქარგაზე დაიწერა და რომლის კალოზეც სრულდებოდა ქართული (იხ. № 153 ძლისპირის კომენტარი).

195. ამ ძლისპირს მხოლოდ L ხელნაწერში აქვს მიათათება ბერძნულ დედანზე, მაგრამ ეს ზედწარწერა ძალზე დაზიანებულია და ცუდად იკითხება.

197. ძლისპირი „ვითარცა იონა იკსენ“ ძველი რუდაქციის ხელნაწერებიდან დატულია მხოლოდ A ხელნაწერში. ძლისპირსა და ღმრთაისმშობლას ამ ხელნაწერში არა აქვთ რიტმული დაყოფა. ძლისპირი წარმოადგენს თარგმანს ევსტრად. გამოცემის № 145 აკოლუთიის 2' გალობის ძლისპირისა.

199. ქართული ძლისპირი მხოლოდ დასაწყისი ტაქტებით მისდევს ბერძნულს. ქართული ბევრად უფრო მოკლეა ბერძნულზე. ქართული ძლისპირის ზედწარწერაში მითითებულ ბერძნულ ძლისპირს („აბრამიაუ პედეს“) ჩვენთვის ცნობილ ირმოლოგიონებში ვერ მივაკვლიეთ. ამავე დროს, ქართული ძლისპირის პირველი ტაქტი ზუსტი თარგმანია ზედწარწერისა, მაშასადამე, ზედწარწერა სწორად მოუთითებს ქართული ძლისპირის ბერძნულ დედანზე. საძიებელი ბერძნული დედანი შეიძლება აღმოჩნდეს ხელნაწერ ირმოლოგიონებში ან ჩვენთვის უცნობ გამოცემებში.

204—205. ამ ორ ქართულ ძლისპირს ერთნაირი ზედწარწერა აქვთ: № 204-ში — უენ არ ში ანარხო სლოლოს; № 205-ში — ო ენ არ ში ანარხო.

ამ დასაწყისის მიხედვით ქართულ ძლისპირთა ბერძნული დედანი უნდა იყოს ევსტრად. გამოც. № 136 აკოლუთიის 7' გალობის ძლისპირი. მსგავსი დასაწყისის მქონე სხვა ბერძნული ძლისპირი ამ გამოცემაში არ აღმოჩნდა.

ქართული ძლისპირები არ წარმოადგენენ დასახლებულ ბერძნული ძლისპირის ზუსტ თარგმანს. ორივე ქართულ ძლისპირს აქვს ერთმანეთთან საესებით თანმხვედრი სტრიქონები და ამავე დროს საგრძნობი ვანსხვაებებიც. არ გვაქვს ზუსტი დამთხვევა არც რიტმში. მეორე მხრივ, შინაარსობრივად და მეტრის მხრივ

ვაც ორივე ქართული ძლისპირი ახლოს დგას ბერძნულ ძლისპირთან. ვფიქრობთ, რომ ორივე ძლისპირი № 136 აკოლუთიის ζ' ოდის ძლისპირის ორ სხვადასხვა თარგმანს წარმოადგენენ. ამიტომ არ უნდა იყოს შემთხვევითი ის, რომ ამ ორიდან L ხელნაწერში (უფრო ძველში) მხოლოდ ერთი ძლისპირია შეტანილი, ხოლო O ხელნაწერში, რომელიც უფრო გვიანდელი ჩანს, ორივე. არ არის გამორიცხული შესაძლებლობა, რომ არსებობდა ან არსებობს დასახელებული ბერძნული ძლისპირის განსხვავებული ვარიანტი, რომელიც უფრო ახლოს იქნება ქართულ ძლისპირებთან აზრობრივ და მეტრულადაც.

207. ძლისპირი „რომელმან მგალობელად სულიერად გამოაჩინენ“ არ არის შეტანილი HL ხელნაწერებში. კუროთხელაარსას ძლისპირები ამ ხელნაწერებში თავდება წინა ძლისპირზე. შემოთდასახელებული ძლისპირი კი დამატებით შესულია OJ ხელნაწერებში. O ხელნაწერში ამ ძლისპირს არა აქვს ზედწარწერა. მისი ბერძნული დედნის დაძებნა ვერ მოხერხდა.

210. ქართული ძლისპირი თავისუფალი თარგმანია ევსტრ. გამოცემის № 141 აკოლუთიის η' ოდის ძლისპირისა (იხ. № 153 ძლისპირის კომენტარი). ბერძნულ-ქართული ძლისპირების დასაწყისი და ბოლო ტაეპები შინაარსობრივ საცებით ერთნაირია, საგრძნობი სხვაობაა ძლისპირთა შუა ნაწილში. მარცვალთა რაოდენობით და რიტმული დაყოფითაც ბერძნულ-ქართული ძლისპირები ერთმანეთს შეეფარდებიან.

211. ზედწარწერის მიხედვით ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი უნდა იყოს № 134 აკოლუთიის η' ოდის εἰς τὴν ἀλυσίν. მაგრამ ქართული ძლისპირი არ წარმოადგენს ბერძნული ძლისპირის ზუსტ თარგმანს. ის უფრო თავისუფალი თარგმანის შთაბეჭდილებას სტოვებს. ტაეპთა რაოდენობით და მარცვალთა საერთო რაოდენობით ორივე ძლისპირი ერთნაირია. ტაეპების სილაბური თანაფარდობა კი არ არის ზუსტი.

ბერძნ.: 9. 8. 5. 7. 12=41

ქართ.: 5. 13. 5. 9. 10=42

214. ძლისპირს „ბაბილოენს ყრმანი შურითა“ აქვს მითითება ბერძნულ დედანზე: ოენ ბ ა ბ უ ლ ო ნ ი პ ე დ ა ს. ქართულ-ბერძნული ძლისპირები შინაარსობრივ ერთნაირია, ამიტომ ზედწარწერაში მითითებული ბერძნული ძლისპირი ნამდვილად ქართულის დედანი უნდა იყოს. ამ დასაწყისის მქონე ძლისპირი ევსტრადიანის გაზოცვულ ბერძნულ ირმოლოგიონში ვერ დაიძებნა. ის აღმოჩნდა ათონის ირმოლოგიონში (Hirmolog. Athoum).

ათონის ირმოლოგიონში ამ ძლისპირის შემცველი აკოლუთია შედგენილობით საცეხბით მისდევს ევსტრად. გამოცემის ირმოლოგიონის № 144 აკოლუთიას, ერთი განსხვავებით: ათონის ირმოლოგიონის აკოლუთიის η' ოდაში შეტანილია ორი ძლისპირი. ერთა ის, რომელიც მას საერთო აქვს ევსტრ. გამოცემის ირმოლოგიონის № 144 აკოლუთისთან, ხოლო მეორე—ამ აკოლუთიაში არ არის შესული, მისი თარგმანი კი აღმოჩნდა ქართულ ძლისპირში. აკოლუთიის ავტორი ჩვენ გამოცემაში აღდგენილია ევსტრ. გამოცემის № 144 აკოლუთიის მიხედვით.

218. ძლისპირი „ღმრთისმშობელო, ჩუენ“ შესულია მხოლოდ OJ ხელნაწერებში. O ხელნაწერში ძლისპირს აქვს მითითება ბერძნულ დედანზე (თ ე ო ტ ო კ ო ნ კ ე), მაგრამ ამგვარი დასაწყისის მქონე ბერძნული ძლისპირი გამოცემულ ირმოლოგიონებში ვერ დაიძებნა.

226. ქართული ძლისპირის ზედწარწერის მიხედვით (მ ე ღ ა ლ უ ნ ო მ ე ნ პ ა ნ ტ ე ს) ქართულის დედანი უნდა იყოს ევსტრად. გამოცემის № 146 აკოლუთიის მ'

ოდის ძლისპირი, მაგრამ შინაარსობრივ ბერძნულ-ქართულ ძლისპირებს შორის საერთო არაფერია. მეტრულად კი ისინი მსგავსნი არიან.

ბერძ.: 7. 7. 7. 7. 7. 13=48

ქართ.: 8. 7. 7. 7. 7. 5+8=50

აქაც საქმე უნდა გვექონდეს „მორთულ“ ქართულ ძლისპირთან.

228. ქართული ძლისპირის ზედწარწერაში მითითებული ბერძნული დედნის დასაწყისი არ უდრის შინაარსობრივ ქართული ძლისპირის დასაწყისს. ჩვეულებრივ კი სწორედ პირველი სტრიქონი ქართული ძლისპირისა ზუსტად შესატყვისია თავისი ბერძნული დედნის პირველი სტრიქონისა. ქართველი მთარგმნელი ცდილობს ეს წესი დაიცვას, რათა ადვილი მისაგნები იყოს ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი. განსხვავება უფრო დასაშვებია ქართული ძლისპირის შუა და ბოლო ნაწილში. ქართული ძლისპირის ზედწარწერის მიხედვით დედნად შეიძლება გვევჩაუდა ევსტრად. გამოცემის № 153 აკოლუთიის ე' ოდის ძლისპირი, მაგრამ შინაარსობრივ ქართული სრულიად არ მისდევს ბერძნულს. ბერძნულ-ქართულ ძლისპირებში მარცვალთა რაოდენობა დაახლოვებით ერთნაირია, მათი რიტმული წყობა კი განსხვავებულია. ქართული ძლისპირის ბერძნულ დედანს ვერ მივაკვლიეთ.

242. LO ხელნაწერებში ძლისპირს აქვს ზედწარწერა: ა კ ი კ ო ა კ ჯ რ ი ე (O), ც ს ა კ ი კ ო ა კ უ რ ი (L).

ამგვარი დასაწყისის მქონე ბერძნული ძლისპირი მეხუთე ხმის ბ' ოდის ფარგლებში რამდენიმეა, მაგრამ შინაარსობრივ არც ერთი არ ფარავს ქართულს (წმრ. ევსტრად. გამოცემის ირმოლოგიონის №№ 183, 187, 188, 191, 196, 207, 208, 218 აკოლუთათა ძლისპირებს). ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანი გამოდგა ათონის ირმოლოგიონის ერთ-ერთი აკოლუთიის ძლისპირი (Hirmolog. Athoum, 86v, მეხუთე ხმის ბ' ოდის აქიკი-ი). ამ ძლისპირის შემცველ აკოლუთიას შეესაბამება ევსტრ. გამოცემის № 188 აკოლუთია, მაგრამ ჩვენთვის საინტერესო ძლისპირი ამ აკოლუთიაში შეტანილი არ არის.

245. ორივე ხელნაწერში (HL) ძლისპირის ზედწარწერის მეორე ნახევარი (სიმ/სიმონ) ზუსტად არ გადმოსცემს ბერძნული ძლისპირის დასაწყისს. ამავე დროს ქართული ძლისპირი არის ამ ბერძნული ძლისპირის ზუსტი და კარგი თარგმანი.

246. ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანია ევსტრ. გამოც. № 188 აკოლუთიის ბ' ოდის ძლისპირი (εἰρημὸς ἀκίαι). ევსტრ. გამოცემაში ეს ძლისპირი შეცდომით მიეკუთვნება ბ' გალობას, სინამდვილეში ის ე' გალობის ძლისპირია, როგორც ეს არის ქართულსა და ათონის ირმოლოგიონში (86v).

262. ამ ძლისპირს O ხელნაწერში არა აქვს ზედწარწერა, L ხელნაწერში კი მიწერილი აქვს: ეს ა ზ ა ხ ო რ ე ვ, ე. ი. აქ ორივე ზედწარწერაა, რაც იყო წინა № 261 ძლისპირთან. №№ 261—262 ძლისპირების შედარებამ ევსტრ. № 182 აკოლუთიის მ' ოდის ძლისპირთან დაგვარწმუნა, რომ ორივე ქართული ძლისპირი ამ ბერძნული ძლისპირის სხვადასხვა თარგმანია. მეტრის თვალსაზრისით ორივე ქართული ძლისპირი მიჰყვება ბერძნულს.

ბერძნ.: 7. 9. 12. 7. 9. 6. 9 = 59

ქართ. № 261: 9. 7. 8+4. 5. 9. 5. 5+5=57

ქართ. № 262: 9. 7. 9+4. 5. 9. 5. 10 = 58

აზრობრივად პირველი ქართული ძლისპირი უფრო ახლოს დგას ბერძნულთან. როგორც ჩანს, ერთი ბერძნული ძლისპირის ორ სხვადასხვა თარგმანად მიიჩნია ეს ორი ქართული ძლისპირი O ხელნაწერის რედაქტორმაც და ამიტომ პირველს მიაწერა მითითება (ზედწარწერა) ბერძნულ ძლისპირზე, ხოლო მეორეს კი არა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ O ხელნაწერში ეს ორი ძლისპირი ერთმანეთს მისდევს, ხოლო LA ხელნაწერებში ეს ძლისპირები დაცილებულია ერთმანეთისაგან. ერთ თავისებურებას ამკლავებს ამ ძლისპირებთან დაკავშირებით A ხელნაწერი. ამ ხელნაწერში № 262 ძლისპირის მეორე ტაეპი განსხვავებულია L ხელნაწერთან შედარებით: L—იხარებდ, ესაჲა; A—ესაჲა, მხიარულ იყავ. A ხელნაწერის გადამწერს, თუ მისი დედნის რედაქტორს, ეს განსხვავებული მეორე სტრიქონი ამ ძლისპირის პირველი თარგმანიდან (№ 261) ჩაურთავს მეორეში.

265. ძლისპირის ბერძნული დედანი ვერ დაიძებნა ბერძნულ ირმოლოგიონებში.

272. ქართული ძლისპირის ზედწარწერის მიხედვით მისი დედანი უნდა იყოს ევსტრად. გამოცემის ირმოლოგიონის № 229 აკოლუთიის γ' ოდის ძლისპირი. ტაეპთა რაოდენობით და რიტმული დაყოფით ქართულ-ბერძნული ძლისპირები საეხებით ფარავენ ერთმანეთს. შინაარსობლივ კი ქართული არ წარმოადგენს ბერძნული ძლისპირის თარგმანს. უნდა ვიფიქროთ, რომ ისევ „მორთულ“ ძლისპირთან გვაქვს საქმე, ე. ი. ზედწარწერა მიუთითებს იმ ბერძნულ ძლისპირზე, რომელთანაც რიტმულად და მელოდიურად შეწყობილია ქართული ძლისპირი. სავარაუდებელია, რომ ქართული ძლისპირის ბერძნული შინაარსობრივი ფარდი არსებულა ან არსებობს ოგოგისის სახით, მაგრამ ჩვენ მას ვერ მივაკვლიეთ, ანდა ეს არის ბერძნული ძლისპირის კილოსთან შეწყობილი ორიგინალური ქართული ძლისპირი.

274. ქართული ძლისპირის დედანია (შინაარსისა და რიტმის თვალსაზრისით) ევსტრად. გამოც. № 224 კანონის β' ოდის ძლისპირი. OL ხელნაწერებში ძლისპირს მიწერილი აქვთ ბერძნული ძლისპირის სხვადასხვაგვარი დასაწყისი: ხ რ ი ს ტ ო ს - მ უ ნ ა მ ი ს O; ხ რ ი ტ ე ო თ ე ო ს L.

O ხელნაწერის ჩვენება სწორია, ოღონდ ხელნაწერის გადამწერს დაუშვია შეცდომა: უნდა ყოფილიყო: ხ რ ი ს ტ ო ს მ უ დ უ ნ ა მ ი ს (Χρῆσταις μὴ δὴ αὐμας). გადამწერს ერთი მარცვალი „დღ“ დაუკლია და მივიღეთ მ უ ნ ა მ ი ს. L ხელნაწერის ზედწარწერა, ეტყობა, სხვა ძლისპირის კუთვნილებათა და შემთხვევით მოხვდა აქ. ზედწარწერის ტექსტი დამახინჯებულია. ამგვარი დასაწყისის მქონე ძლისპირი ირმოლოგიონის ევსტრად. გამოცემაში არ არის.

281. ქართული ძლისპირის ბერძნული შესატყვისია ევსტრად. გამოც. № 237 აკოლუთიის ε' ოდის ძლისპირი. იგივე ბერძნული ძლისპირი მეორდება №№ 239 და 242 აკოლუთიებში. ეს სამი აკოლუთია სხვადასხვა ავტორს მიეწერება: I (№ 237)—გერმანე პატრიარქს, II (№ 239)—ანდრია კრიტელს, III (№ 242)—იოანე ბერს (დამასკელს). ცხადია, რომ აქ აკოლუთიების ფარგლებში ძლისპირთა მოძრაობასთან და აკოლუთიათა სახეცვლასთან გვაქვს საქმე.

საინტერესოა, რომ X საუკუნის ქართულ ხელნაწერებში დაცული ეს ქართული ძლისპირი თავისი მოცულობით განსხვავდება ბერძნული ძლისპირისაგან. ქართული ძლისპირი შეიცავს ბერძნული ძლისპირის პირველ ორ სტრიქონს მხოლოდ. ქართული ძლისპირი, დაყოფილი ოთხ სტრიქონად, შეიცავს 29 მარცვალს (6, 6, 9, 8), ხოლო ბერძნული ძლისპირის პირველი ორი სტრიქონი, რომლის ზუსტ თარგმანსაც წარმოადგენს ქართული ძლისპირი, შეიცავს აგრეთვე 29 მარცვალს (13, 16). თუ რა არის ამის მიზეზი, ძნელია ამის თქმა ბერძნული ირმოლოგიონების ნუსხათა მონაცემების გათვალისწინების გარეშე.

283. ძლისპირს „ვითარცა ვეშაპისაგან“ OL ხელნაწერებში აქვთ ზედწარწერა: ე კ ტ უ კ ი ტ უ ს ტ ო ნ პ რ ო ი ტ. ქართული ძლისპირის დასაწყისი არის

ზედწარწერაში მითითებული ბერძნული ძლისპირის დასაწყისის ზუსტი თარგმანი, მაგრამ ამ დასაწყისის მქონე ბერძნული ძლისპირი ბერძნულ ირმოლოგოიონებში ვერ დაიძებნა.

296. ამ ქართულ ძლისპირს OL ხელნაწერებში აქვთ მითითება ბერძნულ დედანზე: ქსენიას დესპოტიკის O; მსენია დესპოტიკ. L ხელნაწერის ზედწარწერა დამახინჯებულად გადმოსცემს ბერძნული დედნის დასაწყისს. ძლისპირის ზედწარწერაში მითითებულია ევსტრად. გამოც. № 229 აკოლუთიის მ' ოდის ძლისპირი: $\Xi\alpha\upsilon\alpha\delta\ \beta\epsilon\rho\alpha\tau\eta\upsilon\lambda\omicron\varsigma$, მაგრამ შინაარსით ქართული ძლისპირი არ მისდევს ბერძნულ ძლისპირს. ბერძნულის ზუსტი თარგმანი შემოგვიჩანხა სლავურმა (იხ. ნოვგოროდის ირმოლოგ., გვ. 212—213.). მეტრის თვალსაზრისით კი ბერძნულ-ქართული ძლისპირები სავსებით ფარავენ ერთმანეთს:

ბერძნ.: 7. 8. 7+6. 9. 9. 7. 6=59

ქართ.: 7. 8. 13. 9. 9. 7. 6=59

ბერძნული ძლისპირი არ არის ქართულის დედანი. ის მხოლოდ რიტმულ-მელოდიური ქარგაა ქართული ძლისპირისა. ამ ძლისპირთან დაკავშირებით ერთი გარემოებაა მაინც ყურადსაღები: აკოლუთია № 229 ჩანს ქართულ ძლისპირებში მთელი VI გმის მანძილზე (იხ. აკოლუთიათა საძიებელი) და ყველგან ამ გალობებში ქართული ძლისპირები ზედწარწერათ, რიტმით და შინაარსით ემთხვევიან ბერძნულებს და წარმოადგენენ მათ თარგმანებს. გამონაკლისია მხოლოდ IX გალობის ძლისპირი, რომელიც შინაარსით არ ხვდება ბერძნულს, არ ხვდება არც დასაწყისით და მხოლოდ მარცვალთა რაოდენობით და რიტმული დაყოფით მისდევს მას.

302. OL ხელნაწერია ზედწარწერებს მიხედვით ამ ძლისპირის დედანი უნდა იყოს ევსტრად. გამოცემის № 286 აკოლუთიის უ' ოდის ძლისპირი: ტინ ექს ოფსის O—T η ϋ ზე ნჰთაჲ. სინამდვილეში ქართული ძლისპირი არ არის ბერძნულის თარგმანი. ის მხოლოდ ბერძნულის რიტმზეა გაწყობილი და, მაშასადამე, იგულისხმება, რომ კილოზეც. ქართული ძლისპირი დიდ სიზუსტეს არც რიტმში იჩენს:

ბერძნ.: 7. 6. 9. 10. 12. 13. 8.=65

ქართ.: 7. 9. 14. 3. 9. 13. 9.=64

340. ეს ძლისპირი დაუცავს მხოლოდ OB ხელნაწერებს. O ხელნაწერში ამ ძლისპირს აქვს ზედწარწერა, რომელიც ზუსტად მიუთითებს ძლისპირის ბერძნულ დედანზე (ევსტრად. გამოცემის № 322 აკოლუთია, VIII ხმა, ა' გალობა). ქართული ძლისპირი ბერძნულის კარგი თარგმანია.

347. ძლისპირი არ არის შესული უძველეს HL ხელნაწერებში. ის ჩანს მხოლოდ AOB ნუსხებში. O ხელნაწერში ძლისპირს აქვს ზედწარწერა: ტ ო ნ ი უ ნ ა ს ს უ. ამ დასაწყისის მქონე ბერძნული დედანი ირმოლოგოიონებში ვერ დაიძებნა. ზედწარწერაში მითითებული ბერძნული ძლისპირის დასაწყისი არ წარმოადგენს ქართული ძლისპირის დასაწყისის შესატყვისს.

348. ძლისპირი დაუცავს OB ხელნაწერებს. O ხელნაწერში ძლისპირს აქვს ზედწარწერა: ო ე ნ უ რ ა ნ ო ს ლ ო დ ო ს თ ე რ ი ო ს. ამ დასაწყისის მქონე ბერძნულ ძლისპირს ვერ მივაკვლიეთ. ქართული ძლისპირის დედანია ევსტრად. გამოცემის № 324 აკოლუთიის უ' ოდის ძლისპირი.

356. ძლისპირი დაუცავს OB ხელნაწერებს. O ხელნაწერის ზედწარწერა ისაკიკოა სწორედ მიუთითებს ქართული ძლისპირის ბერძნულ დედანზე (ევსტრად. გამოცემის № 331 აკოლუთიის მ' ოდის ძლისპირი). ბერძნულთან

შედარებით ქართულში მცირეოდენი სხვაობაა უკანასკნელ ორ სტრიქონში. სხვაობენ ქართულ-ბერძნული ძლისპირები მარცვალთა რაოდენობითაც: ბერძნულშია—39, ქართულში—49. № 331 აკოლუთიის ამ ბერძნულ ძლისპირის განსხვავებული ვარიანტი აღმოჩნდა Hirmolog. Athos-ში (139v). ეს გვაძლევს უფლებას დაფუძვით, რომ არსებობდა ამ ბერძნული ძლისპირის ისეთი ვარიანტიც, რომელიც ქართული ძლისპირის ზუსტი დედანი იქნებოდა.

357. ძლისპირი დაუტავს OB ხელნაწერებს. ქართული ძლისპირი ზუსტი და კარგი თარგმანია № 323 აკოლუთიის 6' ოდის ძლისპირისა. O ხელნაწერში ძლისპირის ახლავს ზედწარწერა, რომელიც, ჩანს, დაზიანებული დედნიდან არის გადმოწერილი, რის გამოც მას აკლია ბერძნული ძლისპირის პირველი სიტყვა „მუსტიკოს ო“.

359. ამ ძლისპირის ზედწარწერები LHO ხელნაწერებში ერთნაირია. ქართული ძლისპირის ბერძნული დედანია № 324 აკოლუთიის 6' ოდის ძლისპირი. ქართული ძლისპირი ბერძნულის ზუსტი და კარგი თარგმანია. რიტმული დაყოფა კი არ არის ერთნაირი. მათ შორის რიტმული თანფარდობა დამყარებულია წყვილ-წყვილ ტაეებებს შორის. დაახლოვებით ასეთივე რიტმული თანფარდობაა ბერძნულ-სლავურ ძლისპირებს შორისაც.

364. ძლისპირი დატულაა OhB ხელნაწერებში. ზედწარწერები ამ ძლისპირებს არა აქვთ. შინაარსობრივ ქართული ძლისპირი ახლოს დგას № 327 აკოლუთიის 6' ოდის ძლისპირთან, მაგრამ მის ზუსტ თარგმანს არ წარმოადგენს. ბერძნული ძლისპირის სიტყვა-სიტყვითი თარგმანია სლავურა ძლისპირი (იხ. ე. კოშმიდერი, გვ. 278). ქართულსა და ბერძნულ ძლისპირებს შორის სხვაობა არის მარცვალთა საერთო რაოდენობაში: ბერძნულში—60 მარცვალა; ქართულში—65. საკმაოდ სცლდებიან ეს ძლისპირები რიტმული დაყოფითაც:

ბერძ.: 7. 14. 8. 7. 7. 8. 9 = 60.

ქართ.: 8. 15. 13. 15. 14 = 65.

ქართულ ძლისპირში ბერძნულთან შედარებით ტაეები დამსხვილებულია. განსხვავებისდა მიუხედავად ქართული ძლისპირი აზრობრივ ბერძნული ძლისპირის თავისუფალ თარგმანად შეიძლება მივიჩნიოთ, თუმცა არ არის გამორიცხული, რომ გამოჩნდეს ქართულთან უფრო ახლოს მდგომი ამავე ბერძნული ძლისპირის სხვა ვარიანტი.

368 და 368 ა. OL ხელნაწერებში ძლისპირს „მომეც მე სამოსელი“ ახლავს ზედწარწერა, რომელშიც მითითებულია ძლისპირის ბერძნული დედანი—№ 321 აკოლუთიის 6' ოდის ძლისპირი. ამავე ხელნაწერებში ამ ძლისპირს მოსდევს კიდევ ორი ტროპარი. პირველი ამათგანიც („ღალად-ყო ვეშაპისა მუცელსა იონა...“) აგრეთვე ძლისპირი ყოფილა. ის იმავე № 321 აკოლუთიის 6' ოდის εἰς τὴν ἀλλοίαν-ის თარგმანს წარმოადგენს. ბუნებრივია, ეს მეორე ძლისპირი პირველი ძლისპირის მეტრსა და კილოზეა გაწყობილი, ამიტომაც ამ ძლისპირს არა აქვს ზედწარწერა (მითითება ბერძნულ ძლისპირზე). პირველი ძლისპირის („მომეც მე სამოსელი...“) ზედწარწერა ვრცელდება ორივეზე, ვინაიდან ზედწარწერა მიუთითებს კილოზე. ხოლო კილო ორივე ძლისპირს ერთი აქვთ. მეორე ტროპარი არის ღმრთისმშობლისა, რომელიც ორივე ძლისპირისათვის არის განკუთვნილი, ვინაიდან ორივესთან არის ერთდროულად შეწყობილი.

ქართულ ძლისპირში ეს ერთად ერთი შემთხვევაა, როდესაც ძლისპირი და მისი ἄλλοί-ი ერთმანეთს მისდევს და ორივესთვის ერთი ღმრთისმშობლისა არის განკუთვნილი. ეს კიდევ ერთი აშკარა საბუთია იმისა, რომ X საუკუნეში ἄλλοί-ები ძალზე გავრცელებული ყოფილა და ძლისპირის ქართველი შემდგენელისათვის.

ეს კარგად ცნობილი ამბავი იყო. მან კარგად იცოდა *მელოდი*-ის რიტმულ-მელოდიური მიმართება ძირითად ძლისპირთან და მისი გამოყენების საშუალებაც.

ხელნაწერებში ამ ორი ძლისპირისა და ერთი ღმრისმშობლისას თანმიმდევრობის სხვადასხვა კომბინაციაა წარმოდგენილი:

- H: „მომეც მე სამოსელი“—I ძლისპირი.
„სამკვდრებელი ღმრთისაჲ“—ღმრთისმშობლისა.
- LO: „მომეც მე სამოსელი“—I ძლისპირი.
„ლალად-ყო ვეშაპისა მუცელსა“—II ძლისპირი.
„სამკვდრებელი ღმრთისაჲ“—ღმრთისმშობლისა.
- A: „ლალად-ყო ვეშაპისა მუცელსა“—II ძლისპირი.
„სამკვდრებელი ღმრთისაჲ“—ღმრთისმშობლისა.
„მომეც მე სამოსელი“—I ძლისპირი.
- B: „ლალად-ყო ვეშაპისა მუცელსა“—II ძლისპირი.
„მომეც მე სამოსელი“—I ძლისპირი.

ძლისპირთა საქმეებები

საძიებლებში გატანილია ძლისპირთა ქართულ-ბერძნული შესატყვისები იმ ზახით, როგორც ეს წინამდებარე გამოცემაშია წარმოდგენილი. ხოლო მიმართება ქართულ ძლისპირსა და მის შესატყვის ბერძნულ ძლისპირს შორის, შექლებისდაგვარად, გარკვეულია კომენტარებსა და გამოკვლევაში.

ქართული ძლისპირებისათვის მითითებულია გამოცემის რიგითი ნომერი (არაბული ციფრით), ხმა და გალობა, მაგ.: II₉, რაც ნიშნავს: 2-ე ზ, ადიღებდითსა. ბერძნული ძლისპირები მითითებულია ირმოლოგიონის ევსტრადიადისის გამოცემით, მაგ.: Eustr. 303, ζ', რაც ნიშნავს: ევსტრადიადისის გამოცემის № 303 აკოლუთიის ' (მეშვიდე) გალობა.

ბერძნულ-ქარაიულ საძიებლებში ქართულ ძლისპირთა დასაწყისების გარდა გატანილია ძლისპირთა ზედწარწერები ქართულად და საერთაშორისო ტრანსკრიფციით, რათა ბერძნული ფონეტიკისა და დიალექტოლოგიის სპეციალისტების ფართო წრისათვის ხელმისაწვდომი გახდეს ეს მეტად მდიდარი მასალა.

საძიებლები შეადგინა კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის მეცნიერმა თანამშრომელმა მანანა დოლაქიძემ.

ქ ა რ თ უ ლ - ბ ე რ ძ ნ უ ლ ი

აბრამეანთა ყრმათა ბაბილოვნისა. IV ₇ , 199	'Αβραμα:αιτοι ποτε. Eustr. 144, ζ'
აბრამეანთა ყრმათა საქუმბილსა. I ₇ , 40	'Αβραμα:αιτοι παιδες. Eustr. 11, ζ'
აბრამეანნი პირველად. VII ₇ , 321	'Αβραμα:αιτοι ἀπόχοισι. Eustr. 303, ζ'
ადიღე შენ. II ₉ , 117	'Εμαξαλ:υτας, Χριστε. Eustr. 53 θ'
ამსთობილნი შენ გიგალობთ. V ₅ , 245	'Ορμιριζοι:υες βωμμεν. Eustr. 183, ε'
ამსთობილნი შენნი შენ გიგალობთ. VIII ₅ , 359	'Ορμιριζοι:υες βωμμεν. Eustr. 324, ε'
ამჭედრდი ეტლთა. VIII ₄ , 355.	'Επεζφ:ις εφ' Ιηπουας. Eustr. 316, δ'
არა ვინაჲ შეიგინნეს. I ₉ , 46	Οι μη τη προφη. Eustr. 14, η'
არა სობრძნითა. IV ₃ , 164	Ουκ εν σφιδα. Eustr. 136, γ'
არა შეიწუა. VII ₈ , 326	Ου κατεφλεχθη. Eustr. 303, η'
არა შეშინდეს. VI ₇ , 288	Οι παιδες εν Βαβυλωνι. Eustr. 229, ζ'
არა ჰმსახურეს. IV ₇ , 200	Ουκ ελατρουσαν. Eustr. 141, ζ'
არავინ არს წმიდაჲ ვითარ უფალი. VIII ₃ , 344	Ουκ εσ:ιν αγιος ως ο Κυριος. Eustr. 323, γ'

არავინ არს წმიდაჲ შენებრ. VI₃, 270
 არარაჲ არს სახედ. IV₁, 154
 აღვიმსთობთ შენდამი. III₃, 132
 აღმოიყვანე მე. V₈, 250
 აღყუადილნა შროშნის სახედ. II₃, 70
 აწ აღვლდე. IV₅, 190

ბაბილოენს სამთა IV₇, 201.
 ბაბილოენს ყრმანი. IV₈, 214
 ბნელისაგან ცოდვათაჲსა. VI₅, 280
 ბნელისაგან წყულადისა. VIII₃, 364
 ბრძანებამან მზაკუვარისა. VIII₇, 384
 ბრძანებამან უშკულოჲსა. II₇, 95
 ბრძანებასა ურჩულოჲსა. II₈, 107
 ბრწყინვალედ შეუენიერებასა. I₅, 26
 ბუნებაჲ იგი. I₁₁, 5.
 ბუნებოთ ლმობიერ. IV₃, 163

გალობაჲ შეეწიროთ. VIII₁, 335
 გალობასა შეესწირავთ. I₈, 49
 გალობით ვაკურთხევედეთ. I₅, 50
 გალობით, კმითა. IV₈, 191
 გამოაბრწყინე, ქრისტე. V₅, 246
 გამოშხნდი შენ. V₄, 240
 გამოჩნდა ღმერთი. V₁, 234
 განამტკიცენ, უფალო. III₃, 124
 განაპო სიღრმშ. II₁, 61
 განგუანათლენ ჩუენ. VIII₅, 360
 განვიბანენით ჳორციოთა. II₅, 80
 განზრახებაჲ საიდუმლოჲ. IV₄, 172
 განიხარეს ყრმათა. IV₆, 209
 განკვრდეს ჳესენელს. VIII₈, 400
 განმანათლებლო, ჩუენ. IV₅, 184
 განმაძლიერე მე. V₃, 238

განმაძლიერე, ქრისტე. I₃, 14
 განმაძლიერებელ მექმენ. VIII₃, 342
 განმაძლიერენ მოსაენი. II₃, 71
 განუკუეთელი განკუეთა. VIII₁, 334
 განძლიერდა ღლეს გონებაჲ ჩემი. VIII₃,
 345

განძლიერდა ღლეს გული ჩემი უფლისა
 მიმართ, ამაღლდა რქა ჩემი ღმრ-
 თისა მიერ, რამეთუ არავინ არს
 წმიდაჲ, ვითარ უფალი. III₃, 125

Ὁὐκ ἔσται ἄγιος ὡς σὺ. Eustr. 224, γ'
 Ὁὐκ ἔσται σοι. Eustr. 136, α'
 Πρὸς σὲ ἱερουργήσω. Eustr. 111, ε'
 Ἀνάγκη με. Eustr. 194, ε'
 Ἰξήγησεν ἡ ἔρημος. Eustr. 46, γ'

Νέσι τρεῖς. Eustr. 135, ζ'
 Οἱ ἐν Βαβυλωνί. Hirmol. Ath., 68r
 Τῷ συνθέσω. Eustr. 229, ε'
 Τὸν ζῶσον. Eustr. 327, ε'
 Ἐκποσὴ πρὸς ταγμα. Eustr. 322, ζ'
 Ἀντίθεσι πρὸς ταγμα. Eustr. 46, ζ'
 Τῷ θύγματο. Eustr. 53, η'
 Τὸ θεῖον. Eustr. 4, ε'.
 Παύσασθε πρὸς ταγμα. Eustr. 4 α'
 Τὸς σὺς ἡμῶν ἰσχυρῶς. Eustr. 141, γ'

Ἄσμα ἀναπέμψωμεν. Eustr. 323, α'
 Ἰμνον σοι προσφέρομεν. Eustr. 22, η'
 Ἰμνον σοι προσφέρομεν. Eustr. 22, η'
 Θύσω σοι. Eustr. 133, ε'
 Ἀνάστασον, Χριστέ. Eustr. 188, ε'
 Ἐλέησάς ἐπι τῆς γῆς. Eustr. 184, δ'
 Θεὸς ἐφάνη. Eustr. 204, α'
 Στερέωσον, Κύριε. Eustr. 107, γ'
 Βυθὸν ἀνεχάλασε. Eustr. 49, α'
 Φώτισον ἡμᾶς. Eustr. 321, ε'
 Ἐχθρὸν ζῶσόν σου. Eustr. 50, ε'
 Τὴν ἀνεξίτητον. Eustr. 141, δ'
 Ἰγμόμασσι ταρανυκῆν. Eustr. 144, η'
 Ἐξέστη ἐπὶ τούτω. Eustr. 314, θ'
 Ὁ ἀνατείλας τὸ φῶς. Eustr. 146, ε'
 Στερέωσόν με, Κύριε, τὸν ἐν βίῳ. Eustr.
 188, γ'

Στερέωμά μου. Eustr. 22, γ'
 Ὁ στερέωσας κατ' ἀρχάς. Eustr. 314, γ'
 Στερέωσον ἡμᾶς. Eustr. 53, γ'
 Ἢ κεκομμένη τῆν ἀτομον. Eustr. 316, α'
 Ἐστέρωσθη ἡ καρδία μου ἐν Κυρίῳ ὑψώ-
 μη κέρως μου ἐν Θεῷ μου καὶ ἐπ-
 λατύνθη. Eustr. 319, γ'
 Ἐστέρωσθη ἡ καρδία μου ἐν Κυρίῳ
 ὑψώσθη κέρως μου ἐν Θεῷ μου ὅτι
 οὐκ ἔσται ἄγιος πλὴν σου, Κύριε.
 Eustr. 110, γ'

განძლიერდა დღეს გული ჩემი უფლისა
მიმართ, ამაღლდა რქა ჩემი ღმრ-
თისა მიერ, რომელი ჭუარს-ეცუა
ჩუენთვის. II₃, 72

განძლიერდა დღეს სარწმუნოებით. VII₃,
305

განცხრომა უღმრთოთა. VIII₈, 391

განქსნილნი ძუელთა. II₃, 68

გარემომიცივეს ღელვათა. V₈, 249

გიგალობთ შენ, უფალო. IV₁, 155

გიხაროდენ, იმრუსაღმ. IV₈, 217

გიხაროდენ, ქალწულთა. I₉, 56

გიხაროდენ, ქალწულო. VI₉, 297

გიხაროდენ, ღმრთისმშობელო. V₉, 265

გიხაროდენ შენ, ყოველთა წმიდაო. IV₉, 226

გიხაროდენ შენ, წმიდაო. IV₉, 230

გუპით შენით. VIII₄, 351

გულისწყრომასა მძლავრისასა. I₇, 41

და ჩუენ მავალნი. IV₅, 185

დაანთქენ ვნებანი. IV₁, 160

დაბადებულნი გამოჩნდეს. II₈, 99

დავითის თესლისაგან. IV₉, 220

დამამტკიცე მე, უფალო. II₃, 73

დამამტკიცე მე, ქრისტე. I₃, 13

დამამტკიცებელი მორწმუნეთა. IV₃, 167

დამკვდრება იონასი. III₈, 135

დამკსნელი ბნელისა. II₃, 85

დანთქმული ღელვათა. VII₈, 314

დასაბამსა დაუსაბამო. IV₇, 205

დასაბამსა ქუეყანა. VIII₇, 383

დაუკვრდა საიდუმლო. I₉, 52

დაუსაბამოსაგან მამისა. II₉, 110

დოდებულება შენი. II₉, 116

ევა ოდესმე. IV₉, 223

ესადა, მხიარულ. V₉, 261

ესერა ქალწული. V₉, 262

ესმა მოსლვა. V₄, 239

ეტლთა მფლობელი. VIII₁, 332

ეტლთა სიმრავლმ. V₁, 231

ეპა, ბერწო. III₃, 123

Ἰναρραδῶμη ἡ καρδία μου ἐν Κυρίῳ
ὑψάσθη κέρως μου ἐν Θεῷ μου ὅτε
ἐτέλεθι ἐπὶ γῆς. Eustr. 55, γ'

Ἰναρραδῶμη τῆ πίστευ. Eustr. 281, γ'

Ἰασηβείας ὄργανα. Eustr. 317, η'.

Ὅσοι παλαιῶν. Eustr. 50, γ'

Ἰεζύκλωσέ με. Eustr. 183, ζ'

Ἰασομαί σοι, Κύριε. Eustr. 146, α'

Ἰεζεράνθης: Ἰεροσολήμ. Eustr. 142, η'

Χαίροις τὸ τῆς παρθενίας. Eustr. 23, θ'

Χαῖρε σεμνή. Eustr. 239, θ'

შერუსპარიმონ (serusparimon) Ὁ. შერ-
როსპარიმ (serosparim) L.

Μεγαλνομεν πάντες. Eustr. 146, θ'

Ἐκ σαρκὸς σου. Eustr. 315, δ'

Ἰναμὼ θυμαμ. Eustr. 4, ζ'

ტუნენუქტიზო (tusenuktiso) L

Τριστάτας κραταιός. Eustr. 135, α'

Ἰλεσθέρα μὲν ἡ κτίσις. Eustr. 50, η'

Ἰεφσῶν ἐκφυσήσα. Eustr. 144, θ'. Εἰρ-
μός ἄλλος

Στερῶσόν με, Κύριε, ὁ Θεός μου. Eustr.
52, γ'

Στερῶσόν με, Χριστέ. Eustr. 5, γ'

Στήριγμα πίστεων. Eustr. 143, γ'

Σχενωσῶς Ἰωάν. Eustr. 96, ε'

Ὁ σπιτογράφος ἀγγλόν. Eustr. 55, ε'. Εἰρ-
μός ἄλλος

Ναυτιῶν τῷ πάλω. Eustr. 286, ε'

Ὁ ἐν ἀρχῇ ἀναρχὸς λόγος. Eustr. 136, ζ'

Ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς γῆς. Eustr. 323, ζ'

Μυστήριον ξένον. Eustr. 8, θ'

Ἀνάργου γεννήτορος. Eustr. 46, θ'

აპორიპასალლოს (aporipasaγlosa) L

Εἶνα μὲν. Eustr. 139, θ'

Ἰσαῖα χόρευε. Eustr. 182, θ'

Ἰσαῖα χόρευε. Eustr. 182, θ'

Ἰτῆν θείαν ἐνομήσας. Eustr. 182, δ'

Ἰρρατηλάτην Φαραῶν. Eustr. 314, α'

Ἰππον καὶ ἀναβάτην. Eustr. 182, α'

Στεῖρα ψυχῆ. Eustr. 108, γ'

ჟადიდებდეთ ქალწულსა. II₆, 114
ვედრებასა ჩემსა. VIII₆, 366
ველსა დეარისასა. VIII₇, 380
ვერ შემძლებელ. II₆, 109
ვეშაპისა მუცელსა. VIII₆, 370
ვეშაპმან რაჲ. V₆, 248
ვითარცა ვეშაპისაგან. VI₆, 283

ვითარცა-იგი იონა. VII₆, 317

ვითარცა იონა. IV₆, 197.

ვითარცა რაჲ. I₇, 39

ვითარცა სამთა. III₇, 139

ზღუდა აღძრული. V₆, 247

ზღუდა მეწამული. VI₁, 268

ზღუდა სოფლისაჲ. VII₆, 316

ზღუდა უვალი. IV₁, 153

ზღუდა წიალ-ვლო. V₁, 232

ზღვსა მის მეწამულისა. IV₁, 151

ზღვსა მტეცისა. VIII₆, 375.

ზღვსა ღელვათა. II₁, 60

ზღვსა ღელვანი. I₁, 7

თანა-წარჰკედ შენ. VIII₉, 397

თაყუანის-ცემულსა წმიდათა. III₈, 146
თესლისაგან დავითისა. იხ. დავითის თეს-
ლისაგან

იგავმან წინაწარმეტყუელთამან. I₁, 19

იესუ მთავარი. II₅, 81

იესუ მჯდომარც. IV₁, 179.

იონა დანთქმულმან. II₆, 87

იონაესებრ ვეშაპისა. VII₆, 318

ისაკის მიერ ვნებაჲ. VIII₆, 374

ისრაელი მონა-ქმნული. VIII₁, 336

იყავ შემწე. VI₃, 271

იხარებს ეკლესიაჲ. IV₃, 161

იხილა რაჲ ეკლესიამან. IV₁, 178

იხილა ჰმელად. IV₁, 159

იტყვნ წინაწარმეტყუელი. V₆, 251

კლდესა ზედა. II₃, 74

კლდნ იგი ფიცხელი. IV₃, 169

კუერთხი იესოს. I₁, 16

კუერთხულ ხარ. V₇, 255.

'Εμαξιλάσθη τὸν πιατὸν. Eustr. 48, θ'

Τὴν θέγειν. Eustr. 314, ε'

'Εν πᾶσι Δερεβ. Eustr. 317, ζ'

'Απορεῖ πᾶσα. Eustr. 49, θ'

Τὸν Ἰωάν. Eustr. 343, ε'

Κήσους γαστέρα. Eustr. 184, ε'

ეკტუკიტუსტონბროიტ (ektukitustonp-
roit) O. ეკტუკიტუსტონბრო (ektu-
kitustonpro) L.

'Ὡς τὸν προσήγειν ἐκ βῆμισ ἀντήγαγες.
Eustr. 285, ε'

'Ὡς τὸν προσήγειν ἐκ βῆμισ καὶ εὐμαρῆς.
Eustr. 137, ε'

ოსენაფლესტისთა (osenaplestista) L.

'Ὡς πᾶσι. Eustr. 95, ζ'

Μαυσιμένον κλῆθαι. Eustr. 182, ε'

Τμηθῆσθη ἔμπασι. Eustr. 229, α'

'Η τὸν βίον θάλασσα. Eustr. 303, ε'

'Ανοίξω τὸ στόμα. Eustr. 141, α'

Περίσπασθαι ὁ Ἰσραήλ. Eustr. 184, α'

Θαλάσσης τὸ ἐρασμαῖον. Eustr. 133, α'

Νοτίῳ θηγῆς. Eustr. 322, ε'

Σαίβη: θαλάσσης. Eustr. 50, α'

ულუსის (ulusis) B.

*Ὁρος: παρήλμης. Eustr. 316, θ'

Τὸν προαυσιόμασιν. Eustr. 112, γ'

Ρήσας προσήγειν. Eustr. 4, δ'

'Ιγανῆς ὁ ζῶγῆ. Eustr. 49, ε'

'Ὁ καθήμενος ἐν βῆγῆ. Eustr. 135, δ'

'Η φωνή τὸν Ἀγγῶ. Eustr. 49, ε'

'Ὁ Ἰωνῆς ἐκ καλίνας. Eustr. 284, ε'

'Ὁ ἐν Ἰσαῶ τὸ πᾶσις. Eustr. 316, ε'

Τὸν Ἰσραήλ. Eustr. 324, α'

Σηρηγμός μου. Eustr. 238, γ'

Εὐφραίνεσθαι ἐπὶ σοί. Eustr. 133, γ'

'Επαρθένα σε ἰδοῦσα. Eustr. 133, δ'

*Ὁ εὐθιγῶν αἱ πηγῆ. Eustr. 142, α'

Τὸν κήσους. Eustr. 188, ε'

'Εν πᾶσι μ. Eustr. 51, γ'

Νάσσαυ ἀπρόσμοον. Eustr. 142, γ'

Ράβδους ἐκ τῆς ρίζης. Eustr. 8, δ'

Ἐπλογῆτος εἶ. Eustr. 188, ζ'

მამათა ჩუენთა. IV₇, 206
მამისაგან შობილსა. V₈, 258.
მარჯუენაჲ შენი. I₁, 3
მაყუალი მოტყინარჲ. II₇, 98
მაყუალი სულიერი. VI₉, 295
მახარებლო სიონისაო. IV₅, 189
მესმა მე, ქრისტე. VIII₄, 353.
მესმა პირველად. VIII₄, 354

მესმა საკრველებაჲ. IV₄, 171
მესმა სმენაჲ და შემეშინა. III₄, 128

მესმა სმენაჲ შენი და შემეშინა. VI₄, 275

მესმა სმენაჲ შენი დიდებული. IV₄, 177
მესმა სმენაჲ შენი, უფალო. VIII₄, 356

მესმა სმენაჲ ძლიერებისა. II₄, 79

მესმა, უფალო, განგებაჲ საიდუმლოთა
გათ შენთა. II₄, 78

მესმა, უფალო, განგებაჲ საიდუმლოთა
შენთა. VIII₄, 352

მესმა, უფალო, სმენაჲ მკულრეთით. V₄,
242

მესმა, უფალო, სმენაჲ შენ ღმრთისაჲ.
I₄, 20

მეუფესა ქრისტესა. IV₈, 212

მეუფესა ცათასა. VIII₈, 388

მთასა ზედა. VIII₈, 387

მოვედით, ერნო. II₁, 65

მომეც მე სამოსელი. VIII₈, 368

მომოტევენ, სახიერ. VIII₈, 367

მომოცენა ჩუენ. I₈, 31

მონებად ღმრთისა. III₈, 142

მონებოსა მისგან. I₁, 2

მოსავთა შენთა განმადლიერებლო. V₃,
236

მოსავთა შენთა დამამტკიცებლო. III₃,
122

მოსღრიკენ, ქრისტე. IV₄, 173

მოსე მთასა. IV₉, 225

Ὁ τῶν πατέρων. Eustr. 145, ζ'
Τὸν ἐκ πατρός. Eustr. 183, η'
Σοῦ ἢ τροπαιοῦχος δεξιὰ. Eustr. 1, α'
Βάτος ἐν ὄρει. Eustr. 52, ζ'
Τὴν βάτον. Eustr. 235, θ'
Τὴν Σιών. Eustr. 142, ε'
Εἰσακήκοα, Χριστέ. Eustr. 321, δ'
Εἰσακήκοα τῆν ἀκούην σου, Κύριε, καὶ
ἐφοβήθην. Eustr. 320, δ'

აკიკოსოტ (akikōsot) L
Εἰσακήκοα τῆν ἀκούην σου καὶ ἐφοβήθην·
κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐδόξασά
σε. Eustr. 110, δ'

Εἰσακήκοα τῆν ἐκούην σου καὶ ἐφοβήθην
κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐδόξασθην.
Eustr. 235, δ'

Εἰσακήκοα τῆν ἐνόησιν. Eustr. 144, δ'

Εἰσακήκοα, Κύριε, τῆν ἀκούην. Eustr.
331, δ'

Εἰσακήκοα τῆν ἀκούην τῆς θύναστίαις. Eustr.
55 δ'

Εἰσακήκοα τῆν ἀκούην σου, Κύριε, καὶ δοξά-
ζω. Eustr. 60 δ'

Εἰσακήκοα, Κύριε, τῆς οἰκουμένης. Eustr.
322, δ'

*Λήκοα, Κύριε. Hirmol. Ath., 86v

Κατενόησα, παντοδύναμε. Eustr. 22 δ'

Τὸν βασιλέα Χριστόν. Eustr. 146, η'

Τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν. Eustr. 321, η'

Τὸν ἐν ὄρει. Eustr. 323, η'

Δεῦτε λαοί. Eustr. 51, α'

Χριστὸν ἄ μοι. Eustr. 321, ε'

Ἰδασθητί μοι. Eustr. 315, ζ'

Ἐπαλάσσω ἡμᾶς. Eustr. 1, ε'

*Αστέτω παρὶ. Eustr. 101, η'

Πικρὰς δούλειαις. Eustr. 8, α'. Ἐίρηος
ἄλλος

Τὸ στερέωμα τῶν πρωτοεργόντων. Eustr.
184, γ'

Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθόντων
στερέωσον. Eustr. 101, γ'

*Ἐλίνας, Χριστέ. Eustr. 145, δ'

Μωσαῖς ἐν τῷ ὄρει. Eustr. 145, θ'

მოსლვაჲ შენი. VII₄, 308
 მოსლვისა შენისა. III₄, 127
 მოხუედ ჩუენდა. II₄, 77
 მტვრთველმან გამოუცდელმან. VII₀, 328
 მშვლდი ძლიერთაჲ. IV₃, 166
 მწყობრი ისრაელთაჲ. IV₁, 152
 მხილველი ღმრთისაჲ. I₁, 4
 მცნელი ისრაელისაჲ. VI₁, 269
 მცნელო ყოველთათ. IV₃, 216
 მცნელსა ჩუენსა. V₁, 233

ნათელი შენი. IV₅, 181
 ნათლითა შენითა. VI₅, 278
 ნათლისა მომცემელო. II₅, 83
 ნაჟუერცხალი ცეცხლისაჲ. I₅, 25
 ნაწილ ჩემდა ხარ. IV₅, 182

პირველ აუწყა. I₁, 15
 პირველ იონა. I₀, 30
 პირველ საუქუნეთა. III₀, 144

რამეთუ ბერწმან. IV₃, 162
 რამეთუ სხუაჲ. VIII₅, 363
 რაჲთა უგალობდე. VII₁, 300
 რაჲსათჳს განმნიშორებ. VIII₅, 358
 რაჲჲმს ესმა. VII₁, 306
 რაჲჲმს იხილა. VI₁, 276
 რომელთა ქალდეველთა. VIII₇, 376
 რომელი დაემკვდრე. II₇, 97
 რომელი ზეტას. IV₈, 211
 რომელი მოსეს. IV₇, 202
 რომელი მოსლვად ა^ა. IV₁, 175
 რომელი მუტელსა. II₉, 113
 რომელი მხოლოჲ. VII₈, 327
 რომელმან გამომიჯნა. IV₁, 157
 რომელმან განაჯმო. II₁, 66
 რომელმან განჰყუეთე. IV₅, 186
 რომელმან დაამტკიცენ ცანი და ქუეყანაჲ. VI₃, 273
 რომელმან დაამტკიცენ ცანი სიტყვათ. VIII₃, 348
 რომელმან დაანთქა. VIII₁, 341
 რომელმან დააფუძნე. V₃, 235
 რომელმან დაიციე ზღუასა. IV₈, 195
 რომელმან დაიციენ ყრმანი. IV₇, 203
 რომელმან დაჰბადა. II₀, 102.
 რომელმან ზღუასა. VI₁, 267

Ἴηὺν ἀφ'αὐτὸν σοῦ. Eustr. 303, δ'
 Τὸ, ξένον. Eustr. 96, δ'
 Ἰεληστμας ἐκ Παριήγου. Eustr. 46, δ'
 Μη τῆς φθορᾶς. Eustr. 286, θ'
 Τόξου ἄνατων. Eustr. 144, γ'
 Χοροὶ Ἰσραήλ. Eustr. 144, α'
 Ἐπινοῦν ὁ ἐσέπτης. Eustr. 14, α'
 Θεοματσαργῆος ἰπάρχει. Eustr. 241, α'
 Λυτρωτὰ τοῦ πατρὸς. Eustr. 135, η'
 Τῷ σατῆρι. Eustr. 183, α'

Τὸν φωτισμόν. Eustr. 143, ε'
 Τῷ θείῳ φέγγει. Eustr. 224, ε'
 Ὁ τοῦ φωτὸς χορηγός. Eustr. 51, ε'
 Ἀνθρακὰ πυρός. Eustr. 14, ε'
 Ἐξέστην τὴν σὺμπαυτα. Eustr. 141, ε'

Γένους βροταῖου. Eustr. 9, δ'
 Σπλάγγχων Ἰωνᾶν. Eustr. 8, ε'
 Τὸν ἐξ ἀνάρχου. Eustr. 111, γ'

Ὅτι σταίρα ἔτεκεν. Eustr. 138, γ'
 Ἐ(ι)τε Θεὸν ἄλλον. Eustr. 317, ε'
 Ἄδειν ὄδῳ. Eustr. 303, α'
 Ἰναρὶ με ἀπόσω. Eustr. 314, ε'
 Κατανοῶν ὁ προφῆτης. Eustr. 286, δ'
 Προκαταδῶν ὁ προφῆτης. Eustr. 229, δ'
 Οἱ τῆς Χαλδαιᾶς καμῖνου. Eustr. 316, ζ'
 Ὁ ἐν μῆτρα οὐκῆσας. Eustr. 71, ζ'
 Τὸν ἐν φλογὶ στυγακατῆσαντα. Eustr. 134, η'
 Ὁ ἐν τῷ ὄρει Μωσαῆ. Eustr. 146, ζ'
 Χριστὸς ὁ ἐργάματος. Eustr. 142, δ'
 ἼΙ τὸν ἀχῶρητον. Eustr. 53, θ'
 Τὸν μόνον. Eustr. 289, η'
 Τῷ ἀνοψῶσαντι. Eustr. 145, α'
 Τῷ τῆν ἄστατον. Eustr. 53, α'
 Ὁ τοῦ φωτὸς διαμυρῆσας. Eustr. 144, ε'
 Ὁ σταρεῶσας ὀρανοῦ. Eustr. 243, γ'

Ὁ σταρεῶσας ἰσῆψ. Eustr. 324, γ'
 Τῷ ἐκτιναξάντι ἐν θαλάσσῃ. Eustr. 328, α'
 Ὁ πῆξας ἐπ' οὐδενός. Eustr. 182, γ'
 Ὁ τὸν προφῆτην. Eustr. 146, ε'
 Ὁ διασῶσας ἐν πυρὶ. Eustr. 142, ζ'
 Τὸν ἀρρητῶ σαφῆα. Eustr. 48, η'
 Τῷ ἐν θαλάσσῃ Ἐριμῶξ. Eustr. 226, α'

რომელმან თავს იღვა. I₈, 32.
 რომელმან იქსნენ. V₇, 254
 რომელმან მგალობელად. IV₇, 207
 რომელმან მომიგენ. IV₅, 187
 რომელმან მოსცა. II₃, 69
 რომელმან პირველ ალი. II₇, 93
 რომელმან პირველ სიბრძნითა II₈, 103
 რომელმან სატუმბილსა. V₈, 259
 რომელმან ლამისაგან. VIII₃, 362
 რომელმან შვიმოსე. V₅, 243
 რომელმან წამისყოფით. III₁, 119
 რომელმან წინადასწარ. VIII₈, 398
 რომელმან ჰშევ. II₈, 112

საკვრველი დიდებული. II₈, 100
 სამეზის სანატრელო. VIII₅, 365
 სამებაო წმიდაო. VI₃, 272
 სამნი იგი ყრმანი. VI₇, 289
 სამნი ყრმანი ბაბილონს სამებასა. III₇, 140.

სამნი ყრმანი ბაბილონს ღმრთისა. III₈, 145.

სამნი ყრმანი, ღმერთო. VIII₈, 389
 სამნი ყრმანი ღმრთის-მეტყუელნი VIII₈, 390

სასწაულითა იქსნა. I₁, 1
 საუტრად განცხრომაჲ. VIII₈, 392
 საქმენი შენნი. II₄, 75
 საღმრთოჲსა შურისაგან. VIII₇, 381
 საცთურთა ბნელთა. I₈, 22
 სახედ მუცლად-ღებისა. I₉, 53
 სატუმბილად გარადმოსრულსა. II₈, 106

სატუმბილი იგი ცეცხლისაჲ. II₈, 101
 სატუმბილი შეცურეული. I₈, 44
 სატუმბილით სამთა. VI₈, 290
 სატუმბილსა მას შინა ყრმათასა II₈, 104.

სატუმბილსა მას შინა ცეცხლისასა. I₉, 48
 სატუმბილსა რაჲ შეთხეულ. I₈, 45
 სატუმბილსა რაჲ შეითხინეს. VIII₈, 386

სატუმბილსა რაჲ ცეცხლისასა. VII₇, 319
 სატუმბილსა შინა აბრამენანი. IV₇, 198
 სატუმბილსა შინა ჭალდვეელთასა. VII₇, 323

სიბრძნით სიმცნე. I₈, 47

‘Ο διαπόντιον ὑπομείνας. Eustr. 14, ε’
 ‘Ο ἐν καμίνῳ πυρός. Eustr. 183, ζ’

‘Ο κτηάμενος ἡμᾶς. Eustr. 136, ε’
 ‘Ισχυὸν ὁ διδούς. Eustr. 49, γ’
 *Ἐφλέξε ρεῖθρα. Eustr. 50, ζ’
 Ἴθὺν ἐν σοφίᾳ. Eustr. 52, η’
 Ἴθὺν διαθροσίσαντα. Eustr. 196, η’
 ‘Ο ἐκ νυκτὸς ἀγνοίας. Eustr. 323, ε’
 ‘Ο ἀναβαλλόμενος φῶς. Eustr. 182, ε’
 ‘Ο τὰ ὑδρα. Eustr. 95, α’
 Ἴθὺν προδηλωθέντα. Eustr. 324, θ’
 ἼΙ τον πρὸ ἡλίου. Eustr. 53, θ’

Μυστήριον παράδοξον. Eustr. 49, η’
 *Ὡ τρισμακάριστον ξύλον. Eustr. 322, ε’
 Κύριος ὢν πάντων. Eustr. 229, γ’
 Θεοσεβείας ἐραται. Eustr. 227, ζ’
 Τρεῖς παῖδες. Eustr. 111, ζ’

Λατρεύειν ζῶντι. Eustr. 100, γ’

Νιχηται ταραχυσ. Eustr. 316, γ’
 Οἱ μεσηρημίτες. Eustr. 325, γ’

*Ἐσασε λαόν. Eustr. 9, α’
 Μεσαιων ὀργάνων. Eustr. 315, η’
 Πυραψ̄ καθαρμείας. Eustr. 50, δ’
 Θεὸς συγκατάβασιν. Eustr. 314, ζ’
 Ἐκ νυκτὸς ἔργων. Eustr. 9, ε’
 Ἴθυσον τῆς ἀγνῆς. Eustr. 1, θ’
 Ἴθὺν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός τῶν Ἐβραίων. Eustr. 47, η’

Κάμινος ποτέ. Eustr. 46, η’
 Θάψματος ὑπερφυσός. Eustr. 8, η’
 Ἐκ φλογὸς τοῖς ὀσίοις. Eustr. 224, η’
 Ἐν τῇ καμίνῳ τῇ τῶν παίδων. Eustr. 55, η’

Ἴθὺν ἐν φλογὶ πυρός. Eustr. 5, η’
 Ἐν καμίνῳ παῖδες. Eustr. 1, η’
 Ἴθὺν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός τὸν παῖδες. Eustr. 319, η’

Οἱ ἐν καμίνῳ. Eustr. 286, ζ’
 Ἐν τῇ καμίνῳ Ἀβραμιαῖοι. Eustr. 133, ζ’
 Ἐν καμίνῳ ὄντες τῶν χალδαίων. Eustr. 283, ζ’

ფრონიმა (pronima) L

სიკუდილი რომელი. VIII₈, 403
 სიტყუაჲ ღმრთისაჲ. III₉, 148
 სიტყუასა ზეცით. II₉, 115
 სიტყუთა მით. VII₆, 330
 სიღრმეთაგან აღმომიყვანე. II₈, 92
 სიღრმენი ცოდვათანი. VIII₈, 373
 სიღრმშ მეწამულისაჲ. VIII₁, 340
 სიღრმით გამო. I₈, 36
 სიყუარული წყალობისა. IV₄, 170
 სიყუარულითა ყოველთა. I₇, 37
 სმენაჲ მესმა მე მოსლვისა. IV₄, 176
 სმენაჲ მესმა მე ძლიერისა. V₄, 241
 სმენაჲ მესმა, უფალო. II₄, 76
 სმენაჲ მესმა ღმრთისა. VII₄, 309
 სოფლისა ზღუაჲ. VI₈, 282
 სული მაცხოვარებისაჲ. VII₅, 310

უგალობდეთ უფალსა გალობითა ახლო-
 თა. IV₁, 156
 უგალობდეთ უფალსა გალობითა, საკრ-
 ველთმოქმედსა. II₁, 64
 უგალობდეთ უფალსა, მორწმუნენო,
 რომელმან დაანთქა. VIII₁, 338
 უგალობდეთ უფალსა, მორწმუნენო, სას-
 წაულთა მოქმედსა. III₁, 121
 უგალობდეთ უფალსა, რომელმან განი-
 ყვანა. VIII₁, 337
 უგალობდეთ უფალსა, რომელმან წარუ-
 მართა. II₁, 67
 უგალობდეთ ყოველნი. I₁, 6
 უზეშთაეს არს. II₉, 108.
 უკუღევალად ზღუაჲ. VI₁, 266
 უსხეულოთა თანა დგა ამბაკუმ. I₄, 18
 უფალო, სმენაჲ. VI₁, 277
 უფალსა ღმერთსა. VIII₁, 339
 უფლისა მიერ. IV₃, 168
 უფროასად ამაღლებულმან. V₇, 252
 უფსკრულთა ზღუასათა. VII₁, 298
 უქმი ქუეყანაჲ. III₁, 118.
 უქორწინებულად დედად. VIII₉, 402
 უღმრთოთა ვერ იხილონ. IV₆, 183
 უწინარეის შობისა. IV₉, 222

‘Ο δὲ: ἀ βρώσεως. Eustr. 322, θ’
 Ἴν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον, σεσαρχωμένον.
 Eustr. 95, θ’
 Ἴόν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον τὸν ἀρχήτω.
 Eustr. 46, θ’
 Πυγρορίας ἐνθείσις. Eustr. 303, θ’
 Ἄβυσσος ἀπαρτουῶν. Eustr. 318, ς’
 Τὸ πέλτατος Ἐρσθρᾶς. Eustr. 322, α’
 Ἐκ βῆθῶν. Eustr. 11, ς
 Δι’ ἀγάπησιν, οὐκ ἐρίμων. Eustr. 138, β’
 Τῷ πανάντατος. Eustr. 9, ς’
 Εἰσακήκοα τῆν ἀκοήν σου, Κύριε, ὄ-
 ῶφθης. Eustr. 137, β’
 Εἰσακήκοα τῆν ἀκοήν τῆς θύνασσεῖς τῶ
 σααρθῶ. Eustr. 183, β’
 Ἀκήκοε, Κύριε. Eustr. 49, β’
 Ἀκήκοα τῆν ἀκοήν σου. Eustr. 281, β’
 Ἴσθ βίση. Eustr. 224, ς’
 Τὸ δὲ: τὸν φῶβον. Eustr. 286, ε’
 Ἄσωμεν ἄσφα. Eustr. 137, α’
 Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ ἄσφα. Eustr. 55, α’
 Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ πάντες. Eustr. 325, α’
 Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ τῷ ἕψῆσῳ. Eustr.
 132, α’
 Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, τῷ δὲ: ἀγαγόντι. 321, α’
 Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ τῷ ἐν θανάτῳ. Eustr.
 52, α’
 Ἄσωμεν πάντες. Eustr. 5, α’
 Ὡ τῶν ὑπερ νοῦν. Eustr. 50, θ’
 Ὡ: ἐν ἱερέτω. Eustr. 224, α’
 Σὺν τῷ θυσιασῆτω. Eustr. 14, β’
 Κύριε, τῆν ἀκοήν. Eustr. 227, β’
 Ἴτῷ Κυρίῳ ἄσωμεν. Eustr. 319, α’
 Ἐν Κυρίῳ Θεῷ. Eustr. 146, γ’
 Ὁ ὑπερψῶμενος. Eustr. 182, ς’
 Πόντω ἐξάλυψε. Eustr. 286, α’
 Χέρτων ἀβυσσοτόχον. Eustr. 101, α’
 Ἀπειρογάμων τὸ κλέος. Eustr. 319, θ’
 Ἄσσεψῆς οὐκ ὀψοται. Eustr. 138, ε’
 Μετὰ τῶσιν. Eustr. 136, θ’

- ფარაოის ეტლები. IV₁, 158
- ქალწულებად შენი. II₉, 111
- ქალწული უტრწნელი. V₉, 263
- ქალწულსა მარიამს. VIII₉, 399
- ქებით აკურთხევდით. VIII₉, 393
- ქერობინთა ზედა. VII₇, 322
- ქრისტე რაჟამს დაემშუქულა. III₁, 120
- ქრისტე ღმერთი, რომელი გამოუჩნდა. IV₅, 215
- ქრისტე ღმერთი ჩემი. VI₁, 274
- ქრისტე ღმერთო, რომელმან. VII₁, 307
- ქრისტე ღმერთო, ცანი. III₁, 126
- ქრისტესა, რომელიცა. VII₈, 325
- ქუეყანასა ზედა. III₅, 131
- ქუეყანასა მწყურნებსა. VIII₁, 333
- ქუეყანით იუდაისით. VIII₇, 378
- ღამშ ბნელი. VII₅, 311
- ღამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ, გიგალობთ, უფალო. III₅, 133
- ღამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ, გიგალობთ შენ, ქრისტე, რომელი ხარ. I₅, 27
- ღამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ, გიგალობთ შენ, ქრისტე უფალო. II₅, 84
- ღამითგან აღვიმსთობთ ჩუენ და გალობით. I₅, 28.
- ღამითგან შევსწიროთ გალობად შენ ღმრთოსა, რამეთუ მცნებანი. IV₅, 188
- ღამითგან შევსწიროთ გალობად შენ ღმრთოსა, რათა გარდამოგველინო. VI₅, 281
- ღამისაგან წყუღიადისა. VIII₅, 361
- ღალღებდა წინაწარმეტყუელი. IV₈, 192
- ღალღ-ვეყვ გულითა. III₈, 137
- ღალღ-ვეყვ დანთქმულმან. VIII₈, 372
- ღალღ-ვეყვ დღეს. II₈, 90
- ღალღ-ვეყვ მე. III₈, 136
- ღალღ-ვეყვ მწუხარებით. VI₈, 285
- ღალღ-ვეყვ კირსა. VII₈, 315
- ღალღ-ყო ამბაკუმ. I₄, 17
- ღალღ-ყო ვეშაპისა მუცელსა. VIII₈, 368
- ღალღ-ყვეს მოწამეთა ქრისტე. I₈, 35
- ღელვათა დანთქა. II₁, 62
- ღელვათა ცოდვისათა. II₈, 89
- Ἄρματα Φαραώ. Eustr. 147, ა'
- Τὴν παρθενίαν σου. Eustr. 60, მ'
- Ἐν παρθένῳις μήτηρ. Eustr. 185, მ'
- Τὴν ἀγνήν ἐνδύσας. Eustr. 343, მ'
- Ἐδούρειτε παῖδες. Eustr. 322, ἡ'
- Τῶν χερουβίμ. Eustr. 296, ζ'
- ხრისტოსიპაჯი (xristosipaĭi) H. ხრისტოსიპა (xristosipa) L.
- Τὸν ἐν μορφοῦ. Eustr. 137, ἡ'
- Χριστός μου δόναμις. Eustr. 224, მ'
- Ὁ πατριχός κόλπους. Eustr. 280, მ'
- Ἐξάλυψεν σάρκασός. Eustr. 101, მ'
- Τὸν ὄντως ὄντα. Eustr. 280, ἡ'
- Ἐπὶ τῆς γῆς. Eustr. 96, ε'
- Ἐγὼν διῶσέσας. Eustr. 315, ა'
- Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας. Eustr. 321, ζ'
- Νῦν ἀφεγγής. Eustr. 280, ε'
- Ἐκ συκτὸς ἐρμυρίζοντες ἀναμνησθέν σε. Eustr. 98, ε'
- Ἐκ συκτὸς ἐρμυρίζοντες ἀμνησθέν σε, Χριστέ, τὸν τὸν πατρός. Eustr. 5, ε'
- Ἐκ συκτὸς ἐρμυρίζοντες ἀμνησθέν σε, Χριστέ ὁ Θεός. Eustr. 48, ε'
- Ἐκ συκτὸς ἐρμυρίζοντες σοί. Eustr. 21, ε'
- Ἐκ συκτὸς τῆν ἰδὴν ἀναπέμψαμέν σοι: δῖον: φῶς. Eustr. 137, ε'
- Ἐκ συκτὸς τῆν ἰδὴν ἀναπέμψαμέν σοι, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν. Eustr. 237, 239, 242 ε'
- Τὸν ἐκ συκτὸς ἀγλασίας. Eustr. 316, ε'
- Ἐβόησα προσευῶν. Eustr. 172, ε'
- Ἐβόησα ἐν ἑλῆ καρδίᾳ μου. Eustr. 99, ε'
- Πρὸς τὸν δυνάμενον. Eustr. 317, ε'
- Ἐβόησα ἐν θλίψει μου. Eustr. 48, ε'
- Ἐβόησα ἐν στεναγμοῖς. Eustr. 111, ε'
- Ἐβόησα ἐν θλίψει πρὸς τὸν οὐκ ἐπίμονα. Eustr. 226, ε'
- Ἐβόησα, Κύριε. Eustr. 280, ε'
- Ἐν πνεύματι προβλέπων. Eustr. 15, მ'
- Ἐβόησεν ἐκ τοῦ κήτους. Eustr. 321, ε', Εἰρμὸς ἄλλος.
- Ἐν βῆμῳ. Eustr. 46, ა'
- Ἄψασος ἀμαρτημάτων. Eustr. 59, ε'

ლელვამან ცოდვისამან. II₈, 88
 ღირსნი ყრმანი. VI₈, 292
 ღმერთი შეუძლებელი. VI₈, 294
 ღმერთი ხარ. I₅, 23
 ღმერთო, მეცხოვარო. VII₃, 303
 ღმერთო, მოხედენ. I₃, 8
 ღმერთსა, რომელმან. VII₁, 301
 ღმრთისა მიმართ. II₈, 91
 ღმრთისა სიტყუასა. III₇, 138
 ღმრთისმშობელად აღვიარებთ. VIII₉, 401
 ღმრთისმშობელო, ჩუენ ყოველნი გიცი-
 ნობთ. IV₉, 218
 ღმრთისმშობელსა და ქალწულად დადგ-
 რომილსა. III₉, 150
 ღმრთისმშობელსა უბიწოსა. III₉, 149

ყოველი ერი. II₁, 63
 ყოველნი დაბადებულნი. IV₈, 213
 ყოველნი ტომნი. IV₈, 221
 ყოველად ქებულო. VII₉, 331
 ყოვლისა მკყრობელი. I₃, 12
 ყრმათა ბაბილონს. VII₇, 320
 ყრმათა მ:თ წმიდათა. VI₇, 286
 ყრმათა ღმრთისმსახურთა. VIII₇, 382
 ყრმანი ბაბილონს. I₈, 43
 ყრმანი ბრწყინვალენი. IV₈, 210
 ყრმანი ებრაელნი. VIII₇, 377.
 ყრმანი სარწმუნოვებით. I₇, 38
 ყრმანი წარტყუენულნი. V₈, 257
 ყრმანი წმიდანნი. II₇, 94

შემიბრკემა საბრკითა. VII₃, 304
 შენ, დამამყარებელო. VIII₃, 343
 შენ, დიდებულო. I₃, 57
 შენ მხოლოდ. VI₈, 296
 შენ, მხოლოდ. I₃, 10
 შენ, მხოლოდა. V₈, 256
 შენ, ნათლისა. V₅, 244
 შენ, რომელი გამოშინდი. I₇, 42
 შენ, რომელი დედა. I₉, 58
 შენ, რომელი უქორწინებელ. VIII₈, 395
 შენ, რომელი ცათა. VIII₉, 396
 შენ, რომელმან განანათლე სიბნელიე. VII₅,
 311
 შენ, რომელმან განანათლენ. I₅, 24
 შენ, რომელმან ისმინე. VI₇, 287

'Εν ἀβύσσῳ παλαιμάτων. Eustr. 46, c'
 Νύμφων πατρῶων. Eustr. 229, η'
 Θεῶν ἀνομιρῶσις. Eustr. 224, θ'
 Θεὸς ὢν εἰρηγύς. Eustr. 8, ε'
 'Ο γὰρ ἀρχὴς. Eustr. 280, γ'
 Νεῦται πρὸς ἡμᾶς. Eustr. 9, γ'
 Ἐφ' ἐκταχθέντι Θεῷ. Eustr. 285, α'
 Πρὸς Κύριον ἐκ χήτης. Eustr. 53, c'
 Σὲ τὸν ἐν πυρὶ. Eustr. 101, ζ'
 Κυρίου Θεοῦ. Eustr. 321, θ'
 თეოტოკონკე (teotokone) O

ტონთეოტოკოს (tonteotokos) H. ტონ-
 თობ (tontop) L
 სიტინპართენ (sitinparten) H. სიტინოარ
 (sitinoar) L

*Απαντες λαοί. Eustr. 48, α'
 Πάντα τὰ ἔργα. Eustr. 150, η'
 *Λπας γηγενής. Eustr. 141, θ'
 Πανόμνητε, τῶν ὀργάνων. Eustr. 281, θ,
 'H δὴμιοαρχία. Eustr. 4, γ'
 Κάμψον παῖδες. Eustr. 280, ζ'
 Δρασηβήλον μὲν τῆν κάμψον. Eustr. 224, ζ,
 Παῖδες θεοσεβῆς. Eustr. 325, ζ'
 Μήτραν ἀφ'ἐκταχ. Eustr. 9, η'
 Παῖδας εὐαχῆς. Eustr. 141, η'
 Παῖδες 'Εβραίων. Eustr. 315, ζ'
 Οἱ παῖδες εὐσεβῆς. Eustr. 8, ζ'
 Λιχμαλώτους παῖδας. Eustr. 203, η'
 Νέους εὐσεβῆς. Eustr. 49, ζ'

*Ἰγνησι καρβίς. Eustr. 303, γ'
 Οὐρανίας ἀβύδος. Eustr. 315, γ'
 Σὲ τῆν φαισινήν. Eustr. 5, θ'
 Ξενίας δεσποτικῆς. Eustr. 229, θ'
 'Ο μόνος εἰδὼς. Eustr. 1, γ'
 Σοὶ τῷ παντοκράτῳ. Eustr. 182, η'
 'Ο ἀναβλαστόμενος τὸ φῶς. Eustr. 185, ε'
 'Ο ἐν τῇ βίτῳ. Eustr. 22, ζ'
 ოტონანობითო (otonanobito) L
 Σὲ τῆν ἀπειρογάμον. Eustr. 315, θ'
 Σὲ τῆν πλάτουεραν. Eustr. 325, θ'
 'Ο τὰ πρην ἐσκαταμένα. Eustr. 303, ε'
 'Ο φωτισας. Eustr. 1, ε'
 'Ο τῶν ὁσίων. Eustr. 235, ζ'. Εἰρηὸς ἄλλος.

შენ, რომელმან მუცელსა. IV₉, 227
შენ, რომელმან პირველად. I₃, 11
შენ, რომელმან ღმერთი. I₉, 54
შენ, რომელმან ყრმანი. VIII₇, 379
შენ, რომელმან შუა. VI₅, 279
შენ, სიტყუაო. IV₇, 204
შენ, უფალო. IV₅, 180
შენ, ქრისტე ღმერთო. IV₃, 165

შენ, ქრისტე ღმრთისა. VII₉, 302
შენ, ყოლად ქებულო. I₉, 59
შენ, შემოქმედსა. V₈, 260
შენ შორის აღესრულა. IV₉, 229
შენ ხარ დამამტკიცებელი. VIII₃, 349
შენ ხარ ქრისტე. VIII₄, 350
შენგან, ქალწულო. VII₉, 329
შენდა აღვიმსობთ. VII₅, 313
შურააცხ-ყვეს ბრძანებაჲ. VI₈, 291
შეუწუველმან მაყუალმან. VII₈, 324
შეძრწუნდა უბიწოასგან. II₈, 105
შეძრწუნდეს დაბადებულნი. VIII₉, 394
შთავეარდი მე. IV₈, 194
შთაგრდომელ ვარ. VIII₉, 371
შთაღდა იონა. I₈, 29
შიში შენი. VIII₃, 346
შობაჲ შენი. IV₉, 224
შუაღღომელ იქმენ. II₅, 82
შვდწილ აღაგზნა. VIII₈, 385
შჯული დედათაჲ. IV₈, 228

ჩუენებით ესაია. III₅, 130

ცანი შეუნიერებამან შენმან დაფარნა და ქუეყანაჲ. IV₄, 174
ცანი შეუნიერებამან შენმან დაფარნა, ქრისტე. III₄, 129
ცეცელი იგი. III₈, 143
ცოდვისა სერგმეთა. IV₈, 193
ცოდვისა უფსკრულთა. VI₈, 284
ცულ იქმნა. I₈, 33

ძალითა ჭუარისაჲთა. V₃, 237
ძლეულ იქმნეს. I₉, 55
ძლიერებითა შენითა. VIII₃, 347

წამისყოფითა, ღმერთო. VII₁, 299
წარმართთა გამოუჩნდა. I₄, 21

Σὲ τῆν τὸν ἀχρηστῶν. Eustr. 134, θ'
Ἡ τὸν πρὸ σὺλκῆφωας. Eustr. 14, γ'
Ὁ τὸν ἄνω. Hirmol. Ath., 12ν
Ὁ τοὺς παῖδας. Eustr. 324, ζ'
Ὁ τὸ μεσότηχοῦ. Eustr. 227, ε'
Ὁ ἐν ἀρχῇ ἀναρχὸς Λόγος. Eustr. 136, ζ'
Σὺ, Κύριε μου, φῶς. Eustr. 133, ε'
Τὸ στερῆμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθῶτων, Χριστέ. Eustr. 137, γ'
Τῆν ἐξ ὑψους. Eustr. 286, γ'

Σὲ τὸν ποιητῆν. Eustr. 184, η'
Κρυπτόν μεῖον. Eustr. 135, θ'
Σὺ εἶ τὸ στερῆμα. Eustr. 321, γ'
Σὺ μου, Χριστέ. Eustr. 314, δ'
Σεσαρχωμένον τὸν Λόγον. Eustr. 280, θ'
Πρὸς σὲ ἱρμῶζω. Eustr. 262, ε'
Ἑσπέρου πρὸς ἀνάστασιν. Eustr. 227, η'
Ἐξέλετος πύρι. Eustr. 286, η'
Ἐξέριξε παῖδων. Eustr. 53, η'
Ἐξέριξε πᾶσα. Eustr. 317, θ'
Ἰδιὸν εἰς τὰ βᾶθη. Eustr. 135, ε'
Ἐπέριψας με. Eustr. 325, ε'
Ναίων Ἰωνᾶς. Eustr. 9, ε'
Τὸν φόβον. Eustr. 316, γ'
Ὁ τῶκος σου. Eustr. 144, θ'
Μεσίτης Θεοῦ. Eustr. 53, ε'
Ἐπαπλασείας κήρυκον. Eustr. 314, η'
Τῷ φωνιστικῷ. Eustr. 153, ε'

Ὡς εἶδεν. Eustr. 101, ε'

Τοὺς οὐρανοὺς ἢ ἀρηγή. Eustr. 146, δ'

Τοὺς οὐρανοὺς ἐκάλυψεν. Eustr. 98, δ'

Ἐνύλου φλόγα. Eustr. 96, η'
Τῆν θείαν ταύτην. Eustr. 141, ε'
Ἐξέλετος ἐσχατή. Eustr. 229, ε'
Ἄλιον ποντογενές. Eustr. 4, ε'

Δυναμίει τοῦ σαυροῦ. Eustr. 183, γ'
Νενίκηται τῆς φύσεως. Eustr. 4, θ'
ტონიუნასსუ (toniunassu) O

Νεῦσαι σου. Eustr. 280, α'
Ἐξέλετος ἢ γάρις. Hirmol. Crypt., 25r;
Hirmol. Ath., 17ν

წერილთა მიერ. III₈, 147
 წინა საუკუნეთა. I₃, 9
 წინაწარმეტყუელი იესენ ვეშაპისაგან. I₆,
 34
 წინაწარმეტყუელი იესენ სიღრმეთაგან.
 VIII₈, 369
 წინაწარმეტყუელმან მუცლისა. II₈, 86
 წინაწარმეტყუელმან საიდუმლოჲ. VIII₄,
 357
 წმიდანი შენნი. VI₈, 293
 ჭირსა ჩემსა. IV₈, 196
 ხატისა მისთჳს. II₇, 96
 ხატსა მას ოქროჲსასა. V₇,
 253
 ხატსა ოქროჲსასა. III₇, 141
 გელთა განპყრობითა. IV₈, 208.
 გმა-გყავ შენდამი. III₆, 134
 გერ-არს ღუმლი. I₈, 51
 გშევ, ქალწულო. V₈, 264

Ἰν νόμῳ σαῖ. Eustr. 101, მ'
 Τῷ πρὸ τῶν αἰώνων. Eustr. 8, γ'
 Τὸν προφῆτην. Eustr. 22, ε'
 Ὁς τὸν προφῆτην ἐπρῶτα. Eustr. 323, ε'
 Ἰμερτὸν ἐξέφηε. Eustr. 50, ε'
 Μυσταῖς ὁ προφῆτης. Eustr. 323, δ'
 Οἱ ὁμοί σου παῖδες. Eustr. 239, η'
 Ἐν τῷ θλίψεσθαι με. Eustr. 144, ε'
 Εἰκότος χρῶτης. Eustr. 53, ζ'
 Κατ' εἰκόνα. Eustr. 184, ζ'
 Τὸ πρὶν εἰκόνη. Eustr. 97, ζ'
 Χεῖρας ἐκπετάσας. Eustr. 133, η'
 Ἰβῆρα εἰς. Eustr. 111, ε'
 Ἐπῆρειν μὲν ἡμᾶς. Eustr. 9, θ'
 Σὲ τῆς ἡμέρας. Eustr. 183, θ'

ბერძნულ-ქართული

Ἀβραμῆαι τοὶ ἀπόχοι. Eustr. 303, ζ' აბრამეანნი პირველად. აბრამეაპოლონი (abrameapoyoni) O. აბრაამუაპოლონო (abraamuapoyono) L. აბრაამაქაპოლონუ (abnaamakapoyonu) H. VII₇, 321.
 Ἀβραμῆαι τοὶ παῖδες. Eustr. 11, ζ' აბრამეანთა ყრმათა საჭუმელსა. აბრამიეუპედეს (abramieupedes) L. I₇, 40.
 Ἀβραμῆαι τοὶ ποτε. Eustr. 144, ζ' აბრამეანთა ყრმათა ბაბილონისა. აბრამიუპედეს (abramiaupedes) L. IV₇, 199
 Ἀβσοσὸς ἀμαρτημάτων. Eustr. 59, ε' ღელვათა ცოდვისათა. აბუსოსამარ (abusosamar) HL. II₈, 89
 Ἀβσοσὸς ἀμαρτιῶν. Eustr. 318, ε' სიღრმენი ცოდვათანი. აბუსოსამარტიონკენემატოს (abusosamartionkenematos) Oh. VIII₈, 373
 Ἀβσοσὸς ἐστὶν. Eustr. 229, ε' ცოდვისა უფსკრულთა. აბუსოსეხატი (abusosexati) O. აბუსოსეხატი (abusosesxati) L. VI₈, 284.
 Ἀδεν ᾧν. Eustr. 303, ა' რაათა უგალობდე. ადენოლენქენი (adenodenkeni) O. ადინოლინ (adinodin) L. VII₁, 300

- Αἰχμαλώτους παῖδας. Eustr. 203, η'
- Ἀκίκοα Κύριε. Hirn. Athoum, 86v
- Ἀκίκοα τὴν ἀκότυ σου. Eustr. 281, δ'
- Ἀκίκοε, Κύριε. Eustr. 49, θ'
- Ἄλιον ποντογενές. Eustr. 4, ε'
- Ἀνάγαγέ με. Eustr. 194, ε'
- Ἀνάρχου γεννητέρος. Eustr. 46, θ'
- Ἀνάτειλον, Χριστέ. Eustr. 188, ε'
- Ἀνθρακα πυρός. Eustr. 14, ε'
- Ἀνοιξω τὸ στόμα. Eustr. 141, α'
- Ἀντίθεον πρόσταγμα. Eustr. 46, ζ'
- Ἄπαντες λαοί. Eustr. 48, α'
- Ἄπας γηγενής. Eustr. 141, θ'
- Ἀπειρογάμων τὸ γένος. Eustr. 319, θ'
- Ἀπέρριψας με. Eustr. 325, ε'
- ყრმანი წარტყუნულნი. ეხმლოლუსპედას (exmaloyuspedas) O. ეხმალუტუს (exmalutus) L. V₈, 257
- მესმა, უფალო, სმენაჲ მკედრეთით. აკიკოაკური (akikoaqurie) O. ისაკიკოაკური (isakikoaquri) L. V₄, 242
- სმენაჲ მესმა ღმრთისა. აკიკოატინაკუნსუ (akikoaṭinakyusu) O. აკიკოატინადოჲნსუ (akikoaṭinadoinusu) L. აკიკოატინადო (akikoaṭinado) H. VII₇, 309
- სმენაჲ მესმა, უფალო. აკიკოი... (akikoi...) H. აკიკოენკუი (akikoenkui) L. II₄, 76
- ცულ იქმნა. ალიონპონტონ (alionponton) L. I₈, 33
- აღმომიყვანე მე. ანაჯემეოთეს (anajaxemeotes) O. ანაპაჯემიოთ (anapaxemiot) L. V₆, 250
- დაუსაბამოჲსაგან მამისა. ანარხოჯენიტოროს (anarxoxenitoros) L. II₉, 110
- გამობარწყინევე, ქრისტე. ანატილონხრისტეოთეს (anatilonxristeotes) O. ონატილონხრისტე (onatilonxriste) L. V₅, 246.
- ნაკუერცხალი ცეცხლისაჲ. ანტრაკაპუროს (antraqapuros) L. I₅, 25.
- ზღუჲა უვალი. ანუქსოტოსტომა (anuksotostoma) H. ანუქსუტუსტიმო (anuksutustimo) L. ანუქსოტოსტო (anuksotostō) O. IV₁, 153
- ბრძანებამან უშჯულოჲსა. ანტითეონპროსტაგმა (antiteonprostagma) H. ანტიუთეონპროსტაგმა (antiteonprostagma) L. II₇, 95
- ყოველი ერი. აპანტესლაუ (apanteslau) HL. II₁, 63
- ყოველნი ტომნი. აპაიჯენე (apaijene) L. აპანჯიჯენის (apanjizenis) O. IV₈, 221
- უქორწინებულად დედად. აპიროლამუტოკეოს (apirouamutokeos) O. აპიროლამუტოკლეოს (apirouamutokleos) h. VIII₆, 402.
- შთაერდომილ ვარ. აპერიფსასმეისბა (aperipsasmeisba) O. აპერიფსასმეისგათა (aperipsasmejsgata) L.

- Ἄπορεῖ πᾶσα. Eustr. 49, θ' აპერიფსასმიისბათი (aperipsasmiisbati) H. აპერიფსასმეისბა (aperipsasmeisba) h. VIII₈, 371
- Ἄρματα Φαρᾶς. Eustr. 147, α' ვერ შემძლებელ. აპორიპასალოსა (aporipasaγlosa) L. II₈, 109; დიდებულეზა შენი. II₈, 116
- Ἄρματαγλάτην Φαρᾶς. Eustr. 314, α'. ფარაოზ ეტლები. არმატაფარაო (armataparao) L. IV₁, 158
- Ἄσεβείας ὄργανα. Eustr. 317, η' ეტლთა მფლობელი. არმატელატინფარაო (armatelatīnparao) O. არმატელატეფა (armatelatēpa) H. VIII₁, 332
- Ἄσεβείας ὄργανα. Eustr. 317, η' განცხრომაჲ უღმრთოთაჲ. ასებისორლანა-ლენმელოს (asebisorγanaleonmelos) O. ასებისორლანაალენ (asebisorγanaaleon) L. ასებისორლანა (asebisorγana) H. ასებისორლანა-ალენმელოს (asebisorγanaaleonmelos) h. VIII₃, 391
- Ἄσεβείας ὄργανα. Eustr. 138, ε' უღმრთოთა ვერ იხილონ. ასებუსუხოფსეტე (asebusuxopsetē) L. IV₅, 183
- Ἄσμα ἀναπέψωμεν. Eustr. 323, α' გალობაჲ შეეწიროთ. ასმანამელფსომენისაუ (asmaanamelpsomenisau) O. ასმანამინფლო (asmaanamīnplō) H. ასმანამილფსო (asmaanamīlpsō) L. VIII₁, 335.
- Ἄσφαί σοι, Κύριε. Eustr. 146, α' გიგალობთ შენ, უფალო. ასომესუკურიო (asomesukuriō) HO. ასომესუკური (asomesukuri) L. IV₁, 155
- Ἄσπεκτω περί. Eustr. 101, η' მონებად ღმრთისა. ასპექტოპური (aspektōpuri) H. ასპექტოპური (aspektōpuri) L. III₈, 142
- Ἄσφαμεν ἄσμα. Eustr. 137, α' უგალობდეთ უფალსა გალობითა ახლითა. ასომენასმაკენონ (asomenasmakēnon) H. ასომენასმაკე (asomenasmakē) L. ასომენასმა (asomenasma) O. IV₁, 156
- Ἄσφαμεν πάντες. Eustr. 5, α' უგალობდეთ ყოველნი. ასომენპატ (asomenpat) B. ასომენპენ (asomenpen) L. I₁, 6
- Ἄσφαμεν τῷ Κυρίῳ ἄσμα. Eustr. 55, α' უგალობდეთ უფალსა გალობითა საკრ-რველთმოკმედსა. ასომენტოკურიე (asomentōkuriē) H. ასომენტოკური (asomentōkuri) L. II₁, 64
- Ἄσφαμεν τῷ Κυρίῳ πάντες. Eustr. 325, α' უგალობდეთ უფალსა, მორწმუნენო, რომელმან დაანთქა. ასომენტოკურიე-პანტოსლაუ (asomentōkuriēpantōslau) O. ასომელტოკურიეპანტეს

	(asomentokriepantes) L. ასომენტოკურიე (asomentokurie) H. VIII ₁ , 338.
Ἄσασμεν τῷ Κυρίῳ, τῷ διαγαγόντι. Eustr. 321, α'	უგალობდეთ უფალსა, რომელმან განიყვანა. ასომენტოკურიოტოდია (asomentonkyriotodia) O. ასომენტოკურიოსო (asomentokurioso) L. ასომენტოკური (asomentokuri) H. VIII ₁ , 337
Ἄσασμεν τῷ Κυρίῳ τῷ ἐν θανάστῳ. Eustr. 52, α'	უგალობდეთ უფალსა, რომელმან წარუმართა. ასომენტოკურიეტოენ (asomentokurietoen) H. ასომენტოკურ (asomentokur) L. II ₁ , 67
Ἄσασμεν τῷ Κυρίῳ τῷ ἐξείσῳ. Eustr. 132, α	უგალობდეთ უფალსა, მორწმუნენო, სასწაულთა მოქმედსა. ასომენტოკურიოტოფ (asomentokuriotop) H. ასომენტოკრი (asomentokri) L. III ₁ , 121
Ἄφλεχτες πύρι. Eustr. 286, γ'	შეუწუველმან მაყუალმან. აფლიტოსპური (apliktopuri) O. აფლესტუს (aplestus) L. აფლესტოსპური (aplestosuri) H. VII ₉ , 324
Βάτος ἐν ἕρει. Eustr. 52, ζ'	მაყუალი მოტყინარძ. ბატოსენორი (batosenori) H. ბატოს (batos) L. II ₇ , 98
Βασίς ἀνεκάλυψε. Eustr. 49, α'	განაპო სიღრმძ. ბითჯია (bityia) H. II ₁ , 61
Γεγυῶν ἐκφύσῃα. Eustr. 144, θ'	დავითის თესლისაგან. ჯენონეკ (xienonek) L. ჯენონეკყ (xienonekpy) O. IV ₈ , 220
Γένους φρεσίεσ. Eustr. 9, δ'	პირველ აუწყა. I ₄ . 15
Γηθίμενοι ταραννιχῆν. Eustr. 144, η'	განიხარეს ყრმათა. ჯითომენიტურანო (xitomeniturano) L. ჯითომენიტო (xitomenito) O. IV ₈ , 209
Δεῖτε λαοί. Eustr. 51, α'	მოვედით, ერნო. დევტელაოი (devtelaoi) H. დევტელაო (devtelao) L. II ₁ , 65.
Δι' ἀγάπης, οἰκίριμον. Eustr. 138, δ'	სიყუარული წყალობისა. IV ₄ , 170.
Δροσώβηλον μὲν τῆν κάμιον. Eustr. 224, ζ'	ყრმათა მათ წმიდათა. დროსობოლონმე (drosobolonme) O. დროსობოლონმეტ (drosobolonmet) L. VI ₇ , 286.
Δυναμίται τῶν πταυρῶν. Eustr. 183, γ'	ძალითა ჭუარისაჲთა. დუნამიტუსტავროი (dunamitustavroi) O. დუნამიტოსტავრ (dunamitostavr) L. V ₃ , 237
Ἐξήγησα ἐν θλίψει μου. Eustr. 48, ε'	ღალად-გყავ დღეს. ებოისაენთლიფსი.

Ἐβδόμητα ἐν θλίψει πρὸς τὸν οὐκ ἐπίμονον.
Eustr. 226, c'

Ἐβδόμητα ἐν ὀλίγῃ καρδίᾳ μου. Eustr. 99, c'

Ἐβδόμητα ἐν στεναγμασίν. Eustr. 111, c'

Ἐβδόμητα, Κύριε. Eustr. 280, c'

Ἐβδόμητά σοι. Eustr. 111, c'

Ἐβδόμηται ἐκ τοῦ κήτους. Eustr. 321, c'
Εἶρημός ἀλλος.

Ἐβδόμηται προσευχῶν. Eustr. 172, c'

Εἰκόνοσ γροαήσ. Eustr. 53, c'

Εἰσακήκοα, Κύριε, τήν ἀκοήν. Eustr. 331, δ'

Εἰσακήκοα, Κύριε, τῆς οἰκονομίας. Eustr. 322, δ'

Εἰσακήκοα τήν ἀκοήν σου καί ἐφειβήθη
κατενόησα τὰ ἔργα σου καί ἐδέξατά
σε. Eustr. 110, δ'

Εἰσακήκοα τήν ἀκοήν σου καί ἐφειβήθη
κατενόησα τὰ ἔργα σου καί ἐδέξαται.
Eustr. 235, δ'

Εἰσακήκοα τήν ἀκοήν σου, Κύριε, καί δε-
ξάσῃ. Eustr. 60, δ'

(eboisaentlipsi) H. ებოისაენტლიფ-
სი (ebojsaentlipsi) L. II₆, 90

ლალად-ვყავ მწუხარებით. ებოისაენტლიფ-
სი (eboisaentlipsi) O. ებოისაენტლი-
(ebojsaentli) L. VI₆, 285

ლალად-ვყავ გულთით. ებოისაენოლი (ebo-
jsaenoli) H. ებოისაენო (ebojsa-
eno) L. III₆, 137

ლალად-ვყავ მე. ებოისაენსსხლინა (eboj-
saenssxlina) H. ებოისეენსხლონა
(ebojseensxlona) L. III₆, 136

ლალად-ვყავ ჳირსა ებოისაკურიე (ebojsa-
kyrie) O. ებოისა (eboisa) H. ებო-
ისაკურიე (eboisakurie) L. VII₆,
315

გმა-ვყავ შენდამი. ებოისენსუ (eboisen-
su) H. იფონიტა (iponiṭa) L. III₆,
134.

ლალად-ყო ვეშაპისა მუცელსა იონა. VIII₆,
368 ა.

ლალადებდა წინაწარმეტყუელი. ებოისენ-
პრუტუ (ebojsenprutu) L. IV₆,
192

ხატისა მისოჯს. იკონესხრუ (ikonesxru)
HL. II₇, 96

მესმა სმენაა შენი, უფალო. ისაკიკოა
(isakikoa) O. VIII₄, 356

მესმა, უფალო, განგებდა საიღუმლოთა.
შენთა. ისაკიკოაკურიენტისი (isaki-
koakurienti) O. ისაკიკოაკურიენტისი-
(isakikoaakurietisi) H. ისაკიკოაკუ-
რიეტინ (isakikoaakurietin) L. VIII₄,
352

მესმა სმენაა და შემეშინა. ისაკიკოატინა-
კუნესუ (isakikoatīnaḳoensu) H.
ისაკიკოატინაკუნესუი (isakikoatīna-
kunsui) L. III₄, 128

მესმა სმენაა შენი და შემეშინა. ისაკი-
კოატინაკოის (isakikoatīnaḳois) O.
ისაკიკოატინაḳ (isakikoatīnaḳ) L.
VI₄, 275

მესმა, უფალო, განგებდა საიღუმლოთა.
მათ შენთა. ესაკიკოაკურიეტენა
(esakikoaakuriaetena) H. ისაკიკოა-
ტინაკუნ (isakikoatīnaḳun) L. II₄,
78

- Εἰσαχῆα τῆν ἀχοῖν σου, Κύριε, καὶ ἐφῆγγῆν. Eustr. 320, δ'
- Εἰσαχῆα τῆν ἀχοῖν σου, Κύριε, ὧν ὠφῆθῃς. Eustr. 137, δ'
- Εἰσαχῆα τῆν ἀχοῖν τῆς θυναστείας σου, Χριστέ. Eustr. 55, δ'
- Εἰσαχῆα τῆν ἀχοῖν τῆς θυναστείας τοῦ σαυροῦ. Eustr. 183, δ'
- Εἰσαχῆα τῆν ἔνδοξον. Eustr. 144, δ'
- Εἰσαχῆα, Χριστέ. Eustr. 321, δ'
- Ἐξ βῆθέων. Eustr. 11, ε'
- Ἐξ νηατὸς ἔργων. Eustr. 9, ε'
- Ἐξ νηατὸς ἑρμηνείων ἀποστόλων σε. Eustr. 98, ε'
- Ἐξ νηατὸς ἑρμηνείων σοί. Eustr. 21, ε'
- Ἐξ νηατὸς ἑρμηνείων ἁποστόλων σε, Χριστέ ὁ Θεός. Eustr. 48, ε'
- Ἐξ νηατὸς ἑρμηνείων ἁποστόλων σε, Χριστέ τὸν τοῦ πατρὸς. Eustr. 5, ε'
- Ἐξ νηατὸς τῆν ὠδῶν ἀναπέμπουμένων σοὶ ἀνακαταπέμψου ἡμῶν. Eustr. 237, 239, 242 ε'
- მესმა პირველად. ისაკიკოატინაკუნსუკი (isakikoatınakınsukı) O. ისაკიკოატინაკუნსუ (isakikoatınakınsu) H. ისაკიკოატინაკუნსუკურია (isakikoatınakınsukıria) L. VIII₄, 354
- სმენაჲ მესმა მე მოსლვისა. ისაკიკოატი (isakikoati) L. IV₄, 176
- მესმა სმენაჲ ძლიერებისა. ისაკიკოატინაკონ (isakikoatınakon) H. ისაკიკოაკურიეტინა (isakikoakurietina) L. II₄, 79
- სმენაჲ მესმა მე ძლიერისა. ისაკიკოატინაკ (isakikoatınaky) O. ესაკიკოატინაკუნ (esakikoatınakun) L. V₄, 241
- მესმა სმენაჲ შენი დიდებული. ისაკიკოატინენდოქ (isakikoatınendok) L. IV₄, 177
- მესმა მე, ქრისტე. ისაკიკოახრისტე (isakikoaxriste) O. ისაკიკოახრისტოტინა (isakikoaxristotina) H. ისაკიკოატინაკუნს (isakikoatınakuns) L. VIII₄, 353
- სიღრმით გამო. ეკბათონესთ (ekbateonest) L. I₆, 36
- საცუერთა ბნელთა. I₅, 22
- ღამითგან აღვიმსოთბოთ ჩუენ, გიგალობთ, უფალო. ეკნიქტოსორთრიზონტეს (ekniktosortrizontes) H. ეკნექტოსორთრი (eknektosortri) L. III₅, 133
- ღამითგან აღვიმსოთბოთ ჩუენ და გალობით. ეკნუქტოსორთრიზონტესსუიდოქსან (eknuktosortrizontessuidoksan) L. I₅, 28
- ღამითგან აღვიმსოთბოთ ჩუენ, გიგალობთ შენ, ქრისტე უფალო. ეკნიქტოსორთრიზონ (ekniktosortrizon) H. ეკნიქტოსორთრიზ (ekniktosortriz) L. II₅, 84
- ღამითგან აღვიმსოთბოთ ჩუენ, გიგალობთ შენ, ქრისტე, რომელი ხარ. ეკნუქტოსორთრიზონტეს (eknuktosortrizontes) L. I₅, 27
- ღამითგან შეეწიროთ გალობაჲ შენ ღმრთისა, რათა გარდამოგველინო წყალობაჲ შენი, უფალო. ეკნუქტოსტინოდენ (eknuktosinoden) O.

	ეკნუქტოსტინო (eknuktostino) L [•] VI ₅ , 281
*Εκ συκῶς τῆς ῥόδου ἀναπέμψαμέν σου δίοτε φῶς. Eustr. 137, ε'	ლამითვან შეევწიროთ გალობაჲ შენ ღმრთისა, რამეთუ მცნებანი. ეკნუქტოსტინოდის (eknektostinodis) L. IV ₅ , 188
*Εκ σαρκός σου. Eustr. 315, ბ'	გუამით შენით. ეკსარკოსსუბლ (eksarkossumbl) O. ეკსარკოსუბლოთ (eksarkosublot) HL. VIII ₄ , 351
*Εκ φλογός τοῖς ὀσίοις. Eustr. 224, η'	საქუმლით სამთა. ექფლოლოსტუს (ekplochosus) O. ექფლოლოსტუ (ekplochosu) L. VI ₈ , 290
*Ἐκάλυψεν ὄρανοῖς. Eustr. 101, ბ'	ქრისტე ღმერთო, ცანი. ეკალუფსენო (ekalupseno) L. III ₄ , 126
*Ἐκλινας, Χριστέ. Eustr. 145, ბ'	მოსღრიენ, ქრისტე. ეკლინასხრისტოს (eklinasxristos) L. IV ₄ , 173
*Ἐκνοση πρὸς ταγμα. Eustr. 322, ζ'	ბრძანებამან მზაკუვარისა. ეკნონპროსტა-ლმა (eknonprostagma) Oh. VIII ₇ , 384
*Ἐκὼκλασε με. Eustr. 183, ც'	გარემომიციეს ღელვათა. ეკუკლოსემეა-ბუსოს (ekuklosemeabusos) LO. V ₈ , 249.
*Ἐκὼκλασαν ἡμᾶς. Eustr. 1, ც'	მომიცენა ჩუენ. ეკუკლოსენიმას (ekuklo-senimas) L. I ₈ , 31
*Ἐλεμῖερα μὲν ἡ κρίσις. Eustr. 50, η'	დაბადებულნი გამოჩნდეს. II ₈ , 99
*Ἐλήλυθας ἐκ παρθένου. Eustr. 46, ბ'	მოხუელ ჩუენდა. ელილუთას (elilutas) HL. II ₄ , 77
*Ἐλήλυθας ἐπὶ τῆς γῆς. Eustr. 184, ბ'	გამოშნდი შენ. ელილუთას (elilutas) LO. V ₄ , 240
*Ἐλαμψεν ἡ γὰρις. Hirmol. Crypt., 25r; Hirmol. Ath., 17v.	წარმართთა გამოუჩნდა. ელამფსონიხა (elampsonixa) L. I ₄ , 21
*Ἐμεγάλυτας, Χριστέ. Eustr. 53, მ'	ადიდე შენ. II ₉ , 117
*Ἐμεγαλύνθη τῶν πνεύτων. Eustr. 48, მ'	ვადიდებდეთ ქალწულსა. ემილალუნტე-ტონ (emihalunton). H. ემელა-ლოო (emelaloo) L. II ₉ , 114
*Ἐν ἀβήσσω πταισμάτων. Eustr. 46, ც'	ღელვამან ცოდვისამან. ენაბისოპტესმა (enabisoptesma) HL. II ₈ , 88
*Ἐν βυθῷ. Eustr. 46, ა'	ღელვათა დანთქა. ენბითუკატეს (enbitukates) L. ენბითოკატ (enbitokat) H. II ₁ , 62.
*Ἐν καμίνω ὄντες τῶν Χλιδαίων. Eustr. 283, ζ'	საქუმლისა შინა ქალდეველთასა. VII ₇ , 323.
*Ἐν καμίνω παιδές. Eustr. 1, η'	საქუმლისა რაჲ შეთხეულ. ენკამინოპედა-საშლ (enkaminopedasji) L. I ₈ , 45
*Ἐν Κυρίῳ Θεῷ. Eustr. 146, γ'	უფლისა მიერ. ენკურიოთეომიქი (ekkurio-teomik) L. IV ₃ , 168

- 'Εν νόμῳ αἰ.β. Eustr. 101, θ'
- 'Εν παρθένῳις μῆτηρ. Eustr. 185, θ'
- 'Εν παίδῳ Δετηρῶ. Eustr. 317, ζ'
- 'Εν πάρερα μ. Eustr. 51, γ'
- 'Εν πνεύματι προβλέπων. Eustr. 15, δ'
- 'Εν τῷ καμίῳ Ἀβραμιαῖοι. Eustr. 133, ζ'
- 'Εν τῷ καμίῳ τῷ ἁπλῶν παίδῳ. Eustr. 55, η'
- 'Εν τῷ ἰλιβέσθαι μ. Eustr. 144, ε'
- 'Ενὶ τῷ φλόγα. Eustr. 96, η'
- 'Εξήγηται ἡ ἔρημος. Eustr. 46, γ'
- 'Εξέστη ἐπὶ τούτῳ. Eustr. 314, θ'
- 'Εξέστη τὰ σώματα. Eustr. 141, ε'
- 'Ἐπινοῶ ὁ θεόπτης. Eustr. 14, α'
- 'Ἐπαρθένα σε ἰδοῦσα. Eustr. 133, δ'
- 'Ἐπέμψας ἐφ' ἰσραῦς. Eustr. 316, δ'
- 'Ἐπὶ τῆς γῆς. Eustr. 96, ε'
- 'Ἐπταπλασίως κάμῳ. Eustr. 314, η'
- წერილთა მიერ. ენნომოსკია (ennomoskia) H. ენნომასკია (ennomaskia) L. III₉, 147
- ქალწული უტრწნელი. ეპარტენოსმიტირ (epartenosmitir) O. ეპარტენუს (epartenus) L. V₉, 263
- ველსა დეარისასა. ენპედოდეგარა (enpediodejra) LO. ენპედოდეგირა (enpediudeira) H. ენპედოდეგირა (enpediodeira) h. VIII₇, 380.
- კლდესა ზედა. ენპეტრემი (enpetremi) H. ენიტროენპეტრე (enitroenpetre) L. II₃, 74.
- ლალად-ყო ამბაკუმ. ექსენტესებო (eksentesebo) L. I₁, 17
- საეუმბილსა შინა აბრამეანნი. ენტიკამინო (entikamino) L. VI₇, 198
- საეუმბილსა მას შინა ყრმათასა. ენტიკამინოტი (entikaminoti) L. II₈, 104
- კირსა ჩემსა ვლალადებ. ენტოთლიბე (entotlibj) L. IV₆, 196
- ცეცხლი იგი. ენულუფლოლაპუ (enuluplorapu) H. ენულოფლოლა (enuloploru) L. III₈, 143
- აღუყავილნა შროშნის სახედ. ექსინთისენ (eksintisen) H. ექსითისენ (eksitisen) L. II₃, 70
- განკვრდეს ზესენელს. ექსესტიეპიტუტო (eksesitiepituṭo) Oh. ექსესტიეპიტუტუ (eksisitiepituṭu) HL. VIII₈, 400
- ნაწილ ჩემდა ხარ. იქსესტიტასუმპ (iksesititasump) L. IV₅, 182
- მხილველი ღმრთისაჲ. აპინოტე (apinote) I₁, 4
- იხილა რაჲ ეკლესიამან. იპარტენტასე (iparte ntase) L. IV₄, 178
- ამენდრდი ეტლთა. ეპებისიფიპუს (epabisipipus) O. ეპებისეფიპუს (epabisepipus) HL. VIII₄, 355
- ქუეყანასა ზედა. ეპიტესჯი (epitesji) H. იქფიტისჯის (ikpitisjis) L. III₆, 131
- შედწილ ალაგზნა. ეპტაპლასიოს (eptaplasios) Oh. ეპტაპლასიონკამინ (eptaplasionkamin) H. ეპტაპლასიონკამ (eptaplasionkam) L. VIII₈, 385

- *Ἐστέρειά μου ἢ καρδίᾳ μου ἐν Κυρίῳ, ἡ καρ-
 ძი ჩემი ἢ ἡ καρδιά μου ἐν Θεῷ μου ἢ ἐν
 ἰσχυρίῳ μου. Eustr. 319, γ'
- *Ἐστέρειά μου ἢ καρδίᾳ μου ἐν Κυρίῳ ἡ καρ-
 ძი ჩემი ἢ ἡ καρδιά μου ἐν Θεῷ μου ἢ ἐν
 ἰσχυρίῳ μου. Eustr. 55, γ'
- *Ἐστέρειά μου ἢ καρδίᾳ μου ἐν Κυρίῳ ἡ καρ-
 ძი ჩემი ἢ ἡ καρδιά μου ἐν Θεῷ μου ἢ ἐν
 ἰσχυρίῳ μου. Eustr. 110, γ'
- *Ἐστέρειά μου ἢ καρδίᾳ μου. Eustr. 281, γ'
- *Ἐσώσθη λαὸν. Eustr. 9, α'
- Ἐσώθη μὲν. Eustr. 139, θ'
- Ἐσώθητε παῖδες. Eustr. 322, γ'
- Ἐσώθητε εἰ. Eustr. 168, ζ'
- Ἐσφραίνεται ἐπὶ σοί. Eustr. 133, γ'
- Ἐσφραίνθητι Ἱερουσαλὴμ. Eustr. 142, γ'
- *Ἐφλεξε ψείρω. Eustr. 50, ζ'
- *Ἐφριξε παίδων. Eustr. 53, γ'
- *Ἐφριξε πᾶσα. Eustr. 317, θ'
- განძლიერდა დღეს გონება ჩემი. ესტერეოტიეკარდიამუ (estereotiekardiamu) O. ესტერეოტიეკარდი (estereotijkardi) L. ესტერიოტიეკარდიამო (estëriotiikardiamo) H. VIII, 345.
- განძლიერდა დღეს გული ჩემი უფლისა მიმართ, ამაღლდა რქა ჩემი ღმრთისა მიერ, რომელი ჭუარს-ეცუა ჩუენთვის. ესტერეოტიიკარ (estereotirikar) H. ესთერეოტიიკარ (estereotiikar) L. II, 72
- განძლიერდა დღეს გული ჩემი უფლისა მიმართ, ამაღლდა რქა ჩემი ღმრთისა მიერ, რამეთუ არავინ არს წმიდა, ვითარ უფალი. ესტერეოტიიკარდი (estereotiiikardi) H. ესტერეო (estereo) L. III, 125
- განძლიერდა დღეს სარწმუნოებით. ესტერეოტიტიპისტიხრისტი (estereotitipistixristu) O. ესტერეოტიპისა (estereotipisa) L. ესტერეოტიპისა (estereotipisa) H. VII, 305
- სასწაულითა იესუნა. ესოსინიო (esosinio) B. I, 1
- ევა ოდესმე. ევამენტო (evamento) L. ევამენტოტის (evamentotis) O. IV, 223
- ქებით აკურთხევდით. ევლოგიტეპედეს (evlogitēpedes) Oh. VIII, 393
- კურთხეულ ხარ. ევლოგიტოსიოთეოს (evlogitōsioteos) O. ევლოგიტოსიოთეოს (evloḡitōsioteos) L. V, 255
- იხარებს ეკლესია. ევფრენეთი (evprene-ti) HO. ევფრენი (evpreni) L. IV, 161
- გიხაროდენ, იმრუსალემ. ევფრანტიტი-იმლმ (evprantititulum) O. IV, 217
- რომელმან პირველ აღი. II, 93
- შეძრწუნდა უბიწოთაგან. ეფრიქსენპედონ (epriksenpedon) L. II, 105
- შეძრწუნდეს დაბადებულნი. ეფრიქსენ-პასაკოინ (epriksenpasaakoin) O. ეფრიქსინპასაკუ (epriksinpasaku) L. ეფრიქსინპასაკუ (epriksinpa-saku) H. VIII, 394

- Ἐγχορὸς ζοφώδους. Eustr. 50, ε'
- Ἴδ δῆμιοναρχική. Eustr. 4, γ'
- Ἴδ κερκομένυ ἑὺν ἄτομον. Eustr. 316, α'
- Ἴδ τὸν ἀχάργου. Eustr. 53, θ'
- Ἰδ τὸν πρὸ ἦλιου. Eustr. 53, θ'
- Ἴδ τὸν πρὸ σελήνης. Eustr. 14, γ'
- Ἴδ τὸν βίον θάλασσα. Eustr. 303, ε'
- Ἰδ φωνή τὸν Ἀόγου. Eustr. 49, ε'
- Ἰλθον εἰς τὰ βῆθη. Eustr. 135, ε'
- Ἰλαία γέρου. Eustr. 182, θ'
- Ἰαλάσας τὸ ἐρμαῖον. Eustr. 133, α'
- Ἰαμάσας ἰαερφασίν. Eustr. 8, η'
- Ἰαμασσεργὸς ἰαίργει. Eustr. 241, α'
- Ἰεὺν ἀνθρῶπι. Eustr. 224, θ'
- Ἰεσσεβείας ἐρασαί. Eustr. 227, ζ'
- Ἰεὺς ἐφάνυ. Eustr. 204, α'
- Ἰεὺς ὦν εἰρήνης. Eustr. 8, ε'
- განვიბანენით ჳორცითა. II₆, 80
- ყოვლისა მჳყრობელი. იდიმიურჯიკე (idimiuurǰike) L. I₃, 12
- განუქუეთელი განკუეთა. იეკომენეტინატომონ (ikekōmenetiṇatōmon) O. ჳეკუემენეტინა (ykekūementina) L. ეეკომენეტინა (ekekōmeniṭina) H. VIII₁, 334
- რომელი მუცელსა. იტონახორიტონ (iṭonaxoritōn) L. II₆, 113
- რომელმან ჳშევ. იტონპროილიუ (iṭonproiliu) L. II₆, 112
- შენ, რომელმან პირველად. იპონპროსოქლი (iponprosokli) L. I₃, 11
- ზღუაჲ სოფლისაჲ. იტუბიუთალასა (iṭubiutalasa) O. იტუბიუთალასის (iṭubiutalasis) L. იტუბიუთალასას (iṭubiutalasis) H. VI₈, 316
- იონა დანთქმულმან. იფონიტულოლიუ (iponiṭuloṭui) H. იფონიტ (iponit) L. II₆, 87
- შთავეარდი მე ილთონისტაბითი (iltonistabili) L. IV₈, 194
- ესაჲა, მხიარულ. ესაჲახორევე (esajaxoreve) O. V₆, 261; ესერა ქალწული. ესაჲახორევე (esajaxorev) L. V₆, 262
- ზღუსა მის მეწამულისა. თალასის (talasis) HL. თალასისტუერუ (talasis-tueru) O. IV₁, 151.
- საკუმბილი შეცურეული. თავმატი (tavmaṭi) L. I₈, 44.
- მესნელი ისრაელისაჲ. თავმატურლოს (tavmaṭurṭos) O. თოვმატორლოს (tovmaṭorṭos) L. VI₈, 269
- ღმერთი შეუძლებელი. თეონანტრაპოს (teonantrapos) O. თეონანტროპო (teonantropo) L. VI₆, 294
- სამნი იგი ყრმანი. თეოსებიასერასთე (teosebiaseraste) O. თეოსებია (teosebia) L. VI₇, 289
- გამოჩნდა ღმერთი. თეოსეფანიენსა (teosepaniensa) O. V₁, 234.
- ღმერთი ხარ. თეოსონირ (teosonir) L. I₅, 23

- Θεσθ σαγκατἀβασιν. Eustr. 314, ζ'
- საღმრთოებას შერისაგან. თეოსუნკატაბასონ (teosunkatabason) O. თეოსუნკა (teosunka) L. თეოსუნკატასინ (teosunkatasin) Hh. VIII, 381
- Θύσασ σσι. Eustr. 133, ε'
- გალობით, გმითა. თუსოსუმეტა (tusosumeta) L. IV, 191
- Ἰησοῦς ὁ ζωῆς. Eustr. 49, ε'
- იესუ მთავარი. იზზოისარში (iyzoisarši) H. იესუზოესარში (iesuzojsarši) L. II, 81
- Ἰλαστίμηται μοι. Eustr. 315, ε'
- მომიტევენ, სახიერ. ილასტიტიმისსოტირ (ilastitimissotir) Oh. ტიტიმე (titime) H. ილასტიტიმისოტ (ilastitimisot) L. VIII, 367
- Ἰμερῶν ἐξέφραγε. Eustr. 50, ε'
- წინწარმეტყუელმან მუცლისა. II, 86
- Ἰνατί με ἀπώσασ. Eustr. 314, ε'
- რასათვს განმშორებ. ინატიმეაპოსო (inațimeaposos) HO. ინეტიმეაპოსა (inețimeaposos) L. VIII, 358
- Ἰππασ και ἀναβῆται. Eustr. 182, α'
- ეტლთა სიმრაველშ. პონკეანაბათინ (ponkeanabatin) O. იპონკეანაბა (iponkeanaba) L. V, 231
- Ἰσχύς ὁ διδούς. Eustr. 49, γ'
- რომელმან მოსცა. ისშოსოდიდოს (isșosodidos) H. ისშუსოდიდოს (isșusodidos) L. II, 69
- Ἰταμῦ θιαμῦ. Eustr. 4, ζ'.
- გულისწყრომასა მძლავრისასა. იტამუთუმეტა (itamutumeta) L. I, 41.
- Ἰγνεσι καρδίας. Eustr. 303, γ'
- შემიბრკელმა საბრკითა. იხნესიკარდიას (ixnesikardias) O. იხნესიკარდიეს (ixnesikardies) L. VII, 304.
- Κάμινον παῖδες. Eustr. 290, ζ'
- ყრმათა ბაბილონს. კამინონპედესპური (kaminonpedespuri) O. კამინონპ (kaminonp) L. კამენონპედასპურ (kamenonpedaspur) H. VII, 320
- Κάμινος ποτῆ. Eustr. 46, η'
- საქუმელი იგი ცეცხლისაჲ. კამინოსპოტე (kaminospote) L. II, 101.
- Κατ' εἰκόνα. Eustr. 184, ζ'
- ხატსა მას ოქროსასა. კატიკონათეიკიჯე (katikonateikiže) O. კატიკონათეიკინ (katikonateikin) L. V, 253.
- Κατανοῶν ὁ προσήτης. Eustr. 286, θ'
- რაეამს ესმა. კატანოონპრო (katanoonpro) O. ოტეტი (oteti) L. VII, 306.
- Κατενόησα, παντοδύναμε. Eustr. 22, β'
- მესმა, უფალო, სმენაჲ შენ ღმრთისაჲ. კატენუსაპან (katenusapan) L. I, 20
- Κήτους γαστέρα. Eustr. 184, ε'
- ეეშაპმან რაჲ. კიტუსლასტერა (kituslastera) O. V, 248.
- Κρυπτόν θεῖον. Eustr. 135, θ'
- შენ შორის აღესრულა. IV, 229.
- Κύριε, τῆς ἀνοῆς. Eustr. 227, θ'
- უფალო, სმენაჲ. კურიეტინაკოინსუ (kurietinakoinsu) O. კურიეტინაკუსუ (kuirietinakusu) L. VI, 277

- Κύριος ὡς πάντων. Eustr. 229, γ'
- Κυρίως Θεοτόκον. Eustr. 321, θ'
- Λατρεύειν ζῶντι. Eustr. 100, γ'
- Λίθος ἀχρεῖστος. Eustr. 133, θ'
- Λιθροῦν τοῦ παντός. Eustr. 135, γ'
- Μαυρομέντην κλῆσιν. Eustr. 182, ε'
- Μεγαλινόμαεν πάντας. Eustr. 146, θ'
- Μεσίτης Θεῶν. Eustr. 53, ε'
- Μετὰ τόκον. Eustr. 136, θ'
- Μη̅ ἡ̅ς φ̅θ̅ρ̅ξ̅. Eustr. 286, θ'
- Μίτηραν ἀφ' ἑξῆς. Eustr. 9, γ'
- Μουσεῶν ὄργανον. Eustr. 315, γ'
- Μουσῆριον ξέρον. Eustr. 8, θ'
- Μουσῆριον παράδοξον. Eustr. 49, γ'
- Μουσεῶν ὁ προσφῆτης. Eustr. 323, θ'
- სამებაო წმიდაო. კვიოსონპანტონ (kyri-
sonpanton) O. კვიოსონპანტ
(kuriosonpant) L. VI₉, 272
- ღმრთისმშობელად აღვიარებთ. კვიოს-
თეოტოკონ (kuriosteotokon) H.
კუიროსთეოტოკონ (kuiriosteotok-
kon) L. კვიოსთეოტოკონ (kyrios-
teotokon) Oh. VIII₉, 401
- სამნი ყრმანი ბაბილონს ღმრთისა. ლატ-
რევიზონ (latrevinzon) HL. III₉,
145
- ლოდი საკიდური. ლითოსაშირო (litosasi-
siro) L. ლითოსაშიროთმა (litosasi-
rotma) O. IV₉, 219
- მესნელო ყოველთაო. ლუტროტა (lutrota)
L. ლუტროტატუ (lutrotatu) O.
IV₉, 216
- ზღუდა აღწრული. მენომენიკლუდონი
(menomenikludoni) O. მენომენ-
კლუ (menomeniklu) L. V₉, 247
- გიხაროდენ შენ, ყოველთა წმიდაო. მელა-
ლუნომენპანტეს (melalunomen-
pantes) L. მელალუნომენპანტეს
(melalynomenpantes) O. IV₉, 226
- შუამდგომელ იქმენ. მესიტისთეო (mesi-
tisteo) H. მესიტისთეუ (mesitisteu)
L. II₉, 82
- უწინარეას შობისა. მეტატოკონ (me-
tatokon) L. მეტატოკონსე (metat-
okonse) O. IV₉, 222
- მეტრთველმან გამოუცდელმან. მეტისფ-
თორასდი (metisptorasdi) O. მიტი-
სელიურ (mitiseliur) L. მიტისფთ-
ორას (mitisptoras) H. VII₉, 328
- ყრმანი ბაბილონს. I₉, 43
- საუცრად განცხრომაჲ. მოსიკონორლანონ
(mosikonorpanon) O. მოსიკონორლ-
ანო (mosikonorpano) L. მუსიკონ-
ორლანონ (musikonorpanon) Hh.
VIII₉, 392
- დაუკვრდა საიდუმლოჲ. მოსტირიონქსენ
(mostirionksen) L. I₉, 52
- საკვრველი დიდებული. მოსტირიონპარ
(mostirionpar) H. მუსტირიონპარა
(mustirionpara) L. II₉, 100
- წინაწარმეტყუელმან საიდუმლოჲ. პრო-
ფიტონ (profiton) O. VIII₄, 357

Μωσαῖς ἐν τῷ ἔρει. Eustr. 145, θ'

Ναῖων Ἴωνες. Eustr. 9, ε'

Νάουσαν ἀπρότομον. Eustr. 142, γ'

Ναυτιῶν τῷ σάλφ. Eustr. 286, ε'

Νενίχηται τῆς φύσεως. Eustr. 4, θ'

Νέοι πρεῖς. Eustr. 135, ζ'

Νέους εἰσαφέρει. Eustr. 49, ζ'

Νεῖσαι σοι. Eustr. 280, α'

Νεῖσαι πρὸς ἡμούς. Eustr. 9, γ'

Νικητὰι τεράννου. Eustr. 316, γ'

Νόμων πατρώων. Eustr. 229, γ'

Νοτίου θηρός. Eustr. 322, ε'

Νυξ ἀφεγγής. Eustr. 280, ε'

Ξενίας δεσποτικῆς. Eustr. 229, θ'

Ὁ ἀναβαλλόμενος τὸ φῶς. Eustr. 185, ε'

Ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς. Eustr. 182, ε'

Ὁ ἀνατείλας τὸ φῶς. Eustr. 146, ε'

მოსე მთასა. მოუსეს (mouses) L. მოუსასენტოორი (moysiasentoori) O. IV₈, 225

შთავდა იონა. I₈, 29

კლდჳ იგი ფიცხელი. IV₃, 169

დანთქმული ლელუათა. ნავტიონოოსალო (navtionoosal) O. ნავტიონ (navtion) L. ნალტიონტოს (naltiontos) H. VII₈, 314

ძლეულ იქმნეს. ნენიკინთე (nenikinte) HL. I₈, 55

ბაბილოენს საბთა. ნეუტრისენბაბუ (neutrisenbabu) L. IV₇, 201

ყრმანი წმიდანი. ნეუსევები (neusevsebi) HL. II₇, 94

წამისყოფითა, ღმერთო. ნივისსუპროსჯი (nivsisuproszji) O. ნივისსუპროსჯეოდა (nivsisuproszjoda) L. VII₁, 299

ღმერთო, მოხედენ. I₃, 8

სამნი ყრმანი, ღმერთო. ნიკიტეტურარუ (nikiteturaru) O. ნიკიტეტურანო (nikiteturano) L. ნიკიტეტურანუ (nikiteturanu) H. ნიკიტეტურანნუ (nikiteturannu) h. VIII₈, 389

ღირსნი ყრმანი. ნომონპატრონ (nomonpatron) O. ნუმონპატრონ (numonpatron) L. VI₈, 292

ზღსა შვეცისა. ნოტიოთიროს (notiotiros) Oh. VIII₈, 375

ღამჳ ბნელი. ნუქსაფენჯისტოს (nuksapenztstos) L. ნუქსაფენჯისტუსაპის (nuksapenzststusapis) O. ნუქსაფენჯისტუს (nuksapenzststus) H. VII₃, 311

შენ მხოლოაჲ. ქსენიასდესპოტიკის (kseniadespotikis) O. მსენიადესპოტიკი (mseniadespotik) L. VI₈, 296

შენ ნათლისა. ოანაბალომენოსოსსპერიმატონ (oanabalomenospososperimatton) O. V₅, 244

რომელმან შეიმოსე. ოანაბალომენოს (oanabalomenos) O. ოანაბალომე (oanabalome) L. V₅, 243

ვანმანათლებლო ჩუენ. ოანატილოსლას (oanatiloslas) L. IV₅, 184

Ὁ δὲ φῆσθε. Eustr. 322, მ'
 Ὁ δὲ ἀπονοῖον ἰσομεύειν. Eustr. 14, ε'
 Ὁ δὲ ἀσάνας ἐν πυρί. Eustr. 142, ζ'
 Ὁ ἐκ νυκτὸς ἀγῆσθαι. Eustr. 323, ε'
 Ὁ ἐν ἀρχῇ ἀναρχος λόγος. Eustr. 136, ζ'
 Ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς γῆς. Eustr. 323, ζ'
 Ὁ ἐν Ἰσραὴλ τὸ πᾶθος. Eustr. 316, ε'
 Ὁ ἐν χαμίνοφ πυρός. Eustr. 183, ζ'
 Ὁ ἐν μῆτρα οὐκ ἔσθαι. Eustr. 71, ζ'
 Ὁ ἐν τῇ βίβλῳ. Eustr. 22, ζ'
 Ὁ ἐν τῷ ἔργῳ. Eustr. 146, ζ'
 Ὁ Ἰωνῆς ἐκ καλίας. Eustr. 284, ε'
 Ὁ καμῆμενος ἐν δούλῳ. Eustr. 135, δ'
 Ὁ κατ' ἀρχάς. Eustr. 280, γ'
 Ὁ κατὰ μῆτρα ἔσθαι. Eustr. 136, ε'
 Ὁ μόνος εἰδῶς. Eustr. 1, γ'
 Ὁ πατριάρχης κλήποις. Eustr. 280, δ'
 Ὁ πῆξας ἐπὶ σάνδων. Eustr. 182, γ'

სიუჟდილი რომელი. ოდიაბროსოს (odibroseos) Oh. VIII₉, 403
 რომელგან თავს იღუა. ოდიაპონტიონ (odiapontion) L. I₈, 32
 რომელმან დაიკვენ ყრმანი. ოდიასოსასენპუ (odiasosasenpu) L. ოდიასოსასენპურიპუს (odiasosasenpuripus) O. IV₇, 203
 რომელმან ღამისაგან. ოეკნუქტოსაგნუას (oeknuktosagnuas) O. ოეკნუქტოსლა (oeknuktosla) H. VIII₂, 362
 შენ, სიტყუაო. უენარშიანარხოსლოლოს (uenarshianarxosloyos) O. IV₇, 204; დასაბამსა დაუსაბამოა. ოენარშიანარხო (oenarshianarxo) L. ოენარში (oenarshi) O. IV₇, 205
 დასაბამსა ქუეყანაა. ოენარშითინჯინ (oenarshitinjini) Oh. VIII₇, 383
 ისაკის მიერ ვნებაა. ოენისაკის (oenisakis) O. უნისაკ (unisak) h. VIII₈, 374
 რომელმან იგნენ. ოენკამინოპუროს (oenkaminopuros) O. უენკამინოპურ (uenkaminopur) L. V₇, 254
 რომელი დაემკვდრე. უენმიტრაოკ (uenmitraok) H. ოენმიტრაო (oenmitrao) L. II₇, 97
 შენ, რომელი გამოშინდი. ოენტებატთუფთ (oentebatup) L. I₇, 42
 რომელი მოსეს. ოენტოოროი (oentooroi) L. IV₇, 202
 იონაესებრ ვეშაპისა. ოინასეკკულას (oinasekkulas) O. VII₆, 318
 იესუ მკდომარც. IV₄, 179
 ღმერთო, მაკხოვარო. ოკატახასტუს (okataxastus) O. ოკატარხასტუ (okatarxastu) L. VII₃, 303
 რომელმან მომიგენ. ოკტისამენოსიმას (oktisamenosimas) L. IV₆, 187
 შენ, მხოლოო. ომონოსილო (omonosido) L. I₃, 10
 ქრისტე ღმერთო, რომელმან. უპატრიკოს (upatrikos) O. ოპატრიკოს (opatrikos) O. L. VII₄, 307
 რომელმან დააფუძნე. აპიქსასეპი (apik-sasepi) O. უპიქსიპიდა (upikaspida) L. V₃, 235

- *O σκιογράφον ἀγλόν. Eustr. 55, ε' დაშენილი ბნელისაჲ. ოსკიონლრაფინ (oskionγραφιν) H. ოსკიონლრაფინა (oskionγραφίνα) L. II, 85
- *O στερεώσας κατ' ἀρχάς. Eustr. 314, γ' განმადლიერებელ მექჳენ. ოსტერიოსას (osteriosas) HL. ოსტერეოსას (ostereosas) O. VIII, 342
- *O στερεώσας λόγω. Eustr. 324, γ' რომელმან დაამტკიცენ ცანი სიტყვათ. ოენურანოსლოოსთერეოს (oenuranoslostereos) O. VIII, 348
- *O στερεώσας ὀύρανον. Eustr. 243, γ' რომელმან დაამტკიცენ ცანი და ქუეყანაჲ. ოსტერეოსასტუნ (ostereosastun) O. ოსტერეოსასტოს (ostereosastos) L. VI, 273
- *O τὰ πρὶν ἐκκοιτισμένα. Eustr. 303, ε' შენ, რომელმან განანათლე სიბნელე. ოტაპრინესკოტისმენა (otaprineskotismena) O. ოტაპრინესკოტისმე (otaprineskotisme) L. ოტაპრინესკოტისმანა (otaprineskotismana) H. VII, 312
- *O τὰ ἕδαια. Eustr. 95, α' რომელმან წამისყოფით. ოტაუდატაბა (otaudatapa) H. ოტაულა (otauda) L. III, 119
- *O τὸ μεσσοτίχον. Eustr. 227, ε' შენ, რომელმან შუა. ოტომესოტიხონ (otomessotixon) O. ოტომესსოხიტონ (otomessoxiton) L. VI, 279
- *O τὸς σσ. Eustr. 144, θ' შობაჲ შენი. ოტოკოსსუ (otokossu) LO. IV, 224
- *O τὸν ἄνω. Hirmol. Athoum, 12v შენ, რომელმან ღმერთი. ოტონანობიტონტიისთია (otonanobiton†istia) L. I, 54
- *O τὸν προφήτην. Eustr. 146, ε' რომელმან დაიციე ზღუასა. [ოტიითსეთი] (otitseti) L. IV, 195
- *O τὸν φωνὸς διατμηξας. Eustr. 144, ε' რომელმან განჰკუეფე. ოტოფოტოსდატმიქ (otopotosdiatmik) L. IV, 186
- *O τὸν φωνὸς χορηγός. Eustr. 51, ε' ნათლასა მომკეველუ. ოტოფონოს (otophonos) H. ოტოფოტისოს (otopotis-sos) L. II, 83
- *O τὸς παιδῶς. Eustr. 324, ζ' შენ, რომელმან ყრპანი. ოუსუსპედასდროსისას (ususpedasdrosisas) O. ოუსუსპედას (utuspedas) H. ოუსუსპედასდრო (utuspedasdro) L. ოუსუსპედასდროსისას (utuspedasdrosisas) h. VIII, 379
- *O τὸν ὀσίων. Eustr. 235, ζ' შენ, რომელმან ისპინე. ოტონოსიონპედონ (otonosionpedon) LO. VI, 287

- 'O τὸν πατέρα. Eustr. 145, ζ'
 'O ὑπερυψώμενος. Eustr. 182, ζ'
 'O φωνήεν. Eustr. 1, ε'
 Oί ἐκ τῆς Ἰουδαίας. Eustr. 321, ζ'
 Oί ἐν Βαβυλῶνι. Hirmol. Athoum, 68r
 Oί ἐν χαμίνω. Eustr. 286, ζ'
 Oί θειογράφους. Eustr. 325, η'
 Oί μὴ τῆς ἡριφθῆ. Eustr. 14, η'
 Oί ὄσαιο σοὶ παῖδες. Eustr. 239, η'
 Oί παῖδες ἐν Βαβυλῶνι. Eustr. 229, ζ'
 Oί παῖδες εὐσεβεία. Eustr. 8, ζ'
 Oί τῆς Χαλδαιίας. Eustr. 316, ζ'
 'Ορθορίζουτες βῶμιεν. Eustr. 183, ε'
 'Ορθορίζουτες βῶμιεν. Eustr. 324, ε'
- მამათა ჩუენთა. ოტიონპატრონ (otion-patron) L. ოტონპატერიმონ (otion-paterimon) O. IV₇, 206
 უფროასად ამაღლებულმან. ოუპერუფსუმე (ouperupsume) O. ევლო (evlo) L. V₇, 252
 შენ, რომელმან განანათლენ. ოფოტისასტიელამ (opotisastielam) L. I₅, 24
 ქუეყანით იუდაისით. უეკტისიუ (uektisju) L. უეკტისიუდეას (uektisiudeas) Hh. VIII₇, 378
 ბაბილონს ყრმანი. ოენბაბილონიპედეს (oenbabilonipedes) O. ოენბაბულონიპედას (oenbabulonipedas) L. IV₈, 214
 საწუმოლისა რაჲ ცეცხლისასა. ოენკამინოტუპირ (oenkaminotupir) O. ოენკამინო (oenkaminio) H. უენკემინოტუპურო (uenkeninotupuro) L. VII₇, 319
 სამნი ყრმანი ღმრთის-მეტყუელნი. უთეორიმონესპედეს (uteorimonespedes) Oh. უთეორიმონესპე (uteorimonespe) H. უთეურიმონესპე (uteurimonespe) L. VIII₈, 390
 არა ვინაჲ შეივინეს. უმეტიტროფიხრანტეს (umetitropixranles) L. I₈, 46.
 წმიდანი შენნი. ეოსიუსუპედეს (eosiusupedes) O. იუსუსუპედეს (iususupedes) L. VI₈, 293
 არა შეშინდეს. ოპედესენბაბილონი (opedesenbabiloni) O. უპედესენბა (upedesenba) L. VI₇, 288
 ყრმანი სარწუმუნობით. უპედესევსებიეს (upedesevsebies) L. I₇, 38
 რომელთა ქალდეველთა. უტისხალდიასკამი (utisxaldiaskami) Oh. ოტისხალდი (otisxaldi) L. უტისხალდიასკამინო (utisxaldiaskamino) H. VIII₇, 376
 ამსთობილნი შენ გიგალობთ. ორთრიზონტესიმ (ortrizontesim) O. ორთრიზონტისიმონ (ortrizontisimon) L. V₈, 245
 ამსთობილნი შენნი შენ გიგალობთ. ორთრიზონტეს (ortrizontes) O. ორთ-

“Οροας παρῆλιξ. Eustr. 316, θ’

“(ο)σι παλαιῶν. Eustr. 50, γ’

“(ο)σι (θ)εῖον ἀλλοι. Eustr. 317, ε’

“(ο)σι στείρα ἐτεκεν. Eustr. 138, γ’

Οἷα κατεφλέγη. Eustr. 303, η’

Οἷα ἐλάτρευσαν. Eustr. 141, ζ’

Οἷα ἐν σοφίᾳ. Eustr. 136, γ’

Οἷα ἔπει σοι. Eustr. 136, α’

Οὐκ ἔπειν ἀγίος. ὡς ὁ Κύριος. Eustr. 323, γ’

Οὐκ ἔπειν ἀγίος ὡς σὺ. Eustr. 224, γ’

Οὐρανίας ἀψίδος. Eustr. 315, γ’

Παγισθεῖσα ρενατῆ. Eustr. 4, α’

Παῖδας ἐθαγεῖς. Eustr. 141, η’

რიზონტესამ (ortrizontesam) L.
ორთრიზონტესიმნუ (ortrizontesi-
mnu) H. VIII₆, 359

თანა-წარპკედ შენ. ურუსპარილტეს (uru-
spariltes) Oh. ორუსპარელტეს (orus-
pareltes). L. ორუსპარელ (orus-
parel) H. VIII₆, 397

განგსნილნი ძუელთა. II₃, 68

რამეთუ სხუაა. ოტითეონალონ (otiteo-
nalon) HO. ოტითეონალო (otiteo-
nalo) L. VIII₅, 363

რამეთუ ბერწმან. ოტისტირაეტეკენ (oti-
sstiraeṭeken) H. ოტისტირაეტეკენ
(otistiraeṭeken) O. ოტისტირაეტე-
კენ (otistiraeṭeken) L. IV₃, 162

არა შეიწუა. უკათეფლექტიბატოს (uḱa-
leplektibatos) HO. უკათეფლექტიბ
(uḱateplektib) L. VII₆, 326

არა ჰმსახურეს. უკელატრევ (uḱelaṭrev)
L. IV₇, 200

არა სიბრძნითა. უკენსოფია (uḱensopia)
HLO. IV₃, 164

არარაა არს სახედ. უკესტინსუ (uḱestīn-
su) H. ოკესტინსუომონ (okestīn-
omon) L. უკესტინსუომჟოს (uḱes-
tīnsuomyos) O. IV₁, 154

არაა ვინ არს წმიდაა ვითარ უფალი. უკე-
სტინაგიონსუ (uḱestīnagionsu) O.
უკესტინაჯიოს (uḱestīnaჯიოს) L.
უკესტისაჯიოს (uḱestisaჯიოს) H.
VIII₃, 344

არაა ვინ არს წმიდაა შენებრ. უკესტინა-
გიოსოსუ (uḱestīngiososu) O. უკე-
სტინაჯიოს (uḱestīnaჯიოს) L. VI₃,
270

შენ, დამამყარებლო. ურანუსაფსიდოს
(uranusapsidos) O. ურანოსაფსიდო
(uranosapsido) H. ურანოსაფსიდოს
(uranosapsidos) L. VIII₃, 343

ბუნებაა იგი. პაჯიოთის (paჯიოთის) B.
პეპიკუილდინი (pepiḱuildini) L.
I₁, 5

ყრმანი ბრწყინვალენი. პედასევაჯისენ
(pedasevaჯისენ) L. პედასევაჯისენ-
ტი (pedasevaჯისენტი) O. IV₆, 210

Παῖδες Ἐβραίων. Eustr. 315, ζ'	ყრმანი ებრაელნი. პედესებრონენკამინო (pedesebreonenkaminu) O. პედესებრონენ (pedesebreonen) L. პიდესებრონენკამინ (p'idesebreonenkamin) H. VIII, 377
Παῖδες θεοσεβείας. Eustr. 325, ζ'	ყრმათა ღმრთისწასურთა. პედესთეოსები (pedesteosebi) HL. პედესთეოსების (pedesteosebis) Oh. VIII, 382
Πάντα τὰ ἔργα. Eustr. 150, η'	ყოველნი დაბადებულნი. პანტატაერლა (panṭataerla) LO. IV, 213
Πανόμνητε, τῶν σὺρανῶν. Eustr. 281, θ'	ყოვლად ქებულთ. პანიმნიტიტონუ (panimniṭitonu) O. პანიმნ. ტეტუს (panimniṭeṭus) L. პანიმნეტეტონორ (panimnetetonor) H. VII, 331
Πελοπερών ὁ Ἴσραήλ. Eustr. 184, α'	ზღუაჲ წიაღ-ვლო. პეზოპორონოიშლ (pezoporonoishl) O. პეზოპორონო-შლ (pezoporonoishl) L. V, 232
Πιχρὴς δυσλείας. Eustr. 8, α'	მონებისა მისგან. ხრისტონ (xriston) B. ხრი (xri) L. I, 2
Πόντος ἐκλίψε. Enstr. 286, α'	უფსკრულთა ზღვსათა. პონტოეკალუფსენ (pontoeḱalupsen) O. პონტოეკლაუ (pontoeḱlau) L. VII, 298
Προκαταίδων ὁ προφῆτης. Eustr. 229, δ'	რაკამს იხილა. პროკათიდო (prokalido) L. პროკათიდონოპრ (proḱlidonopr) L. VI, 276
Πρὸς Κύριον ἐκ κήτους. Eustr. 53, c'	ღმრთისა მიმართ. პროსკურიონ (proskuri- on) H. პროსკურიონ (proskuri- on) L. II, 91
Πρὸς σὲ ὀρμῖζομεν. Eustr. 111, e'	აღვიმსთობთ შენდამი. პროსეორთრიზონენკე (proseortrizonenke) H. პროსეორთრიზო (proseortrizo) L. III, 132
Πρὸς σὲ ὀρμῖζω. Eustr. 282, e'	შენდა აღვიმსთობთ. პროსეორთრიზოკეს- სურალლა (proseortrizoḱesurala) O. პროსეორთრიზონკესუ (prose- ortrizonḱesu) L. პროსეორთრიზო (proseortriz) H. VII, 313
Πρὸς τὸν δυνάμενον. Eustr. 317 c'	ღალად-ვყავ დანტქელჰან. პროსტონ- დუნა (prostonduna) LO. პროსტონ- დონამენ (prostondonamen) H. VIII, 372
Πυρρῶ καθαρμαίς. Eustr. 50, θ'	საქმენი შენნი. II, 75
Ράβδος ἐκ τῆς ρίζης. Eustr. 8, θ'	კუერთხი იესს. რაბდოს (rabdos) L. I, 16
Ρήρις προφῆτων. Eustr. 4, δ'	იგავმან წინასწარმეტყუელთამან. რისის- ფროფიტინ (risispropitiṭin) L. I, 19

Ἰγχορία:ς ἐνθίοις. Eustr. 303, θ'
Σὲ τὴν ἀπειρογάμον. Eustr. 315, θ'
Σὲ τὴν πλατυτέρα. Eustr. 325, θ'
Σὲ τὴν τὸν ἀχώρητον. Eustr. 134, θ'
Σὲ τὴν ὑπὲρ νοῦν. Eustr. 183, θ'
Σὲ τὴν φαινήν. Eustr. 5, θ'
Σὲ τὸν ἐν πυρί. Eustr. 101, ζ'
Σὲ τὸν ποιητήν. Eustr. 184, γ'
Σεσαρκωμένον τὸν Λόγον. Eustr. 280, θ'
Σκηνώσεως Ἴωνας. Eustr. 96, α'
Σοὶ τῷ παντοῦργῳ. Eustr. 182, γ'
Σοῦ ἡ τροπαιοῦχος δεξιᾶ. Eustr. 1, α'
Σπλάγγων Ἴωναν. Eustr. 8, α'
Στείβε: θαλάσσης. Eustr. 50, α'
Στείρα ψυχῆ. Eustr. 108, γ'
Στέρειν μὲν ἡμᾶς. Eustr. 9, θ'
Στέρεωμά μου. Eustr. 22, γ'
Στέρεωσον ἡμᾶς. Eustr. 53, γ'

სიტყვა შით. რიტორიესენტეუს (ritoriesenteus) LO. რიტორიესენტეოს (ritoriesenteos) H. VII, 330
 შენ, რომელი უქორწინებელ. სეტინაპიროლამონ (setinapiroçamon) Oh. სეტინაპიროლა (setinapiroça) L. სეტინაპი (setinapi) H. VIII, 395
 შენ, რომელი ცათა. სეტინპლატუტერა (setinplatutera) HLOh. VIII, 396
 შენ, რომელმან მუცელსა. სეტინტონახორიტო (setintonaxorito) L. სეტინტონახორიტონ (setintonaxoriton) O. IV, 227
 შუეე, ქალწულო. სეტინუპერენ (setinuperen) O. სეტინუპერინი (setinuperin) L. V, 264
 შენ, დიდელულო. სეტინფაინილამი (setinpaininlami) L. სეტინფაინილამ (setinpainin lam) H. I, 57
 ღმრთისა სიტყუასა. სეტონენპურ (setonenpur) H. სეტონენპო (setonenpo) L. III, 138
 შენ, შემოქმედსა. სეტონპივიტინ (setonpivitin) O. V, 260
 შენგან. ქალწულო. სისარკომენონტი (sisarkomenonti) O. სესარკუმენონ (sesarkumenon) L. სესარკუნონ (sesarkunon) H. VII, 329
 დამკვდრებამა იონასსი. სკინოსეოსიონას (skinoseosionas) H. სკინოსეოსიონას (skinoseosjonas) L. III, 135
 შენ მხოლოსა. სუტოპანტურლონ (sutopanturçon) O. სუტოპარტონპ (sutoparttonp) L. V, 256
 მარჯუენაა შენი. სუტროპინ (sutropin) B. სუტროპ (sutrop) L. I, 3
 ბირველ ონა. სპლანხსონიონან (splanxsonjonan) L. I, 30
 ზღვსა ღელვათა. II, 60
 ეპა, ბერწო. სტერიფსუშკეაღ (steripsuşikēağ) HL. III, 123
 ჯერ არს დუმილი. I, 51
 განმამღიერე ქრისტე. სტერეომამუ (stereomamu) L. I, 14
 განმამღიერენ მოსაენი. სტერეოსუენე (stereosyine) H. სტერეოსუენემას (stereosuinemas) L. II, 71

Στερέωσιν, Κύριε. Eustr. 107, γ'	განამტკიცენ, უფალო. სტერეოსონკვირეტ. (stereosonkyriet) L. სტერეოსონკვირე (stereosonkyrie) H. III ₃ , 124
Στερέωσιν με, Κύριε, ὁ Θεός μου. Eustr. 52, γ'	დამამტკიცე მე, უფალო. სტერეოსანმეკირე (stereosanmekirie) H. სტერეოსანმეკუირი (stereosanmekuiri) L. II ₃ , 73
Στερέωσιν με, Κύριε, τὸν ἐν βίῳ. Eustr. 186, γ'	განამძლიერე მე. სტერეოსონმეკვირე (stereosonmekyrie) O. სტერეოსონმეკუი (stereosomekui) L. V ₃ , 238
Στερέωσιν με, Χριστέ. Eustr. 5, γ'	დამამტკიცე მე, ქრისტე. სტერეოსა (stereosa) L. I ₃ , 13
Στήριγμα πιστῶν. Eustr. 143, γ'	დამამტკიცებელი ზორწმუნეთაჲ. სტიომოტიმატისტუსო (stiomotimatisustoso) L. IV ₃ , 167
Στήριγμας μου. Eustr. 238, γ'	იყავ შემწე. სტირილმონუჯე (stirilmomonuzhe) O. სტირილმონუჯე (stirilmomonuzhe) L. VI ₃ , 271
Σὺ εἶ τὸ στερέωμα Eustr. 321, γ'	შენ ხარ დამამტკიცებელი. სუტოსსტერიომო (sutossstERICMO) L. სუიტოსსტერიომ (suitossstereom) H. VIII ₃ , 349
Σὺ, Κύριέ μου, φῶς. Eustr. 133, α'	შენ, უფალო. სუკურიემუ (sukuriemu) L. IV ₅ , 180
Σὺ μου, Χριστέ. Eustr. 314, δ'	შენ ხარ ქრისტე. სუმუხრისტეკოჯრე (sumuxristekojrie) O. სუმოხრისტეკურიე (sumoxristekurie) L. სუმოხრისტეოთეოსმუ (sumoxristeoteosmu) H. VIII ₄ , 350
Σὺν τῷ θανάτῳ Eustr. 14, δ'	უსხეულოთა თანა დგა ამბაკუმ. სუნტოთავმაო (suntotavmao) L. I ₄ , 18
Τὴν ἀγῶν ἐνδύξας. Eustr. 343, θ'	ქალწულსა მარიამს. ტენალნენდოქსოს. (tenaɣnenedoksos) O. ტინალნინენდოქსო (tinayuinendokso) L. ტინალნინენდოქსოს (tinayninesdoksos) H. ტინალნინენდოქსოს (tinayninendoksos) h. VIII ₉ , 401
Τὴν ἀνεξιχνίαστον. Eustr. 141, δ'	განზრახვება საიდუმლოჲ. ტინანექსინიას. (tinaneksixnias) L. IV ₄ , 172
Τὴν ἀπατόνησιν. Eustr. 303, δ'	მოსლვაჲ შენი. ტინაპატონსუ (tinapatonnsu) HO. ტინოფანონსუ (tinopanonnsu) L. VII ₄ , 308
Τὴν βίαν. Eustr. 235, θ'	მაყუალი სულიერი. ტინბატონტინოერან. (tinbatontinoceran) O. ტინბატონტინო (tinbatontino) L. VI ₉ , 295

- Ἰὴν ἰνδῆσι. Eustr. 314, c'
 Ἰὴν ἰνδῆσι. Eustr. 286, γ'
 Ἰὴν ἰνδῆσι ἐνοήσας. Eustr. 182, δ'
 Ἰὴν ἰνδῆσι ἰσχυρῶς. Eustr. 141, c'
 Ἰὴν ἰσχυρῶς. Eustr. 60, ι'
 Ἰὴν ἰσχυρῶς. Eustr. 142, ε'
 Ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς. Eustr. 229, α'
 Ἰὸν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς. Eustr. 286, ε'
 Ἰὸν ἰσχυρῶς. Eustr. 4, ε'
 Ἰὸν ἰσχυρῶς. Eustr. 96, β'
 Ἰὸν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς. Eustr. 322, α'
 Ἰὸν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς. Eustr. 97, γ'
 Ἰὸν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῖς ἰσχυρῶς, Χριστῶ. Eustr. 137, γ'
 Ἰὸν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῖς ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς. Eustr. 101, γ'
 Ἰὸν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς. Eustr. 184, γ'
 Ἰὸν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς. Eustr. 48, γ'
 Ἰὸν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς. Eustr. 321, γ'
- ედრებასა ჩემსა. ტინდისინაქში (tinde-
 isinaksi) O. ტინდუსინაქი (tindu-
 jsinaki) L. ტინდუსინაქშეა (tin-
 duisinakšej) H. VIII₆, 366
 შენ, ქრისტე ღმრთისა. ტინექსუსის (tine-
 ksusis) L. ტინექსოფსის (tineksop-
 sis) O. VII₃, 302
 ესმა მოსლუაჲ. ტინთიანენოსისა (tintianeno-
 isa) O. ტინთიანენო (tintianeno) L.
 V₄, 239
 ცოდვისა სიღრმეთა. ტინთიანთავ (tintia-
 ntav) L. IV₆, 193
 ქალწულებჲა შენი. ტინპართენ (tinpar-
 ten) L. II₆, 111
 მახარებელი სიონისაო. IV₅, 189.
 ზღუაჲ მეწამული. ტმიითისტიმითე (tmi-
 tisiṭmile) O. ტმიითიტიმათი (tmi-
 tiziṭmati) L. VI₁, 268.
 სული მაცხოვარებისაჲ. ტოლიატონო
 (todiatonno) O. ტოლიატონ (todia-
 ton) L. ...იასტოფობო (iastopobo)
 H. VII₅, 310
 ბრწყინვალედ შეენიერებასა. ტოთიონ-
 კეარიტ (totionkearit) L. I₅, 26
 მოსლვისა შენისა. ტოქსენორკიპარი (tok-
 senorkiapari) H. ტოქსენორკეაპა
 (toksenorkearpa) L. III₄, 127
 სიღრმე მეწამულისაჲ. ტოპელალოსერიოთ-
 რას (topelaloseiritras) O. VIII₁, 340
 ხატსა ოქროსასა. ტოპრინიკონიტინიოსისა
 (toprinikonitixrios) H. ტოპრინი-
 კონიტინი (toprinikonitix) L. III₇,
 141
 შენ, ქრისტე ღმერთო. ტოსტერიომა (tos-
 terioma) L. IV₃, 165
 მოსავთა შენთა დამამტკიცებელი. ტოს-
 ტერიომატონე (tostereomatone) H.
 ტოსტერიომა (tostereoma) L. III₃,
 122.
 მოსავთა შენთა განმძლიერებელი. ტოს-
 ტერიომა (tosterioma) O. ტოსტე-
 რეომა (tostereoma) L. V₃, 236
 რომელმან დაჰბადა. ტონარიტონსოფი
 (tonaritonsonopi) L. II₆, 102
 მეუფესა ცათსა. ტონბასილენ (tonba-
 silean) LOh. ტონბასილენსა (ton-
 basileas) H. VIII₆, 388

- Τὸν ἑξακλιέα Χριστόν. Eustr. 146, η'
- Τὸν ἑαδῶναισαντα. Eustr. 196, γ'
- Τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον σεσαρκωμένον. Eustr. 95, θ'
- Τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον τὸν ἀρχηγόν. Eustr. 46, θ'
- Τὸν ἐκ νυκτὸς ἀγνοσίας. Eustr. 316, ε'
- Τὸν ἐκ πατρὸς. Eustr. 183, γ'
- Τὸν ἐν χαμίῳ τῶν παρὸς τοὺς παῖδας. Eustr. 319, γ'
- Τὸν ἐν χαμίῳ τῶν παρὸς τὸν Ἐβραίων. Eustr. 47, η'
- Τὸν ἐν μορφῇ. Eustr. 137, η'
- Τὸν ἐν ἔρει. Eustr. 323, γ'
- Τὸν ἐν τοφίξ. Eustr. 52, γ'
- Τὸν ἐν φταγι: παρὸς. Eustr. 5, η'
- Τὸν ἐν φλογι: τοφκαταβάντα. Eustr. 134, γ'. Εἰρημὸς ἄλλος
- Τὸν ἐξ ἀνάγκης. Eustr. 111, η'
- Τὸν ζῶσον. Eustr. 327, ε'
- Τὸν Ἰσραήλ. Eustr. 324, α'
- მეუფესა ქრისტესა. ტონბასილიახრის-
ტონ (tonbasiliaxriston) L. ტონ-
ბასილეახრისტე (tonbasileaxriste)
O. IV₈, 212
- რომელჰან საჭემილსა. ტოლიადროსისან
(todiadrosisan) O. ტონდიანროსი
(tondianrosi) L. V₈, 259
- სიტყუა ღმრთისაჲ. თონლოღონ
(tonloigon) H. ტონექტეუთეო (ton-
ekteuteo) L. III₈, 148
- სიტყუასა ზეცით. ტონექტიონ (tonektion)
H. ტონექტეონ (tonekteon) L. II₈,
115
- ღამისაგან წყუღიადისა. ტონექნუქტოსა-
ღნოსიას (toneknuktosagunosias) O.
ტოექნუქტოს... (toeknuktos) L.
ტონექნუქტოსაღნოსიოს (toneknu-
ktosagunosios) h. VIII₅, 361
- მამისაგან შობილსა. ტონესპატროსპრო
(tonespetrospro) O. ტონექპატროს
(tonekpatros) L. V₈, 258
- საჭემილსა რაჲ შეითხინეს. ტონენკამინო
(tonenkamino) HLOh. VIII₈, 386
- საჭემილად გარდამოსრულსა. ტონენკა-
მინონტუპიროს (tonenkaminontupi-
ros) L. II₈, 106
- ქრისტე ღმერთი, რომელი გამოუჩნდა.
ტონენმორფიანჯე (tonenmorpianje)
LO. IV₈, 215
- მთასა ზედა. ტონენორი (tonenori) LOh.
ტონერორი (tonerori) H. VIII₈, 387
- რომელჰან პირველ სიბრძნითა. ტონენ-
სოფიაკატ (tonensopiakət) L. II₈,
103
- საჭემილსა მას შინ: ცეცხლისასა. ტონენ-
ფლოჯინპირ (tonenpložinpir) L.
I₈, 48
- რომელი ზეცას. ტონენტიფლ (tonentipl)
L. ტონენტინფლოჯი (tonentiplo-
ži) O. IV₈, 211
- პირველ საუკუნეთა. ტონექსანარხო (ton-
eksanarxo) H.L. III₈, 144
- ბნელისაგან წყუღიადისა. VIII₅, 364
- ისრაელი მონა-ქმნული. ტონიშლექდუ
(toniškledu) O. ტონაშლაგ... რია
(tonjškleg... ria) L. ტონიშლიკე-
ღოსი (toniškledosi) H. VIII₁, 336

- Ἰὸν Ἰωνῶν. Eustr. 343, ε'
- Ἰὸν μύσος. Eustr. 289, γ'
- Ἰὸν ὄνασ ὄνα. Eustr. 280, γ'
- Ἰὸν περιηλασμένον. Eustr. 324, ς'
- Ἰὸν περισχυσόμενον. Eustr. 112, γ'
- Ἰὸν περιφρήτην. Eustr. 22, ε'
- Ἰὸν φρίβον. Eustr. 316, γ'
- Ἰὸν φωνασμός. Eustr. 143, ε'
- Ἰὸν βίον βιαντων. Eustr. 144, γ'
- Ἰὸν βίον. Eustr. 224, ε'
- Ἰὸν ἀγροσ: Eustr. 188, ε'
- Ἰὸν οὐρανοὺς ἐκκληψεν. Eustr. 98, δ'
- Ἰὸν οὐρανοὺς ἢ ἀρηγή. Eustr. 146, δ'
- ვეშაპისა მუცელსა. ტონინანეტოკი (toninanetokxi) O. ტონიონანენტოკრი (tonionanentokri) L. ტონიონანენტიკიტუკურიე (tonionanentikikuturie) H. ტონიონანენტოკი (tonionanentokxi) h. VIII₈, 370
- რომელი მსოლოა. ტონმონონევსპლა (tonmononevsgla) O. ტონმონ (tonmon) L. ტონმონონ (tonmonon) H. VII₈, 327
- ქრისტესა, რომელიცა. ტონოტოსონტათეონ (tonotoston Tateon) O. ტონონტოსონტა (tonontoston ta) HL. VII₈, 325
- რომელმან წინადაწარ. ტონპროდელლოთენტა (tonprodelotent a) O. ტონპროდილოთენტა (tonprodilotent a) L. ტონპროდი (tonprodi) H. VIII₈, 398
- თაყუანის-ცემულსა წმიდათა. ტონპროსკუნი (tonproskunio) H. ტონპროსკუინე (tonproskuine) L. III₈, 146
- წინაწარმეტყუელი იესენ. ტონპროპიტინდისოსას (tonpropitindiesosaz) L. I₈, 34
- შიში შენი. ტონპობონსუკურიე (tonpobonsukurie) O. ტონპობონსუ (tonpobonsu) H. ტონპობონსუკურიე (tonpobonsukurie) L. VIII₃, 346
- ნათელი შენი. ტონპოტისონ (tonpotison) L. IV₅, 181
- მშვლდი ძლიერთაჲ. ტოქსონდუნ (toksondun) L. IV₃, 166
- სოფლისა ზღუაჲ. ტუბიუტინთალას (tubiu tinalas) O. ტუიბიუტინთა (tubi utinta) L. VI₈, 282
- იესენ წინაწარმეტყუელი. ტუკინუსტონპროპიტონ (tukinustonpropiton) O. V₈, 251
- ცანი შუენიერებამან შენმან დაფარნა, ქრისტე. ტოსურანოსიკალ (tosuranosikal) H. ტოსურანო (tosurano) L. III₃, 129
- ცანი შუენიერებამან შენმან დაფარნა და ქუეყანაჲ. ტურანოს (tuuranos) L. IV₄, 174

- Τὸς αὐτὸς ἡμῶν. Eustr. 141, γ'
- Τρεῖς παῖδες. Eustr. 111, ζ'
- Τριπλάσιος κραταῖος. Eustr. 135, α'
- Τρίπον ἑξ ἄγυξ. Eustr. 1, θ'
- Τριανκοῦν προσαύματος. Eustr. 227, η'
- Τῷ ἀναψῶσαντι. Eustr. 145, α'
- Τῷ δόγματι. Eustr. 53, η'
- Τῷ ἐκτινάξαντι ἐν θανάσση. Eustr. 328, α'
- Τῷ ἐκτινάξαντι Θεῷ. Eustr. 285, α'
- Τῷ ἐν θανάσση Ἐρμῆ. Eustr. 226, α'
- Τῷ θείῳ φέγγει. Eustr. 224, ε'
- Τῷ Κυρίῳ ἄσμεν. Eustr. 319, α'
- Τῷ πανάνακτος. Eustr. 9, ζ'
- Τῷ πρὸ τῶν αἰώνων. Eustr. 8, γ'
- Τῷ πνεύματι. Eustr. 229, ε'
- Τῷ πνεύματι. Eustr. 183, α'
- Τῷ πνεύματι. Eustr. 53, α'
- ბუნებით ლმობიერ. ტუიკუითისუმნოლო (tuikuitisumnolo) H. ტუკუსინოთო (tukusinoto) L. ტუსუსიმნოლოე (tususunoloe) O. IV₃, 163
- სამნი ყრმანი ბაბილონს სამებასა. ტრისპედასენკამინ (trispedasenkamin) H. ტრისპედასენკა (trispedasenkā) L. III₇, 140
- დაანთქენ ვნებანი. ტრიკატასკრათელს (trikataaskrateus) O. IV₁, 160
- სახელ მუცლად-ღებისა. ტუპოსტისაგნეს (tupositsagnes) L. I₈, 53
- შეურაცხ-ყვეს ბრძანებაჲ. ტურანიკუპროს (turaniķupros) O. ტურანეკუიპროს (luranekuipros) L. VI₈, 291
- რომელმან გამომიტნა. ტოანუფსოსან (toanupposan) H. ტოანუფსოსა (toanupposa) L. ტოანუფსოსანთი (toanupposanti) O. IV₁, 157
- ბრძანებასა ურჩულოჲსა. II₈, 107
- რომელმან დაანთქა. VIII₁, 341
- ღმერთსა, რომელმან. ტოიქტინაქსანთი (toiktinaksanti) O. ტოექტინაქსანტო (toektinaksantō) L. VII₁, 301
- რომელმან ზღუდასა. ტონენტალასიერუთ (tonentalasierut) O. ტონენტალასიეროთ (tonentalasiert) L. VI₁, 267
- ნათლითა შენითა. ტოთიოფენჯისუ (totiopenjisu) O. ტოლოფენ (tolopen) L. VI₅, 278
- უფალსა ღმერთსა. ტოკურიოასომენ (tokyriomasomen) O. ტოკურიონასო (tokurionaso) L. ტონკურიოასსომე (tonkuriirasasome) H. VIII₁, 339
- სიყუარულათა ყოველთა. I₇, 37
- წინა საუკუნეთა. ტოპროტონ (toproton) L. I₃, 9
- ბნელისაგან ცოდვთაჲსა. ტოსუნდესმუ (tosundesmu) O. ტო... (to) L. VI₅, 280
- მცხნელსა ჩუენსა. ტოსოტერიითეო (tosoteriteo) LO. V₁, 233
- რომელმან განაქმო. ტოტინაბატონკი-მინა (totinabatōnķyimina) H. ტოტინაბატონკუმ (totinabatōnķum) L. II₁, 66

- Ἐὖ φωνιστικῶ. Eustr. 153, ε'
 Ἐὖν γεροβίμ. Eustr. 296, ζ'
 Ἐγγρύθ δειδεδάσας. Eustr. 315, α'
 Ἐγυσθ τῶν πρὸς φέρουμ. Eustr. 22, γ'
 Ἐθῶν τῶν ἱμαξ. Eustr. 321, ε'
 Ἐχίρε αμαγί. Eustr. 239, θ'
 Ἐχίριος τῶν τῆς παρθενίας. Eustr. 23, θ'
 Ἐχίρας ἐκπετάσας. Eustr. 133, γ'
 Ἐέρσον ἀβυσσωνόκων. Eustr. 101, α'
 Ἐεῶν αἰ. Eustr. 321, ε'
 Ἐφοῖ Ἰσραήλ. Eustr. 144, α'
 Ἐριστός μου θύναμ. Eustr. 224, δ'
 Ἐριστός ὁ ἐργάμενος. Eustr. 142, δ'
 Ἐρισμακάριστον ξύλον. Eustr. 322, ε'
 Ἐρῶ τῶν ὑπὲρ ἡμῶν. Eustr. 50, θ'
 Ἐρῶ εἰδῶν. Eustr. 101, ε'
 Ἐρῶ ἐν ἱερίῳ. Eustr. 224, α'
- შველი დედათაჲ. ტოფოტისტენკო (topotistionko) L. ტოფოტისტეიო (topotistio) O. IV₉, 228
 ქერობინთა ზედა. პონშერობიმინიო (ponšerobimino) O. ტონშერობინ (tonšerobin) HL. VII₇, 322
 ქუეყანასა მწყურნებსა. ულრანდიოდევ (urandiodev) L. ურლანდეოდევსას (urandeodevsas) O. ულრანდიოდევსასოსე (urandiodevsasose) H. VIII₁, 333
 გალობით ვაკურთხევედეთ. I₈, 50
 გალობასა შეესწირავთ. უმონსუი (umnon sui) L. I₉, 49
 განგუანათლენ ჩუენ. ფოტისონიმასტუს (potisonimastus) O. ფოტისონიმას (potisonimas) HL. VIII₅, 360
 გიხაროდენ, ქალწულო. შერესმნიპანაგია (šeresmniapanagia) O. შერესემნიპას (šeresemnipas) L. VI₉, 297
 გიხაროდენ, ქალწულთა. შერეტოტის (šeretotis) H. შერეტოტას (šeretotias) L. I₉, 56
 კელთა განპყრობითა. შირასეკპატა (širasekpaťa) L. შირასეკპეტასას (širasekpetasas) O. IV₉, 208
 უქმი ქუეყანაჲ. შერსონ (šerson) HL. III₁, 118
 მომეც მე სამოსელი. შიტონამუპარას (šitonamuparas) O. შიტონამუპა (šitonamupa) HL. VIII₉, 368
 მწყობრი ისრაშლთაჲ. ხორუიშლ (xoruishl) H. ხოროამლ (xoroishl) L. ხოროისრაელ (xoroisrael) O. IV₁, 152
 ქრისტე ღმერთი ჩემი. ხრისტოსმუნამის (xristosmunamis) O. ხრიტეოთეოს (xriteoteos) L. VI₄, 274
 რომელი მოსლვად არს. ოერხომენონიქსი (oerxomenoniksi) L. IV₄, 175
 სამეზის სანატრელო. VIII₅, 365
 უზეშთაეს არს. II₉, 108
 ჩუენებით ესაია. ოსიდენისაია (osidenisaia) H. ოსიდენ (osiden) L. III₅, 130
 უკუღეველად ზღუაჲ. ოსენეპიროსპეზ (osenepirospez) O. უშენიპეროს (ušeniperos) L. VI₁, 266

- *Ως πάλαι. Eustr. 95, ζ'
 ვითარცა სამთა. ოსტელესტოს (osteles-
 tos) H. ოსტალესტუს (ostalestus)
 L. III, 139
- *Ως τὸν προφῆτην ἐκ βυθῶν ἀνῆγαγεν.
 Eustr. 285, ε'
 ვითარცა-იგი იონა. ოსტონპროფიტინი-
 ონან (ostonprophitinionan) O. ოსტ-
 ონპროფიტინ (ostonprophitin) L.
 ოსტონპროფიტინი (ostonprophitini)
 H. VII, 317.
- *Ως τὸν προφῆτην ἐκ βυθῶν καὶ φθιόρῃς.
 Eustr. 137, ε'
 ვითარცა იონა. IV, 197
- *Ως τὸν προφῆτην ἐρρῶσα. Eustr. 323, ε'
 წინაწარმეტყუელი იესენ სიღრმეთაგან.
 უსტონპროფიტინეროსო (ustonp-
 rophitineroso) O. ოსტონპროფო
 (ostonprofo) H. ოსტოსპროფიტინ-
 ერო (ostosprophitinero) L. VIII, 369
- *Ὡς φθίνας αἱ πηγαί. Eustr. 142, α'
 იხილა კმელად. ოფთისანეპიტის (opti-
 sanepitit̄is) O. IV, 159

ბერძნულ ძლიწპირთა აკოლუთიების საძიებელი

I კვა

1. Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶ. Eustr. 1.
α'—№ 3, γ'—№ 10, ε'—№ 24, ζ'—31, η'—№ 45, θ'—№ 53.
2. Ποίημα Κοσμά μοναχῶ. Eustr. 4.
α'—№ 5, γ'—12, δ'—№ 19, ε'—№ 26, ζ'—№ 33, ζ'—№ 41, θ'—55.
3. Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶ. Eustr. 5.
α'—№ 6, γ'—№ 13, ε'—№ 27, η'—№ 48, θ'—№ 57.
4. Ποίημα Κοσμά μοναχῶ. Eustr. 8.
α'—№ 2, γ'—№ 9, δ'—№ 16, ε'—№ 23, ζ'—30, ζ'—№ 38, η'—№ 44, θ'—№ 52.
5. Ποίημα Ἰωάννου [τοῦ Ἀρχλῆ]. Eustr. 9.
α'—№ 1, γ'—№ 8, δ'—№ 15, ε'—№ 22, ζ'—№ 29, ζ'—№ 37, η'—№ 43, θ'—№ 51.
6. Ποίημα Κοσμά μοναχῶ. Eustr. 11.
α'—№ 36, ζ'—№ 40.
7. Ποίημα Κοσμά μοναχῶ. Eustr. 14.
α'—№ 4, γ'—№ 11, δ'—№ 18, ε'—№ 25, ζ'—№ 32, η'—№ 46.
8. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης Ἱεροσολυμίτου. Eustr. 15.
δ'—№ 17
9. Ποίημα Γερμανῶ πατριάρχου. Eustr. 21.
ε'—№ 28.
10. Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶ. Eustr. 22.
γ'—№ 14, δ'—№ 20, ζ'—№ 34, ζ'—№ 42, η'—№ 49, № 50.
11. Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶ. Eustr. 23.
θ'—№ 56.
12. Ποίημα Γερμανῶ πατριάρχου. Hirmol. Grypt. 25, Hirmol. Ath. 17v.
δ'—21.
13. Ποίημα Κοσμά μοναχῶ. Hirmol. Ath. 12v.
θ'—№ 54.

II კვა

1. Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶ. Eustr. 46.
α'—№ 62, γ'—№ 70, δ'—№ 77, ζ'—№ 88, ζ'—№ 95, η'—№ 101, θ'—№ 115,
θ' εἰρμός ἕτερος—№ 110.
2. Ποίημα Ἰωάννου μοναχῶ, Eustr. 47.
η' εἰρμός ἕτερος—№ 106.

3. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 48.
 α'—№ 63, ε'—№ 84, ζ'—№ 90, τ'—№ 102, θ'—№ 114.
4. Ποίημα Κοσμᾶ μοναχοῦ. Eustr. 49.
 α'—№ 61, γ'—№ 69, δ'—№ 76, ε'—№ 81, ζ'—№ 87, ζ'—№ 94, τ'—№ 100, θ'—№ 109.
5. Ποίημα Ἰωάννου τοῦ Ἀρχλα. Eustr. 50.
 α'—№ 60, γ'—№ 68, δ'—№ 75, ε'—№ 80, ζ'—№ 86, ζ'—№ 93, τ'—№ 99, θ'—№ 108.
6. Ποίημα Κοσμᾶ μοναχοῦ. Eustr. 51.
 α'—№ 65, γ'—№ 74, ε'—№ 83.
7. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 52.
 α'—№ 67, γ'—№ 73, ζ'—№ 98, τ'—№ 103.
8. Ποίημα Κοσμᾶ μοναχοῦ. Eustr. 53.
 α'—№ 66, γ'—№ 71, ε'—№ 82, ζ'—№ 91, ζ'—№ 96, ἡ εἰρμός ἄλλος—№ 105, № 107, θ' εἰρμός ἄλλος—№ 112, θ' εἰρμός ἄλλος—№ 113, θ'—№ 117.
9. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ, Eustr. 55.
 α'—№ 64, γ'—№ 72, δ'—№ 79, ε'—№ 85, τ'—№ 104.
10. Ποίημα Γερμανοῦ. Eustr. 59.
 ζ'—№ 89.
11. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης. Eustr. 60.
 δ'—№ 78, θ'—№ 111.
12. Ἀκολουθία Συναξιακή. Eustr. 71.
 ζ'—№ 97.

III §8

1. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 95.
 α'—№ 119, ζ'—№ 139, θ'—№ 148.
2. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 96.
 δ'—№ 127, ε'—№ 131, ζ'—№ 135, τ'—№ 143.
3. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 97.
 ζ'—№ 141.
4. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 98.
 δ'—№ 129, ε'—№ 133.
5. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ, Eustr. 99.
 ζ'—№ 137.
6. Ποίημα Κοσμᾶ μοναχοῦ. Eustr. 100.
 τ'—№ 145.
7. Ποίημα Κοσμᾶ μοναχοῦ. Eustr. 101.
 α'—№ 118, γ'—№ 122, δ'—№ 126, ε'—№ 130, ζ'—№ 138, γ'—№ 142, θ'—№ 147.
8. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης. Eustr. 107.
 γ'—№ 124.
9. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης. Eustr. 108.
 γ'—№ 123.
10. Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου. Eustr. 110.
 γ'—№ 125, δ'—№ 128.
11. Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου. Eustr. 111.
 ε'—№ 132, ζ' εἰρμός ἄλλος—№ 134, ζ'—№ 136, ζ'—№ 140, τ'—№ 144.

12. Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου. Eustr. 112.
γ'—№ 146.

13. Ἀπολογία Ἀναστασιῶς Συναϊτικῆ. Eustr. 132.
α'—№ 121.

IV 380

1. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 133.
α'—№ 151, γ'—№ 161, δ'—№ 178, ε'—№ 180, ε'—№ 191, ζ'—№ 198,
η'—№ 208, θ'—№ 219.

2. Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου. Eustr. 134.
η'—№ 211, θ'—№ 227.

3. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 135.
α'—№ 160, δ'—№ 179, ε'—№ 194, ζ'—№ 201, η'—№ 216, θ'—229.

4. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 136.
α'—№ 154, γ'—164, ε'—187, ζ'—№ 204, № 205, θ'—№ 222.

5. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 137.
α'—№ 156, γ'—№ 165, δ'—№ 176, ε'—№ 188, η'—№ 215.

6. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 138.
γ'—№ 162, δ'—№ 170, ε'—№ 183.

7. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 139.
θ'—№ 223.

8. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 141.
α'—№ 153, γ'—№ 163, δ'—№ 172, ε'—№ 182, ε'—№ 193, ζ'—№ 200,
η'—№ 210, θ'—№ 221.

9. Ποίημα Κοσμᾶ μοναχοῦ. Eustr. 142.
α'—№ 159, γ'—№ 169, δ'—№ 175, ε'—№ 189, ζ'—№ 203, η'—217.

10. Ποίημα Κοσμᾶ μοναχοῦ. Eustr. 143.
γ'—№ 167, ε'—№ 181.

11. Ποίημα Κοσμᾶ μοναχοῦ. Eustr. 144.
α'—№ 152, γ'—№ 166, δ'—№ 177, ε'—№ 186, ε'—№ 196, ζ'—№ 199,
η'—№ 209, θ' εἰρμὸς ἄλλος—№ 220, θ'—№ 224.

12. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ τοῦ Δαμασκηνοῦ. Eustr. 145.
α'—№ 157, δ'—№ 173, ε'—№ 197, ζ'—№ 206, θ'—№ 225.

13. Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου. Eustr. 146.
α'—№ 155, γ'—№ 168, δ'—№ 174, ε'—№ 184, ε'—№ 195, ζ'—№ 202,
η'—№ 212, θ'—№ 226.

14. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου Eustr. 147.
α'—№ 158.

15. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου. Eustr. 150.
η'—№ 213.

16. Ποίημα Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Eustr. 153.
ε'—№ 228.

17. Εἰς τὴν Προσκύνησιν τοῦ Ἱμίου Σταυροῦ. Eustr. 172.
ε'—№ 192.

18. Ποίημα Κοσμᾶ μοναχοῦ. Hirm. Ath., 68r.
η'—№ 214.

V ζβ

1. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 182.
α'—№ 231, γ'—№ 235, δ'—№ 239, ε'—№ 243, ς'—№ 247, ζ'—№ 252
η'—№ 256, θ'—№ 261 ρσ 262.
2. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 183.
α'—№ 233, γ' (ἄλλος)—№ 237, δ'—№ 241, ε'—№ 245, ς'—№ 249, ζ'—№ 254,
η'—№ 258, θ'—№ 264.
3. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 184.
α'—№ 232, γ'—№ 236, δ'—№ 240, ς'—№ 248, ζ'—№ 253, η'—№ 260.
4. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 185.
ε'—№ 244. θ'—№ 263.
5. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης. Eustr. 188.
γ'—№ 238, δ' (ἄλλος)—№ 246, ζ'—№ 255.
6. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης. Eustr. № 194.
ς'—№ 250.
7. Ἀκολουθία Συναϊτικῆ. Eustr. 196.
η' (εἰρμὸς ἄλλος)—№ 159.
8. Ποίημα Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Eustr. 203.
η'—№ 257.
9. Ἀκολουθία Συναϊτικῆ. Eustr. 204.
α'—№ 234.
10. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης. Hirm. Ath., 86v.
δ' (ἄλλος)—№ 242.

VI ζβ

1. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 224.
α'—№ 266, γ'—270, δ'—№ 274, ε'—№ 278, ς'—№ 282, ζ'—№ 286, η'—№ 290,
θ'—№ 294.
2. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 226.
α'—№ 267, ς'—№ 285.
3. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 227.
δ'—№ 277, ε'—279, ζ'—№ 289, η'—№ 291.
4. Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ. Eustr. 229.
α'—№ 268, γ'—№ 272, δ'—276, ε'—№ 280, ς'—№ 284, ζ'—№ 288, η'—№ 292,
θ'—№ 296.
5. Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου. Eustr. 235.
δ—№ 275, ζ—№ 287, θ'—№ 295.
6. Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου. Eustr. 237 (239, 242).
ε'—№ 281.
7. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης. Eustr. 238.
γ'—№ 271.
8. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης. Eustr. 239.
η'—№ 293, θ'—№ 297.
9. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης. Eustr. 241.
α'—№ 269.
10. Ποίημα Ἀνδρέου Κρήτης. Eustr. 243.
γ'—№ 273.

VII §30

1. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 280.
α'—№ 299, γ'—№ 303, δ'—№ 307, ε'—№ 311, ς'—№ 315, ζ'—№ 320,
η'—№ 325, θ'—№ 329.
2. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 281.
γ'—№ 305, δ'—№ 309, θ'—№ 331.
3. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 282.
ε'—№ 313.
4. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ Eustr. 283.
ζ'—№ 323.
5. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 284.
ς'—№ 318.
6. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 285.
α'—№ 301, ς'—№ 317.
7. Ποίημα Κοσμά μοναχοῦ. Eustr. 286.
α'—№ 298, γ'—№ 302, δ'—№ 306, ε'—№ 310, ς'—№ 314, ζ'—№ 319,
η'—№ 324, θ'—№ 328.
8. Ποίημα Γερμανοῦ πατριάρχου. Eustr. 289.
η'—№ 327.
9. Ἀνατολική Eustr. 296.
ζ'—№ 322.
10. Ποίημα Ελισσαίου μοναχοῦ. Eustr. 303.
α'—№ 300, γ'—№ 304, δ'—№ 308, ε'—№ 312, ς'—№ 316, ζ'—№ 321, η'—№ 326,
θ'—№ 330.

VIII §30

1. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 314.
α'—№ 332, γ'—№ 342, δ'—№ 350, ε'—№ 358, ς'—№ 366, ζ'—№ 381,
η'—№ 385, θ'—№ 400.
2. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 315.
α'—№ 333, γ'—№ 343, δ'—№ 351, ς'—№ 367, ζ'—№ 377, η'—№ 392,
θ'—№ 395.
3. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 316.
α'—№ 334, γ'—№ 346, δ'—№ 355, ε'—№ 361, ς'—№ 374, ζ'—№ 376, η'—№ 389,
θ'—№ 397.
4. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 317.
ε'—№ 363, ς'—№ 372, ζ'—№ 380, η'—№ 391.
5. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 318.
ς'—№ 373.
6. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 319.
α'—№ 339, γ'—№ 345, η'—№ 386, θ'—№ 402.
7. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 320.
δ'—№ 354.
8. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ. Eustr. 321.
α'—№ 337, γ'—№ 349, δ'—№ 353, ε'—№ 360, ς'—№ 368, η'—№ 368δ (ἄλλος),
ζ'—№ 378, η'—№ 388, θ'—№ 401.

9. Ποίημα Κοσμά μοναχού. Eustr. 322.

α'—№ 340, β'—№ 352, ε'—№ 365, ε'—№ 375, ζ'—№ 384, η'—№ 393,
θ'—№ 403.

10. Ποίημα Γερμανού πατριάρχου. Eustr. 323.

α'—№ 335, β'—№ 344, δ'—№ 357, ε'—№ 362, ε'—№ 369, ζ'—№ 383,
η'—№ 387.

11. Ποίημα Ίωάννου μοναχού. Eustr. 224.

α'—№ 336, β'—№ 348, ε'—№ 359, ζ'—№ 379, θ'—№ 398.

12. Ποίημα Ίωάννου μοναχού. Eustr. 325.

α'—№ 338, ε'—№ 371, ζ'—№ 382, η'—№ 390, θ'—№ 396.

13. Ποίημα Ανδρέου Κρήτης. Eustr. 327.

ε'—№ 364.

14. Ποίημα Γερμανού πατριάρχου. Eustr. 328.

α'—№ 341.

15. Ποίημα Ανδρέου Κρήτης. Eustr. 331.

δ'—№ 356.

16. Ποίημα Ήλια πατριάρχου. Eustr. 343.

ε'—№ 370, θ'—№ 399.

ტ ა ბ უ ჯ ე ბ ი

...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...

შ ი ნ ა ა რ ს ი

წინასიტყვა	C3
გამოკვლევა	
წესვალი	05
„ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ ხელნაწერები	09
OdO „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ I რედაქციის ხელნაწერები	012
კერძო დაწინსწესებას (KaO) „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“	014
კერძო „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ შედგენილობა	021
OdO „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ შედგენილობა და მისი რთობა ბერძნულ-სლავურ ირმოლოგიონებთან	027
ძლისპირთა ზედწარწერები	031
„ქმანი ვალობა“ უძველეს ქართულ ლიტურგიულ რეგლამში	037
რიტმული პუნქტუაცია და ნიშნები	056
ძლისპირთა ქართული თარგმანები	077
ქართული „ძლისპირნის“ მნიშვნელობა ბერძნულ და სლავურ ირმოლოგიონთა შესწავლისათვის	087
ტექსტისათვის	0100
KaO და OdO ძლისპირნის საერთო ძლისპირები	0103
გამოცემისათვის გამოყენებული ხელნაწერებს ლიტერები	0104
შემოკლებანი	0104
ტაბულები	
გამოცემაში გამოყენებულ ხელნაწერთ. პოკლე აღწერალობა	0105
Две древние редакции грузинского Ирмология (по рукописям X—XI веков)	0110
ტექსტები:	
I. ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი ყოველთა ქმათა ზედა მიწყებთ თითოთ	
თავად-თავადი	2—33
II. ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი	34-204
დამატებები	
I. ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი (Sin. 26-ის მიხედვით)	205
II. ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი (Sin. 20-ის მიხედვით)	209
კომენტარები	215
ძლისპირთა საძიებლები:	
ქართულ-ბერძნული	234
ბერძნულ-ქართული	245
ბერძნულ ძლისპირთა აკოლუთიების საძიებლები	271

СО Д Е Р Ж А Н И Е

Предисловие	63-
Исследование	
Вступленье	05
Рукописи грузинского Ирмология	012
Грузинский Ирмологий КаО (частного назначения)	014
Состав грузинского Ирмология КаО	021
Состав OdO грузинского Ирмология и его отношение к греческо-славянским Ирмологиям	027
Приписки (транскрипции) грузинских ирмосов	031
Гласовое пение в древнегрузинских литургических памятниках	037
Ритмическая пунктуация и невмы	056
Характер переводов грузинских ирмосов	077
Значение грузинского Ирмология для изучения греческо-славянских Ирмологиев	087
К публикации текстов	0100
Общие ирмосы грузинских Ирмологиев КаО и OdO	0103
Литеры рукописей использованных в издании	0104
Сокращения	0104
Таблицы	
Краткое описание рукописей, использованных в издании	0105
Две древние редакции грузинского Ирмология по рукописям X—XI веков (резюме на русском языке)	0110
Тексты	
I. Ирмологий типа КаО	2—33
II. Ирмологий типа OdO	44-204
Дополнение	
I. Ирмологий по рукописи Sin. 26	205
II. Ирмологий по рукописи Sin. 20	209
Комментарии	
Указатель ирмосов	
Грузинско-греческих	234
Греческо-грузинских	245
Указатель канонов греческих ирмосов	271

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეციენრებათა აკადემიის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით

*

გამომცემლობის რედაქტორი ე. შალაშვილი
ტექნიკური რედაქტორი ე. ბოკერია
მხატვარი გ. ნადირაძე
კორექტორი ე. შაიხრაძე

გადაეცა წარმოებას 12.5.70; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 5.10.71
ქაღალდის ზომა 70×108; ნაბეჭდი თაბახი 36.75
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 29.45
უე 01397: ტირაჟი 1000; შეკვეთა 1227
ფასი 2 მან. 52 კაპ.

გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Издательство «Мецниереба» АН Груз. ССР, Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19

საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის სტამბა, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19.
Типография АН Груз. ССР, Тбилиси 380060, ул. Кутузова, 19